

Broj 2. | U Trstu, februara 1927. | God. 2.

Istranka iz Peroja.

Žena u staro doba

Danas se niko više ne čudi, da je žena sasma slobodna, da je sasma ravnopravna muškarcu i da zauzima i ona zanimanja, koja je prije radio samo muškarac. Danas se više niko ne snebiva, da žena radi na polju umjetnosti, znanosti, te da jednako kao i muškarac saradjuje i u politici. U nekim se zemljama još vodi borba za ravnopravnost izmedju muškarca i žene, ali ima i takvih država, u kojima se tim pitanjem više ne bave. Osobito se je to zaboravilo u velikim modernim državama. Tamo se ženama nije potrebno boriti, jer su postigle već sve. One su u svim granama života uporedo s muškarcima. U javnom, političkom, gospodarskom, znanstvenom i umjetničkom radu, svagdje vidimo žene, koje rade i stvaraju onako kao i muškarci.

Ali na žalost ima još i danas zemalja, u kojima se žene tek moraju osloboditi ropstva i stoljetnih okova, te se zato ogorčeno bore za željenu svoju žensku slobodu. U svim zemljama nisu žene još sasma slobodne. Ima još zemalja, gdje žene teško osjećaju ropstvo, u kojemu ih drže muškarci, onako, kao da one ne bi imale jednaku pravicu na život i na rad, koji će koristiti.

Turske su se žene dugo borile. Svima je poznato, kako je tamo bilo jedanput. Muškarac je tamo mogao imati više žena, a one su bijedne uvijek zatvorene u haremu živjele teške dane. Na ulicu se nijesu smjele pokazati nego sasma zamotane od glave do pete. Na licu su morale turske žene nositi gusto velo.

Osobito je mnogo doprinesao tome, da žena u Turskoj dobije ona prava, koja joj po ljudskom i božjem zakonu pripadaju, današnji predsjednik turske republike Kemal - paša. On se je sa zanosom dugo borio protiv starih pogrešnih nazora, koje su

Turci imali o ženi. Napokon je uspio. Na jednom svom zboru Kemal - paša je govorio ovako:

«Država se sastoji iz dva jednaka sastavna dijela — iz muških i ženskih. I muškarac i žena moraju dakle jednako da napreduju uporedo s napredkom cijeloga svijeta. Zar nije smiješno vidjeti Turčina, koji je sav po svom starom običaju nazadan u svakom pogledu, a tamo opet njegova žena, pokrivena crnim velom preko lica okreće glavu kad ugleda čovjeka. Došao je čas, da se ukine sve ono što Turskoj ne služi na čast. Treba da i Turska stupi u red ostalih država. Turčin i Turkinja treba, da stanu uz bok naprednom čovjeku i naprednoj ženi.»

Najveće promjene, koje su izvršene u novoj Turskoj, odnose se na prastari običaj u postupanju s ženom. Muhamedovo Sveto Pismo, Koran, zapovjedao je, da je jedina dužnost žene, da se dopadne svome mužu, te da mu služi. U Turskoj je bio zakon, da pri svjedočenju jedan glas muškarca vrijedi koliko dva ženska. U baštini (naslijedju) muškarac je imao pravo na dva dijela, a žena na samo jedan dio. U Koranu je pisalo:

«Čuvajte se žena, bile one dobre ili zle, i nemajte povjerenja u njih.»

Čovjek može da ima vjere u jedno razumno, inteligentno biće, a žena je uvijek niža od čovjeka i nikad nije savršena.»

Po tim riječima iz najvećeg turskog zakona, Korana, muški se je svijet odgajao, da prezire i mrzi ženu. Kroz stotine i stotine godina bilo je tako. Žena je bila na svijetu samo zato, da se pokorava čovjeku.

Turkinja je u kući bila smatrana kao neka domaća životinja.

Još prije nego je Kemal - paša uveo u Turskoj novi moderni zakon, bilo je nezadovoljnih turskih žena, koje su imale odvažnosti, da se bune i da izraze svoju želju za slobodom. Bježale su iz harema u svijet, da protestuju protiv tiranije muževa, protiv zakona i običaja. U Carigradu su se pojavljivale otkrivena lica prkoseći muškarcima. Stari su Turci protestovali, a mladji, napredni, odobravali su ženama. Čak su i od muškaraca mnogi ustajali protiv mnogoženstva te su i sami uzimali po jednu ženu.

Kemal - paša donio je napokon zakonsku obnovu. On je proglasio jednakost obaju spolova. I od onda turska žena nije više ropkinja i odaliska.

Iza duge borbe turska je žena ipak pobjedila. Ona nije mogla više podnositi ono što joj je Turčin muškarac zapovijedao. Danas je Turkinja bacila velo, to strašno značenje ženske podvrženosti. Mnogoženstvo je oboreno. Harem je uništen, kao zastarjela i nekulturna uredba, koja u današnje novo vrijeme nema više prava ni mogućnosti za opstanak. Danas je Turkinja, ta vječna, bijedna ropkinja postala ravna svojim evropskim sestrama — postala je žena - čovjek.

Ima osim Turkinja u svijetu još žena, koje živu po muhamedskim vjerskim običajima. Tako je još na primjer u Perziji. Perzijska žena je još i danas ropkinja svoga muža. No, počele su se i Perzijanke ugledati u svoje turske posestrime, te nastoje, da u što kraće vrijeme ostvare svoju jedinu i najveću težnju. — slobodu. Doskora će i Perzijanke to postići. Ropstvo danas nema više nikakvog opravdanja — ono je samo ostatak nekih starih i ružnih običaja iz davne prošlosti. Bilo je veoma teško ženama jedanput, u starom vijeku. One su bile u svakom pogledu podvržene mužu. Nisu imale ali baš nikakvog prava.

Žena je u staro vrijeme doznavala od muškarca samo njezine dužnosti. Prava joj muž nije davao nikakvih. U ono je doba samo muškarac bio smatran potpuno vrijednim, zato jer je umio nositi štit i oklop, jer je znao u ratu boriti se medjutim je slabi ženski spol služio samo za njegovu poslugu i zabavu.

Nije se nipošto vodilo računa o tome, da je žena ona, koja radja pokoljenja, da je ona uzgajateljica, te da je prema tome zaslužna i važna za kulturni i moralni razvitak i napredak naroda. Djevojke i žene svė popriјeko, pa i one iz bogatih kuća smatralo se je predmetima, koji se mogu kupiti, prodati ili darovati. Nije se jedanput svako ženio iz ljubavi. Bogati bi muškarac nakupio mnogo žena i stvarao si harem. Kćeri su se davale za interes, onako trgovački. Pa ima još i danas ostataka tih običaja, da se kćer sili na ženidbu s nekim, koji se svidja ocu, zato jer je bogat, pa će iz toga i on izvući svoje koristi.

Kako se je nisko u staro doba cijenio ženski rod vidimo takodjer iz činjenice, da su Špartanci, koji su bili najprosvjetljeniji narod u starom vijeku, sve novorodjene djevojčice, a samo slabe dječake, izlagali na brdu Tajgetu, da ih rastrgaju divlje zvijeri. Nije li bila nesravnjiva surovost oduzeti majci dijete, koje je rodila u največim bolima i onda ga predati ovako nemilosrdnoj sudbini?

Kad žena tog plemena ne bi rodila sina, smatrala se je suvišnom, potjerala bi se ili u najboljem slučaju smilovao bi joj se muž tako, da ju je kaznio samo time, da je prisili obavljati najteže poslove u kući i izvan kuće.

Nije li isto bilo krutno oduzeti majkama i dječake, koji bi im ostali do 6 godina samo a od 6 godina dalje predavali su se na učenje i odgoj grubim i surovim muškim učiteljima. Ovi su se učitelji brinuli samo za tjelesni uzgoj djece. Već u ranoj dobi morali su dječaci pod njihovom šibom da vježbaju najteže vježbe. Majka nije više imala nikakvo pravo da upliviše na odgoj svog sina. Što više sinova je imala jedna majka, to se više cjenila. Majke, koje su imale po nekoliko sinova, dobile bi i glas u narodnoj skupštini (parlamentu).

U Ateni, koja je kulturno stajala na nešto višem stepenu, bila je sudbina žene bolja, ali ni Atenjanin nije svoju ženu susretao plemenitijim osjećajima. Nije je smatrao vrijednom, da je zbog nje same ljubi, već je u njoj vidio samo neko sredstvo za postignuće neke svrhe. I najbolja i najodanija žena bila je samo službenica svog gospodara.

Največi učenjaci onoga vremena tvrdili su, da žena nema dušu.

Zbog toga ni najodličniji Atenjani onoga vremena nijesu brak smatrali duševnom zajednicom. Žena se je uzimala onako kao neki predmet u kuću. Prema imutku i volji uzeo bi si Atenjanin u kuću osim žene još nekoliko milosnica, koje je žena morala strpljivo i bez riječi da snaša, kao da se nje uopće ne tiču. Izim tih žena bilo je još drugih izvan kuće, koje su osvajale muškarce i svojim duševnim odlikama, takozvane hetere. To su bile slavne žene, koje su bile odgojene u najboljim atenskim krugovima. Za njima su se zanašali najveći muževi onoga doba, jer su bile naobražene, vješte govora i upućene u sve znanosti.

Kao ni ostalim Grkinjama, tako se ni Atenjankama nije dozvoljavalo odgajati djecu. Djecu su u Ateni od rane dobe preuzimali na odgajanje filozofi i učitelji.

Rimljanka je po svoj prilici u pravu žene ipak najbolje stala. Ona nije dozvoljavala, da joj se oduzme odgoj djece. Uslijed toga imala je već u ono staro doba Rimljanka veću moć u državi i u politici.

U starom Rimu žena je bila svijesna, da potiče iz junačke obitelji, te je svojski nastojala, da u svojim sinovima odgoji prave junake.

Stari rimski pisci, kao n. pr. Cicero, Livije, Plinije i drugi slave Rimljanku kao uzor majke, žene i odgojiteljice. O ozbiljnom shvaćanju braka i žene u starome Rimu govori takodjer i činjenica, da su rimske majke nastojale svoje sinove i kćeri ženiti u najranijoj mladosti, smatrajući ranu ženidbu najboljim lijekom protiv nemorala, pokvarenosti i razuzdanosti.

Slavni Tacit slavi čistoću, nevinost i vjernost Rimljanke. Cicero govori u svojoj knjizi o tome, da bi Rim zavladao čitavim svijetom, kad bi se Rimljanke ugledale u junaštvo i vrline Kornelije, majke obiju Graha.

Medjutim se Rimljanin nije osobito starao oko vjernosti prama svojoj ženi. Zabranjivao je svojoj ženi, da se kara njegov sakriven način života. Nije se nipošto osjećao krivim, kad je time ženski rod bacao u ponor propadanja i poniženja.

To je napokon bilo počelo Rimljanke ogorčavati, pa se odrazilo i na njihovom načinu života. Počele su gubiti svako poštovanje do muškaraca. Pjesnik Tacit jadikovao je radi toga, kad su majke počele zaboravljati na svoju djecu, a živjele su samo za ples, zabavu, razuzdanost. I tako se je obistinilo Ciceronovo prorokovanje. Ćudoredje je propalo, a onda je moćno rimsko društvo počelo propadati.

Poniženje žene utječe vrlo, vrlo mnogo na sudbinu naroda. Moralna vrijednost žene odlučuje mnogo o tome, kakvu će vrijednost imati i narod. Dok žena drži visoko svoju ženskost, a muškarac svoju muževnost, nema opasnosti, da medjusobni odnošaji muškarca i žene razorno djeluju. Mora da vlada ravnopravnost i jednakost u svakom pogledu. Ali ne samo u pogledu prava, nego i u pogledu dužnosti. Jednaka prava muškarcu i ženi, ali i jednake dužnosti. Onda će svijet moći bolje da napreduje i da se razvija.

Dali je danas žena jednaka muškarcu? Na to bi se moglo svakako odgovoriti. Neko bi mogao reći, da je žena danas slobodnija i da ima više prava od muškarca, te, da se nema prava buniti. Ima i toga, ali ima i takovih pojava, koje bi lijepo pristajale u stari vijek. Ili ovako ili onako — nešto još nije u redu. A do reda i potpune jednakosti mora doći.

P.

Brak

Brakovi počinju sve više gubiti svej negdašnji čar. Novo doba sa svim svojim porocima zapljuskuje i bračni život, pa se radi toga ruši i krši najsvetiji dio i najjači osnov jednog naroda.

Jedanput se je smatralo brak tako vsokim pojmom, da se je najstrože osudjivalo svakoga, ko bi se drznuo, da okalja tu svetinju. A danas?

Danas su prilike veoma slabe. Društvo postaje posve ravnodušno prema svim krupnim teškim i čestim nezgodama bračnoga života.

Taj pad braka najbolje se izrazuje u životu današnje mladeži. Život mladeži traži samo zadovoljenja za momenat. Ulica, luksus, i mnoge druge slabosti sve su to crvi, koji podgrizavaju osnov bračnoj ideji, pa većina mladića i djevojaka već unapred poruše sve ono bez čega brak ne može biti svijetao ni lijep.

Današnje nakarminisane, nabijeljene i naparfimirane djevojke odjevene u skupocijena odijela — izgubile su sasma svaki smisao za domaćinstvo, uzgoj djece i za porodični život. Takovih djevojaka ima mnogo po našim gradovima, ali ih ima i po selima. One su pravo strašilo za brak. Brak se bez onih dobrih svojstava, koja današnjoj djevojci fale — ne može zamisliti.

Kako će mladić, koji malo zaslužuje, da zadovoljava kaprice ovakve buduće žene. Ne lebdi li pred njegovim okom strašan upitnik bračnoga spokojstva? Može li se on nadati, da će od jedne slične djevojke postati bolja žena i domaćica?

No i mladići postaju uvijek sve više i više nepodesni za bračni život. Današnja je mladost sklona više životu izvan kuće, pa žena, ako ima i najuzvišenije namjere i volju da muža usreći, — ostaje često zapuštena, u najvećoj oskudici, dok muž izvan kuće troši vrijeme, zdravlje i novac.

Današnje je vrijeme takvo. I eto to vrijeme, to moderno vrijeme, krivo je, da propada svetost braka, da brak nije više onako savršen kao negda.

Nije baš najveće zlo, ako se u braku nadju i muž i žena u jednakim svojstvima, ali je upravo strašno, kada se vrijedan mladić nadje s nikakvom djevojkom, ili obratno, kada jedan nosi čiste ideale, a drugi život uprljan, zablaćen i istrošen. Kada jedan gleda i nastoji, da osnuje pravo obiteljsko gnijezdo, a drugi to ruši. Tu je onda kolijevka velikih boli i najtežih patnja, koje dovode i do samoubojstva.

Zato je brak postao velikim pitanjem. Danas u vihoru laži i prevara, treba, da djevojka i mladić dobro otvore oči i dobro ocijene sklonosti i temperamente prije nego sklope bračnu vezu, da ne bi poslije nastala teška i bolna razočaranja, koja onda utječu ne samo na njihov život, nego i na život njihove djece.

Porodica je jedna stanica društva. Obole li ove stanice i društvu je odzvonilo. Treba zato svak u svom krugu da nastoji utjecati na mladež, na bračne drugove i uopće na okolinu, kako bi se svetinja braka ponovno podigla na oltar života i ljudi svoja srca i svoju čast, svoje ime i svoju ljubav povezali za taj jedini dostojni i jedini vrijedni vez ljudskog života.

Marina Božić-Spaićeva

Jedna lijepa vrlina

Nova vremena ili takozvano moderno doba iskrivilo je i izopačilo ljudski rod. Licemjerstvo i himba carstvuju okolinom, a laž i pretvaranje odlike su današnjeg trulog društva. Koprena gmizenja i ulizivanja zastire čitav društveni život, svuda naokolo ispoljava se nepovjerenje i nepouzdanje, a iskrenosti — toj lijepoj vrlini čovječjoj, kao da se zameo trag. Ljudsko se srce ne otkriva nego zatvara, i postaje nepristupačno iskrenim i otvorenim osjećajima dobrote i ljubavi, jer je ozračje zaraženo zlobom i himbom. Oči, — to zrcalo čovječje duše, — ne odrazuju se već onako vjerno i pouzdano; obično su pomiknute ili previjene mrenom nepovjerenja. A lice je priviklo, da se pretvara, te znade tako lijepo i vješto, upravo majstorski, da uzdrži neiskrenost i sakrije zlobu. Ponestaje stida, zato se rijetko jabučice oblivaju zdravim rumenilom.

Ova rastrovanost i duševno nazadovanje zahvaća i muškarca i ženu. Patvorenom muškarcu ugadja laskanje i pretvaranje, a moderna žena treba i znade da glumi, jer je takvu stvaraju prilike, jer od nje to traži društvo. Medjusobno nepovjerenje vlada u obitelji, nema iskrenih odnošaja ni na selu ni u gradu, ni u javnom ni u privatnom životu. Zlo je to i naopako, a zbiva se zato, jer se sve većma gubi onaj lijepi ures djevojački, ona velika i kristalna vrlina čovječja, — koju nazivljemo **iskrenost.**

Koliko li je obitelji nesretnih baš zbog toga, što muž nije iskren ženi, otac majci i obratno. U ozračju neiskrenosti pojavljuju se razmirice i nezadovoljstvo. Neiskren čovjek pripravan je, da učini najveće zlo, jer ga licemjerje lišava svih moralnih veza, i navraća na ružne nakane. Dom u kojemu vlada himba, leglo je svake vrsti grijeha, a neiskrenost leži u obiteljskom življenju kao jedna mora, koja razjeda odnošaje u braku.

Žena, koju su izopačene prilike naučile da se pretvara, najveća je nesreća za obitelj, ali ta žena nije onaj pravi tip naše iskrene i čestite žene. — Naš je narod u svojoj srčiki ostao iskren i otvoren, te je privikao, da govori svakome u brk, premda mu to uvijek ne koristi. On govori iz duše i srca, iskreno i otvoreno, a takva je u suštini i naša žena, kojoj nije prirodjeno licemjerstvo i pretvaranje. Ne možemo tvrditi da je sve naše ženstvo takvo, ali dobar dio ostao je vjeran staroj našoj čeličnoj tradiciji.

Mnogo je zalutalih i skrenutih sa prave staze, jer kobna društvena zaraza vrši svoju crnu rabotu. Sve je to i zato, što himbenost imade prividno veću moć od iskrenosti. Ali sve je to prolazno, jer u društvenoj zajednici treba da nastupi ozdravljenje. —

Medjutim se i dandanas cijeni nadasve iskrenost i poštenje. Čestit mladić — pa i onaj, kojemu ugadja laskanje, — izabrati će na koncu svega ipak iskrenu i otvorenu djevojku. Sa iskrenim čovjekom lako se živi i prolazi, jer ništa ne skriva i taji. Njemu se lako prašta, jer njegova iskrenost jamči, da je u njega dobro i plemenito srce. Svi smo ljudi i svi imademo svojih mana i pogriješaka, ali najžalosniji i najpokvareniji stvor jest licemjerac i neiskren čovjek.

Dobra ženo i čestita djevojko! Gaji i razvijaj sve vrline, ali prije svega budi iskrena i otvorena, jer će te takvu svatko štovati. Iskrenost je čovjeku najdraža i najveća vrlina, jer ako nje nema, onda je sve laž i prevara, onda je obiteljski život gradjen na pijesku bez ljubavi i sklada, a djeca iz takve obitelji podla su i licemjerna. Mnogo čovjek luta i traži, dok ne nadje iskrenog druga, a kad ga jednom nadje, onda je smiren i zadovoljan, jer može lakše da odolijeva olujama u životu. Medjusobna iskrenost velika je blagodat u obitelji, a najljepša vrlina, koja donaša mir i krijepi ljubav.

Josip Demarin.

Za mojom ružom

Ja sam mu dala svoju dragu ružu,
a on mi ni tople reči nije reko.
I onda je brzo krenuo daleko.
O, još me i sada u dnu srca peče
mirnoća u njegovom kroku.
Otišao je, belom cestom, što preko bregova teče,
bez tuge u oku — — —

Znam, da je moja ruža već odavna svela.
Pričala mi je cesta,
što ju je daleko odnela.
Pričao mi je vetar, što kroz celu noć grca
oko pustog grma moje drage ruže.
Pričale su mi ptice, što za ružom tuže.

Znam.
I zato me nešto tišti u dnu srca,
a jedna me bol muči svojim večnim tragom:
za mojom ružom, za mojom ružom dragom — — —

Ivana Mihajlović.

Ja sam kao stablo

O, ja sam ko stablo na bledome visu,
bez druga, bez brata, — (umorna i bona).
I već davno, davno na grane mi nisu
sela — krila ptice, ni glas dragog zvona.

Ja sam bledo stablo, što duboko skriva
u dnu svoga srca svoje rane boli,
i koje se tiho i bez reči moli
oblaku, što nad njim kano tuga pliva.

Što umorne grane raspinje i pruža.
O, te lude grane — (o, te ruke žute)
što večito strše i večito ćute:
da u nebu — ima jedno srce meko,
da su zvezde zlatna razasuta sreća,
da je mesec ruža, što na nebu cveta.
I da je sve tako daleko, daleko — —

Jer je moje srce prebito o zemlju,
bez druga, bez brata, na visu —
bez leta — — —

Ivana Mihajlović.

O ženi

Već ste svi opazili, da je žena u svijetu jedno vječno, veliko pitanje. Osobito se muškarci muče, da ga riješe, da dadu na nj jedan doličan odgovor. Možda se je već Adam mučio tom mišlju. Tako je već staro i izlizano pitanje: Što je žena?

Kako da se na to odgovori? Nije baš lako. Svaki muškarac ima o ženi svoje posebno mišljenje, prema tome kako na njega žena djeluje, kako je on shvaća. Prema tome, da li on u ženi nalazi vrelo jedne nenadmašive sreće ili je pak mrzi i prezire zbog zla i propasti koju mu ona donosi. Jer uistinu mnogi zaključuju, da koliko žena može da bude najveće dobro za čovjeka, toliko opet može da mu ogorči dane života najgorčim pelinom i mukom.

Ja ne znam kako će muškarci primiti moje mišljenje, koje ja smatram točnim. Uzevši u obzir i dobro i zlo, koje žena sobom donosi, opažam, da je ipak veće dobro nego li zlo. Na tezulji mojega suda priteže dobro. Možda zato jer sam žena? Ne, nipošto. Sudila sam veoma hladno i ne sa ženskog stanovišta, pa sam na koncu konca uspjela zaključiti, da je žena jedno toplo i srdačno svijetlo u svijetu i u životu. To je svijetlo oduvijek obasjavalo put čovjeku, a toplina je toga svijetla davala neku dragu i neuporedivu radost života čovjeku. Bez toga bi svijetla bilo u svijetu i u životu mračno i hladno. Umiralo bi se od dosade i ne bi imalo smisla živjeti.

Svijet je zato svijet, a taj je svijet zato lijep, jer je žena ona, koja ga uljepšava i kiti svojim životom. Samo se ženi mora na koncu konca zahvaliti, da ima u svijetu radosti i da ima u životu smisla.

Znam, da će se mnogi muškarci, i to oni tvrdokorni i neuvjerljivi muškarci oboriti na me zbog ove tvrdnje. Reći će mi, neka ono, što sam gore rekla, dokažem ako mogu! No, ja prepuštam svakome, da sam rasudjuje, jer sam uvjerena, da će ipak u dnu svog srca i onaj muškarac, koji je najneprijateljskije raspoložen prama ženi, doći do mog zaključka.

Žena daje životu i svijetu radost, ljepotu i toplinu. Muškarac je pak onaj, koji svojim teškim i ozbiljnim radom nosi napredak u svijet, stvara uvjete za život. On bi sam u svom radu, koji na koncu konca nije toliko ugodan koliko potreban, klonuo i pao, kad ne bi znao, da ima kao naknadu za svoj rad — sreću, i da mu tu sreću donaša žena. Evo zato bi baš morao čovjek svoje djelovanje usmjeriti u nastojanju, da i on ženi dade barem ono što može, da joj za sreću, koju mu ona daje, uzvraća — srećom.

Sreća, koju daje čovjeku žena — zajedno sa srećom, koju ženi daje čovjek stvara jedan sklad u njihovim dušama. Iz toga sklada razvija se poslije sva ona svijetlost i ljepota, koju u sebi nosi riječ i pojam — obitelj.

Kako vidimo dakle, sreća i veliki, sveti smisao obitelji sadržan je u ženi. Ona je ipak kamen temeljac ove najljepše sreće na svijetu.

Da je to baš tako uvjeravaju nas i razna izražena i važna mišljenja. Učenjaci i ljudi dubokih misli izražavali su uvijek kroz sva vremena ono što su o ženi mislili. Nekoja su od tih mišljenja

teška i porazna za nas žene. No nisu opet toliko porazna da ih ne bi lijepa mišljenja o nama, a tih je mnogo, pobijedila i popravila.

Biblija je najstariji i najmudriji mudrac ovoga svijeta. To je sveto pismo, koje su napisali ljudi nadahnuti duhom svetim. U Bibliji ima mnogo izreka o ženi. Naći ćete u njoj na primjer i ovu: «Žena je kriva, da je počinjen istočni grijeh i evo zbog žene mi danas umiremo.» Eva je naime kriva, da je Bog prve ljude bacio iz raja. Biblija zato na nju svaljuje svu odgovornost za zlo, koje danas bije ljude.

Neko bi mi mogao reći, pa zašto se onda ja hvalim ovakvim biblijskim činjenicama, koje govore protiv žene.

Biblija, koja govori ovako, govori i ovo: «Mnogi će propasti zbog žene. Mnoge će ona raniti i baciti o zemlju. Mnoge će i jače od sebe ona pogubiti.»

Reći će mi neko: «Sve gore od gorega!»

Ali slušajte malo, što je iza svega toga Biblija rekla još o ženi: «Žena će biti čovjeku data, kao nagrada za sva dobra dijela, koja on u svom životu čini.» Može li za nas žene biti veće pohvale i većeg priznanja od ovoga?! No, to još nije sve. Biblija kaže dalje: «Ljepota žene svjetli i sjaji u kući čovjeka, onako, kao što sunce svijetli i sjaji u svemiru.»

Sva ona grozna mišljena o nama ženama propadaju pred ovim posljednjim. Sva. Pa i ova koja ću sada navesti.

Grčki mudrac Euripide još je u staro doba napisao u jednoj svojoj knjizi ovo: «Pronašli su se već i lijekovi protiv ujeda zmije i divljih životinja — ali protiv žene, koja je najgroznija medju groznim zmijama i tigrama — nije se još našlo nikakvog lijeka...»

Tito Livio, veliki latinski pjesnik rekao je da je žena zvijer, koja se ne može savladati, ali koja nas ipak zadivljuje. Sv. Ivan je pak izjavio da je žena jedna ugodna neugodnost. Tertulijan kaže za ženu, da je ona pomoćnik djavola. Jedan uvaženi mislilac Milton rekao je, da je žena «najljepša griješka prirode.» Jedan je učenjak zaključio da je žena za čovjeka jedna suvišna kost jer je, kako znamo, Bog ženu stvorio iz jednog suvišnog Adamovog rebra.

Svašta — je li? Jedna cijela hrpa za nas neugodnih ideja. I kad bismo povjerovale u ispravnost svega ovoga od očajanja bismo propale. Istina je, da su ovo mišljenja samih velikih umova, ali zar moraju baš biti ispravna i točna? Zar nije i Leonardo da Vinci, veliki umjetnik, bio velikog duha, pa zar nije on rekao, da je žena slična onom žišku ljepote, koji ljudskom srcu svijetli i pokazuje puteve po dobroti do sreće.

Viktor Hugo, veliki francuski romanopisac kazao je, da je u ženi sahranjena sva sreća čovječanstva.

Jest, tako je. Možemo i moramo ustvrditi, da je žena uza sve ono, što o njoj misle i govore ipak «žižak, koji svijetli ljudskom srcu.» Ona stvara čovjeku obitelj. A obitelj je najljepši i najsvetiji oltar, koji se u svijetu diže prirodi i Bogu. Slatko osjećanje, koje čovjeka obuzimlje u obitelji daje ipak žena. Ona je jedina prava tješiteljica u svim bolima i nevoljama, koje snalaze čovjeka.

Žena je napokon i majka. A time smo rekli sve. Može li biti u svijetu jedno stvorenje zaslužnije, vrijednije i bolje od majke? Majka ne može biti muškarac. Majka je žena. A tom žrtvom dobiva ona zasluge, koje je dižu iznad svih mišljenja i ideja i najvećih mudraca. Dobiva na zemlji najsvetije i najviše značaje. Evo, to je žena.

Milena.

Deset zapovijedi o uzgoju djece

1. Uzgajaj svoju djecu sama. Tko hoće s uspjehom da uzgaja djecu, valja da im bude potpuni ugled, da nad njima stoji. 2. Zabavljaj djecu svoju. Neka igraju ili rade, neka nijesu nikada besposlena. Besposleno je dijete mrzovoljasto, mušičavo i neuljudno, — razumno zabavljeno ljubezno, dobro i zadovoljno. 3. Puštaj, nek ti djeca iskipe. Ne traži, da kod tvojega posla vazda bude mir i tišina. Ima li da se dijete duševno i tjelesno zdravo razvije, valja mu micati tijelo i duh po svojoj volji, vježbati svoj glas govorom, smijehom pjevanjem, kadgod i vikom, igrajući ugadjati svojoj mašti i stvari ovoga svijeta ne samo gledati, nego kadgod i dirati — dakako i opet sve u svoje vrijeme i na svom mjestu. Zato: 4. Ostavljaj djecu u njihovoj sobi, kad su u tebe pohodi; u društvu starijih čuju mnogo šta, što je bolje, da ne slušaju. Treba li, da se pokažu gostima, neka se to obavi na kratko i ne dopuštaj, da budu središte opće pažnje. 5. Ne hvali niti karaj djecu u nazočju stranaca. Najosjetljivije se žice tako povrijedjuju. 6. Traži bezuvjetnu poslušnost, ali je djeci olakšavaj zapovijedajući i zabranjujući samo onda, kad je neophodno potrebito. 7. Budi dosljedna, stroga ali opet u zgodni čas i blaga. Ne karaj i ne kazni dječije pogrješke, kao da su veliki grijesi. Što zbilja valja pokarati, to nipošto ne trpi — jesi li štogod zabranila, drži ga se čvrsto. 8. Djeca nijesu igračka. 9. Djeca su donekle glavna čeljad u kući, ali 10. Pod nipošto neka oni toga ne osjete.

Narodne poslovice o deci

Nije gazda ko ima volova, već je gazda ko ima sinova.

Žena bez roda — cvet bez ploda. Deca su lekar materi.

Žene su slabe, ali su majke jake. Što više dece, to više sreće.

Jedno dete — nijedno dete; dva deteta — pola deteta; tri deteta — tek su jedno dete.

Deca su most u raj.

Ko umre bez dece nije znao za radost.

Da ti se svako seme semeni, a ljudsko najbolje.

Kuća bez dece — zvono bez klatna.

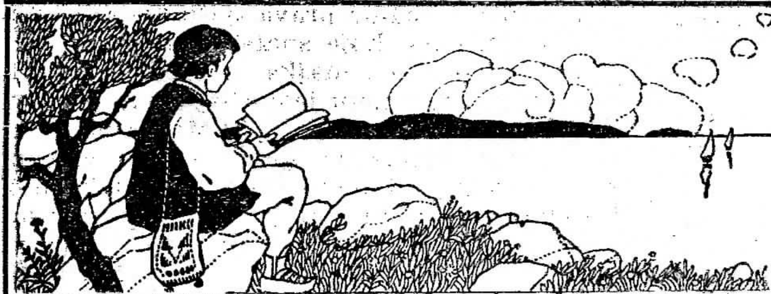
Tko te hoće, ne ponosi mu se,
Tko te neće ne nameći mu se.

—«o»—

Čovek — to je najveći imetak i najveća vrednost u svetu. Glavni izvor te snage su deca.

—«o»—

Jeste li kada vidjeli ptičje gnijezdo, koje čuva mužjak? Ako ste se približili gnijezdu mužak je odmah poletio, te je ostavio gnijezdo. Vratite se poslije kad na jajima bude sjedila ženka. Možete se približili sasma k gnijezdu. Ženska neće pobjeći dok ne vidi, da je u velikoj opasnosti. Toliko se boji za svoje gnijezdo. To je vjerna slika očiskog i materinskog osjećaja u čovječjem rodu.

Za istarsku djecu

Isus i ruža

Kad ono Židovi osudiše Isusa na smrt, predadoše ga vojnicima da ga raspnu na drvo križa. Vojnici, pogani htjedoše, da se što više narugaju Isusu. Zato su odlučili, da mu opletu vijenac od trnja i da mu ga metnu na glavu mjesto krune.

I podjoše vojnici u okolicu Jerusolima, da traže trnja i tako naidjoše na šipak, koji je bio sav gô, bez ijednog lista, a pun oštrih bodljika. Otkinuše nekoliko grana onog šipka, pa se vratiše u Jerusolim, gdje je bio Isus. Onda su spleli vijenac od šipkove bodljikave grane ne mareći što su pri tom izboli i okrvavili ruke svoje. Tu krunu metnuše oni tada na Isusovu glavu.

Debele kaplje krvi potekle su na to niz lice Isusovo, a razuzdana svjetina rugala mu se: — Klanjamo ti se, kralju naš!

To vidje onaj šipkov trn, što je bio na glavi Isusovoj, pa došapnu Isusu:

— Oprosti, oprosti, sine Božji!

Kruna se uznjiha na glavi Isusovoj i ona zaplaka krvavim suzama. Ali se Isus nasmiješi i tiho progovori:

— Od sad se više ne ćeš kititi sitnim i neznatnim cvjetićima, jer si ovjenčala čelo moje. Neka tvoji cvijetovi budu kao rane moje, i bit ćeš carica cvijeća.

Iz toga časa procvjeta bodljikavi šipkov trn prekrasnim, velikim, cvijetnim ružama, jer se je napio krvi Isusöve, i miris nebeski razlijevaše se iz onih cvjetića, jer je onaj miris bio miris krvi Isusove.

I jesam carica cvijeća — prošaputa ruža, jer su moji cvijetovi bili prvi, što su ovjenčali Isusovu glavu.

I šipak ostao i opet gô i stade tužiti, a Isus mu reče:

— Samo si jedanput procvijetao na glavi mojoj, i od sad više ne ćeš cvijetati, prije negoli pretrpim sve muke i dok ne umrem i ne uskrsnem od mrtvih. Ali poslije ćeš se okititi prekrasnim cvijetovima, velikim kao rane moje. Miris će ti biti sladji od najsladjeg mirisa, a ljepota tvoja bit će nad svim drugim cvijećem. Budi carica cvijeća, jer si procvijetala iz krvi moje. I koliko se god bude slavila uspomena na moje raspeće i na moje uskrsnuće, toliko ćeš puta cvijetati i ti, što me naruži — ružo moja!

Majmun Flok i crnac Tink-Tank-Bu

Već znate, kako je naš slavni Flok dospio u ruke onoga strašnoga Crnca Tinka-Tanka-Bu. Da vidimo, što se naprijed dogodilo!

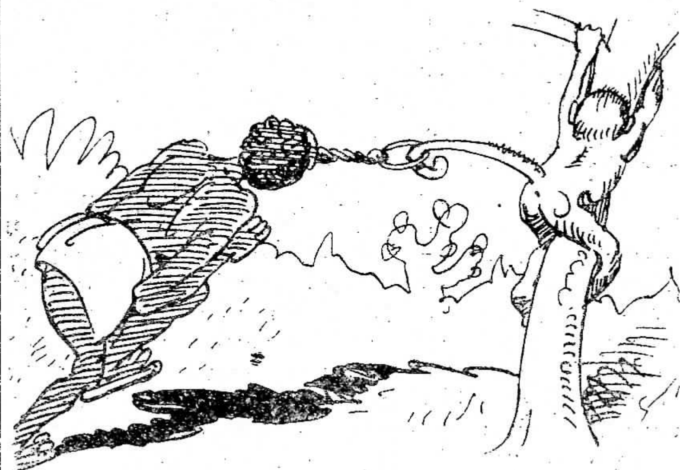
Išli su ovako: Flok naprijed, a Tinka-Tanka-Bu otraga držeći Floka za stražnje noge. Tinka-Tanka-Bu imao je — kako znate — na nosu veliki prsten. I gle slučaja! Ne znam kako, dali ovako ili onako, ali dogodilo se, da je onaj dugi Flokov rep najedanput ušao u onaj prsten, i Flok ne budi lijen, nego čvrsto uhvati repom prsten i snažno potegnu. Pogledajte sliku, pa ćete vidjeti, kako Flok vuče Crnca za nos.

Tinka-Tanka-Bu vrisnu od bola, pusti odmah Flokove noge i poče jaukati: — Jao! Jao!

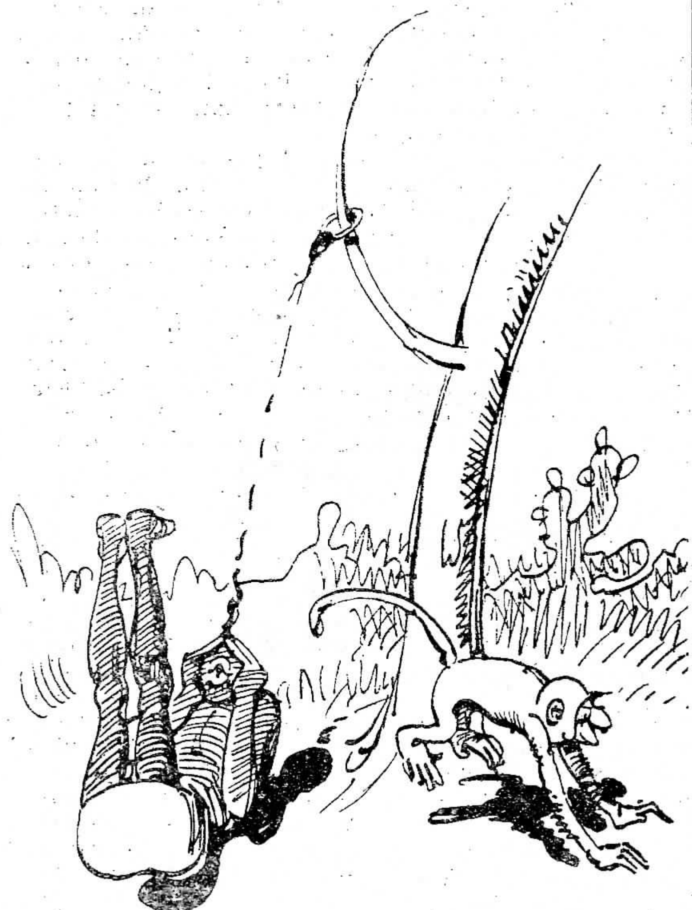
Ali Flok haje i ne haje. On vuče i vuče i vuče, a siromah Tinka-Tanka-Bu jauče, jauče, jauče. I kako Flok vuče, tako i Crnčev nos postaja sve duži, duži i duži. Pogledajte sliku, pa da vidite, kako se već oduljio! Tako se nos oduljio, da Tinka-Tanka-Bu ne može više da uhvati Floka.

Idući tako, dodje do nekakvog stabla, i Flok skok! na stablo, i alaj da se penje ne na nj kao ono nekad Radojica mali. Penje se Flok na stablo — pogledajte sliku! — penje se i penje, i kako se on više penje, Crnčev nos postaje još duži. Uzalud se Crnac otimlje, jer ga strašno boli. Pa i nema šale, kad te ovako neko za nos vuče.

Eno Floka! Već se popeo na jednu visoku granu. Što će sada taj vragolan da učini? Kaošto je vidio, da ljudi nataknu prsten na prst, tako je on sada nataknuo onaj Crnčev prsten o granu. I eno: jadan Tinka-Tanka-Bu visi og rani kao kakav razbojnik na vješalima. Vjetar ga lagano njiše. No što duže visi, to mu i nos postaje sve tanji. Napokon se nos tako otanjio, da više nije mogao da nosi Crčevo tijelo, već najedanput učini krak! i — puče. Crnac pade jaučući

u travu — eno vam slike! Pogledajte jadnika, kako se pružio na zemlju, a pogledajte i što mu je ostalo od nosa i prstena!

A Flok? On već bježi, da majmunima što prije dojavi, kako je kaznio onog Tinka-Tanka-Bu.

Od onoga se dana Tinka-Tanka-Bu sasvim promijenio. Rana mu je zacijelila, ali mu je sada nos kratak, plosnat i bez prstena. On sada radi kao i svi drugi Crnci na rijeci Kongu i marljivo sluša bijele ljude. Majmunova mesa nije nikada više jeo. Flok ga je izliječio od lijenosti i oholosti. Hoće naš Flok, hoće!

Viša Ćapša i medvjed

(Narodna priča.)

Viša Ćapša bio je najsrećniji čovjek u svome selu, ma da su svi držali, da nije baš sasvim pametan, a neki su govorili, da je baš i malo sulud. No, pametan ili smušen, Viša Ćapša bio je sretan čovjek: tek ako kakva nevolja naidje na njega, on se je brzo i krasno izbavi. Ako izgubi nož, malo ga potraži, pa nadje dva. Ako je žedan, nabasa na svatove, pa ima svega, što mu srce zaželi. Ako mu se u kuću uvuče tat, nikad ne nadje ništa, već još zaboravi ili kesu dukata ili lijepu pušku ili što drugo. Ako padne u vodu, uhvati i iznese veliku ribu. Jedanput je pucao na vrapca, pa je ubio dvije divlje patke. Jedan put mu udari grom u kuću — ali on — srećnik, nije bio doma. Elen, srećan čovjek — to ti je!

Sinoć podje u obližnji grad na sajam. Susjedi ga savjetovali, da ne ide tako kasno, može ga kakva nesreća snaći, ali on nikog ne sluša. Uputi se da ode. Sunce zadje, a pun mjesec izadje, — a Viša ide kroz neku šumu.

Ne potraje dugo, i začu se urlanje gladnih vukova. — To već nije šala! Sad se treba spasavati! Kud će — šta će, šta neće nego se on pope na jednu granatu krušku, — tu vuci ne mogu za njim. Šćućurio se na jednoj grani pa misli: — E, baš sam pametan!

Dok je on tako razmišljao o svojoj mudrosti, približi se od nekud jedan medvjed. Medvjed je lakom na kruške, pa se pope na drvo, da malo večera. Da Viša nije bio srećan, medvjed bi ga bio opazio, — pa onda zbogom i pamet i mudrost! Ali medvjed je mislio, da je sâm na kruški, pa se lijepo rastegnuo na najdebljoj grani, i brao i jeo kruške, sve jednu za drugom. Čim otkine koju, pruži šapu, da krušku spram mjeseca bolje razgleda, dali je zrela. Viša je brojio, koliko će krušaka ona zvijer da proždere, i nabrojio ih je već nekih dvadeset. Ali još mu nije dosta. Otkine i dvadeset i prvu, a Viša strepi, da će brzo doći red na njega. Opet medvjed pruži šapu s kruškom, kao da hoće da je turi Viši u usta — a on to samo razgleda krušku na mjesečini, da vidi, je li zrela. Viša je pak mislio, da medvjed njega nudi kruškom, pa sad mu već dodijale te ponude, pa se u strahu svome i u ljutini prodera iz svega grla:

— Ta — ne ću!

Medvjed se od tog nenadanog poklika tako uplaši, da se odmah s grane stropošta na tle i odjuri glavom bez obzira.

A Viša Ćapša i sad se srećno izbavio kao i dosad uvijek.

Malo A B C

Slovo: **E.**

Prva žena zvala s' Eva, —
Ona nije pisat znala.
Ali ti već njeno ime
Počet umiješ: Bogu hvala!

Slovo **F.**

Ovo slovo vrlo j'milo
Svakom pravom Istraninu,
Jer ga sjeća na dva starca:
Na Jurinu i Franinu.

Slovo **G.**

Ako toga slova ne znaš —
Ništa ne ćeš, brate, znati:
Ni gorice ni grančice
Ne ćeš znati napisati!

Slovo **H**:

Lijepo j' reći: Ja sam **H**rvat,
Hrvatica j' moja mati!
Ali to još nije dosta:
Treba znat i napisati!

Po Čika-Jovi.

Scipion Nasika i pjesnik Eneja

Rimski konzul Scipion Nasika dodje jednom, da pohodi pjesnika Eneju. Pred vratima zapita slugu:

— Je l' ti gospodar doma?

— Nije, odgovori sluga, baš je sad izišao.

Sluzi je naime bilo zapovijedeno, da toga dana ne pušta nikoga k Eneji. Scipion je znao, da ga sluga vara, ali se učini kao da mu vjeruje pa ode.

Poslije nekoliko dana dodje Eneja da pohodi Scipiona. Pred vratima zapita:

— Je li konzul doma?

— Nisam doma — vikne sâm Scipion iz sobe.

— Kako da nisi doma, kad ti čujem glas?

— Čudan si ti čovjek, vikaše konzul iz sobe. Kad je onomad tvoj sluga meni kazao, da te nema kod kuće, ja sam mu povjerovao, a ti evo ne ćeš ni meni samome da vjeruš.

Veliki i mali

— Strašno je to biti dijete.. biti uvijek mala — promrmlja Klarica — baš nema smisla.

— Što to govoriš? — upita je mama nestrpljivo.

Klarica briznu u plač:

— Rekla sam... jecala je ona, rekla sam.. da... da... je dosadno biti dijete. Svi vele, da je djetinjstvo najljepše doba, ali ja . ja ne želim djetinjstvo... ja bih... ja bih voljela, da sam velika.. kao ti i... da nemam da radim zadatke ni da učim pjesmice na pamet.. i... eto — to..

Mama sjede u naslonjač, uze dijete na krilo i reče joj polako:

— Zar baš želiš da budeš kao i ja?... Zar bi ti to tako milo bilo?

— Da! — odgovori Klarica.

— I ti bi baš htjela da radiš sve ono, što radim ja?

— Jest!

— Da ideš svuda kuda idem i ja?

— Jest!

— Dobro, bit će!

Klarica pogleda majku razrogačenim očima, jer mama je govorila sasvim ozbiljno.

— Da vidimo, Klarice! Uradit ćemo tako! Ti ćeš živjeti sa mnom kao moja sjena. Od jutra do mraka činit ćeš sve ono, što ja činim, a u školu ići ćeš samo, kad ti se prohtjede. Jel' dobro tako?

Klarica kimnu glavom, ali joj se činilo da sanja. Ta je li moguće da to mama ozbiljno govori?

Srce joj stade jako da kuca, kad joj mati reče, da obuče domaću haljinu, te da otpočnu odmah taj novi život.

Klarica otrča da se presvuče, i za dva časa se vrati. Zateče mamu na običnom mjestu, samu. Pred njom je bila košara rublja, koje je trebalo pokrpati. Činilo se, kao da majka nije ni opazila, da se Klarica vrnula, već je neprestano zabadala iglu i sve nešto krpila i krpila. Nije bilo druge, i Klarica je morala i sama, da se prihvati posla.

Zaista sve ovo nije bilo nimalo veselo. Čak je više ličilo na kaznu. Pa ta nesretna igla, što ne će nikako da se provuče.. eto i opet konac pobježe... Pa i naprstak je nekuda izginuo? A, evo ga! Joj, kakva je rupa na ovoj čarapi! Bolje izabrati drugu. ova je još gora- Kako to mami ide brzo iz ruke, a kakvu je rupetinu izabrala, da zakrpi! Fali cijela peta... A gle, kako mama to sa puno strpljenja i brzo šije! Još malo, pa će biti gotova. Medjutim Klarica se ne usudjuje ni da započne. Uh, kako je dosadno.

Dan je divan, školsko doba, a ona mora ovdje da šije i krpi, kao da je osudjena. Šta bi rekle njene drugarice, da je vide ovako pogrbljenu i kiselu pokraj mame! Klarica uzdahnu pa uze jednu čarapu i poče da radi, što je bolje mogla.

— Mama, zašto ne govoriš?

— Zato jer radim, a veliki kad rade, oni uvijek ozbiljno šute.

Oh, kako je polako prolazilo vrijeme pokraj šutljive mame i pred onom punom košarom! Klarica zijevnu, a mama ništa. Ona zijevnu još jednom, mama opet ništa. Naposljetku se djevojčica ohrabri i reče:

— Gladna sam.

Mama je pogleda smiješeći se dobrodušno i reče joj:

— Veliki ne jedu prije objeda. Uostalom, tek je devet sati, ne možeš biti gladna.

Malo uvrijedjena Klarica se opet lati svoje čarape i nastavi raditi. Radila je dugo, dugo, tako da je već mislila, da je podne. Pogleda na sat, koji je na zidu visio. Sat je pokazivao: devet i četvrt!...

Grlo joj se stezalo od muke. Kako će, ah, kako će i šta će da radi, da joj prodje jutro pred ovolikom košarom! To joj se je vrijeme činilo duže od čitave sedmice provedene u školi. Osokoli se i reče:

— Dosadno mi je ovo krpljenje.

— Jest, odgovori mama, sad ćemo malo izići.

Ovo je iznenadi i razveseli. Zamalo bjehu spremne na odlazak. Klarica je ponosito nosila praznu torbu. Odoše u dućan. Tu je bilo mnogo svijeta, što se silno gurao. — Treba nam se strpiti — reče mama, ostat ćemo posljednje.

Stajale su tu kao ukopane. Dugo, vrlo dugo, tako da se Klarici činilo, kao da se tu rodila. Najzad dodjoše i one na red. Mama kupi kilo kruha i metnu u torbu. Bilo je grdno teško. Poslije kupi kilo brašna i metnu u torbu. Klarica je držala torbu objema rukama. Onda kupi mama kilo šećera i metnu u torbu. Klarica nije više mogla. Spusti torbu na zemlju i pogleda mamu očajnički. Mama je kupila i drugih stvari i sve je pometala u torbu. Onda ju je uzela na ruke i nasmiješivši se izidje. Za njom je išla Klarica praznih ruku. Bilo ju je upravo stid Mama reče:

— Poslije treba da kupimo i zelja. Izprazniše u kuhinji torbu i izidjoše.

Malo se zatim vratiše s punom torbom krumpira. kupusa, repe itd.

Klarica pomisli: sad će mama meni u čast skuhati dobar objed. Prevarila se. Mama je uze za ruke i one izidjoše iznova.

Brzo skrenuše u jednu ružnu ulicu i udjoše kroz nekakva niska vrata i popeše se na četvrti kat. Mama otvori nekakva trošna vratašca, i one se obje provuku u nekakvu sobicu, gdje je na krevetu umotana u nekakav velik crn plašt sjedjela nekakva starica. Bila je vrlo slaba, lice joj je bilo kao voštano. Mama je pozdravi miješeći se, a ona odgovori nekim čisto majmunskim krivljenjem. Mama uze s ognja nekakav kotlić vode i... ali za Boga, što to radi mama?... Diže onu staricu kako da je kakvo dijete, metnu je na stolicu i onda poče da joj pere noge. Stara je nekako čudno mljaskala i vrtjela glavom tako, da Klaricu obuze strah..

Mama brzo opra staricu, namjesti je opet u krevet, metnu u lonac krumpira, nali vode, naloži vatru, nasmiješi se starici i izidje s Klaricom, koja nije mogla da se razabere od čuda.

Sidjoše na ulicu. Dijete se uhvati za onu ruku, koja je do sad radila sve one čudne stvari, i reče:

— Mama!...

— Bolesna je i gluha, sirotica, odgovori majka. Kćerka joj ide rano izjutra na rad i jedva dospije da pospremi sobu. Ja je obidjem svakoga dana. Kad sam bila malena, služila je u nas i nosila me...

A Klarica je mislila, da mama svakog jutra izlazi na šetnju!

Već je skoro bilo podne. I Klarica bila je odista gladna. Najzad stigoše kući. Mama izvadi iz ormare lonac s hladnom juhom, malo je zgrije i reče:

— Kad sam sama kod kuće, jedem samo malo juhe i hljeba. Tako se uštedi dosta.

— Oh, kakva je mama! Ko bi to mislio!

Juha je bila dobra. Klarici je bila baš u tek. Onda podijeliše jednu jabuku i ništa više. Mama opra ona dva tanjira i reče:

— Danas imamo još sve one ostale čarape da iskrpimo.

Klarica čupkaše kraj svoje pregačice, pa naposljetku progovori:

— Mamice slatka, ako dopustiš, ja ću radije da napišem svoju zadaću.

Prev. Milena B. P.

Pročitajte ove rečenice s lijeva i s desna

Idi, vidi!

I lovi, al' i voli.

Mače jede ječam.

Oko u oko. — San oko nas. — Savo, ded ovas! — Alo, vidi vola! — A kumu muka.

Broj 3. | U Trstu, marca 1927. | God. 2.

Istarska žena u prošlom ratu

Naše Primorje... Krst na lomnome i trnovitom putu nosi ovdje žena. Njezin je život neprestana strepnja. Tlo pod nogama nestalno, more nepouzdano... I oblak i brdo i kraj onamo prijeko, odakle se u suton razliježe dug, mukao tutanj — gluhi vjesnik smrti.

Kad se u noći na bližnjem bojištu pojača urnebesni bijes, i kad kuće na uzvisinama drhnu, a stakla na prozorima zazveče, sve živo nahrupi na dvor i napola golo preplašenim očima zvjera na brdo, iza kojega kanda će učas banuti nešto... Prva misao: bijeg! U šumu, u goru, ma bilo kamo. Strava prelazi u kosti, u mozak; u glavi se burka, mota i ponavlja sve, što se već prije vidjelo ili čulo.

Pred očima je strašna slika prisilnog ispražnjenja. Noć. Zlokobni sjaj austrijskih bajuneta, oštri, neumoljivi nalozi, suvišne molbe, ludi otpor, psovke, udari kundaka, jauk, lelek, zapomaganje, vapaj, vriska, potjera, kletve, dozivanje, plač, zazivanje Boga svetaca, kukanje, histerički smijeh, ludilo, — pa strašan zvižduk, dugi vlak, crna zmija krvavih očiju, krupne zapovijedi, tiska, guranje, bacanje u kola, u blatna, teretna kola, zagušljiv smrad, nesvjestice, i opet zapomaganje, jauk, lelek i to sve kroz duge dane i vječite besnene noći... a naposljetku tudji kraj, tudji ljudi, barake, glad, gad, smrt, a nad svom tom strahotom krvava, plamteća slova: — Lasciate ogni speranza...

Polovica istarskih žena prošla je kroz taj pakao. Druga polovica bila je već na pragu njegovih užasnih dveri. U lipnju petnaeste godine! U crkvi se pročitala zapovijest, da se imadu zakopati sve vrijedne stvari. Svu krajinu podišla jeza. Starci su molili smrt, žene, plašljive košutice, blijede, bez ičijeg oslona, sa grozom su u duši i na srcu čekale, što će biti. Opasnost je za čas prošla. Ali se grdne glasine ponavljaju. A isto tako i jeza i strah. Osobito noću, kad tutnjava s obližnje fronte jače odjekuje. Mrazan srh podilazi tada i cijelu krajinu... Starci i opet mole Boga, da im pošalje smrt, a žene, plašljive košutice, okupljaju oko krila svu dječicu svoju...

* * *

Velik je krst, što ga Primorkinja mora da nosi! Pogledajte joj ledja i vidjet ćete, da to nije onako bačena riječ.

Sve je na njoj: i kuća i ono zemlje, izvrtane u kamenu.

Koliko muke s ono dvije tri lješice: Prekopati, izravnati, zasijati — sve će to ona sama. I gnojivo i sjemenje, što se god unosi ili iznosi — sve je prošlo ili će proći preko njezinih ledja. I svaku će škodljivu travku iščupati sama: lagano, obzirno, da ne rani zemlje, da je ne uvrijedi, jer zemlja je danas sva njezina nada, jedino ufanje.

I gle, već se pojavljuje prvi klas, već klija prva krtola, već cvate prvi grozd... Koliko čeznutljivih pogleda na te još nedozrele plodove, koliko tihih i skrušenih želja, da ih Bog očuva!

Ali što dalje, sunce pripiče jače, zemlja puca, klas se gubi, krtola grči, grozd prosiplje. Oblaci dolaze, malo se poigraju visoko u uzduhu pa odlaze, a rose nema.

Tako to ide kroz dva, tri, četiri mjeseca, dok se sve ne osuši i ne ugine.

Tako joj se nekako suši i ono živinče u staji: mala, mršava kravica. Sunce popalilo krmu, a kravica gine, i od gladi joj kosti postaju sve mekše i mekše. Naposljetku je izdadu noge, i ona leže na zemlju i nikako ne može da se pridigne. Onda dodje jednoga dana čovjek sa sjekirom, a uboga žena plačući bježi s djecom nekuda u šumu, da ne vidi i ne čuje...

* * *

Glad! Zemlja izdala — dućani prazni ,zatvoreni, javna prehrana nikakva — što dalje, jedva je za jedan zub a djeca pitaju, muž u daljini pita, starci pomalo gasnu... Žena u stisci, što ima to založi, zaduži se ili proda.

Novac je tu, ali do hljeba je još daleko. Jednoga se dne diže i ode na Rijeku. U blatnim, strmim, krivudavim ulicama staroga grada vidjet ćete je, kako se plašljivo, bojažljivo obazire tražeći kuću, a u njoj ženu koja će joj prodati nešto brašna, kukuruza bilo što... A kad nadje tu kuću, ona se sa zebnjom u duši uspinje po rasklimanim stubama do tamne ćelijice na blatnom tavanu, gdje je naslagana sva sila blaga Božjega. Sred toga blaga, na širokoj vreći pružila se poput zmaja ona dugo tražena, tajanstvena, inače dobro ugojena žena. Čas zagrabi rukom u vreću napunjenu kuruzom, čas u grašak, i zrnje joj pod prstima skače, i sve se ljeska na svijetlu.

A tamo podalje kao snijeg se bijeli pšenično brašno — nebeska mana. Kakva sreća, za blijedu, izgladnjelu djecu!

Ženu obuzimlje želja, žudnja. I započinje tužno cjenkanje. Jedna traži silne novce: do trideset puta više, no što se plaćalo prije godinu, dvije. Druga se brani, plačući moli, da joj obali. Toliki novac, a to malo kukuruza, brašna i graška njoj će i djeci doteći jedva za tri dana. Ima li dušu?

Sve utaman! Ili platiti ili ostaviti.

Opet se u duši javljaju bosa, kruha željna djeca...

I ona plati.

A sada — nove muke!

Čitava je obala kordun — kako prenijeti?

Što više može, usut će u njedra, složiti ispod pasa, gdje bilo, da bilo, samo da ne vidi straža.

Eno je i opet na ulici.

Sad se još bojažljivije obazire oko sebe. Podilazi je osjećaj, kao da je nešto skrivila. Na zakretu u drugu ulicu stvori se pred njom vojnik s nataknutim bodom. Noge joj klecnu, a srce užasno zakuca. Pospješi korak, sva zajapurena srlja k moru, k parobrodu. Još da joj je samo proći izmedju stražara... Ali oči njihove, kao oštrice noža, zarezuju u lica onih, što prelaze na brod. Pod onim pogledom mnoga lica bljednu — obrazi njezini i bljednu i rumene. Već je stala na palubu, ali srce još uvijek lupa i lupa. Valjda od radosti, jer misli, sve da je svršeno.

Medjutim desilo se drukčije. Stražari, valjda potaknuti sumnjom, sunuše iznenada na brod i pretra-

žujući uboge žene svetogrdnim rukama posežu onamo, kuda ih bestijalni nagoni potiču.

Vapaj, zapomaganje — ništa ne pomaže. Gruba ruka trga otrcanu tkaninu na tijelu, žuto se i bijelo brašno prosiplje — a na suluda usta proviruju najčudnija zaklinjanja. No ni to ne koristi, već na kraj pa u zatvor!

Ona im je nekako umakla. Sledjenih žila, izgubljenih očiju, bez glave, luda traži jedno skrovito mjesto, otkud će u more pobacati sve, što na sebi nosi. Već ga je našla, ondje pod vjetar, ispod zapovjednikova mosta... Od straha, da se što prije oslobodi, trga na sebi odijelo i baca i sipa... Onda se sva iznemogla dovuče do sjedala uz kavobandu, spusti se na nj i sva se skutri.

Parobrod krene. Već je na otvorenom i reže sitne, brze valiće, što dolaze onamo s otoka.

Živi su i bistri ti valići, i nestašni, kao ona mala, gladna dječica, što kod kuće nestrpljivo čekaju. I eto, njoj se čini, da se ono milo materino mlijeko, sitna dječica, gladna, tamo na kamenitom domu prometnula u te valiće male i pohrlila ususret majci, da je žuboreći nestrpljivo pitaju: «A nosite li kruha?»

A parobrod, s crnom perjanicom dima, juri naprijed, i nesvijesno, kao tamni Udes, gazi i kosi valiće male.

* * *

Ali ona ne očajava. Hoće da živi. Što će, kad je ova Božja suza, ovo naše kristalno more gleda kao najljepše oko i svedj joj govori: živjeti je lijepo! A i nebo i zemlja govore tako i njoj i djeci njenoj. Zato se ona i drži života, za sebe i za njih. U borbi za opstanak vanredno je jaka. Sve će podnijeti, sve izdurati. I najgore muke i najteže rabote. Putovi lomni, neprohodni, a na njoj golemo breme. Ono pritište k zemlji, pod njim se sva savija, gotovo gubi. Noge joj se lome, krive, no ruke su slobodne. I njih hoće da zaposli. Pet igala, malo predje — pa eto i za njih rabote. Za boljih dana još bi i popijevala. Danas je gladna, ne pjeva. I kosti su već oslabile. gotovo ih je čuti, kako se pod bremenom krše i pucaju.

Zato joj brzo prolazi mladost, obrazi venu, život propada. U najljepšim je godinama, a sva se usitnila. Ali je žilava. I nahranit ćete je lako. Malo palente i... Dà... Ona je pomamna na kavu, vanredno pomamna, cijeli dan živjet će vam o kavi s malo nadrobljena kruha.

Nego sada nema ni kruha ni kave. Ni palente nema. Ni zarade nema, ni ičije pripomoći. Već skapava, ona i djeca. Mislite: sad je svemu kraj.

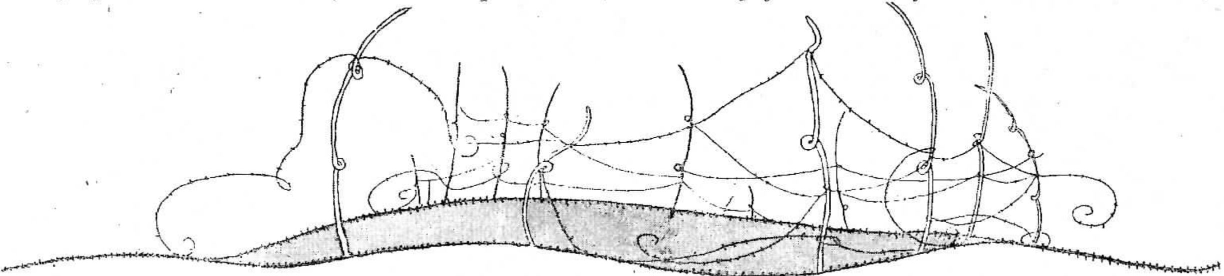
I doista dodje čas, kad joj se pogled sam od sebe nekako odviše krade za onim mjestom na rtu gdje je more najtamnije, najdublje. Ali dostajat će kakva mala sitnica, da je opet navrne na mukotrpni put materinje dužnosti.

Nešto od prilike kao ono dvoje suhe otrcane, zakržljale djece tamo preko ceste. Majka umrla, a otac slabunjav, boležljiv — sav klonuo. Nikako ne može da se snadje u svojoj i općoj nevolji. Djeca traže hljeba, a on se okreće ovamo, onamo, širi ruke, sleže nemoćno ramenima, zastidjen, poništen, ne zna, kako da pomogne ni sebi ni njima. A djeca pogadjaju njegovu nemoć i navaljuju, navaljuju — a on svejedno širi ruke i sleže jadno ramenima. Djeca se ljute, udaraju na nj grubim riječima: on da je kriv, što su oni gladni i tako redom. I bježe i tudje se od njega.

A njoj onda sine u pameti: da je majka živa, bilo bi ipak bolje. Majka će se lakše snaći. Ustreba li, ona će za svoju djecu i iz kamena sažeti mlijeka. Zato ni ona ne popušta. Kad ni od kud pomoći nema, onda se buni, udara na nepravdu, postaje agresivna, rogobori, grozi se vlastima velikim i malenim, a kad ni to ne pomaže, i kad je već sve odbije, još se ne da. Još joj ostaje jedno — posegnut će za tudjim.

Ali to je krajnja mjera. Još će ona prije u svoju lješicu, gdje je posijala pregršt sjemenja. Izgrepst će zemlju, pokupiti sjemenje, svariti ga i tako preturiti jedan ili dva dana. A kad i toga nestane, onda će tek u tudje i tamo će noću, kad uokolo sve spava, izgrepsti iz zemlje još nesazrele plodove, iščupati zelenje, korijenje, ma što. Desi li se, da joj oboli dijete, a zna, da bi mu mlijeko pomoglo, ona će se ušuljati i u susjedovu staju i pomusti mu krišom kravu. Učinit će to kadšto i usred bijela dana. A kad pritisne zima, i u kući ne bude goriva, i kad djeca modra od studeni budu vapila za ognjem, ona će čekati noć, odletjet će u bližnju šumu i nasjeći za njih drva. Vi ćete čuti udare sjekire, ali nje ne ćete vidjeti. Bog će poslati angjela svoga, da je svojim krilima zakrili.

I Bog je imao majku. **V. C. E.**

Dobro srce

Kuda se god okreneš, odasvuda sikće na te ljudska zloba i zavist. Ljudsko je srce grubo i nepristupačno dobroti i ljubavi, kano da je zla kob udarila čovjeka pečatom najgorih mana i grješaka. Ponestaje mira i ljubavi medju ljudima, jer im je srce otupjelo za plemenite osjećaje. Naokolo je sama pustoš — u duši, u domu i na ulici.

Sve gramzi za udobnim životom, sebičnost preotimlje maha, plemenita i dobra svojstva gube se i iščezavaju. Ozračjem struji pokvarenost srca i duše, a dobar je čovjek rijedak i nemio gost u zaraženoj okolini. Kako ćemo daleko doći takvim načinom života? Teški i očajni dani slijediti će za čovječanstvo, bude li se u ljudskom srcu zacarila zloba.

Priroda je ženu obdarila dobrim, blagim i plemenitim srcem; ona ima da bude na straži, da očuva ljude od zla. Ali i ženski svijet počeo je da plovi zlom i otrovanom strujom, pa je dobroj ženi teško, da se suprostavi toj bujici društvene zaraze. Koliko god smo zašli stranputicom, ipak još nalazimo čestitih djevojaka i dobrih majka. Srčika našeg seljačkog svijeta ostala je čista i nepokvarena, a oko te srčike treba da se okupi naše ženstvo, — pa i one, koje su zalutale. Dobro i lijepo treba da zamijeni zlo i ružno.

Dobrota je ona velika i moćna krijepost, pred kojom uzmiče zloba i nepravda. Dobrim i plemenitim srcem razoružuju se klevetnici i neprijatelji, raznježuju se grubi i popravljaju zli ljudi. Dobroga čovjeka svatko cijeni i voli, njemu se sve prašta.

A gdje je više sreće i radosti, negoli u domu, gdje dobrota i ljubav vlada! — Veli se, da je dobra žena svome mužu kao zlatna kruna na glavi. Dobra majka usrećuje obitelj, osvježuje i podiže kuću. — A zla žena? Nesreća je i propast domu. Dobro je rekao jedan pisac, da — ako je žena dobra, onda je redamo izmedju čovjeka i andjela; ako je zla, onda izmedju čovjeka i vraga.

Majka će svojom dobrotom odgojiti pomladak, oplemeniti mladenačka srca, pomiriti duhove i raspršiti zlobu i medjusobno nepovjerenje. — Dobra djevojka spremiti će se za vršenje ove teške, ali svete dužnosti. — Ona će u svome srcu nositi plemenite i lijepe osjećaje, koje joj je priroda namijenila. Takvo će djevojče naći sreću u životu, jer dobro i plemenito srce osvaja i pobijedjuje.

Čestit i pametan mladić otimati će se za tim alem-kamenom, on će znati, da ocijeni i odabere dobru i poštenu drugaricu, jer naš pjesnik Sundečić ovako veli:

«Bila ljepša nego raj,
Bila sladja nego med:
Žena gubi ženski sjaj,
Kad je njeno srce led.»

Josip Demarin.

Vez u narodnoj pjesmi

Naša narodna pjesma opjevala je historiju našega naroda i opisala je snagu, veličinu, ljepotu, vrline i običaje naših junaka.

Uz junake, opjevala je i ženu: ljubav majke i žene, sestre i posestrime, ljepotu ženske duše, djevojački stas i uzrast, nošnju i vez.

Koliko se divimo narodnom vezu i ornamentici, toliko nas oduševljava i zanosi ljepota narodne poezije u kojoj se spominje narodna nošnja i vez. Samo bogastvo i ljepota veza mogla je nadahnuti pjevača da biranim riječima nakiti i naveze ovakovu poeziju.

Pjesma nam često spominje djevojku koja veze. Kad veze misli na svoga dragoga, o svojoj budućoj sreći. Ona se vezom razgovara i njemu povjerava svoju sreću i tugu:

«Tri djevojke pod bagremom sjede:
Jedna sjedi pa veselo gledi,
Druga veze, veze joj i sreća,
A šupljika najmladja i treća.
Prva reče: — «Ljepši dan od noći,
Sutra će mi moj vjerenik doći:
Doneće mi jabuku i dara
A ja njemu srce iz njedara!» —
Druga veze, veze joj i sreća,
Ona reče: — «I ja imam svoga,
Od srca je otpanuo moga.» —
Treća presta šupljikat rukave
A suze je tek što ne udave.

Sirotnoj djevojci, vez je jedina utjeha, njemu jade svoje jadikuje:

Gn'jezdo vila tica lastavica
Na djerdjefu sirote djevojke.
Tjerala je sirota djevojka:
«Ajd' otale, tico lastavico,
Ne vij gn'jezda, ne troši mi zlata,
Ne troš zlata, ne mrsi mi svile;
Nemam majke, da joj jade kažem,
Neg' djerdjefu svome jedinome.
Nemam seke, da joj se potužim,
Nego vezu svome jedinome.»

Sretnija djevojka veseliji vez veze i veseliju pjesmu pjeva:

«Duni mi duni ladjane!
Dodji mi dodji dragane
U moju baštu zelenu,
Pod moju ružu rumenu,
Gdje no ja vezem darove
Sve bjelom svilom i zlatom
Svakome svatu po jagluk,
A tebi dragi bošćaluk,
Sitan sam biser prosula
Pomoz' mi biser kupiti»

Djevojački vez, izraz je djevojačke duše, tajna knjiga njezinih osjećaja. Ona veze čevru, svome dragome i ispisuje je najsitnijim vezom i na njoj pečati svoju ljubav:

«Draga će mi čevru darovati,
Tkanu svilom svojih osjećaja,
A vezenu vezom uzdisaja,
«Ko je nosi nek se s njom ponosi.»

A kad dozna za nevjeru svoga dragoga i kad se razočara tada kune, da se i do neba čuje:

«Bolan Jovo po gori hodio
Na vitu se jelu naslonio:
«Vita jelo, mene boli glava!»
«Bolan Jovo ne boli te s mene,
«Već te boli s triju djevojaka,
«Koje su ti zarukavlje vezle;
«Jedna vezla a dvije te klele:
««Koliko je na rukavu grana,
Tol'ko bilo na Jovanu rana.
Koliko je po granama kuka
Tol'ko bilo na Jovanu muka!
Koliko je u rukavu žica
Toliko ga udrilo strjelica!»»

Majka sanja i Boga moli, da dobije djevojku i u toj želji već zamišlja darove, kojima će obdariti svoje zlato, svoju jedinicu:

«Boga moli Karadjordjevica:
Daj mi Bože da rodim djevojku
Da okumim Čarapića Vasu,
Da mi čedu l'jepo ime dade,
L'jepo ime: materino zlato.
Kada zlato do povoja bude,
Majka će mu povoj načiniti,
Sve od svile i suvoga zlata:
Kad je zlato, nek u zlatu spava!
Kada zlato do koljevke dodje
Majka će mu načinit koljevku,
Načiniti od suvoga zlata:
Kad je zlato, nek s'u zlatu ljulja!
Kada zlato za preslicu bude,
Majka će mu načinit preslicu,
Načiniti od suvoga zlata:
Kad je zlato nek u zlatu prede!
Kada zlato do djerdjefa dodje
Majka će mu djerdjef načiniti
Načiniti od suvoga zlata:
Kad je zlato nek u zlatu veze!»

Mogla bi se ispisati čitava knjiga, navadjajući sve one pjesme, u kojima se spominje narodni vez. One su bogate, kao što je i vez bogat.

Narodni vez i narodna poezija o vezu neka zagriju srce svake naše žene i djevojke, neka se njime kite naše kuće, i neka ove pjesme uče na izust naša djeca:

Na svakoj je majci da odgoji kćerku o kojoj će se moći reći:

«Vezak vezla na gradu djevojka
Valjadu joj ruke Sarajeva
B'jelo grlo grada Dubrovnika
Sva djevojka grada Carigrada.»

Marija Roca.

---

djerdjef = okvir na kome se rastegne platno za vezenje
jagluk = vezena marama ili rubac
bošćaluk = svadbeni dar
čevra = marama ili rubac.

Slijepi guslar

Do svoje petnaeste godine Ivan je Veličić imao vrlo dobar vid. Onda mu se najednom počelo pred očima magliti, pa sve više i više, dok nije napcsljetku sasvim oslijepio. Liječnici su, istina, izjavili, da ona njegova slijepoća nije neizlječiva, ali operacija, kojoj bi se bio morao podvrći, bila je vrlo teška, bôna i opasna. Otac Ivanov, jedan od najimućnih posjednika u okolici, bio je spreman na sve žrtve, samo da bi mu se jedincu vratio očinji vid, ali se je bojao, da bi operacija mogla imati i kobnih posljedica, zato je odluku o tome prepustio samome mladiću. Možda će, veli, doći dan, kad će jadnik sâm zaželjeti, da se operira. U tom slučaju niko mu se ne će suprotiviti, već neka bude što Bog i sreća dade!

Medjutim on je sa svojim jedincem mnogo putovao. Konačno su došli i na more i odlučili, da će tu ostati više vremena.

Ivan je još kao maleno dijete volio muziku. Otac mu je nabavio skupe gusle, na kojima je on sve onako mlad izvodio najljepše i najteže pjesme. Uz to je bio vrlo nadaren, pa je i sam sklâdao, a te njegove skladbe pratio bi njegov otac na klaviru. Bile su to većinom tužne pjesme, u kojima mladjahni guslar kanda žali za izgubljenim svijetlom...

Inače su otac i sin mnogo šetali. Jedne mlake i mirisne večeri uputiše se prema bližnjoj šumici. Prolazili su pokraj jednog sjajnog, zatvorenog parka, kadli im iznenada dopre do ušiju poznata jedna pjesma, što ju je neko izvodio na klaviru.

— Stanimo časak, da slušam... reče mladić sav razdragan.

Obojica stanu, a Ivan upita: — Otkuda dolazi ova pjesma?

— Iz jedne vile u parku. Bit će s onog prozora, s kojega izbija svijetlo...

Iza prve pjesme slijedila druga, pa treća, a najzada se razlijegoše uokolo slatki akordi lijepe i tužne romance: «Lisje žuti...»

— Baš pravi umjetnik! — reče otac uhvativši sina ispod ruke.

Ivan ne odgovori, već pomisli u sebi: Ono mora **žena** da igra...

Kao mnogi slijepci imao je i on vrlo tanko razvijen sluh, pa je odmah razabrao, da se pod onom nježnom i toplom muzikom kriju ženski prsti. Nesamo to, već i sâm izbor pjesama, što ih je izvodila, pa i oni njezini nagli skokovi iz radosti u tugu — sve je to govorilo srcu, da ona mora biti i bolesna...

Sjutradan upita svoju staru služavku, dali ona zna, ko stanuje u onoj vili u parku, našto mu ona odgovori, da je vilu najmio neki gospodin iz grada za svoju kćer Magdu, mladu djevojku, koja izgleda vrlo boležljiva.

I toga dana nije se više spomenula ni šuma ni park. U veče su otišli na šetnju, ali uz more. Ivan je pače uzeo sa sobom i svoje gusle, da na njima zasvira pod vedrim nebom.

Tako je bilo i idućih dana. Jedne večeri reći će otac: — Podjimo danas samo do šumice. Od onud nam je bliže kući. Noći su i onako postale hladnije.

— A mi podjimo do šumice, reče Ivan ravnodušno.

Kad oni do parka, a to se iz vile opet razdavali tužni zvuci romance «Lisje žuti...». Ivana obuze neki slatki nemir i koliko bi okom trenuo, već je namjestio gusle i povukao po njima, da poprati pjesmu, što ju na klaviru igrala ona neznana djevojka.

Na prvi zvuk djevojka skoči na noge i zatvori prozor. — Neko me je slušao... pomisli ona i porumeni. Ali malo zatim pridje opet k prozoru i pogleda kroza nj, ne bi li što opazila. Nažalost već se je bilo dobrano smrklo, te ona ne vidje ništa.

Sad se upita: — Ko bi ono mogao da bude?

Ivan se vrati kući nezadovoljan sâm sa sobom znajući sada, da je narušio mir jedne samotne duše. Unatoč tome on je svake večeri obilazio oko parka i na svojim guslama izvodio neke dirljive i čuvstvene pjesme, kojima je molio oproštenje i izražavao nešto, čega mu je srce prepuno bilo. Ali iz vile nije mu se niko odazivao i to ga je bacalo u očaj.

— Svršeno je, reče on jednog dana. — Ja sam je uvrijedio. Još ću večeras da pokušam — za posljednji put —, a onda ću za uvijek otići odavle.

Jedva je dočekao veče. Otac, držeći da se radi o kakvom pjesničkom hiru, rado ga je ispratio onamo. Kad stigoše na običajno mjesto, Ivan zasvira onu tužnu: «Lisje žuti...» Ta je pjesma imala da bude njegov: S Bogom! I zaista: nujni su se oni zvuci razlijegali u noć poput najbônijeg oproštaja. Kad eno — on se najednom naglo trže tako da mu nije umalo gudalo ispalo iz ruke. Ali to ne potraja dugo, jer mu je odmah zatim došlo, kao da će se sav rastopiti od miline. Što se desilo? Isprva tiho, kao bojažljivo pa onda sve življe i življe stali su da se s pjesmom na guslama ispreliću i zvuci klavira. On je već u prvi mah u svojoj duši duboko osjetio, da ga to prati ona... — Magda.

Ovaj dvopjev bio bi se produžio kroz čitavu noć, da ga otac u neke ne prekide. Ivan je morao da se vrati kući. Putem je šutio, no kad se malo kasnije u svojoj sobi opraštao s ocem, progovori najednom:

— Tata?

— Šta želiš?

— Ništa... Sjutra — ostavimo za sjutra!

I kad je bilo sjutradan reče on ocu:

— Tata — ja sam se riješio... Pozovite doktora, neka dodje da mi povrati vid.

— Jesi li dobro promislio? — upita ga otac sav blijed u licu.

— Znam, da je po srijedi život ili smrt, ali ja sam se riješio. Hoću da izidjem iz ove strašne noći.

Sjutradan stiže doktor, proslavljeni liječnik, koji je već mnogim nesretnicima povratio vid. Na Ivanovo pitanje, koliko će dana proći, dok će moći da progleda, odgovori liječnik: — Osam. Za cijelo to vrijeme vi ćete ostati zatvoreni u ovoj sobi, u tišini i tami, a onda...

— A onda... pomisli mladić, moći ću da vidim Magdu...

Medjutim Magda je te večeri uzalud čekala, da čuje glas svoga neznanoga prijatelja. A čekala ga je i sjutradan, a kad je palo i treće veče, a od njega ni glasa, nju je najednom obuzela velika tuga. Da mu nisu dosadile ove noćne šetnje? Da nije otputovao? Ne — tješila se ona, nisu mu dosadile šetnje, niti je otputovao... Ali teška bolest, što ju je mučila u prsima, punila joj je glavu zlokobnim slutnjama.

Jedne večeri ohrabri se te izidje u park, u nadi, da će ga gdjegod ugledati. Duvao je hladan vjetar, a sa stabala uokolo strujala mrazna vlaga. No ona kao da ne osjeća toga. Prislonjena o zid, upaljenih sljepočica, izgubljena pogleda gledala je u noć i šaputala kao da sebi govori:

— Ne će doći...

Uto je podidje leden srh i tijelo joj se strahovito potrese. Uputi se kući, i kako su joj koljena klecala ona se s neizmjernom tugom na srcu baci u postelju sva slomljena, iznemogla i utučena, raskidana užasnom groznicom...

Deseti dan iza toga Ivan je, zatvoren u svojoj sobi, čekao doktora, koji ga je operirao. Operacija je sretno uspjela, trebalo je samo skinuti povez oko očiju, otvoriti prozore i pogledati u bijeli svijet.

To se dogodilo istoga dana. Ugledavši svijetlo, Ivan klikne od sreće i ne počašivši časa uputi se prema vili. S njime su išli otac i liječnik.

— Napokon — vidjet ću je... Vidjet ću Magdu.

Kadli u taj isti mah na jednoj zavojnici opazi nekakvu povorku, što se nijemo bližala. Srebrni križ, iza njega pop, pa mrtvački lijes pokriven bijelim plaštem... Ivanu se stisne srce.

— Doktore, koga ovo nose...?

— Jednu milu i nesretnu djevojku... Ubila je sušica.... Zamislite: jadnica je umrla uz klavir igrajući romancu: «Lisje žuti...»

— Magda! — krikne Ivan glasom kao da ga nešto guši.

— Zar si je poznavao? — upita ga otac.

— Ne, promumlja mladić sa suzom u glasu, ja je nisam poznavao, **ja sam je ljubio...**

Pr. Barba Šime.

Smrt pobratima

Gospodji Ivki Kućak Slavkovoj.

Vani je sunce i krasni zimski dan,
A on je usnuo svoj posljednji san
U tihoj sobi,
I rekô je zbogom svijetu
U svojoj jesenjoj dobi — —
I nikada više neće vidjeti zemlje u cvijetu,
Ni proljeća nikada više...
...Tiho i tiše...
Ne mutite mu sna — — nek spava — —
Na ruku drage žene klonula mu glava — —
I prije nego podje nije žalio sebe,
Već nju, što će ostati sama
Bez njega, siroče malo,
I dobro mu je srce stalo,
I na oči mu pala tama — —
— — A ona stoji nijema
I drži mu glavu i šuti mukom,
A njega više nema,
Da je pomiluje toplom rukom
I pogleda okom punim sjete,
I reče slatko: — tužno moje dijete...
...Ona je sada tako sama, siroče malo,
A njegovo je dobro srce stalo. — —

U Zagrebu, 17. II. 1927.

Rikard Katalinić Jeretov.

Djurdjica

Sigurno ste već opazili kod sebe, a i kod mnogih ljudi, da neobično rado i s uživanjem slušaju, kad odrastu, priče o sebi iz najranijeg djetinjstva, i to onih dogodjaja i doživljaja, kojih se oni ne sjećaju. Imajući to na umu, jedan je tatica, kad mu se narodila mala kćerka Djurdjica, svaki tjedan o njoj pisao, što je god opazio u razvitku svoje male kćerke, kao i sve dogodjaje s djetetom u vezi. On taj tjednik nije pisao učeno ni pjesnički, već onako, kako zna i može napisati jedan tatica, koji je inače puno zaposlen i pospan, jer mu Djurdjica po noći ne daje mnogo spavati. On taj tjednik piše u skupocjenoj bilježnici i veli, da će ga pisati sve dotle, dok mala Djurdjica toliko naraste, da svoje doživljaje bude mogla sama zapamtiti. A kad Djurdjica ponaraste, dat će joj tatica taj tjednik u poklon, kad jednom bude u vrtu mnogo djurdjica cvalo i mirisalo i on — tatica — već sada uživa, kako će njegova kćerka — onda već gospodjica — biti vesela zbog takovog poklona i kako će svom strpljivom tatici biti jako, jako zahvalna.

Evo tog tatičinog tjednika:

1927. godine, 15. januara u 7 sati u jutro rodila nam se **Djurdjica.**

Čim je ugledala svijetlo lampice, zaplakala je žestoko. Slutili smo, da će dijete biti nestaško mali, jer je još u majci bilo vazda nemirno. Danas je tjedan dana stara. Vanredno se lijepo razvija. Lišca i glavice je okrugle, tamne kosice i sva je obrasla dlačicama. Ispod bradice ima debeljkasti podbradak. Prvih dana nismo mogli ni oka stisnuti. Vječno je plakala. Nosali smo je, ljuljkali, no sve badava. No, kad je mami mlijeko navrlo, Djurdjica se umirila. Bila je dakle gladna. Hranili smo je iz staklene bočice kravljim mlijekom, no kad je došlo mamino mlijeko, zabacili smo bočicu. Kad bi joj dudlicu dali, da je umirimo, izbacila bi je iz usta s negodovanjem i gadjenjem. Najradije zaspi uz mamina prsa i zato mami mnogo nevolje zadaje. Zaspi i onda, kad se na rukama nosi po sobi. Kad hoće da zaspi, lišce joj se nabire na smiješak i tad zaista liči na malog usnulog andjelčića. Ne mari, da jede uredno, već vazda otvara mala utašca i mljacka jezikom, tražeći ciku. Kad je ljubimo, hvata nas malim ustima za usta, za nos, zjevkajući kao mala lastavičica. Spava više po danu no po noći. Po noći plače, lumpa, onda dopodne spava. Lijepo ju je gledati, kad spava uz svoju mamu na krevetu, kao kakova stara, okrenuta na stranu svojoj mamici. Često štuca. Često stisne nosić, nabere lišce, skvrči se i — kihne. Voli čuti lovo ccccc..... Tad se okreće već prvog tjedna za zvukom. Očicama motri neodredjeno, a katkad upilji oči u nešto, te se čini, da zamjećuje. Kad je uspravimo, glavu osavlja. Znak žilavosti. Zovemo je iz milja: Mico! Cico! Cic! Cccc! Sice! Srce! Cukore!.....

V Zdenci, 22. I. 1927. **Mate Lovrak,** učitelj.

Slika iz grada

«Udjimo unutra, Milo, tako mora biti svijetlo i toplo unutra!» «Neću, Senko, nemoj me vući ne dade mi se, ja baš držim da je unutra u kavani mračno i ledeno.»

«Ma nemoj tako uvijek govoriti u slikama, već hajdemo možda nam i muževi dodju.» I gurne je unutra. Sredinom kavane čitavo je kolo veselih žena zaokupilo jedan stol, a kad ugledaše Milu i Senku pozvaše ih k sebi.

Pamtite! Sve su oženjene i to žene lijepih muževa i bogatih muževa sa raznim titulama.

Tu je i ona Emilija koja samo hvata poze i živi u slatkom uvjerenju, da je cio muški svijet opijen njenom ljepotom.

Raspleo se razgovor o koječem, pa i o pravu ženâ, a gospodja Mila sluša i samo sluša teško joj je bilo pri duši ostati dulje tu i slušati besmislice tih jadnih lutaka prevarenih muževâ i najednom pogleda na sat: «Vrijeme je da idemo, Senko!» «A kud gospodjo Mila» gotovo zahihotoše pitajući je vesele dame. — Moram, čekat će me šluskinja, ona mora biti na deset u postelji, a u pet na nogama. Pa vi vodite toliko računa o sluškinji reći će, Emilija, samo da što reče i nakrivi glavu kako bi bolje vidjela kako djeluje na okolinu njeno po taktu otvaranje ustiju i prevrćanje očiju. Zatim će madame Ilda gospodji Mili: «Pa vi ćak razgovore vodite svojom sluškinjom to i u kuhinji! Ne ide to tako vi ste gospodja jednog doktora. Vidite kako to kod mene ide — ja s mojom sve u kratko i vjerujte mi da ne znam niti odakle je rodom» hvalisala se dalje gospodja Ilda svojom sramotom i htjela soliti pamet pametnoj i kreposnoj gospodji Mili.

Senka i Mila izidjoše.

«Ne kazah li ti još prije, da je unutra uz svu svijetlost žaruljâ tamno, uz sve tople peći ledeno, moja Senko — prišapnu Mila izlazeći kroz vrata kavane, i pospeši zatim korak da što prije dodje do svog toplog doma. **Božica Ilić, Zadvarje.**

O životu i ljubavi

Sreća je magično ličilo, ništa nas tako ne pomladjuje i poljepšava, kao ta čarobnica.

Sudbina mnogih ljudi jesu drugi ljudi!

Čuvstvo osnovano samo na zanosu, za spoljašnjim ljepotama ne zaslužuje ime ljubav.

Kad smo i sami nesrećni jaće osjećamo nesreću drugih.

Uspomene su vječna napomena, kako je na ovome svijetu sve prolazno.

Ljubav ulazi k nama kao kradljivac, i mi padamo na koljena, prije nego možemo da viknemo: «U pomoć!»

Žena je u životu čovjeka ono što je zraka sunca tamničkoj ćeliji.

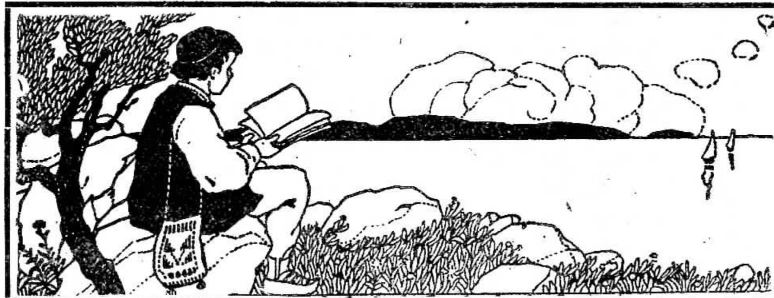
Čovjek je glava, a žena srce roda ljudskoga; on sudjenje, ona osjećanje; on snaga, a ona milost, i blaga utjeha.

Život je knjiga. Ludjaci je prolistaju trkom, dok ju pametan čovjek lista razumno, jer zna, da je ne može listati nego jedanput.

Ništa ne veže dvije lijepe duše jednu uz drugu tako jako kao patnje, što su ih zajednički pretrpili

Ljubi, jer je ljubav nebeško čuvstvo! Ljubi, jer je u prirodi sve ljubav; bez ljubavi bi i savršeno djelo Stvoriteljevo brzo propalo. Ljubi, jer je ljubav božanski zakon. Ljubi i bit ćeš ljubljen!

Zabilježila: *N. Crnčević, Kocelj.*

Za istarsku djecu

Srebrnjaci

Bila je jednom neka vrlo bogata grofica. Iza njezine smrti našla se je oporuka. Nevelik list papira s ovo malo riječi:

«Sve svoje imanje ostavljam rodjaku, grofu Bernardu Gračanskom, da ga porazdijeli medju najpoštenije ljude u selu.»

Grof Bernard bio je star čovjek a i sâm je bio silno bogat, pa je rado primio na sebe tu brigu. Samo ga je mučilo jedno pitanje:

— Lijepo je i mudro odredila grofica, ali kako ću ja raspoznati, ko je u selu pošten a ko nije?

Stao da razmišlja, pa se najednom lupi po čelu:

— Našao sam!

Kad je bilo u iduću nedjelju, napuni on džepove samim srebrnim talirima i izidje iz dvora. Na trgu pred crkvom skupljali se pomalo ljudi, a grof prolazeći mimo njih ispuštao bi krišom sve jedan srebrnjak po jedan. Kadgod bi pogledao na stranu, ispod oka, i vidio, kako se čas jedan, čas drugi od seljaka prigiblje i oprezno, da drugi ne vidi, sakriva u džep novac, što se onako lijepo iskrio na suncu.

Grof se vrati kući. — Ajde, reče tarući sebi zadovoljno ruke, ajde da vidimo, što će sada da bude!

Prodjoše dva, tri dana, a o izgubljenim srebrnjacima ni glasa. Grof je mislio u sebi: — Ko je novac našao, šuti, od straha, da ga ne bi morao vratiti... I stari se dobričina poboja, da u čitavom selu ne će biti nijednoga, koji bi bio dostojan da naslijedi imanje pokojne grofice.

Ipak je htio da se bolje uvjeri, zato jednoga dne izidje iz dvora i uputi se u selo. Bilo je odmah poslije ručka, pa su se seljani, i stari i mladi, odmarali pred vratima svojih kućeraka. Prolazeći mimo jednoga izmedju njih reći će stari grof Bernard:

— No, Martine, ima li što novo u selu?

— Nema, Vaša Milosti, baš ništa, što ja znam...

— A što velite vi, Frane? okrene se on k drugome.

— Pa — čini se, da je već zemlja počela osjećati sušu...

I tako je stari gospodin pitao jednoga po jednoga i svi su mu odgovarali, ko ovo, ko ono, ali o nadjenim srebrnjacima niko ni da pisne.

Vraćajući se kući grof je opet govorio u sebi:

— Nažalost, moja se bojazan obistinila. Nema u selu jednoga, ko bi bio dostojan da bude baštinikom pokojne grofice.

On u misli, a neka prekrasna, petnaestgodišnja djevojčica preleti preko puta i stane pokraj slijepoga Tome, koji je baš u taj mah sjedio pred svojom napola porušenom kolibicom.

— Bože moj, pomisli grof, što ima ona djevojčica da kaže slijepome Tomi? Hajde, da vidimo!

I grof se došulja do nekakve živice, iza koje se sakrije, da bolje vidi i čuje. Upravo je došao na vrijeme, da čuje djevojku gdje pozdravlja Tomu:

— Dobar dan barba Tomo, kako vam je danas?

— A žalosno, kao uvijek, odgovori slijepac. A evo vidiš i sama: starost i siromaštvo dva su teška bremena na ledjima jednog nesretnog slijepca.

— Bog će pomoći, barba Tomo! Evo, ja nisam bogata, ali sasvim tim, uzmite ovo.

To reče djevojčica i spusti u slijepčevu ruku dva ili tri srebrnjaka, pa je u čas nestane, ne htijući valjda slušati hvalu začudjenog slijepca.

— Gle! gle!... promrmlja grof. Što ima to da znači?

Što je brže mogao, grof podje za njom, i vidi, kako je obišla još neka siromašna vrata i ostavila gdje jedan, a gdje po dva srebrnjaka. Najednom će stari grof zastavši pred njom:

— Dobar dan, djevojčice. Mora da si vrlo bogata, kad toliko dijeliš siromasima?

— Nije, Vaša Milosti, da sam ja bogata, već sam prošle nedjelje našla nekoliko srebrnjaka, pa budući da nisam nikako mogla doznati, ko ih je izgubio, poklonila sam ih našim najvećim siromasima.

— Dobro si uradila, vrlo dobro, pohvali je grof sav sretan, što se napokon namjerio na jednu poštenu dušu, pa nastavi: — Nego — mogla si zadržati za sebe onaj novac, pošto se nije našao onaj, ko ga je izgubio.

— Bože sačuvaj, Vaša Milosti, odgovori djevojka. Ja bih se bojala, da bi mi onaj nadjeni novac mogao donijeti nesreću. Neka ga uživaju oni, koji su nesretniji i siromašniji od mene.

— Bog te blagoslovio! — klikne starac i poljubi je u čelo. Znaj, da ne će potrajati dugo, i ti ćeš primiti jednu lijepu nagradu za tvoje plemenito djelo.

I zaista nije prošla ni nedjelja dana i ona djevojčica je na sudu proglašena nasljednicom silnoga imanja umrle grofice. **Iz francuskoga.**

Ranko pospavanko

Kad se diže mali Ranko?
Misliš: ime samo kaže.
Al je Ranko pospavanko,
Pa tu ime ne pomaže.

Al je zato vrijedna Jela,
A Rankova sestra mala,
Vrijedna kao vrijedna pčela,
Pa ta ne zna, šta je šala.

Već ti Ranka — pospavanka
Zgrabi rukom, —ne da tuče,
Već polako za košulju
S kreveta ga svuče.

P.

Majmun Flok i belgijski mornar

Vi već znate, kako je ono naš znameniti Flok opametio onog lijenog Crnca, Tinka-Tanka-Bu. No još prije vas doznale su za ono veliko Flokovo djelo sve životinje oko rijeke Konga. Ti su se Flokovi, šumski prijatelji tako obradovali, da su u tren oka u slavu njegovu ispjevali jednu vrlo lijepu pjesmu. Evo vam je, da je i vi čujete:

Blizu Konga Crnac bio,
On je samo jeo, pio,
Tinka-Tanka-Bu!
Spavao je, pjevô, krao,
I majmune šumom klao.
Tinka-Tanka-Bu!

Al mu crni petak svanu:
O suhu ga neku granu—
Objesio majmun Flok.
Iznova nas sunce grije,
Jer nas Crnca strah već nije.
Živio nam vrijedni Flok!

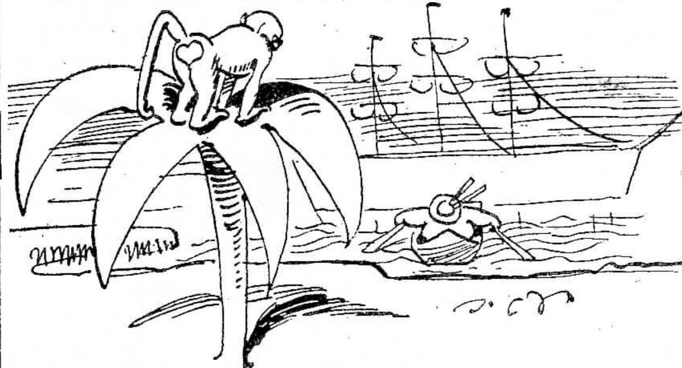
Radovale se životinje i kliktale, ali nažalost ta im radost nije dugo potrajala. Sad ću vam reći i zašto.

Ima jedno mjesto, gdje je rijeka Kongo najšira, i najdublja, tako da do tuda mogu da plove i prilično velike ladje. I gle! dogodilo se, te je jednog dana onamo doplovila jedna takova ladja. Dolazila je s mora, a bila je velika. I tu se ona pred nekim gradićem usidrila.

Što traži ta ladja u carstvu našega Floka? Evo me, da vam i to kažem: Oko rijeke Kongo, i s lijeva i s desna, ima vrlo mnogo zemlje. Tom zemljom zapovijeda kralj jedne države u Evropi, koja se zove Belgija. Flok vlada opicama i drugim životinjama, a belgijski kralj ljudima i svom zemljom oko rijeke Konga. Flok i njegovi podanici što dohvate to pojedu, a podanici belgijskoga kralja nesamo što se svakoga dana najedu i datulja i banana i sladora i drugih poslastica, već ih oni i beru u vreće i košare, pa ih nose sa sobom u Evropu, gdje ih za skupe novce prodavaju.

Tako je i ova velika ladja došla u ove vode, gdje će čekati, da je nakrcaju kavom, pamukom, limunima i drugim korisnim stvarima, pa da onda krene onamo, otkud je i došla.

No na ladji bio je i neki mornar iz Belgije. On je bio obećao svojim rodjacima, i prijateljima, da će iz Konga donijeti koji lijep dar, bilo kakvu papigu ili

kakvog pametnog majmuna. Zato je posvuda uokolo lovio papige i majmune.

Što će sada papige i majmuni? Ta što će drugo, nego li krenuti ravno u Flokov dvor i lijepo ga zamoliti, da im u nevolji pomogne. I oni podjoše k Floku. Flok ih sasluša i reče:

— Ne bojte se, ja ću vam pomoći!

I Flok ode na obalu rijeke. Tu je bila nekakva palma, s koje se je lijepo vidjela ladja. Flok skoči na palmu i tu čučne. Pogledajte ga na slici, kako pilji očima u ladju i u onog belgijskog mornara.

Ali i mornar je vidio Floka, i odmah mu se je dopala ona lijepa životinjica. I misli mornar, sve misli, kako bi Floka prevario i uhvatio. Ali i Flok bi htio, da kakogod prevari i opameti mornara.

Gleda Flok i vidi, kako onaj mornar vesla ravno prema njemu.

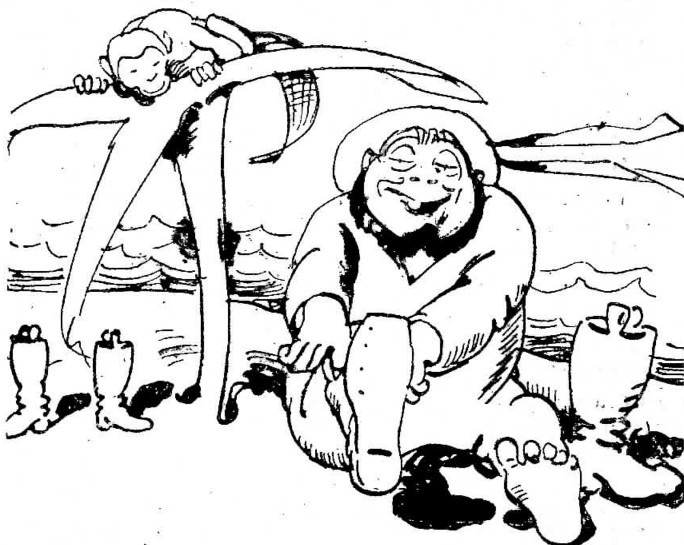
— Ala je debeo! reče Flok u sebi. A mora da je i težak, zato ne će moći ni trčati ni penjati se na palme. Ja ga se ne bojim. Ne ću da bježim.

Debeli se mornar iskrca, priveže svoju ladjicu za kamen i podje prema palmi, na kojoj je sjedio Flok. No Floka nije ni gledao.

— To je neki glupan, koga ću lako prevariti, pomisli Flok.

Mornar je pod desnim pazuhom nosio par škornja ili čižama. Pod lijevim pazuhom nosio je par drugih, manjih čižama. Flok se čudio ludome mornaru:

— Što će onom debeljakoviću dva para čižama?

Mornar ni sada ne gleda majmuna, već stoji i govori: — Zemlja mi gori pod nogama, baš hoću da ih obujem.

Onda sjedne u hlad ispod palme i poče da oblači čizme. Onaj par manjih čizama ostavi pod palmom, baš pokraj njezinog debla. Sve to možete vidjeti na trećoj slici. A što je dalje bilo, vidjet ćete drugi put.

Ko što čini, sebi čini

Neka zločesta žena umijesila jednom pogaču i metnula u nju otrova.

— Uzmi ovu pogaču i pojedi je, reče ona prosjaku, koji je uvijek govorio: ko što čini, sebi čini.

Prosjak ode u šumu. Malo zatim srete ga sin one zločeste žene pa će mu:

— Evo, vidiš, cijeli sam dan u lovu i vrlo sam ogladnio. Ako imaš malo kruha, molim te, daj mi, da utažim sebi glad.

I prosjak mu dade onu pogaču, što mu ju je malo prije njegova mati dala.

Tek što je malo okusio, onaj se mladić sruši mrtav na zemlju, a prosjak ode dalje govoreći: ko što čini, sebi čini!

Malo A, B, C

Slovo **I:**

Jedna crta — jedna tačka —
To je slovo **i.**
Sad napiši i pročitaj:
Bili čili svi!

Slovo **J:**

Ovo slovo potrebno je
Svakom da ga zna —
Jer bez njega ne možete
Napisat ni — **ja.**

Slovo **K:**

Ko zna ovo slovo,
Junak je od oka,
Pročitat će lako:
Kokodače koka.

Slovo **L:**

Ko mi ovo slovo
Napisati znade,
Pročitat će znati:
Lovran i Livade.

Majko!

Na dan Tvojeg imendana,
Što si sretno dočekala,
Mila majko, kćerka Tvoja
Svaku sreću Tebi želi!

Iz dubine moga srca,
Koje za Te burno kuca,
Mila majko, kćerka želi,
Ljepše drugi dočekala!

Nemam ruže ni čemina,
Da ti kitu ja savijem,
Ništa nemam, mila majko,
Šta da Tebi ja darujem?

Ali ipak nešto imam,
Imam toplo srce svoje,
Koje kliče iz dubine:
«Živjela mi, majko mila!»

Katica S.

Kastavski junaci

Na Kastavštini ima humak, koji se zove vrh Svete Katarine. Drugi jedan vrh, Gradina, odaljen je od prvoga jedan sat hoda. Priča se, da su u staro vrijeme onuda živjele nekakve ljudeskare, sami veliki junaci. Zvali su ih Hajdi. Često bi se dogodilo, te bi se jedan od tih Hajda popeo na vrh Gradine i pozvao drugog junaka, koji je u to isto vrijeme bio na dalekom vrhu Svete Katarine:

— Hej, brate, dobaci mi bat!

I onaj drugi bi mu dobacio bat, koji je težio dvadeset centi.

Pa da nisu bili junaci od oka oni naši stari kastavski Hajdi!

Broj 4. | U Trstu, aprila 1927. | God. 2.

Romanca

— Ne budimo mrtve!...

I on bi s nekim čudnim pokretom ruke pokušao da otjera od sebe sliku Bine Dalićeve kadgod bi mu munula glavom, što je u posljednje doba bivalo nekako sve češće i češće.

Tako bi Dušan Bonačić govorio u sebi i onda, kad bi, nakon svršena posla u uredu, za svoju običajnu, večernju šetnju odabrao uzbrdicu, što iz grada vodi u Gornje selo, na brijegu, gdje se prije nekoliko dana nastanila Bina s mužem i s djecom.

I on ima i ženu i djecu — pa onda što traži na onoj uzbrdici, na putu, što se nahodi izvan kruga njegovih prvašnjih, redovitih šetnja?

To pitanje salijeće i njega, ali ga ne smućuje. Osjeća se on dosta jakim, da već u zametku uduši svaki plamičak, što bi još mogao da izbije iz već davno zapretane iskre...

Ima on ženu i djecu!

Žena mu dobra je i blaga. Jedina joj skrb, jedina ljubav: on i djeca. Pa i ta djeca! Dvije male, plavokose glavice s očima i osmijesima, da se, gledajući ih, od milja duša topi. Ima on svoj raj u kući, sreću u srcu, svoj mir u glavi. Za drugo ne zna i ne će da pita. Ne!

E a onda zašto misli tako često na **onu** gore — a sve od onog dana, kad ju je nakon toliko godina iznenada vidio prvi put u crkvi?

Bila je lijepa, ali to ne bijaše više ljepota njezinih mladjanih godina. Nema tu više one gipkosti tijela, one mekane dražesti oblika, ali zato u onim velikim očima kao da još nekako življe gori žar života, dok na svježim, sočnim usnama kao da lebdi nešto sasvim novo, što nije prije poznavao, nešto nujno, tugaljivo, ali tako milo, tako milo, tako blago...

Takova mu je ona sada opet ušla u dušu, premda je on tjera od sebe, neprestano tjera...

...Medjutim on je i večeras za svoju običajnu šetnju odabrao uzbrdicu, što vodi u Gornje selo.

Ljetno sunce zašlo: umiranje lijepog dana prelazi na sve stvari uokolo. Posivjelo more jedva što diše, a šume se s jedne i s druge strane ceste već gube u sjenama. Ali život nije još ugasnuo u njima, pa ni krajina nije zanijemila: još se čuju drhtaji tisuću i tisuću žilica, što kucaju ogromnim tijelom prirode.

Bonačić se penje polako. U sebi osjeća neku vanrednu uzbudjenost. Vidio je Binu danas u gradu, pa ga neprestano draška pitanje, što bi, da se njih dvoje sada sastanu — tu, na toj uzbrdici?

— Ali čemu ove i ovakve misli? — pitao se već po stoti put. Čemu?

Mogao je biti negdje na pola puta, kadli mu se najednom pričini, da iza sebe čuje nečije brze a lagane korake. Okrene se. Bila je **ona.** Sama...

Poćuti, kako mu je uto krv u žilama nekako življe zastrujala i udarila prema glavi. To ga smete. Uspravi se, energično ustrese glavom kao čovjek, koji hoće po što po to da gospoduje sobom.

Ima on ženu, djecu...

...Već mu je blizu. Čuje sušanj njezinih haljina, čuje joj i naglo disanje. I opet mu se ono vruće uzvalja žilama.

Već ga je stigla.

— Bina...

— Go-spodine...

Našli se. Jedno do drugoga uporedo. I dok su im se ruke tražile, na usnama im zasja osmijeh — — i nastade šutnja.

Mrak pada sve gušći. Srh neiskazane voljkosti podilazi krošnje okolnih stabala. A njihove usne, još uvijek nasmijane, živo titraju od provale neizgovorenih riječi. On se javi prvi:

— Ovo je moja obična šetnja — — dopustit ćete... Bi — gospodjo Bino... ispravi se brzo mladi čovjek.

Krenuše naprijed. On pogledava na nju sa strane i posmatra njene lijepe oči, kako se pod lakim slamnatim šešerićem plaho, bojažljivo i nekako radoznalo okreću. Jest — i radoznalo...

Da prekine onu neprilićnu šutnju, prihvati ona riječ i razabravši se malo, zamoli ga, da joj priča štogod o sebi, o svojima. Čula je naime, da se oženio, da ima djece...

Njegova je ispovijest bila kratka. Prebačen sudbinom u pust i dalek kraj, on se — da ne očaja u onoj osami — zaželio obitelji... To je sve! — A vi...?

— Pa — tako — došlo i meni...

Najednom se prekide i sleže ramenima.

Bonačić se sjeti njezine majke, oštre i neumoljive žene, što je rastepla sve njihove zlatne sne i silom ih rastavila. Ona je kćeri zacijelo i kasnije nametala svoju volju, dok je nije turnula u naručje muža, koga ona — sva je prilika — i ne voli...

Guste krošnje visokih, starovječnih, zamračenih stabala gledaju ih sa svojih visina i otajstvenim šumorom šapuću nešto, što im kao neka daleka pjesma ulazi u srca.

— Ovako je nekada mrmorila i ladonja — naša stara ladonja, — prousti on nošen uspomenama.

Ona se živom kretnjom okrenu k njemu:

— Nema je više, stare ladonje — — uvenula, poginula.

— Što? Nema je više?

Davno ne bijaše u rodjenom mjestu, u drevnom gradiću, što se savio ukraj mora, medju samim maslinicima.

— Naša stara ladonja propala... A sjećate li se, Bino, kako smo se kao djeca oko nje... Pa i poslije... Milo i drago drvo!

Jako, bolno, nostalgično čuvstvo obuze njega i nju.

Za njima se iznad južnog horizonta protegli gotovo u pravilnim prugama lagani, mekani oblačići, obasjani jakim večernjim odsjevom. To je ljubičasto svijetlo padalo i na njih i na cestu, kojom su išli. Neko su vrijeme šuteći gledali preda se, u svoje sjene, kako se dotiču, stišću, gotovo grle. Mnogo se toga sada ujedared probudilo u njima.

— Lijepi dani, blagi, predivni, Bino — — — zanosio se mladi čovjek.

Ona ne odgovori. Nešto toplo, toplo dizalo se k njenim jabučicama, a grudi joj se širile, kao da će iz njih nešto da poleti za tugaljivim odjekom njegova glasa. Sumrak se zgušćivao. Ono ljubičasto svijetlo tamo na oblacima sve je većma blijedjelo, a s njime se gubile, iščezavale i njihove sjene sve onako spletene, zagrljene. Bonačiću se pričini, da je u nestajanju onih sjena zadržana čitava povijest njegova promašenog života.

— Drago drvo!... I njega nestalo...

I misao na stari koprivić zaokupi ga opet.

— A ja nisam ništa znao... Pa — dugo me nije tamo bilo! A vi — vi ste bili?

— Da, bila sam... nedavno...

Vjetar malo pojača. Visoke, guste krošnje nešto su muklo za njima mrmljale. Bonačiću se učini kao da se u onom šuštanju krije neki prikor. — Ne budimo mrtve!... — odjekne u njemu neki tajanstveni glas. Sjeti se žene i djece... ali uto opet zatuži njezina mekana riječ:

— Pusto je tamo i hladno... A kako je negda, u prošle dane, bilo sve puno čara i... ne znam čega... A sada otišlo sve — sve se izgubilo kao i u daljini posljednji pijev samotnog stijenjaka u onoj vašoj romanci...

— A vi je se još sjećate, moje romance?... živo će Bonačić.

— Bila je tako lijepa!... Kao da je od juče... sjećam se. Sjedjeli smo pod ladonjom, a vi ste mi je čitali... One lijepe naše misli, Dušane!... A kakove su sada? Ukočile se, ispile kao aveti. I čudom gledaju nas i mi njih. — Nije li? Vi ćete, Dušane, imati još onakvih pjesama?

— Nemam, Bino; ona je bila posljednja.. Ja nisam pjesnik. Jednom mi se samo ustalasalo srce — i to sam bacio na papir... Vi znate, kad je bilo... Ele, Bino, da smo onda utekli!... izmače mu se riječ. Da smo onda utekli?! — — — Uhvati je za ruku i prinudi je, da stane.

— Ostao bi nam bio jedan časak — nastavi gledajući joj ravno u oči — časak sreće, koje ne ćemo više okušati nikada — Bino — nikada...

Pri tom joj stiskaše ruku do bola.

Nad njima i oko njih polijegao duboki večernji mir.

— Dušane, a što mi to? — istrže mu se ona i podje naprijed.

On za njom. Šuteći stigoše na vrh brijega. Tu je vjetar opet oživio i donosio sa sela razne zvukove, povike, smijeh djece...

Bini se Dalićevoj najednom pričini, da čuje svoju djecu, njihove glasiće, njihov smijeh...

— Zovu me... I vas čekaju... dahnu ona, i ne čekajući više ništa izgubi se u mraku.

Neko je vrijeme gledao za njom, a onda stisnuvši se u srcu okrene se i uze polako da silazi niz uzbrdicu.

Spuštao se sâm izmedju golemih dubova, što mu se s onim svojim dugačkim granama prividjahu kao ogromni krstovi sred beskrajnog groblja.

A Dušan Bonačić imao je zaista vid čovjeka, koji se vraća s groba svoje pokopane sreće.

V. C. E.

Ljepota i sreća djevojačka u narodnoj pjesmi

«Blago kući u kojugod dodje
I junaku za kojega podje.»

Stevan Sremac napisao je, — da su stare pjesme slatke kao med i mile kao slavujevo pjevanje kad ga povjetarac donese do nas pomješana s mirisom ružinim, u tihim zvjezdanim noćima. A duša naša željna je pjesme kao žedna njiva kiše, kao cvjetna poljana rose jutarnje, kao mrazno drvo toplih zraka sunčanih.

Pjesnici svih naroda u svojim pjesmama dive se ljepoti žene, opisuju je kićenim riječima i dočaravaju nam lik one, kojoj pjesmu posvećuju.

I naš starac guslar u narodnoj pjesmi slavi ljepotu djevojačku, prikazujući sve njene draži, a uz ljepotu lica i stasa kazuje nam i ljepotu duše. Pjeva o kolu i svatovima, o majci, koja se veseli kada ženi sina i kada udaje kćerku. I ne znaš čemu da se više diviš: ljepoti pjesme ili veličini majke.

Ravni Kotari, koji se prostiru u sjeverozapadnom kraju Dalmacije, sačuvali su spomen na serdare Janković Stojana i Smiljanić Iliju. Njihovo junaštvo raznijela je pjesma po svim krajevima, gdje se zna za Marka i Miloša.

U dvorima Smiljanića odrasla je lijepa Andjelija, sestra Smiljanić Ilije:

A kakva je da od Boga nadje!
Ta ljepša je od bijele vile.
Oči su joj dva kamena draga
Dva obraza, dva djula rumena
Obrvice s mora pijavice
Trepavice krila lastavice,
Bijele zubi dva niza bisera
A tanka je kako i šibljika
Visoka je kako omorika
Kada igra, kan' da paun šeće,
Kad govori, kô da golub guče,
Kad se smije, kan da sunce grije:

U pjesmi «Ženidba Milića Barjaktara», punoj tragike i bola majčina, opisuje se, kako je Milić obašao zemlje i gradove od istoka do zapada i nije našao prama sebi djevojku, jer je svakoj manu nalazio. Namjerio se pred Milješevkom crkvom na junaka Vojvodu Miletu iz Kolašina u Crnoj Gori. Vojvoda mu kaza za Ljeposavu kćerku Maričića Vida, kojoj na daleko nije para. Milić sakupio svatove i pošao po djevojku. Kad su svatovi djevojku ugledali, upitaše joj majku

«Oj punice djevojačka majko!
Ili si je od zlata salila,
Ili si je od srebra skovala,
Ili ti je Bog od srca dao?»

U Hercegnovome i u Kolašinu jednako se pjeva čudo ljepote sestra Leke kapetana:

Od kako je svijet postanuo,
Nije veće čudo nastanulo
Ni nastalo, ni se djegodj čulo
Što kazuju čudo u Prizrenu,
U nekakva Leke kapetana:
Kažu čudo Rosandu djevojku.
Ja kakva je jada ne dopala!
Što je zemlje na četiri strane,
Butun turske zemlje i kaurske,
Da joj druge u svu zemlju nije,
Ni bijele bule ni vlahinje,
Niti ima tanane Latinke;
Ko j' vidio vilu u planini,
Ni vila joj brate druga nije!

Za lijepim djevojkama otimlju se momci, a i svaka majka želi, da joj se sin oženi. Tu majčinu želju guslar je lijepo iskitio u pjesmi o Janković Stojanu i njegovoj majci. Stojan je sagradio kulu i pita majku jeli joj kula po volji. Majka mu odgovara, da što će mu kula kad se po njoj ljubovca ne šeće.

Tebi nema ko vode prineti.
«Stara jesam, moj premili sine
Tebi nema ko ručka spremiti,
Nema te ko na put opremiti
Nema te ko s puta dočekati,
Nema ti ko ruvo urediti,
Ni svetačkog, a ni svakdanjega
Osim mene, tvoje stare majke.
Da imadeš vijernu ljubovcu,
Ona bi me, sine, izm' jenila
Od svakoga moga poslovanja.
Još kada bi dočekala majka
Da je snaša sina porodila —
Onda bi ja u veselju bila,
Onda ne bi žalila umr' jeti!»

— Prava je žena najbolja prćija — kaže narod. Duša je blago. Zato majka opominje sina, da pri izboru djevojke ne gleda ni na srebro ni na zlato, nego da gleda na valjanost i na ćud djevojačku.

«Ti ne gledaj zlata oko vrata;
Tudja braća zlato sakovala.
Ti ne gledaj skute ni rukave;
Seje su joj navezle rukave,
A majka je skute dodržala;
Nit' joj gledaj kita ni majita,
Već joj gledaj oda i pogleda,
I gledaj joj ćudi djevojačke,
I u kući suda vodenoga —
Raste li mu za obručem trava?!»

Običaj je na selu, prije nego svatovi odvedu djevojku, da joj majka podijeli blagoslov i da je savjetuje, kako da se vlada u novom domu:

«Ajde Maro, u sto dobri časa,
Pratila te sreća do vijeka
Slušaj svekra kao babu svoga,
A svekrvu kao svoju majku,
Sudjenika kao druga svoga,
Su kojijem misliš vjekovati,
A braću mu kao i rodjenu
A sestrice kao svoje seke,
Nevjestice kao drugarice.
Bog ti šćeri na pomoći bio,
Tamo njima svijem ugodila,
Ko i nama, dok si u nas bila,
Podji zbogom u sto dobrih časa,
Čuvaj rodu poštenoga glasa.

Majke i djevojke, poslušajte glas Starca Guslara! To je glas zemlje naše i nacije naše. Iz njeg progovara ljepota, historija i rasna filozofija. U guslarevim riječima, tražite put novome Suncu.

Marija Roca.

Lijepe sanje i kruta zbilja

Vesela je i nasmijana lica. Pravi je ponos i maza materina. Ne zna ona, a i ne će da znade za svagdanje brige i nevolje, jer je njezino srce prepuno najljepših nada i najčistijih osjećaja. Njezino djevojačko obličje sije rumenilom i nekim blagim i bezbrižnim izrazom. Gruba i pokvarena okolina na nju ne djeluje, jer ona sve motri očima punim veselja i razdraganosti. Život joj je u materinjem krilu lagodan i bezbrižan; ona skaže, pjeva i smije se, pustopašna je i površna, cijeli je dan pun njezine radosti i ugodnog raspoloženja. Budući život čini joj se jednim lijepim snom i očekuje od prirode, da joj ponudi bračnu sreću. I ona osjeća i gleda u duhu tu sreću, o njoj svagda misli i sanjari, te je i uvjerena, da će ona doći i osladiti joj život svojim dobrinama.

To mlado i dobro, ali neiskusno djevojče očekuje mnogo od života i budućih dana. Već mašta o svojoj sreći i svome budućem domu. Izabrala je već i svog druga života, te si ga predstavlja kao najboljeg i najvrijednijeg i gleda u duhu sve bračne radosti i ugodnosti. I tako joj brzo prolaze dani u lijepom maštanju i jutrom i večerom, — a ona istinita java njoj je tudja i daleko.

Ali kruta zbilja vrši djelo razaranja i lijepih nada i pustih želja... Životne prilike jače su od nas i od naših snova. Blaga i čista djevojačka duša ne može da uoči svu onu tegobu briga i nevolja, svu onu težinu borbe, koja je čeka u novom domu, u drugom životu. A malo je takodjer onih roditeljka, koje oprezno, ali istinito i vjerno upućuju svoju miljenicu u zbilju života i dužnosti rada. I tako djevojka, nepripravna i neupućena, odlazi iz rodne kuće i majčinog krila u novo svoje obitavalište, u dom svoga odabranika i njegovih roditelja. Mlada nevjesta, puna najljepših nada, sukobljuje se sa pravim životom, kojeg nije poznala. Ona ne nalazi ono, što je očekivala, ruše se njezine lijepe sanje, a u njezino srce ulazi nemir, strah i tuga. Radja se nezadovoljstvo u obitelji i dolazi razočaranje.

To se ne zbiva samo onda, kada mlada snaha dolazi u brojnu obitelj, nego i inače. Po našim selima ima takovih žalosnih pojava. Dolaskom mlade žene u kuću nastaju prepirke, svadja i razmimoilaženja izmedju sina i oca, snahe i svekrve ili sestara i na razne načine. — Kod nas je nekako već u običaju, da se sin dijeli od oca i obitelji odmah ili par mjeseci iza ženidbe, jer možda mladoj ženi ne prija novi način života i rada. Nijesu tome u najviše slučaja razlozi gospodarske naravi, jer se dapače dogadja, da jedinac sin ostavlja stare roditelje, da ugodi mladoj ženi. Koliko li obiteljskih neprilika nastaje na taj način, koliko li obitelji tako propada i nazaduje! To je jedno opće zlo, koje se pojavlja i kod drugih naroda — ali ni nama ne služi na čast.

Ne možemo ustvrditi, da je uvijek tome kriva mlada nevjesta, ali to je samo jasno, da njezinim dolaskom poremećen je mir u kući, sreća se u domu ne gradi, nego sagradjuje. — Ništa bolje ne biva ni tamo, gdje mladi par samostalno živi, jer ni tu nema prava sklada i medjusobnog razumijevanja.

Zašto se tako dogadja? Zar je tome krivo ono neiskusno i mlado djevojče? Nikako ne možemo da krivimo mladu djevojku zato, što nije imala jasnog pogleda na svijet i što se u životu razočarala, jer si je sve drukčije predstavljala.

Uzrok je u načinu vaspitanja djevojačkog naraštaja. I kao što je uopće pitanje odgoja mladeži u

posljeratnom iskvarenom razdoblju postavljeno na krivu osnovu, tako je i sa odgojem djevojačkim. Sve se troši i dava na vanjštinu, na ures tijela, a malo ili ništa na odgoj duše. Pri svemu se zaboravlja ono glavno, da je život jedna neprekidna borba za opstanak i svagdanji kruh, da u životu može da se snadje i udrži samo onaj, koji je na to spreman i gleda zbiljski životu u oči. Ono mlado maštajuće stvorenje treba da si je svjesno ove zbilje i nastojanja za napredovanjem i radom. Roditelji su često puta i nehotice uzročnici nesreće svoje djece. Djevojci treba da se iskreno i otvoreno pristupi, te da se je uputi u sve časove obiteljskog života, neka ona bude spremna, da izdrži sve bure i oluje budućnosti. — Najviše slučajeva razočaranja u braku, susrećemo tamo gdje je djevojka bila najviše razmažena od roditelja, a najmanje uzgojena za svoje sveto ali teško zvanje majke uzgojiteljice i domaćice. —

Život je naporan i težak, a ravno pusto sanjarenje i tetošenje dovadja do zlih posljedica. Dakle manje maštanja, a više smisla za život i borbu. Vremena su ozbiljna, prepuna gospodarske bijede i drugih neprilika, gdje majka na svojim izmorenim ledjima nosi teško breme skrbi i briga. Zato je sveta dužnost roditelja i odgojitelja, kao što i ovog ženskog glasila, da sprema ženski naraštaj za život i rad. Lijepo je maštati i očekivati sa veseljem bolju budućnost — ali to nije dostatno. — Čemu da si čovjek zamišlja samo ruže u životu. kad ima i trnja?

Ti ćeš, dobra djevojko i dalje moći, da sanjariš o svojoj sreći, ali ćeš ujedno morati da uočiš istinske prilike oko sebe,, trebat ćeš da upoznaš zbilju života, da uzmogneš biti spremna na sve slučajnosti. Tako ćeš vedra čela i čvrste volje moći da savijaš obiteljsko gnijezdo i naći ćeš u svome teškom radu za boljitak obitelji više sreće, utjehe, zadovoljstva i duševne okrepe nego li one, koje su samo sanjale daleko od života.

J. Demarin.

Vrijeme i žena

Kip je predstavljao mladića, sa raskriljenim mramornim krilima i u letu ispruženim rukama. Prestavljao je vrijeme. Pod njegovim je nogama, lijepa i mlada žena, sa licem punim bola i molbe klečeći ispruženim bijelim rukama, koje izrazuju jednu veliku želju. A ta se želja izrazuje i u svakom drugom potezu onog mramornog tijela. Kao neka silna okamenjena riječ, ta je želja izražena i na divno izdjelanim usnama žene pod kipom.

Tome je već šest godina, što sam se jednog dana našla pred tako divno, u kamenu prestavljenom značenju. Bilo je to u jednoj od Atenskih galerija umjetnosti, u Grčkoj, — zemlji ruševina i kipova.

Koliko dugo budem u životu, toliko dugo će mi ostat u duši ona slika mramorne žene, onaj izraz želje, što ostaje neuslišana i skamenjena na onim njezinim mramornim usnama. Ono je želja, što se radja u srcu svake žene, pa i onoj kojoj mladost ovjenčava čelo najboljim radostima, koje život može da dade. Molba je to, što je svaka žena koja osjeća brzinu vremena cijelim bićem upravlja krilatom mladiću, onom otimaču što ga — vrijeme — zovemo.

Ne, ne staje on, ne vraćaju ga njene zaplašene oči, ne obazira se na njene medene riječi pune bola i molbe, ne okreće se sa njenim ispruženim rukama, što ga zovu, što mu domahuju na povratak. Ne mari on ni za što, on juri bezglavo i bijesno, trči, da se nikad više ne povrati, da više nikad ne ulije mladenački čar u njene oči i usne, da više nikad ne povrati zanos života, što joj ga je dao u nap..., koji se — Mladost — zove. — Bore, što će kasnije namreškat njeno lice, odati će bol, koju joj je onaj krilati mladić prouzročio svojim odlaskom.

Bijele niti što će proviriti, kroz valovje nekad sjajne kose, spomenuti će je, da su to počeci onog puta, koji vodi u jednu svetački osvijetljenu sobu, punu slika davne mladosti, punu upokojenog vazduha, koji ne smeta duši, da se pomiri mišlju, kako joj život nudi posljednji napitak kojeg ona mora, da pije okušavajući neki trpki okus, od čije se gorčine još jače nabiru usne i suzuje pogled, od čije se gorčine stiskaju jače oči, dok se ne zatisnu za navijek, i upokoje. Koliko joj je suza i boli nanio onaj bezglavi čarobnjak, ogromnih krila, brzog koraka — i nemilosrdna srca...

N. Crnčević — Kocelj, Tijesno.

Vetrić, što duše nad ružama

Ljubav je vetrić što duše nad ružama. Ne, to je električna varnica u krvi.

Ljubav to je ognjena paklena muzika, koja čak i srca u staraca nagoni da igraju. To je margarita, koja široko razvija svoje cvetne listiće, kad noć nastupa, cvet, što se krije od povetarca i vene od dodira.

Ona može da upropasti čoveka, a može da ga ponovno digne i ponovno uništi. Danas ljubav voli mene, sutra tebe, a prekosutra njega. Ali ona je stalna i gori večitim plamenom do same smrti zato, jer je ljubav večna.

O, ljubav je ljetna noć, kad je nebo okićeno zvezdama i kad zemlja mirom miriše. Zar ona ne nagoni mladića da ide zaobilaznim putem i starca da se muči u svojoj sobi? Zar ona ne goni monaha, da se noću uvlači u tudje gradine i da viri kroz prozore onih, koji spavaju? Zar ona ne dovodi do ludila kaludjericu i ne pomračuje um carevima?

Takva je ljubav.

Ne, ne, ona je sasvim drugačija; ona ne liči ni na što na svetu! Ona je sišla noću, kad je mladić ugledao — dva oka! On ih je gledao i nije se mogao odvojiti. On je ljubio usne i činilo mu se, da su mu se u srcu srele dve svetlosti: sunce i zvezda svetlili su jedno drugom u susret. On je pao u zagrljaj i niti je što čuo ni video.

Ljubav je prva reč, koju je Bog izrekao, prva misao, što ga je obasjala. Kad je Bog rekao: «Neka bude svet!» onda se je ljubav rodila. I sve što je on stvorio bilo je tako divno, da nije hteo ništa menjati. I ljubav je bila prvobitni izvor čovečanstva i njegov gospodar. Ali svi su njeni putevi posuti cvećem i krvlju — cvećem i krvlju.

Knut Hamsun.

Djevojko — jelo tanana!

Djevojko — jelo tanana,
Nevjesto — bela sanana,
Kad vrisnu zurle borije
I jeknu silni gočevi,
Doneću, da te nagizdim
Darove divne — skrivene.
Zapaliću šume borove,
Da noć se u dan pretvori!
Pobraću bjele krinove,
Iz sedam vrta carevih,
Krinove nogom da gaziš,
Kada ženiku dolaziš;
A bjelu svilu prostrću,
Od tvoje kule — do moje!

Narodna pjesma.

Proljeće

Kada je na zemlju padala jesen, već smo onda počeli biti šutljivi i tužni. Na zemlju i na našu dušu padala je bona težina usahnulog lišća. A kada je došla zima na to žuto jesenje breme prosuo se kristalni snježni veo.

I zemlja i duša umirale su kroz to vrijeme ogledavajući se u blijedom zrcalu hladnog zimskog neba. I zemlja i duša bivale su sve bolnije, blijedile su i gasnule, ko dva žiška na vjetru.

Od radosti i života ništa nije ostalo, samo je šutnja plivala nad svim stvarima, nad kućama, nad usnulim njivama, nad sivim cestama, nad zvonovima i nad vrtovima. Šutnja i tišina, nad svim stvarima i nad stablima, što su ko uspravni mrtvaci dizali svoje siromašne mrtve ruke kroz tu tišinu u nebo.

Tako je bilo. No, kad su tišina i mrtva šutnja postale tako teške da su od njihove težine i mrtvila poumirale jedne noći žute zvijezde na nebu, a rumenilo zore jednog jutra postalo blijedo kano lice mrtve djevojke — onda je najedanput na nebu i u horizontu nikla jedna svijetla misao da nadomjesti zvijezde i zoru — misao o novom životu, o probudjenju i proljeću.

Na brijegovima su zavijorile zastave nade i vjerovanja, a na granama, koje su se dugo lomile pod hladnom kupolom neba, na zemlji, koju je dugo ubijao led, niklo je objavljenje, da će život doći sav u cvijetu, s pjesmom, koja je najljepša medju pjesmama — s Uskrsnućem i proljećem. Život je evo došao. Otvorili smo mu sva vrata i sve prozore, a na svježem i mladom proljetnom vjetru, koji je protkan tankim melodijama neke nove mladosti cvatu nama, koji vjerujemo u vječnu mladost i novi život, lica i oči ko radosni proljetni cvjetovi.

Cvatu sve stvari. Proljeće je sišlo na sve. A na mrtve zimske ruke stabala razapelo je svu svoju cvjetnatu bijelu radost. Cvatu i srca onih, koji vjeruju i koji su uvijek vjerovali, da je samo jedno doba vječno da nikada ne sahne i da donaša mnogo radosti. Proljeće! Uskrsnuće! Ako u to ne vjeruješ, ne će se tvog srca dotaći radost života. Mora da u dnu tvoje duše proklija sjeme vjerovanja u uskrsnuće i u proljeće, jer ćeš bez tog vjerovanja proći kroz svoje dane samo zato da prije umreš, vući ćeš se bez spoznanja života po zemlji s licem duboko pognutim, a za tebe će ne samo zimi nego i u proljeće biti šutnja i mrtva tišina nad svim stvarima.

Ivana Mihajlović.

Jednoj mladoj nevjestici na dan njezina vjenčanja

Još malo i ti ćeš poletjeti na krilima tvoga ružičnoga sna.

K jednom novom ognjištu putevi te vode tvoji: novoj jednoj vatri, što se rasplamsala u velikom času, kad si pred oltarom izustila svoje nježno i udesno: dà!

Idi i budi sretna!

Idi sa svom ljubavi, što je nosiš u svom razigranom srcu, sa svom blagom dobrotom, što se savila u tvojoj zanosnoj duši, sa svim svijetlom, od kojega ti pjevaju oči i vječito nasmijane usne tvoje slatke.

Poput dobre zvijezde to je svijetlo sjalo tvojoj ljubljenoj mami. I onome, koji se i danas, iako nevidjen veseli zlatnoj sreći tvojoj. I u dane kad je tuga svojim ledenim krilom dodirnula i tebe, još vrlo mladu, Bog nije dao, da ti ono svijetlo sidje ni s očiju ni s usana tvojih. Trebalo je u one bône i teške dane i mami i braći svijetla — i ti si im ga i ne znajući sipala i pogledima i cjelovima svojim.

Čuvaj to svijetlo!

Svi čeznemo za njim: za suncem, za mjesecom, za zvijezdama — za svime što svijetli.

Budućnost može biti i neiskazano tamna, ali ti je se ne plaši: ruku o ruku sa svojim odabranikom ti ćeš vodjena svijetlom svog djetinjeg osmijeha raskinuti i njezinu mrku koprenu i vaša će divna mladost pretvoriti u cvijeće i najtvrdji kamen na putu, što ga sudbina pred vama otvara.

Čuvaj taj svoj blaženi osmijeh!

Nosi ga u svoje gnijezdo, što ćeš ga medju ružama saviti i čuvaj ga za svoga vojna. Da budeš obožavana, trebat će samo da se nasmiješiš!

I ostani, što si nam i do sada bila: naša mila, mala Slavka: naše dobro dijete!

Ne bježi od djetinjstva! Ako bi ono htjelo da ti izmakne, a ti ga pridrži, kaošto se i mi držimo starih, ali još uvijek lijepih i nježnih ideala naših.

Idi!

Ma kuda išla, slijedit će te naša srca i udružena pjesma našeg mora i šumica naših, koje su vidjele prvo djetinjstvo tvoje!

Ma gdjegod bila, mi znamo, da će tvoj slatki, svijetli osmijeh kao pčela svome cvijetu, kao molitva svome nebu letjeti tvojoj mami, braći, k moru i kamenu našem i svima nama, koji te od srca volimo.

Budi sretna!

I blagoslovljena!

Barba Šime.

O ženi

Materinstvo i supružanstvo učine da utrne izvanja ljepota ženina, ali da sine njezina ljepota unutarnja.

Žena je milosrdje i oproštaj — djeci u ime materinstva, braći u ime sestrinstva, mužu i draganu u ime ljubavi, svima i svakome u ime samaritanskog duha, koji netaknut počiva u njezinom srcu.

Ništa ljepše ne ogrije čovjeka poslije sunca, nego osmijeh i pogled — žene.

U ženi je prisustvo Boga, u djetetu prisustvo andjela, u obima prisustvo Njegove velike zamisli.

U ženi, u majci, u sestri, u dragani, mnogo je manje životinjskoga nego u muškarcu. On bi trebao u njima tražiti svoj uzor.

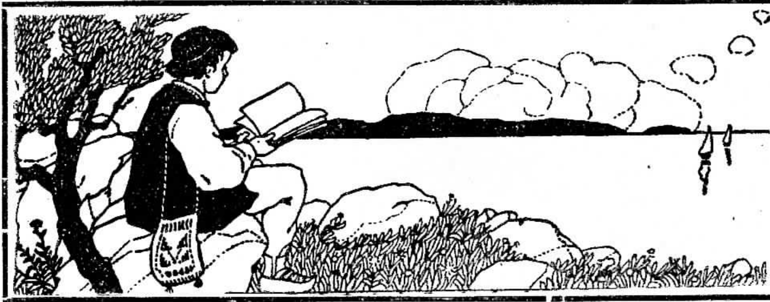
Čovjek se kupuje zlatom, slavom i položajem. Žena — ljubavlju.

Poljubac je oživljenje mrtve stvari dodirom usana, što stvara trenutni san o raju.

Carstvo žene je dom njezinog muža, žezlo joj je ljubav, a kruna — vjernost.

Žena mora da je mužu ono, što je hromome štaka, slijepome vid, gluhome sluh. Bez toga se ne može uživati svijet.

Najplemenitiji muž bez žene, koja ga ljubi i koja mu je vjerna, jest kao i alem nebrušen. Samo vjerna, dobra i ljubeća žena čini čovjeka tekar potpunim.

Za istarsku djecu

Majmun Flok i belgijski mornar

Dok je onaj mornar, Belgijanac, navlačio čizme, Flok ga je pomljivo gledao sa vrha one paome i mislio u sebi:

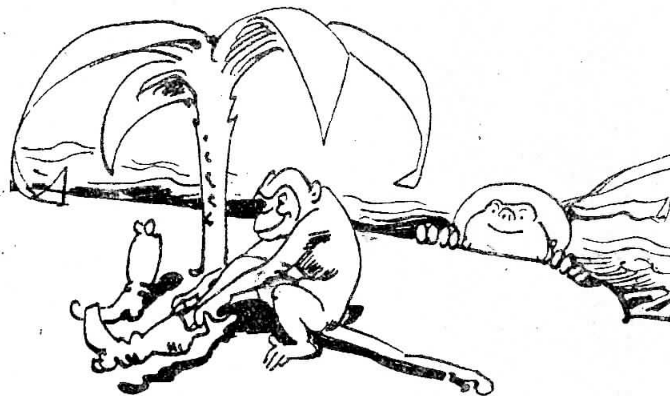
— Alaj bih ja bio sretan, kad bih mogao nositi onakve čizme! Dok idem ovako bos, uvijek me bole noge: sad se uboden o trn, a sad se opet ranim o kamen. A da imam onakve čizme, ne bih se više ni ranio ni ubô, i sve bi mi se životinje divile. Slon bi mi se klanjao, lav bi me pozdravljao: — Dobar dan, brate Floče! — a krokodil bi mi govorio: — Zdrav mi bio, mili rodjače!

Gleda Flok u mornara i sve misli, kako će ga nadmudriti i oteti mu one druge, manje čizme.

Mornar je već navukao svoje čizmetine i eno ga, kako hoda ponosito amo tamo.

Najedamput klikne:

— Ha! zaboravio sam u ladji mrežu, kojom hvatam papige... To reče i odmah skoči u čamac, pa zavesla, kao da hoće da se vrati na brod.

Čim se mornar udalji, a moj ti Flok skoči s paome. Što je brže mogao, pograbi one manje čizme, što ih je bio ostavio ondje mornar i za čas ih obuje, baš onako, kako je to malo prije vidio, da to mornar radi.

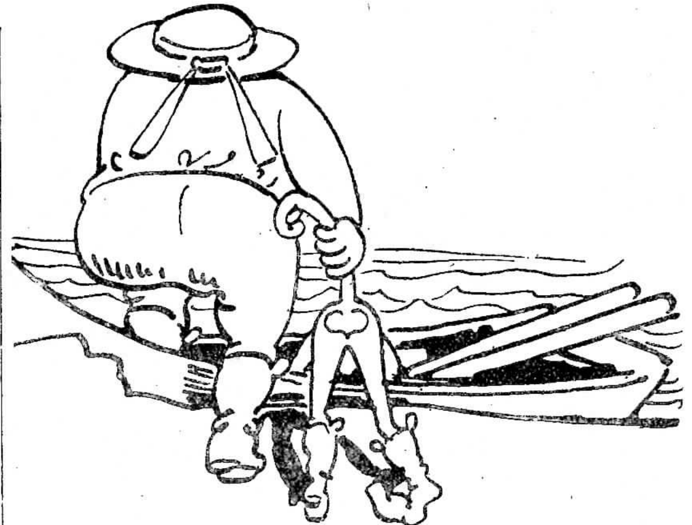
Flok ustane i poče od veselja plesati i pjevati:

Tika-toka, tika-taka,
Za mene je sreća svaka.
Rep mi vitak, čizma duga...
Od sjevera pa do juga,
Od zapada do istoka,
Štujte, zvijeri, kralja Floka...
Tika-taka, tika-toka!

— Ha! ha! ha! — čuje Flok, kako mu se neko porugljivo smije. On se obazre i vidi — belgijskog mornara. — — Ovaj lukavi mornar bio se nevidjen vratio i sakriven vrebao na majmuna.

Flok htjede da pobjegne, ali su mu čizme smetale, pa nije mogao da trči. Htio je da se popne na paomu, ali kako da se uzvere na nju u onako teškim čizmama! Što će sada jadan Flok? Nema druge, nego da brzo svuče one čizme, pa da se bijegom spase. Ali hoćeš, da! Onaj mornar bio je namazao čizme iznutra nekakvim lijepilom, i Flok ne može nikako da ih svuče. — Što će sad? Kako da sebi pomogne u tome jadu?

Ne znajući što bi, pokuša još jednom, da se popne na stablo, no dok se uzalud mučio, približi mu se onaj mornar, ščepa ga za rep, i sav veseo ponese ga u ladjicu, a otuda na onaj veliki brod.

I kad bi uveče, taj isti veliki brod diže sidro i otplovi put Belgije.

A Flok?

Jadna životinjica ležala je na palubi vezana konopom za jarbol. Tužno je gledao Flok, kako se pomalo u daljini gubi kopno, njegov rodjeni kraj.

I uzdisao siromah:

— S Bogom, lijepa rijeko Kongo, gdje ima mnogo voća i mnogo prekrasnih životinja! S Bogom zlatna slobodo, i moje veselo kraljevanje u šumi!

Noć se spuštala, a ladja je sve brže plovila put sjevera, put one Evrope, u kojoj je Flok već bio jednom. Sad polazi onamo po drugi put.

Ko zna, hoće li se opet kada povratiti u svoj kraj?

Ja bih rekao, da hoće!

Koza i kozar

Pastir je svoje koze malo razgledao, prije nego li ih je istjerao napolje. Jednoj izmedju njih bijaše krma slatka, pa se dobro najela. Zato je išla polagano i zaostajala za drugima. Kozar se razsrdi, što je onako lijeno išla, pa ne hoteći više da čeka, uze kamen i baci ga za njom. Nesrećom pogodi je u rog i otkide joj ga komad. Sad se kajao i bojao se svoga gospodara, te moljaše kozu, da mu ništa ne kaže.

— Ali kako možeš govoriti tako — odgovori mu koza — zar ne vidiš da iako ja ne kažem ništa, kazat će mu to moj otkinuti rog.

Zaklela se zemlja raju,
Da se svake tajne znaju!

Arsa Bajin

Arsa Bajin bio je prost seljak, ali čovjek zdrave pameti i staroga srpskoga poštenja. Živio je od svoje male njive, koju je s velikim trudom obradjivao, pa kad je već malo postarao, imao je svega, što skromnom siromaku treba; još je nešto i prištedio, da ne gladuje ni u gladnoj godini.

Više puta čuo bi pripovijedati, da gospoda u gradovima jedu srebrnim žlicama, pa pomisli, da to mora biti neko osobito uživanje. I u njemu rodi se djetinjska želja, da barem jedan put u svome životu srebrnom žlicom ruča.

Ta mu se želja dugo nije ispunila. No dogodi se, te je jednom morao zbog nekog posla u grad. Kad je posao u gradu svršio, već je bilo podne, i on se sjeti one svoje stare želje. Udje u neku gostionicu, gdje je mislio, da će srebrnom žlicom jesti. I nije se prevario.

U gostionici bilo je raznih gostiju, pa su jeli, kako je koga volja bila, ili kako mu je kesa dopuštala, ko dva, ko tri, a ko bogme i četiri i pet jela.

Naš se Arsa zadovoljio i sa dva jela. On se osjećao sretnim, što je danas jeo srebrnom žlicom. Poslije ručka popio je Arsa i čašu vina, a pijući jednako je gledao u srebrnu žlicu, što je pred njime ležala.

Za istim stolom, malo podalje, sjedio je nekakav ridjast gospodin, po izgledu stranac. I na njega bi Arsa češće bacio pogled. No kako li se začudi, kad vidi, gdje stranac srebrnu kašiku, kojom je jeo, krišom spušta u džep, pa se bojazljivo ozire uokolo, od straha, nije li to ko opazio.

Arsa bi bio mogao reći: Pa što se to mene tiče? Neka svak radi, kako i što hoće. — No njegovo mu poštenje nije dopuštalo, da tako misli. On naumi, nešto drugo da uradi — sad ćete čuti šta.

Pozove krčmara, da plati, a kad plati, uze na očigled krčmara onu srebrnu žlicu i spusti je u svoj džep. Krčmar se nasmiješi na tu šalu i reče:

— Oho! Žlicu nisam uračunao —. Ali ako vam treba, mogu vam i nju prodati. A Arsa se smiješkao vadeći žlicu iz džepa, pa glasno reče:

— Ovo je bila samo šala od mene i ovog mog susjeda (tu pokaže rukom na stranca.) I ja i on strpali smo žlice u džep, da vidimo, šta ćete nam reći.

Kad to stranac ču, sav pocrveni od stida i od jeda — ali nije imao kud, već se i on stade smijati, kao da se zaista i on šalio. Izvadi žlicu i predade je krčmaru.

Krčmar je odmah vidio, gdje je bila šala, a gdje je htjela da bude prava kradja. On zadrža Arsu još čitav sat kod sebe i počasti ga s još jednom čašom vina i s crnom kafom i slatko se smijao finom načinu, kojim ga je Arsa spasao od štete.

Tri jagnjeta

Kralj svih životinja, mogući lav, priredi jednom nekakvu svečanost, na koju pozva sve podanike svoje. Pozive napisa njegov tajnik, neki stari, pametni magarac, a porazdijelile su ih uokolo brze i okretne opice. Cijelo se životinjsko kraljevstvo užurbalo. Paun ispršio svoje perje, da mu se ljepše sjaji, lisica očešljala svoj dugi rep, a tigar olizao i nalizao svoje male tigriće. I neko je sebi pogladio brk, drugi osvjetlao nokte, treći ispravio rogove... svak je htio biti ljepši negoli je uistini bio. Pozvana je bila i neka stara ovca, majka triju jagnjeta, ali ona je odmah stresla glavom i rekla:

— Ne, ne! Mi ne ćemo nikuda. Nisam luda, da se miješam medju onu gospodu.

— Ali, mamice, podjimo! Ovuda se nikada ništa ne vidi... molili su je jagnjići, kojima je ona svečanost bila sasvim zavrtjela glavom.

— Šutite vi, lulovi mali, kad ne znate, ni što govorite! Iako ova vaša kuća i nije bogata, vi možete ipak u njoj da živite bez straha.

— Mamice, de podjimo na svečanst — molimo te! — blejala su tri jagnjeta.

No mamica nije htjela da popusti, već ih je u šest sati u veče spremila u krevet. Malo zatim zaspi i ona.

Mislite li, da su ona tri mala ugursuza spavala? Koješta! Čim je mati njihova počela da hrče, oni se — kako su se već prije bili dogovorili, digoše na noge i koliko bi okom trenuo, već su bili na putu prema mjestu, gdje se imala održati ona svečanost. Prije negoli će ući u lavlje dvore, oni su jedno drugome očešljali vunice, jer su i oni htjeli da budu što ljepši.

Kad ih lav ugleda, reče im sav radostan:

— O, moja mala tri jagnjeta, dobro mi došli, dobro mi došli! Baš mi je milo vidjeti vas.

No dok je govorio, gledao ih je nekako čudno, čudno...

— Idite, nastavi lav, pa se pozabavite. Poslije će doći k vama moj tajnik i dovest će vas k meni, a ja ću vam onda dati nešto lijepo, oh, da znate, kako lijepo! I jagnjići bijahu sretni. Bože, ali je to divna zabava! Kako je lijepo biti vani, u noći, sami, slobodni, daleko od mamice, koja uvijek nešto prigovara i brunda.

Baš su pogodili, što su ovamo došli! I tri jagnjeta mala počeše da skaču, da plešu, da se vrte — ama činilo se, kao da su se pomamili.

Iznenada stvori se pred njima tajnik magarac i povede ih na neko mjesto, gdje je šuma bila gušća. Brrrr! ala je tu zima! I tamno je, da se ne vidi ni prsta pred nosom. Ni puta se ne vidi ni stazice, jer su oblaci prikrili nebo i zvijezde.

— A kuda nas to vodite? — upita u strahu najstarije jagnje.

— Ne boj se, odgovori magarac, kao da mu se ruga.

Ne učiniše ni deset koračaja, a to odnekuda banc lav i jednog po jednog zadavi sva tri jagnjeta i požđere ih. Jadne životinjice nisu imale kada da kažu ni **beee!** — što u njihovu jeziku znači: mama!

Tako su eto svršile one tri neposlušne životinjice. Iz talijanskoga.

Pjetao i kokoš

Tužila se kokoš pijetlu: — Već mi mnogo vremena obećavaš, da ćeš mi kupiti postole, a ja ih još nisam dobila.

— Dobit ćeš ti postole, ako samo možeš da pričekaš, odgovori pijetao.

A kokoš njemu:

— Ležem jaja i činim, što mogu, pa opet trčim bosa.

— E pa uzmi jaja, što ih ležeš, podji u grad, kupi sebi postole pa ne idi više bosa.

Malo A, B, C

Slovo **M.**

Maj je mjesec krasan —
To se i ne pita:
To i knjiga kaže,
Ko umije da čita.

Slovo **N.**

Nadaj se i **na**daj! —
To ti treba znati,
Da to možeš reći,
Al' i napisati!

Slovo **O.**

To je jedno slovo
Okruglo ko oko,
Njim se baš počinje
I svršuje — **«oko»**.

Po Čika-Jovi.

Jelen sa zlatnim obručem

Bio kralj i otišao jednom u lov na jelene. Jelen, što su ga psi tjerali, nadje se iznenada pred kraljem. Kad jelen ugleda kralja lovca, sav zadrhta od straha, njegove brze noge poklecnuše, a iz očiju potekoše mu suze. Kralj, kad to vidje, naredi da uhvate jelena. Pošto su ga uhvatili, postave mu na rogove jedan zlatni obruč, na kome napisaše godinu i dan, kad se to dogodilo, zatim ime kralja lovca, i onda pustiše jelena u slobodu.

Jelen radosno pobježe opet u šumu, a kralj se vrati u svoj dvor. Malo zatim kralj se razbolje i ubrzo umre. Njega naslijedi njegov sin. Po tom umre i on, a na njegovo mjesto stupi njegov sin.

Jelen je medjutim živio bezbrižno u šumi.

Jednom podje novi kralj u lov u onu istu šumu. Najedanput stvori se pred njime nekakav stari jelen. Jedva je išao, a na njegovim rogovima sijao je zlatan obruč. Mladi ga je kralj gledao začudjeno, dok naposljetku ne pročita napis na zlatnom obruču, koji mu otkri dobročinstvo njegova djeda.

I pošto izračuna godine, kad se ono dogodilo, nadje, da je od onoga doba prošlo ravno sto godina. Sto godina proživjela je u šumi mirno i srećno jedna životinja, kojoj je kralj poštedio život.

— Srećan je svaki onaj čovjek, koji poslije svoje smrti ostavi živi pomenik svojih dobrih djela — pomisli kralj i pusti opet jelena u slobodu.

Iz ruskoga.

Lakomi kralj

Babilonska kraljica Nitokrisa zapovijedi, da joj sagrade grob na uglednom mjestu nad gradskim vratima. Kad je grob bio gotov, ona udari na kamen ovaj napis: Bude li koji kralj, moj nasljednik, osiromašio, neka otvori moj grob, pa neka izvadi novaca koliko mu treba. Ali bez velike potrebe neka mi u grob ne dira, jer mu ne će ništa koristiti.

Njezin grob ostao je netaknut sve dotle, dok nije sio na prijesto kralj Darije, Histapsov sin. On se polakoni za novcem te otvori grob, ali u njemu ne nadje nikakva blaga, nego samo tijelo negdašnje kraljice i do nje napisane ove riječi:

— Da te nije navela gnusna lakomost i nezasitljiva želja za pustim novcem, ti ne bi uznemirivao grobove svojih starijih.

Darije se zastidi kaošto i treba da se zastidi svaki lakomac.

Mačka i miš

Sinoć ja i mali mija[1])
Sreli smo se tu pod napom.
On u strahu bježat poče,
Ali ja ga stigoh šapom.
Mau!... Mau!... Mijo, mijo - - -
Što si mi se uplašio?

«Pitaš što sam?... a znaš ko sam...»
Zaplaka se mija mali.
«Znaš kolko su tvoje druge
Moga roda proždérale?
Slatka maco, dobra mati,
Ne mojte me požderati!»

Tako moli mija mali,
A mom gladu nigdje lijeka
Dok od nekud zamirisa
Tu pod napom lončić mlijeka.
I ja poslije — što bih krila?
Život sam mu oprostila...

Po Miloradu M. Petroviću.

[1]) mijo — miš.

I mali Tone umije da čita

Mali Tone nije nikada vidio nijedne hrvatske knjige, ali je naučio nekoliko slova iz italijanske početnice. I on mi je danas pročitao ovo:

Mama je opomenula maloga Zvonimira:

— Zvonimire! Idi u postelju. I malo pile ide u krevet kad sunce zadje.

A mali Zvonimir odgovori svojoj mamici:

— Istina je, draga mamice, ali onda ide s njime spavati i stara koka...

LAV I ŽABA.

A sad neka mali Tone pročita još i ovu:

Neka je žaba negdje jako kreketala. Lav pomisli, da je to nekakova velika zvijer, pa ode da je vidi. Kad on dodje tamo, vidi, da je ono žaba. Lav se rasrdi, stane nogom na žabu i pogazi je. I rekne:

Neka se niko ne boji prije
Dok strašilo pregledao nije.

Seljak i advokat

Došao seljak k advokatu (odvjetniku) pa će mu:

— Gospodine doktore, neki me je pas ugrizao. Dali je gospodar onoga psa dužan, da mi za to nešto plati?

— Jest.

— Koliko?

— Trideset lira, odgovori odvjetnik.

— Dobro, reče seljak pa će: A znate li, gospodine, čiji je bio onaj pas?

— Ne znam.

— Bio je vaš...

— Tako!

— Da, a sad izvolite vi meni platiti mojih trideset lira.

— Vrlo rado, reče odvjetnik, samo ti meni donesi prije mojih pedeset lira za ovaj naš razgovor.

I tako je jadni onaj seljak bio dva puta — ujeden.

Neće da dodju!

Živio u nekom mjestu čovjek, koji je rijetko izlazio medju svijet, tako da su ga svi smatrali čudakom. Neki su čak govorili, da je čarobnjak, vračar, tako nešto.

Čula je za nj neka priprosta, sujevjerna ženica, te se jednog dana diže i podje k njemu, da joj kaže srećicu. Kad stupi preda nj, upita je čovjek:

— Molim vas, što želite?

Odgovori žena:

— Čula sam, da vi sazivate duhove. Je li to istina?

— Pa jest, odgovori čovjek. Ja sazivam duhove, ali oni ne će nikako da dodju.

To reče onaj čovjek, a žena ode duga nosa.

Odakle utorak?

Kada su Hrvati bili još pastirski narod, dogonili bi iz planina u selo stoku uvijek u subotu u veče, i tu bi predanili u nedjelju slušajući službu Božju. U ponedjeljak bi se vratili u planinu, kamo bi stigli pod veče ili sjutradan u zoru. Tada bi opet utorili ovce, to će reći, stjerali bi ih opet u tor, i taj se dan pozvao po tome — **utorak.**

Narodne poslovice

Svadja zlo radja.

Ko ne drži brata za brata, on će tudjina za gospodara.

Broj 5. | U Trstu, maja 1927. | God. 2.

Čudo

— Govorila sam ja, velečasni, da će tako biti, govorila sam... I evo, sad je došlo... I tim gore za nju... Nije htjela da sluša majke, a sad ima... Grijehota za svaku riječ: ja tu pomoći ne mogu i ne mogu.

— Ajde, Matejko! Da se radi o siromašici, što je nikada niste vidjeli, znam, da me ni tada ne biste otpravili ovako — praznih ruku... Ali tu je po srijedi vaša Marica — vaša kći...

— Rekla sam vam, hukne starica i upilji u župnika svoj tvrdi pogled. Ona nije mene htjela da sluša, a sad ne ću ni ja za nju da znam. I molim vas: ne govorite mi više o njoj!

— Ali, draga Matejko, ja imam još nešto da vam kažem. Vi zaboravljate, da iza vaše kćeri ima još neko — koji vam nije pokazao, da vas ne sluša. Jest, draga Matejko, ima tu još jedan maleni nedužni stvor, koji vas iz dna svoga malenoga srca sazivlje: — Babice! Babice! Mamica je gladna. Ponesi joj kruha, da mi može dati mlijeka...

Starica omjeri popa i grdno se namrgodi.

— Vi mi ne biste smjeli to spominjati... Naposljetku — vi ste svemu krivi. Kad me već vučete za jezik, čujte! Da se niste va umiješali, svega ovoga ne bi bilo. Marica bi još bila moja kćerka ili bi pošla za koga drugog čovjeka. Da nije vas, ja ne bih bila nikada privolila, da uzme onoga Peru, koji je i vama i njoj zavrtio glavom. Čovjek nesrećom ožigosan. — Prokletnik jest! Prokletnik! I zato ja ne ću više da znam ja nju. Ni za nju ni za dijete, jer su i oni prokleti kao i onaj drugi. A vi, velečasni, nemojte da mi više govorite o njima. Nikada...

Ona je to izgovorila tako tvrdim i odriješitim glasom, da je pop oborio glavu i gledao ispred sebe kao zaprepašten. Da ublaži staricu bio se pozvao na dobrotu Božju, na materinju ljubav, a sada evo i na malo nedužno dijete. Mislio je, da će je to ganuti i ponukati, da pomogne onim sirotama. Sve uzalud. Stara babica nije htjela, ni da vidi ni da pripozna sina onog Proklenika.

Prokletnik! Ima već kojih petnaest godina, što tako nazivlju onog nesretnika Peru.

Jedva je bio navršio dvanaestu, kad je igrajući se jednog dana s nekakvom starom lovačkom puškom nehotice pogodio majku i na mjestu je ubio. Ta ga je krvava mrlja svuda slijedila: što je više rasao, to se ona većma širila. Otuda i praznina, što ga je odasvuda okruživala. Svi su od njega bježali: i za svako zlo, što bi zadesilo selo ili pojedine kuće, svaljivali su krivnju na nj. On je bio svemu kriv — on — Prokletnik!

Otišao u vojsku i vratio se sav okićen kolajnama i raznim krstovima zlatnim. Nisu ga prepoznali odmah, zato su ga u prvi čas zanosno i srdačno pozdravljali. Ali kad im se približio i pruživši im ruku natuknuo, ko je on, oni su smjesta svi ustupili za nekoliko koračaja natrag. I djeca i žene, svi su s užasom uzmicali od njega, Prokletnika, koji je ubio svoju rodjenu majku.

Bilo mu je teško živjeti tu, gdje su ga svi mrzili, a opet nie mu dalo srce, da ode u tudjinu i napusti kraj, gdje mu je jadna majka snivala svoj vječni san.

Medjutim došao dan, kad je i njega obasjalo svijetlo... To je svijetlo izbijalo od utjehe, kojom ga je krijepio jedan dobri starac i od osmijeha, kojim ga je dočekivala jedna mlada djevojka. Marica i župnik, angjeo i apostol sreli se, da mu kažu istu riječ: — Ti si nesretan, osloni se na mene!

Da vam je bilo čuti, kako li je zagrajalo selo, kad se pročulo, da Marica uzimlje Peru, Prokletnika!... Župnik je morao da uloži sve sile svoga velikog ugleda, da donekle ušutka uzvrpoljeni svijet. Ali kad se u dan vjenčanja mlada nevjestica vraćala iz crkve kući, majka joj u lice zatvori vrata viknuvši: — Sad je gotovo, ti si njegova žena. A što je do mene, znaj, da te ja više ne poznajem i ne priznajem.

I cijelo je selo odobrilo to veleći: — Pravo ima stara Matejka, sasvim pravo!

I starica nije više svojoj kćeri otvorila vrata. Isprva joj je bilo teško. Marica je bila sretna. Pero ju je volio iz sve duše i mučio se na sve moguće načine, da joj kako god zasladi žrtvu, što ju je pridonosila zbog njega. Po tom je došlo dijete: Bog je dao sina čovjeku, koji je ubio svoju rodjenu majku. Znak, da je Bog zaboravio, oprostio...

Ali ta sreća ne potraja dugo. Nesreća zaredala za nesrećom. Krcajući seno jednog je dana tako nesretno pao, da je morao puna tri mjeseca da odleži. Zatim je navalila nekakva pošast i uništila mu svu stoku. Pa grad, pa povodanj: uništeno žito, poharani vinogradi.

Kod svake nove nedaće, što bi ih zadesila, stara bi se Matejka prekrstila i rekla:

— Eto — pa da nisam ja imala pravo!

S tim nesrećama uvukla se u Prokletnikovu kuću i bijeda, strašna, neumoljiva kao kakva istinska kazna. No i stara je Matejka ostajala neumoljiva, gluha na sva poticanja susjeda, koji su se i sami vremenom malo umekšali. Tvrdo se opirala i župniku, koji je neprestano pokušavao, da je gane na samilost. Kao uvijek tako ga je ona i danas tvrdokorno odbila ponavljajući oporo:

— Ja sam rekla, što će biti. Gore za nju! Ja joj ne mogu pomoći. I molim vas: ne govorite mi više o tome — ne govorite!

Župnik se i danas udalji oborene glave. Kajao se, što nije donio sa sobom dijete i pokazao ga starici. Ta valjda ga ne bi odbacila... Ne bi! On je, štaviše, uvjeren, da bi baš ono nedužno dijete moglo jedino, da Prokletnika otkupi i da s njega izbriše ono njegovo nehotično ubivstvo.

Sutradan bilo je Tijelovo. Ulice sve pune zelenih jasenovih grana i cvijeća, što je svud uokolo širilo svoje slatke mirise. Sa svih prozora visjeli su sagovi, a po njima slike angjela i svetaca.

Samo u ulici, što vodi u crkvu, ima jedna sasvim tamna kuća, a na njoj jedan prozor i on taman i prazan, bez ikakva nakita. Marica, da kupi komadić hljeba, prodala je juče svoj posljednji pokrivač, a mali Ivić, ne imajući nikakve druge igračke, skinuo sa stola Isusovu sliku i igrajući se s njome, razbio ju. I tako nije Marica imala što da izvjesi na onaj svoj siromašni prozor.

Kad je onuda prolazila procesija i ljudi opazili onaj neokićen prozor, obuze ih čuvstvo negodovanja. Tome oni dadoše oduške potmulim mrmljanjem. Stara Matejka nije htjela ni da podigne glavu, samo da ne vidi onu crnu mrlju, onaj prazni prozor na kući Prokletoga.

Niko je nije pitao ništa, no ona je jednako gunjala u sebi:

— Govorila sam ja... Govorila sam ja...

A gore, u onoj bijednoj sobici plakala je Marica. Prislonjen o stijenu, rukama u džepovima Pero je zavučen u teške misli, gledao nijemo ispred sebe. Marica je uzdisala daveći se u suzama:

— Evo na što smo spali! Svi nas drže za pogane. Zar smo mi dakle u istini prokleti?

— Nismo! Nismo! prosvjedova Pero. Šuti — molim te, šuti...

I oni zašutješe slušajući tjelovske pjesme, što su se u daljini sve više gubile. Procesija je odmicala.

U sredini sobe igralo se dijete trgajući nekakvu staru knjigu. Sunce, što se lijevalo u sobu kroz prozor, obasjavalo je onu malu glavicu i sijevalo je oko nje kao vijenac oko glava svetaca. Prokletnik se zagleda u onaj vijenac, što mu je sada dočaravao neki divni san, kome se on predavao svom dušom svojom.

Opet odjeknu pjesma: procesija se vraćala. Marica iznovice zastenje:

— Pogani smo, pogani... I prokleti...

Pero odgovori krikom čovjeka, koga je najednom prosinulo neko božansko svijetlo. Pograbi dijete i najednom ga diže u svoje naručje.

Dolje na ulici procesija ujedared stane. Pjevači umukoše, a stara se Matejka uvelike začudi opazivši, kako su se najednom sve glave uzvile k prozoru Prokletnika.

— Bit će opet kakva nepodopština one nakaze...

Nije bilo to. Naprotiv: lica bijahu sva umekšana, neke su žene sebi brisale suze, a i župnik, uspravan i nepomičan na pločniku, kao da je čekao nešto.

Tada i ona podiže oči, pogleda i uhvativši se rukom za srce sva se uznjiše. Tamo gore, u svojoj nagosti sav obasjan suncem, kao onaj maleni Isus na crkvenoj slici, mali se je Ivić smiješio svojoj babici pružajući joj svoje oble ručice pune cjelova i blagoslova... U isti mah odjeknu krik:

— Moje dijete! Moj angjelak mali!...

I starica se probi kroz redove procesije i s rukama uzdignutim k nebu sune u kuću Prokletoga. U isti tren dade župnik znak, da se pozvoni na blagoslov, i župljani, koji su imali hrabrosti, da mu u taj mah pogledaju u lice, vidješe ga, gdje plače.

Iz francuskoga B. Š.

Tajna pomladjenja

U tihom listanju stare loze
diše tajna večnog pomladjenja....
Dahom žrtveničkog okadjenja
i snagom praiskonske, stihijske sile
miriše proletni dan.
Nebo vijori zastavom modre svile.
O, zdravo modri, sveti, tihi san!

Cvetići ono nisu na crnim puklim granama,
već zvuci jedne strasno bolne pesme,
što rone se i trunu i kidaju u bolu
i prosiplju se vetrom po svim stranama
i zemlju kite golu;
a njoj — zemlji goloj — grudi, dojke,
divne ko božanski kip,
u otajstvu trepere,
što stvara ga taj sveti Ostvarenja hip...

U tihom listanju stare loze
diše tajna večnog pomladjenja...

† Milan Ujčić.

Dete seljakovo

Kada se seljaku rodi dete,
on tada od radosti pušta
znojne ručice pluga,
a misli mu ko srebrne ptice polete...

Dolazi i diže dete iz zipke
na rukama visoko,
ko neki nežni i mekani ružičasti cvet,
a sve mu je neka topla suza
zaplivala oko,
kao kada se gleda u neki daleki
i lepši svet:

— O, ovo će biti jedanput moj najdražji drug,
kada dodje vreme
gurat će samnom plug,
i snosit će samnom pol zemlje
i pol zemljine muke — — —

Daj mu samo Bože, dve jake
i zdrave ruke,
jer je tvrda gruda — —

I daj da ne bude hulja!

A kada seljak dete u zipku natrag položi
na detinjem sitnom telu,
ko neko krštenje zemlje i truda:
ostaje trag tvrdog očevog žulja.

Ive Mihovilović.

Jugoslovenska narodna umjetnost pred licem Evrope

Jugoslavenska narodna umjetnost neiscrpljiv je izvor najraznovrsnijih ornamenata, neizmjerno bogastvo ljepote i draži. U njoj se ogleda duša jugoslovenskog naroda, njegovi pogledi na život i na svijet od najstarijih davnina. U tkanju i vezenju i na rezbarijama naći je vrlo starih slavenskih i praslavenskih osebina.

Gusle su stvorile pesmu riječi, a žena je izvezla pjesmu šara i oblika.

Kao što su strani učenjaci i književnici iznijeli jugoslovensku narodnu poeziju pred lice Evrope i izrekli svoj sud o njenoj veličini i umjetničkoj ljepoti, tako je i narodna vezilačka umjetnost osvojila mnoge velike duše, razne pisce, koji su joj priznali prvenstvo u kolu medjunarodne ornamentike.

Mletački naučenjak Alberto Fortis u svojem djelu «Viaggio in Dalmazia» štampanom 1774. g. u Mlecima, donio je jednu od najljepših jugoslovenskih narodnih pjesama «Hasanaginicu», koju je slušao od seljaka putujući kroz Dalmaciju. Uz original stoji i talijanski prijevod. Ova je pjesma osvojila naučenjake i pjesnike Evrope osobito besmrtnog Goethe-a i probudila je želju za upoznavanjem jugoslovenske narodne pjesme. Od Fortisa i N. Tommasea pa sve do naših dana, jugoslovenska je narodna pjesma predmetom raznih proučavanja i prevodi se na sve evropske jezike.

Prošlog mjeseca putovala je Jugoslavijom francuska gospodja Adrijen Verdijer le Peltje, koja poznaje srpsko-hrvatski jezik i sprema nou zbirku prijevoda jugoslovenskih narodnih pjesama. Kroz isto vrijeme njezin zemljak pjesnik Fileas Lebeg održao je u Beogradu predavanje o temi: «Narodna poezija — čuvar nacionalnog duha.»

Sa istim zanosom strani naučenjaci, umjetnici i pisci proučavaju jugoslovenski narodni vez, narodnu ornamentiku. Tako je bečki naučenjak dr. M. Haberland pisao o narodnoj umjetnosti u Istri i Dalmaciji i tvrdi da se u Dalmaciji od pamtivjeka opaža narodna umjetnička kultura i da je ona svjedok velike narodne sposobnosti.

Najveće djelo o jugoslovenskoj narodnoj vezilačkoj umjetnosti, štampala je u Beču na njemačkom jeziku gdja Natalija Bruck-Auffenberg pod naslovom: «Dalmatinsko pučko umijeće». Djelo je odlično, urešeno sa mnogobrojnim umjetničkim ilustracijama, koje je ovom narodnom umijeću pronijelo slavu širom kulturnog svijeta. Blagopokojna gdja Bruck-Auffenberg kroz više godina dolazila je u Dalmaciju, putujući pretražila je po dalmatinskim kućama stare sanduke, tražeći što starije odlike narodne umjetnosti.

Spomenuta djela uz razne izložbe narodnih nošnja, ćilimova i vezova po većim evropskim središtima kao u Londonu, Parizu, Berlinu, Pragu, Beču i t. d. upoznale su strani svijet sa jugoslovenskim narodnim blagom.

Prilikom izložbe jugoslovenskih vezova u Beču, njemački stručni list donio je ovo priznanje: «Ushićuje nas vanredna nježnost tih radova, koji su radjeni neopisivom čistoćom i finoćom. Sve one mučne tehnike narodna vezilja lahko izvadja i u njima ispoljava osjećaj svoje duše. Toliko je osvjedočenja u toj narodnoj umjetnosti, toliko suverenosti, toliko ljubavi za ljepotu. Iz tih radova govori vanredno umjetnička, oduševljena narodna duša, duša pravog poleta, ponosa i snage!»

Kad je g. 1906. priredjena izložba jugoslovenskih vezova u Parizu pariški «Revue» slavi jugoslovensku narodnu umjetnost: «Lako je razumijeti, da je pri pogledu toliko lijepih stvari i toliko pravih umjetnina moralo sav Pariz dobrog ukusa predobiti za one, koji su mu pružili umjetničku uživanje i to sa strane sa koje mu se nije niko nadao. Pa još k tome uživanje koje će biti trajno. Ova simpatija za umjetnost, možda je najtrajnija od svih vrsta simpatija, jer je najistinitija. Ona će se od ove izložbe, kojoj se svi divimo, prenositi i na sve zemlje, koje ju njeguju tako divno i sjajno. Hvala toj narodnoj umjetnosti, pomoću njezinom osvjedočili smo se, da u onim gotovo dalekim krajevima imade lokalnog artizma, koji stoji posve elegantno pokraj produkata naše možda i suviše rafinovane civilizacije.»

I na medjunarodnoj izložbi dekorativne umjetnosti u Parizu, koja je bila priredjena pretprošle godine, jugoslovenski narodni predmeti i ornamenti naišli su na srdačan i pohvalan prijem. Konstatiralo se da se jugoslovenska narodna ornamentika sa ukusom primjenjuje na sve moderne predmete, na nošnje i pokućstvo. Praktični rezultat spomenute izložbe bio je, da se u ovogodišnjim modnim žurnalima iz Pariza propagira dugi haljetak u formi dalmatinskog sadaka (gornja haljina).

Obzirom na sve ovo, razumljivo je zašto se svaka prava Jugoslovenka ponosi sa svojim narodnim vezom.

Narod, koji je stvorio jugoslovensku narodnu poeziju, običaje i nošnju — kazao je učenjak Josip Holeček — dobiva na sudilištu historije sjajnu svjedodžbu, da spada medju narode najodabranije i najdarovitije za kulturne poslove.

Marija Roca.

Dete

Kolevka, bešika, zipka... Koliko je samo poezije i radosti sakriveno u toj jednoj običnoj reči, kojom se imenuje najmanji dio kućnog posoblja, za ženu i muža, koji su imali tu sreću da dadu na svet plod svoje ljubavi — dete. Oko tog malog predmeta, koji u sebi sadrži ružičasto telo malog novog čoveka usredotočuje se najljepša ljubav, što si je zamisliti možemo, pletu se naljepše misli i želje, koje roditelji imaju za svoje novorodjenče, kod kolevke cveta jedno novo življenje obitelji.

U kretnjama majke, koja sprema kolevku detetu, koje se ima roditi, srcu svoga srca, ima toliko poezije, toliko mnogo lepoga. Ljubavi! A kada majka položi svoje najdraže zlato u kolevku, ona postaje središte sve kuće, izvor obiteljske radosti i bračne sreće: Na tom žarištu nove ljubavi ogreva se život onih, koji se sagibaju nad malo detešce, nad veliku nadu sretnih roditelja.

«Dete majci u raju vrata otvara» tako kaže jedna naša narodna poslovica. I u to naš narod veruje, pa je zato kod nas ljubav do deteta izrazito jaka, možda tako jaka kao u nijednog drugog naroda. To je jedna velika naša odlika, koja govori glasno u prilog naše narodne plemenitosti.

Na svetu nema naroda, koji bi imao topliju dušu i mekša čuvstva od našega. To je dokazano. Samo je opaženo da naš čovek svoju unutarnju mekoću zaodeva oporom i tvrdom vanjštinom, kao da se sam boji i stidi što je tako osetljiv i mekan. Ceo svoj život provodi u toj svojoj pritajenosti, ali kad jači nastup iz obliže njegove okolice navre, onda i taj tvrdi lav rikne, prosuzi, zajaukne, a kad ga radost obuzme na tvrde mu i opore crte lica izmili — mekani smešak.

Porodica je našem čoveku sveta. A odvaja se i ističe u prvom redu ljubav prama detetu. Dete je u našem narodu, po onoj staroj predaji, blagoslov božji, i nema veće nesreće po narodnom naziranju nego li je brak bez dece. Žena nerotkinja u braku gubi dostojanstvo, a i ona sama trpi od bola i stida. Osobito su u starija vremena nerotkinje žene obilazile crkve i činile žavete, predavale se praznoverju, pa su obilazile babe gatare i vračare, ne bi li im pomogle da doporoda dodju.

Veoma je točna ona izreka, da je teško narodu u kome žene neće biti majke. Kod našega naroda je u tom pogledu dobro, jer se naše žene ne brane od poroda. Kod nas je još čvrsto verovanje, da je dete dar božji, a kada se u kući rodi dete tu je i veselje, pa to je i pravo. A veliko je dobro naše i to što u našem narodu vredi zakon da se rodjeno mora i uzgojiti.

Muškarac je naš nesretan, ako mu žena ostane bez dece. Otudji se kući, nemio mu je posao — jer ga muči misao — «za koga da radim i da se mučim, kad mi je kuća pusta?» Često ohladni za to prama ženi, zamrzi je, tako, da medju njima više nikada do sklada i sreće ne dodje. Često je nerodnost žene u prijašnja vremena dovadjala i do rastave, te se onda muškarac ženio za drugu, pa kud srećniji nego li ako se namerilo na ženu, koja mu je radjala.

No, da o tome previše ne duljimo reći ćemo samo u kratko, da je dete poezija našega naroda. Otac i mati u našem narodu nazivlju dete svim najlepšim imenima za njih je ono biser, vid očinji, srce, duša, zlato, krv, rana itd.

Naša narodna pesma puna je i prepuna ovog najlepšeg osećaja ljubavi prama deci. Narodna je pesma jedno pravo evandjelje za sav naš život, jer u njoj nalazimo potvrdjeno sve naše toplo osećanje prama svim svojim svetinjama. U njoj nalazimo raztumačene sve društvene i porodične odnošaje u našem narodu. Osobito je topla i nježna pesma kad ljubav roditeljsku veliča.

Prirodna je stvar, mogao bi netko reći, da roditelji ljube svoju decu. To je sveta istina, ali se i ta ljubav od naroda do naroda razlikuje.

U našem je narodu dete najdragocenije blago. Majci i ocu je dete očinja zenica iz koje će im buduća zraka svetlosti sinuti.

Tako je kod nas danas, a tako je bilo i u najstarija vremena. Sav je odnos roditelja prama detetu označen jednom velikom reči: Ljubavlju, — a u tome je razume se sadržano sve. S detetom se kod nas postupa s mnogo ljubavi i uzgaja se s mnogo ljubavi. Nikada ni u najstarija vremena naš narod nije s decom poduzimao nikakve čudne ekstravagancije, o kojima se u povesti drugih naroda često čita.

Verovatno će mnoge zanimati kako su decom u stara vremena postupali razni narodi, pak ćemo ovde doneti neke zanimivosti o tome. U povesti nalazimo da su mnogi narodi imali upravo okrutnih običaja u postupanju s decom.

Povest tvrdi, da su medju starim narodima u davna vremena, pred hiljade godina, Egipćani i Židovi bili u pogledu dece vrlo plemeniti, jer su imali neke običaje i zakone, koji su bili čovečanski. Oni su bili toliko obzirni plemeniti prama detetu, da im je u verskom zakoniku bilo i veoma divnih odredaba za postupak s decom. Egipćanke, na primjer, po tom zakoniku nisu smele nikada otkinuti sisu iz ustiju deteta, koje ima volju da siše, jer je to bio velik greh.

Dok su na primjer Feničani za žrtve svojim bogovima klali decu, dotle su Židovi svoju decu obožavali. Za Židove je u stara vremena bio najveći dogodjaj u obitelji kada bi se rodilo dete. Plodnost žene ističe se na mnogo mesta u njihovim verskim knjigama, a po židovskom verskom naziranju bio je čovek bez dece smatran upravo mrtvim. Ako je koja žena pobacila (abortirala) ili ubila svoj plod, bila je kažnjena kao i svaki drugi ubojica. Majke su starih Židova dojile isključivo same svoju decu i nisu u tu svrhu rabile dojkinje. Ako bi koja majka negde izložila i ostavila svoje dete jer nije htela držati ga, dete se je svejedno odgojilo kod drugih žena, ali je izlaganje dece bilo strogo zabranjeno, pak se je veoma retko to dogadjalo.

U Grčkoj je pred dve hiljade godina bilo pak sasma drugačije. Tamo je bilo zakonom uredjeno, da se deca koja su telesno kržljava moraju ubijati, kako bi se narod odgojio što jačim. Majke su po porodjaju morale svoju decu odnesti na pregled oblastima, pa ako su oblasti pronašle, da je nezdravo, moralo se baciti.

Tako je bilo u Šparti kada je vladao Likurg. U Ateni je bilo malo drugačije. Tamo naime nije bilo odredjeno, da se deca moraju pokazati oblastima. No, otac je deteta mogao, ako je htio, narediti majci, da dete baci, ako mu se nije svidjalo. To se je dešavalo često, jer su onda ljudi imali čudne nazore.

To je bilo dovoljeno sve po zakonu. Država je na taj način mislila rešiti se svih onih svojih članova, koji ne bi bili zdravi još za rana, tako da joj posle ne bi smetali kada odrastu. Osobito se je mnogo ženske dece u ono doba izlagalo ili bacalo, jer su Grci volili više mušku decu. Kada je vladao Platon, on je na prvo mesto svog zakonika napisao, da se ima što je moguće manje dece odgajati. Na taj način on je mislio umanjiti siromaštvo zemlje. Manji broj stanovnika može bolje na zemlji da živi. On je bio odredio da se imaju uzgajati samo ona deca, koju su rodili izabrani otac i majka.

U starom Laciju prije osnutka Rima moglo se je takodjer ubijati decu. To je bilo dozvoljeno zakonom svakom ocu. No kada je došao na vlast Romolo, on je zabranio ubijati novorodjenčad. Dozvoljavalo se je poslije te zabrane ubiti dete, ali samo u slučaju, ako je pet svedoka svedočilo da je dete silno iznakaženo i silno ružno. Taj je zakon vredio sve dok se nije pojavila Kristova vera. No uza svu zakonsku zabranu svejedno se je i u starom Rimu decu ubijalo ili bacalo, pa i ako su bila zdrava i jaka. Istom bi se dete rodilo, odmah se je postavilo na pod pred noge ocu. Ako bi otac dete digao, onda je bilo dobro, no ako bi otac dete pustio da leži na zemlji, jer mu se nije svidjalo, značilo je, da se dete mora odneti iz kuće, i izložiti na jedno raskrižje cesta, gde bi zapušteno umrlo. Dete se je izlagalo i onda kada je bilo lepo i zdravo, samo ako ga otac ne bi digao, jer je sumnjao da mu je žena učinila preljub, pa da dete nije njegovo. Deca su se izlagala i za to, jer je u obitelji već bilo dovoljno dece, a i zbog drugih manje važnih razloga. To je bilo tako u običaju i naravno da su se u to doba u Rimu prodavale i neke posebne košare baš zato, da se u njima izlažu na raskršću cesta deca.

Ta lepa pojava zauzimala je sve veće i veće oblike, tako, da se je bilo bojati, da će Rim izgubiti stanovnike, ako bude tako napred išlo. Deca su se previše ubijala i izlagala. Tako je bilo sve dok nije novo svetlo donelo kršćanstvo. Evandjelje je poganskom narodu progovorilo reč, koju se do tada nije čulo. Bila je to reč opće ljubavi prama svim stvorovima na sliku i priliku božju, a ta ljubav donela je novi red i poredak u sav društveni i obiteljski život.

Car Konstantin, prvi rimski kršćanski vladar, godine 315, pred 1600 godina, stvorio je novi zakon, kojim zabranjuje svako čedomorstvo i odredjuje teške kazne i za one, koji bi samo izložili dete. Osim toga je bio uredio, da se sva zapuštena siromašna deca pridignu i odgoje, othrane i odenu na državne troškove.

Naročito je crkva oduvek vodila oštru borbu protiv čedomorstva. U četvrtom stoleću ustanovljena su prva nahodišta. U crkve su majke donašale decu, što nisu htele odgajati, a crkva se je brinula da ih odgoji.

Kod starih Germana i Franaka vredio je zakon, po kojemu se veoma strogo kažnjavalo žene, koje bi svojevoljno pobacivale, ili ubijale svoju decu, a takodjer se je kažnjavalo i svakoga onoga koji bi napadao trudnu ili noseću ženu.

Znamo da je crkva u staro vreme uvela tešku pokoru za sve one, koji nastoje na bilo koji način

učiniti ženu neplodnom, koji prouzrokuju abort ili smrt novoronjenčeta nemarom ili hotimice.

Za vladanja Karla Velikoga, a takodjer i poslije njega, vredio je jedan zakon po kojemu je svim općinama bilo naloženo, da se brinu za odgoj dece, koju bi majke po porodjaju napustile ili izložile. Općine su morale, dakako, kada bi našle izloženo dete najpre da traže majku, a kada je ne se bi majka našla, dete bi se predalo jednoj odgojiteljici. Troškove za odgoj nosila bi općina. Općina bi uz dete dala i kolevku te svu rubeninu.

U srednjem veku je izlaganje dece i čedomorstvo naročito «cvalo». Evropa je bila sva rastrovana raznim većim ili manjim ratovima. Grešilo se je na veliko, a prostitucija se je širila u velikoj forma.. Nezakoniti ocevi bili su to doba naročito okrutni, jer su nesretnoj svojoj ljubavnici i majci otkidali s grudiju nezakonito dete, te ga ubijali ili negde izložili samo da ne moraju snašati brige oko odgoja grešnog ploda. Mnogo je u ono doba izložene dece propadalo, pojeli bi ih psi ili kakve druge životinje ili bi umrli od zime i gladi. U velikim gradovima bili su posebni neki ljudi, koji su kupili zabačenu decu. Odgajali su od te dece tipove, koji su bili škodni društvu kao na primer prosjake, zločince ili prostitutke.

Naročito je izlaganje dece bilo uhvatilo veliki zamah u starom Parizu. Da barem donekle tom velikom zlu doskoči mnogo se je zauzimao Sv. Vinko, koji je uz novčanu pomoć kraljevu bio osnovao jedno veliko nahodište.

U Španjolskoj i u Engleskoj oko 1700. prodavala su se deca na veliko.

U Njemačkoj je posle 16. stoleća bilo uredjeno, da se općine i druge vlasti brinu za izloženu decu. U krajevima gde su bili samo protestanti nije bilo nahodišta. Ako bi se rodilo koje nezakonito dete, majka ga je morala silom na svoje troškove uzgajati, ali se je u isto vreme tražilo oca, da nadoknadi ženi troškove. U krajevima, gde su obitavali katolici, tamo je bilo više nahodišta, u koju su nezakonite majke bez brige svoju decu izlagale.

Francuska revolucija od god. 1789. znači i u pogledu dečje zaštite jedno novo doba. Da se nadjena zapuštena deca odgojaju to od onoga doba nije u Francuskoj više bila samo dužnost, koju se iz samilosti čini, nego su deca, koja se nalaze proglašena «decom domovine» te se moraju na svaki način odgajati.

Od tog doba počelo se je više brinuti i za nezakonite majke, samo da se spreči odbacivanje dece. Svaka je trudna devojka morala biti smeštena u poseban zato odredjen zavod.

To su sve podatci iz povesti. Danas je u svakom pa i u tom pogledu mnogo, mnogo bolje. Mi znamo, da danas nije više dete u nijednom narodu smatrano predmetom, koji se može odbaciti ili ne. Dete je danas u pravom smislu mali čovek, koji se mora na svaki način odgojiti, jer to nalažu svi zakoni društva, civilizacije, duše, srca, plemenitosti, religije itd. itd. Danas u ovo moderno doba, niču u svim državama ustanove i zavodi za majke, za decu, za nezakonitu decu, za bolesnu decu, a sirote itd. U kojem od budućih brojeva pisati ćemo o tim modernim ustanovama.

Milena.

Obitelj je naše svetište ne samo religijozno nego i društveno, političko i narodno.

U državi vlada zakon. U prave je obitelji uzdržavajući zakon ljubav.

Ženu i muža veže u braku izmjenično poštovanje, bez ovoga dvojega, nema sreće u obitelji.

Iz prave djece, izlaze pravi ljudi.

Prekasno

Dodje mati s djetetom. Nadjem oteklinu zlobitne naravi; tako veliku i razgranjenu, da je jasno, da se tu ne da više ništa učiniti, da ne može pomoći nikakav lijek i da se ne može izvesti nikakova operacija.

Razložim to materi, a onda je prekorim, što nije prije došla.

— Nije ga ništa boljelo — odgovori mati.

— Ali vidjeli ste kako oteklina sve brže raste i kako dijete slabi i propada.

— Mislili smo, da će proći.

— Kada vam u vrtu raste korov ili na hrani plijesan, onda ne mislite, da će proći, već idete da plijevite ili da izrežete. A ovdje se korov uhvatio vaše krvi, a vi čekate da će proći.

— Pitala sam mnoge ljude.

— A jeste li pitali liječnika?

— Nijesam — otežući odgovori žena.

— Kada vam se razdere cipela, onda ne pitate mnoge ljude, već je nosite postolaru. A kada bolest, najveće zlo zahvati ono, što vam je prvo i najmilije, vaš porod, onda pitate strinu i susjedu, kumu i babu vračaru, ali ne pitate onoga, koji to jedini znade i razumije, komu je to zvanje i dužnost, koji hoće i može da pomogne.

— Svi su me plašili, da će liječnik reći, da treba operirati.

— Pa pravo bi vam rekao.

— Ali ja sam se bojala operacije.

— Ako se ljubav ne stara i ne skrbi, ako ne brani i ne goji, onda je to samo prazno čuvstvo i ništa drugo. Mati, koja svoje dijete samo miluje i cjeliva, to je mati, koja gladnome djetetu ne daje puna prsa da siše. A mati, koja bolesno dijete cjeliva, a ne daje mu lijeka, to kano da mu dade slatkiša, a onda pusti vuku da ga proždre.

— Liječili smo dijete, — usprotivi se žena.

— Da, liječili ste ga i vi i vaša susjeda travama i čarolijama, nosili ste možda pače lijekove iz ljekarne, ali nikada nije dijete vidio onaj, koji znade što je bolest i kako se liječi.

Dugo je šutila, a onda zapita:

— Ovom djetetu ne može više nitko pomoći, i ono mora umrijeti?

— Tako je, — odvratim.

— A meni su rekli, da ćete vi djetetu pomoći, da ćete ga operirati, pa da će ozdraviti.

— Za vremena da, ali sada je prekasno.

— Ja nijesam sirota, platit ću vam mnogo, vrlo mnogo, dat ću vam sve što imam.

— Ne pitam za vaš novac. Ne govorim vam radi plaće, već radi djeteta.

— Odrežite mu nogu, cijelu nogu; neka bude makar bez noge, samo da živi.

— I za to je već prekasno.

— Prekasno, za sve prekasno! A da je tome tako, kriva sam ja, koja sam mu dala život, koja ga ljubim kano da je u meni ljubav cijeloga svijeta, koja bih za njega dala svoj život svaki čas, bez krzmanja i bez promišljanja.

Ne govorim ništa, ali žena pročita odgovor u mojim očima. Uzme dijete na ruke i ode. Ušla je krepka, živa žena, a izašla pogružena starica

Ladislav Ladanjski.

Za istarsku djecu

Majmun Flok i brijač Baburilo

Čim je onaj mornar stigao u Belgiju, u svoj rodjeni gradić, ode odmah k svome rodjaku Baburilu i darova mu Floka.

Majstor je Baburilo bio čudan čovjek. Svakome se klanjao: bio je živ, okretan, razgovorljiv. Smiješi ti se očima, namigava ti dugim, šiljatim nosom, a rukama maše, kao da hoće da te zagrli. Na usnama mu je uvijek posmijeh, a na jeziku med. Zato je njegova brijačnica uvijek puna ljudi, a i njegov džep pun novaca.

Ali je majstor Baburilo i vrlo škrt čovjek. Za pomoćnika ne će da troši. Da je barem držao dječaka, da mete brijačnicu i da je gospodi pri ruci! Onda bi bio ljepši red u brijačnici!

Baburilo se veselio Floku.

— Ti ćeš biti moj pomoćnik, reče brijač majmunu čim ga je ugledao.

Ali su svi vikali na Baburila:

— Majmun je jedna životinja bez duše, bez pameti i razbora. On će ti opraviti što ružno...

Ali Baburilo nije htio da sluša. Batinama, gladom i psovkama nauči nekako tužnoga, bivšega kralja Floka I., da mete sobu i drži gospodi šešir i da ih veseli svojim smiješnim kretnjama.

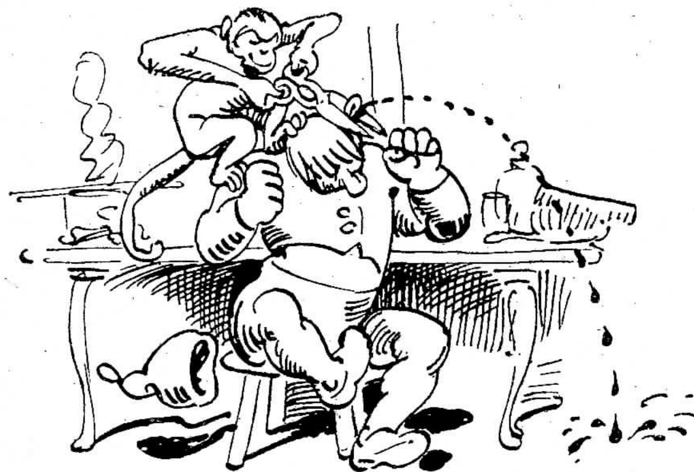
Svi, koji su dolazili u brijačnicu voljeli su Floka. Ali se ipak našao neki postolar, koji se je često opijao te dolazio brijačnicu, samo da dodijava majmunu i da ga jadnoga tuče. Majstor je Baburilo slabo branio svoga «pomoćnika», jer je već davno bio dužan postolaru za postole, što mu ih je još lani napravio.

Jednoga dana podje brijač nekamo za kratko vrijeme, i pusti Floka, da mu čuva brijačnicu. Čim Flok ostade sâm, eto ti unutra onog nesretnog postolara. Bio je tako pijan, da nije mogao raspoznati Floka. Postolar sjedne i zapovijedi: — Majstore, ostriži mi grivu!

Flok se sav tresao od straha, i nije se ni makao. Postolar izbulji u Floka oči i vikne:

— Ostriži ili ću te nogom u rebra!

Kao da je i životinja uvidjela, da s pijancima nema šale, jer se čovjek pijanac vlada katkada gore nego najdivlja životinja. Flok uze škare i skoči postolaru na ledja. — Krrr! krrrr! — škripale su nožice u Flokovim rukama. Vlasi su s postolareve glave letjele desno i lijevo. Majmuni znadu prilično vješto oponašati ono, što ljudi čine, ali se kod toga lako prevare. Tako bijaše i sada: najedamput briznu iz postolareva uha — krv.

Pijanac krikne i digne obje šake. Budući pijan nije znao, da onaj, koji ga striže, ne stoji uz njega, nego da mu sjedi na ledjima. Njegove pesti ne pogodiše dakle nikoga.

Što se dalje dogodilo, vidjet ćete drugi put.

Mali Ive Zoričić

Mali Ive Zoričić danas je dobre volje. On je danas prvi put napisao svoje ime upravo onako kako treba: hrvatski. **Ivan Zoričić**: tako se on potpisao. Lijepo široko, kao kakav ministar. Pa nije išlo teško. U školi je naučio, kako se slova čitaju italijanski, a kod kuće, od sestre, naučio je, kako se slažu i pišu hrvatski. I tako naš Ive umije i jedno i drugo.

On je danas sasvim lijepo i glatko pročitao i ovu kratku pripovijest:

Uboga udova i njezina dva sina.

Jedna uboga udova imala dva malena sina: Milana i Slavana. Bilo je dana, kad nisu imali ni korice kruha, ali dobra je majka i tada snivala, kako će njezini sinovi postati veliki i bogati ljudi.

Tako je bilo i jednoga dana, kad u kući nije bilo ni mrvice kruha. Majka uze oba sina sebi na krilo pa da ih malo razveseli, upita najprije Milana:

— Što ćeš ti, Milane, biti, kad budeš velik?

— Ja ću biti vojnik! — odgovori Milan i zamahne rukom kao sabljom.

— Dobro! — reče mati. Neka samo dragi Bog dade zdravlja, da vidimo i to.

— A ti, moj Slavane, što ćeš pak ti biti, kad budeš velik?

I mali Slavan pogleda milo u oči svoje dobre mame i odgovori:

— Kad budem velik, ja ću da budem pekar, da mi mama nikada ne bude gladna...

Majka ne reče ništa, već ga živo poljubi i okrene glavu, da joj mali ne vidi suzu...

Malo A, B, C

Slovo **P.**

Pita **P**etar **P**avla:
Po što **p**ar **p**ataka?
Kâ su slova tu jednaka? —
Pitam ja mog djaka.

Slovo **R.**

Rajko ne zna toga slova
Još ni pročitati,
Zato ne zna svog imena
Još ni napisati.

Slovo **S.**

Oko krsta četir' slova,
To j' nauka jedra, zdrava,
Jer to znači: **S**amo **s**loga
Slavena **s**pasava.

Po Čika-Jovi.

Mali Rade

I majka reče jednog dana svome sinu:

— Sinko, već ti je šesnaest godina, a još si sitan i malen, kao da si juče prohodao. Svi su naši stari bili orači ili kopači, ali ti si mi, sine Rade, maljašno čeljade, pa treba da ideš u grad i potražiš majstora, gdje ćeš naučiti zanat. Idi, sinko, s Božjim blagoslovom!

I Rade podje u grad k majstoru kovaču. Kovač ga pogleda pa udari u smijeh:

— Dragoviću moj, u tebe je dobro i milo lice, ali ja bih htio da su ti ruke kao u Kraljevića Marka. Ej, Rade, Rade, maljašno čeljade, glava ti je kao u mene pest. Jest, duše mi jest.

I Rade podje svome kralju.

— Kralju, gospodaru, uzmi me u svoje bijele dvore, da ti budem vjerna straža dvorska!

A kralj ga omjeri od glave do pete pa reče smiješeći se:

— Dragoviću moj, moje su dvorske straže visoke kao planine. Rade, Rade, ti si maljašno čeljade. Glava ti je kao u mene pest. Jest duše mi, jest!

Dodje pramaljeće i zazeleni se gora. Nastade velik, strašan rat. I Rade se lati oružja i potrči u boj, da brani svoju domovinu. Topovi su grmjeli, puške pucale. Na rojeve letjela su taneta oko Radine glave. Zujala su mu oko čela i rugajući se zviždala: — Rade, Rade, maljašno čeljade, mi ne ubijamo patuljke nego junake. Glava ti je kao pest, — Jest, duše mi, jest!

Ali jedno pušćano zrno pogodi ipak Radu usred čela. Kroz onu krvavu rupinu duša odletje, i Rade se nadje ispred rajskih dvora. Vidi ga Sveti Petar pa mu reče:

— Dragoviću moj, što bih ja s tobom! Mi smo htjeli imati nova, velika arhangjela, a ti si, Rade, maljašno čeljade. Preveć si mi sitan: jest, duše mi, jest! Ali gle! U svojoj slavi i moći prošetao se je Isus po rajskim dvorima pa vidje i Radu. Isus digne malo svoj plašt, što je tkan zrakama nebeskih sunaca, i pokrije njime ono maleno čeljade. I povede Radu u raj govoreći:

— Zaista, zaista vam kažem, moje je kraljevstvo za malene. Uistini jest!

R. K. J.

Djevojčica i golubica

Bila jedna djevojčica i zvala se Ruža. Živjela je u jednoj samotnoj kolibici, a ljubila je samo Boga, svoju majčicu i golubicu svoju bijelu. Poput jagnjeta išla je danju za svojom majkom, a po noći spavala je ukraj nje. Golubica bila je njezina družica mala. Ružica ju je hranila, ljubila je i milovala. I golubica je nju voljela: u jutro bi doletjela k njenoj posteljici i milo gučući sjela na njezinu ručicu sitnu.

Jednog dana majka se razbolje, a Ružica nije više imala mira. Molila je Boga, da majka ozdravi i svakog bi dana poklonila kome siromahu po jedan novčić. Ali majci nije još uvijek bivalo bolje. Tada pomisli Ružica:

— Trebat će da pridonesem još jednu žrtvu.

I uze svoju dragu golubicu i pokloni je jednomu siromašnom dječaku.

Bog se smilova; majka ozdravi, a i golubica, koja nije mogla da zaboravi svoje male gospodarice, jednog dana doletje u poznatu kućicu sjedne Ružici na ruku i više ne htjede da je ostavi.

Metla

Ala je baš korisna
Ta brezova metla:
Gdje se često pokreće,
Tu je kuća svjetla.

Perje, slamku, prašinu
Ona lijepo mete,
Očisti vam sobicu,
Da se radujete.

Pa i čisto dvorište
I to mnogo vrijedi,
Milina ga gledati, —
Sve to metla sredi.

Ima ona i druge
Osobine lijepe:
Nevrijedna dječurlija
Od nje uvijek strepe.

Č. J.

Luda oklada

U gostionici skupilo se dosta svijeta. Medju ljudima bila su i dva vjerna prijatelja, Danilo i Bogdan. Davno se nisu vidjeli. Lijepo se pozdravili i zajedno su sjeli za stô, da štogod založe. Danilo bijaše dosjetljiv, pravi šaljivdžija, pa će zato reći Bogdanu:

— Hajde, da se okladimo o nešto!

Bogdan sjevnu očima.

— A o što? — upita on Danila.

— Evo u šta: ja kažem, da ću ovo jelo pojesti prije tebe. Dok se ti namjestiš, ja ću biti gotov.

— To ne mogu vjerovati.

— Daj ovamo ruku!

— Neka, reče Bogdan i pruži mu ruku. Ako me pretekneš, ja plaćam tvoj objed. A ako te ja pretekneim — platit ćeš ti moj — pa Bog i mir!

Kad to uglaviše, latiše se jela. Jeli su brzo i šuteći. Svaki čas zaviri jedan drugome u tanjir, da vidi, ko će prije posrkati donesenu čorbu. Čorbu pojedoše gotovo u isto vrijeme.

Nato dodje i drugo jelo. Pojedoše i njega, ali Bogdan bijaše daleko zaostao, dok je Danilo neprestano gutao i smijao se.

Treće jelo bješe pečena riba. Donesu i nju i oni počeše da je jedu. Bogdan vidje, da je zaostao, pa htjede reći: dosta! — tvoja je oklada! Ali najednom Danilo zasta i izbeči oči. Riblja mu se kost bila prepriječila u grlu, te nije mogla ni naprijed ni natrag. Mučio se, da je istjera, ali nije mogao. Bogdan, kad vidje, da se Danilo ne šali, pridje mu bliže, da ga spase. Priskočili i drugi, ali ta pomoć bijaše kasna i Danilo morade umrijeti. Umro je prije vremena i sve zbog one svoje lude oklade.

Dva pijetla

U naše malo selo dodjoše dva Cigana. Kao pravi Cigani obidjoše trbuhom za kruhom pola svijeta. Bili su i u dalekoj Engleskoj i tu su vidjeli takodjer i borbe s pijetlovima, pa nije ni čudo, te se sjetiše i te borbe, kad opaziše u kmetskom dvoru dva krasna pijetla, gdje se na suncu ugodno bane. Prvi Ciganin reče drugome:

Što je naše, nije tudje, ali što je tudje — i naše je. Brate, uzmimo mi ta dva pijetla pod kapute, pa da ih izvježbamo za junačku borbu. Kad ih izvježbamo, skočit ćemo u obližnji gradić i najaviti borbu izmedju dva kokota.

Rečeno — učinjeno! Pijetli odu pod kapute, pa damomice «u školu za borbu». I nekog lijepog dana osvanu dva Cigana sa dva pijevca u obližnjem gradiću. Sakupilo se svijeta sila, da vide to čudo od borbe, ali naši pijetli bijahu srećom pametniji od svojih silom gospodara, pa će jedan drugome u govoru, što ga ljudi ne mogu da razumiju:

— Pobratime, zar ćemo se mi i danas tući tudjincu za zabavu? Zar ne bi bolje bilo, da mi čuvamo za sebe svoju snagu?

— Bolje bi bilo, bolje, moj dragi brate kokotoviću. Čuvajmo mi tu snagu kao kućani, pa dodju li bućani, da nam otimlju našu hranu, naše kokoške i piliće, a tad mi uporabimo protiv njih ovu majstoriju, kojoj su nas naučila ona dva dotepenca.

I naši pijetli stali, pa gledaju svjetinu, a ljudi opet njih i čekaju borbu.

Dvojici Cigana dodijalo to krzmanje, pa im zagrme oštro:

— Ala! naprijed u borbu!... No naši pijevci ne budi lijeni, već čvrknu žestoko po nosu dvojicu silom gospodara, trepnu krilima i odlete na čudo svjetine u svoje rodjeno selo.

Djeco, na svakom koraku sjetite se ovih naših dvaju pijevaca. **Barba Rike.**

IZ MOJE TORBICE

Jednog dana ode Jurić s majkom u šetnju. Kupi mati jabuku, razreže je na dvije pole: jednu dade Juriću a drugu zadrža za sebe. No Jurić kao Jurić poče plakati i vikati, da on hoće imati i onu drugu polovicu. Mati ni pet ni šest, uze iz Jurićeve ruke onu prvu polovicu, pojede i nju, a naš Jurić osta duga, duga nosa.

* * *

Jurić moljaše djeda svoga: — Djede, dobri djede, daj mi trideset centezima.

— Ne dam, jer ih nisi zavrijedio.

— Daj mi samo dvadeset. Toliko sam valjda zavrijedio.

— Nisi.

— Daj mi ih samo deset. Molim te djede, dobri djede!

— Ne dam, pa ne dam.

— Pet, djede, barem pet.

— Ajde, reče djed, neka bude. Dat ću ti pet centezima, samo da mi ne dosadjuješ.

— E, ali ako hoćeš da ti ne dosadjujem, moraš mi dati barem jednu liru.

* * *

Jurić je plakao puna dva sata, pa je najednom prestao.

— No, hvala Bogu, reći će mu sestra Jelica. Napokon si ipak umukao.

— Htio sam malo da otpočinem. No sad ću opet...

I Jurić nastavi plakati.

* * *

Kao obično svakog jutra tako je Jurić i danas zakasnio školu. I Lolić je stigao u školu kad i Jurić, zato su obojica morali da odgovaraju zbog svoje netočnosti i nemara.

— Zašto nisi došao na vrijeme u školu? — upita učitelj Lolića.

— Gospodine učitelju, to vam je bilo ovako: Ja sam spavao i snivao. Snivao sam, da krećem na put i žurio sam se, da ne zakasnim na parobrod, jer je na njemu već zvonilo zvono i...

— Dobro, dosta! A ti, Juriću? Zašto si ti zakasnio?

— Ja — ja sam išao, da otpratim Lolića i da ga pozdravim.

— Sve u redu, reče učitelj. Poslije škole moći ćete da produžite ovdje svoj lijepi san do jednog a možda i do dva sata.

* * *

Otac je tumačio Juriću, kako su zvijezde vrlo velike. Ima i takvih, koje su tisuću i više puta veće od naše zemlje.

Juriću nije to nikako ušlo u glavu. — Da je to istina, reče, nas ne bi nikada prala kiša.

— A zašto ne?

— Pa zato, što bi nas zvijezde štitile od nje kao kišobrani. **Teta Luce.**

Zrno biserovo.

Najdje jednom koka na zrno biserovo.

— Joj, kako je divno! — reče koka i pokaza ga pijetlu.

— Pijetao ga posmotri pa će:

— Ovo je zrno uistinu lijepo, ali ja bih volio, da je od pšenice.

* * *

Z a g o n e t k a :

Sa «k» sam crna ptica,
Sa «n» čest tvoga lica.

O d g o n e t k a zagonetke u 3. br. «Veza»: **Kuna — vuna — Una.**

Broj 6. | U Trstu, junija 1927. | God. 2.

Prekasno

Bilo jedne majske večeri, mlake i blage, na kraju sjajnog, sunčanog dana, što je još sav treptio od nabujalih sokova mladosti i varljivih obećanja. Nemarno uvaljen u kola, što su se lagano vraćala jednom od najljepših gradskih ulica, odvjetnik je Bernard puštao sanjama, da ga tiho zanose.

Smireno mu lice odavalo je čovjeka, koji je postigao, što je htio, pa se sada, barem u materijalnom smislu udovoljen, rastapa u sebičnom uživanju svog blagostanja. Slijedeći pogledom lagane i hirovite modrikaste kolutiće, što mu se izvijahu iz cigare, on je polako dočaravao vesele uspomene svoje prošle, ponešto burne mladosti. Lagašan povjetarac, sav prodahnut mirisima nanovo procvetalih šumskih grančica i hvoja, dražio ga po licu, i premda je već prevalio pedesetu, neženja je odvjetnik osjećao u sebi nekakve nove porive mladosti, nešto kao zakašnjeli žar «Martinjskoga ljeta».

U svijetlu električnih žarulja crtale se elegantne žene i budile u njem neke neodredjene svrhe i želje. Proživljao je svoju ludu mladost punu svakojakih ljubavnih pustolovina, mladost, što ju je svu prošao u tom velikom gradu. I od svega onoga sebično mu srce nije sačuvalo nijednog bola, ni najmanje rane. I tako se pred njegovim duševnim okom izvila sva prošlost, u duhu je vidio sve puteve, kojima je prošao i kako je ono naposljetku teškom mukom tamo dolje u svome rodjenom gradiću stvorio sebi «položaj» vrlo imućna i ugledna čovjeka.

Došao je ovamo samo za nekoliko dana, pa hoće da to kratko vrijeme upotrebi u obilazenju svih kutića, što su bili svjedoci njegovim negdašnjim hirovima i sada već davno pokojnim ljubavima.

Kako je sve to daleko sada!

Zatim stade da razmišlja, što će sjutradan da uradi.

Ovamo su ga u prvom redu dovukli poslovi nekoga Leblanka, veletrgovca sa željezom, pa će sjutra biti kod njega i na večeri.

A kako će pak da provede ostali dio dana, onako sam samcit? Ta ga misao preplaši. Naglo, bez ikakvog prelaza, padne iz osjećaja sebičnog, materijalnog zadovoljstva u nekakav tužan osjećaj usamljenosti. Pomisao na ovaj svoj život prazan, bez ljubavi i nijednog drugog cilja osim onoga, što mu ga nameću njegovi poslovi, duboko ga smuti. I nikako da se toga otrese, štaviše, od srca mu se vijalo k mozgu još jedno gorko sjećanje iz prošlosti i to — da je onda bilo u njemu pravog razumijevanja i da je htio, mogao je danas i on imati svoju obitelj...

I pred uzbudjenom mu se dušom nenadno stvori ona, Marta, nježna i lijepa, što ju je napustio onako okrutno i kukavno nakon dvije godine ljubavi. A nije je ostavio samu, već s djetetom, s malim Juricom, kome je on nemarnom rukom pogladio prve plave uvojke i vidio prve nedužne osmijehe.

Sve je to dolazilo njemu sada u pamet. Marta bijaše djevojka čestita, lijepa, iskrena. Predala mu se sva i za uvijek jedino zato, što je imala vjere u njegovu čast, u njegova lažna obećanja. Mogao je oženiti se njeme, bila je od dobre gradjanske kuće, a što je glavno — on je nju zaveo na grijeh, pa mu je bila i dužnost, da svoju pogrješku ispravi.

Medjutim on nije još nikada osjetio u sebi nikakve potrebe, da sazna, što se je dogodilo s majkom i s djetetom niti ga je kada čovječja samilost ponukala, da se pobrine za njih ni da im pomogne u nevolji, u koju su zacijelo oboje zapali.

Kad je Bernard te večeri lijegao u krevet, osjećaše u duši neku duboku tugu i grižnju projetu teškim kajanjem. Bio je na svijetu sâm, bez ljubavi i ičije pažnje, a okolo njega sama praznina...

Ah, da mu je opet naći onu njegovu izgubljenu ljubav!... Martu! Juricu! Obitelj!...

II.

Sjutradan mu je vrijeme bilo vrlo dugo. Jedva je dočekao veče. Čim zanoća, on se opremi i uputi prema kući trgovca Leblanka.

Uvedoše ga u jednu sjajnu dvoranu, gdje je namještaj bio tako ukusno rasporedjen, da se na svemu vidjela fina i nježna ženska ruka. Nije čekao dugo: malo iza njegova ulaska udje i domaćica, nasmijana lica, odjevena jednostavno ali elegantno, još uvijek lijepa, premda je već prevalila četrdesetu. Kako se on pod njenim mirnim i bistrim pogledom bio s poštovanjem naklonio, najednom se sav strese.

— Kako vam se svidja u našem gradu, gospodine odvjetniče? — upita ona vrlo ljubezno.

On ne odgovori. Kao ukopan i preneražen stajaše pred njom upiljivši u nju svoj zabezeknut pogled, dok se naposljetku ne sabra u toliko, te je mogao da promuca:

— Ta vi ste... Marta...

Na licu ljubezne gospodje ne trenu ni jedna žilica sama.

— Ja sam gospodja Leblank, reče ona sasvim mirno.

— Nije moguće. Toliko ne mogu da se varam. Zaklinjem vas, gospodjo, recite mi...

— Marta je mrtva! uzvrati gospodja Leblank. Mirno se spusti na divan i nabaci nekoliko običnih riječi, u namjeri da okrene razgovorom na drugo. Duboko zbunjen odvjetnik se malo ohrabri, odgovori na nabačena pitanja ali u glasu mu najednom zadrhta žica neke mukle žalosti.

Pred njime na stolu ležala je kapa, što je obično nose djaci politehnike.

— Kako vidim, gospodjo, vi imate u vašoj obitelji politehničara.

— Imam — jednoga. Danas je praznik, pa luduje. No — vidjet ćete ga doskora. Obećao je ocu, da će doći na večeru. Velik je deran, moj dragi Jurica... Kad samo može zadirkuje u mater, koja to medjutim sa svoje strane vrlo voli.

— Razumijem — reče odvjetnik i oćuti, kako ga je u srcu nešto ljuto ugrizlo.

Jurica — mora da je već sada momak od kojih dvadeset godina! Jurica — negdašnje čedance malo!

Njegov sin...

Ne! Nije moguće. On se diže. Blijed, potresen uspomenama i grižnjom savjesti jedva se držao na nogama. Kruta ironija života postavila ga eto nenadano pred jednu živu ali užasnu zbilju.

— Da niste bolesni, gospodine? — upita ona glasom punim tople pažnje.

— Uistini ne osjećam se najbolje, gospodjo, i ako mi dopustite, da se povučem, molit ću vas, da me opravdate kod vašega supruga i kažite mu, da ćemo njegove poslove urediti sjutra, u hotelu, gdje sam odsio.

U času, kad se je već opraštao, da izbjegne onom svom duševnom bolu, što ga izdiraše, vrata se dvorane naglo otvore i unutra uleti mladić jedan.

— Dobar večer, mamice! Vidiš, kako sam tačan.

— Dobar večer, Jurice!

I mati se i sin u nekoliko mahova zagrliše i poljubiše. Onda se gospodja okrenu i pokaza rukom na Bernarda:

— Gospodin Bernard, odvjetnik, prijatelj tvoga oca.

— Jurica, moj jedinac.

Odvjetnik se ne usudi podignuti oči. Bojao se, da ne bi u onome momku prepoznao sebe.

— Dopustite mi, da se za trenutak udaljim, reče mladić. Idem, da se malo dotjeram. Poslije ne bih imao kada.

— Izvolite, gospodine... Jurica... promuca odvjetnik.

Jedva što mladić zamakne u susjednu sobu, udje u dvoranu veletržac Leblank.

— Ah, dragi doktore, reče pružajući mu ruku, baš sam sretan, te vas vidim.

Dobar veče, draga Marto, nadoda odmah zatim i poljubi ženu u čelo.

Pa se opet okrene prema svom gostu i nastavi:

— Gospodja Leblank, biser žene i majke, utjelovljena ljepota i dobrota...

Ponešto zbunjena od tolike hvale gospodja izidje, da izda služinčadi neke naloge.

— A sada, reče trgovac sa željezom, k stolu! Znam, da umijete cijeniti dobra jela i vina, zato sam vam i priredio jednu nerdjavu večeru.

Uze svoga gosta ispod ruke i povede ga u blagovaonu. Odvjetnik napregne sve svoje moralne sile, da sačuva svoj mir, i ne oda svoj bol, jer o tome je zavisio i mir ove obitelji, ove kuće, sreća onih, što ih je on jednoć odbio i za kojima danas uzalud žali. Sjedne i s nategom se upusti u razgovor držeći se kao da uživa u šalama i dosjetkama, što ih sretni trgovac sipaše kao iz rukava.

No njemu su svakog časa oči zamicale za majkom i sinom. Sad više nije mogao da sumnja. Ona žena, što ju je nekoč zaveo i zapustio, bila je zaista Marta, kaošto je i onaj gordi momak bio Jurica, njegov rodjeni sin.

Trgovac se, zanesen razgovorom, dotakao upravo u taj mah i jedne druge povjerljivije žice.

— Jest, tako je, dragi doktore: nijedan pametan čovjek nema prava da ostane neženja, to će reći nekoristan član ljudskoga društva. Svak treba da sebi stvori obitelj, da po tome njegov život poprimi nekakav cilj. Do toga zaključka došao sam i ja, iako malo okasno. Marta ostala udova, dok je još bila vrlo mlada. Bila je lijepa, imala je jedno milo dijete, koje je iza smrti očeve ostalo siroče. I tako je obitelj bila potpuna, i u redu — tako da sam ja sada čovjek na svijetu najsretniji. Ajde, slijedite i vi moj primjer; što prije — to bolje!

Dà, dà — svakako... izmuca odvjetnik s usiljenim, drhtavim osmijehom na usnama.

Medjutim trgovac je nježno lagao, dok je govorio o udovanju svoje žene. On je jadnu Martu uzeo sve onako zapuštenu, a kako mu ona nije ništa sakrila, znao je i svu njezinu tužnu prošlost. Ali u trgovcu je, ispod grube i tvrde kore, kucalo dobro i pošteno srce, pa je već u prvi mah povjerovao jadnoj ženi. On je njoj dao svoje ime, a ona njemu najljepši mir i sreću.

III.

Iza večere Jurica se diže veleći da mora izići. Tu zgodu upotrebi odvjetnik.

— Žao mi je, veli, što moram i ja da se udaljim prije vremena. Nekako se ne osjećam dobro.

Oprosti se i ode.

Za njim išao je Jurica. Kad bijahu dolje, na ulici, reče odvjetnik: — Ne će vam smetati, ako vas ispratim komad puta?

— Ni najmanje, dragi gospodine, odgovori mladić. Tek treba da napomenem, da ću vas nabrzo ostaviti budući da imam nekakvo ročište s... jednim mojim prijateljem... završi mladić s osmijehom.

— Razumijem, dočeka Bernard pa nadoda nekako tiho kao da se boji, da bi mu molba mogla biti odbivena: .

— A hoćete li mi dopustiti, da se malo prislonim o vašu ruku?

— Zašto ne?

U isti mah uze odvjetnik mladića ispod ruke i pričini mu se, kao da se je uslijed onog dodira neko novo čuvstvo razbudilo u njemu. Od neke, do tada neoćućene radosti, srce mu se stalo da širi, a i osjećaj nekog osobitog ponosa natjera mu krv u glavu. Osjećaše, da je ovaj mladić krv njegove krvi, i to ga prožimaše nekom divnom, dubokom srećom.

Već je htio sve da iskaže. On je na kraju krajeva otac, pa ima i pravo na svoje dijete.

Jest, ali što bi onda Marta, koju je on već jednom zatajao i unesrećio? Ne bi i ovo bio za nju jedan vrlo težak udarac?

Ne reče ništa, ali dvije mu suze, možda prve u životu, ovlažiše oči. Najvolio bi, da ovo veče, ova šetnja potraju do vijeka. Medjutim Jurica se iznenada trže i stane.

— Oprostite, gospodine, reče smiješeći se ljubezno, ali ja vidim tamo dolje — na terasi one kavane jednog prijatelja...

— E, kad je tako... a vi izvolite samo!

— S Bogom, dakle, gospodine!

— Ali... zar vas ja više ne ću vidjeti? Ne biste li vi mogli na priliku — o praznicima... doći k meni... onamo dolje... Hoćete li mi obećati? Bit ću vrlo sretan vidjeti vas, više nego li sretan...

Izrekao je to tako dirljivim glasom, da ga je mladić pogledao u čudu: — Kako vi to meni govorite?

No lakoćom kojom mladost prelazi iz jedne misli na drugu, odgovori Jurica:

— Do vidjenja! Govorit ću o tome s majkom.

I ode.

Odvjetniku klecnuše noge. Utučen, smalaksao prisloni se o bližnji električni stup i sav teški bol, što ga je do sada s mukom svladavao u sebi, provali u muklom jecaju:

— Moj sine! Moj sine!

Iz francuskoga Barba Šime.

Moja pjesma

Danas, u posebnom nekom čudnom času, nazdravljam eto svima onima, s kojima sam se u životu srela i po kojima sam se kô po stepenicama dizala više. Sve od jednoga do drugoga. I danas ne mogu drugo, nego da im svima hvalim.

Hvala stoga ponajprije vama, koji ste mi toliko puta hotice i nehotice zadali bol;

i vama, koji ste mi pripomogli da razočaranja, možda grkih i teških;

i vama, koji ste me pogledima svojim vrijedjali i riječima svojim htjeli da otrujete;

i vama, koji ste pljuvali na ono, što sam ja u duši štovala i crnim krpama htjeli da zavjesite božanstvo, pred kojim sam se ja klanjala;

i vama, koji ste slavodobitno vješali na osvojene tvrdje svoje krvave barjake, pune očaja i mržnje, pa htjeli da zbacite bijele moje pomirbene barjačiće života, što tako veselo bliješte na suncu i klikću životu;

i vama, koji ste me iscrpljivali i dušu mi ispijali, a da mi niste ništa na uzvrat dali;

i vama, koji ste kušali, da me okradete, da mi podlo iznesete blago iz riznica mojih i da kao lupeži netragom pobjegnete s njim;

i vama, koji ste sunčane moje dane zastirali koprenom, spredenom od mraka i tuge;

svima vam hvalim.

Jer bol, koju ste mi zadali, obratila se u snagu, poniženje, kojim, ste me povrijediti htjeli, diglo me više, a pohlepa vaša, kojom ste me namjeravali osiromašiti, obogatila me, sva mržnja i očaj vaš i sve nelijepo u vama, čim ste me darivali, sve se to u meni obratilo u dobro i rodilo neku čistu radost, najčišću radost zemlje. I tako ste vi, baš vi svi izvrtali nove dubine u meni i stvorili nove izvore, do kojih bez vas ne bih možda bila nikad ni došla.

I stoga ne mogu zbilja drugo, nego da vam hvalim.

Hvalim vam s onih vrhova, na koje sam se uspela i do kojih ne dopire više ni prezir, ni hula vaša, ni zamraćeni pogledi vaši, ni blato vaših riječi, ništa.

Gore sam razapela šator svoj, te gledam ravno pred sobom visove.

Od vremena do vremena zaleprše bijeli moji barjačići na vjetru; to su, znajte, pozdravi svima onim, koji su mi nešto krivi.

Zdenka Marković.

Za materinski dan

Kako smo već pisali održavala se je dne 15. maja u Jugoslaviji po svim gradovima velika proslava nazvana «Materinski dan». I u Splitu je proslava lijepo uspjela. Tamo su se gradom toga dana dijelili letci; iz kojih vadimo neke ljepše stvari za naše čitateljice. Pjesmu «Mali Jova» deklamirao je na proslavi mali Jova Roca sinčić naše odlične suradnice gospodje Marije Roca.

Majka.

Stari Rimljani osobito su cijenili majku. Za doba careva uživala je majka, koja je imala više djece, neka osobita prava i počasti. Svaki joj je Rimljanin morao ukloniti s puta i koji bi je uvrijedio, kazniše ga vrlo oštro.

Francuski car Napoleon vrlo je često govorio, da svoju veličinu ima da zahvali majci.

«Sad ja shvaćam zašto je Goethe postao tako velik» — *rekao je neki učeni putnik nakon razgovora sa pjesnikovom majkom.*

«Majko, ti si me popela ovdje!» — *rekao je Barfild, poljubivši lice svoje ostarjele majke onoga dana, kada htjede sjesti na predsjedničku stolicu Sjevero-Američkih Država.*

Skoro preminuli naučenjak Dr. Jovan Cvijić, u svojoj autobiografiji ovako piše o svojoj majci: «Izdvajala me od sviju i svakoga. Ja sam svakog trenutka osjećao ljubav i lebdenje majčino nada mnom. Ona se instiktivno trudila da na mene prenese sve što je u sebi imala najbolje...»

Majčin govor

Slušao sam slatki žubor
I strujanje morskih vala,
Ljupku pesmu što je jutrom
Nebu šalje tica mala.

Slušao sam blagi šapat
U bokoru ruža mladi
I u senci gusta granja
Mili crkvut slavujčadi.

Al' tvoj govor, mila mati
Sladosniji od svih glasa,
Sladji nego zvuk zefira
I brujanje sa talasa.

Tvoj je govor mili pozdrav,
Koji tako srca diže!
Sa njime mi rajska pesma
U mladjanu dušu stiže!

Tvoj je govor sveta himna
Koju nebo slavom prati,
Ja sam srećan, ja se dičim
Što te mogu majkom zvati.

Aleksa Šantić.

Mali Jova majci na „Materin dan“.

15. V. 1927.

Budi tata svog Jovana sina:
«Ustaj Jovo jabuko od zlata,
Danas ti je majčina veselje
Širom sv'jeta danas majku slave;
Obuci se u svečano ruho,
Okiti se smiljem i bosiljem
Pa prilazi svojoj miloj majci,
Poljubi je u ruku i čelo,
Poljubi joj njena slatka usta,
Zahvali joj dobra učinjena!»
Kad je Jova tatu razumio,
Skoči kano plahovito srnče,
Oblači se u svečano ruho
I kiti se smiljem i bosiljem,
U krilo je majci poletio:
Ljubi majku medju oči žive,
Koje njega uvijek gledaju;
Ljubi majku u bijelu ruku,
Koja njega hrani i miluje;
Ljubi majku u medena usta,
Koja njega pjesmom uspavljaju.
Još je Jova majci govorio:
«Ti si meni što je zora danu,
Ti si meni što je rosa cv'jetu,
Ti si meni što je gora ptici,
Ti si meni što je sunce zemlji,
Hvala t' majko na tvojemu daru!»

Brat i sestra

Našem je rodu već od davnine bila družina mila i sveta. Živeći u zadrugama naučio se odricanja i samozataji, razvio se u njemu osjećaj skupnosti i općeg dobra. To je jedna plemenita odlika, koja je resila naše domove i spajala članove obitelji u čvrstu zajednicu. Taj je osjećaj uklanjao nesuglasice, budio ljubav u domu i davao poticaj za rad na dobrobit i sreću družine. Visoko je stajao stijeg časti i dobrog glasa obitelji i jao onome, koji bi to gazio.

Unatoč svim olujama i navalama pokvarenosti srčika je našeg naroda osobito na selu i u tome dosljedna svojim predjima. Osobito sklad i medjusobnu ljubav opažamo medju braćom i sestrama. Ima nesuglasica u obitelji izmedju brata i brata, sestre i sestre, ali rijetko nalazimo, da se ne vole brat i sestra.

Naša je narodna pjesma, nepresahnuto vrelo ljepote i ljubavi. Ona je zrcalo svih vrlina, koje odlikuje naše pleme, ona je izraz boli i patnje za one, koji stradaju, ona je potvrda priznanja za one, koji su nesebični i rade dobro, ona šiba one, koji vrše crna djela. Osudjuje himbu, prevaru i nepravdu, a hvali i uzvišuje ljubav i poštenje. Ona je veliki i uzvišeni psalam ljubavi, ljepoti i dobroti.

Narodna pjesma osobito je lijepo i umiljato opjevala onaj iskreni sklad izmedju sestre i brata, sestrinu ljubav prema bratu i njezinu žalost zbog nesreće brata. Sestra je ona dobrohotna i blaga vila, koja lebdi nad sudbinom brata i strepi za svakim njegovim korakom.

Kad je Skadarlija Jovo kupio za harač od svake kuće po junaku, majka je morala da se dijeli od jedinca sina, a sestra od milog brata. Otpratile su ga i kad ga uvezoše u sinje more, seja je bratu govorila:

«Mili brate obazri se na me,
Da ja vidim tvoje oči vrane,
Da ispišem jagluku na granu!
Kad se brate ja oželim tebe,
Da pogledam jagluku na granu,
Da me, brate, mine želja na te!»

A brat je seki govorio:

«Mila sejo obazri se na me,
Da ja vidim bijelo lice tvoje,
Da ispišem djogu medju oči;
Kad se sejo, ja oželim tebe,
Da pogledam djogu medju oči,
Da me sejo, mine želja na te!»

Ražalilo se to vozaru, pa vrati sestri brata a majci sina.

U pjesmi «Sestrine suze za bratom» prate mladiće u vojništvo roditelji i razni rodjaci, a Nikolu samo sestrica Jelica:

«Pratila ga do sinjega mora,
Suzama je more zamutila,
A jaukom šajke sustavila.»

Vojnicima se ona sažali i oni mole cara:

«Bora Tebi, care gospodine
Daj pustider mila brata seki,
Ne bi l' nam se more razbistrilo
I lagane šajke pokrenule!»

Car pušta seki brata i odmah se more razbistrilo i šajke pokrenule.

Pjesma «Sestra veze zlato uz rukave» lijepo počinje:

«Jarko sunce, povrati mi ovce
Dok navezem zlato uz rukave,
Sjutra će mi bratac u vojnike!»

Djurdjevica broji junake, koji se vraćaju, pa kad ne nalazi ni muža, ni djevera ni brata, najviše žali za bratom:

«Za Djurdjem je kosu drezala,
Za djeverom lice izgrdila
A za bratom oči izvadila.
Kosu reže, kosa opet raste
Lice grdi, a lice izrasta,
Ali oči ne mogu izrasti
Niti srce za bratom rodjenim. —»

Ne samo što sestra mnogo tuguje za bratom, već ga i puno cijeni. Kad je sestra otpratila brata i dragoga na vojsku, pitali je:

«— Jesi l' rada, da ti koji, dodje?

«Ja sam rada, da mi oba dodju.»
— Što bi dala, da ti za njih kažem?
«Za brata bih dala miskal zlata
A za dragog djerdan ispod vrata.»

U pjesmi «Teško sestri bez brata, a bratu bez sestre» kad junacima naredjuju tanku predju presti, a djevojkama zidati Budim-grad, pjeva se:

«Blagor onom bratu, koji ima seju!
Seja će za brata tanku predju presti,
Tanku predju presti, sitan vezak vesti.
Blago onoj seki, koja ima brata!
Brat će za nju, Budim grad zidati,
Budim-grad zidati, kule izvoditi.»

Brat i sestra iskreni su i nerazdruživi prijatelji. Jedan drugome otkrivaju svoju dušu, želje, boli i nade. — Vjerni i čisti osjećaji zbližuju ih i pomažu im, da u kući djeluju blagotvorno i uspješno za boljitak i napredak obitelji.

Te lijepe osjećaje počela je da ruši pokvarena okolina, a u domove uvlači se nepovjerenje i neiskrenost. Narodna pjesma ima da nas vodi po pravome putu. Blago onom domu, gdje carstvuje iskrena ljubav izmedju brata i sestre, jer ona spaja sve članove obitelji u čvrstu cjelinu, a u takvoj će obitelji i sreća naći svoje boravište.

J. D.

Nezakonita djeca

U svijetu, a naročito medju manje obrazovanim ljudstvom, vlada još uvijek uvjerenje, da nezakonito dijete nije stvor božji i da ne spada u ljudsko društvo, pak se nastoji na svaki način na dijete, koje se je nezakonito rodilo, staviti pečat, da se poznaje medju ostalom djecom. Kopile, mulac, i još razna druga pogrdna imena našao je nemiljeni svijet, da njima okrsti takvo dijete. No, ni majka toga djeteta bolje ne prolazi. I ona biva proganjana, i na neki način izbačena iz društva, jer je počinila sramotno djelo: rodila je nezakonito dijete.

To su sve grozne i teške predrasude, kojih se moramo otresti. Ne mislimo ovime braniti radjanje nezakonite djece nego želimo samo kazati nešto u obranu rodjene nezakonite djece i majke. Poznata je naime činjenica, da se nezakonita djeca veoma rijetko radjaju zato, jer majka ne želi imati jedno nezakonito dijete. Redovito se to dogadja uzrokovano raznim težim okolnostima, koje se moraju uvažavati prije nego se na dijete napada.

Zanimivo je mišljenje, koje je o nezakonitoj djeci napisao naš poznati naučenjak Davorin Trstenjak. Mi ovdje to mišljenje donašamo. Trstenjak je u svim raznim društvenim pitanjima imao vrlo zdrave misli, kojima su se mnogi protivili, zato jer su bile moderne, to jest napredne i prirodne. On kaže:

«Nezakonita djeca tako su isto rodjena po svim zakonima prirode, a to je toliko, koliko po vječnim božjim zakonima, a čovjek ih ipak isključuje iz društva ostale djece. Medju velike i teške ljudske zablude pripada i brutalno i barbarsko načelo o nezakonitoj djeci.

Srednji vijek nije uzeo u zlo nezakonitoj djeci samo pravo na imetak roditeljski, nego im je za grijehe njihovih roditelja udario i žig sramote na čelo. Jedan stari zakon odredjuje punu bespravnost nezakonite djece i stavlja tu djecu u isti red s kradljivcima i razbojnicima. Ako je nezakonit čovjek htio da postane sveštenik, trebao je za to posebne dozvole samoga pape, Ostale su silne predsude, koje su se i medju prosvetljenim narodima uzdržale do danas. To je nečovječno načelo uzrokom hiljadama čedomorstva, hiljadama smrtnih osuda nezakonitih matera, samoubijstva i drugih nesreća. Koliko se nezakonite djece proda iz grada na selo sirotinji, da se sakrije sramota od svijeta, a mogla bi se čestito odgojiti?! Koliko ima te djece, koja ne smiju svoga oca zvati ocem?! Koliko je zločinaca postalo, da se pokrije roditeljska «sramota»!

Po zdravu shvaćanju nezakonito je dijete tako isto ljudsko biće, kao svako drugo dijete, a može biti po razvoj čovječanstva, ako je zdravo, krepko, lijepo, krasnih duševnih sposobnosti, i moralnih sklonosti, veće vrijednosti i znamenitosti, nego oni zakoniti slabići od izmoždenih i moralno propalih zakonitih staraca. Nemoralno je, kad starac od šesdeset, sedamdeset godina uzme djevojku od dvadeset godina, pa s njom radja same kržljavce, same degenerisane nesretnike. Nemoralno je, kad otrovan otac prenosi svoje grijehe na djecu svoju. Ali to se, kao još toliki roditeljski grijesi, zakonom ne osudjuju. Dopušta se dapače, da gnjili, otrovani i nakazni ljudi stupaju u brak i radjaju zakonitu djecu.

Što li ne trpi nezakonita mati od ljudskoga društva?! Dijete joj može biti plod najčišće, najvjerenije i najtoplije ljubavi, može biti krasno kao andjeo, ono je ipak pred svijetom njezina «sramota». Nezakonita mati može biti tako isto uzvišena majka, kao što svaka najčestitija žena. Brak posvećuje samo ljubav i ništa drugo. Nitko na svijetu nije tako krasno, tako čuvstveno i nježno opisao veličinu i svetost nezakonite matere, kao Prešern u svojoj pjesmi «Nezakonska mati», koja se broji medju najljepše pjesme svega čovečanstva. I poslije toga božanskoga umotvora, još se nismo otresli svoje grozne predsude, a to je ljaga, da ne kažem žig, na licu naše prosvjete.

Prije par godina sastale su se u Švicarskoj švicarske gospodje u skupštini i tražile jednodušno, da se svakoj djevojci, koja ima dijete, pa ga odgaja i za nj se skrbi kao mati, dade naslov gospodja, i dijete da gubi ime nezakonitog djeteta. Kad sam to čitao, ustao sam sa svoga mjesta sav ushićen. O, plemenite i slobodoumne Švicarke! Ljepšega, dostojnijega i nužnijeg zaključka nije se moglo stvoriti u borbi za ženska prava.

Kad se u starom klasičkom narodu našlo dijete u kraljevske ili koje visoke kćeri bez zakonitog muža, reklo se je, da je djevojka zatrudnjela s kojim bogom, i njezino se je djevičanstvo podiglo do najviše časti. Tako se je spasavala čast visokim kćerima, dok su sirote ostajale uvijek sirotama. To uzvisivanje bijaše zaista bolje, nego današnje ponizivanje nesretnih djevojaka.

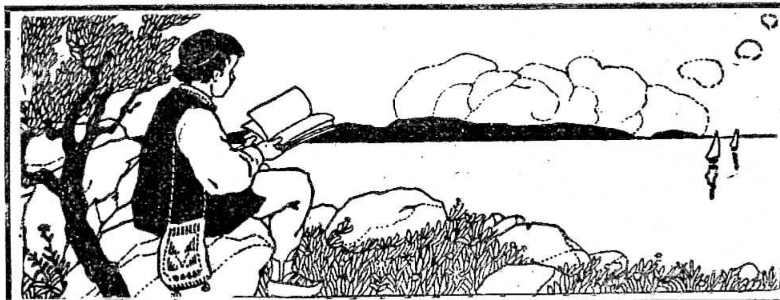
Ljubav je tako jaka, da se ne može ni najsramotnijim žigosanjem sapeti

Nikako se ne može dopustiti, da je djevojka pala, da je nepoštena, kad je njezino čedo začeto u ljubavi i kad je svom dušom i svim bićem svojim majka.

Dalo se ili ne dalo to pravo nezakonitoj materi i djeci, ne će biti za to ni više ni manje nezakonite djece, ali će biti više sreće i morala.»

Narodne poslovice

Da se riječi kupuju, manje bi se govorilo.
Puno zna, ko mučat zna.
Ko puno govori — ili puno zna ili puno laže.
Dug jezik, kratak život.

Za istarsku djecu

Dobro srce

Jednom su učenici pitali svoga staroga učitelja:

— Zašto vi, gospodine učitelju, najviše volite Ivića, premda nije prvi u razredu?

Slučaj htjede, te je baš u taj čas uletio u školsku dvoranu vrabac. Učitelj zapovijedi jednom učeniku:

— Zatvori prozor!

Pa nadoda: — Tko želi onog vrapca da uhvati i ubije, nek se digne!

Svi učenici skočiše u jedan mah na noge — svi, osim Ivića, koji ostade sjedeći. Učitelj mu pridje bliže pa će mu:

— A što si ti ostao sjedeći? Ja ti zapovijedam, da uhvatiš onu pticu i da je na mjestu ubiješ!

Ivić zaplače i promuca:

— Ne mogu — gospodine... ne da mi srce... Ja volim ptice i... sve životinje...

Na te riječi sva djeca spustiše glave. A učitelj reče:

— Sad znate i vi, zašto je meni Ivić bio oduvijek najmiliji. Iviću, nastavi okrenuvši se opet k njemu, otvori prozor!

Ivić otvori, a vrabac sav sretan odleti van, na sunce, u slobodu...

Prozor = poneštra, okno.

Jurić u neprilici

Jedni mu vele: Ako voliš jaja jesti, ne smiješ klati koke svoje. Bez kokoške nema jaja. Nije li tako? — Jest tako je!

Ali mu opet drugi vele: Ako voliš koke peći, onda ne smiješ jaja jesti, jer bez jaja ne ćeš kokošaka proizvesti.

Tako govore čas jedni čas drugi. A siromah Jurić stoji otvorenih ustiju i ne zna, što bi?

Koka = kokoš.

Dvije papige, kralj i njegov sin

Dvije papige,[1]) majka i kći, živjele su na dvoru jednoga kralja. Obje su ptice voljeli kralj i njegov mali sin. Ali mali je kraljević volio i vrapca i zabavljao se s njime.

Jednom se igrahu vrabac i mlada papiga zajedno. Nije dugo potrajalo, te oni se zavade i mala papiga svojim kljunom jako rani vrapca, koji se jedva spase vukući svoje prelomljeno krilo.

Kad to vidi mladi kraljević, rasrdi se i ubije papigu. Priskoči stara papiga i jaučući tužno trudila se, da kćer u život povrati, ali sve uzalud.

Tada se i stara papiga strašno razljuti, naleti na kraljevića i iskopa mu kljunom oči. Kad vidje, što učini, brzo izleti iz dvora i sjedne na jednu visoku jelu. Tamo, na onom mirnom i sigurnom mjestu radovaše se ona svojoj osveti.

Malo zatim približi se kralj onome drvetu i stade zvati papigu:

— Vrati se, prijateljice, k meni. Šta vrijedi plakati? Zaboravimo zlobu, osvetu i jad. Moja je tuga manja, jer je moj sin prvi započeo. Ja ne krivim tebe: kriva je sudbina.[2]) Ona je davno odredila, da jedan od naših sinova pogine, i da drugi oslijepi. Nesretan slučaj! Pomirimo se mi! Vrati se opet u svoj kavez.

Papiga mu odgovori:

— Kako da ti vjerujem poslije zla, što sam ti ga učinila? Veliš da je sudbina kriva! Ako moramo njoj da vjerujemo, onda je meni odredjeno, da ostatak svog života provedem na vrhu ove jele ili gdjegod u gustini luga. Ti veliš, da ćeš zaboraviti sve. Vjerujem ti, no opet je bolje, da budem daleko od tvojih očiju i ruku. Nemoj mi, dakle, govoriti o povratku.

[1]) Papiga = papagalo, [2]) sudbina = destin.

Ko je jači?

Sova nosila miša, pa ga spustila na zemlju. Prodje onuda čovjek, opazi nagrdjenog miša i odnese ga kući. Tu ga izliječi, i miš se stvori — djevojkom.

I reče čovjek djevojci: — Podji za onoga, ko ti se dopada!

— Ja ću poći samo za onoga, ko je jači od svakoga — reče djevojka.

Čovjek reče suncu: — Sunce, ženi se mojom djevojkom, jer si ti jači od svakoga.

— Ne — reče sunce — ja nisam najjače na svijetu, od mene su jači oblaci, jer me oni zaklanjaju.[1])

Tada reče čovjek oblaku: — Ženi se mojom djevojkom, jer si ti jači od svega na svijetu.

— Ne — reče oblak — jači je od mene vjetar i to zato, što me goni na sve strane.

Čovjek se obrati k vjetru, no vjetar reče, da je jača planina,[2]) jer ona i njega zaustavlja.

I čovjek reče planini: — Uzmi moju djevojku, jer si ti najjača na svijetu.

— Ne — reče planina — od mene je jači štakor, jer on mene grize.

I miš-djevojka udade se za štakora.

[1]) Zaklanjaju = sakrivaju, [2]) planina = gora.

Majmun Flok i brijač Baburilo

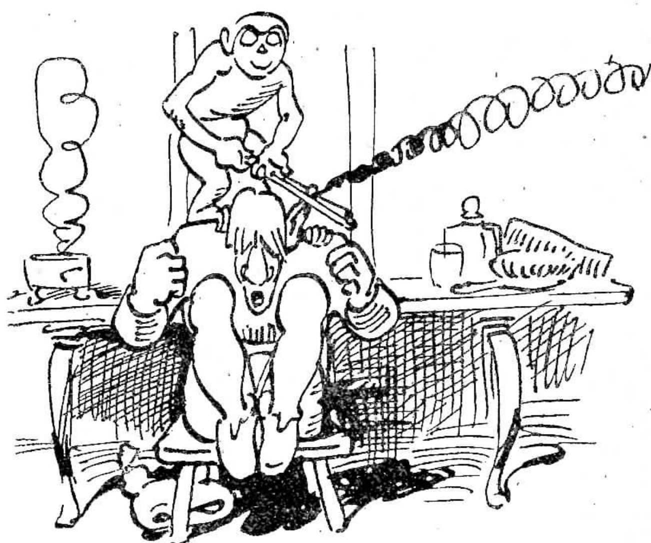
Postolara je užasno boljela rana, što mu ju je škarama napravio Flok, pa je kao lud počeo da viče:

— Pomaži mi ranu melemom![1])

Nesretni Flok nije znao, što bi. Nije znao, što je melem ni u kojoj ga ladici ili bočici brijač drži.

— Melem! Melema ovamo!... vikaše pijani postolar.

Flok opazi ono gvoždje,[2]) nekakva kliješta, kojima se, kad su zgrijana, zavijaju vlasi i brci. Ta su se kliješta i sada grijala na vatri. Flok pomisli, da je to onaj melem, što ga traži postolar. Uze s vatre ono ugrijano gvoždje i stisne njime ranjeno postolarevo uho. Jadno uho poče da cvrči kao loj na žeravici.

Postolar krikne još jače te zamahne i šakama i nogama, ali nikoga ne pogodi. Ovaj ga novi bol ipak rastrijezni. — Skoči odmah k vodi da ispere ožeženo uho.

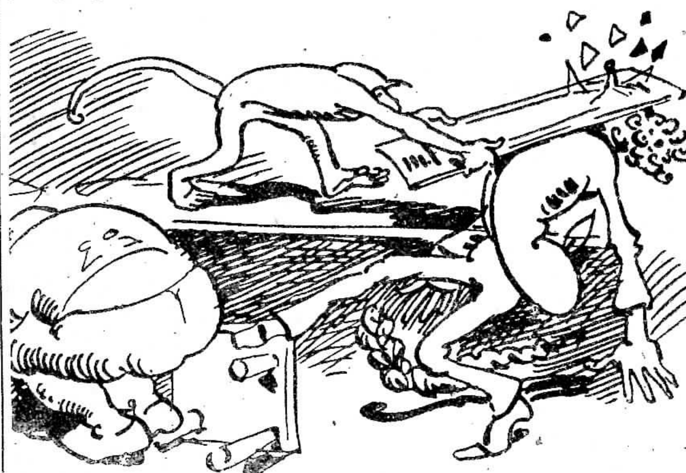
U taj čas udje u brijačnicu majstor Baburilo. U ruci nosio je debeo bič. Kada vidje, što se dogodilo, navali na Floka.

Očuvaj nas, Bože, što li će to sada da bude!

Upravo uto pogleda Flok u zrcalo i vidje u njemu drugoga majmuna. Taj je majmun u zrcalu bio Floku nalik ama baš kao jaje jajetu. Flok htjede, da mu taj drugi majmun pomogne u nevolji.

— Pomozi, brate! — zavapi Flok. No kad vidje, da se onaj u zrcalu ne miče, već tu stoji kao u kakvom praznom ormaru, digne Flok zrcalo i podje prema brijaču.

— Sad će biti čuda, pomisli Flok. Mislio je, jadan, da će onaj majmun u zrcalu navaliti na brijača i da će se stvar tako nekako urediti. I tako Flok gurne zrcalo prema gazdi Baburilu, ali se opet prevari. Mjesto majmuna pade na brijačevo lice zrcalo i oštri komadići razbijena stakla zabiše mu se u nos.

Eto nove štete! Zrcalo u stotini komada, a brijačev nos sav izranjen. Nevolja! Sada vidje Flok, da mu više nema spasa. Od straha, da ga postolar i brijač ne ubiju, skoči i pobjegne na ulicu.

On se nije nikada vratio u onu brijačnicu.

Ipak je ovaj dogadjaj bio od koristi. Postolar se svečano zakleo, da ne će više preko mjere piti ni zadirkivati životinje. Majstor je Baburilo uzeo za svoga pomoćnika postolareva sina, te je otada njegova brijačnica uvijek u najljepšem redu. Svi vele, da nije više onako škrt.

A Flok?

[1]) Melem = flaštar. [2]) Gvoždje = željezo.

Postolar i bogataš

Postolar neki pjevaše po vazdan, od zore pa do mraka. Njegov susjed, bogataš, nije imao mira ni danju ni noću. Nije mogao ni da jede ni da spava.

Pozove bogataš k sebi postolara pa mu reče:

— De, reci ti meni, koliko ti zaradiš (zaslužiš) na godinu?

— Koliko da zaradim na godinu? To ja nikada ne računam niti o tome mislim. Dosta mi je, što vezujem kraj s krajem i što imam uvijek dovoljno kruha.

Bogataš mu reče: — Evo darujem ti stotinu dukata: malo će ti ipak pomoći.

Postolar, sav radostan, uze novce i zatvori ih. No njegova dobra volja i veselje odoše. Više nije pjevao, a ni spavati nije mogao od straha, da mu kogod ne odnese onaj novac. Najposlije mu to dodija ode k bogatašu i reče mu:

— Evo ti natrag tvoj novac: meni ne treba. Zbog tih tvojih dukata izgubio sam i radost i moj lijepi i slatki san.

Malo A, B, C

Slovo **Š.**

Ševa pjeva u visini
To je, da**š**to, dika njena,
A tvoja će, brate, biti,
Kad nauči**š** sva pismena.[1])

Slovo **T.**

Trst i **T**rsa**t** — dva su grada,
Tar i **T**rviž — dva su sela.
Tko **t**o ne zna pročitati —
Nevolja je, bra**t**e, vela.

Slovo **U.**

Uči, sine, **u**či, **u**či,
Dokle sva na**u**čiš slova,
Dok ti sasvim b**u**de ok**u**
Otvorena knjiga ova.

Po Čika - Jovi.

[1]) Pismena što i slova.

Poštenje

Mali je Milan čuo u školi, da je poštenje najveće blago i bogatstvo. Pošto se vrati kući, reći će majci:

— Mamice, danas sam čuo, da je bogatstvo najveće blago. Daj mi novaca, da i ja kupim malo toga blaga. Mamice, gdje se prodaje poštenje?

— Nigdje, odgovori majka. Pošten čovjek ne daje ga ni za žive oči, a nepošten ne može ga dati, jer ga nema.

Četiri prsta

Živjela petorica braće. Jedan se zvao Palac, drugi Kaži, treći Velja, četvrti Prstenjak, a peti Mali. Petoro braće — pet prsta. Jednom dogovore se Kaži, Velja, Prstenjak i Mali, da će svi zajedno u bijeli svijet. Palac svjetovao braću:

— Nemojte ići nikuda bez mene. Zadesit će vas nesreća. Zašto da ne živimo svi zajedno u bratskoj slozi i ljubavi?

Ali to bijaše sve zaludu, jer ga braća nisu poslušala. I tako oni krenuše na put. Putovali oni dugo vremena, dok ne dodjoše do jedne rijeke.

— Što ćemo sad? — upita Velja braću.

— A što ćemo? Pa evo — tuda ima drva dosta. Ajde, da sagradimo čamac,[1]) reče Velja.

I oni počeše graditi čamac, ali su bili preslabi, pa nisu mogli napredovati radom. Rastužila se braća i već nisu znali, što bi uradili, kad Mali opazi na zemlji jedan orah. Braća se obradovaše, raspoloviše orah, očistiše jednu ljusku i položiše je u rijeku. To im je bio čamac. Braća posjedaju unutra. Rijeka je bila široka, pa su morali dugo veslati nekakvim tankim slamicama, dok ne stigoše na drugu obalu. Čim braća pristaše onamo, potražiše pod jednim hrastom zgodno mjesto, da se odmore od prenapornog veslanja.

— Evo meda! — poviče Kaži — brzo braćo, sreća nam se je nasmijala.

I braća, gladni kao vuci, pojedoše sav med. Ali im najednom cijelo veselje pomuti Prstenjak veleći:

— Braćo, ovuda ima zastalno hajduka. Ja se bojim, da mi ne ukradu ovaj dragocjeni prsten, a moglo bi i po nas zlo biti.

Ove riječi zabrinuše braću. Dok su stajali tako zamišljeni, pojavi se iz šume nekakav velik medvjed.

— Aha, tu ste? Pojeli ste mi sav med — pričekajte samo malo, pa da vidite čuda! — vikaše medvjed tako strašno, da su braći koljena od straha klecnula. Pošto im se medvjed približi, otvori svoju ogromnu čeljust i učini da će ih proždrijeti. No Mali, koji je od sve braće bio najlukaviji, reče u zadnji čas medvjedu:

— Dragi medo, molimo te, pričekaj malo, dok nam dodje peti brat, jer želimo, da svi zajedno umremo.

Medo, veseo što će tako dobiti nov zalogaj, pusti Malog, da dovede i petog brata. Mali brzo otrči kući i javi Palcu nesreću, što ih je zadesila. Palac ga ukori, ali ipak podje, jer mu bijaše žao braće. Na putu nadjoše nekakvu krupnu batinu,[2]) koju su teškom mukom dovukli do braće.

Kad braća opaze Palca, veselo mu skočiše u susret te zajedničkim silama podignu batinu i ubiju medvjeda. Sada tek uvidješe braća, kako su pogriješili i kako bi bili ludo poginuli, da nije bilo Palca. I od toga vremena svi se prsti klanjahu bratu Palcu i bili su dobri i složni.

Po Zmaj Jovanu.

[1]) Čamac = barka, [2]) krupna batina = debela palica.

Klas

Na njivi potresao povjetarac i poljuljavao klasom kukuruza. Pri tom opazi klas u klijalištu, što je bilo nedaleko njive, prekrasno cvijeće.

— Ha, reče gospodaru ozlovoljeno. Vi ste ljudi crni nezahvalnici! Samo se onima priklanjate, koji vam ugadjaju, a ne marite za one, koji su vam od koristi i koji vam dobro čine. Eto, otkako si uzorao zemlju i sitno zrno naše u nju pobacao, nijesi se nikako za nas brinuo. Dok si cvijeće njegovao, pazio, zalijevao i redio, nas si prepuštao na milost i nemilost svim zgodama i nezgodama. Nijesi pitao: šiba li nas vjetar, udara li kiša, mori suša ili ubija žedj. Samo dolaziš i gotov naš plod ubireš. A opet od nas ti život, a cvijeće te ne hrani! Gle, da si nas cijele godine tako njegovao kao ono cvijeće, trostruki bi rod sada ubrao!

— Haj, moj druže, odgovori gospodar, vidim, moje muke i mnoge moje brige za tebe ne poznaješ. Vjeruj mi, najveća moja briga i skrb bijaste upravo vi! Ne znaš ti, koliko sam muku mučio, dok sam samo posijekao šumu, iskrčio korijenje, usitnio zemlju i pripravio je toliko, da mi ti uzmogneš na njoj da rodiš. Ali čemu sve to da ti pričam? Od toga više ni tebi, ni meni koristi! Nego ti se eto pomoli, da nam objema nebo pošalje i vjetra i kiše, jer kad bih se držao tvojih mudrih savjeta, ne bih imao ni cvijeća, ni hljeba.

A. Krilov.

Broj 7-8 | U Trstu, juli-august 1927. | God. 2.

Lale

Kako je bilo i što je bilo naprijed, ne ću vam kazivat. Ne ću ni ja da griješim dušu.

Jedni vele ovako, a dugi onako, i koj' će tu znat' kako je baš pravo bilo. A teško ti je i nać' istinu, kad se to ne dešava svaki dan, te da možeš reći: ovako bješe ovi put, a onako oni put, te ovo sad ovako i onako će bit!

Gdje si ti čuo do sad, da je rišćanska (pravoslavna) cura odbjegla za Arnautinom, ako je nije silom ugrabio? Barem kod nas se to prvi put desi, kad ono Cvijeta Tripkova odbježe u harem Ragib-Agi. Jedni vele: prijetio joj, zaklat će joj braću, krov će joj upaliti, kuću raseliti, te ona — vele — nek bude što bude s njom, a barem svoje da spase, pa otišla mu. Drugi vele: nije, nego ga milovala pa sve zaboravila, i obraz i vjeru, te mu otišla na ruke.

A to jutro, kad Cvjeta odbježe, Ćose-Husein u Uzun-Usinoj kavani, kad dosrka četvrti fildžan,[1]) ovaku riječ reče:

Znao sam ja, e će tu nekakva smiješna stvar da bude!

I istina bila je prava smiješna stvar.

Što ima starija od mladosti? Ona ne pita, već čini što hoće. Starija je ona i od pameti i od obraza, pa eto vidiš, od vjere.

——(o)——

Te prodje glas od jednog kraja grada do drugog, pa izidje iz grada u okolicu, a iz okolice ode dalje. Ni dlan o dlan nisi udario, a pet je nahija[2]) znalo već za tu smiješnu stvar, gdje je rišćanka odbjegla u Arnautina.

A lako je glasu sad protrčati za dan i noć, kad i glas kao i čovjek putuje telegrafima i mašinama, a ne nose ga više vozači kaošto negda bješe. Te i u svih pet nahija jedni vele ovako, a drugi onako. Jedni vele: bješe sila, te Cvijeta morade, a drugi vele: nije, nego sama htjede: izvara se. Pa izvadi se i pjesma:

Ragib-aga sjedi
Na sandaliju,[3])
A Cvijeta mu služi
Ljutu rakiju.

Pa i ta pjesma poteče s jednog kraja grada te na drugi, te s kraja na kraj nahije, pa ode u svih pet nahija.

[1]) filžan = sudić od porculane, iz kojega se pije kava.
[2]) nahija = okružje. [3]) sandalja = stolica.

A ako pitaš, i ko prvi pronese glas kroz čaršiju,[1]) a za glasom ko pronese pjesmu — niko drugi do Ćose-Husein u Uzun-Usinoj kavani. — Drugo jutro pošto odbježe Cvijeta, i kad Ćose-Husein dosrka peti fildžan kave, reče tu riječ i pjesmu pa još dodade:

— I ne zovu je više Cvijeta nego Lale!

***

Istina je, nazvali je Lale. Obojili joj nokte bojom, (kojom te čine Turkinje), sasjekli joj kosu te pustili zolufe, onako elbasanske zolufe, odveli je u kupatilo, te nalijepili boju, sakrojili dimije (široke hlače) i sve to udesila Ragibova majka, da se zaboravi Cvijeta, a da Lale što ljepša stane.

— A sjutra je, bolan, Gjurgjev-dan Sjutra će takve. Samo što joj oko zamutilo, a duša joj se stegla, te nešto boluje, a ne kazuje.

— Što je, Lale? — pita je Ragib-aga, a pita je lijepim glasom i milosno.

— Teško mi je, žao mi je majke i braće...

— Pa neka ti dodje majka, neka ti dodju braća, dobro su došli!

— Oni ne će doći.

— Neka dodju!...

— Za njih je Cvijeta umrla...

— Sve će proći, Lale, sve će proći! — tješi je Ragib-aga — Što još vrijeme nije izliječilo! Izmirit ćemo se, pa će doći, i mi k njima.

Drugi put je opet zateče, pune joj oči suza.

— Što je, Lale? — opet je pita lijepim glasom i milosno.

— A sjutra je, bolan, Gjurgjev-dan. Sjutra će majka u crkvu, pa onda doma, pa će doći roditelji i prijatelji, pa će... — a ono dalje suze nastaviše.

— Pa, Lale, ko ti krati? Ja ti ne tražim, da mi mijenjaš vjeru: ti se eto krstiš kad hoćeš, moliš se Alahu (Bogu) po svome običaju. Čuvaj tvoju vjeru kao i ja moju. Ja ti ištem srce, a dušu ti ne ištem. Neka duše vjeruju svaka svoju vjeru, a srca... srca neka nam jednu vjeru vjeruju.

— Ti si dobar, Ragibe, — kroza suze veli Lale i dohvaća mu se ruke te je prinosi ústima i čelu — ali eto, tu me boli, tu pod srcem. Da mi je da odem do crkve, da pomirišem onaj tamnjan, da cjelivan onu ikonu... Sjutra je slava naša, sjutra će se rezati kolač u nas, sjutra je...

Ragib-aga sav uzdrhta i lice mu se izmijeni. Osjeti, kako mu nešto pade na dušu, pa je pritište i razdrobi i zemlja se pod njim ugibe, a

[1]) čaršija = trg.

glas mu se u grlu zasuši, te umoran klonu na dušek i pritište čelo na jastuk pa se tu pritaja.

Lale se čisto preplaši.

— Što ti je, Ragibe?

— Ništa, ništa... — šapće on — proći će, proći će.

Pa osta još dugo tako oborene glave te dahće i uzdiše, samo što mu suze ne poteku. Zatim diže polako glavu i ustade te podje k vratima i usput još dodade:

— Proći će... sutra će proći!..

***

A kad sjutradan svanuo lijep, prelijep dan, te ti se čini, kao da se Alah kroz taj dan na svega čovjeka milosno nasmiješio. Zamirisao bagrem otud i odovud. Cvijet izdigao krunu, a probudila se ptica. Bubica se razgrijala i vodice promiljele, te razgovaraju: misliš onaj potočak iz donjeg gradskog predjela šapće ovome iz gornjeg: «Čist sam kao dijete, bistar kao suza, veseo kao ptica, ako si i ti takav, ajde da se sretnemo pod gradom, te da zajedno tečemo.»

— Ih, da je svagda takovih dana, čovjek bi drukčiji bio, jer kad je tako lijep dan, a ti se sjećaš Alaha i njegove milosti, pa na zlo i ne misliš.

A danas još rišćanski praznik, te tamo iz daleka, iz gornjega djela grada, tiho udara mala kambana,[5]) saziva one, koji u Isusa Hrista vjeruju, da mu se pomole.

A kako bi Lale i prežalila današnji dan; danas, kad joj je slava?

Ali Ragib-aga se jutros rano probudio, obukao je svečano odijelo, mater je i sestru poslao nekuda još sinoć, a ostao sam sa Laletom. Poljupcem je probudi, a kad se izmila i udesila, uze je za ruku pa ne govoreći joj ništa odvede je u onu malu sobicu iza kupatila.

Tamo su veliki sanduci, sve pod ključem i katancem (lokotom). On otvori jedan veliki sanduk, te vadi polako šehove iz njega i slaže ih na drugi, a sve šuti, ni riječi ne zbori. Pa kad podiže i posljednje, što je bilo, diže sa dna sanduka jednu ikonu.[6])

— U tebe ikona, Ragibe? — pita Lale, a obrvice joj se podigle visoko, usta sabrala, a šake sastavile. Ragibu zaigra na slijepom oku[7]): sabra mu se suza u oku i zadrhta mu dônja usna.

— Pred tom se ikonom... molio Bogu moj djed i svi, svi prije njega... svi...

Lale zadrhta dušom, a ne umjede jezikom već očima ga pita, a Ragib nastavi:

— Tako... bilo je... sad se više ne povrati!

— Pa sveti Gjorgje? — pita preplašeno Lale i krsti se i cjeliva ikonu.

— Sveti Gjorgje, Lale, to je bila slava mojoj kući. Moj otac, pokoj mu duši! — vadio je tu ikonu svaki put o svetom Gjorgjiju iz sanduka i pripaljivao joj svijeću... i slao u crkvu ulje... i ja tako činim i dan danas...

Lale drhtaše kao prut pred ikonom, a suze joj potokom liju, a kad Ragib uze da joj usnom suši suze, ona ga nježno otisnu i kroza suze mu reče:

— I moja je slava. Sveti Gjorgje — je i moja slava...

— Jest i tvoja! — veli bolno Ragib-aga, a lice mu se mijenja i umoran klonu na sanduk i obori glavu na ruke, pa dršće i uzdiše, samo što mu suze ne poteku.

Dugo i dugo sjedjaše tako, a tada se diže, ama muški pogleda u Lale, pa malo drhtavim, ali jasnim glasom veli joj:

— Cvijeto... mi nismo jedno za drugo... imamo jednu slavu... ne smijemo griješiti dušu... nego... po Bogu sestra da si mi od sada... ajde... ajde... spremi se, da te vodim majci i braći...

* * *

Opet prodje glas s jednoga kraja grada na drugi, pa izadje iz grada u okolicu, a odatle u pet drugih nahija.

Opet jedni vele ovako, a drugi onako, a mi znamo, kako je bilo, pa nam nije ni stalo do uličnog naklapanja.

A povrh svih lakrdija, Ćose Husein, kad posrka šesti fildžan kave u Uzun-Use, okrete se (bilo je devet svjedoka) te reče:

— Ja mišljah Ragib-agi dosta bješe jedna smiješna stvar, a on, gle! — učini dvije.

Branislav Nušić.

(Iz ove crtice vidimo, da su Ragib-agini pradjedovi bili kršćani, Srbi, i da su i poslije, pošto se poturčiše, zadržali krsnu slavu. Njemu je taj stari, kućni običaj tako svet, da šalje Cvijetu k majci jedino zato, što dvije kuće, koje slave istoga sveca, ne mogu stupati jedna s drugom u krvni rod. Ovu prekrasnu crticu prenijeli smo gotovo u cjelini, tek smo neke turske riječi izmijenili drugima, da bude našim istarskim čitateljicama lakše. Ko želi ovu crticu pročitati onako, kako je napisana, neka nabavi Nušićevu zbirku novela «Ramazanske večeri». U njoj će je naći.)

[1]) fildžan — sudić od porcelane, iz kojega se pije kava; [2]) nahija — okružje; [3]) sandalija — stolica; [4]) čaršija — trg; [5]) kambana — zvono; [6]) ikona — slika svetačka; [7]) sljepočica.

Sveto poslanje

Svako, kad udje u selo sreta
teški kameni križ s napisom:
«Sveto Poslanje».
Tako stoji na ulazu večno,
stotine leta.

Jeste li videli seljake,
kada ste ušli u selo?
O, svaki nosi na sebi
sličan kameni križ
kroz svoje življenje celo.
Bez reči u trpnji, ko Hrist...
Svaki, kad pane pod križem
diže se i mirno križ nosi na više,
hoće da dodje na Golgotu čist,
s križem na kojemu piše:
«Sveto Poslanje».

Kad se izidje iz toga sela,
dugo se još nosi vizija o njemu.
Dugo se seća na ljude, što imaju oči,
u kojima se vidi križ: Sveto Poslanje,
O, uvek sećanje na selo i na nje
u srce neku pobožnu tugu toči.

Ive Mihovilović,

Dječje oko

Lijepo je gorsko jezero okruženo gustom šumom, kada sa ravne i zelene površine odrazuje svijet oko sebe i povrh sebe. Lijepa je mirna i glatka površina sinjega mora, kada podnevno sunce nad njime šeta ili se zvijezdano nebo u njemu ogledava. Lijepo je i samo plavetilo nebesko, što se nad nama stere. Ali sve to zaostaje za ljepotom nevina pogleda dječjega oka. Vjetar i oluja usplahiruje jezero i more, tmasti oblaci prekrivaju plavetilo neba, a dječje oko ostaje nepomućeno kraj svih nepogoda, zala i opačina vanjskoga svijeta. Ono je pjesma nevinosti, sjajnije od zore ranoranke, čistije od zlata bistrije od kaplje rose, noseći u sebi svježinu proljeća, blaženstvo andjela i simbol kraljevstva božjega.

Tko je umoran klonuo u borbi života; tko se razočarao nad zlobom svijeta; komu je strijelica siktave mržnje otrovala radost, neka se duboko zagleda u nevinost dječjega oka, i bit će mu kao onome, tko se napio na neusahlom vrelu vode zaboravne. Čudnovata je moć toga pogleda, djelujući kao melem na rane i kao blagoslov na izopćene. Pogled taj miluje, raznježuje, otapa ledenu koru oko srca, nuka na opraštanje i zaboravljanje uvreda. Ima li što dražesnije na svijetu od slike djeteta, kada skupi usne u purpurni smješak, a oči pune pouzdanja i predanosti okreće majci? Ima li što zanosnije od gledanja kada se sprema na počinak, pa u tankoj košuljici kleči u svom krevetiću, a sklopljenih ruku i podignutih očiju upravlja k nebu molitvu bez riječi? Ima li za čovjeka što potresnije od slučaja, kada naidje na izloženo, odbačeno dijete, koje mu iz tanke pelenice pruža prozeble ručice i dobacuje smješak radosti?

K djetetu pristupamo susprežujući dah, i kroz površinu njegova oka gledamo sebe i svijet onakvim, kakav bi htjeli da bude. Pjesnici i slikari veličaju taj andjeoski pogled, ta dva nepomućena oka, ono lice bez bora sa izražajem čistoće i nevinosti, a Sin Božji sakuplja oko sebe te male rudaste glavice s obećanjem, da će njihovo biti kraljevstvo nebesko. Djetinjstvo obnavlja svijet, a dječje oko obnavlja opomenu na čistoću i savršenstvo zemaljskog života. **N. Z.**

Majka

— Gle, to si ti,, dobra moja Marijela!

— Ja sam gospodine Armande! Vidila sam vas, kad ste prošli kroz glavna vrata, pa sam istrčala iz kuhinje da vam poželim dobrodošlicu. Bože moj, kako ste porasli! Kako ste se razvili!

Mladić se pope uz stepenice i udje u predsoblje. Marijela mu s praga pruži ruku. On je prihvati i osjeti kako njezina ruka zadrhta u njegovoj. Izgledalo je, da je služavci teško što ne može da ga zagrli i poljubi kao što je mogla nekad, kad je bio dijete.

— Jesu li tata i mama gore? upita mladić.

— Jesu, gospodine Armande. Oni vas nestrpljivo očekuju.

Mladić spusti putničku torbu i pohita stepenicama. Marijela ostade nepomična, držeći kraj od pregače u ruci i osluškujući.

Sa prvog sprata začuli su se veseli uzvici i poljupci.

— Evo Armanda!.. Drago moje dijete!.. Dakle položio si ispit zrelosti... Čestitam ti,,

Marijela nije više htjela da sluša. Ona pobježe u svoju kuhinju, pade na stolicu i briznu u plač.

Gospodin i gospodja Dare bili su imućni posjednici; živjeli su povučeno, bez prijatelja, ali su bili dobri ljudi. Bili su zašli u godinama, a nisu imali djece.

To ih je mučilo, ali su se ipak bili skoro pomirili sa sudbinom, kad se dogodi nešto što donekle popravi nepravdu, koju im je učinila priroda.

Jednog jutra gospodja Dare izlazeći iz kuće spazi na pragu jedan zavežljaj rublja. Ona ga razvi i uzviknu od iznenadjenja, kad u njemu nadje novorodjeno dijete. U svežnju nije bilo pisma ni ikakva znaka po kome bi se vidjelo diječje porijeklo. Dijete je bez sumnje ostavila neka sirotica.

Silna radost obuze gospodju Dare-ovu. Ona pobjedonosno odnese dijete svom mužu, i on odmah reče:

— Bog nam ga je poslao. Uzet ćemo ga, pa kad bude punoljetan, usinit ćemo ga.

Tako je bilo. Djetetu je bilo dato im Armand. Od prvog dana njegovi spasioci smatrali su ga kao svoju krv. Bojeći se da sama neće moći da se stara o djetetu, gospodja Dareova odluči, da uzme još jednu služavku. Baš u to vrijeme ponudi joj se jedna djevojka.

Ona je imala blijede, tužne oči i bolno, izmršavilo lice. Ali reče da strašno voli djecu. Izgledala je čestita, i gospodja Darova uze je odmah, da se stara jedino o malome Armandu.

...Prošle su godine. Marijela se zajedno sa gospodjom Dareovom predano starala o djetetu. Armand je postao snažan, veseo dečko. Da bi ga osposobili za život, gospodin i gospodja Dare poslaše ga u školu, u Pariz. Rastanak je bio bolan. Gospodja Dareova je gorko plakala. Marijela je krijući činila to isto. Počeše tužni mjeseci, koje je s vremena na vreme prekidao školski raspust.

Gospodin i gospodja Dare bili su skoro potpuno osivili. Marjela je ostala djevojka, ulazila je u godine i već je izgledala kao stara žena. Ali je Armand, nada cijele kuće, bio momak od osamnaest godina, energičnih crta i lijepa lica.

Onog dana, kad se vratio kući po položenim ispitima, dočekan je kao pobjednik.

Gospodin i gospodja Dare grlili su ga naizmjence, samoživo, kao da grle svoju živu sreću. A jadna Marijela je plakala u svojoj kuhinji.

Prodjoše juli i august sa svojim žarkim suncem. Dodje septembar, i lišće poče opadati. Opijen iznenadnom slobodom Armand poče da živi neprilićnim životom i da se druži sa rdjavim mladićima. Opominjanja i savjeti bili su mu dosadni.

Razočarani gospodin i gospodja Dare jadili su se jedno drugom. Marijeli je sve to bilo nepoznato, jer je neprestano živila povučeno.

Jedne večeri jedan neočekivani dogodjaj uzbuni kuću. Otvarajući svoj pretinac g. Dare opazi

da je brava slomljena i da su mu ukradene novčanice, čije je brojeve imao zapisane. Ali je zaprepašćenje bilo još veće kad poslije nekoliko časova jednu od tih novčanica nadjoše u Armandovoj sobi. Dozvaše ga.

Kod mladića, koji je trenutno bio pokliznuo, pojavi se silan stid i grižnja savjesti. Za starca je to bila propast svih porodičnih snova i ljubav, koju je osjećao prema svom posinku.

— Ti si lopov!.. Ti si nas osramotio!.. Ti ćeš možda morati da odeš zanavijek iz naše kuće! — vikao je gnjevno gosp. Dare.

Gospodja je plakala govoreći:

— Kako te sad možemo voljeti? Ti više ne možeš biti naš sin!

Bila je pala noć. Jesenji vjetar vitlao je lišće u vrtu. Soba je bila osvjetljena samo jednom malom lampom.

Na vratima se iznenada pojavi Marijela. Ona je sve čula; na licu joj se vidio bol, ali su joj oči bile svijetle i pune odlučnosti. Ona viknu promuklim glasom svojim gospodarima:

— Vi lažete! Armand nije ništa ukrao, već ja!

Dugo je ona patila i savladjivala se; radi sreće svog sina pristala je da bude služavka i da živi bez porodice. Ali danas kad je Armand bio optužen, kad je trebalo da bude izbačen iz kuće, njeno majčino srce nije moglo više da izdrži. Ona je osjetila neodoljivu potrebu da se žrtvuje za njega i da jednom otvoreno kaže da je on njeno dijete.

Da bi ih uvjerila u svoju laž ona dodade:

— Da, ja sam ukrala novčanice... ali sam ih ukrala da ih dam Armandu!

— Vi sebe upropašćavate, nesrećnice! promuca g. Dare.

— Ne mari. Ja hoću njega da spasem!

— Ali zašto?

— Zar vi ne vidite?... Njega niko ne može voljeti kao ja... Armand je moj sin. Ja sam njegova majka, njegova prava majka!...

Prevod s francuskoga.

Rastanak

Odlazim, moram tako, na neki dalek put,
u nejasno i tužno neizvesno.
Noć je.
Tke staru priču mesec pjan i žut,
a u me se tuga nitima zlata toči.
Ponosna gospo!
Evo, sad po zadnji put
u lepe Vam uranjam oči...

Gušim u šaci beli pozdrav rupca,
a gore u meni reči toplog stiha
na kraju drage pesme.
No ostajem tih,
jer ste i vi tvrda, bez reči i tiha.

O, onda u zraku završite signali...

Tada na prozoru voza procva moj pozdrav
ko beli tužni cvet,
a i Vama, ponosna gospo, suza oko zali. —

O, tako se lepo nosi
rastanak sa suzom u svet — — —

Ive Mihovilović.

Njezino dete

Bila je mala slabunjava plavokosa ženica. Detinjasta u pokretima, stasu i godinama. Plašljiva ženica, koja se od najmanjeg šuma trzala, u kojoj nije bilo ni malo snage. Inače oličena dobrota, koja ni muhu ne bi uvredila.

Ali je već bila majka. Beba njena bila je u mnogo manjem izdanju, ista kao i ona, mala i slabunjava. Ova mala mladica sa njenom malom bebicom i visokim snažnim mužem, stanovala je u jednoj maloj kućici na kraj šume. Daleko od ljudi, leti medju pticama, a zimi u snegu. Muž je bio bogat, ali vrlo čudan. Voleo je šumu, kolje i životinje, a ljude je izbegavao. Od velikog sveta dosta mu je bila njegova žena i beba, koja je gugutala. Kad ih je gledao, srce mu je bilo puno ljubavi.

Jednog dana morao je da otputuje na duže vreme i da ostavi i malo i veliko dete. Pre nego što je otputovao, izveo je ženu u dvorište i kazao joj, kako da vlada sa revolverom. Dobro je da i to zna, kad ostane bez muža na tom osamljenom mestu.

Ali pouka je bila uzaludna. Kad je samo pomislila na to, da revolver odapne već je zapušila uši, a oči nikako nije smela da otvori.

Nije dobra bila pogledati takvu stvar, koja je u vezi sa smrću. Nije naučila da upravlja sa revolverom. Muž joj je otputovao.

Posle nekoliko dana, kad je u krilu držala dete i pevušila mu neku uspavanku, vrata se iznenada otvoriše i unutra udje jedan čovek zla pogleda. Lice mu je bilo boginjavo, oči razroke, odelo pocepano.

Slaba žena je poplašeno blenula u nezvanog gosta, koji je stao pred nju i viknuo: «Ovamo pare! sve što imaš!» Nežna mala mama umesto da je uzela revolver, koji je bio na stolu, počela je drhtati i pošto nije mogla govoriti, pokazala je prstom ono mesto, gde im je bio sav novac.

I sa toga istog mesta je sedeći nepomično i bez reči gledala zlikovca, kako je otvorio ormar i pokupio sav novac do poslednje pare.

Šta više i onda je ostala sedeći na istom mestu, kad je lopov otišao.

Mlada žena od straha nije mogla reč progovoriti. Jedva je prošao jedan sat, kako je malo došla sebi od silnog straha, kad se ponovno pojavio neočekivani posetilac. Jedan propali tip, koji se izdavao za putujućeg zanatliju i poniznim glasom počeo prositi milostinju. Kad je video uplašenu ženicu i kad je doznao, da je sama u toj maloj kućici na kraj šume, sasvim se promenuo. Od putujućeg zanatlije postao je razbojnik.

Skočio je na ženu, zgrabio je za ruke i počeo od nje tražiti novaca. Toliko ju je stegao, da je jadnica vrisnula od bola. Zatim je pokazala na ormar, koji je bio otvoren; jedva čujno, drhteći je rekla, da je već bio jedan gadan čovek, koji joj je sav novac odneo. «Pa zar nemate nakita?» upita zlikovac. Žena, koja je strahovala za život, stiskajući na grudi bebu, koja je poplašena od strašnog čoveka neprestano plakala, čisto je odahnula i sa nekim izrazom izvesne radosti rekla: «Imam! Imam!» Kad je pak trebalo

da pokaže nakit, hitro je skočila na noge. Ali iako je mogla lako dograbiti sa stola revolver, koji je bio napunjen, i što joj je u jedan mah i palo na pamet, ipak nije to učinila. Strah, koji je obuzeo, toliko ju je oslabio, da je sećala da ne bi mogla okinuti obarač, a još manje bi mogla ciljati.

Pokazala je dakle mesto, gde je sav nakit bio i gledala je kako je taj zlikovac potrpao sve u torbu i odneo sobom. Medjutim nakitom bila je i njena burma, koju je sujeverno čuvala.

Kad je posle svega toga ostala sama, morala je da se uhvati za naslonjaču. Bila je tako grozničava, iznurena, slaba, da ne bi ni pero mogla podići, kao da ju je neka teška bolest savladala.

I ova iznurenost kao da je sve više i više rasla. Tako se dogodilo da se srozala na ćilim zajedno sa detetom i nije mogla da ustane, ma da je beba neprestano plakala, jer je bila žedna.

Tada se opet otvore vrata, i unutra udjoše dva ciganina. Obojica jake i žilave ljudine — divlji kao kurjaci u dubini šume. I ovi su došli da mole i da kradu. Ali kasno, jer nije već bilo ništa. Odnet je i novac i nakit. Kad su već sve pretražili, jedan od njih prišao je poluonesvešćenoj ženi, koja se jedva micala i oteo joj dete iz ruku.

— Kad nema drugo, dobro će biti i ovo. Ciganima dete uvek predstavlja vrednost. Šta se posle ovoga dogodilo, to je bilo čisto neverovatno.

Kukavna, slaba žena, koja je bez reči gledala, kako joj kradu novac i nakit, munjevitom brzinom skočila je na noge, nadahnuta nekom čudotvornom snagom, pritrčala je stolu, zgrabila revolver, koji joj je do sada strah ulevao, i ubila oba ciganina, koji su hteli da joj ukradu dete, kao da je dosad samo pucati učila i uvek stajala oči u oči sa smrću.

I zatim je imala snage, da pobegne od kuće sve do udaljenog sela, preko kamenja, koje joj je noge krvavilo, po neprolaznim putevima, bez da se zamorila. Imala je snage da stane kod jednog bunara, da izvuče teško vedro s vodom i napoji dete i to sve za svoje dete, koga radi majka ne zna za umor i opasnost. **O. L.**

Magdalena

Srce njoj bijaše kao zapuštena bašća: bez glasova ptica, cvijeće pogaženo, sve korovom i dračom prikrito...

Lakoumno se je zavadjala za lakoumnim udvaračima i, batales najfinija čuvstva, tražila je — ljubavi, gdje ljubavi nema!

On dodje, zreo i iskusan, nakon što je kroz burne oluje života upoznao sve.

Srce je njegovo ljubavlju plamtjelo, čuvstva su njegova bila samo ljubavlju prožeta. A ljubav je Bog!

On njoj pokaza sve ništavilo njezinog proživljelog života i ona — otvori oči!

Srce njezino, ugušeno korovom i dračom, oživi novim životom i ona osjeti — Uskrsnuće!

U ushitu prave, istinske ljubavi, ona se plaho privine k njegovim grudima i puna sreće reče mu: — Ti si moj Bog! **P. D.**

Lutanje

S nemirom u duši rodila me mati moja, a burne one noći stala pokraj moje zipke zla neka vila, i rekla mi: «Tražit ćeš ga, a ne ćeš ga naći!» — — —

Ostadoh joj vjeran kroz sve dne života.

Putnik sam, što od iskona traži žednoj duši tajno, sakriveno blago. A ono kao da me odnekuda vabi i odmiče. I ja srtam u ponore, otvaram ploče starih grobova, kucam o zaprta vrata i gledam kroz kitajske zidine, da otkrijem tajnu zapečaćenu i dušu mi utažim nemirnu.

Tražim i ne nalazim, kucam i ne otvara mi se...

U naporu sjetila slijedim glas, što me tjera u visine, u nizine, na istok i zapad, na sjever i jug. Prašnjavih i podrtih nogu i žuljavih ruku kročim lijevo i desno, napred i natrag u grčevitom nastojanju, da u harmoniji tvari i šara, glasova i oblika riješim zagonetku, što mi para grudi...

Vijekovi pusti redaju se nizom, a ja sveudilj tražim i kucam, čekam i čekam...

Slušao sam priče svetoga pustinjaka u dalekoj gori, i s galebom se ročio na obali slanoga širokog mora, ali mi bolnoj duši nitko ne nadje lijeka.

Sa čadjavim rudarima puštah se lancima u dubine, da prisluškujem bilu majčice zemlje, ali i ona — stara — kao da boluje od iste bolesti.

Popeh se i na vrhunce gora, gdje se dodiruju nebesa i zemlja. Jednim pogledom zahvatih zviježdje nada mnom, ne bih li tamo visoko našao duši ono sakriveno blago, pa da skinem s njega koprenu tajne i nemirnom srcu vratim pokoj i mir. Ali ga ni tu ne nadjoh. Brzinom munje križaju se bolidi i meteori kaplju u zemaljsko krilo, a rubini i smaragdi sjaju u lazuru nebeskome, ali mi ne odaju tajne. Ćute zvijezde i nebesa sa sedmoro pečata.

Ćutkom ćuti čitava vasiona ne brineći se za muke jadnika, što se pruženih ruku ukočio na visokoj hridi upirući pogled u zaprta nebesa.

Ostadoh putnikom, i da istina bude, što mi zlokobna vila one burne noći šapnu u uho, nad mojom se prignuvši bešikom, ja svukuda lutam od iskona svoga i ne nalazim onoga, što tražim.

Lutanje ovo nalići na vrludanje luda djeteta, jer dok mirijade svemirskih tjelesa, kao s nevidljiva odapeta luka, opisuju pravilne crte, elipse i kružnice, dotle mi povjesmo moje smiješnu putanju riše. Nepogrješivi moj ljudski um, kome puštam da me vodi, klone i ne može da me iz ovoga zagonetnog labirinta izvede na pravi put, u zemlju obećanu, gdje se duši mojoj krije tajno, zakopano blago.

Lutajući ovim putevima kao da nikada ne dodjoh kraju, jer tražeći tajnovito vrelo izgubio sam — sebe.

Ili zar smrtniku ne bješe dano da razotkrije veo slatkih snova? Zar je lutanje za njima sve? Da li mu je sagorjeti u čežnji?

Putnik sam, što od iskona traži žednoj duši tajno, sakriveno blago. Oh, kada ću moći da počinem u zemlji obećanoj, i sa posvećena bunara da srknem čarobni napitak mira?!... **N. Zec.**

Žena raznih naroda

Što je ljepota žene?

Pojam ženske ljepote, kao i pojam ljepote uopće, relativan je, jer su svi pojmovi relativni, sve je relativno. Razna vremena, razne rase, razni narodi, razne kulture stvaraju sebi svoje vlastito shvaćanje ženske ljepote. Ipak, iako je shvaćanje ženske ljepote podvrgnuto vječitom modificiranju, možemo konstatirati da se ženska ljepota, u glavnom, sastoji u harmoniji forma. U glavnom, rekosmo, jer dražest, egzotičnost, ljupkost, temperamenat, nježnost nisu nego agredijencije ženske ljepote, ovi ju elementi mogu samo potencirati, ali ju nikada ne mogu sasma da nadomjeste. I zato se ideal ženske ljepote, od vremena kada je Fidijino dlijeto izrazilo ukus klasične Hellade pa do današnjega dana nije bitno promijenio. Harmonija forme je i danas, kaošto je bila i onda, kada je grčka umjetnost iz hladnog kamena oslobadjala idealno žensko tijelo, rekli bi smo, zakon ženske ljepote.

Izmedju svih ljudskih rasa, indoeuropska je ona u kojoj nalazimo ekzemplare ženske ljepote najbliže ovakovom idealu, kakvog je stvarala i stvorila naša kultura već od svog početka. Prva koljevka ove rase, kojoj mi pripadamo, naslućuje se negdje oko visokih brda Himalaja. Jedno stablo odvojilo se prema sjeverozapadu, zauzelo Europu i formiralo bijelo rasno stablo; drugi dio zauzeo je današnju prednju Indiju. Ovaj je dio, pod uticajem poneblja dobio mrku put, i ako je u svim ostalim osnovnim karakteristikama ostao isti kao i bijelo stablo.

Žene indoeuropske rase, šo se tiče njihovih morfoloških oblika i proporcije, najsavršenije su žene na svijetu. Glavne su im karakteristike mala i lijepa glava (osmi dio visine tijela), male noge i onda, oblo i vitko tijelo, plemenit izraz na ovalnom licu, velike okrugle oči, dugačka kosa.

Indijanke.

Indijske žene dijelimo u tri grupe: Hinduskinje, Tamiljkinje i Singaleskinje. Čuvene su indijske bajadere, sa tijelima vitkim, oblim i izvajanim, očima velikim i crnim, kosom kao vlažna, crna svila i kožom mrkom kao sumrak nad džunglama. Žene svih triju gorepomenutih plemena su vanredno lijepe i pravilne, najljepše medju njima Singaleskinje.

Boja kože kod svih indijskih žena nije podjednaka. Ona ima razne mrke tonove, od zatvoreno ugasitog do zlaćano ružičastog. Kosa im je uvijek crna, sa prelivima bakarasto mrkim do mrko plavičastih. Oči su crne, velike i okrugle sa jako istaknutim bjeločnicama; grudi visoko na grudnom košu, svasvim okrugle i vrlo čvrste.

Postoji osjetljiva razlika u ljepoti izmedju žena visokih bramanskih porodica i žena nižeg staleža; to je posljedica vjekovne razlike kasta i načina života, koji je kod niže klase gori, te nedovoljna njega tijela utiče na opadanje ljepote.

Orijentalke.

Od Himalaje idući prema sjeverozapadu, nailazimo na žene ljepše i ljepše. To su Orijentalke, žene sa bliskog Orijenta. Njihova boja kože postaje sve otvorenija i prelazi u ružičasto bijelu, dok su one zadržale veliki okrugli oblik očiju i duboke crne zjenice, zasijenjene velikim mrkim trepavicama i obrvama. To su zemlje njegovanih, nježnih i obožavanih haremskih žena: Perzijanke, Kurdistanke, Georgijanke, Palestinke i Arapkinje. Odlikuju se vrlo malim i nježnim stopalima i rukama. Kao opća osobina semitske rase pojavljuje se tanak, malko zavijen nos, crna grgurava kosa, rano sazrijevanje i, dosljedno, rano opadanje. U mladosti su jako lijepe.

Od Bospora i Urala prema zapadu imamo bijelo stablo indoeuropske rase. Europljanke su najnježnije i najrazmjernije, ali, kao kćerke najraznovrsnijih mješavina naroda, nemaju jedan odredjen tip, nego se u svakoj zemlji nalazi po jedan pa i više tipova žena, karakterističnih specijalno za taj narod. Tri su velike grane u koje se dijele Europljanke: romanska, germanska i slavenska.

Romanske žene.

Španjolke: mješavina Ibera, Gala, Feničana, Rimljana, Gota i Maura. Tip sa pretežno maurskim uticajem nalazimo najviše u Kataloniji. To su žene punije, vrlo razvijenih kukova, punih grudi, zagasite puti, velikih tamnih očiju, crne bujne kose, punijih usnica; noge su srazmjerno dosta kratke, listovi kratki, razvijeni; strasne su i naklonjene sanjarenju. Sazrijevaju prosječno u 12. godini. Drugi tip, sa pretežnim gotskim uticajem, nalazi se u maloj mjeri u Andaluziji. To su plavojke, nježne puti, nježnog fika i crta, sa punijim kukovima i oblim grudima.

Talijanke: mješavina Latina, Etruščana, Ligura, Venesta, Grka, Normana i Germana. Latinski je uticaj jako nadmoćan. Rasta malog, u mladosti vitke, docnije naklonjene gojenju, lica dugoljastog i uskog, usnica malih i rumenih, tankih listova, okruglih malih grudi, tamne talasaste kose. Sazrijevaju u 13. godini. Jako su osjećajne, nježne, strasne i ljubomorne. U sjevernoj Italiji postoji rijedje tip plavojke, sa jačim germanskim uticajem.

Francuskinje: mješavina Gala, Rimljana, Germana i Normana. Rasta srednjeg, vrlo vitke i tanke, najčešće smedje. Zahvaljujući prirodjenom smislu za eleganciju i prirodjenoj ljupkosti, spadaju medju nasladje i najvoljenije žene na svijetu. U stvari, ljepota njihovog tijela ne dostiže Talijanke i Španjolke. Grudi su im male i ne tako čvrste, kukovi uski, gornji dio nogu tanak, ramena slabo zaobljena. Jako su ljupke, prijatne, duhovite i temperamentne, što nadoknadjuje neke nedostatke njihovog tijela. U Normandiji prevladava tip plavojke sa normandskim uticajem.

Grkinje: male, tanke, vitke, crnomanjaste. Karakteristični klasični grčki profil.

Flamanke: žive u Belgiji. To su žene pune, jakih formi, punih, okruglih i rumenih lica, najčešće crvene kose. Ovjekovječili su ih slavni flamanski slikari, naročito Rubens.

Germanske žene.

Njemice: mješavina germanskih plemena. Rasta višeg, dobro razvijene, punije, okrugla lica, plave kose i očiju, rumene kože. Sazrijevaju u 15. godini. Jako su im slične Holandkinje.

Engleskinje: mješavina Kelta, Germana, Normana i Angla. Visoke, tanke, plave blijedo-ružičaste puti, tijela obično suha, malih grudi. Medju Engleskinjama ima veliki broj vrlo lijepih žena.

Skandinavke: visoke, jako razvijene, jačih kukova, punijih bedara i listova, većinom plave. Sazrijevaju prosječno tek u 16. godini.

Slavenske žene.

Ruskinje: najstaknutiji tip slavenske rase, sa mnogo mongolskog uticaja, laponskog na sjeveru, a čerkeskog i tatarskog na jugoistoku. Tip sa laponskim uticajem je srednjeg rasta, puniji, ravijenijih kukova, nježno plavi, vrlo karakteristične nježne puti kao mliječni skorup, ispod kojeg se preliva fino, blago rumenilo. Tip sa jačim čerkeskim uticajem je crnomanjast, široka lica i malih tamnih očiju, a tip sa jačim tatarskim uticajem je čvrsto razvijen, ali ne pun, jakih grudi, crnih očiju i kose.

Poljakinje: slavenski tip je izmiješan uticajem njemačke, rumunjske i židovske krvi. Više su i tanje od Ruskinja. Ima dosta crnomanjastih tipova.

Čehinje: u osnovi slavenski tip, ali jako izmiješan sa njemačkim tipom. Obim tipovima je zajednička plava kosa i oči. Njemački uticaj primjećuje se u jačem razvitku, punoći oblika i rumenilu puti, koje nema onu slavensku nježnu finoću.

Jugoslovenske žene: Balkanska slavenska plemena sa Rumunjima i Madžarima sačinjavaju posebne grupe. Razni suprotni rasni uticaji toliko su izmiješali tipove, da je o nekom osnovnom tipu vrlo teško govoriti.

Hrvatice i Srpkinje nose u svojoj krvi uticaj Ilira, Tračana, Grka, Rimljana, Slavena, Avara i Tatara; u kasnije doba Nijemaca, Madžara i Osmanlija. Slavenski se uticaj dosta slabo osjeća. U raznim krajevima prevladavaju razni uticaji. Tako je njemački najjači kod Slovenkinja, romanski kod Primorkinja i Dalmatinki, osmanlijski gdje su se najduže zadržali Turci itd. Zahvaljujući ovoj jakoj i raznovrsnoj mješavini, nailazimo na tipove manje klasične, ali izvanredne, vrlo često ćudljive ljepote. Tipovi su sasvim suprotni: ima ih od nježnoplavih i bijelih (jači uticaj Slavena) do sasma crnomanjastih i mrkih (jači uticaj Tatara); od sasvim vitkih i tankih (jači uticaj Grka i Tračana) do punih i oblih (uticaj Slavena). Tijela su većinom čvrsto gradjena, sa jačim kukovima i grudima. Sazrijevaju od 13 do 16 godina.

Kod Bugara nailazimo takodjer na vrlo lijepe tipove, ali dosta grublje, s obzirom na jači tatarski uticaj.

I Magjari imadu vrlo lijepe tipove žena. Većinom su crnomanjaste, sa jačim tatarskim uticajem. Obično su punije.

Rumunji imaju ne manje lijepe tipove žena. Pod uticajem Dačana, Kelta i Rimljana razvila se jedna vrlo lijepa rasa. Sve su Rumunjke gotovo jako crnomanjaste, mrke, tanke, vitke i temperamentno strasne.

U Americi su razne grane indoeuropske rase dale najbogatije mješavine, kojima je na sjeveru temeljni tip anglosaskog uticaja, na jugu španjolskog. To križanje dalo je vrlo lijepih žena, naročito u Sjevernoj Americi, gdje je ženskoj ljepoti mnogo pridonijela njega tijela i šport. Američka žena u mnogome prednjači svojoj starijoj evropskoj sestri. **Ž. L.**

Kad bi žena još više imala mana nego što joj se pripisuje, jedna dobra njezina strana pretegnula bi sve zle — njezina ljubav do djece, koju je rodila.

Bolesni seljak

Kada je seljak zdrav:
njegova je ruka teška ko malj,
njegova su ramena široka,
ko deo njegove gore,
oči mu teku u dalj,
a sve krošnje njemu vedru pesmu šumore.

Teško je videt seljaka, koji je bolan:
na ruci mu se žuljevi žute,
a sve mu bore postaju duboke i blede,
oči mu bivaju umorne i krute,
dok mu ramena slomljena leže
na tvrdom seljačkom logu.

Oko njega žene pale sveće,
i sveto cveće, i mole se Bogu,
a seljak u šutnji gleda u grede
gde crni pauk njegove sirote misli prede
(Treba otavu pokosit, treba preorati njivu,
Treba.. a žena ima tako slabašne ruke...)

O, više nego bolest
slične ga misli muče.
A tako sav zadrhće, da mu žuljevi
jače požute,
kada u staji govedo gladno zamuče...

Ive Mihovilović.

---

† MATILDE SERAO

Upravo smo zaključivali list, kada su sve talijanske novine donijele vijest, da je u Napulju umrla jedna od najvećih talijanskih žena, književnica Matilde Serao.

Ta je vijest ožalostila duboko sav talijanski narod, jer smrću Matilde Serao talijanska književnost gubi jednu jaku, talentovanu i plodovitu literarnu radnicu. Matilde Serao napisala je oko pedesetak knjiga i to dobrih knjiga.

Rodila se je 1856. godini u Patreji u Grčkoj. Otac joj je bio Talijan, a mati Grkinja. Bilo jo je dakle 71 godina.

Matilde Serao počela se je još za rana baviti književnošću, pa je kad joj je bilo četrnajst godina pisala već kraće stvari u razne listove. Bila je iz siromašnije obitelji, pa je stoga mislila nato kako će kruh služiti. Ušla je u poštansku službu, no njezina književna natura nije se zatajila. Ona je počela po svojim književnim redovito dolaziti na glas. Poslije nekog vremena pusti službu i počne da živi samo za pisanje. Postala je novinarka. Najprije je radila kod jednih novina u Rimu, a kada se je oženila za Eduarda Scarfoglia, osnuju oni sami svoj list. Taj je list izlazio u Rimu a zvao se je «Corriere di Roma». Poslije su list prenijeli u Napulj. Promjenili su mu ime u «Corriere di Napoli». Matilde Serao je od tada izdavala i uredjivala više raznih listova. Do zadnjeg časa svog života vodila je napuljski list «Il Giorno».

Već je na novinarskom polju Matilde Serao vrlo mnogo dala, no više od toga rada njezinom je glasu doprinesao njezin čisti književni rad. Njezine pripovjesti i romani ubrajaju se medju najbolja djela moderne talijanske književnosti.

Njezinom smrću gubi Italija mnogo, jer i ako je mnogo dala, još bi ona radina kako je bila, bila napisala mnogu lijepu stranicu.

Moje selo

Moje je selo siva stara ladja,
sto večno mirno po nekoj bledoj vodi,
njišuć se na vetru tople bone tuge,
bez smera i luke brodi.

Sama, u šutnji i bez pratnje svake,
o, iznad nje ne lebde šare duge,
tek toranj strši ko jarbol u oblake.

O, o taj jarbol, što se nemo pruža,
moje se srce često ko beli galeb njiše:
kad ga zamore daljine,
kada nemože više gušiti ludu čežnju,
što večno nosim kroz svet
cestama, što su silno prašnjave, puste i duge...

Tako se srce njiše na vetru tople tuge,
a pod njim pliva selo
ko neki dragi cvet.

Ive Mihovilović.

Jesu li današnje žene čednije od onih negda?

Na ovome su bijelome svijetu dva sama Božja stvora, koja se medju sobom najmanje razumiju: žena i muškarac. To tvrdi i gospodja Gina Lombroso, i kad čovjek pročita, što je ta pametna i vrlo učena Talijanka o tom pitanju napisala, mora doći do ovog zaključka: Kad je govor o ženama, muškarac morao bi da šuti, a to isto trebalo bi — po mogućnost, da čini i žena u stvarima muškim.

Prema tome ja ne ću ni da pokušam da odgovorim na ono gornje pitanje, već ću samo iznijeti nešto, što je ovih dana napisala jedna vrlo poznata francuska spisateljica, Sibile, comtesse de Martel de Janville, bolje poznata pod krivim imenom — Gyp. Toj gospodji bit će domala kojih osamdeset godina, i ja vam mogu reći, da je ona u svome vijeku vidjela i čula svega i svašta. Neke od tih svojih uspomena bacila je na papir i dala ih jednim novinama, da ih objelodane.

Medju ostalim stvarima gospa se je Gyp dotakla i mode, što je vladala u vrijeme, kad je ona još bila djevojkom. I veli, da ta moda nije možda ni bila osobito lijepa, ali su zato bile lijepe žene, koje su se njome služile. Zašto su bile lijepe? Zato, što joj nisu ropski služile. U ono vrijeme naime, djevojka ne bi rekla: — Gle, kako Idi ili Elviri lijepo pristaje ona boja. Idem odmah u dućan, da kupim robu upravo one boje pa da je nosim švelji, da mi je napravi baš onako, kaošto ju je i njima napravila. Ne! djevojke i žene onoga vremena postupale su sasvim obrnuto: one su se upravo naprezale, da im ni odijelo ni kosa na glavi, ni hod ni govor ne budu baš kaošto se sve to moglo vidjeti u kakve Ide ili Elvire. One, iako su išle odjevene po najnovijoj modi, tražile su da budu nešto posebno različito od drugih. I nesamo to: one su od mode uzimale samo ono, što ih je činilo ljepšim, dražesnijim, a zabacivale ono, što bi ih moglo da naruži. Iako je onda moda bila jedna, oprava po njoj kombiniranih bilo je na hiljade i hiljade. U tome su one negdašnje žene i djevojke bile prave umjetnice. A češljanje? I u tom je moda bila jedna, ali svaka ženska glava imala je svoju frizuru, što ju je svaka žena ili djevojka za sebe izmudrila, jer se u ono vrijeme mnogo držalo do poslovice, da kaošto nije svaka kapa za svaku glavu, tako nije ni svaka glava za svaki češalj. Otuda dakle ona silna raznolikost u ženskim toaletama i frizurama prošlih vremena.

Danas je drukčije. Današnje žene primaju mnogošta sasvim slijepo, gotovo automatično. Došla moda uskih i kratkih suknja — i eno — sve kao jedna navalile, da idu u kratkom i tijesnom, a da se malo koja pri tome pita: — Pristaje li mi pak to u redu? Jesu li moje noge takove, da ih mogu svakome da pokažem? A bokovi i drugo? Jeli to stvoreno i podesno, da bude stegnuto u ono pola metra tanke tkanine? A ruke? Jesu li baš zavrijedile, da ih svijet gleda i to čak sve gore do ramena i još dalje? A moja glava? Jeli ona dorasla tome, da je podstrižem, osišam? O tome malo koja vodi računa, već kako čine i idu razne Ide i Elvire, na vlas će tako da čine i da idu i razne Tonke i Marije. I što je nekad bila sama živa raznolikost, danas je pusta uniforma. Po tome su sve žene i djevojke danas uniformirane, tako da su vrlo rijetke one, koje nešto iskaču, već se gotovo svekolike jedna uz drugu gube. Jedna druga francuska spisateljica, gdja Garnier, veli, da bi to mogao biti znak čednosti...

Ja ne velim ni da jest ni da nije...

Barba Šime.

Majke i kćeri

Često se puta čuje, kako petnaestgodišnje djevojčice jadikuju, što izmedju njih i njihovih mamica ima jaz, koji da svakim danom postaje sve širi i dublji. Majke ih ne razumiju... Mamice bi htjele, da im petnaestgodišnje djevojčice povjere sve svoje misli i osjećaje, a gospodjicama je to teško. Jedna se je od njih ovih dana potužila gdji Rozini, suradnici pariškog lista «Matina».

— Kako može, pisala je ta gospodjica gdji Rozini, kako može jedna petnaestgodišnja djevojčica povjeriti svojoj mami sve svoje misli i sva svoja čuvstva, kada baš u to vrijeme ta jadna djevojčica počinje pomalo da misli na ljubav i na udaju!... Iznese li pred majku, što se u taj mah u njenom srcu budi i pojavljuje, majka će je izgrditi, to je stalno koašto je sunce na nebu. Što imamo dakle činiti, da se taj jaz izmedju nas i naših mamica zatrpa? Budite ljubezni, dobra gospodjo, pa mi odgovorite!

I dobra je gospodja odgovorila. Ona preporučuje petnaestgodišnjim djevojčicama, neka pomišljaju, kako će biti njima, kad budu i one matere... a majkama — neka se sjete, kako je njima bilo, kad im je u srcu pjevalo njihovo petnaesto pramaljeće...

B. Š.

O braku

Pitanja, koja je starost najpogodnija za ženidbu, raspravili su već mnogi liječnici i sociolozi. Rezultati njihovih istraživanja nisu jednaki. U najnovije vrijeme o tom problemu povele su Amerika i Engleska učenu raspravu i tu su rezultati te rasprave. Učenjaci, koji su se dali na proučavanje tog pitanja, su Amerikanac Kornel Hardt i Englez William Shield. Oni su dugo vremena, jedan u Filadelfiji a drugi u Londonu, sakupljavali statističke podatke o sretnim i nesretnim brakovima i o rastavama brakova i njihovim razlozima, pa misle da su u stanju znanstveno odrediti najbolju starost za ženidbu. Rezultat do koga su nakon opreznog proučavanja materijala koji im je stajao na raspoloženju, oba učenjaka došli, dade se u kratko iskazati, da je najbolja doba za ženidbu muškarca 28 godina, a za ženu 24.

Prema posebnim osebinama može se ovo pravilo za pojedince promjeniti.

No po tvrdom uvjerenju Amerikanca i Engleza ta promjena ne može da iznosi više od tri godine prema dole i prema gore. Prema tome bi vremenski razmak, unutar kojega mladi ljudi mogu da sa največom vjerovatnošću izvuku glavni zgoditak bračne sreće, bio za muškarca od 25. do 31. godine, a kod žene od 21. do 27. godine. To je konstatacija koja sa općim iskustvima u glavnome stoji u skladu. Oba učenjaka naročito su se bavila sa brakovima osoba, čija je starost ispod navedenih granica. Postotna vjerovatnost nesretnih brakova raste sa svakom godinom za koju su vjerenici mladji od navedene granice, pa tako dosiže 90 posto u slučaju da jedan bračni par još nema devetnaest godina. Takovi brakovi traju sretni samo nekoliko mjeseci, a rijetko se održe pune dvije godine.

Oba učenjaka donijela su svoj sud na temelju pažljivog proučavanja od dvije hiljade brakova. Amerikanac je došao do prilično nezgodnog rezultata, da je od dvije hiljade brakova njih samo dvjesta zaključeno u idealnoj starosti a to je tek 10 posto. Većina brakova zaključena je u starijoj dobi. Engleska proučavanja daju samo nešto povolnije rezultate. Broj brakova zaključenih u idealnoj starosti iznosi 19 posto, a 50 posto iznose brakovi u kasnijoj dobi. I ako po mišljenju učenjaka opasnosti brakova, zaključenih u kasnijoj dobi, nisu tako velike kao kod premladih brakova, ipak su oba učenjaka uvjereni da se muškarci preko 38 godina uopće ne bi smjeli ženiti. Usprkos toga je broj bračnih razvoda u kasnijoj dobi manji, nego kod premladih brakova.

Američki učenjak posvetio je naročito pažnju razlozima rastava kod mladih brakova. Razlog tome je, po njegovom mišlenju, u prvom redu prenagli zaključak, a onda pomanjkanje životnog iskustva. Bila bi zadaća idealnog zakonodavstva da se brakovi takove vrste spriječe i da se muškarcima ispod 24 godine zabrani ženidba sve i u onom slučaju ako roditelji na brak pristaju. Amerikanac je strog prema ljudima preko 40 godina, koji žele da se žene. U tom slučaju zahtjeva on neke zakonske ustanove, koje bi otežavale sklapanje brakova u toj dobi. Oba učenjaka konačno predlažu medjunarodnu konferenciju pod zaštitom Društva Naroda, koja bi imala da raspravlja te probleme i tvori bazu za potrebitu zakonku reformu za brakove.

Ženska stranka

Pred malo vremena je u Beogradu osnovana jedna ženska politička stranka. Ta će stranka kao i sve druge političke stranke, koje sačinjavaju muški članovi, sudjelovati u političkom i državnom životu Jugoslavije. Odbor, koji je stranku osnovao izdao je jedan proglas u kojemu kaže:

«Osnivamo žensku stranku, jer smatramo da je za našu zemlju korisno da žene budu naviknute na rad u političkoj organizaciji sličnoj onim organizacijama u koje će žene pošto steknu biračka prava moći da udju kao punopravni i punovažni članovi — birači. Dotle, njihovo rasturanje po postojećim partijama, ako nije u cilju organizovane feminističke propagande, može samo da škodi zadatcima feminizma, jer rastura snage i ne odgovara zajedničkom unapred postavljenom cilju. Takav zajednički cilj, u borbi za svoja prava žene moraju imati. Kao feminizam smatramo kolektivno učešće ženskih biračkih masa u državnom životu, učešće koje ide za tim da ustanove državne i ustanove drugih javnopravnih organizacija prilagode potrebama zdravog, moralnog i kulturnog života, kako pojedinaca, tako i naraštaja sadašnjih i budućih. Ma da je krajnji cilj feminizma zajednička i skladna saradnja oba pola, ipak su žene u našoj državi — uslijed nepravde koja ih svrstava u red bića drugoga ranga i isključuje iz učešća u rješavanju pitanja zajedničkog života u državi — silom okolnosti stavljene u jedan tabor i primorane da se grupišu u zasebnu političku organizaciju. Žene su dužne da, kao agitatori i propagatori, iskoriste svoje sposobnosti prvenstveno za ideje feminizma, a za bolji život sviju žena. Gradjanska je dužnost svake žene da se bori za ideje feminističke. Ženska društva i udruženja koja danas postoje kod nas, ma da su sva izraz ženske djelatnosti i ženskog socijalnog rada, ne odgovaraju, ili po svome programu ili po svojoj organizaciji i taktici političkim zadacima koje vrjeme nameće. Ali, ova udruženja ipak, makar i posredno, rade na ostvarenju feminizma. Zato ćemo se truditi da kao Stranka pomažemo njihov rad. Ženskoj Stranci je cilj da olakša, omogući i sprovede koletivno učešće žena u političkom životu naše države.»

Momak opčinjen obrvama

Oj djevojko, selen velen,
Ne uzvijaj obrvama,
Ne zadaji jad momcima;
I meni si jad zadala:
Konja vodim pješke hodim,
Čizme imam a bos hodim,
Hljeba nosim, a gladan sam,
Vodu gazim, a žedan sam.

Alkohol

Vino! To je zvučno ime, koje se često sa zanosom izgovara, tom imenu posvećene su mnoge pesme u svim jezicima. Davni naši pradedovi isto su se tako za vino oduševljavali kao i naši očevi.

Pa ta lepo bojadisana tekućina, opojnog mirisa, koja čini «dobru volju», koja podaje daha svakoj zabavi, koja tera crne misli i brige, to vino da škodi? I da se toga treba rešiti, kako bi mnogima sve tužno bilo na svetu. A što bi činio onaj, koji u tome još nalazi jedinu utehu i veselje, komu je vino život?

Zato se vino toči, njime se nazdravlja... Zar možete zamisliti «pravu» svečanost bez nazdravice i kucnjave punih čaša? Retko ćemo naći mesto gde ga nema. Pa i onde gde je zabranjeno najstrožim zakonima, naći će se «dobra kaplјica» u zaklonjenim mestima. Ima tu zasebna sekta «dobavljača», koji se zato brinu, da ne nestane vina i drugih štetnijih žestokih pića.

Pogledajmo svoje gradove i svoja sela, pa i ona najsiromašnija, svuda ćemo naići na točione, svuda krčme u obilatom broju, gde se prazne svakim danom nove bačve. A šta da rečem o rakijašnicama, gde se ljudi očigledno truju? Tu dolaze mnogi već ranim jutrom da utaže svoju «žedju», da budu «sposobniji za rad». U ovima se toče likeri razne boje, raznog mirisa, a sve sa još većom sadržinom alkohola, dok im zvučna imena i preporuke sakrivaju otrovno delovanje...

Osobito je zanimljivo delovanje alkohola, koji se nalazi u raznim pićima u raznoj količini. Tu moramo razlikovati jednokratno uzimanje alkohola i česte uporabe njegove. Kada to delovanje upoznamo, razumemo zašto toliko privlači, zašto ga se tako voli.

Kada se uzme jedamput mala količina alkohola, osećamo neku toplinu, menja se raspoloženje. Sitne se krvne žilice prošire i krv navre na površinu tela, lice je crveno, ožareno, oči su sjajnije. Srce burnije udara. Mozak je pak najosetljiviji prema alkoholu. Tu su središta za micanje podražljivija, svi mišići radje i lakše se stežu, a da pri tom ipak ne mogu podnesti više rada. Dok sva središta za osetljivost otupe; pamćenje je oslabljeno, zaboravlja se neugodnost, umanjen je stid, bol prestaje. A najvažnije je da i sâm nadzor mozga na naše kretnje i na naše misli i reči popušta. Misao slobodnije leti, kretnje se razuzdanije vrše i čovek se oseća voljko za koji čas. To je t. zv. euforija, koju čovek voli, za kojom hlepi, jer prestaju brige, nestaju dužnosti...

A iza tog stanja, kada prestaje delovanje alkohola, nastupa ružno neko sećanje, pojačaju se brige, nastupi jači stid, a i kajanje možda. Sad je još i gore no pre. Šta ćemo sad, kako da se opet toga rešimo, nego novom količinom alkohola?...

Vidimo tog čoveka «dobre volje» gde veselo maše rukom, priča o svemu, znade sve, dok do pred malo bijaše tako skroman i šutljiv. Crveno se sada lice znoji, a jezik leti, priča, odaje tajne... Taj čovek oseća se slobodnim, najjačim, najboljim. Tu se mogu da izraze razne ćudi. Jedan peva, drugi plače, treći priča, a mnogi će da se za čas raspali, ako mu prigovoriš i biće u stanju da učini ono što treznim ne bi nigda učinio. Ovaj će bezobzirno da te uvredi, a i udari.

Mnogi će zaboraviti na spolno zdravlje i tako podražen lakše preći granice poštenja i zdravlja. Danas je ustanovljeno da je najviše zločinstva počinjeno u pijanom stanju, a najviše je zaraza spolnih bilo u vezi sa opijanjem.

Ali ta količina alkohola lako će da se predje i da se nadodaju nove količine. Tu će telo gubiti prijašnju živahnost, postaće tromije, noge će klecati i popuštati, a hod je labav. Jezik se sve više isprepliće, te govor postaje nerazumljivim i nevezanim. Osetljivost tu sve više tupi i obumire. Ovo sve zajedno sa gubitkom topline sa kožnih krvnih sudova obezmoćiće pijana čoveka i dovesti do toga da smrzne u zimi, premda može i s drugih razloga da pogine u tom otrovanom stanju.

Eto iza onog razigranog i brbljavog čoveka, dolazi ovaj slabi i onesvešteni.

A uzima li se alkohol trajno, onako kako kažu «po običaju», hoće li imati delovanja? Nema sumnje, i ako postepeno, tako da se teže opaža. Tu će doći do kroničkog delovanja, koje će pre ili posle da se osveti. Već vanjski pogled može da nam često oda pijanicu. Sitno žilje izgubilo je svoju sposobnost da se suzi, pa zato i ima pijanica češće crveni nos i lice. I drugo deblje žilje stradava, lakše se kreči, što će zajedno sa napetosti krvnog tlaka moći da prouzroči krvarenje u mozgu i kap. Svi će organi da se promene u crtežu i obliku. Bubreg, jetra, srce, druge žlezde oboleće, želučani katar pogoršaće još i više probavu, a pre ili posle doće do katastrofe. Oštroumnost tupi, sećanje slabi, drhtaj ruku nastupa uz bezbroj drugih smetnjâ i obolenjâ. A ima vrlo često umnih obolenja ne samo iza jednokratne jače upotrebe, već i iza česte upotrebe. Pogledajmo kolike ljude tera alkohol u ludnicu!

Ali najteža je krivnja roditelja, koji svojim opijanjem prouzroči obolenje ili nakazu svog sina. Dokazano je, da alkohol ima opasni vpliv na spolne žlezde, što je već do sada dovelo mnogo i mnogo zla i tereta ljudskom rodu.

Ali iza svega toga, zar nema možda i koristi od tog alkohola?

Dakako da ima i to ne samo u tehničkoj uporabi već se i u samoj medicini često preporuča, ali to samo u slučajevima propisanim po lečniku. Znamo, da alkohol vrlo dobro ubija klice raznih bolesti pri vanjskoj uporabi, a uz to topi masti. Znamo, da se katkada daje kod srčanih bolesti ili plućnih, gde ne samo ublažuje boli, umiruje i uspavljuje, već i jača delovanje tog organa. Daje se da i pojača probavu. Ali to je retko i samo pod lečničkim nadzorom, dok je u samoj tehnici od neprocenive vrednosti.

Morao bih nadovezati tu i štetu novčanu koju nanosi upotreba alkohola, koji je danas dosta skup, ali to je tako prirodno da ne treba da trošim mnogo reči. Pa zar ima sreće u obitelji pijanice, ima li obilja ili zadovoljstva? Ne, jer pijanica se malo brine za svoj dom, a svoj imetak

troši samo za opijanje. Čim više ovaj pije, tim više čezne za pićem, a čim dulje pije tim se teže od toga okanjuje. Tako da može po katkada biti i opasno naglo otrgnuće od alkoholnog pića tog starog pijanice.

Većinom se ljudi brane: «Ta ja pijem malo, ta samo po koju čašu, koja ne škodi.» A zar može tko da sebi odgovori koliko škodi i kolika mu je odredjena mera, koja mu neće škoditi?

Ipak opasnost je najveća u dečje doba. U toj je dobi sveta dužnost matere da brani pružanje alkohola deci, jer tko im pruža vino pruža im najgori otrov. Dokazalo se, da ona djeca koja uzimaju i najmanju količinu alkohola neće moći uspevati u školi kao ona čuvana i odgojena bez njega. Razvijanje je umno mnogo sporije i slabije u dece koja i malo piju. A priuči li se dete na piće, zar neće postati pravi pijanica i nesposoban da radi, da vrši dužnosti, da bude na korist društvu?

Matere, nedajte deci kušati vina!

Ali ne samo to već i ovo treba majka da znade: da pri dojenju deteta ne sme ni sama da uzima alkohola, jer to deluje nepovoljno na dete, a i ovim se običajem truje dete. Ta kad već volite svoj rod, zar ćete ga trovati?

«Vidim ono bolje, a ipak sledim zlo», pevaše davno neki pesnik. Mnogi će mi zato odgovoriti da je teško pića se rešiti; mnogi će se pohvaliti da su mu i stariji pili, a bili su junaci, dok će po koji reći da radnik mora da pije, ako hoće da podnese teški napor. — Znam da su i pre pijanice štetovale i bile na teret i sebi i okolini; znam da ima radnika koji ne piju, a još i bolje rade, a znam da se jakom voljom može i smanjiti obična količina alkohola, a i njega se rešiti.

Pa već kad vidimo ono bolje, zašto ne nastojimo slediti ga?...

Siena, 6. julija 1927. **Dr. Finderle.**

Popravljajmo pogrješke

Tko plaća za pogrješke muža? Žena. Čudnovato je to, ali se u nekojim domovima obistinjuje. Imade muževa, ako ih se već tako može nazvati, koji se ožene samo za to, da su oženjeni. Ne promisle prije, da li bi bolje bilo, da ostanu samci cijelog svog života nego li da uz njih još trpe i žena i djeca.

Mnogi muž postane rob raznih strasti, pića, kartanja i svega što je najgore u životu. Umjesto da se bore protiv toga zla, da svladaju svoju zlu stranu, oni u mnogočem krivnju za svoja zla djela i nevolju svaljuju na ženu. Osobito to čine onda, kad se žena usudi, da im prigovara, da ih na dobro puti.

Mnogi sebe drži pametnim, naobraženim, a za svoje stranputice krivi ženu koja sirota kuka i moli muža, da se bar za volju djece povrati na dobar put.

Mnogi muž ne smatra ženu sebi ravnim drugom u životu, već nekom vrsti robom, slugom i predmetom, na kojem iskaljuje svoj jad. Takav muž ne zaslužuje poštovanja a niti od svoje vlastite obitelji. Domovi takovi pravom se mogu nazvati razoreni. Jedino ih, pred drugima, žena drži. A za koga? Za djecu, koja moraju da gledaju i čuju mnogo toga, što im u mladosti truje dušu i srce. Za muža, da se u njemu sklone, kad nema pare u žepu, kad njegovi prijatelji za njega više ne mare.

Svaki bi muž, svaki otac obitelji morao da gleda na svaki mogući način da olakša nositi teret svojoj ženi, koja — kako se veli — drži tri ugla u kući, a to će učiniti, kad će sve svoje dužnosti kao otac i suprug valjano vršiti, brinuti se za boljak domа i djece i tako unašati u dom sunčanih zraka koje će rasvjetljivati tmurno obzorje života u obitelji, koji je u današnjim prilikama težak, a postaje još teži, ako ga muž svojim nemarom, zlobom, rasipnošću i progonom ogorčuje.

Svojstva dobre kućanicé

Središte, duša obiteljskoga života jest žena. Ona je čuvarica mira i ljubežljive uzajamnosti medju svojom družinom. Ona je stožer oko koga se kreće sav obiteljski život, pa se punim pravom kaže: «Ne stoji kuća na zemlji, nego na ženi.» Ženi najbolje pristoje vrijedne ruke, a uz ove razumna glava i plemenito srce. Ali kod svega ovoga ne smije žena zaboraviti najvažnije dužnosti bila ona prosta ili inteligentna, bogata ili siromašna, a to je kućanstvo. Mnoga kuća ne bi dočekala svoje propasti kad bi ju podupirala vrijedna gospodarica.

Tko pak hoće, da savjesno i točno vrši dužnosti svoga zvanja mora ponajprije znati, u čemu se sastoje te dužnosti, te mora nastojati da pribavi sebi posebne vještine i znanja. Tako se mora i djevojka već zarana uputiti, kako treba da radi i kojih se pravila mora držati, da bude jednom valjana gospodarica, a po tome i sreća svoje kuće.

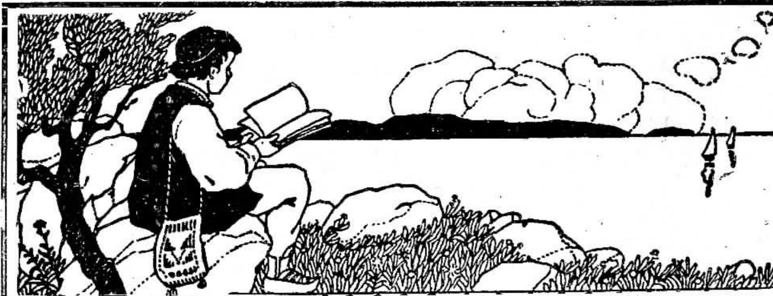
Ono, što obično zovemo domaćom srećom ne sastoji se u bogastvu, već u tome, da su svi članovi porodice zadovoljni i da najvole boraviti u svojoj kući Ova sreća pak proistječe od domaćice, koja treba da svoju kuću učini ognjištem ljubavi i sloge. Svojim ponašanjem i radom treba da prednjači ostalim ukućanicama i tad će njezino djelovanje uroditi dobrim plodom.

Radi toga treba djevojčice već u ranijoj dobi svestrano pripravljati na toli važne dužnosti. Moraju naučiti, kako će pregledno prema jednoj jasnoj osnovi dosljedno voditi svoje kućanstvo, treba da nauče, kako će uz slaba sredstva svoj kućanski život ugodno i pristojno urediti.

Mnoga naša dobra gospodarica ne bi znala navesti onih načela, koji ravnaju njezinim gopodarstvom. Stoga treba djevojke uputiti, kako bi znale do skrajnih mogućnosti iscrpiti svoja sredstva, voditi jednostavno kućanstvo, kako bi znale svojim muževima i djeci stvoriti dom sreće i zadovoljstva.

Današnji vijek morao bi zapravo biti vijek škrte ekonomije. Nažalost nije tako! Oholost, luksus i modernizam triumfiraju. Seljanka kroji i šije po modnom listu kao i gradjanka. U luksusu i odijevanju ne razlikuje se inteligentna osoba od ne inteligentne. Mjesto štedljivosti, vidimo na sve strane i u svemu rasipnost. Majke u mnogim kućama prestale su biti duša obitelji, ali upoznati moramo načelo: Tko kupuje, što ne treba, prodavat će i ono, što mu treba. Ili još više vrijedi ona narodna: «Nosi glavu, kuntra blagu.»

Marija Pavačić.

Za istarsku djecu

Marko Kraljević i vila

Kralj Vukašin imao je dva sina: Andrijaša i Marka. Andrijaša je volio i učio ga, da paše sablju od megdana i da u boj ide. A Marko je bio budala.[1]) On je išao za blagom i na gubavu kljusetu[2]) gonio iz šume drva i vodu iz živoga vrela.[3]) Marko nije valjao, pa se svak s njime rugao, kao ono ti s budalom, tako od pustoga rugla nije više ni dolazio medju junake.

Jednom Marko uranio u nedjelju, da će na vodu, pa eto ti ukraj zdenca[4]) začuje, kako djevojka plače i krvave suze lije. On će k njoj, a kad tamo, ljepota djevojka, (a to bila vila), zaplela se svojim zlatnim kosama u crno trnje. Kad ugleda Marka, ovako će mu:

— Čuj me, Marko, po Bogu brate! Ako mi ti razmrsiš moje zlatne kose, srećna ću te i čestita učiniti: ako li mi prekineš i jedan vlas, onda ćeš ostati kukavan i žalostan za cijeloga života svoga.

Marko posluša vilu, pa joj razmrsi kose i ne prekine ni jednog vlasa.

Tada ga vila usreći: učini, da bude junak nad junacima. Ono gubavo kljuse, na kome je do sada jahao, postade divan Šarac, konj od megdana,[5]) da ga takvoga nijedan junak nije imao. Tako se Marko pobratimio s vilom, i ona mu je kao posestrima vazda u pomoći bila.

Kad se Marko povratio k svome dvoru svak se živ začudio. A imao je i čemu! Sinuo Marko kao na gori sunce, te postao junak u družini. Niko ga nije mogao predobiti: on je od svih najbolje umio baciti se kamena s ramena i skočiti skoka junačkoga. Kad je to vidio kralj Vukašin, ovako će:

— Hvala Bogu, gdje ja imam sina Marka!

Tad je Marko otišao po svijetu na Šarcu konju, i vila mu je svedjer bila u pomoći, pa je vazda na megdanu dobivao. I narodu mnogo dobra učinio. Zato ga narodna pjesma slavi i slavit će ga do vijeka:

Bog da živi Kraljevića Marka,
Koji zemlju od zla izbavio,
Koji satrô zemlji zulumčara,
Prosta m' bila i duša i tijelo!

Ali on još nije poginuo. On samo spava, a probudit će se, kad ga bude narod zvao, da mu pomogne, jer je dobar Kraljeviću Marko ko najljepši danak u godini...

---

[1]) budala — bedast čovjek, [2]) kljuse — konj, koji malo vrijedi; [3]) vrelo — mjesto, gdje živa voda izbija iz kamena ili iz zemlje; [4]) zdenac — šterna; [5]) megdan — mjesto, gdje se junaci bore..

Car biljaka

Šta priča šuma.

Okupe se jednom sve sjemenke u velikoj šumi i odluče da izaberu za cara svih biljaka onu izmedju sebe, koja najviše izraste u visinu. Tu su vam bili orasi, koštice, žirke, pa svakovrsne velike i male sjemenke, iz kojih rastu biljke.

Grane proljeće. Poduhnuo je južni vjetar i sve sjemenke viknu: jedan. Kiša je dobro natopila zemlju i sve sjemenke poviču: dva. A kada je sunce prigrijalo, one sve su kliknule: tri, i stale složno rasti.

E, ima nas svakojakih i u šumi. Ima nas marljivih, a ima i brzopletih. Neke sjemenke htjele su, da što prije odu u visinu, pa se nisu postarale da im korjen bude čvrst, a stablo izdržljivo. Brzo su se izdužile uvis, okitile se i cvijetovima, pa se i uzoholile. Najmanji od sviju bio je hrast. Čak ga je i običan korov pretekao. Jest, ali hrastić je pustio korjen duboko u zemlju, i starao se da mu i stablo ojača, pa makar ne otišlo u visinu. Gledale ga biljke puzavice, one koje će se, kad on odraste, naslanjati na njegovo moćno deblo, i prstom su ukazivale na njega kao na velikog ljenjivca.

U tome prodje ljeto i dodje jesen. Duhnu sjeverac. Ajao! Jeknuše mnoge biljke, jer su osjetile da im je smrt blizu. I gle, sve one hvalisavke obore glavu i sramno uginu. Samo ostane čvrsto drveće, koje je raslo sporo, ali je bilo otporno. Maleni hrast poraste veći i snažniji od svega ostalog bilja. Ode u visinu, razgrana se, raširi se, grdosija, pravi div. Niko se više nije usudio da se takmiči s njim, a on je odolijevao i najbješnjem vjetru.

Sada je hrast (ili dub) car svih biljaka, car šuma. U nizini, u njegovom prisjenku, rastu trave i cvijeće i nikako da mu sagledaju vrh.

Majmun Flok i majstor Pečerilo

Jadni majmun Flok nije imao sreće. Pobjegao je iz brijačnice majstora Baburila, a zla ga sudbina[1]) nanijela u pekarnu[2]) majstora Pečerila. Ušao je Flok u pekarnu, jer ga je tamo domamio miris[3]) jedva pečena kruha. Ušao je u pekarnu tužan i gladan. Nadao se je komadiću hljeba, ali ga pekar Pečerilo uhvati i veže konopom. Tri duga dana morao je jadni Flok da posti.

Majstor Pečerilo mijesio kruh, pekao kolače i neprestano govorio Floku, da će ga on hraniti, ako mu bude nosio kolače u obližnje kuće. Kazivao mu je:

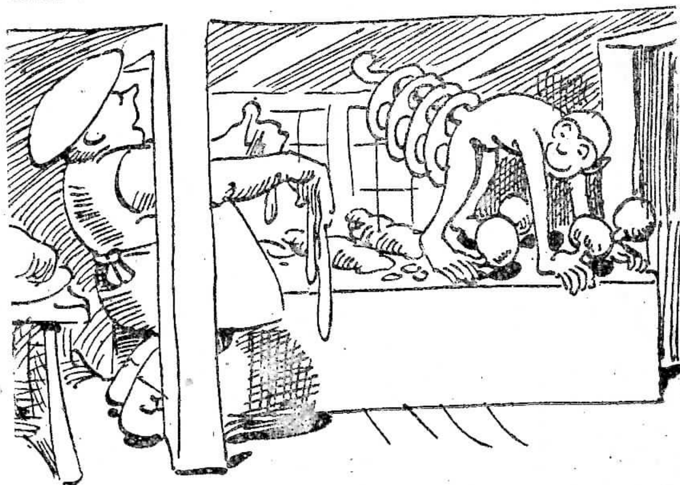
— Svako jutro ponijet ćeš u 7 sati ujutro dva hljeba u kuću br. 26, III. kat,[4]) vrata br. 9. U 9 sati ponijet ćeš 4 kolača u kuću br. 48, kat IV., vrata br. 6 — i tako dalje. Budeš li me valjano služio, bit ću ti dobar gospodar.

Flok ga je slušao i slušao, ali nije mogao da ga razumije.

Jednoga dana majstor Pečerilo digne konop s majmuna Floka, te mu reče:

— Da vidimo, ako si pametan i poslušan! Pogledaj onu žutu kuću na dnu ulice.[5]) Ponesi tamo 4 kolača i 4 «uljenika».[6]) Ako sve to u redu izvršiš, nahranit ću te, i bit će ti uvijek dobro kod majstora Pečerila.

Onda mu pekar natakne na rep četiri kolača, a na svaki palac po jedan «uljenak», te mu vikne:

— Idi!

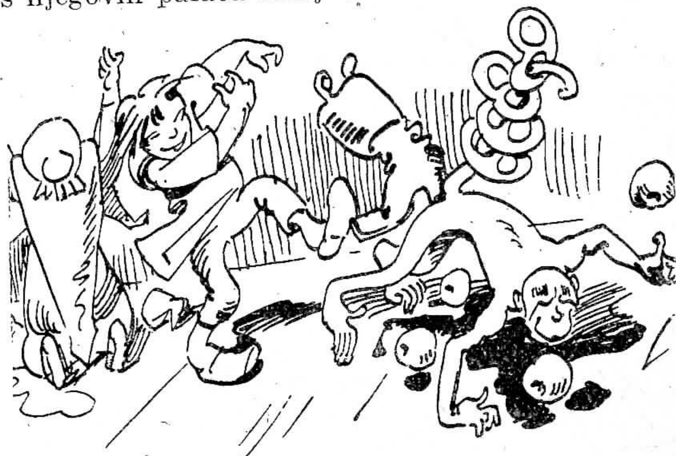
Flok izidje iz pekarne. U onaj čas nije ispred pekarne bilo nikoga, i Flok podje mirno niz ulicu. Najedamput sretne neku ženu, koja je nosila nekakvu veliku bocu punu mlijeka. Mljekarica gurne majmuna, ali joj boca pade na zemlju. Staklo puče i razbi se u dvadeset komada, a mlijeko se razlije.

— Onaj iz pakla nosi kolače!... Onaj iz pakla nosi kolače!... — stade žena da viče.

Dotrči čizmarev kalfa (pomoćnik). Ovaj vidje odmah, da to nije **onaj iz pakla,** nego nekakav majmun, pa pomisli:

— Ti će uljenici biti za mene!

Dječak zavitla[7]) čižmom[8]) i udari Floka. Flok ljosne nosom o zemlju, a uljenaci odletješe s njegovih palaca nalijevo i nadesno.

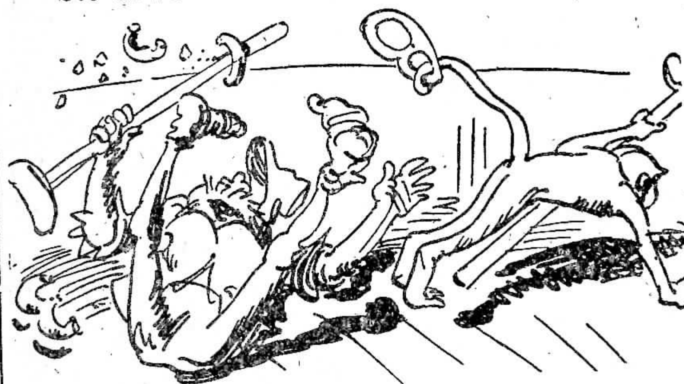
Čižmarev kalfa digne brzo uljenake i poče da liže na njima slador.[9]) Flok je bio veseo, što je ipak spasao ona četiri kolača na repu, te pobjegne dalje.

Ali mu sada zakrči put neki prosjak.[10]) Nije to bio pravi siromah, nego skitalica,[11] što se pred ljudima pretvara,[12]) da je hrom[13]) i jadan.[14]) Mogao bi još da radi i da zaslužuje svoj kruh, ali voli da se skita i prosjači. Zgrbio se i podupro o dvije štake pa hoda proseći po ulici. Namjerio se na Floka, pa sve žmiri očima u njegove kolače i mrmlja:

Oj ti slatki kolačiću,
Na majmunskome repiću!

Htio bi Flok da pobjegne od skitalice, ali mu ovaj ne da naprijed i hoće da mu štakom otme s repa kolače.

Što će sada Flok?

Vidi on, da je lažni prosjak zdrav i okretan, i da mu ne će nikako pobjeći. Baš je skitalica htio da udari majmuna štakom u glavu, kada Flok skupi sve svoje sile i skoči nenadano skitalici medju noge. Lažni se prosjak prevali na zemlju. Kolači već nataknuti na njegovoj štaki prosuše se u komade i padoše u blato. Flok otme skitalici jednu štaku i pobjegne dalje. Na vrhu repa nosio je još jedan jedini kolač.

Flok je bježao dalje. Za njim su trčali onaj skitalica, čižmarev kalfa, mljekarica i pekar Pečerilo.

— Jadni moji kolači! — vikao je pekar mašući protiv majmuna debelim štapom.

---

[1]) sudbina — što je kome sudjeno; [2])pekarna — mjesto, gdje se peče kruh; [3]) miris — vonj, duh; [4])kat — pod; prvi kat — prvi pod; [5]) ulica — kuntrada; [6]) uljenak — fritula; [7]) zavitla — zamaše; [8]) čižma — škorneja; [9]) slador — cukar; [10]) prosjak — pekljar; [11]) skitalica — koji se klatari, vagabund; [12]) hrom — šepast; [14]) jadan — brižan.

Dobra hvala

Sastanu se dvojica siromaha, dva glavna prijatelja, koji se nisu već dugo vidjeli. Pošto se najprije za zdravlje upitaju, upitat će jedan drugoga:

— Kako mi sad životariš?

— Dobro, odgovori drugi. Što imam novaca, sve mi je u žitu, a što imam žita, sve mi je u brašnu,[1]) što imam brašna — sve mi je u kruhu, a što imam kruha — sve mi je u trbuhu.

---

[1]) brašno — bijela muka.

Bolje je pametan neprijatelj, negoli lud prijatelj

Čovjek se neki združio s medvjedom. Medvjed išao u lov i donosio čovjeku svakojake divljači.[1]) Dogovore se, da će tako uvijek živjeti i da ne će ničim kvariti svoga prijateljstva.

Jednom zaspi čovjek, a medvjed sjede kraj njega i branjaše ga od dosadnih muha. Uto jedna od njih skoči čovjeku na nos, i medvjed je otjera. Ona pade ponovo čovjeku na lice i medvjed je opet otjera. Ali što ju je medvjed više tjerao, to je ona češće padala čovjeku čas na oči čas na čelo. I tako se ona ponovo našla na licu čovjekovu. Medvjedu se napokon dosadi ta njegova borba s muhom, te on odjednom zgrabi jedan poveći kamen i reče: — Ne ćeš mi više uteći!

Kamen nije ubio muhu, ali je onom čovjeku razbio glavu. Evo, što dobivaju oni, koji se s ludjacima[2]) druže!

[1]) Divljač = divlje životinje: zec, jelen, srna, itd., [2]) ludjak = nem, nor, mahnit.

Pjesma o mami

Kad sam bila čisto mala,
Prvo, što sam reći znala,
To je bilo: Mama!
Ništa nisam znala sama,
Sve me bilo morat učit,
Sa mnom se i mučit.
Sve je moje znanje bila
Majka moja mila.

Mnogo toga rekla mi je:
Kako s neba sunce sije,
Kako vrt i polja grije,
Da se polja žitom zlâte
I da šaro cvijeće cvate.
I da je dobrote sve to
Puno kao ruža ljeto,
Da se svatko svojim glasom,
Ptica pjesmom, polje klasom,
Hvaleći za radost mnogu
Mole dragom Bogu.
Rekla je, kad suton[1]) pada,
Kad se trava k travi svija,
Neka onda molim i ja
Za sve, koje imam rada.
Neka budem dobra tako
Ko stvorenje Božje svako.

Ja te riječi lijepo slušam,
Dobra sam il' biti kušam,
A jer mamu imam rada
Više neg na svijetu koga,
Za nju prvu molim Boga.
I ta moja pjesma mala
Nek je mami za sve hvala!

(Dobro bi da sve naše djevojčice nauče ovu lijepu pjesmu naizust ili napamet.)

[1]) Suton = prvi mrak pod veče.

Jurićev račun

Otac je imao dvije jabuke: jednu veliku, crvenu, a drugu sitnu. Stavio ih na stô, da ih podijeli medju svoje dvoje djece, Jurića i Jelice, koja je nekoliko godina starija od brata.

Jurić dodje i odmah uze veću jabuku, očisti je i stane je jesti pred očima vrlo začudjene sestre.

— Zar je to pravedno? — progovori Jelica. Ja sam od tebe starija, pa moram da se zadovoljim malom jabučicom, — a ti, gospodine, uzeo onu najveću...

— Pa dakako da je to pravedno, moja draga, odgovori Jurić. — Ti si došla na svijet nekoliko godina prije mene, pa Bog sâm zna, koliko si ti u ono vrijeme izjela i jabuka i krušaka...

Pauk i pčela

Otvorio čovjek trgovinu. Dobra i fina roba privuče mnogo kupaca i posao je izvrsno posrećio. Gledao to pauk iz svojega kuta, pa stao nenavidjeti trgovcu.

— Hajde, da i ja predem tkanje daleko finije, pa da ga prodajem! Svi će početi da kupuju samo kod mene!, smisli nenavidni pauk. I kad bi noć, stade marljivo da prede mrežu po golemu prozoru trgovine. Ujutru bijaše gotov, pa radosno pomisli:

— Alaj sam divna tkanja natkao! Bit će valjane trgovine!

No kad ujutru udje služavka u trgovinu i opazi, što pauk preko noći uradi, metlom prevuče preko prozora i začas obori na pod svu muku paukovu. Ljutit pauk zavuče se u kut i stade zlovoljno da prigovara.

— Zar nije daleko finije moje tkanje, nego li ono, što ga prodaje trgovac?, ljutito će pauk. — Pa opet, eto njegovo toliko kupuju, a moje, vidim, i služavka ne cijeni!?

— Jest, finije je — odgovori mu pčela, koja je slučajno uletjela u trgovinu i čula njegovo jadovanje, ali kakva korist, kad se od tvoje robe ne dade sašiti ni košulja, ni haljina.

A. Krilov.

Malo A, B, C

Slovo **V.**

Sve što živi treba **v**ode,
Il' s izvora ili s kiše:
Moraš znati prvo slovo,
Sa kojim se **v**oda piše.

Slovo **Z.**

Mučno li se **z**lato kopa,
Mnogo **z**noja ide na to:
Ali djaku[1]) svako slovo
Više vrijedi nego **z**lato.

Slovo **Ž.**

Svakome je **ž**ivot mio,
Sve što **ž**ivi — **ž**ivjet **ž**eli:
Vi ćete to sve napisat',
Samo kad ste započeli.

Čika Jova.

Četiri prijatelja

Jednom se združiše i sprijateljiše četiri životinje: gavran, divokoza, kornjača, ili kako se inače veli — žaba, i štakor.[1]) Čudna li društva! — reći ćete vi. Pa i jest malo čudno to društvo, ali oni su mislili ovako: dobro društvo nikada nije od štete, a može da bude i od koristi i pomoći. — Tako su oni mislili, pa nisu se ni pokajali.

Nadjoše sebi stan, gdje će zajedno stanovati. I zavjeriše se, da se ne će jedno drugome ni u kakvoj nevolji iznevjeriti.

Jednom se divokoza udalji od stana, da nadje travice i grančicâ. Tu je opazi lovačko pseto, zatrča se za njom, a ona udari bježati. Da nije imala brzih nogu — zlo po nju! Ali ni to joj ne pomože, jer je bježala putem, gdje je bila razapeta mreža, i ona se jadnica zaplete u nju.

Kad je bilo oko podne, reći će štakor svojim drugovima:

— Gdje li se to naša divokoza zadržala? Možda joj je dosadilo, pa ne će više s nama da druguje?

Nato će kornjača:

— Pa nije ona takova, da je osudiš! Ko zna, možda joj se je kakvo zlo dogodilo! Da imam krila, kaošto ih ima gavran, odmah[2]) bih odletjela, da je potražim, gdje je.

Gavran ne reče ništa, već odmah odleti. Nije dugo letio, i brzo naišao[3]) na jadnu divokozu, gdje leži u mreži. Gavran se vrati svojim drugovima i javi im, što je i kako je. Oni sad narediše:

— Neka kornjača ostane doma, da čuva kuću, ona i tako ne može brzo koračati, a mi ćemo svi otići divokozi u pomoć.

Kako rekoše, tako i učiniše.

Ne potraja dugo, i oni divokozu izbaviše iz mreže.

Ali kornjača nije imala mira. Htjela je da se i ona divokozi u pomoći nadje, zato se uputi i ona tamo. Išla je polako, jer njene su noge kratke, a mora i svoj teški oklop sa sobom da vucari. Nego ono mjesto nije bilo daleko, pa tako stiže[4]) i ona.

Ali došla je, kad je posao bio već svršen, jer je divokoza bila već oslobodjena. Dok su se oni tu radovali, najedanput opaziše u blizini lovca.

— Bježimo kud koji! — povika divokoza, pa odskoči i pobježe.

Gavran uzleti na neko drvo, štakor se uvuče u neku rupu[5]), samo jadna kornjača ne mogaše uteći. Lovac je opazi i ljutito reče:

— Kad nisam mogao divokozu da ulovim, ajde bar tebe za večeru da ponesem. I strpa je u svoju torbu.

To vidi gavran pa odleti brzo divokozi, i javi joj, kako je kornjača stradala.

Divokozi bješe žao dobre drugarice, a sjeti se njihove medjusobne zakletve, da će se u nevolji pomagati, obrnu se natrag i približi se lovcu. Pade joj na um još nešto: Ona se učini, kao da je na jednoj nozi hroma.

Lovac se obradova toj iznenadnoj sreći, pa pomisli u sebi:

— No, na ovu ne trebam ni pucati. Stići ću je, pa ću je uhvatiti živu.

Zato baci i pušku i torbu na zemlju i potrča za divokozom.

Divokozu, dakako, ne uhvati, ali dok ju je progonio, izidje štakor iz svoje rupe, progrize kožnu torbu, oslobodi kornjaču, i ona je imala sada toliko vremena, da se dovuče do nekog kamena, pod koji se sakri.

Kad se lovac vrati, vidje svoju torbu progrizenu i praznu. — Ostavimo mi njega, neka se ljuti. Može on za večeru jesti i krumpir — ne treba mu baš meso! Ali vi, koji ste ovu priču čitali, zapamtite, da dobro društvo nikad nije od štete, a može da bude i od velike koristi, samo kad svaki član društva pošteno misli i drugome pomaže.

---

[1]) štakor — pantigana; [2]) odmah — valje, subito; [3]) naišao — namjerio se; [4]) stiže — dodje; [5]) rupa — škulja; [6]) uteći — pobjeći; [7]) ljutito — jadno, srdito.

Razgovor s malim mačićem

«Ciculjko,
Miculjko,
Ovamo se vuci!
Pogodi:
— Što mi je u ruci?
Jedan komad šećera
Nek ti bude večera!»
«Šećera?
Večera?
Baš mi je to fino!
Možeš ga
Pojesti
S tvojim kanarinom.
Znaš ti, šta je za meneka?[1])
Mala zdjela mlijeka.»

---

[1]) meneha — mjesto mene.

Po **Čika-Jovi.**

Što vele na ovo razni naši Jurići?

Bio u Londonu[1]) mačak, koji je svaki dan išao u školu. Kad mu je bilo tek nekoliko mjeseci, namamila ga djeca, da ide s njima. Učitelji mu nisu smetali, pače oni su ga i hranili i puštali, da ostane čitav[2]) dan medju školskom djecom. I tako je onaj mačak privikao školi.

U londonskim školama zvoni zvono dva puta: prvi put daje znak, da treba u školu, a drugi put — da počinje obuka.[3])

Mačak je pazio na te znakove. Kad bi zazvonilo prvi put, digao bi se i čekao, da mu otvore kućna vrata, da može izići. Tada bi se uputio u školu, koja je odaljena kojih pet stotina metara. Ako misli, da bi mogao zakasniti, trči, kao da ga negdje čekaju svi miševi ovoga svijeta.

U dvije godine izostao je samo jedamput iz škole, i to zbog bolesti. Čim se je sjutradan oporavio,[4]) eno ga gdje na prvi znak zvona trči u školu. Njegova marljivost[5]) vrijedila je kao vrlo dobar primjer. Učitelji ga držahu na svom stolu i puštahu, da koji čas mirno prospava.

Kad su se koncem godine dijelile nagrade,[6]) bio je prisutan i mačak. Na kraju svečanosti probesjedila je ravnateljica sa smiješkom:

— Još imamo da podijelimo jednu nagradu i to veoma znatnu nagradu. Ovaj naš mačak nije ove godine ni jedan put izostao iz škole i nikada nije zakasnio.

Rekavši to učiteljica priveže mu oko vrata krasnu vrpcu.[7]) Time je na veliko iznenadjenje i veselje učenika i učenica bio nagradjen naš marljivi mačak, koji se iza te zaslužene nagrade sav sretan uputio kući.

Ovo nije nikakva priča, već prava i živa istina.

Što vele na ovo naši razni Jurići?

[1]) London — glavni grad Engleske; [2]) čitav — cijel; [3]) obuka — učenje; [4]) oporavio se — okrijepio, ozdravio; [5]) marljivost — pridnost; [6]) nagrada — premij; [7]) vrpca — kurdela.

Dvije budale

Bila je ciča zima.[1]) Dva budalasta čovjeka utrče u neku gostionicu.[2]) Jedan od njih odmah sjede uz toplu peć, a drugi se spusti na klupu[3]) do samih kućnih vrata.

Poslije kratka vremena čuje krčmar, koji je u drugoj sobi bio, jaku viku. Udje da vidi, šta je? Onaj, što je bio kraj peći, vikao je:

— Ovdje je užasno vruće. Ko je još vidio ovako jako naložiti peć!

A onaj kraj kućnih vrata vikao je:

— Ta ovdje je zima kao i napolju. Kakva je to gostionica!

Krčmar odmah opazi, da su obojica budale. Zato im lijepo reče:

— Sad ćemo mi to lijepo udesiti.[4]) Ti, koji si stao uz peć, odmakni se od nje pet — šest koraka.

Ovaj posluša.

— Sad opet ti, što si uz vrata, primakni se peći za pet šest koračaja bliže.

I ovaj posluša.

— No jeli vam sada dobro?

Obojica rekoše, da im je sada, baš kako i valja da bude.

Koliko ima na svijetu ljudi, osobito djece, koja ne znadu sebi da pomognu ni u najsitnijim neprilikama!

[1]) ciča zima — velika zima; [2]) gostionica — oštarija; [3]) klupa — banak; [4]) udesiti — urediti.

Priča o magarcu i Jelenu

Perzijska basna.

Magarac i jelen sklopili prijateljstvo, te su zajedno živjeli u vrtu. Bila je proljetna noć. Oni su upravo pasli i uživali meku i sočnu travu, kada se magarac ujedared oduševi i reče jelenu:

— Alaj bi ugodno bilo, da zapjevam u toj čarobnoj noći, gdje cvijeće širi svoje mirise, a zrak je zasićen opojnim miloduhom.

Jelen odgovori:

— Ali magarče, što to govoriš? Govori radje o vrećama i tovaru; tvoj glas je nada sve hrapav; odkad su magarci bili pjevači? Kradimice smo došli u ovaj vrt, pa budeš li upravo sada zarevao, probudit će se vrtlar, pozvat će još druge ljude, pa će nas uhvatiti. Bilo bi to sasvim slično onoj zgodi, kad su tati unišli u bogataševu kuću i našli u kutu posudu s vinom. Posjedali su oko nje i rekli: Pijmo to vino, dokle dodje doba, da obavimo naš lupeški posao. — Dok su pili vino, razveselili se oni i stali vikati i pjevati. Na to se domaćin probudi, pozove svoje sluge, uhvati sve tate, pa ih zatvori.

Magarac odgovori:

— Ja sam gradjanin, ti si seljak. Ti i ne znaš što je pjevanje. Ja ću pjevati, pa slušao ti ili ne. Malo iza toga magarac zapjeva. To je probudilo vrtlara i domaćina, koji su malo zatim uhvatili i jelena i magarca.

Jelen je sada žalio što je sklopio prijateljstvo s magarcem, ali je bilo prekasno.

Čaša besmrtnosti

Kineški car Hinu, koji je prvi uveo u svojoj državi kalendar, želio je vječno da živi. Zato potraži savjeta u liječnika. Neki ga liječnik savjetova, da pokupi čistu jutarnju rosu i da je spremi u kristalnim zdjelicama pa da je onda u rastučen, skupocjen biser rastopi. Taj se lijek nije mogao zgotoviti, i car se obrati k drugom liječniku. Taj liječnik donese mu jednu čašu,[1]) koju je on nazivao čašom besmrtnosti. Ko iz nje pije, ne će umrijeti. Medjutim je car Hinu sumnjao o tome.

— Kušaj samo, vječno svjetlo naroda tvoga! — reče liječnik.

— Jesi li ti već iz njega pio? — upita car.

— Kako bih se usudio da pijem iz čaše, koja je tebi namijenjena?

A car zapovijedi:

— Neka mu se napuni čaša!

I kad se čaša napuni, nadoda:

— A sada pij!

Liječnik učini po zapovijesti. Nato primijeti car: — Jesi li ti sada uvjeren o tvojoj besmrtnosti?

— Jesam, care!

— Dobro, reče car, pa se okrene k svojima: — A vi, dovedite ovamo krvnika, neka mu presječe grkljan.

Na ove riječi pade liječnik na zemlju i stade moliti za milost. Nato se čelo carevo namrači.

— Ti si dakle bio varalica! — viknu on. Misliš li ti, da se ja tako lako mogu da prevarim?

A liječnik odgovori:

— Morao sam misliti, da je tako, jer si ti tražio, da izbjegneš onaj čas, od kojega nijedan smrtni nije još nikada izbjegao.

— Dobro, nadoda Hinu. Ja ću te pomilovati, a čašu ću zadržati. Ona neka me uvijek sjeća, da ne treba čovjek nikada da ište ono, što je nemoguće.

[1]) čaša — žmulj, mižol.

Gušterica

Pred seoskom kućom cviljela gušterica i psovala[1]) seljaka, koji joj odnije polovicu repa.

Utješi je šturak:

— Ne plači! Ubrzo će tebi narasti drugi rep. Svaki onaj, koji ne izgubi vjeru i snagu, može da se boljim danima nada. **Barba Rike.**

[1]) psovala — grdila, klela.

Broj 9. | U Trstu, septembar 1927. | God. 2.

Eleonora Duse

Eleonora Duse

Prije nekoliko vremena umrla je u Napulju proslavljena talijanska spisateljica, Matilde Serao. Njezin gubitak podsjetio nas je na još jedan mnogo teži udarac, što je prije tri godine zadesio talijansku umjetnost: na neočekivanu smrt Eleonore Duse. Nema uporedbe izmedju tih dviju velikih žena: Serao je pisala novele i romane, dok je Eleonora Duse nekoliko decenija vladala pozornicom — teatrom. Ali one su u životu tako dobre i intimne prijateljice, da kad govorite o jednoj, ne možete u isto vrijeme da ne mislite i na drugu. One su se jedna drugoj povjeravale beskrajno i sad nastaje pitanje, dali su one te svoje tajne i uspomene ponijele sa sobom u grob ili su ih predale kome u pohranu, da ih u zgodan čas objelodani?

Te bi nam uspomene trebale, osobito koliko se tiču ličnosti Eleonore Duse. O njoj se, istina, i do sada pisalo mnogo: Kad bi se pokupili svi članci, sve študije, što su o njoj izišle po svim i najvećim listovima ovoga svijeta, mogla bi se sastaviti jedna ogromna biblioteka, ali u svim tim prikazima govori se o Dusi većim dijelom kao o umjetnici. No ona nije bila neizmjerno velika samo kao glumica, već je bila neiskazano silna i kao Žena. Pa upravo ta strana njenog vanrednog bića najslabije je poznata. Mnogo je u tom pogledu nama ostalo skriveno, gustim velom zastrto.

Život ove božanstvene umjetnice bio je pun besprimjernih triumfa i neizrecivih tjelesnih i duševnih patnja. Već joj je djetinstvo bilo puno bola. Otac joj je bio glumac. S malom kazališnom družinom obilazio je razna mjesta i davao predstave. Sudjelovala je i Eleonora, već od malenih nogu. Bile su joj tek četiri godine kad je nastupila kao «Cosette» u drami izvadjenoj iz čuvenog romana Viktora Huga: «Bijednici». I tako je to išlo do četrnaeste godine. Kroz cijelo to vrijeme davali su joj same nekakve prostodušne više manje neznatne uloge, koje su onda bile u modi, no koje ni za njenu dušu ni za njen talenat nisu značile ništa.

Vrijeme velike nevolje. Očeva družina slabo je zaradjivala i mala je Eleonora mnogo trpjela od oskudice. Nju je jednog dana natjerala glad, te je zajedno s nekom drugom djevojčicom odnijela gostioničarki komad «palente»... Uto joj je i majka umrla u bolnici. Sama, bez majčine zaštite imala je mnogo muke, da odoli poniženjima, kojima je bila izložena od strane svojih kazališnih drugova i družica. No ona je bila rodjena umjetnica, pa ju je podržavala sveta vatra, što joj bijaše od Boga dana. U devetnaestoj godini doživjela je Eleonora svoj prvi veliki uspjeh. Prikazivalo se jedno Zolino djelo. U tom komadu imala je da nastupi neka druga glumica, koja je u posljednji čas oboljela. Za njezinu ulogu trebalo je naći zamjenicu. I našli su je u Eleonori Duse. Tu svoju ulogu odigrala je upravo sjajno. Sjutradan su sve novine bile pune njenog imena. Put k slavi bio je otvoren. Taj put nije ravan, naprotiv on je vrlo strm i loman, jer vodi iz visina na same visine. Mnogi sustaju već od prve zapreke. Duse je u nekoliko godina sve svladala. U njezino vrijeme francuska je drama i komedija bila na vrhuncu. U svim tim najkrupnijim djelima Duse je nastupala kao prva glumica, i kuda je išla svuda je ubirala najveće uspjehe.

Medjutim uloge, s kojima je sebi stekla svoju ogromnu slavu, nisu je više zadovoljavale. Tražila je djela s više istine i mnogo uzvišenije, nutarnje ljepote. Neko vrijeme mislila, da je sve to našla u nekim D'Annunzijevim dramama, u njegovoj «Giocondi», «Franceschi» i dr., ali se nabrzo okrenula k sjeveru, k velikom Ibsenu. Tu je ona našla, što je tražila. «Nora», «Gospodja s mora» — to su njezine uloge. U njima se ona začudjenom i zapanjenom svijetu prikazala nesamo kao nedostiživa umjetnica već i kao prava Žena, u najuzvišenijem smislu te riječi.

God. 1909. glumila je u Berlinu u «Gospodji s mora» i polučila izvanredan uspjeh. I na veliko čudo cijeloga svijeta, poslije tog triumfalnog uspjeha, ona izjavi, da za uvijek napušta teatar. Bilo joj je tada upravo pedeset godina (rodjena je u Vigevano u Lombardiji, 3. oktobra 1859.) Ta se je vijest bolno kosnula svih pravih i iskrenih ljubitelja umjetnosti. Sve je žalilo za njom. Njezina divna pojava (neizrecivo lijepe, mramorne ruke) njezin glas, dobar i otmen osmijeh, njezina topla riječ, koja je ulazila u sve duše i potresala svim srcima, pa sva ona njezina veličanstvena umjetnost, koju je trebalo vidjeti i osjetiti, sve je to pridonosilo općoj žalosti za izgubljenom glumicom. Ona se je opravdavala, da su je na tu odluku potakle njezine teške tjelesne i duševne patnje. Koje su te duševne boli? To je ono, što je još danas tajna...

I tako je ona proživjela punih dvanaest godina daleko od bučnoga svijeta i teatra. U svojoj povučenosti mnogo je čitala. Silno je voljela Ruse, osobito Tolstoja, o kome je rekla, da je doživio svjetski rat, bio bi jedini čovjek na visini onog strašnog vremena. Uvelike je cijenila Gorkoga, a o Dostojevskome kazala je, da bi bila sretna, kad bi mogla igrati uloge svih ženskih lica, što ih je veliki Rus iznio u svom čuvenom romanu «Idiot».

Dubok dojam proizveo je na nju rat sa svim svojim strahotama i teškim posljedicama. Što je više razmišljala o sudbonosnim dogadjajima, kojima je i sama bila svjedokom, to je sve jače dolazila do uvjerenja, da je njezino vrijeme došlo, budući da pored svega odvratnog materijalizma, koji je ovladao svijetom, ima i vrlo mnogo ljudi, što gledaju u višine, k vedrom nebu, gdje traže ideale istine i ljepote, možda više negoli u predjašnja sretnija vremena. I što je prije mogla, prekinula je svoj mir i jedne večeri, 5. maja 1921., prikazala se nakom dvanaestgodišnje šutnje u jednom kazalištu u Turinu u istoj onoj Ibsenovoj drami, s kojom se je god. 1909. bila u Berlinu oprostila od općinstva. Njezina pojava u turinkom teatru bio je dogadjaj prvoga reda. Kad je divna starica (bile su joj tada 62 godine) stupila na pozornicu, činilo se, da će se pod silnim pljeskom srušiti kazalište. Svi su bili ushićeni, kao izvan sebe od oduševljenja i ganuća. Mnogi su i plakali.

Ali to nije trajalo dugo. Ubrzo je velika umjetnica doživjela neuspjeh i razočaranje. U vrlo rdjavim ekonomskim prilikama, bolesna, ostavljena od ljudi, kojima je do posljednjega svoga daha htjela da pokloni svu svoju veliku i plemenitu dušu, ona se je god. 1923. riješila, da ostavi nezahvalnu Europu. To je i učinila. Jednog dana ukrca se za Ameriku, gdje su je dočekali rakriljenih ruku. Tu je ona išla od teatra do teatra, od jednog triumfa do drugog. Opet je na njenu nebu zasjala njezina zvijezda, popravile se i novčane prilike, i već je mislila, kako će se opet vratiti u Italiju, kad li najednom oboli od upale pluća i umre 21. aprila 1924. Mjesec dana zatim preneseno joj je mrtvo tijelo u Italiju, gdje je sahranjeno uz velike počasti.

Tako je eto svršila svoj život ta — kako ju je Matilde Serao nazvala — Vječna žalosna Putnica. Nema većeg grada u Evropi ni u nekim drugim djelovima svijeta, koji nije vidio tu Žalosnu Putnicu. Otkad se rodila, uvijek se je nalazila na svom putu ljepote, istine, ljubavi, žrtve i bola. Kuda je išla, onaj je teret sudbine na svojim nježnim ramenima teško nosila.

Ko će Eleonoru Duse da razumije, mora u velike visine da gleda. Ona je bila dobra i vjerna kćerka Italije, ali je pripadala svemu čovječanstvu, što više, ona i dok je bila živa, nije zapravo bila sasvim žena ovoga svijeta...

Diktat o majci

— Uzmite svoje pisanke, reče učitelj. Budite mirni, molim vas! Ti tamo, je li taj razgovor svršen, ili nije?... Pišite kako ću vam ja kazivati...

U razredu lijepo zagrijanom, u koji je talasima ulazila svjetlost sjajnog listopadskog jutra, nastade buka otvorenih torbi, prelistavanja bilježnica. Nekoliko knjiga pade na pod, dva tri smijeha prsnuše u jednom kutu, pa se onda sve umiri. Dječica, držeći pripravna pera u rukama, digoše oči na svoga gospodina učitelja. Jasnost toga sunčanog jutra nije bila tako vesela kao pogledi tih dječaka od osam i deset godina, punih bezbrižne veselosti djetinje.

Svi su bili veseli. Svi osim jednoga i to jednoga od najboljih učenika u razredu, Ivice Marića, maloga plavušana, kudrave kose, nježnog, lijepoga kao kakova djevojčica, obično veselog, a čija iznenadna i bezrazložna sjeta kao da je ipak iznenadila njegove učitelje za ovo mjesec dana.

— Pišite — nastavi učitelj usred tišine — i nemojte žuriti. Naslov: M a t i.

Pera zaškrinuše po papiru. Djeca propuštajući jezik izmedju usana, trudila su se da što ljepše ispišu naslov na pročelju bijeloga lista. I tko znade nije li u njihovu marljivost nesvijesno i prolazno ulazilo i malo materinske nježnosti, a u njihove mozgove nasmiješena i draga slika njihove majke.

Držalo je medjutim drhtalo u Ivičinoj ruci. Njega je, kada je čuo ime: mati, presjeklo nešto po sredini srca.

I on je hrabro ispisivao slovo po slovo krupne i svete riječi, ali je bio problijedio. Neko strahovanje potamnilo je sada lijepe plave oči djeteta nevina i osjetljiva, prerano pogodjena nesrećom, koju treba pred svijetom sakrivati.

— Koji je to andjeo blaga lica — počne učitelj — što se nadnosi nad vašu kolijevku? Tko vas uspavljuje, svojom pjesmom? Tko bdije kada vi spavate? Tko se smiješi kada se iz sna budite?

— .... Kada se iza sna budite — napisa mali Ivica s mukom. Ali već nije smio dizati glave, bojeći se da mu se ne vidi oči, na koje su navirale suze. Bilo je tako jasno lice njegove majke, njegove majčice, kada se nadnosilo nad njegove prve djetinske uzvike. Ljepše i jasnije sigurno, nego sva druga lica, sviju drugih matera na svijetu! A sada?...

A učitelj je produživao:

— Tko vas je stvorio svojom krvlju, nahranio svojim mlijekom, pazio svojom neumornom nježnošću, zagrijavao svojom neizmjernom ljubavlju? Tko vas je ljuljuškao u vašoj žalosti, tko se smijao vašim smijehom, a plakao vašim plačem? Koga nalazite uvijek spremna da vas utješi, da vas mazi, da vam oprosti, da vas voli pod svaku cijenu, da vas brani od svakoga? Svoju majku, djeco moja, svoju majku!...

Odavno već mali Ivica Marić ne piše. Gušila ga muka, koja mu nadimlje grudi, pa se penje iz njegova srca u oči. Sakrivši lice rukama, nepomičan, pušta da mu teku krupne suze po obrazima i da kaplju na njegovu pisanku, udarajući tupo.

Gdje je ta njegova majčica? Otišla, jao, otišla prije dobar mjesec dana, naglo. Ništa se nije znalo o njoj. Ostavila oca zaprepaštena, ojadjena, luda od boli i neizvjesnosti, a cijelu kuću zapuštenu, otrovanu. Gdje je upravo njegova majka? Kakova mu je ludost srca i sjetila otrže?

— Djeco — nastavljaše neumoljiv glas učiteljev — a svaka njegova riječ razapinjala je na križ nesretnoga mališana — volite i poštujte svoju majku! Kada vas sve ostavi na svijetu, jedina vam ona još ostaje i njena neiscrpiva ljubav...

— Gospodine — umiješa se u riječ jedan glasić. Ivica plače.

Cijeli razred podiže oči.

— Kako! Pa tome je djetetu zlo! — reče učitelj, pritrčavajući mu.

Bilo je zbilja i suviše. Ostavljeni mališan pao je u nesvijest, blijed kao krpa.

Načini se žagor. Učenici su se tiskali da vide što je. Sretni tom promjenom, štipali su se podmuklo i brbljali kao čavke. Učitelj uze Ivicu Marića na ruke, pa ga u trku odnese do školske vratarke. Dok su mu kvasili slijepe oči, dok su mu podmetali ocat pod nos, otrča neko po oca koji je radio tu blizu u kancelarijama neke fabrike.

Kada je on stigao, dijete je dolazilo k sebi, pa kad mu se svijest vratila, gušilo se u suzama.

Ivica se objesi ocu o vrat preplašeno:

— Tata! Tata!

— Nerazumljivo, iznenada, slabost muka... odvedite ga gospodine Mariću — zaključi učitelj. Do pred veče ne će se ni poznavati ništa više.

— Mali moj, šta je? — reče otac, kad su stigli kući i kada se dijete najzad umirilo, da može da govori. — Šta se je desilo, no, šta te je snašlo?

— Učitelj nam je kazivao u pero — promuca mališan.

— Pa?

— Eto vidi — reče mali, pružajući mu pisanku.

Otac baci pogled na započeti diktat, pa pročita retke drhtave i zamrljene suzama:

«Koji je to andjeo blaga lica, što se nadnosi...»

— Siroti moj mali, mili moj — promuca otac, zagrlivši svog sina.

I obojica su dugo plakali za onom, koja je pobjegla iz obijesti i ostavila i maloga i muža, bez obzira na velike dužnosti, koje ima žena i majka.

Ali život je tu. Ivica se morao vratiti u svoju školu po podne.

Srce je htjelo da prsne malom Ivica kada je opet sjeo na svoje mjesto medju svoje drugove.

— A tu si! — reče mu lijevi susjed. — Baš si imao sreću. Izvukao si se jutros iz diktata.

Ivica Mavrić ga samo pogleda, ne rekavši ni riječi, očima tako žalosnim, da je onaj zbunjen, okrenuo glavu.

V. T.

Salamonove misli o dobroj ženi

Oslanja se na nju srce muža, sreće njoj ni njemu ne će nikada faliti.

Čini mu dobro, a ne zlo, svega vijeka svojega.

Traži vune i lana i radi uvijek rukama svojim.

Ona je kao ladja trgovačka, izdaleka donosi hranu obitelji svojoj.

Ustaje dok je još noć, daje hranu čeljadi svojoj i posao djevojkama svojim.

Gledaj, kako voli rad! Ne gasi joj se noću svijeća.

Put kroz Večnost

Na vrhovima stabala pomreše odblesi dana,
iz šikara
vrh sablasno belog krša niknuše prve sene.
Ja sâm,
pod zidom jedne ruševine,
čekam.
I dok mi zene love nešto tamno neizvesno
u sumraku —
sen davno pomrlih ljudi što su živeli ovde
u me silazi.
Osećam kako se nit jednog te istog života
iz davnine
u meni večno obnavlja.
I ja sam karika jedna
što Juče i Sutra sastavlja.
Kad padnem
neko će drugi poći po mojoj stazi.

Visoko iznad grobova
Život kroz Večnost gazi.

Branko Perović.

Obed

Va turne od crekvi
sedel je mežnjar i gledal na uru
Pokle j' špagi ćapal i počel potezat:
polne j' zazvonilo.
Mate j' motiku hitil i legal va hlad
pod veli marun.
S pipi j' potezal
lešicu gledal
i lepo pročival.
Po cestice beloj
ženska j' hodila, —
to mu je Tonka
obed nosila
H njemu se j' posela
obed mu j' ponudila
(repica j' bela
s fažolon bila).
Pomalo je jil
z ženun govoril

Polne j' zvonilo
sve j' počivalo
i mirovalo.

Drago Gervais.

Trešnja pjestinje

Japanska priča.

Prije tri stotine godina živio je u selu Asamimura, u okružju Ousangori, a u pokrajini Iyo, čovjek po imenu Tokubei. — Bio je najbogatiji u okružju, i muraosa, ili načelnik u selu. U mnogočem bio je sretan, osim što do svoje četrdesete godine nije upoznao očinsku sreću. Stoga su on i žena njegova, žalosni što nemaju djece, mnogo molili božanstvo Fudo Myo O, kojemu je u čast bio podignut hram nazvan Saihoji, u Atsamimuri —

Napokon im budu uslišane njihove molitve; rodi im se kćerka. Dijete je bilo vrlo lijepo, i nazovu je O-Tsuyu. Oni najme za djevojčicu pjestinju (dojkinju) po imenu O-Sode.

O-Tsuyu uzrasla je već do djevojke, kad u petnajstoj svojoj godini oboli, pa su liječnici držali, da će umrijeti. Zato je vrijeme pjestinja O-Sode, koja je ljubila O-Tsuyu pravom majčinom ljubavlju, polazila u hram Saiholi i skrušeno molila boga Fudo-Samu za djevojčino zdravlje. Kroz dvadeset i jedan dan išla je u hram i molila, kad poslije dvadeset i prvog dana O-Tsuyu iznenada ozdravi.

U kući bogataša Tokubeia nije bilo veselju kraja, pa on u čast sretnom dogadjaju priredi svečanost za sve svoje prijatelje. Ali noću za vrijeme svečanosti, pjestinja naglo oboli, i liječnik, koji je bio pozvan, da je liječi, izjavi, da O-Sode mora umrijeti.

Ožalošćena se porodica skupi oko njene postelje, da se oprosti s njome. Nato pjestinja reče: «Došlo je vrijeme da vam kažem nešto, što vi nijeste znali. Moje su molitve uslišane. Molila sam boga Fudo-Samu, da mi dozvoli, da umrem mjesto O-Tsuyu, i ta mi je velika milost udijeljena. Ne žalostite se stoga radi moje smrti. Imam samo još jednu molbu. Obećala sam bogu Fudo-Sami, da ću u vrtu hrama Saihoji u znak zahvalnosti zasaditi trešnjino drvo. Budući da ja to sama ne ću moći da učinim, molim vas, da vi ispunite taj zavjet mjesto mene. Zbogom, dragi prijatelji, ne zaboravite, da sam bila sretna što sam mogla umrijeti za O-Tsuyu.»

Iza pogreba O-Sodinog, zasade roditelji O-Tsuyu u vrtu hrama Saihoji mlado trešnjino drvo, najljepše koje su našli. Drvo je raslo i uspijevalo. Šesnaesti dan drugoga mjeseca slijedeće godine, upravo na godišnjicu O-Sodine smrti, rascvate se drvo u svojoj potpunoj ljepoti. I tako je cvalo dvije stotine i pedeset i četiri godine, a rascvalo se uvijek na šestnaesti dan drugoga mjeseca. Cvjetovi bili su prekrasni, crveni i bijeli, i ljudi prozvaše drvo: Ubazakura, a to znači: trešnja pjestinje.

Nervozna mati

Naši su stari živjeli mirnije i spokojnije od nas. Danas je život užurban. Od svakoga pojedinca traži se mnogo, zahtjevi su porasli. Užurbanost neka vlada svijetom, sile se jače troše, izživljavanje je naglije. Mnoštvo potreba, o kojima naši stari nijesu vodili brigu, svaljuje na nas današnji život. Živci su današnjega pokoljenja u neprestanoj napetosti. Sve je u nekoj žurbi, jurnjavi i bježanju. Brzo i naglo teče svakidašnji naš život. Zato je živčano poremećenje, poznato pod imenom nervoznosti, u neku ruku moderna bolest današnjega doba.

Jednoličan rad, pa bio i naporan, ne djeluje toliko na živce. Sitne brige, hiljadu raznovrsnih poslova i poslića, pocjepanost svijesti jače izcrpljuje naš živčani aparat. Jedno radiš, drugo spremaš, na treće misliš, a stotinu drugih stvari te čeka i nuka na žurbu i pravovremeno obavljanje poslova — sve to utiče na živce. Bolesti, brige, žalosti i probdivene noći još jače. A svemu tome najjače je podvrgnuta žena. Kućni poslovi nijesu doduše tako naporni kao težački muški poslovi, ali jače iscrpljuju živčani sistem. Ti se poslovi obavljaju usto u zatvorenim prostorijama, često nezdravim i slabo zračnim. Uzme li se još u obzir da je ženski organizam nježnije gradjen od muškoga, to je razumljivo, da je ona kraj nabrojenih svojih dužnosti, porodjaja i drugih raznovrsnih uzroka vrlo jako podložena nervoznosti i drugim živčanim neurednostima i bolestima.

Ne treba opisivati sva obilježja nervoznosti, jer su više manje poznata svima. Nas ovdje momentano interesira nervozna žena kao mati, dakle kao uzgo-

jiteljica djece svoje. Nervoznost, kojoj se inače ne poklanja ona pažnja koju zaslužuje, imade u uzgojnom pogledu vrlo rdjave posljedice. I najbolja i najvrednija žena, plemenitih osjećaja, dobra srca i čestita značaja, može, sve i nehotice, mnogo zla nanijeti djeci svojoj, kad razumno ne stišava i ne obuzdava nervoznost, ako joj je podložna. Prije svega slabost živaca prelazi i na potomstvo, dakle je nasljedna, od čega mogu djeca ni kriva ni dužna mnogo trpjeti u životu. Za vrijeme djetinstva vezano je pak mlado biće jedino uz majku. Od nje prima prvi i najznatniji uzgoj. Osobine, koje dijete poprima u toj ranoj mladosti, nosit će u sebi za vrijeme cijela života svoga. Vrlo je važno dakle, da dijete u to doba bude vodjeno kako treba. Majka već od prirode posjeduje i ljubav i nagon za uzgoj svoje djece, ali to još nije dovoljno. Uz ljubav i nagon mora biti i razuma, jer samo razuman uzgoj može da donese valjana ploda. A upravo nervoznost često je puta zapreka razumnom postupku majčinu u uzgoju djece. Kajanje i grižnja savjesti iza nesmotrena čina ništa ne koristi. Nije dovoljno znati i osjećati što i kako valja raditi, nego treba tako doista i činiti.

Život djeteta mora teći mirno i spokojno. Uzrujavanje, strah, potištenost i druga jaka depresivna čuvstva upravo razaraju nježni živčani sistem djeteta i kao otrov djeluju na mladu mu dušu. Naprasiti i nagli nalozi i zapovijedi, oštri ukori i nenadane upadice jesu teški udarci na dijete. Okolina njegova mora da je mirna, sabrana i vedra. Upadice svake vrste potresaju cijelim mu bićem i silno nepovoljno djeluju. Srdžba, gnjev i jetkost ne bi smjelo vidjeti, niti kojekakve hirovite ispade oko sebe. Nikakve trzavice ne bi smjele remetiti njegov duševni mir ni ogorčavati njegov mladi život. Tiha radost, nježnost i srdačna toplota majčina zagrljaja jesu sreća i blaženstvo njegovih mladih dana. Grijehota je razarati to njegovo carstvo, taj njegov mali raj. Pa ipak nervozni majčini ispadi često poremećuju spokojstvo, toliko potrebno djetinjoj dobi. Nervozne upadice djeluju na nj sve ako i nijesu direktno na njega upravljenje. U svakom slučaju, kad je blaženstvo mira u njegovoj okolini narušeno, ono trpi. A gdje je mati nervozna, to se poćešće dešava, makar i za sitnicu kakvu. Potres, što ga u dijetetu izazivlje nervozni ispad okoline, nije bez posljedica. Opetuju li se takvi potresi češće, ili što je još gore, ako se život uopće razvija u takvoj atmosferi, može dijete da tjelesno i duševno oboli. U svakom slučaju na štetu je djeteta samoga, jer ako to i ne ostavi teže posljedice tjelesnoga zdravlja, to će svakako loše uplivisati na uzgoj, te će se izopačiti pojedine duševne funkcije, kao ćud, temperamenat, razboritost, čuvstvene i voljne sposobnosti, te će cijela osobnost njegova poprimiti neželjena obilježja, mane i nedostatke.

Od velike je važnosti dakle, da se s djecom postupa blago i smotreno, bez nervoznosti, te da uopće u okolini njihovoj vlada sabranost i mir. Imajući na umu rdjave posljedice razdražljivosti na djeci, moći će i nervozne matere da se suspregnu i obuzdavaju, znajući da će tako koristiti i sebi i djeci svojoj.

N. Zec.

O ženidbi

Samo zdravi ljudi imaju pravo na ženitbu.

Imamo mi jednu vrlo lijepu narodnu svatovsku pjesmu. U toj pjesmi pjevaju momku ovako:

«Ne gledaj joj v'jence ni obore,
Ne gledaj joj šarene zobune,
Nit joj gledaj vezene rukave,
Već joj gledaj stasa i obraza,
S kim ćeš, brate, v'jeka vjekovati!»

Na tu pjesmu djevojke milo odgovaraju ovako:

«Ne gledamo zlata ni dorata,
Već gledamo na konju junaka,
Za što ćemo svoju mladost dati!»

Ovih nekoliko redaka iz lijepe narodne pjesme mnogo nam toga kažu.

Kako bi dobro bilo, kada bi se naša mladost držala nauke iz ove narodne pjesme! Ali — to je staro, to je nekad bilo; pjesma ostala u starim, zaboravljenim knjigama, knjige se zaboravile, pa i pjesma i njezina nauka ode u zaborav.

Da, staro, ali uvijek lijepo i dobro. Jer, veli to ova pjesma:

— Kad se, momče, ženiš, onda ne gledaj na bogastvo u djevojke, nego — na «stas i obraz», a to znači: — na zdravlje i poštenje. A isto tako i djevojke otpjevaju, da ni one ne gledaju na zlato, nego na junaka, na čovjeka, s kojim će vijek vjekovati!

To je staro. Tako se nekad pjevalo i — gledalo i radilo.

A danas? — Danas smo mi napredni, moderni, učeni i gospodski.

Čim momak zagazi u osamnaestu godinu, onda već traži djevojku, i to onako površno, samo da je. Slabo se to kada pita, da li mu je ona srcu draga, da li će moći s njom u ljubavi živjeti, nego se gleda na «vijence i obore» — na kesu i novce.

Jest, mnogi se — prerano žene.

Kad pomislimo samo na te mlade godine, kad je mnogome te mnogome tijelo nejako, a nijednome se nije još posve razvilo, onda bismo morali odmah kazati, da je mladić sa 18 godina premlad za ženidbu.

Sa ženitbom se počinje posve novi život, koji je od momačkoga različan u svemu. Mnogi se ožene, a još su u svemu kao djeca. Jedino ih diči, da mogu piti i pušiti kao i odrasli.

Rana ženidba djeluje štetno, jer svrhu ženidbe momak od 18 godina krivo shvaća. Mjesto da posveti svoje sile u dobro, on ih rasipa i tako se brzo postara.

Koliko se pak djevojaka uda, a još su prava djeca. Za ženidbu se hoće dvoje ozbiljnih, zrelih ljudi — zdravih i jakih u svakom pogledu.

Jer ne zaboravite:

Ženidba nije običaj, nego — dužnost.

Onaj, koji drugačije shvaća ženidbu, ima krivo i — čini krivo.

Ako shvaća ženidbu kao sredstvo za udovoljavanje strasti, onda je bolje, da se nije ni oženio, jer nije zavrijedio, da ga itko ljubi. Ženidba se mora shvaćati samo kao jedna sveta i lijepa dužnost, jer u njoj nam je dana prilika, da budemo korisni članovi roda i društva.

Muž i žena mogu mnogo učiniti, ako hoće. Odgajajući djecu za prave i vrijedne ljude, oni postaju vrijedni, korisni radnici na općem dobru.

Ima jedna lijepa narodna riječ, koja kaže: «Djeca majci rajska vrata otvaraju».

Kad tako shvatimo ženidbu, onda nam se u njoj nameću dužnosti, koje ne bismo smjeli nikada smetnuti s uma.

U prvom se redu smije ženiti onaj, koji je za ženidbu sposoban tjelesno i duševno. Nikada ne smije ni žensko ni muško zaboraviti, da od bolesnih roditelja ne će ni djeca biti zdrava.

Tko uzme bolesno čeljade za druga u životu, neka se za sigurno nada mnogim nevoljama i bolestima djece.

Ne može se, dakako, paziti na svaku i neznatnu boljeticu, ali se ipak mora paziti na glavne i teške bolesti.

Ako je otac ili mati, čak oboje sušičavo, teško će djeca biti zdrava. Ako se i ne rode sa sušicom, bit će ipak slaba, pak će tako podleći kojoj drugoj boljetici.

Za istarsku djecu

Sveta laž

— Mamice, reći će jednog dana mala Mila svojoj majci, meni je vrlo žao Mire. Pogledaj samo, kako je odjevena! Opravica joj doduše čista, ali vrlo trošna, na njoj se više ne raspoznaje ni kake je boje bila. Pa i tanka je — a vani je zima. Da joj darujemo onu moju zimnju opravušto je ja više ne mogu da nosim, jer mi je i pretijesna i prekratka? Šta veliš na to, mamice?

Majka bi od svega srca udovoljila želji svoje dobre i milosrdne Mile, ali ima jedna zapreka. Mirina mati bila je od dobre kuće, pa i poslije, pošto se udala, imala je neko vrijeme u kući svega i svašta. Onda je došla nevolja, ali je i pri tom sačuvala svoje prvašnje dostojanstvo. Nije tražila ni htjela milostinje. Ni ičije pomoći. Možda je o tome malo pretjeravala, no bilo ovako ili onako, od toga nije odstupala ni za vlas.

Kako da joj ponudi onu opravicu, a da je ne uvrijedi?

Da znate, djeco, kakvi i koliki su putevi, po po kojima ide dobrota! Kad mora, dobrota će se poslužiti i kakvom malenom laži. Takva laž nije nimalo ružna, ona je šta više — sveta.

Ona Milina opravica bila je od sive vune. Milina mati dala ju je omodriti, tako da se činilo, kao da je u isti čas izišla iz dućana. Nova novcata. Nato pozove k sebi majku male Mire, pa će joj s puno srdačne iskrenosti:

— Gospodjo, imam u Milanu sestru. Ona je mojoj kćerkici poslala na dar jednu opravicu, koja baš nije sjajna, ali je ljepušasta. Medjutim sestra ne zna, da moja mala raste ko iz vode — pa evo, desilo se, te je opravica za nju nešto pretijesna i prekratka. Da joj je vratim, učinila bih joj na žao, pa sam evo došla na misao, ne bi li možda ona opravica dobro pristala vašoj djevojčici?

Mirinoj se je majci opravica činila baš vrlo zgodna. Uze je i reče:

— Idem, da vidim, da li će biti Miri na mjeru, a onda ćemo lako da uredimo...

— Svakako, svakako — prekine je Milina mati i popratí je do kućnih vrata.

Uveče se vrati veleći:

— Pristaje joj, kao da je za nju krojena, i mala ju je, moram reći, baš zavoljela. Sad ćete vi, gospodjo, kazati meni, koliko...

Milina se majka nježno uozbilji:

— Mislim, ili se barem nadam, da me nekoliko volite i štujete...

— Pa kako biste mogli o tome i da posumnjate?

— Kad je tako, vi ćete sami vidjeti, da ja ne bih nikako mogla da prodam ono, što je mojoj djevojčici poklonila moja sestra. Šta bi moja sestra, kad bi doznala, da sam to uradila? Nego, ako vas ovaj moj dar vrijedja, a vi mi ga vratite, i kao da nije ništa bilo. Ali kažem vam, da sam ja na vašem mjestu, ja bih primila, mâ i ni za što drugo, već samo da ugodim osobi, koju štujem i volim. Mirina je mati naposljetku primila poklon, i nesamo što se zbog toga nije osjetila poniženom, već se našla ponukanom, da gospodju zamoli za oproštenje, što nije odmah privolila.

Iz talijanskoga (Colodi: Santa bugia).

Jedno pitanje

Bio jednom kralj, koji je oko sebe rado skupljao mudrace svoje države i mučio ih raznim pitanjima, na koja su oni morali da odgovaraju. Tako je jednog dana došao u neki samostan, pozvao ispred sebe opata, pa će mu:

— Evo vam jedno pitanje: Što mislite, gospodine opate, koliko sam ja vrijedan? — Sjutra u ovaj sat doći ću po odgovor. Bude li odgovor točan, vi ćete u ovom samostanu ostati opatom do kraja života svoga, ne bude li, morat ćete smjesta da selite.

To reče kralj i ode.

A opat ostade tužan i žalostan. Duboko zamišljen, oborene glave šetao je oko samostana razmišljajući, što će kralju da odgovori. Idući tako namjeri se na nekog pastira, koji ga upita, što mu je, te ide onako tužan i zamišljen?

Opat mu ispripovijedi svoju muku, a nato će pastir:

— Budite bez brige, prečasni gospodine! Već pozajmite vi meni vašu halju i pustite, da ja dočekam kralja i da mu odgovorim mjesto vas.

Opat pristane, i kad bi sjutradan, pastir navuče na sebe opatovu halju, i tako udesi lice, da ga je svak mogao lako da zamijeni s pravim opatom. U odredjeni sat dodje kralj s pratnjom, i pošto je onaj krivi opat stupio preda nj, ponovi mu kralj svoje jučerašnje pitanje.

— Što mislite, gospodine opate, koliko sam ja vrijedan?

— Veličanstvo, odgovori krivi opat, vi ste vrijedni punih dvadeset i devet srebrnjaka.

— Ho! ho! ho! — nasmija se kralj, ja sam mislio, da ćete vi mene nešto više ocijeniti.

— Oprostite, Veličanstvo, ali kako su Židovi za našega Spasitelja platili samo 30 srebrnjaka, vi ne možete nikako vrijediti više od 29.

— Dobro ste odgovorili, gospodine opate, reče kralj i ode. Opat je ostao na svome mjestu, u samostanu, a onog pastira uzeo k sebi za nadglednika velikog samostanskog imanja.

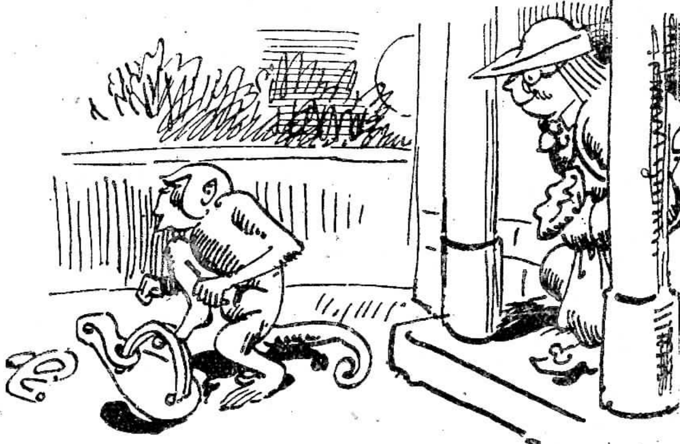
Majmun Flok i majstor Pečerilo

Trči Flok, trči, a za njime, kako već znate, onaj skitalica, čižmarev kalfa, mljekarica i najsmješniji od svih — pekar Pečerilo. I sve se prijeti onim svojim dugim štapom i sve viče: — Moji jadni kolači! Moji jadni kolači!

Teško Floku, ako ga dostignu. On to zna i osjeća, i sve gleda, kako bi se spasao. I trči, trči, trči.

Bježeći tako ugleda iznenada plot, što se je dizao okolo vrta. Baš negdje nasred vrta bijelila se kućica. Majmun baci štaku, preskoči plot i pobjegne u vrt. Nitko nije znao, kamo je Flok pobjegao ni kamo se sakrio. Tražili su ga po ulici, ali ga ne nadjoše.

U to vrijeme Flok se je mirno šetao po onome vrtu. Baš je htio da pojede kolač, kada vidje pred vratima bijele kućice nekakvu čudnu stvar napravljenu od željeza. Majmuni su kadkada i malo ludi: hoće svega da se dotaknu. Tako i Flok spusti kolač na zemlju i podje do onog željeza i učini kao da će ga opipati, kadli najednom, ono se željezo sklopi i uhvati jadnoga Floka za nogu.

— Jao! Jao! — zakriješti majmun, a u onaj isti čas banu na vrata gospodar kuće s vrećom i žilavom šibom u ruci.

Onaj gospodin pogleda majmuna nekako mrko pa će mu:

— Ha! Ti si dakle onaj, koji mi otima kokoši? Mislio sam, da ću u onim kliještima uhvatiti kakvu lisicu, a kad tamo: majmun! Ti si mi

dakle pojeo do sada dva kokota, četiri patke i šest kokoši.

Jadan Flok nije znao, što mu onaj gospodin govori. Nije takodjer mogao da mu reče, kako ne bi bilo pravedno, da on sada trpi zbog grijeha lukave tete lije. Medjutim onaj ga gospodin uhvati pa mu reče:

— Čuj ti, krvniče mojih kokoši! Ja ne ubijam i ne tučem nikada životinja, ali je kradja težak grijeh, pa ćeš za svaku kokoš, što si mi je ukrao, dobiti po jednu šibu.

Onda gospodin strpa majmuna u vreću i udri po njemu, da je prašilo.

Majčin težak

Rodi majka pod starost ratara,
Pa mu kuje ralo i oralo,
Ralo mu je od srebra kovala,
A oralo od suhoga zlata.
Bič mu plela od zelene svile,
Pa ga slala rano na oranje.
Jedva čeka mila stara majka,
Jedva čeka, da danak osvane,
Da mu nosi na oranje ručak.
Traži majka ratarića mala,
Majka traži, ne može ga naći.
— Gdje si, sine, ratariću mali?
Ili te je ralo zaoralo?
Ili su te jeleni raznijeli?
Il' su tebe odmamile vile?»
Al' povika iza gore vila:
— Muč, ne plači, ratareva majko!
Muč, ne plači, kad ga naći ne ćeš.
Evo njega, al' ga mi ne damo.
Već evo ti tananu košulju,
I ná, majko, svilenu maramu,
I ná, majko, zeelnu jabuku.
Pa ti nosi tananu košulju,
I ti nosi svilenu maramu,
I ti drži zelenu jabuku.
Kad ti, majko, košulju podereš,
I kad majko, maramu podereš,
I kada ti jabuka istrune,
Onda će ti tvoj ratarić doći.»
Majka nosi tananu košulju,
Majka nosi — košulja novija.
A marama sve je svilenija,
I jabuka sve je zelenija.
Nikad više ratarića majci!

Milostiva Jelica

Jelici su bile onda jedva tri godine. Jednoga dana sjedila je u kuhinji i tiho plakala. Mati joj se približi pa je upita:

— Zašto plačeš?

A Jelica sve onako plačući odgovori:

— Mamice, draga mamice, molim te, skini ovaj lonac s ognjišta. Velika je vatra, pa ga boli.

A evo, što je bilo. U loncu je voda zavrela, pa je počela davati od sebe neke čudne glasove, što su se činili kao plač. I na to se Jeličino srce ražalilo, pa nije mogla da ne zaplače.

Jedan savjet

Drago dijete, ne počinji nikada ono, što ne bi mogao da dovršiš, ali dovrši ono, što si već jednom otpočeo i što bi mogao da svršiš.

Sestre

Neki poručnik pripovijedao mi je iza bosanske okupacije ovaj dogadjaj:

— Poslije boja kod Ključa, gdje su Bosanci uzmakli, bile su razaslane patrule, da bjegunce traže. Koga ulove, bit će obješen.

I mene je s patrolom odaslalo.

Već sam dvojicu ulovio i u tabor — pod stražom — poslao, tako da mi od cijele patrole dva momka ostaše. Tad opazim mlada Bosanca, gdje oboružan zamače u kuću. Stupivši u kuću vidjeh, kako dvije žene pobjegoše u drugu sobu. Pred nama je onaj mladi Bosanac. Sakrio oružje i taji, da se je protiv nas borio.

Momci traže i nadjoše pušku. Cijev je još vruća...

— Vežite ga! — zapovjedih.

U taj tren dolete u sobu dvije djevojke, kao dva andjela. Plačući padoše preda mnom na koljena.

— Gospodine, nemoj, ako Boga znaš, nemoj! Pusti nam brata!... Sirote smo bez oca i majke, smiluj se!

Zapovijed stroga. Neposluh bi me glave stajao. — Naprijed! — kliknuh.

Djevojke me ne puštaju. Grle izmjenice mene i brata. Plaču, jadikuju: — Smiluj se! Jedna donese posudu novaca.

— Uzmi, gospodine! Uzmi kolikogod hoćeš... Uzmi sve! — samo nam brata ostavi!

— Zapovijed je zapovijed. — Ajde, vodite ga, rekoh.

Djevojke lome u očajanju ruke, kao lude. Plaču i mole: — Smiluj se! Smiluj se! Tako te majka živa dočekala, smiluj se!

Pogledah moje pratioce. Oba plaču. Pozvah ih na stranu.

— Zakunite se, da me ne ćete odati, ako ga pustim...

Oni se zakleše.

Jurić i ptica

Jednoga dana pozove Jurića neki njegov prijatelj k sebi u kuću. Premda mu je majka više puta preporučila, neka u tudjoj kući ništa ne jede, on je toga dana već na prvo pitanje, da li želi malo kruha s marmeladom, odgovorio brzo i lakomo:

— O, vrlo rado, vrlo rado...

Kad je došao kući, mati mu je na ustima vidjela, što je jeo. Pošto vidje, da mati sve zna, Jurić se vrlo iznenadi pa kroz plač upita:

— A tko ti je to kazao, mamice?

Kazala mi je ptica. Stala je na lipi i vidjela, kad si jeo, odgovori mati.

Jurić poljubi majki ruku, obeća, da će je drugi put slušati.

Poslije nekoliko dana odvede ga onaj prijatelj opet k sebi u kuću, ali ovaj put nije ga nitko mogao natjerati, da uzme ma ni jedne mrvice. Kad se iza toga vrati kući, on još na vratima veselo upita:

— Mamice, mamice, je li ti kazala nešto ona ptica?

— Nije, sine, reče mati, a Jurić se naljuti i reče:

— Ala je luda ta ptica! kad jedem, odmah dodje da ti javi. A zašto ti ne kaže i onda, kad ne jedem? A ipak je i danas bila blizu. Vidio sam je na lipi...

Jurićeve mudre izreke

Bolje je biti u Lanišću bogat, nego u Pazinu siromah.

Bolje je pošteno najesti se, pa onda otpočinuti nego li cijeli dan u šumi cijepati drva.

Bolje je voziti se deset kilometara željeznicom, nego li prije objeda tući na cesti kamenje.

IZ MOJE TORBICE

Mudračina Jurić i lijenčina Ivić spavali su jednom u istoj sobi i u istom krevetu. Ivić se u neke probudi, ali kako je bio lijen, nije htio da otvori oči i vidi, dali je već blizu dan. Zovne Jurića, a kad mu se ovaj oglasi, reče mu:

— Čuješ, Juriću, je li još tamno?

— Pričekaj, odgovori mudračina Jurić, dok zapalim svijeću, pa da vidim...

—«»—

Evo naslova zadaće, što ju je učitelj zadao učenicima: «Opišite jedan izlet po moru.» Jurić se je više puta vozio morem, ali u ovaj mah nije se nikako mogao da sjeti, ni što je onda vidio ni čuo. A nešto mora da napiše, te on ni pet ni šest, nadrlja ovo:

«Izlet po moru. Kad smo došli na parobrod, parobrod je učinio fić! — i krenuo. Kad smo bili vani, digne se jedan val, veći od Učke. Kad ga kapetan vidi, reče: — Mogli bismo se utopiti, bit će zato najbolje, da se vratimo u luku. I mi smo se vratili.»

Kako vidite: kratko i mudro.

—«»—

Jurić se tužio, da ga boli želudac. Donijeli mu ricinusova ulja, ali mu se nije dalo, da ga popije. Mati ga je sokolila:

— De, Juriću, popij i misli u sebi, da to nije ricinusovo ulje, već da je to nekakva slatka limunada.

A Jurić odgovori: — Mamice, daj ti meni radije limunadu, pa ću ja čitavo vrijeme misliti, da ono nije limunada, već pravo ricinusovo ulje.

—«»—

— Juriću, ti si danas opet odnio batina.

— Nisam ja, tatice, odnio nikakvih batina, već mi ih je sâm učitelj dao.

—«»—

Ivić se je tužio Juriću: — Promisli, kako sam nesretan! Drugima traju ospice po četiri sedmice, a meni su trajale samo dvije, tako da sam već poslije petnaest dana morao opet u školu.

— Ja sam pak kudikamo nesretniji od tebe, odgovori Jurić. Ja sam ospice dobio u augustu, kad nema škole, a morao sam ležati punih pet sedmica.

Teta Luce.

Zagonetka: Ako sam mlad, ostat ću mlad, ako sam star, ostat ću star. Oči imam, ne vidim, uši imam, a ne čujem. Što je to?

Broj 11. | U Trstu, novembar 1927. | God. 2.

Starica

Parobrod se otisnuo od kraja, okrenuo i izišao iz splitske luke; s njegove palube po svome običaju posmatram okolicu i obalu pored koje plovi. I makar, da sam više puta imao prigodu, da se nauživam tih vidika, ipak uvijek, jednakom slatkom melanholijom prati mi oko mrke čemprese sustjepanskoga groblja, i gledam njegovu visoku obalu, i ispod nje, duboko, tajanstveno more — i sjećam se sebe i svojih djačkih dana. Tu more uvijek žamori, a podalje u uvalicama miruje i vuče isprano, bijelo žalo, a često me u duši nešto steže, kada gledam u ta zasjednuta, skrovišta zatišja, otkuda puca pogled na široku nemirnu pučinu... A parobrod odmiče i za sobom ostavlja uvalice, rate, školje i škrape, uvijene u zagasito plavetnilo raznih nijansa, pa kada stiže pored crkvice uzidane u golu kamenu, što je zakrivljuje šuma i bor jednako nad njom žamori svoju pjesmu, kao blagi odjek pučina, čeljad se po običaju krsti; ali ja ne dižem ruke, čemu? Ja sam još prije osjetio svu milinu slobodne, skrušene duše... Pa eto i posljednjega mršavoga rata i predamnom se otvara kaštelanski prodor — prodor moga zavičaja — i tada na dogledu vitkoga zvonika, moja je misao življa i postepeno izbijaju jači osjećaji iz djetinjskoga doba. Pogled mi bježi na sure visove i guste, mrke dubrave, pa tako svesrdno zanesen i ne osjetih, da se s pučine postepeno gubi jaka, trepereća sunčeva svjetlost i da se s istočne strane gomilaju oblaci.

— Nevera će! — čujem iza sebe nečiji glas.

Okrenuvši se opazim poznatu mi staricu, majku jednoga moga školskoga druga.

— Poznala sam Vas odmah, ali Vas nijesam htjela smetati...

Odmah se sjetim, da će me biti starica potražila, da joj što pričam o sinu, činovniku u jednom primorskom gradu. Ona sigurno mišljaše, pošto sam bio njegov drug, da moram o njemu štogod znati. A varala se, jer mi već davno ne bijasmo zajedno, pa tako, ohladnjesmo jedan prama drugome.

— Ni meni ne piše već dugo — odgovori mi ona, kad joj rekoh, da nemam od njega glasa.

— Ne piše mi — ponovi. Pa se ko sjeti i poreče se: — Lažem Vam, pisao mi je jednom — produži starica očito bistrije, kao da hoće, da obrani sina od nečije podvale — pisao mi je kad sam bila bolesna... I pitao me je u pismu, je li mi što potreba... Sigurno bio bi se sjetio svoje majke! —

Oćuta časom, pa osmjehnuvši se ljupko, djetinjski i pogledavši me veselo u oči, produži:

— Znate što sam mu odgovorila?

— Pisala sam mu, da meni ništa ne treba, da sam se ja naučila trpjeti; samo neka njemu i djeci mu dostaje!... Ah, eto isto sjetio se svoje majke!

Staričino lice, pričajući, dobi čisto blag izraz, izraz zadovoljstva, i moj se ljubopitni pogled sukobi s njenim upokojenim. Dodje mi na pamet njezin udovački život...

Iza muževlje smrti bješe joj ostao ma brizi taj sin. Da njega i sebe prehrani, odluči se, da služi po kućama, pa poslije, nešto prištedjevši, poče da u gradu kupuje ženski sitnež: konca, igala, narandža i drugih kućnih sitnarija, i to nosaše na ledjima u svoje selo da preprodaje. Time ona bješe sina odgojila i na nauke ga dala. Isprvice je njezin ideal bio, da ga zapopi. Mislila je: biće čašćen od svoga stada, kao i drugi popovi, pomoći će sebe i svoje, i, smijući se, nadodala bi: Za njih je i ovaj i onaj svijet!

Ali sin se u najljepši čas, kad ga je tako rekući već gledala na oltaru, usprotivi njenoj volji i, raspopivši se svojevoljno, upisa se na sveučilište.

Od tada majci bijaše još grdje, nastadoše za nju prave oskudne godine: gladni zimski i dugi, umorni ljetni dani, kada se iz grada vraćaše sa svojom sitnom robom, ne okusivši preko cijeloga dana ni zalogaja, a večeravši tek osoljeno divlje zelje. I noći besane ugrožene mišlju, da joj sin oskudjeva u nepoznatom, tudjem svijetu.

A kad se prve godine povratio sa sveučilišta, čisto zadivljeno ga promatraše: bijaše se posvema pogospodio, a samo bi se kadkad snuždila, opazivši da je bljedji u licu no obično; biće od velikih studija — pomislila bi, nastojeći tako da se otrese od svakojakih sumnja, koje bi joj se iznebuha nametale. I tada bi ga pitala boljom hranom i nastojala bi da ga i u najsitnijim stvarima zadovolji.

A sin kao da se ne brinjaše za oskudicu i nevolju; svake godine preko praznika dolazaše u selo sve to ugladjeniji i gospodskiji. Dovrši svoje profesorske nauke tri godina poslije propisanoga roka. Pa tek što je dobio službu, oženi se, izgovarajući se, da to ne bi još bio uradio, kad bi bio mogao u gostionicama dobiti sve one ugodnosti, na koje se bio naučio u velikom gradu. I okućivši se, zaboravi na svoje rodno selo...

— Stići će nas nevera — javi se stara, samo da zametne razgovor, i pogleda u oblak, što je gonjen vjetrom prama nama dolazio.

Za čas i udar vjetra zafijuče preko dimnjaka i kroz konope kataraka. Pučina se naježila i tamnije pomodrila, parobrod jače škripi, a po moru naganjajuće se sjenke oblaka hitrije jure, ne mogući nikako da se dostignu.

— Šest je godina što ga nijesam vidila, a deset je punih što nije u selo dolazio — slušam u oluji meki zvuk staričina glasa. — Pošla bi ga opet naći, ali ne znam, bi li mu ženi bilo milo vidjeti me... Pa opet nema veće zarade kao prije... A jelite — osmjehnuvši se na me, reče življe — bilo bi dobro, da se za nj što nadje iza moje smrti! Ma samo da mi ga je vidjeti! — zaključi i, pobojavši se kiše, obaziraše se uokolo, da se negdje zakloni.

A bilo je i vrijeme, jer nad pučinom i kopnom pade rani jesenji suton. Vrhovi posuriše, a u dubravama već je mrak, kuće i drveta uzduž obale, pored koje plovimo, mrkije se ogledaju u nemirnoj vodi. Pogledavši još jednom uokolo, čisto nezadovoljan podjoh u drugo mjesto, da se od kiše zaklonim. Unutra nadjoh tri poznata mi bogata trgovca, jednoga popa i dva stranca, po izgledu sigurno trgovačka putnika. Svi ćutimo iščekujući da oluja počne, pa da se brzo oduši. I ne čekasmo dugo. Po palubi začu se padanje kiše, pa zatim nagao pljusak.

U to, ispred jače oluje, niz stube silazi starica. Pognula se, a pred sobom nosi punu košaricu sitne robe. Zaustavi se na ulazu, pa polažući na tle svoju košaricu, reče kao da se hoće radi nečega da opravda:

— Došla sam dolje, da mi ovo robe ne pokisne...

Niko joj ne odgovori. Svi se, slušajući oluju, zabaviše svojim mislima, samo onaj sveštenik u po glasa moli svoj «oficij».

Do malo i pljusak popusti. K nama sidje kapetan, da naplati prijevoz. Pred njim se objasnuju ona tri trgovca, sveštenik i ja: svi imamo popust, biva plaćamo treće mjesto za drugo, i to svoje pravo ističemo punim glasom. Dodje na red i starica. Razriješi uzao na jednom kraju od marame, izvadi novac i plati potpuno, — a čudno mi što se ne tuži. Kapetan pogleda u novac, pa na košaricu i veli joj:

— Još dvadeset para za robu.

Starica ćuteći plati i to.

U to smo blizu luke, a oluja popušta. Kapetan uzlazi uza stube, a mi za njim. Starica se iz uljudnosti odmakne, pustivši gospodu ispred sebe; ja učinih isto. Ostavši časom sam sa staricom, rečem joj:

— Nije pravo, da Vi sami, ispred svih nas, platiste potpuno prijevoz!

— E što ćete? — odgovori ona — nemam ja polakšice, a taki je zakon!

Pa me s interesom upita:

— Je li te, i moj sin Marko, da je ovdje, imao bi polakšicu kao ostala gospoda? —

I čisto materinski osmjehnu se na me, njegova bivšega druga. **Ivo Ćipiko.**

Večernja romanca

Lahor je pričao cvijeću u perivoju i opet tužnu večernju pričicu:

Bila je djevojčica mlada i vesela. Pjevala je po kući kano slavulj i svijet se čudio, gdje je ona tako vesela i živa. Svijet nije znao, da je u njezinom srcu ljubav živa. Ona je ljubila, ljubila silno, vruće, prvi puta. I odabranik njezinog srca dolazio joj svake večeri pod prozore, upravo kad je sunce tonulo u valove morske. Nad morem i zemljom krilio se u onaj čas neki sumor, neka neponjatna sjeta, ali nad plavom glavicom mlade djevojke bilo je večernje nebo puno radosti, ta njoj je tek osvitalo sunce... I oni su govorili tiho za večernjeg sumraka, šaptali blaženi ob onom času, kad će biti svoji... Njima je bila dostatna njihova mlada ljubav i prosta koljeba...

I mnogi je sumrak prošo vedar kô ljetno pojutarje, al on nije došo nekog sutona. Našao je drugu plavu glavicu, a pjesma zapuštene djevojke orila se nekud nevesela u pusto sumračje... Svijet i opet nije razumio tužne pjesme, al svijet se začudio i više, snebio i jače, kad je i tužna pjesma posve umuknula i pretvorila se u uzdah i suze. I uzdah i suze pretvoriše se u gorke jecaje, kad doleti djevojci vijest za mrkog sutona o njegovom piru s drugom plavom glavicom... Nije pao ni deseti suton, a njoj zazvoniše za nijemog sumraka smrt — — — —

Kako se brzo umire, čudio se svijet!... Da, brzo se umire, kad je u mladom srcu ljubav mrtva... Lahor je jošte vijao oko cvijeća i širio bolnu romancu mrtve ljubavi, i cvijeće je treperilo ko satrveno od tuge, a latice mu se osule biser-suzama...

Rikard Katalinić-Jeretov.

Božja pravda

Nebom su se gonili gusti, crni oblaci; ovdje ondje sjevnula bi munja, a odmah iza toga zatutnjilo nebo, kao da se i ono ljuti na ljudske nepravde, koje svijetom vladaju.

Išla sam zamišljeno pa nisam ni zamijetila, da sam izišla daleko iz varoši. Odjednom trgne me iz misli pojanje «Svjati Bože»! Iznenadjena vidim, da sam blizu groblja. Iza mojih ledja polako se približavao neki sjajni sprovod.

Zvona su grmila kao da se nadmeću sa samom grmljavinom. Sprovod se sve bliže primicao: najprije prodjoše pored mene djaci iz svih škola u našoj varoši. Iza njih su polako i dostojanstveno koračala razna društva, a najposlije pjevačko, koje je pri sprovodu pjevalo. Iza pjevačkog društva išli su svećenici u svečanim odeždama, a najposlije stigoše do mene kola s lijesom, pokrivenim mnogim vijencima, što su ih razni rodoljubi položili na dar: «vrlom rodoljubu», «ocu sirotinje» i t. d.

Ovakvi pohvalni izrazi učiniše me radoznalom, i pažljivo pogledam na lijes, da pročitam ime tog «vrlog» čovjeka. Pošto pročitah ime, gnjevno pogledah za lijesom, da vidim, ima li koja sirotica, da žali ovoga čovjeka, kad tamo — sve su to bili sami bogati rodjaci i prijatelji pokojnikovi, koji su u crnini polako koracali za lijesom. Otrag išla je nepregledna povorka svi-

jeta, koji se skupio iz radoznalosti, da vidi bogataški pogreb, ali ni u koga nije se mogla opaziti žalost. Niko od one gomile nije govorio o vrlinama pokojnikovim, čak ga nisu ni spominjali: svaki je tu govorio o raznim svakidašnjim poslovima, a neki su se i slatko smijali, kao da nisu u sprovodu. Tek bi po koja baka progovorila:

— Bože, šta je čovjek na svijetu! Danas jeste, sjutra nije! Barem da je mene Bog primio mjesto njega! Bio je bogat, imao je svega, što srce zaželi, pa nije znao za bijedu i nevolju itd.

Poznavala sam dobro pokojnika. Stanovali smo u susjedstvu. Bješe jedan od najbogatijih ljudi u varoši i od najnemilostivijih na čitavom svijetu. Nikada nije udijelio siromahu komadića kruha, ali zato je svoje pse hranio mesom. Nikada nije utrô suzu siromahu, ali kad je neki prosjak, koga su njegovi psi napali, braneći se od njih, jednoga ozlijedio palicom, sluge su ga, po gospodarevoj zapovijesti, isprebijale na mrtvo ime i tako polumrtvog izbacile na ulicu.

Sjećam se — nije davno bilo — u istoj ulici, gdje mi stanujemo, baš uz nas, imao je kuću, u kojoj je stanovao vrli učitelj Svetomir Dušanović. Bješe to rijetka duša, jedan od najplemenitijih ljudi u našem kraju. Često je iz svojih rodjenih usta otkidao, da bi drugome pomogao. Ne sjećam se, da je kad prosjaka odbio, a šta tek da kažem o njemu kao učitelju? Bješe to pravi dobri pastir povjerenom mu stadu. Bio je vrlo siromašan, što nije ni čudo; malo ima učitelja bogatih!

Početkom zime počeo je pobolijevati, a nekako pred Božić umre. Ostala je iza njega udovica sa četvero nejake dječice bez igdje ičega, jer je sve za vrijeme njegove bolesti potrošila, pa i od namještaja sve ljepše dato je u zalog.

Kad se ovoga sjetim, suze mi na oči poteku, a krv mi se u žilama sledi. Ovaj «otac sirotinje», čiji sprovod danas prikazuje rijetku svečanost u našoj varoši, izradi kod vlasti, da ih na badnji dan, kad je bila najveća zima i kad se svak spremaše za najveći praznik u godini, bez ikakva milosrdja izbaci na ulicu, zato što mu nije platila dva mjeseca stanarine. Uzalud ga je tetka Stana (tako smo je svi u susjedstvu zvali) zaklinjala, da je pričeka, dok ne dobije svoju penzijicu, pa da mu onda sve isplati. Njene molbe nisu umekšale tvrdo srce bogataševo.

Upravo sam se uputila k njoj, kad je «slavna komisija» došla, da je izbaci na ulicu, da bi time učinila neku pravdu. Ta zar smije bogataš u čemu biti oštećen? Ti, sirotinjo, smrzavaj se na zimi, umiraj od gladi, ali gledaj da na vrijeme platiš bogatašu! Njemu trebaju tvoji novci, da mu konji i psi ne bi gladovali. Kad sam ušla u kuću, zastala sam kao zaledjena kraj vrata. Porazio me je tužan prizor, što mi se ukazao pred očima.

Tetka Stana stajala je kraj nekog drvenog stola, koji je zacijelo negda poznavao bolja vremena, ali sada je imao samo tri noge, a četvrtu je zamijenjivala neka rasklimana stolica. Na stolu bila je nekakva zemljana zdjela, a u njoj nešto brašna, posljednjeg u kući. Od ovog brašna imala je da umijesi božićne kolače. Dobra tetka Stana gorko je plakala, a oko nje se skupila sitna dječica dršćući od studeni, jer u sobi nije se ložilo.

Pred njom je stajao sudski činovnik i ledenim joj je glasom nešto govorio. Iza njegovih ledja stajala su još neka gospoda, po svoj prilici činovnici, i nekim očajnim pogledom posmatrali su sobu. Neki su se namršteno bunili, da ne mogu stati u tako hladnoj sobi, već neka se žena što prije seli, pa da i oni odu odavle.

Medju ovim groznim ljudima pao mi je u oči neki bljedolik mladić u starom, tankom kaputiću. To je bio sudski pisar. U očima blistale mu se suze i on pridje siroti udovici, pa joj polako stište ruku i nježnim glasom progovori:

— Dobra gospodjo, ne tužite, Bog je dobar, on se za sirote brine. Ja bih vam rad pomogao, ali sam i sâm siromah. Sve što vam mogu dati, to je slaba utjeha.

Na licu svih članova komisije pokaza se podrugljiv smiješak. Udovica ga zahvalno pogleda i jecajući odgovori:

— Hvala vam! Time ste mi ipak nešto dali i dokazali, da još ima plemenitih ljudi na svijetu.

Tužno sam uzdahnula i pomislila: zašto su siromašni ljudi uvijek bogatiji čovječanskim osjećajima negoli bogati? Ili je možda time učinjeno neko izravnanje?

U to me opazi i tetka Stana. Zakoraca prema meni i pade mi u naručje. Pošto se malo pribra, ja je odvedem s djecom k nama u kuću.

Evo: to je jedno djelo ovoga «oca sirotinje»! A koliko ih je, za kojih se ne zna? Iako nisam imala uzroka, da osjećam kakvo poštovanje prema pokojniku, ipak sam pošla sa sprovodom put groblja, da čujem nadgrobno slovo i da vidim, kakva će se dobra djela njegova spomenuti?

Kad udjosmo u groblje, odjednom dunu jak vjetar, a nebom se razliježe strahovita grmljavina. Možda to Tvorac vasione izriče svoju odsudu nad pokojnikom!

Munje su sijevale jedna za drugom, kao da je čitavo nebo u plamenu. Nastala je prava, žestoka uluja. Drveće je užasno šumilo — možda mu nije bilo pravo, što dobiva ovakvog susjeda?

Baš u času, kad su lijes spuštali u grob, jak vihor skine s njega vijenac, na kome je bilo napisano: «Ocu sirotinje», i odnese ga na grob pokojnog učitelja Dušanovića.

Neki starac, koji se dobro pazio s učiteljevom porodicom, okrene se, desnu ruku pruži put neba i nekim svečanim glasom prozbori:

— Božja pravda!

Krinka Jakšićeva.

Salamonove misli o dobroj ženi

Usta svoja mudro otvara i na jeziku joj je nauka blaga.

Pazi na vladanje čeljadi svoje.

Hljeba u lijenosti ne jede.

Sinovi njezini podižu se i razvijaju, te je blagoslivlju.

Muž njezin hvali je takodjer.

Tri pjesme o siromasima

Oči siromaha

Prolazi uz nas siromah i nosi
dva tužna, teška pečata pod čelom:
Siromah! Siromah!
Tako govore oči za sve siromahe,
koji prolaze gladni, pocjepani i bosi
ulicama grada ili nekim ubogim selom.

O, uvijek kada uz nas prodje siromah,
obuzme nas glas ove velike riječi,
i nama je tako teško u taj mah.

Oči siromaha, to su dvije bone ptice
u krletkama neke stalne tuge,
koje, smirene, više ne tuku u žice,
samo pjevaju nama prolaznicima
o siromaštvu
neki napjev duboki i tužni...
Tada siromaštvo pred nama
u svoj svojoj težini oživi.

O, nama se tada čini, da smo siromasima
tako mnogo dužni,
i da smo im za svu bol krivi.
I bježimo, daleko od srama.

No, oči siromaha,
dva pečata pod čelom, dve bone ptice,
pjevaju poslije dugo
oko nas, pred nama, za nama.

Ruke siromaha

Tako je nekud splašena i plaha
ujutro ruka u siromaha.
Svaki je pokret siromakovih ruku
pol pokreta u sumnji,
ili u nekom blijedome strahu.

Vise tako bespomoćno niz tijelo,
ko zastave pobijedjene, ruke siromahu
u podne, kad se vuče niz ulicu gladan,
dok u njemu pjeva glad napjev
težak, bolan, hladan.

Kad siromah ide večerom izmed svjetine,
koja nekud leti,
strah ga je za ruke,
one sigurno smetaju prolaznike,
pa će ih prokleti.
Siromah skupi ruke, ko dvoje svoje drage djece,
i nosi ih brže iz žive ulice ispred kavana
u predgradje, do visokog tavana,
što kano neka mračna ladja pliva
u visokim oblacima i u niskoj bijedi,
i prenaša život siromaha iz danas u sutra.

Sirote ruke pružene po stolu,
nad njima siromah bdije dugo u noć.
Ko da čeka nešto, što, zna, neće doć.

San siromaha.

Siromah u snu lebdi izvan sebe
i iznad siromaštva,
i sve se u nekoj radosti njiše.
On živi jedino u noći vedro,
sit, sit,
slobodnih očiju i živih zglobova.
Siromah je u snu čovjek i više.
Tek kad se probudi,
u gradskom prenoćištu ili u nekoj hladnoj grabi
dan ga ko gladni vuk zgrabi,
a sva gruba zbilja pljusne po njemu.

No, siromasi su od bijede izgubili
svijest o svemu.

Milijun bi samoubica bilo svaki dan
medju siromasima,
ali siromasi misle za danji život:
O, kako je težak ovaj san!

I cijeli dan čekaju strpljivo noć,
da se — probude...

Iz «Vijenca». **Ive Mihovilović.**

Tjelesni razvitak žene

Ne samo kod nas, nego i po svem širokom svijetu, žene su oduvijek manje od muškaraca.

Razumije se, u pogledu tijela. Nisu sve, ali ima žena, koje su u duševnom i umnom smislu, usprkos svog malog i slabog tijela, mnogo «veće i više» od mnogih i mnogih muškaraca.

Ako je žena tjelesno manja od muškarca, to ne znači još, da je i u duševnom pogledu manja od njega. Veliki engleski političar Lloyd George, koji je tijelom vrlo malen, rekao je jedanput, da se medju inteligentnim ljudima čovjeka mjeri od ramena prama gore, to jest, koliko je «visok u glavi», koliko mu pamet vrijedi. Nije rečeno, da su samo tjelesno veliki i visoki ljudi pametni i inteligentni. Dogadja se često, da je baš protivno. I na ljude se dade često primjeniti ono, što vrijedi za kuće. Visoke su zgrade lijepe i zadivljuju po vanjštini, ali u najvišim se katovima obično vrlo zlo stanuje.

Naučenjaci su već od davnine nastojali, da riješe jedno veliko pitanje: zašto je žena tjelesno manja od muškarca? Mučili su se i zaključivali svašta, ali nikako nisu mogli da stvore jedno stalno i jedinstveno riješenje.

Sva dosadanja naučna proučavanja i traženja, da se odgovori na jedan upitnik, ne stvaraju nikakvog stalnog odgovora, nego radjaju uvijek nove upitnike. Iz jednog velikog problema stvaraju se mnogi problemići. Tako je redovito u nauci. Svako novo otkriće donaša sa sobom jedno cijelo more najzamršenijih tajna.

Tako su i dosadanja riješenja naučenjaka, u pitanju zašto je žena tjelesno manja od muškarca, bila veoma zamršena i nepotpuna.

Iz svih silnih i velikih študija o tome nije se nikada moglo zaključiti da je žena od muškarca tjelesno manja: zato i zato. Još je od svih dosadanjih zaključaka najjasniji i najpraktičniji bio onaj, kojim se je tvrdilo, da je žena manja od muškarca zato, jer su i njezine« životne dužnosti» manje i lakše nego muškarčeve. Ženin je rad mnogo lakši od rada što ga obavlja muškarac, pa zato žena nema tako jako razvijene kosti i mišičje kao muškarac. Priroda joj je odredila lakše dužnosti, pa joj je dala i slabiji organizam. Zato, jer ima finije kosti, slabije mišice, ima i niži stas. To je u redu, jer žena nije lijepa, ako sa svojom ženskom strukturom ima veliku visinu.

Izmedju širine i visine tijela mora biti jedan stalan razmjer.

No, ovaj su zaključak mnogi drugi naučenjaci na razne načine pobili. Pronašli su, da je to sve netačno i da su razlozi zašto je žena manja od muškarca sasma drugačiji. Ali niko tih «drugačijih razloga» nije mogao pronaći, dugo vremena. Tek pred kratko vrijeme došao je napokon do riješenja toga zanimivog pitanja, iza dugog proučavanja, francuski naučenjak Devò.

On je proučavao ne samo ženu-čovjeka, nego i ženke raznih vrsti životinja, pak je došao do zaključka, da kod svih životinja nije ženka manja od mužjaka. Kod ptica na primjer ženka je često veća od mužjaka. Kod svih sisavaca, dakle i kod čovjeka, žena je tjelesno manja od mužjaka.

Kod svih sisavaca razvitak je ženke brži nego razvitak mužjaka. Tako je i kod čovjeka. Žena se brže razvija i brže dosegne vrhunac svoga razvitka, to jest zrelost.

Iz toga slijedi: Ako se žena razvija brže i ako brže sazrije, znači da ima manje vremena za svoj razvitak na raspolaganje.

Pojedine čestice ženskog organizma razvijaju se naglo, dakle ne potpuno i ne u onoj mjeri kao kod muškarca.

Ti manji detalji tvore, dakle, i manju cjelinu ženskog tijela.

Kod ptica ženke ne sazrijevaju prije od mužjaka. One se razvijaju i sazrijevaju jednakim tempom kao i mužjaci, zato su jednako velike, a često i veće od mužjaka.

Lav na primjer, od rodjenja do zrelosti ima više vremena za svoj razvitak nego lavica. Isto tako i čovjek. I zato se svaki mišić, svaka kost dulje i savršenije razvija kod muškarca, nego kod žene. Zato je muškarac jači i veći nego li žena.

Dok je muškarac od 14 godina još dijete, te se najbolje počinje razvijati žena je u to doba već gotovo zrela. Do 14 godina muškarac i žena imaju skoro jednaku težinu, no poslije četrnaeste godine žena, može se reći, prestaje da se tjelesno razvija. Muškarac, on raste napred, dobiva na širini na visini itd. Žena postaje potpuna žena, kad je muškarac još dječak. Tako je gotovo po svem svijetu.

S ostalim tjelesnim organima razvija se i mozak u žene brže, nego li u muškarca. Kada žena navrši 16 godina razvitak njezinog mozga prestaje.

Muškarac se razvija i raste tjelesno do 20. ili 22. godine, a dotle mu raste i mozak. Spomenuti naučenjak proučavao je, prije nego li je izrekao ovaj sud, preko hiljadu mozgova mladih djevojaka i mladića.

I u duševnom pogledu žena se razvija brže od muškarca. Ona u tom pogledu dostizava zrelost ranije nego li muškarac.

Izmedju dječaka i djevojčice od 14 godina, djevojčica je duševno razvijenija nego li dječak. Dadu li se dječak i djevojčica iste dobi na primjer na kakvu ljubavnu avanturu, uvijek je za to povoda dala djevojčica, jer je razumnija i zrelija.

Žena je ranije razvijena od muškarca, no u kasnijoj se dobi zbog toga opaža velika razlika izmedju muškarca i žene. Muškarac se je razvijao nekoliko godina više i polaganije: on je tjelesno veći. Njegov mozak razvijao se je nekoliko godina više: zato muškarac s većim mozgom može dublje i solidnije da misli. (S ovim se sve žene ne će slagati. Nekoje će reći, da nije važno koliko mozga imamo u glavi, nego kakav je taj mozak.)

Da je žena prije zrela od muškarca, to je htjela Priroda. Ko zna zašto? To je opet jedna tajna. Zašto je žena ranije zrela nego li muškarac? No, da ženi nadoknadi ono, što joj je uzela na tjelesnoj veličini, priroda joj je dala ženskost, nježnost i ljepotu. Kod životinja je redovito mužjak ne samo veći nego i ljepši od ženke, no žena je po svoj vanjštini mnogo ljepša od muškarca. Zato mora žena Prirodi biti zahvalna.

Sonja.

Usud mi je pjesmu dao . . .

Usud mi je pjesmu dao
Usudu se ne protivim,
I ja trpeć pjevam pjesmu
I pjevat' ću dokle živim.

A ne pjevam tih pjesama
Da se u sv'jet spomen širi,
Već ja pjevam, što se srce
Neće moje da primiri.

A srce je znajte moje
Ko velebno sinje more,
Čas je tiho kao nebo
Čas već bije o mramorje.

A život mi kâm je strmi
I pod njime grka česma,
Labudova prije smrti.
Tugaljiva kobna pjesma.

Rudolf barun Maldini.

Kad sunce prihaja . . .

Petešić je vajer skočil,
zakurikal:
Sunce! Sunce!
ja san se već stal!...

Težaki su se zbudili,
do vodi su šli,
i na vode su se prali
do pasa goli.

Va kuhinje, stara Tonka
kuhala j' kafe,
a nevesta Jele lepa
zibala j' dete.

Na cestice, z' jedne jami
pijanac se j' stal:
začujeno gledal sunce,
i klobuk iskal...

Drago Gervais.

Za istarsku djecu

Flok svira

Flok je valjan, Flok je vrijedan, ali mira nema. I jer je lakom, osobito na jabuke, eno ti njega, gdje svaki čas leti u vrt i penje se na stablo, pa kad se dobro najede, eno ga opet u sobi, kraj klavira. Katkad mu pade u pamet, da igra «četveroručno». Vidio je naime više puta, kako gospodin Cis sjedi kraj svoje žene uz klavir, i kako svako od njih sa dvije ruke igra po njemu.

Jednoga dana reče Flok psu Pudlu i mačku Njudlu:

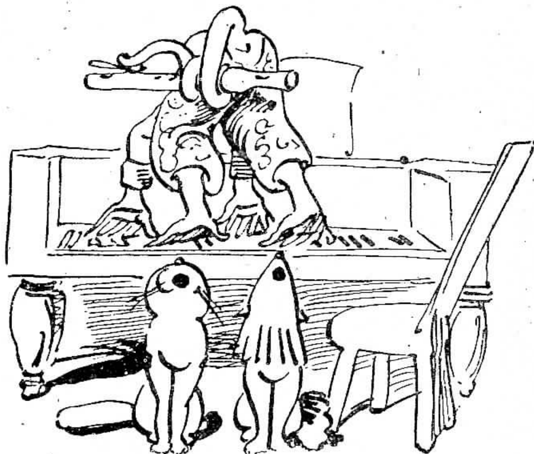
— Čujte, prijatelji! Prekosjutra je imendan gospodina Cisa. Bit će pečenki i slatkiša! Glazba će svirati pod prozorima. Iznenadimo i mi čime našega dobroga gospodara.

— Kako? Čime? — upitaše Pudl i Njudl.

Flok odgovori:

— Ako dva grla skupa pjevaju, to se zove **duet.** Iznenadimo ga **duetom** uz pratnju klavira. Ja ću vas naučiti.

Gospodari izidjoše na šetnju. Flok povede Pudla i Njudla ka klaviru. Majmun prije svega nauči Pudla i Njudla riječi pjesme. Onda poče da maše šipkom i lupa po tipkama:

Pudl:

Vau! Vau! Vau!
Koliko je u gori žečića,
Toliko nek sretnih godinica
Živi Zvonko Cis!

Njudl:

Mjau! Mjau! Mjau!
Koliko je u moru ribica,
Toliko nek sretnih godinica
Živi Zvonko Cis!

Skupa:

Vau! Vau! Vau!
Mjau! Mjau! Mjau!
Do, re, mi, fa... fis dis, gis...
Neka živi Zvonko Cis!

— Krasno! Nikad ljepše! Još jedamput! Od početka do kraja! — vikne Flok. I pjevanje započe iznova.

U taj čas otvore se vrata. Ljutit i bijesan udje naglo u sobu g. Zvonko, koji se bijaše vratio tek za časak, da uzme svoju lulu. On uze lulu i udari njome Floka po glavi. Flok ljosne o zemju. Pudl pobježe pod postelju. Njudl skoči na ormar.

Gospodin Cis zgrabi Floka i razdere na njemu odijelo. Pun srdžbe baci majmuna kroz prozor na ulicu i vikne:

— Idi netragom, nesrećo jedna!

Vi ćete reći: sad je svršeno! — Nije — vidjet ćete da nije.

Moj macan

Dobio sam macana
Pravog baš vragoljana,
Koj' umije lijepo presti
Jošte više dobro grepsti
I otvarat vješto vrata
Bilo to sa kojega sprata.
Sa lončića tanjur mahom
On prevali svojom šapom,
Da providi da l' tu nije
Za njeg kakve djakonije.
A tek miša kada vija,
Kako samo repom nija,
Svi bi ste se nasmijali
Prevejanac što je mali,
Uhvati ga i ne gleda
Bilo straga ili sprijeda.

R. b. Maldini — **Sarajevo.**

Siroče na majčinom grobu

Stari čuvar gradskoga groblja bio je izvan sebe od ljutine. Stajao je pred jednim grobom i psovao tako ljuto, kaošto je to činio nekoč u mladjim danima, dok je u vojsci služio kao kaplar.

—Trista mu jada! Mora da je to nekakav nevaljalac, koji... Nitkov jedan!

Ima već gotovo trideset godina otkad stari čuvar vrši svoju dužnost u ovom groblju. Ovo mu je mjesto podijeljeno još u doba, kad se kao invalid[1]) vratio iz rata. Bio je na ovom svijetu sâm, bez prijatelja i rodjaka. Bez ikakve radosti nizahu se njegovi dani u vječitoj jednoličnosti.

Malo po malo on je ove grobove zavolio. Smatrao ih je, tako reći, kao svojinu. Znao je na pamet sve napise na spomenicima i osjećaše se sretan u svojoj usamljenosti.

Ta njegova sreća bila je sada poremećena: više nije bio zadovoljan, jer je pronašao jednu žalosnu stvar. Na njegovim grobovima dogadjale se kradje. Čim bi naime na kojem grobu kakva zasadjena biljka razvila svoje cjetiće, neka bi ih svetogrdna ruka otkinula i odnijela.

Sa stisnutim pesnicama stajaše čuvar pred jednim tako okradjenim grobom i ne mogaše od njega pogled da skrene. Još juče sjale su se na tom grobu divne ruže, što su se tek bile rascvale, i nečija ih je drska ruka do korjena iščupala i učinila, da je sada oko nadgrobnog spomenika sve golo i pusto. Starcu se na taj pogled žile na čelu nabrale, bio je vrlo dirnut i niz njegovo opaljeno lice ronile se dvije krupne suze.

— Samo, kad bih toga nevaljalca uhvatio, ja bih — — —

I podiže pesnicu kao prijetnju protiv onog nepoznatog nitkova. Svojim štapom udaraše tako jako o zemlju, da je šljunak[2]) sipao na sve strane oko njega. Zatim podje dalje mumljajući kroza zube:

— Trista mu jada, to mora biti nekakav nevaljalac!

Na savijutku[3]) opazi čuvar najednom, gdje korača jedna mala djevojčica. Dijete bješe vrlo nevoljno odjeveno. Sami dronjci[4]) bili su na njoj, a nožice bose i blatne. Bacajući nemiran pogled oko sebe idjaše dalje. Čuvar stane, onda podje polako za njom:

— Sigurno je jedna od onih prosjakinja[5]), što po groblju švrljaju, mišljaše on. Bit će jedna od onih nesretnica, koje su roditelji naučili, da prose milostinju od posjetitelja groblja.

Najedamput njezine se oči zasjaše i od velikog uzbudjenja gotovo gušeći se osta kao prikovana na onom mjestu.

Čuvar vidje svojim očima, kako je dijete objema rukama obuhvatilo stabalce jedne ruže i povuklo ga svom - snagom[6]) prema sebi. S takvom snagom, koja se ni zamisliti ne bi mogla kod onako malog stvorenja. Pribravši sve svoje sile, iščupa ga sa svim korjenom iz zemlje.

Onda uhvati biljku, pritisnu je na prsi i odjuri s njome brzo, koliko je mogahu noge da nose. Kako je trčala, nije ni opazila, kako je zaduhani čuvar slijedi i ne ču, kako je kroza zube grdi.

— Pričekaj malo, kradljivice, neka te ja samo uhvatim, pa da vidiš, kako će ti pjevati duša!

I kad je stiže, u zadnjem kutu groblja, u sirotinjskom odjeljenju, ona je već klečala na jednom grobu, koji se uvelike razlikovao od drugih. Na njemu je prosti sasvim neotesan krst[7]), ali bješe okićen cvijećem boljim od ostalih. Začudjen čuvar zastade, i posmatraše[8]), što to radi ona mala djevojčica. Ona govoraše glasno neke nerazumljive riječi, njezino malo, mršavo tijelo drhtaše od silnog jecanja. Krupne suze kotrljale su se niz njene mršave obraze. Podiže glavu i prekrstivši ruke govoraše glasno neku dječiju molitvu. Tada dohvati biljku, koja ležaše pokraj nje na zemlji, poljubi ružu, iskopa svojim prstićima rupu i zabode u nju ružinu stabljiku.

Stari čuvar, koji stajaše iza nje, bio je nehotice skinuo kapu, ali jednim zlovoljnim pokretom metne je opet na svoju sijedu glavu veleći u sebi: — Pa kakova sam ja to stara budala!

Da stvar brže svrši, pusti on svoje teške ruke na pleća one djevojčice, koja se uplašeno trže:

— Najzad sam te ipak uhvatio mala kradljivice! — viknu on ljutito.

Ona podiže svoje mršavo lice na naljućena stara čovjeka, kriknu[9]) i učini da će pobjeći. Strah joj presječe noge, srsi joj prodju kroz cijelo tijelo, njezin začudjen i zastrašen pogled bio je upravljen na čuvara.

On govoraše sada ovom siročetu nešto blažim glasom. Pošto je svoj gnjev utišao, govorio je gotovo laskajući i tražaše riječi, kojima bi siročetu ulio nešto malo povjerenja.

Ali je djevojčica šutjela. Tada ga opet obuze ljutina, digne ruku i viknu:

— Govori ili — — —

Još ovo pravo ni ne doreče, a dijete podignu svoju malu glavicu misleći da će je ruka čuvareva udariti. On se medjutim uzdrža i pocrvenje, kao da je kakvo rgjavo djelo uradio.

Najzada ona pokrene svoje male usne, učini da će progovoriti, ali joj suze ugušiše glas. Ovladana strahom pade na koljena pokazajući prstićem na grobni humak ukrašen cvijećem.

Čuvar bijaše vrlo uzbudjen. Ljutina ga je ostavila, oprezno podiže dijete sa zemlje, pritisnu ga na svoje grudi i reče tako blago, kako je samo mogao:

— Ja ti ništa ne ću uraditi, dijete moje. Pogledaj me samo, ja nisam nikakav zločest čovjek. Ne-

moj plakati, reci mi samo, zašto si cvijeće sa drugih grobova uzela i ovamo donijela?

— Moja mama voli cvijeće — zajeca dijete gušeći se u suzama. Moja je mama mrtva, ona je tu zakopana, pa joj donosim cvijeće.

— A tvoj otac? — upita stari čuvar drhtavim glasom.

— Nemam ni njega, odgovori ona i doda molećim glasom: — Smijem li svojoj majci donositi cvijeća?

Čuvar digne siroticu u naručje, poljubi je i reče:

— Zašto nisi to odmah rekla? Kad tvoja majka voli cvijeće, mi ćemo joj ga donositi. Ali ti ne smiješ krasti. U mojoj bašti[10]) ima mnogo cvijeća, pa ćemo ga pokloniti tvojoj majci.

— Zaista? — uzviknu ona radosno. Svojim mršavim ručicama zagrli sijedog čuvara i reče mu čistom djetinjom nježnosti: — O, ja te tako volim!

Tada se spusti na zemlju, kleče na grob svoje majke i dugo se moljaše Bogu.

Čuvar je pogleda i promrmlja:

— Siroto dijete! Kad nemaš nikoga svoga, hoću ja da ti budem ocem. Preveo **M. S.**

[1]) invalid = vojnik nesposoban za službu. [2]) šljunak = pešće, krupan pjesak. [3]) savijutak = mjesto, gdje put zaokreće. [4]) dronjci = krpe. [5]) prosjakinja = pekljarica. [6]) snaga = sila, moć. [7]) krst = križ. [8]) posmatrati = gledati. [9]) kriknu = zavapi. [10]) bašta = vrt.

Čvorak

Brbljavac sam ja
To već svako zna,
Letim kojekud
Najradje na dud.
Čipam trešnje, zobljem grožđje,
Sada ovdje, sada ondje,
I nije me strâ,
Ni od dušmana,
Ni čegrtaljke,
Ni od pucnjave,
Preplaši l' me tko,
Il udari zlo,
Sa drveta sletim tada,
Kriomce do vinograda,
Ušutim se sad,
Pa prebiram mlad,
Dok ne nadjem šta
Da se častim ja.
I na zrelo, slatko grožđje,
Navalim ja opet ovdje.

R. b. Maldini — Sarajevo.

Dva pluga

Sakovao kovač od istog komada željeza dva pluga. Jedan plug kupi seljak a drugi trgovac. Kod seljaka plug odmah podje na njivu na rad, a kod trgovca preleža u dućanu bez posla cijelu godinu.

Jednom se nekako sretoše ta dva pluga-zemljaka. Onaj što je bio kod trgovca u dućanu, primijeti da mu je drugar postao bijel i sjajan kao srebro, a on sâm bijaše sav zardjao i potamnio. On zapita svog druga:

— Otkuda je to, zašto sam ti ja sad gori od tebe?

— Otud, što sam ja vazda radio, a ti si sve vrijeme ležao i lijenio se, odgovori mu drugar.

Tolstoj.

Dva zrna soli

Ako si srdit, broj do deset, ako si pak jako srdit, broj do sto — pa će ti proći.

Pitali jednog starog Hercegovca:

— Kad će nestati zla?

— Kad se svi dobri udruže protiv njega — odgovori pametni starina.

Veliki Talijani u djetinjim godinama

Italija je u prošlosti imala mnogo velikih ljudi: divnih pjesnika, slavnih slikara i raznih drugih umjetnika i učenjaka. Mnogi izmedju tih velikana pokazivali su već kao malena djeca tragove silnih darova, kojima ih je Bog obdario. Tako je Ludovik Ariosto, pjesnik poznatog junaka Orlanda već u osmoj godini napisao jednu komediju, koju je prikazivao s braćom i sa sestrama.

Torkvato Taso, pjesnik svjetskoga glasa, nije bio navršio ni šesti mjesec svoga mladoga života, i već je govorio sasvim dobro. Kad su mu bile tri godine, već je učio gramatiku, u petoj godini učio je grčki i latinski, a u sedmoj pisao je latinski i razumijevao grčki.

Mnogo ima priča i o slavnom astronomu Galileu Galilei i o skladatelju Donizeti, koje pokazuju, kako su se i ti veliki umnici već u najnježnijoj dobi odvajali od sve ostale djece svojim prekrasnim umnim sposobnostima. **Iz «Corriere dei Piccoli».**

Mila

Miline se očice
Modre kao lan —
Ko svileni dušeci
Njen je mali dlan,

Pa kada te pogleda
Onda — brate — znaš,
Štogod će da zaište, —
Ti ćeš da joj daš...

J. Cvrtila.

Jurić u školi

Učitelj će reći:

— Sad ćete vi meni redom kazati svak po jedan dio čovječjeg tijela. Počni ti, Iviću!

Ivić: Oko.

Dinko: Nos.

Jerko: Noga.

Zorko: Uho!

Došao red na Jurića koji se ispriječi i vikne:

— Uho!

— Pa zar nisi čuo, da je malo pred tobom Zvonko spomenuo u h o ? — srdito će učitelj.

— Jest, gospodine učitelju, odgovori Jurić, Zvonko je spomenuo samo jedno uho, a ja spominjem ono drugo budući da čovjek ima dva uha, ako nije gluh.

Broj 12. | U Trstu, decembar 1927. | God. 2.

Guido da Siena: SLIKA MAJKE BOŽJE. (Iz galerije umjetnosti u Sieni.)

Hristos se rodi!

Život je težak, zato jednom u godini dolazi današnji dan, kada sve majke imaju riječi, jer je danas spomenica majčina mlijeka i slava rodjenja Čovjekova.

* * *

Majka je došla iz najvećih visina i donijela nam je srce Djetića, koji ljubi svu djecu čovječju, donijela nam je Boga u mlijeku svojih grudi, u pogledu svog oka i u zagrljaju svoje nježnosti. Ona je namještenik svemira na zemlji, i ko nju ostavlja napušta svoju sreću.

* * *

Danas su djetinje koljevke pozlaćene. Kad se je Djetić Isus ubog, malen i go rodio u štali, on je poznao bogastvo majčina srca, uzeo je svu tu veliku ljubav na svoja ramena, ponio ju na križ za sve ljude, a od nje su sve majke uzele pune kondire za svoju djecu

---

Badnje veče

Sneg pokriva lišće uvelo i žuto,
Planinski se potok odavna ućuto.
Pod ledenom korom o proleću sanja
I o letnjoj noći punoj radovanja.

Vrhove planinske pokrila je tama,
Jedva vidiš kube od svetoga hrama.
Stazom iz planine ne vidi se niko,
U sobe se sleglo malo i veliko.

Kroz svečani suton proviruje selo,
Malo bi mu dana još bi s' hvalit htelo,
Belim kućicama, što se brdom vide,
Kad se tamo dole niz potočić ide.

Gle tamo na bregu prozori se sjaje!
To je kuća stara, ko je ne poznaje?
Domaćin umoran kod peći s' odmara,
Oko njega deca, pa ih razgovara:

«Al je topla mila ova soba mala, —
Ded, deco, da vidim, šta je Boga dala!
Uh, šta je kolača, oraha, pa šljiva
Sve spremila nâja — vesela nam bila!

Čujte samo, badnjak, ala gori, bukti
Tako sirov ćutak, kada se zaukti!
Glete kandioce, kako lepo sija,
Kroz zrake se smeši sveti Dimitrija;
On je od starina čuvar našeg doma,
Kad mu služim, ne da, da budem siroma.

Doneo sam slame punpuncite lese,
Čim nam nâja na sto večeru donese,
Ja ću biti petô, a kokica mati,
Vi pilići moji, do nje ćete stati.

Prosipaću slamu, a vi u vis šiju,
Dok ja kukuriknem, a vi: piju, piju!
Pônda ćemo sesti, pa prebranac jesti,
Pa svi složke u glas, kad otac zapoje
«Likuj dnes, Sione!» i «Roždestvo tvoje».

I proći će Božić, pa će opet doći,
Sve će, deco moja, biti, pa i proći,
Ali nikad vera i od Boga što je!
Ko god sveto hrani običaje svoje,
Ko veruje veru i ko slavu slavi,
Jak je, toga niko nikad ne poplavi!»

Milorad P. Šapčanin.

Božić, Božić bâta!

Danas celim svetom Kerubini lete:
Danas će se rodit Hristos malo dete.
Danas nema tuge, danas boli ćute,
Sve su danas misli naše
Nebu podignute.
Današnja je noćca od suvoga zlata, —
Božić, Božić bâta!

Danaske se brišu nehotični gresi,
Danaske se duša rajskim mirom resi,
Danas melem sveti svaki bol nam celi;
Danaske se oproštenje
I prima i deli.
Danaske je svetu nova svetlost data,
Božić, Božić bâta!

Topla nam je soba, tople su nam grudi;
Svud su naša braća, gde su dobri ljudi.
Voštanica gori, slama je prosuta,
A «Rodžeštvo» pevaćemo
Po stotinu puta.
Evo već i vertep, otvarajte vrata!
Božić, Božić bâta!

Zmaj Jovan Jovanović.

Bijeg u Egipat

U velikoj pustinji daleko na Istoku rasla je prije mnogo godina palma. Ona je bila veoma visoka. Svaki, koji je tuda prošao, zaustavio bi se da je pogleda, jer je bila veća ne samo od sviju palmi nego i od piramida i obeliska.

I tako je ta palma stajala osamljena i gledala u daljinu beskrajne pustinje. Jedanput je ona vidjela nešto tako čudnovato da se od toga zatresla cijela njena golema krošnja. Daleko u pustinji su dva osamljena stvorenja. Bila su tako daleko, da kamile na toj daljini izgledaju kao mravi, ali palma je ipak vidjela da su to ljudska bića. Palma je čak poznala, da su to stranci, jer je poznavala sve stanovnike iz okolice, a vidjela je i da su čovjek i žena. Oni su išli sami bez vodja kroz pustinju, bez šatora i sudova za vodu.

«Ovi ljudi sigurno dolaze ovamo, da umru!» reče palma samâ sebi, pa brzo razgleda svu okolinu.

«Čudnovato», nastavi ona, nigdje ne vidim lava, a oni brzo osjete plijen! I baš nema nigdje ni jednoga. A ne vidim ni druge zvijeradi ni razbojnika! Ali sigurno će se doskora pojaviti.»

«Ovim ljudima prijeti sedmerostruka smrt,» govorila je dalje ta palma. «Lavovi će ih rastrgati, zmije će ih ujesti, uragan će ih zatrpati, razbojnici će ih ubiti, sunce ispržiti, strah umoriti, i od žedje će izgorjeti.»

Palma zadrhta i odluči, da više ne misli o njima, jer od žalosti nije više mogla da misli o strašnoj sudbini, koja čeka ovo dvoje ljudi. Ali na čitavom prostoru beskrajne pustinje, nije mogla da nadje ništa nepoznatoga, i što nije gledala neprestano čitav niz vjekova. Ništa nije moglo dakle da privuče njezinu pažnju i njenih misli, stoga ona opet stade razmišljati o ovim putnicima.

«Tako mi suše i bure!» reče palma pozivajući svoje najopasnije neprijatelje,» ovi su ljudi poludjeli! Čini mi se, da ti bezumnici nose sa sobom malo dijete!»

Palma, koja je bila dalekovidna kao većina starih ljudi vidjela je potpuno tačno. Žena je u naručju nosila malo dijete, koje je spavalo naslonjeno glavom na njeno rame.

«Pa to dijete nije ni obučeno, kao što treba,» produži palma. «Mati je podigla skut svoje suknje da ga pokrije. Sigurno ga je zgrabila iz postelje pa odmah pojurila s njime... Sad razumijem sve. Ovi su ljudi bjegunci! Ali ipak, oni ne znaju ni sami, šta rade,» nastavi ona. «Ako ih ne čuva Bog, onda bi bolje učinili, da su ostali, pa makar kakav bio njihov neprijatelj, nego što su pošli u pustinju. Mogu već zamisliti, kako se to dogodilo. Čovjek je radio svoj posao, dijete je spavalo u kućici, a žena je pošla po vodu. Jedva je prešla nekoliko koraka i opazila je neprijatelja kako juri njihovoj kući. Pojurila je natrag, pograbila dijete, doviknula mužu, da trči za njom i utekla. Oni sigurno već nekoliko dana bježe, nisu se ni trenutka odmarali. Da, sigurno je sve tako i bilo, ali ja opet za to kažem, ako njih ne čuva Bog... Oni su tako preplašeni, da ne osjećaju ni umora nit kakve druge muke, ali ja vidim, kako se u njihovim očima sija žedja. Ta ja bar dobro poznajem izgled žedna čovjeka.»

Čim se palma sjetila žedje, kroz njezino veliko stablo prodje neka žega, i bezbrojni končići njenoga tankoga lišća zgrčiše se, kao da su nad vatrom.

«Kad bih ja bila čovjek,» reče palma, «ja se ne bih nikada odlučila da podjem u pustinju. Odviše je velika smionost doći ovamo bez veoma dugačkog korjena, koji dopire duboko dolje sve do vječnih izvora.

Ovdje može biti opasno čak i za palme, pa i za ovakvu palmu, kao što sam ja. Kad bih znala s njima razgovarati, molila bi ih da se povrate. Najgori njihovi neprijatelji ne mogu biti tako strašni, kao što je pustinja. Oni možda misle, da je u pustinji lako živjeti. Ali ja znam, da je pokatkada i meni bivalo teško i da sam s mukom održala život. Sjećam se, kako je jedanput, dok sam bila mlada, uragan nanio na mene čitavo brdo pjeska. Bilo mi je, da se zagušim. Da sam samo mogla da umrem, to bi sigurno bio moj poslednji čas.»

I palma sad počne govoriti glasno kao što običavaju osamljene starice.

«Ja čujem neki vanredno melodični šum moga lišća,» reče ona. «Kao da svi končići u njima trepere...

Ne znam, što se to u meni dogadja, otkad ugledah ove jadne tudjince... Gle, kako je ova bijedna žena divna! Ona izaziva u meni uspomenu na najveće čudo, što sam ga preživjela.»

I dok je lišće i dalje melodično treperilo, palma je mislila o tom kako je jedanput prije nekoliko hiljada godina u ovu pustinju došlo dvoje bogato odjevenih i ukrašenih ljudi.. To je bila kraljica od Sabe i mudri Salamon. Prekrasna se kraljica vraćala u svoju kraljevinu, a car ju je ispratio dotle, i tu su se rastajali. «Za spomen na ovaj trenutak,» reče kraljica «hoću da posadim na ovom mjestu košticu, i želim da iz nje izraste palma, koja mora rasti i živiti dotle, dok se u Judeji ne pojavi car, koji će biti mnogo veći i mudriji od Salamona.»

Izgovorivši ove riječi ona je metnula u zemlju košticu i zalila je svojim suzama.

«Kako to, da se ja baš danas toga sjećam?» začudi se palma. Zar je ta žena baš tako lijepa, da me podsjeća na najljepšu od sviju kraljica, na onu, po čijoj sam riječi ja nikla i živim sve do ovog časa.»

«Čujem, da moje lišće sve jače šušti,» reče ona. «I sad je to tužno, kao pogrebna pjesma. Baš ko da predskazuje, da će se netko uskoro rastati sa životom. Ali ja sam uvjerenja, da se to ne tiče mene, jer ja ne mogu umrijeti.»

Palma je povjerovala, da se žalobni šum njenog lišća odnosi na bijedne putnike. Činilo se, kao da i oni sami misle, da im se približuje posljednji čas. To se moglo pročitati po izrazu njihovih lica, kad su prolazili pored kostura od kamila, koji su ležali kraj puta. Vidjelo se to u njihovim pogledima, kojima su pratili par jastrebova, što je prolijetalo nad pustinjom. Da, drugčije i ne može biti. Oni moraju umrijeti...

Oni su već ugledali palmu i oazu, te su požurili onamo u nadi, da će naći vode. Ali kad su na posljetku stigli, obuze ih očajanje, jer je izvor osušio. Umorna žena spusti dijete na zemlju i plačući sjedne pokraj presušenoga vrela. Čovjek se sruši pored nje i stane udarati šakama o suhu zemlju. Palma je slušala, kako govore medjusobno, da moraju umrijeti. Iz njihova je razgovora čula i to, da je car Herod zapovjedio, neka se poubijaju sva muška djeca od dvije i tri godine, jer je čuo, da se rodio obećani veliki car Judejski i da raste medju betlehemskom djecom.

«A moje lišće šušti sve jače,» pomisli palma. «Skoro će doći samrtni čas ovim bijednim bjeguncima.»

Palma je sad vidjela, da se i putnici plaše od beskrajne pustinje. Čovjek je govorio, kako bi bilo bolje, da su ostali, da se bore sa vojnicima, nego što su pobjegli. Barem bi im bila smrt lakša nego sada.

«Dobri Bog će nam pomoći,» reče žena.

«Mi smo ovdje sasvim sami medju divljim zvijerima i otrovnim zmijama,» reče joj čovjek. «Nemamo ni jela ni pića, i onda kako nam Bog može pomoći?»

Nato čovjek u očajanju razdera svoju haljinu i pade ničice na zemlju. Izgubio je već svaku nadu, kao da je smrtno ranjen. Žena je sjedila uspravno obujmivši svoja koljena. Ali njezini pogledi, koji su bludili na sve strane po pustinji, bili su neopisivo žalosni i neutješivi.

Palma je slušala, kako žalosni šum njenoga lišća biva sve jači i jači. Sigurno je to i žena čula,

jer je podigla oči gore. I nehotice ona u isti čas podiže i ruke u vis.

«O datule, datule!» povika ona. Njezin je glas bio tako tužan, da je stara palma požalila šta se ne može toliko spustiti, da bi joj se datule mogle rukom dohvatiti. Ona je znala da je njezin vrh pun datula, ali gdje bi se ovi sićušni ljudi mogli popeti na takvu beskrajnu visinu, od koje se čovjeku glava okreće? Čovjek je vidio na kakvoj su vrtoglavoj visini bile datule. On čak nije htio ni da diže glavu. Govorio je ženi neka ne teži za onim — što je nemoguće.

Ali oni nijesu osjetili da im se probudio dječak. On je već skakutao naokolo igrajući se travčicama i čuo čudan vapaj materin.

Nije mogao ni zamisliti, da njegova mila majka ne može dobiti ono, što želi. Čim je čuo, da oni govore o datulima, stane gledati na drvo. Gledao je tako i razmišljao, kako bi mogao dohvatiti datule. Njegovo se svjetlo čelo mrgodilo ispod zlatne kosice. Ali najednom preleti preko njegova lica blagi posmijeh. Našao je način, kojim će doći do plodova. On pristupi velikoj palmi pa je stane milovati svojom ručicom i zamoli je s nježnim djetinjim glasićem:

«Palmo, sagni se! Palmo, sagni se!»

I dogodilo se čudo. Palmino lišće zašumi tako silno, kao da ga šiba vihor, a njeno dugačko stablo cijelo zadrhta. I palma osjeti, da ovaj dječak ima neku moć nad njom. Nije imala snage, da mu se protivi. Priklonila je svoje visoko stablo pred ovim dječakom, kao što se ljudi klanjaju pred svojim vladaocima. Palma se sagnula uzdrhtalog lišća i zrelih plodova.

Dječak se nije ni uplašio ni začudio. On potrči sav sretan i stane radostan klicati lomeći grane. Kad je već dosta nabrao, a drvo je ostalo savijeno, on mu opet pristupi i zamoli svojim milim glasićem:

«Palmo, ispravi se! Palmo, ispravi se!»

I veliko vitko drvo podiže se lagano i ponizno. Njegovo lišće šumilo je tako divno, kao da zvuči harfa.

«Sad znam, kome je moje lišće šumilo pogrebnu pjesmu,» reče sama sebi stara palma, kad se sasvim ispravila. «Ovim ljudima zaista nije.»

A čovjek i žena klečali su zahvaljujući Bogu.

«Ti si vidio naše patnje i pomogao si nam. Ti si ta sila, koja savija palmino stablo kao slabu trsku. Nikakav neprijatelj ne može biti više strašan za nas, kad nas Ti čuvaš!...

Kad je poslije toga prva karavana prolazila kroz pustinju putnici su opazili, da je lišće velike palme povenulo.

«Kako se to moglo dogoditi?» rekao je jedan od ljudi. Ta ova se palma nije smjela osušiti prije nego što ugleda onoga, koji će biti mnogo veći od Salamona.»

«Može biti, da ga je ona i vidjela,» odgovori drugi putnik.

Selma Lagerlœf.

Žena unosi poeziju u život. Snagom svoje dražesti, bljeskom svojih očiju, čarom svog osmjeha, ona vlada čovjekom, koji vlada svijetom.

Grazia Deledda

Švedski veliki industrijalac, Alfred Nobel, izumitelj dinamita i nekih drugih praskavih tvari, ostavio je ogromnu glavnicu i oporučno naredio, da se iz odnosnih kamata ima svake godine da nagradi po jedan fizičar, kemičar, izumitelj, zatim jedno lice, koje bi na koji način pridonijelo ili radilo u korist svjetskoga mira i naposljetku jedan pisac ili pjesnik, koji se je svojim djelima najviše približio izvjesnoj Nobelovoj idealnoj svrsi i intenciji. Svaka od tih nagrada iznosi danas oko šest stotina hiljada lira. Nagrada za književnost zapala je ove godine talijansku spisateljicu Graziu Deleddu.

Ta je spisateljica bila prije slabo poznata. Znalo se, da je rodom iz Sardinije, valjda i potome, što se radnje nekih njenih vrlo uspjelih romana odigravaju na tom otoku, medju onim dalekim, nama posve tudjim svijetom. Možda smo o njenom rodištu saznali štogod i iz novina, što bi je se sjetile, kad bi izišao koji njezin novi roman ili novela. Inače o njoj ništa.

Po gdjekoji drugi pisci, daleko manje vrijedniji od nje, umiju to drukčije da udese. Oni se gotovo svakog mjeseca po jedamput stave pred fotografski aparat ili pred kinematografsku mašinu i puštaju, da ih snimlju na sve moguće načine. I tako oni dolaze u novine, ilustrovane i neilustrovane, a svijet ih gleda, divi im se i klanja. Osim fotografijâ daju oni o sebi i drugih stvari u javnost: Na primjer: koliko cigareta popuše na dan, kakva im se jela najviše mile, gdje provode ljeto, gdje zimu, kako se zove pas ili mačak, što ga oni najviše vole, u koje doba dana rade, kad ustaju, kad lijegaju, kakvom vodom ispiru sebi usta, kakvom pomadom mažu lice i sve tako.

Pa ima još drugih načina, kojima se razni pisci služe u svrhu svoje lične reklame. Divlji brakovi, bučne rastave, prljavi škandali pronose im po svijetu ime, a kad im i to ne dostaje, onda se umiješaju u visoku politiku ili ako su bezvjerci postaju — dakako u romanima — žestoki katolici, ako su katolici — okreću se još u žešće bezvjerce itd. Sve to, da se o njima govori i piše, piše i govori. A svega toga nema u Grazie Deledde ni za lijek. Za nju se je — može se reći — tek sada doznalo, da živi u Rimu, da je udata, da ima dva sina, jedan da je već profesor, i da joj je 55 godina, i da je već sva sijeda i gotovo ništa više. Razumije se, da se sada, nakon ovog velikog odlikovanja javnost nešto više pozabavila s njome. I njezine su fotografije zaredale po ilustrovanim listovima, ali sve su te slike čedne, bez poze. Mnogi su pošli, osobito novinari, u njezin prilično skroman stan, ne bi li izmamili od nje kakovu intimniju zgodicu iz njena života, ali ona ne zna drugo da priča, nego da je počela pisati u ranoj mladosti, protiv volje roditelja, koji su je pustili da svrši pučku školu i ništa više. Sve ono drugo, što joj je trebalo kao spisateljici, naučila je kasnije sama. No ni sve to ne bi joj bilo pomoglo, da nije imala u sebi onu božansku iskru, koja joj je jedina pokazala, kako se stvaraju prava umjetnička djela.

Grazia Deledda može danas s ponosom da gleda na ta svoja djela. Ima ih lijepi niz, što ro-

mana što novela. «Elias Portolu», «Bršljan», «Pepeo», «Starac s Planine», «Sjena prošlosti», «Nostalgije» itd. sve same snažne radnje, u kojima žive i rade lica prikazana vanrednom umjetnosti. U tišini zamišljena, proživjela i izgradjena sva ta djela nose na sebi pečat jedne velike i jake umjetničke duše. Grazia Deledda velika je u crtanju tipova i prilika velegradskih, ali mnogi drže, da je najveća njena snaga i privlačivost baš u onim radnjama, što se odigravaju u njezinom rodjenom kraju, u Sardiniji, gdje živo narod svojim primitivnim, patriarhalnim životom nošen velikim strastima ali i netaknut modernom kulturom, koja izobličuje nesamo navike i drevne običaje već i mišljenja i osjećaje.

Nobelovom nagradom Grazia je Deledda povučena iz sjene svoga čednog zakutka na svijetlo velike javnosti. Njezina se djela sada posvuda oglašuju, prevode i traže. Ona je danas slavna.

Medjutim oni, koji je dobro poznaju, vele, da njoj ta slava smeta. Pričaju, da zbog svoje skromnosti i neke bojažljivosti nije još bila ni u talijanskom Dvoru, premda su joj tamo vrata bila oduvijek širom otvorena. Sada se i to promijenilo. Ona je ovih dana morala čak u Štokholm, da iz ruku švedskoga kralja primi diplomu i medalju, kojom je odlikovana i da digne novac, koji joj uz spomenuto odlikovanje pripada.

Nego proći će i to. Svršit će primanja, govori i pozdravi, i Grazia Deledda moći će opet da se vrati k svome miru i da stvara nova djela, koja će još većma utvrditi njezinu slavu. **B. Š.**

Nesretni brakovi

Promatramo li obiteljski život na selu, a da niti ne govorimo o onome po gradovima, onda vidimo svega i svašta, a najviše zla i nesklada. Suglasje i mir narušen je, crv nesloge i neiskrenosti izjeda procvat naših domova, kletva i zloba slavi svoju crnu pobjedu. Uzroci su tome različiti, ali ako se malo zamislimo, onda ćemo uočiti jedan od najvećih razloga bračne nesreće, a to su ženidbe na silu i za interes.

Možemo mirne duše reći, da imade malo brakova, sklopljenih iz medjusobne čiste ljubavi. Ovdje uzimlje mladić djevojku, jer ga je očarala svojom vanjštinom, tamo se udaje djevojka, jer joj je zaručnik nametnut voljom majčinom, ondje se opet mladić ženi, jer će mu mlada donesti veliki miraz. Ali još su gori i žalosniji slučajevi, gdje roditelji mladenaca sklapaju ženidbe bez obzira na osjećaje i pristanak svoje djece. Ovamo se dapače može uvrstiti najveći dio brakova na selu. Ovo je jedna teška nepravednost prema vlastitoj mladeži, a žalosna je i sramotna činjenica, koja se mora u životu osvetiti, a redovno se i osvećuje. Ne pita se mlada cura, da li joj se mladić svidja, niti se pazi nato voli li mladić buduću svoju drugaricu života.

Roditelji mimoilaze želje svoje djece, nemilosrdno i bezobzirno gaze njihove duševne osjećaje, te silom žene jedno za drugo. — Najveću ulogu pri tome igra grubi interes. Sklapaju se pravi pravcati mešetarski i trgovački ugovori i barata se sa mladim i neiskusnim stvorovima kao sa stokom.

U Istri toga po selima doduše polagano nestaje, ali samo tamo, gdje je naš seljak siromašan, — pa kad je već medjusobna skromnost i siromaštvo, onda prestaju računi o mirazu. Ali kod imućnijih seljaka se to osobito opaža i to po svim krajevima, gdje živi naš narod. U Hrvatskoj i Slavoniji nije uopće moguće i smatra se sramotom, kada mladić uzimlje siromašnu djevojku i obratno.

Razumljivo je, da svaki gleda da mu kuća napreduje u dobrobiti i blagostanju, — jer tamo, gdje bijeda i nevolja ulazi kroz vrata, ljubav odlazi kroz prozor, — tako se barem veli. — Ali očiti je prestupak prema svetim zakonima prirode i čestitosti, kada ženidbama rukovodi sila i lična korist. Tu nema sreće ni zadovoljstva.

Posljedice su teške i potresne, a gledamo ih svuda i na svakom koraku. Poznati francuski pisac Fenelon dobro se pita: «A mogu li se muškarci nadati ikakvoj slasti života, kad im je ogorčena najtjesnija sveza, bračna sveza?» A mi ćemo da se takodjer upitamo: Mogu li se mlade žene i buduće odgojiteljice osjećati sretnima u bračnoj svezi sa neljubljenim muževima, — i mogu li se njihovi roditelji veseliti sa svojim grdnim i nečovječjim kupčijama?

Nije to ni lijepo ni čestito, a bome ni pametno. — Kako rdjavo izgledaju tako sklopljeni brakovi, svjedoci smo svakog dana. Na dnevnom su redu rastave, svadje, zlostavljanja, predbacivanja i psovanja. Nema mira ni sreće, — a imanje na ovaj način stečeno i podvostručeno raspada se i propada. Pa kako bi i bilo sreće u domu, gdje nema ljubavi ni iskrenosti! Može li da vlada zadovoljstvo u braku, koji je nastao mešetarenjem, na silu i radi interesa?

Ovo zlo razara blagostanje i mir u obitelji, te pripravlja ljudima nesretne buduće dane. A kako tek kukavno mora da bude odgajanje djece i pomlatka? Naopako i nikakvo. — Tu je upravo klica najveće nevolje, pa se to ljuto osvećuje kasnije roditeljima.

Ženska će mladež, a i majke uočiti ovu tešku i nerazumnu pogrešku kod sklapanja ženidaba, — pa će u obiteljima biti više mira i sreće. — Svaki je kovač svoje sudbine, — a glavno je upamtiti, da sve što se radi na silu i protiv volje i srca, ne može biti blagoslovljeno.

Sledeći put opisat ću vam običaje u jednom kraju, gdje djevojka putem prosaca izabire mladića, kako se i u tim slučajevima pogadjaju za miraz, te kakvi su običaji kod same ženidbe.

J. D.

Čovjek ima snagu, koju mu vi žene ne možete oduzeti, ali vi imate zavodljivost, koja pobjedjuje tu snagu. Otkad svijet postoji vi ste vladarice i gospodarice.

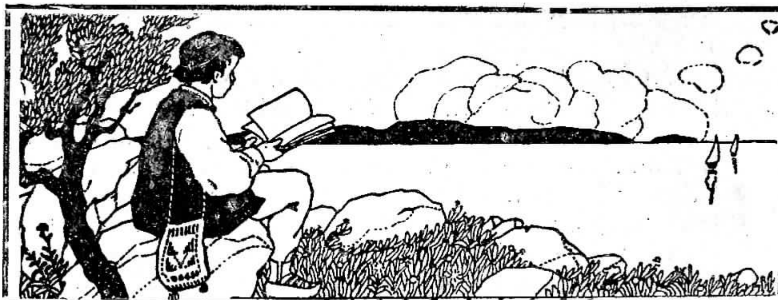
* * *

Ništa se ne radi bez vas. Za vas su sva lijepa dijela, što se izvršuju.

* * *

Vi žene imate najljepšu misiju, jer ste vi za muškarce zavodljivost života, iluzija bez granica, vječna naknada za njihove napore.

Guy de Maupassant.

Za istarsku djecu

U Betlehemu

(Legenda).

Zima. Pao je snijeg: Božićnja je noć, i mali se Isus eto narodio u to gluho doba noći. Djetešce je golo i položeno na rukovet oštre slame. Dršće od studeni, a njegova Majka, Prečista Djeva Marija, plače, jer nema čime da pokrije djetešce, nema nego hladnu oštru slamu. A mali Isus plače, jer mu je studeno.

Volu i magarcu sažali se slušajući tugaljiv plač malenoga djeteta. Primaknu svoje velike glave k djetetu i izdisajima svojim grijahu novorodjenče, koje smijuckajući se pružaše svoje malene, mekane ručice prema vrućem dahu njihovu.

I druge životinje, koje se nalažahu u spilji, htjedoše podati nešto svoga, da ugriju maleno djetešce, Isusa.

Golubica čupkaše svojim kljunom najmekše pahuljice, što prekrivahu njezino tijelo, da njima savije mekano djetinje gnjezdašce.

Ovca je nudila svoju vunu, svoju svilenu, bijelu vunu, da se njome prekrije milo novorodjenče.

Pauk oplete nad njegovom glavom od svojih mekušnih, tankih niti mrežicu, i bijaše to kapica divnom djetetu.

Tamo podalje, u jednom kutu spilje, sakriven u sijeni, nalazio se crvić, koji je tražio, neumorno je uzalud tražio, da i on štogod pruži malenome Isusu. On nema perja... nema vune... on ne umije presti... Ima samo jedno dobro srdašce, što ljubi maloga Isusa, a žalosno je, veoma je žalosno, jer nema što da mu dade.

Ali u toj tuzi sine mu u sitnoj glavi sretna misao, te stane tražiti, tražiti — i nadje povenuli cvijetak, nježan, umiljat, koji je odavao od sebe ugodan, lak miris. Crvić s velikim veseljem pograbi cvijetak i puzaše s mukom prema zipci, što se dizala previsoko za njega onako maljašna.

I gledaše milo, radosno maloga Isusa. Položi u njegovu mekanu ručicu onaj povenuli cvijetak, i već je htio da se udalji bez daška, kaošto je i došao.

I onda djetešce ispruži i drugu ruku prema njemu i nježno ga uze na svoj mali dlan. Oko usana Blažene Djeve Marije zatitra radostan smiješak.

I Isus poljubi malu životinjicu. I zatraži za nju mjesečevih zraka. Uze grumičak njihova sjaja i poda ga crviću.

I eto zašto od onih davnih vremena krijesnica sjaje noću blagom zrakom mjesečeva sjaja, što joj ga je zahvalni mali Isus one sretne Božićnje noći podario u Betlehemu Judinom.

Kako siješ, onako ćeš i požnjeti

(Narodna).

Kad je Gospod činio čudesa, živjelo je zajedno petero braće. Najstariji je brat radio pa hranio braću. U njega bijaše najviše djece. Ostala braća, u kojih je bilo manje djece, stanu jednog dana preda nj pa će mu:

— Odijeli se od nas, kad ništa nemaš osim te dječurlije. Nisi ništa radio, a vidiš, kako smo mi svaki za sebe skrbili i za se imanja stekli. Da si i ti radio i skrbio, imao bi i ti.

Najstariji im brat reče:

— Draga braćo, ja sam uvijek za sve nas radio s ocem i sve vas hranio, a ja sad vas molim, da me dohranite.

Braća ne htjedoše ni čuti, ništa mu ne dadoše i istjeraše ga s djecom iz kuće uoči Božića. Kad se čovjek vidje u nevolji, otide do prvog susjeda, zatraži sekiru i konja, nasječe pruća te sa ženom i nejakom djecom na hrpu dovuče i kolibu saplete. Tu na mokroj zemlji nekako nalože vatru, pa umorni i gladni zaspaše na studenoj zemlji.

Kad se poslije po noći svijet po selu diže vatre ložiti i za Božić se spremati, probudi se i ovaj siromah. Vatra na mokrini bijaše se ugasila. Onda on probudi ženu i reče joj:

— Idi mojoj braći, Božić je danas, nek ti dadu vatre s našeg ognjišta.

Žena ga posluša i ode k braći, da traži malo vatre, ali joj braća ne dadoše vatre. Kad se otuda vraćala, ugleda u polju vatru pa ne kazavši mužu ništa protiv braće reče:

— Ni u njih nema vatre. Nego te molim, muška si glava, eno vatre u polju, idi pa nam odanle donesi.

Onda se on diže i podje k vatri. Kad dodje k vatri, a tu sjede vozači, a do njih konji, što su ih malo prije stovarili. On im nazva Boga i pozdravi ih:

— Hristos se rodi, braćo draga!

Oni mu uzvratiše pozdrav i rekoše:

— Vaistinu se rodi! Šta bi htio, brate?

Onda im kaže, da je došao, da uzme malo vatre. A vozači ga upitaše:

— A jesi li zatražio u braće vatre?

On im reče, da mu je žena otišla onamo i tražila, ali ni oni da nemaju.

— Istina je, brate, i mi smo gledali, kad je ona k njima odlazila, ali joj oni ne htjedoše dati vatre. Mi ćemo ti je dati, nego nam ti podaj skut, da ti u nj uspemo žeravicu.

— Izgorjet će mi skut, braćo, kaže on.

Vozači mu rekoše, nek se ništa ne boji. Ne će mu ništa biti od njihove vatre, pa nasuše tri

pregršti žeravice u njegove haljine i dadoše mu dva tri komada drva.

— Nosi, brate, rekoše mu oni, nosi, pa saspi na ognjište i ogrij svoju dječicu. Bog će dati, sve će dobro biti!

On im lijepo zahvali i otide kući. Kad donese u kolibu drva i vatru, sasu sve na ognjište. U tili čas od jednog dijela te vatre zapališe se njegova drva na ognjištu, a druga se dva dijela razdijeliše i pretvoriše u zlato. Najednom se sagradi dvor, kakvog nije bilo na daleko.

Kad se to čudo svrši, probudi čovjek dječicu pa otide razgledati novu kuću. A to u jednom kraju zlato, u drugom sami bijeli konji, a u trećem odijelo i druga roba. Pomoliše se Bogu, zahvališe na daru, te spremiše ručak za Božić. Kad je bilo sve uredjeno, domaćin zaplače i poče spominjati braću pa reče ženi:

— Ja ću otići malo do braće, ako oni mene mrze, ne mrzim ja njih, nego ih volim, jadan, kao oči svoje.

Kad stupi u staru, očinsku kuću, pozdravi braću:

— Dobro jutro, braćo moja! — i Hristos vam se rodi!

Braća mu ne odgovoriše niti ga pozvaše, da sjedne za stô.

Uto počeše djeca izlaziti pred kuću, pa kad opaziše veliku kuću na onom mjestu, gdje je juče stric spleo kolibu, počeše vikati i galamiti. Onda se digne jedan od braće, da vidi, šta je djeci, pa kad vidi, šta je, vrati se i reče ostalima. Onda im najstariji brat ispriča sve, kako je bilo.

Kad je bilo do godine, pred drugi Božić, dogovore se braća, da jedan ode i potraži vatre onako, kako je najstariji učinio lani. Kad bude oko pola noći, otide drugi brat u polje, da traži vatru. Nasred polja opazi, da se nešto svijetli i ode onamo. Kad dodje do vatre, a ono dva prosjaka sjede i griju se. On im ne reče ništa, nego uze vatre, koliko je mogao više i ponese kući. Kad on kući, baci vatru na ognjište. Ali, vidi čuda! Cijela kuća planu od one vatre i čeljad jedva iznesoše živu glavu.

Tako za tili čas ostadoše braća bez igdje ičega.

Nato se sažali najstariji brat i uze ih sve k sebi. Više mu nisu braća zavidjala, nego su svi zajedno lijepo i bratski živjeli.

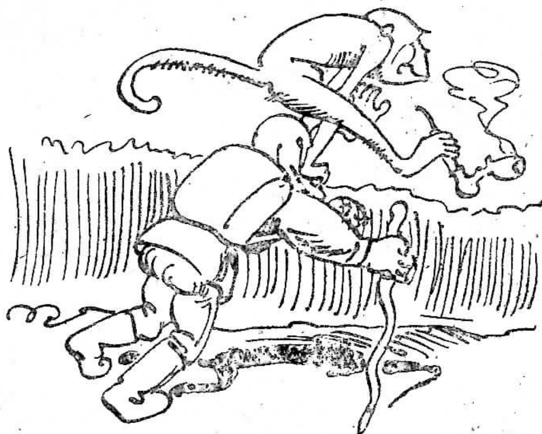
Posljednja zgoda majmuna Floka

Vi ste već vidjeli, kako je gospodin Cis bacio našega Floka kroz prozor na ulicu, ali ne znate, da je majmun pri tom ostao živ. Nije lako ubiti Floka, bivšeg kralja svih opica, što živu oko velike rijeke Konga!

Čim je malo došao k sebi, Flok se strese i pobježe iz grada u obližnje selo. Tri se dana skitao onuda. Čekao je, da sretne koga dobroga čovjeka, budući da su svi, na koje se do sada namjerio, bili više manje zločesti. I zaista jednog dana vidje, gdje neki čovjek ide cestom i puši iz lule. Flok reče:

— Sve sam kušao, ali iz lule nisam još pušio. Hoću da kušam.

On se zaleti cestom i trčeći preskoči onoga čovjeka. U skoku otme mu lulu. Flok pobježe u

neko dvorište i poče da puši. Pušio je i pušio. Malo pomalo oćuti, kako ga spopada neka srdžba. Otrov duhana udari mu u glavu. Životinja

se opi i pobjesni. Pomamljeni majmun ugleda u dvorištu koš s kokom i s pilićima. Skoči do koša i za čas podavi sve one nedužne piliće, dok je kokoš očajno kokodakala:

— U pomoć! U pomoć!

Poznate li maloga Gaša? Ne? — Eno vam ga na slici. Taj mali Gašo, s kriškom kruha u ustima htio upravo da potrči do koke, ali ga pjani Flok obori na zemlju. U skoku prevali Flok i Gašinu majku, što je baš bila izišla iz kuće noseći kabao pun vode. Žena viknu: — Gorila! Gorila! U pomoć ljudi! Podavit će nas strašan majmun, Gorila! U pomoć! U pomoć!

Flok se nadje pred Gašinim ocem, koji se odmah lati puške. Kad Flok ugleda pušku, smjesta se otrijezni i pobježe prema šumi.

Bježi Flok, a za njime trči šestero ljudi: Gašin djed s vilama, Gašin otac s puškom, Gašin

uja mesar s nožem, Gašin stric krojač sa škarama, Gašina mati s metlom i Gašo sâm.

Vidje Flok, da tu nema šale. Ali on nije htio da pogine radi lule duhana, te hitro skoči na stablo. Gašin otac odapne: — Bum! — puče puška, ali ne pogodbi Floka, jer je prepredeni maj-

mun bio već medjutim skočio na drugo stablo. — Puška opet puče: — Bum! — i opet ne pogodi Floka, jer je već bio na trećem stablu, pa na četvrtom, petom i sve tako. Slijediti ga nisu mogli, te on sve onako od stabla do stabla dospio do luke, gdje se krišom ukrcao na neki brod i doplovio u Afriku, i to baš u zemlju Kongo, gdje on i sada vlada sav sretan, što se je ipak oslobodio ove nesretne Evrope. Pričaju, da je postao pametniji. Bilo je i vrijeme!

Bobić, krbunić i kuma slamica

Otišli jednom po svijetu bobić (mali bob), krbunić (mali ugljen) i kuma slamica. Idu oni, idu, sve po tri koraka i jedan skok, i dodju do nekakve vode. Tu stanu, da se dogovore, kako će prijeko. Kuma slamica se prva javi veleći da ona umije plivati, pa da će ih sve prevesti prijeko.

I tako najprije uze kuma slamica maloga bobića i prenese ga na drugu stranu. Onda se vrati i uze maloga krbunića, ali ovaj se na pola puta zapali, a s njime se zapali i kuma slamica.

To je sa obale gledao mali bobić i sve se smijao. Smijao se tako jako, da je od smijeha puknuo. Morao je da ide nekom postolaru, da mu onu pukotinu krpicom pokrije. Postolar mu prilijepi krpicu, koju se može i danas na bobiću vidjeti i odlijepiti.

Pas i lija

Lija: Kuda, Šarko?
Pas: Idem do lava, našeg gospodara.
Lija: Ne budi lud! Ta on nije više kralj. Zarobiše ga i u kavez zatvoriše. Siromah je i kukavac sada. Ode njegova vlast i njegovo bogatstvo.
Pas: Znam, ali baš zato idem k njemu.

Na dan nove godine

Na dan nove godine dobro će dijete stupiti pred svoga dobroga oca i kazat će mu lijepo, milo i srdačno ovu pjesmicu:

Novo ljeto, novom srećom,
Nek ti svane, oče moj!
I radosti sve to većom
Nek ogrijeva život tvoj!
Primi, oče, želje ove —
Na dan godinice nove!

Onda će stupiti pred svoju dobru majčicu i kazat će joj isto onako milo i srdačno:

Novo ljeto bilo sretno,
Tebi, majko, moja mila,
Svaka ti se ljetos želja
Na veselje ispunila.
Ja ću molit višnjeg Boga,
Za te i za tatu moga!

U zimi

Došlo je doba mraza i studi;
led na potoku sja se i puca,
a o moj prozor ptičica kuca
kljunićem nježnim. Division Woj grudi.

Odmah na prozor danas ću nasut
žita i mrva od svoga hljeba,
pticama gladnim pomoći treba,
jer putić svaki snijegom je zasut.

Bogumil Toni.

Posljednja ruža

Puhnuo prvi studeni vjetrić, pala prva magla. U našem vrtu nije više lijepo i veselo kao dosad. Usahlo lišće pada sa stabla i šušti:

— Ja se vraćam u crnu zemlju.

Ptica leti s trešnje i pjeva:

— S Bogom, meni je putovati u daleke tople krajeve!

Pauk ostavlja na plotu svoju razdrtu mrežicu pa se šulja u rupu na zidu.

— Ovdje će mi biti toplije — veli majstor prelac.

Puž se uvukao ispod mahovine pa doviknuvši: — Laku noć, braćo! — zatvorio svoja kućna vrata.

— Mi ne možemo ni bježati ni sakriti se, tuže se cvjetići na lijehama. Neka dodje sniježak pa neka nas obuče u bijelu košuljicu. To je za nas najljepša smrt.

— Ja ne ću studene košuljice veli posljednja ruža, koja se lijepo rascvala na svome busu. Vidjela ju je taj čas mala Dragojla pa dotrčala u vrt, ukrala ružu i metnula u kosu.

Posljednja ruža blijedi u Dragojlinoj kosi i prosiplje svoje latice na ramena djevojčina.

Broj 4. | U Trstu, aprila 1928. | God. 3.

Crvendać

Legenda za Uskrs.

Kad je Bog stvorio nebo i zemlju, stvorio je odmah i sve životinje i biljke i svakoj je dao ime.

Tada se dogodi ovo: Jednoga dana, kad je Bog sjedio u raju i bojadisao ptice nestade mu boje. Štiglic bi ostao sasvim neobojen, da se Bog nije sjetio pa o njegova pera obrisao sve svoje četkice.

Tada je magarac dobio svoje dugačke uši, jer nije bio zapamtio kako mu je ime Bog dao. On je tek dva puta koraknuo rajskom livadom i već na trećem koraku zaboravio je svoje ime. Vrati se i upita:

— Kako mi je ime?

Bog je bio nešto nestrpljiv, pa ga uhvati za oba uha i reče:

— Tvoje je ime magarac, magarac, magarac.

Govoreći to, Bog mu je izvukao dugačke uši da bolje čuje i zapamti što mu se kaže.

Istoga dana bila je i pčela kažnjena. Kad je Bog stvorio pčelu i ona počela da pravi med, ljudi i životinje čim osjetiše, kako med lijepo miriše, počeše da obilaze pčelin stan u želji da kušaju med. Ali pčela je htjela da sve zadrži za sebe, pa je svojom žaokom bola svakoga, ko bi joj se približio. Zato su svi od nje bježali. Vidi to Bog pa odmah zovne pčelu i kazni je:

— Ja sam ti poklonio dar da praviš med, koji je sladji od svega što sam stvorio — reče joj Bog — ali time ti nisam dao i pravo, da budeš nemilosrdna prema drugima. Za to znaj: od sada kad ubodeš koga, koji hoće da kuša tvoga meda, ti ćeš umrijeti.

Još u to doba je i popac oslijepio, a i mravi izgubiše svoja krila. Toga su se dana dogodila i mnoga druga čudesa.

Bog je sjedio u raju cijeli dan. Kao velik i milostiv on je stvarao i oživljavao .Kad je bilo pred večer, pade mu na pamet, da stvori jednu malu mrku ptičicu.

— Zapamti si, tvoje je ime crvendać! — reče Bog ptičici. Kad je bio gotov metnu je na svoj dlan i pusti da odleti.

Kad je ptičica malo poletjela i vidjela kako je divna zemlja u kojoj će živjeti, pade joj na pamet da i samu sebe vidi. Odleti na vodu i vidje, da je sva mrka. Njene grudi bile su isto tako mrke kao i cijelo tijelo. Crvendać se osvrtao, izdizao i ogledao nad vodom, ali nije mogao vidjeti na sebi ni jedno jedino crveno perce.

Tada se ptičica vrati Bogu.

Dobri i milostivi Bog sjedio je na prestolju. Iz Njegovih ruku izlijetali su šareni leptiri, koji su lepršali oko Njegove glave. Na Njegovim ramenima gukali su golubovi, a iz zemlje oko Njega, nicale su ruže i hiljade drugih ljepota.

Maloj ptičici zadrhta srce od straha, ali ipak je doletjela do Boga i najzad mu stade na ruku.

— Zašto si se vratila? — upita je Bog.

— Nešto bih Te pitala — reče ptičica.

— A šta? — upita Bog.

— Zašto se ja zovem crvendać, kad sam sva mrka, od kljuna do repa? Zašto da se zovem crvendać, kad na meni nema nijednog jedinog crvenog perca?

I ptičica moleći pogleda u Boga svojim malim crnim očicama. A kad se okrenu na drugu stranu vidje na zlatnom štapu fazane sasvim crvene, papagaje sa crvenom ogrlicom, — ali je ćutala. Ona je samo u sebi mislila kako bi trebala ma samo jedno crveno perce na prsima, pa bi joj ime lijepo dolikovalo.

— Zašto da se zovem crvendać, kad sam sva crna — upita ona opet Boga, čekajući da joj On odgovori.

— Ah, draga ptičice, vidim da sam zaboravio da crvenilom obojim tvoja prsa.

Bog se blago i tiho osmjehne i reče:

— Ja sam te nazvao crvendać, pa tako ćeš se i u buduće zvati, ali ti se sama moraš pobrinuti da zaslužiš crvena pera na svojim prsima.

I Bog pruži ruku i ponovno pusti ptičicu u svijet. — Ptičica je dugo letjela amo tamo, misleći neprestano:

— Šta bi mogla učiniti ovako mala ptičica kao što sam ja, pa da zaslužim crvena pera? — Jedino što joj je palo na pamet, bilo je, da svoje gnijezdo pravi u trnju! I ona zbilja počne svoje gnijezdo savijati u najgušćem ružinom džbunu, misleći da će tako na njena prsa pasti jednom ružin list, koji će joj dati željenu crvenu boju.

Od toga dana, koji je za zemlju bio najradosniji, prošlo je mnogo godina. Od onda su i životinje i ljudi napustili raj i nastanili se na zemlji. Ljudi su naučili obradjivati zemlju i broditi na moru. Naučili su sami sebi praviti odijela. Naučili su graditi sela, crkve i jake tvrde gradove.

Jednom svanu novi dan, koji se u povijesti zemlje ne može nikada zaboraviti. U jutro toga dana sjedio je crvendać na ivici svoga maloga gnijezda u niskom džbunu, koji se nalazio na jednom golom brežuljku, pred zidovima Jerusalima i pričao priče svojim mladima u gnijezdu. Pričao je o onome čudotvornom danu stvaranja i o darivanju imena, kao što je do tada svaki crvendać pričao svojim mladima. Govorio je o prvom crvendaću, koji je bio sretan da čuje glas božji i da s božje ruke odleti u svijet.

— I vidite toliko je vijekova proteklo od onoga dana. Mnoge su ruže procvjetale. Toliki su se mladi već iz jaja izlegli, da se izbrojiti ne mogu, ali crvendać je još uvijek mala mrka ptičica, kojoj još nije uspjelo da steče crvena perca na svojim prsima — završi crvendać žalosno.

Mladi crvendaći ispružiše svoje kljunove u vis i upitaše, jesu li njihovi stari kadgod pokušali da učine kakovo veliko djelo, da zasluže dragocjena crvena perca.

— Mi smo učinili sve što se moglo — reče crvendać, ali sve nam to nije pomoglo. Još prvi crvendać našao je jednom sasvim sličnu ptičicu, pa je počeo da je ljubi tako žarko, da mu je u prsima plamen buktao. Ah, mislio je on, sad razumijem: dragi Bog hoće da je tako žarko ljubim, da pera na mojim prsima pocrvene od ljubavnog plamena, koji u mom srcu plamti. Ali to mu nije pomoglo, kao što nikome poslije njega nije pomoglo, i kao što ni vama ne će pomoći.

Mladi počeše žalosno cvrkutati. Oni su već počeli da žale što njihova mrka grla ne će nikada imati crvenih pera.

— Mi smo se još pouzdavali i u pjesmu. — progovori opet crvendać. — Još prvi crvendać pjevao je toliko, da su mu se prsa nadimala. To mu je budilo nadu. Ah, mislio je on: plamen pjesme, koji gori u mome srcu, obojit će mi prsa crvenom bojom. Ali i u tome se je on varao, kao što su se varali i svi drugi poslije njega, kao što ćete se i vi varati.

I opet se začu žalosno cvrkutanje iz polugolih grla mladih crvendaća.

— Nadali smo se u našu hrabrost i ratoborrost — nastavi crvendać. — Još prvi crvendać borio se hrabro s drugim pticama. Njegova su prsa plamtjela od želje za bojem. Ah, mišljaše on, pera na mojim prsima obojit će se od želje za bojom, koja plamti u mojem srcu. Ali i ta ga nada prevari, kao što je prevarila i sve druge poslije njega, kao što će i vas prevariti.

Mališani su žalostno cvrkutali, što ne mogu ništa učiniti da zasluže obećanu i željenu nagradu. Stari im tužno reče:

— Šta bi vi mogli učiniti, kad toliko naših starih nije moglo to postići? Što vi možete učiniti drugo, nego ljubiti, pjevati i boriti se. Šta bi mogli...

Crvendać najednom zašuti. Na jednoj Jeruzalimskoj kapiji pojavi se velika gomila ljudi, koja se uputi pravo k brijegu, na kome je bilo njegovo gnijezdo. U toj gomili bilo je jahača na bijesnim konjima, vojnika sa dugim kopljima, krvnika i njihovih pomoćnika i kovača sa čavlima i čekićima. Tu je bilo svećenika i sudija, koji su ponosno koracali, i puno žena, koje su gorko plakale. Pred gomilom išla je jedna grupa ljudi iz raznih krajeva, koji su cijelim putem kukali i jadikovali.

Crvendać zadrhta na rubu svoga gnijezda. On je očekivao svakog trenutka, da će niski grm sa njegovim gnijezdom i mladima biti pregažen.

— Pazite, — reče on svojim nezaštićenim mladima: skupite se sasvim jedno uz drugo i ne puštajte glasa od sebe. Dolazi jedan konj, koji ide ravno na nas. Dolaze i vojnici, koji na obući imaju željezne potkove. Ovamo ide veliko mnoštvo ljudi, koji izgledaju kao da su bijesni.

Najednom crvendać prekine svoje opominjanje i gotovo zanijemi. Zaboravi na opasnost u kojoj se nalazio. Brzo se spusti u gnijezdo i raširi krila preko svojih ptića.

— Ah, to je strašno, reče crvendać. Ja ne ću da vi to vidite. To su tri zločinca, koji će ovdje biti razapeti na krst.

I ptica plašljivo raširi svoja krila preko ptića, tako, da oni nisu mogli ništa vidjeti. Oni su čuli lupu čekića, kojima su se zakivali čavli, čuli su jauk i strašan plač naroda.

Crvendać se ubezeknuo gledajući svu tu grozotu. Očiju nije mogao odvojiti od ova tri nesretnika.

— Kako su ljudi nemilosrdni, reče on. — Malo im je što su ova tri čovjeka razapeli na krst, nego su jednome od njih metnuli na glavu čak i vijenac od trnja. Eno, trnje mu je izranjavalo čelo i krv mu iz njega teče. A taj je čovjek tako lijep i blago gleda oko sebe, da ga svako mora zavoljeti i žaliti. Srce mi puca od žalosti, kad ga gledam kako se muči i kako trpi.

I ptičicu je obuzimalo sve veće sažaljenje prema ovome mučeniku sa trnovim vijencem na glavi.

— Da sam orao, pomisli crvendać, izvukao bih čavle iz njegovih ruku, a mojim jakim pandžama rastjerao bih sve ove ljude, koji ga muče.

U taj mah ugleda kako niz čelo raspetoga curi krv i ne mogaše više da ostane miran u svome gnijezdu.

I ako sam mala i slaba ptica, ja ipak mogu nešto da učinim ovomu jadnomu mučeniku na križu — pomisli crvendać, pa ostavi svoje gnijezdo i odleti raspetomu.

Onda ga obleti nekoliko puta, ne usudjujući se, da mu se odmah približi, jer crvendać je mala plašljiva ptičica, koja se nikada ne osudjuje približiti ljudima. Ali sažaljenje nadvlada strah i on odleti do glave raspetoga, pa svojim kljunčićem poče vaditi jednu po jednu trnovu bodljiku iz krvavoga čela Njegovog.

Dok je crvendać to radio jedna kap krvi mučenika sa trnovim vijencem na glavi pade na njegova prsa. Ta kap krvi brzo se razli i oboji mu sva sitna perca na prsima.

Kad se crvendać vratio u svoje gnijezdo, mladi povikaše svi u glas:

— Tvoja su prsa crvena! Tvoja perca na prsima ljepša su od svake crvene ruže!

— To je samo jedna kap krvi onog siromašnog čovjeka — reče crvendać. — Ona će se isprati čim se samo okupam u potoku.

Crvendać odleti da se opere. Ali crvenilo nije spalo s njegovih prsa. Pera ostadoše blistava i crvena kao krv. I od toga dana imadu svi crvendaći na prsima perje crveno kao krv.

Selma Lagerloef.

Srećan je onaj, kome posljednji čas kucne u krugu njegove djece. Takav rastanak nije smrt, jer on živi u plodovima svoga roda i živi u djelima svoje djece i živi u ustima svojih unuka i praunuka.

Dr. J. Batut.

Marija Ružička Strozzi

Tko je bio u zagrebačkom kazalištu, na trgu kralja Aleksandra, imao je zgode, da se divi jednom velikom umjetničkom djelu. To je zavjesa, što ju je prije trideset i tri godine naslikao znameniti slikar Vlaho Bukovac. Na toj divno zamišljenoj i upravo sjajno izradjenoj slici vidimo, kako dolaze da se poklone okrunjenom pjesniku Ivanu Franjinu Gunduliću najvidjenija lica iz vremena hrvatskog preporoda. Od Ljudevita Gaja pa do Preradovića, Kukuljevića i Freudenreicha — na toj su slici prikazani svi oni, koji su pjesmom, glazbom, dramom, operom, pripovjetkom ili svojim drugim sposobnostima pridonijeli, da se je djelo duševnog preporoda u narodu hrvatskom onako lijepo i snažno razmahalo.

Od svih lica, što ih je pokojni Bukovac na onom svom znamenitom platnu obesmrtio, živi danas još samo jedno. Sasvim na desnoj strani, pri kraju slike, s lovor vijencem u lijevoj ruci stoji mlada žena sva zadahnuta velebnim darovima nebesnog umjeća, kojim su je vile obasule. To je Marija Ružička Strozzi, hrvatska Eleonora Duse.

Prvi se je put prikazala na pozornici prije šezdeset godina. To je još bilo u starom kazalištu, u gornjem gradu. Bilo je to u vrijeme, kad su glumci Hrvati bili još veoma rijetki, a hrvatska umjetnost tek u povojima. To je bilo u doba, kad su još mnogi i u Zagrebu mislili, da samo tudjinci, u prvom redu Nijemci, mogu da budu u teatru majstori. Kakvo čudo moralo je biti za one ljude, kad su one večeri prije šezdeset godina ugledali na pozorišnim daskama mladu jednu djevojku, koja je doduše govorila njihovim jezikom, ali onako, kako bi tim jezikom mogli da govore samo angjeli Božji.

To je bio dogadjaj, koji je najčišćim ushitom potresao srca svih Hrvata i ulio im još veće vjere u prirodjenu im snagu, još više ponosa u njihove duše.

Od tada je Marija Ružička koračala iz jedne slave u drugu i penjala se sve više i više, dok nije postala ono, što joj danas priznaje cijeli svizet. Ona je danas doduše najveća hrvatska i jugoslavenska umjetnica, ali je tako velika i uzvišena, da ne pripada samo narodu iz kojega je nikla, već čitavom svijetu.

Ni talijanski ni grčki ni francuski ni engleski ni ruski ni njemački genije nije stvorio nijedno veće djelo, u kom ne bi ona bila okušala svoje vanredne sposobnosti. U ulogama grčkih junakinja: Antigone i Elektre, Šekspirovih Ofelija i Desdemona, i svih onih raznih Magda, Debora i tko da ih sve nabroji — naša je umjetnica bila više negoli savršena. A što da kažemo o licima, što su joj ih iznosili domaći pisci iz historije i života svoga naroda? Uspjehe, što ih je ubrala u Teuti, Katarini Zrinskoj, Majci Jugovića itd. ne dadu se opisati.

Nju su zvali u Beč, u Prag i Brno, i nudjali joj velike svote, da je zadrže za sebe, ali ona je htjela da ostane vjerna svome zagrebačkom kazalištu. I tako je i bilo: dok su druge glumice s manje talenta sticale uokolo po svijetu milijune, ona se je zadovoljavala s malenim, samo da može raditi za svoj narod i služiti narodnoj, hrvatskoj i slavenskoj umjetnosti.

Poput Eleonore Duse i ona je bila te svoje umjetnosti pravi i živi apostol. Gdje se god naš jezik govori, tu je i ona dolazila, da je vide i čuju i oni, koji nisu imali prilike, da joj se dive na njezinoj velikoj pozornici u Zagrebu. I kamo bi god došla, svud bi ostavila dubok i trajan dojam. U staroj «Našoj Slozi» i u Supilovom «Novom listu» opisana su njezina gostovanja po Primorju. Čedne čitaoničke pozornice, na koje bi nastupala, pretvarale su se kao pod udarcem nekog magičnog štapića u prave, rajske vilindvore, čim bi se ona na njima pojavila i tek što bi s njih odjeknuo njezin božanstveni glas.

Stvorila je cijeli niz, oko pet stotina uloga. Prikazivala je razne kraljice, junakinje iz starih klasičnih vremena, pa razne gospodje iz visokog društvenog života; nježne, sentimentalne djevojke, pa žene iz puka, kaošto je to ona snažna i nesretna Jele u Vojnovićevem «Ekvinociju» — i u svim tim raznolikim ulogama ona bijaše na svom pravom mjestu: njezin bol bio je pravi bol, plač i smijeh istinski i iskren, a tako i sve njezine kretnje —od vladarskih pa do onih najjednostavnijih. I srdačnost i toplina i malodušnost i odlučnost i veselost i gorčina — sve je to u nje bilo prirodno, duboko proćućeno.

Takova je ona bila, ali takova je ona i danas. Premda je već prošlo šezdeset godina, što radi u kazalištu, ona se još nije s njime raskrstila. I da je vidite u svojim novijim ulogama onako svježu i živu, u čudu biste se pitali: ali kako je to moguće?

To niko ne zna, možda ni umjetnica sama. Bog ju je obdario jednim svojim uzvišenim darom i dao joj je sve što treba, da ona taj dar prosiplje medju ljude željne one divne ljepote, što je samo umjetnost može da pruži.

Naši su ljudi više puta i nepravedni prema svojim boljim kulturnim radenicima i umjetni-

cima. Nema pjesnika ni pisca, ni slikara ni kipara, o kojega se nemila, često sasvim površna, a nerijetko i žučljiva kritika nije očesala, ali Mariju Ružičku Strozzi svi su štedjeli, i to nesamo zato, što joj nisu mogli naći pravoga prigovora, već najviše stoga, što je narod, još dok je mlada bila, navikao da gleda u njoj neko više biće, u kome dolazi do izražaja, sve što je jednom Bog usadio lijepa i dobra u dušu hrvatskoga naroda.

Svi su je poštovali i svi je štuju, što se najljepše pokazalo nedavno, kad je velika umjetnica slavila šezdesetgodišnjicu svoga divnoga umjetničkoga rada. Tom je prigodom dobila velika odlikovanja, mnogo darova, a najviše iskrenih, srdačnih pozdrava i želja, kojima se pridružiše svi pravi ljubitelji umjetnosti, pa i — mi.

Barba Šime.

Žene u ljubavi

Male, skromne žene.

Male, skromne žene u ljubavi izgaraju
kano tanke svijeće
na velikom oltaru.

One, plahe s preplašenim očima,
u svojim sjetnim dušama zatvaraju,
pobožno i strogo ko u tabernakulu,
svaku svoju radost i najveću bol.

I kad su ostavljene one sebe varaju
da su mnogo sretne
a srca im se paraju.

Dobre, tihe žene umiru u ljubavi,
jednako kao i bez ljubavi,
kano što venu od sunca,
ili u tuzi za suncem
cvijetovi skromni i ubavi.

Usidjelice.

Usidjelice u ljubav nose
mlaku toplinu jesenjeg sunca
prije zalaska iz oblaka
ili uvečer iza zapadnog vrhunca.

Na licima im je groznica laka,
a jasno i vidljivo nose
i utajenu tugu svojih usana
te davno nemilovane kose.

Za usidjelice je ljubav
topli, jesenji vjetar, koji opija,
i kasni val u krvi
koji slabe damare obija.

O, za njih je ljubav život
za kojim tužne ruke pružaju.
Ali on bježi pred njima
kano što pred pijancem bježi svijet.

Za njim venu njihove usne:
kasni i boni cvijet...

Ive Mihovilović.

Smijeh pramaljeća

Povedrica. Sunce božje smije se sa vedrine i zemlji i moru. Svud po osojima povrh mora zeleni se nova trava, modre se male ljubice i vesele laste križaju mirisnim zrakom. Uskrs je. I zemlja i ljudi i sva stvorenja sve se veseli drevnom blagdanu spasa... Ja idem uz more i putem gledam grad, što ostaje za mnom u sumaglici pozlaćenoj sunčanim tracima. Stari grad, smije se i on novom životu i pramaljeću novome. Idem po prašnoj cesti uz more sâm sa svojim mislima. Uz ogradu velike bašte prislonila se dva odrpana mališa. Jedan prodaje «karamele» (vrsta slatkiša), a drugi kitice ljubica. Ispred njih je stao blijed i otrcan dječarac s tugom jeseni u očima, a meni se pričinilo, kô da mu se prohtjelo onih slatkiša u košarici.

— Mali — nagovorim ga — hoćeš li «karamela»?

— Ne, gospodine, porumeni dječarac i milo nadoda jošte: hvala!

— Pa što si se zagledao u to dvoje djece?

— Gledam one ljubice modre i mirisave...

— Ljubice gledaš. Zar hoćeš kiticu ljubica?

— Kupio bih — — nemam ni novčića... nekud tužno prošapta blijedi dječarac. Uzmem u prodavača kiticu skromnih ljubica, predadem ih malome, pa ga upitam:

— Čudno, a čemu ti ljubice?

— Imadem bolesnu sestru kod kuće. U postelji je, gospodine, već leži cijele zime. Sami smo bez oca i majke.

— Sirote, — pogladim dječarca po ispaćenom licu: — A kako živite?

— Od milosti dobrih ljudi. Ja sam naučnik na «škveru» (diljama) paron Roka, evo puškomet odavlen. Još nemam plaće, al je gospodar dobar, naoseb gospodarica. Odnesem svaku večer štogod od njih za sestru. Al što ćete, gospodine, ne mogu da joj donesem sunca. Kako ga je zaželila sirota, a u nas je tamno i hladno. I podjoh jutros, da donesem cvijeća. Ona voli, silno voli cvijeće, gospodine... Hvala Vam, Bog Vas blagoslovio — draža mi je ova kitica ljubica od svih slatkiša, jer ovo će cvijeće usrećiti moju sestru...

— Čekaj — odnesi i ovo sestri i pružim dječarcu krunu.

— Hvala Vam, Bog Vam platio. I pohrli poput vjetra. A ja sam gledao za onim dječarcem, koji je nosio svojoj sestri u tamnu i hladnu sobu posmijeh pramaljeća, gledao sam za onim dobrim bratom, koji je u svojoj duši shvatio velebnu Isusovu nauku ljubavi i dobrote. U onom nevinom srcu slavio je Vazam najljepši blagdan.

Rihard Katalinić-Jeretov.

Žena bez roda — cvijet bez ploda. — Djeca su ljekar materi. — Djeca su most u raj. — Žene su slabe, ali su majke jake. — Kuća bez djece, zvono bez klatna. — Nije gazda ko ima volova, već je gazda ko ima sinova. — Bez djece, bez ruku. — Što punija košnica pčela, sve je teža. Narodne poslovice.

Čaša i djece nikada nije previše.

Česka nar. poslovica.

Žena koja nije htjela djece

Priča.

U svoje vrijeme živjele su dvije sestre. Starija je bila udata, te je imala petoro djece. Djeca su joj bila zdrava, kao ribe u vodi, živa, kao iskre, a sita nisu bila nikada. Majka nije zalogaja okusila, a da nije ovo ili ono dijete zapijukalo: «I meni, i meni!» Mati im je od sveg srca davala, pa ako i nije bilo pečenke, kruha je bilo uvijek za sve dovoljno, za djecu i roditelje, jer im ga je dobri Bog blagoslivljao.

Mladja sestra, neudata, gledala je kako živu, pa je dizala nos: «Ja, kad bih se udala, ne bih htjela imati djece, da me muče i izjedaju — ništa djece, ništa brige!»

I kako je govorila, tako se je i dogodilo. Udala se je nekamo daleko u drugi kraj, dobila je dobrog muža, koji je želio djece, ali djece nije bilo, — a brak je bio pust i bez prave sreće. U petoj godini braka mlada je žena najednom oboljela i po nju je došla smrt, baš kada joj je muž bio po nekom poslu iz kuće, a ona sirota nije imala svojega čovjeka, koji bi joj držao ruku na strašnom rastanku. Stara susjeda joj je pomagala, ali je i nju bilo strah smrti, pa je pobjegla, kada je bolesna žena u smrtnom času zvala: «Djeco moja, djeco moja, dječice draga, gdje si moj cvijete ne procvali!» — Sama je umrla i nikoga nije bilo, da bi uz njezinu smrtnu postelju plakao i za nju se molio.

Starija sestra nije znala, da joj je mladja sestra umrla. Bile su jedna od druge daleko, a pošte su polagano išle. Kad li se dogodi, da joj oboli najmladji sinčić Ivo. Svu noć je preplašeno uzdisao, a ujutro se je tužio, da mu je u snu nešto leglo na prsa, da ga je nešto pritiskalo i davilo mu dah. Kao neka mačka da bi mu tiho došla i tiho otišla. Htio je zvati na pomoć, ali nije smogao glasa.

Mati je mislila: «Djetetu se je sanjalo.» — Ali i druge noći je bilo tako pa i treće opet, a Ivo, njezin najmladji, blijedio je i slabio.

Četvrtu noć brižljiva mati nije mogla, a da si ne prostre ležaj uz bolesnog Ivu. Pod uzglavlje si je metnula paprati, koja ima moć, da razotkrije svaki čar. Sinak je zaspao, a takodjer i ona je zaklopila oči, kao da spava, ali je bdijela i čekala što će biti. I nije dugo čekala, kad li se priplazi kroz zatvorena vrata u izbu čudna prikaza. Mjesec je svijetio, pa je mati sve jasno vidjela. Prikaza je bila nalik na veliku mačku, ali je imala pet nogu. Prilazila je sve bliže i bliže, dok nije došla do postelje, te se uspela na Ivu, najmladjega. Legla mu je na prsa, zelene su joj oči sjale, svoju glavu je pritisla uz glavu dječaka, a Ivo najmladji teško je uzdahnuo.

Mati se digne tiho i oprezno, pak brzo kao strijela zgrabi «sablasnu» mačku za prednje noge. Kao u kliještima ju je držala, misleći: Ako i dušu pustim, sad mi ne utečeš! Sablast joj se je u rukama svijala, svijala, rasla i mijenjala, te se je promijenila u dugu, suhu ženu u bijeloj haljini. Sada je mati prepozna i usklikne: «Sestro moja mladja, za Boga miloga, zar si to ti?»

Sablast joj odgovori: «Ja sam, tvoja sestra, i molim te, oprosti mi, jer ne mogu drugačije! Branila sam se griješnica, da ne dobijem djece, i zato moram mrtva činiti pokoru toliko godina, koliko mi je djece bilo namjenjeno. Živa sam se bojala svoje rodjene djece, a mrtva nemam mira, pa se noću šuljam tudjoj, da bi me sagrijala svojim slatkim dahom: ja sam prokleta i djeci za strah, a joj, joj! — nema pomoći meni ubogoj!»

Mati joj je rekla: «Moje djece nemoj više dirati!

Probudio se je muž, pa zapita što je, i užge svijeću. Mati je pustila sestru, koja se je opet pretvorila u petoronogu mačku, te se odšuljala k vratima i izišla kroz ključanicu.

K djetetu prikaze odonda nije više bilo. No zato je noć za noću jaukala vani pred kućom. Materi se je neko noći smililo, pa je ustala, tiho otvorila prozor i pogledala što joj sestra čini.I vidjela je sirotu kako sjedi pred kućom i nešto pritišće na grudi.

Pitala ju je: «Bog ti pomogao, sestro, što to činiš?»

Sestra u bijeloj haljini milo je pogleda, te joj pokaže da ima na prsima zmiju, i reče:

«Djece nisam htjela. Sada dojim zmiju.»

Kad je prošlo pet godina, nije se više prikazala.

Fran Milčinski.

Ljubavi

Polagano tihim koracima,
uvukla se je u moju dušu jedna kradljivka.
I kad je već bila sigurna,
da je nitko isterati neće,
naglo se je javila tražeći da joj se predam.

Bila je velika i snažna.
Ispruživši svoje strašne ruke,
grudi mi je sa smehom rastrgla
i polako, s velikom pažnjom,
celo i krvavo srce izvadila.

Penjući se na prestolje,
gledala me je očima punim vatre,
a ja mesto da planem velikom srdžbom
na kolena, kao pred ikonom, padoh.
Klečući dovukoh se do skuta,
da je celujem, da se klanjam:
kradljivki mojega srca,
kradljivki mojega srca.

J. Miličić.

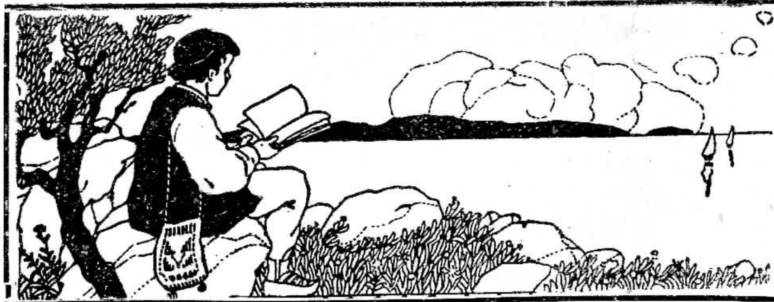
Kad sunce zahaja. .

Sunce za bregi zahaja
i črna noć prihaja,
z mora pomalo gre....
Barki na rive već spe.

Mala se na me naslanja,
muči, i na živem sanja.
Neš lepega tel sam njoj reć,
ma pozabil sam već.

Sunce za bregi zahaja,
bavica puše s kraja.
Finil je lepi dan,
na zemlju pada san.

Drago Gervais.

Za istarsku djecu

Prosjak Luka

Starac Luka bio je jedan od onih prosjaka, koji mirno i tiho sjede u kutiću kakove ulice i čekaju, da im se smiluju prolaznici i da im udijele milostinju.

Nikada nije Luka moljakao i zapomagao, premda je često gladan i iznemogao dugo čekao i dočekivao noć bez da mu je pala u šešir ma i sama jedna para. — Takav je bio Luka.

Ljudi će vidjeti moju bijedu i smilovati mi se, mislio u sebi, i tako skučen i nijem sjedio bi po cijele dane u onom istom kutiću, na onom istom mjestu, otkud bi odlazio večerom žalostan i razočaran, da se skloni u sjeniku ili pod kakvim stubištem u zabitnim gradskim ulicama.

Djeca su znala za Luku i za njegov kutić, pa bi češće tuda prolazila, bacala mu u šešir kamenje, papir ili staklo, rugala mu se i zadirkivala ga pogrdnim riječima i doskočicama.

Luka bi ih samo sažalno pogledavao i molio ih, da ga puste u njegovoj bijedi.

Djeca ni da čuju, već uvijek podrugljivo:

Evo Luko, evo dara:
Pisanica — što Bog dade,
I dukata i dinara —
Bit će Luki masne brade!

Pritom napunjavali mu šešir raznim otpacima i smećem, svime, što bi dohvatili i smijali mu se grohotom, kad bi bijednik dohvatio šešir i tražio u njemu ne bi li naišao na kakvu koricu kruha.

Jednoga dana, kad je Luka po svom običaju sjedio u kutiću gladan i bolestan, a djeca mu se kao uvijek rugala, opkoliv ga sa sviju strana, izmuca ubogi prosjak prvi puta u životu:

— Udijelite siromahu koricu hljeba, — gladan sam... jako sam gladan!...

— Hoćeš li pisanica, Luko lukavi! — smijala se djeca. — Dat ćemo ti i pečenice, ako samo zaželiš... Ili bi možda i ptičjega mlijeka, Lukooo.....

— Ne bi, ne bi... samo koricu kruha, — molio Luka, ...i čašu vode...

Uto mu se približi neki ubogi dječak, sav bijedan i otrcan, i pruživ mu komadić kruha, progovori tužnim glasom:

— Evo ti Luka! To je sve što imam. Majka mi ga isprosila... Ni ja ga već ne okusih dva dana... Ali ti si bijedniji od mene... Jedi Luka!...

Luka prihvati kruh i pogledav milo dječaka, stane požudno jesti.

— Bog ti platio dječače! — reče iza stanke, i kao da se je do sita najeo, osmjehne se zadovoljno, taruć si suze, što su mu izvirale iz malih zacrvenjelih očiju i kapale mu niz lice na dršćuće ruke.

— Ha, ha, ha! — smijaše se djeca rugajući se dječaku, koji je stajao kao ukopan i tužno posmatrao iznemogla starca.

— Gle ti Samaritanca! — dovikne mu jedan.

— Našla krpa zakrpu! — nadoveze drugi.

— Idi prljavče jedan! — ražesti se treći i pritrči k njemu s namjerom, da ga udari.

— Djeco, Bog će vas kazniti! — progovori dječak. — Zar se vi ne bojite Boga?...

Djeca časkom zamuknuše, a on nastavi:

— S Bogom Luka! Sjutra ću ti donijeti više. Idem da isprosim.... pomoći će mi i majka.

Starac ga pogleda zahvalnim pogledom i kao da ga je svladao umor, zaklopi oči i usne.

Sjutradan vraćao se ubogi dječak Luki noseći mu pun šešir kruha.

— Evo ti, Luka, jedi! — klikne dječak sav sretan presipajući kruh u Lukin šešir.

— Luka! — spavaš! — Evo ti kruha, bit ćeš gladan....

Luka nije odgovorio.

Dječak se primakne bliže, potrepta ga po ramenu i prihvatio ga za ruku, što mu je nepomično ležala na koljenu, vrisne i zaplače gorko:

— Bože!... mrtav!

U to se prikupila djeca gledajući zaprepašćeno u Luku i dječaka.

— Luka moj! — ubogi moj Luka! — ridao dječak pokleknuv do ukočena starca, pred kojim je prvi puta stajao šešir pun kruha i ljubavi jednog ubogog djeteta, koje je i samo gladovalo.

Kad se je dječak naplakao, okrene se i izusti:

— Evo, djeco, ploda vašeg tvrdog i nemilosnog srca; imali ste u izobilju, a njega je ubio glad....

Djeca poniknuše očima i oćutivši u sebi svu težinu grijeha, stadoše jecati roneći pokajničke suze oko onog ubogog kutića, u kojemu je puklo bijedno Lukino srce.

Jos. A. Kraljić.

Zatvorena smrt

Neki čovjek imenom Jure kupi od prosjaka čudovitu pušku, čudovite gusle i vreću, koja je bila začarana, tako da bi u nju sve utletjelo, što bi god on zaželio.

Vraćajući se k roditeljima srete Jure smrt. Juri bilo žao ostaviti svijet, i smrt ga pusti još toliko vremena, dok ona izvrši svoj strašni posao u nekom gradu. U tom gradu ljudi strašno umirahu. Začuvši to ode Jure u onaj grad i na njegovu riječ uljeze u vreću smrt. Jure ostavi smrt u vreći punih sedam godina. U ovih sedam godina nije umro nijedan čovjek. Pošto Jure ostari, ražali se, sjeti se smrti u vreći, ispusti je i nato umre.

Kum

Ovu je pjesmicu ispjevao pokojni Josip Milaković, naš odlični dječji pjesnik, a nije do sada bila nigdje objavljena.

I Jurica i Pavica
Na pragu su eno sjeli.
Kum će doći u pohode
Pa su sretni i veseli.

Znaju oni, da darova
Kum sad nosi svu im silu,
Tek najprije on će dašto
Izljubit ih na svom krilu.

I Jurica reć će Pavi:
Kad se ljubit već valjade,
Bar da jedno kum naš nema
Tih brkova i te brade!

Kada ljubi, ko da šaša,
Po licu te oštro bije;
Bar da nema tih brkova,
Bar da one brade nije!

A domišljav Pavica će:
Ne plaši me šaša ova,
Samo nek ja ne dobijem
Od njeg brade i brkova! —

Igla

Mislilo se, da će se Milena popraviti i biti opreznija, kad je već jedanput poradi svoje neopreznosti bila nesrećna. No na žalost nije se to dogodilo, pa budući da se nije htjela okaniti svoje pogrješke, morala je najposlije da umre.

Milena bi svaku iglu, kojom je skopčavala i sašila štogod na odijelu, metala u usta, da joj tobože bude pri ruci.

«Ne čini toga!» opominjala bi je majka, kadgod bi to opazila, «jer bi se moglo dogoditi, da progutaš iglu!»

Milena nije marila za te opomene. Jednoga jutra stane se odijevati, pa kao što obično, imala je i tada u svojim ustima mnogo igala. Na jednom se otvore vrata, a u sobu unidje tetka Lucija, koja je Milenu veoma voljela. Milena vesela potrči k tetki, zaboravi na igle, što ih je u ustima držala, i htjede da nešto reče. Neke igle panu na pod, ali jednu Milena progutne. Od straha i boli počne sad vikati i pokuša, ne bi li je mogla izbaciti. No kako se igla duboko zabola, trebalo je da se pozove liječnik, koji je svakojakim orudjem nastojao, da iglu izvadi. Premda se on mnogo trudio, ipak nije mogao da dokuči iglu, koja ostade u grlu, te za nekoliko dana umrije neoprezna Milena.

O, kako je majka za njom tugovala!

Dva dječaka

Jednog dana dva su dječaka sjedela na kamenu izvan sela. Jedan od njih bio seljačko dijete, a drugi nekakav mali, gospodski sin, što je iz grada došao u selo, da se naužije svježa zraka. Dječaci se znaju već tri dana i lijepo se sprijateljiše.

— Kad dodješ k nama u grad, govorio je mali gradjanin svome drugu, ja ću ti pokazati mnogo lijepih kuća, divnih palača i crkvi. Vidjet ćeš i krasnih, širokih ulica, na kojima se noću vidi kao i po danu.

— A ja ću te povesti u naše lijepe gajiće, gdje ima mnogo jagodica, reče malo seljače. I oraha i šljiva. A pokazat ću ti i veliku šumu, u kojoj je po danu tamno kao i po noći.

A gospodsko dijete upita:

— A što ćeš ti mene da naučiš?

— Pokazat ću ti, kako se vode ovce na pašu, kako se pravi maslo i sir od mlijeka naših lijepih krava. Ja ću ti objasniti, kada treba sijati pšenicu, ječam i raž. I kako se žanje i kako se bere groždje, obija lan i konoplja. Pa ću te naučiti, kako se prave košarice od šiblja i kako neko može da se uspe na vrlo visoko drvo bez lijestava i kako se može da predje preko potoka bez mosta. I još ću te naučiti, kako se od trske prave svirale sa pet rupica.

A mali gradjanin odgovori:

— Lijepo je sve to i vrijedno da se zna, ali ja ću tebe naučiti nešto, što je možda još vrijednije od svega toga: ja ću tebe naučiti — čitati.

Putnici i psi

Dva putnika prolazila selom u glasnom razgovoru. Najednom iz jednog dvorišta zaleti se za njima jedan pas glasno lajući. Za njim poleti drugi, pa treći, te se ih sjati tako čitav čopor, pa hajde za putnicima.

Mladjemu putniku to dosadi, pa digne kamen, da ga baci na lajave pse. No stariji mu mirno reče: «Odloži kamen i ne obaziri se na pse. Kamenom ćeš ih dapače razdražiti, a ne ušutkati. Vidit ćeš, sami će ušutjeti i umiriti se. Takva je, moj mladi prijatelju, pasja narav.»

Mladji posluša. Psi su ih lajući još neko vrijeme slijedili, a onda sve jedan po jedan presta da laje, a napokon sasma umukoše.

Narodna.

Hromi čovjek

Neki je hromi čovjek išao ulicom. Išao je polagano i s mukom. Neka djeca vraćajući se iz škole rugala su se onome nesretnome čovjeku. Na sve njihove grube šale i ružna zadirkivanja siromašni je čovjek šutio, ali vidjelo se, kako mu iz očiju kapaju krupne suze.

Neki starac, koji sve to gledao, naznači rukom djeci, da mu pristupe bliže.

— Znate li vi, ko je onaj čovjek, što ga vi onako vrijedjate? Ajde, da vam ispričam njegovu tužnu pripovijest. Kad mu je bilo osamnaest godina, onaj čovjek bio je jak i uspravan kako pećina. Momak od oka, kaošto vi ne ćete nikada biti. Jedne noći zazvoni na zvoniku zvono. Znak, da je u selu nastala vatra. Momak se diže i brže bolje istrči napolje, da bude ljudima od pomoći. Kad on pred kuću, koja je gorjela, čuje, da su u onaj čas spasli jednu ženu, ali da je njezino dijete ostalo u jednoj sobi na drugome katu. Mati je u sav glas ridala i zaklinjala, da joj

spase dijete, ali opasnost bijaše tako strašna, da se niko nije odvažio, da pokuša sreću. Onaj mladi čovjek zgrabi nekakve ljestve, pope se na krov i uvuče se u kuću kroz nekakav prozorčić. Ne potraje dugo i ljudi vidješe, kako se s gornjega kata spušta nekakva košara, u kojoj je spavalo ono maleno dijete. Kad se onaj momak vratio k svojim ljestvama, one su već bile nagorjene. Tek što se malo spustio, ljestve se prekinule, a on se sunovrati na zemlju. I od toga vremena onaj čovjek hramlje vukući s trudom svoje prebite noge.

Čuvši to djeca šuteći se razidjoše, kao postidjena i potištena.

Hrom = šepav.

Otac i sin

Sin zamoli oca, koji je već bio ostario, da mu preda svoje imanje. To je starac i učinio. No snaha, sinovljeva žena, nije mogla starca da trpi u sobi poradi kašlja, i sin ga smjesti pod neke stube. Starac je tamo mnogo trpio od zime, pa zamoli sina, da mu da odijelo. Sin kupi četiri lakta[1]) robe: dva za oca, dva za sebe. A sinčić, starčev unuk videći to sakrije dva lakta robe u zid. Dugo i uzalud tražahu. Napokon im pokaže sinčić. Pita ga otac, zašto je sakrio robu? A mali odgovori: Da te njima u tvojoj starosti pokrijem, baš onako kako ti pokrivaš oca svoga...

Otac pomisli: — Kako ja sada s ocem, tako će u mojim starim godinama sa mnom moj sin.

I odmah pošalje po sinčiću svome starome ocu dobar kožuh, primi ga opet u svoj dom te mu iskazivaše do smrti dužnu počast i sinovsku ljubav, da se sinčić iz ovog primjera nauči, kako treba jednom da postupa sa svojim ocem.

---

[1]) lakat = malo više od pola metra.

Vjeran pas

Neki ribar imao jednog krupnog psa, koji već bijaše ostario. Ribar je bio čovjek tvrda srca pa je nekoga dne htio da se riješi svoga starog vjernog psa. Uze ga sobom u ladjicu, izidje iz luke[1]), priveže mu oko vrata težak kamen, pograbi ga za vrat i baci u more.

Ali pas je bio pretežak, a i ribar prilično nespretan i tako se dogodi, da se je ladjica silno nagnula i ribar se sruši u more.

I ribar je bio star i slab, pa nije mogao da se drži nad vodom. Već ga je ostavljala snaga i bio bi se zacijelo utopio, da se nije uto dogodilo čudo. Starome psu ispao nekako s vrata onaj kamen i dobra vjerna životinja videći svoga gospodara u opasnosti, zapliva do njega, ščepa ga zubima za odijelo i povuče na suho.

Tako se je eto stara bijedna životinja osvetila svome opakome[2]) gospodaru.

---

[1]) luka = porat; [2]) opak = zločest.

Učena kuja

U američkom gradu Bostonu otvorena je nedavno izložba pasa. Medju izloženim psima ima i jedna kineška kuja tamne dlake. Ta kuja umije da govori i da čita. Kad je njezina gospodarica zove, kuja odgovara: — Evo me! Kad je pitaju: — Što nas nosi s jednog kata na drugi? — Lift! — odgovara kuja. Ima i drugih riječi, što ih je ona naučila. Na primjer, ako što hoće da ima ili da učini, kaže: — Ja hoću! — Ako pak nešto zaželi, onda kaže: — Ja želim. —

O toj kuji pišu najuglednije američke novine i svi se slažu u tome, da ta životinja izgovara riječi svakim danom sve jasnije i razgovjetnije.

Ali ta kuja umije čitati. A što će na ovo naši mnogobrojni Jurići? Neka se ugledaju u onu kujicu pa neka uče, dok je vrijeme, da ih ne bude pitala starost, gdje im je bila mladost.

Iz moje torbice

Učitelj: Ako se pola kilograma mesa podijeli na dva jednaka dijela, kako se zove svaki onaj dio?

Ivić: Svaki se dio zove — jedna četvrtina.

Učitelj: Ako se i jedna četvrtina podijeli na dva jednaka dijela, kako se zove svaki dio?

Ivić: Svaki se dio zove — jedna osmina.

Učitelj: Ako se pak i jedna osmina podijeli na dva dijela i svaki dio opet na dva dijela, što dobijemo?

Ivić ne zna. Skoči Jurić pa će:

— Ja znam. Onda dobijemo sasvim malene komadiće mesa, koji se meću u kobasice.

* * *

Majka se vrati iza posjete kući pa će Juriću:

— No, a jesi li bio koliko dobar i miran?

— Jesam, mamice.

— A što si radio cijelo poslije podne.

— Igrao sam se listonoše.

— Ludove! Kako može to da ti dodje u pamet! A gdje su ti pisma?

— Pa uzeo sam ih u tvome stolu. Znaš ona pisma, šta su privezana unakrst nekakvom lijepom plavom vrpcom?

— Što? Nesretniče? Ta ona su pisma, što mi ih je pisao tata, kad još nismo bili ni zaručeni? A gdje su ta pisma?

— Pa raznio sam ih uokolo — susjedima...

* * *

Pitali Jurića, što bi volio, da mu babica donese, brata ili sestru?

— Bicikl — odgovori Jurić.

* * *

Jurićeva duhovitost: Ja vrlo dobro vidim i noću?

Ivić: Kako to?

Jurić: Tako! Zapalim svijeću — i stvar je gotova.

* * *

Neko pokuca na vratima. Jurić otvori i vidi pred sobom susjeda Martina.

Martin: Je li tata kod kuće?

Jurić: Nije. Otišao je s mamom na šetnju?

Martin: Jesi li stalan, da su otišli?

Jurić: Kako ne? Zar ne vidite, kakav komad torte imam u ruci. **Teta Luce.**

* * *

Zagonetka: **Du — ni — ta — ne — je — žan — Bog — os — kom.** (Ovi slogovi poredani kako treba, daju jednu hrvatsku, narodnu poslovicu).

Odgonetka zagonetke 3. br. «Veza»: Kad slijepac vidi? — Kad sanja.

Broj 6. | U Trstu, junija 1928. | God. 3.

Priča o ljubavi

Davno se je to dogodilo, u zemlji, koju ja nisam vidio i koju ne poznam. O tome sam dogodjaju slušao samo pričati.

U onoj je zemlji živio mladić, koji je imao tako lijepo lice i tako plave oči, poput djevojke, koja je bila na glasu kao najljepša u onom kraju. Imao je toliko bogastva, koliko su vrijedile njezine zlatne neprocjenljive kose. Mladić je bio na glasu zbog svoje mudrosti, a djevojka zbog svoje čednosti. Nije bilo djevojke, koja si onoga mladića ne bi bila zaželila.

Taj je mladić sreo djevojku, koja je bila po ljepoti njemu jednaka. Njegov se je pogled zaustavio na njoj, kaošto se zaustavi riba u mreži, i nije više mogao s nje oka da skine. Njegova ju je misao pratila dan i noć i nije više mogao a da na nju ne misli. Kad su njegove sanje postale muka i kad mu je srce zaokupila slatka bol, tražio ju je, dok je nije iznova sreo.

Vidio je, da je ona opazila njegov smeteni pogled. Vidio je, da ona osjeća bol, koja divlja u njegovim prsima. No, njezino se lice nije ganulo, njezine oči nisu zasjale niti za trenutak u vatri. Prošla je mimo njega, kao da ga i nema.

Bio je uvjeren, da ga ljubi. Poznao je žensko i znao, da skriva svoje čuvstvo.

Dogodilo se je, da su bacili on i neko drugi izmedju mladića svaki po jednu ružu na nju. Dignula je ružu onoga drugoga te ju pomirisala, njegovu je gurnula u prah i stala nogom na nju...

Pozvao ju je, da plešu. Djevojka je pristupila k drugome, koji joj nije ni riječi rekao: «Molili ste me, da plešem s vama, evo me, tu sam!»

Svukao je skupa odijela, obukao je odijelo sluge, pa joj se ponudio u službu. Primila je drugoga, njega je pustila da čeka pred vratima i niti pogledala ga nije.

Mladić je očajavao. Mislio je, da će razdijeliti svoje bogastvo da će nakaziti svoju ljepotu, da će poluditi, da će se ubiti.

Tada je na njegov prozor doletila ptica. Ta ptica nije naličila nijednoj izmedju ptica ove zemlje. Rekla mu je: «Ti si lud! Ne čini ono što namjeravaš! Da li si otkrio zadnju tajnu djevojke?»

Ptica je odletjela. Mladić se je sjetio na vračaru, koja je čitala sanje ljudima. Uzeo je kesu cekina, otišao je do nje, te joj je rekao: «Čitaj mi sanje najljepše djevojke. Evo ti plaće. Razotkri mi, da li me ljubi...»

Vračara je uzela novac, ugasila je luč i dahnula sapu na zrcalo, u koje se je zagledala pri žaru plamena na ognjištu.

«Djevojka spava, — govorila je ona. — Njezine su sanje lake, duboko sakrivene, i samo se po obrisima mogu čitati. Vidim srce... vidim suze... Vidim vaš obraz... Ona vas ljubi...»

«O, blago meni!» — uskliknu mladić.

«Vidim besanu noć, od suza mokre, zgužvane jastuke, teške misli... Ona trpi zbog vas,» — nastavljala je vračara.

«O, čudnovato!» drhtao je mladić.

«Vidim pustu stazu... Ona ide po njoj. Ona jadikuje, da vas nema, i tuži se zbog vaše nevjere...»

«Moj Bože, — govorio je mladić — ja ju ljubim. Ja sam je pogledom grlio na šetnji, a u noći nisam mogao usnuti. Ona me je prezirala. Ja sam učinio sve, sve što sam mogao...»

Vračara se je tajanstveno smješila. Vatra na ognjištu pomalo se gasila, sjene su plazile po zidovima, u zrcalu su gasnule sanje djevojčine.

«Da li si učinio sve? — pitala je vračara. — Da li si joj ponudio sve? Idi i učini ono, što si zaboravio!»

Otišao je i poslao djevojci svoje bogastvo. Okovane škrinjice, u kojima su sjale dragocjenosti. Sjaj, koji je ubijao vid, nije mogao da razveseli i omami jedno srce...

Djevojka nije primila bogastva. Mladić se je zbog toga začudio. Nagnuo je glavu na ruke i mislio je, da je prevaren i da mu više nema pomoći.

Sjetio se je, da joj još nije sve ponudio. Imao je još svoje tijelo. Zamolio je djevojku, da mu dozvoli doći u njezinu blizinu, pred njezino lice. Dozvolila mu je.

Kad je stao pred nju, ona ga nije ni pogledala. Njezine oči plivale su preko njega u daljinu. No, on je slutio, da u njezinim grudima bije toplo srce.

«Poznam vaše čustvo — rekao je mladić, — nemožete mi ga više sakriti. Vidim kucanje vašega srca. Sve mi je poznato. Nerazumljiva mi je samo želja vaše ljubavi. Što da činim, pa da budem uslišan? Evo vam mojega tijela, ja sam vaš rob...»

Djevojka se nije ni obazrela na nj. Dignula je ruku i napravila kretnju, kao da odbija ponudu.

«Što da joj dam? — promislio je mladić. — Ostaje mi samo duša. Ako dam dušu, ne ću više živjeti. A da li mi je uopće moguće živjeti bez nje? A zar ne ću umreti, ako me ne usliša? A ne ću li zar onda, kad izlijem svoju dušu u njezinu, živjeti dvojno življenje, moje i njezino...»

Kod te misli mladić je razgrnuo grudi, rastrgao ih na dvoje, uzeo je iz njih svoju dušu, te ju položio pred njene noge.

Tada se je dogodilo nešto čudovito: licem djevojke zasjao je posmjeh, koji je izražavao ljubav i življenje. Njeno tijelo se je prignulo, uzela je mladićevu dušu te ju je stopila sa svojom...

Bili su u ljubavi jedno... Jedan trenutak postao je cijela vječnost; vječnost je postala trenutak. Na

prozor je pak doletjela zlatna ptica, mladić ju je slušao po drugi put i razumio je sve:

«Sjedinjenje dviju duša, to je izvor ljubavi i sreće, sve je drugo ništetno, ništetno...»

France Bevk

(Za «Vez» preveo I. M.)

Sestrina suza

I ništa nije koristilo. On je vidio, da je otac sio za stô zabrinuta čela i da bi ga majka iz kraja kradimice gledala i tad bi ga malo peklo, ali kako bi osvanuo dan, on je brzao iz kuće, da se nadje sa istim društvom, koje ga je vuklo sa sobom na pijanke i sastanke, gdje se je igralo i psovalo.

I svakim je danom bilo gore.

Iz škole su dolazile tužbe, da često izostaje, a majka je morala da mu piše opravdanja, samo da otac ne sazna.

A otac je njega volio, jer je bio najstariji i nadao se, da će mu osvjetlati obraz pred svijetom, a kad tamo... Rade je malo učio ili ni malo. Mnogo ga je puta zatekao, kako ispod knjige, koju držaše pred sobom, kao da uči, broji novce.

Jednom ga i upita, otkle mu novci, a on mu je slagao, da mu ih daje majka, a ona, jadnica, da ne bude bruke, kazala, da je istina.

Medjutim niko u kući nije znao, kako je duboko pao, osim njegove mlade sestre, plavokose, bjelolike, koja ga je voljela kano sunčev sjaj i namicala mu od svojih prištednja novaca, samo da se udobrovolji i ne srdi oca i ne rastuži mater.

Pa i on je imao časova, kad bi ga uhvatila neka zebnja, kajanje i nejasna bol. On upravo i nije znao, ali ga je zlo društvo bilo povelo za sobom, i u nekim časovima razumijevaše, da će, bude li proslijedio tako, naopako svršiti. Osobito bi se zamislio, kad bi ga ta njegova sestra, mila i dobra Zorica, pogledala pogledom, koji mu dopiraše u dušu puneći je nekom bônom, nejasnom slutnjom.

Ona mu je samo jedan put kazala:

— Rade... nemoj tako! Majka plače, kad je ti ne vidiš, a ja sam čula, kako joj se je otac tužio, da radi tebe ne može da spava...

I kad je vidjela, da se on zamislio, nadala se, da će se popraviti. Ali je opet sjutradan nastavio jednakim, raspuštenim, nehajnim životom i dočula je, da će ga otjerati iz škole.

Bojala se, da priopći to majci da je još više ne rastuži i da ne, bi kazala ocu, koji dolazaše umoran s radnje, uvijek zamišljen i s izrazom tihog, ali neprestanog bola u upalim očima, i srce joj je pucalo za ocem, za majkom, a najviše z njim za Radom, koga je tako žarko ljubila.

Kad je jednog jesenjeg popodneva sjedela uz prozor, gledajući kako žuto lišće lagano pada, Zorka vidje, kako jedna povorka mladića prolazi mimo njihovu kuću. S njima je bio i Rade. Njoj stade srce, jer je razumijela, da će on stalno doći da traži u nje novacâ, da podje bilo kuda s tim drugovima, na pijanku ili igranje.

I nije se prevarila. Vidje, kako se on otkinuo i potrčao prema kući, a malo za tim pozvonio. Majka je bila kod jedne prijateljice, a otac na radnji, stoga Zorka pritrča i otvori mu.

— Zorko, molim te, daj mi sve novce, što ih imaš... pa ću ti vratiti... dobit ću na igri...

Ona ga pogleda onim blagim, molećim pogledom, i on se umalo snebi, ali je opet saleti:

— Vjeruj, to će biti zadnje, ali danas moram... Izgubio sam, pa je čast po srijedi.

Ali Zorka namršti čelo i reče:

— Ne!... Pomisli! Majka mi je kazala, da je čula, da ćeš biti otjeran iz škole i ona je plakala gorko. Rade... ti ćeš biti njima uvijek na žalost. Ne vidiš li, Ratko, mi trpimo svi radi tebe. Strah me je najviše za oca... znaš, kako te voli...

Ali je Rade presječe:

— Pusti to! Molim te, daj mi novce...

Ona mu reče:

— Ne!

A tad on potrča u njenu sobu, silom otvori ladicu u njenu stolu, gdje je znao da ona drži svoje novce, nasmija se zloradim i veselim smijehom i klikne:

— Našao sam, našao...

I poteče vam, ali mu Zorka zalupi vrata.

— Ne ćeš van, nego preko mene!...

On je uhvati za ruke i bijesno otrgne od vrata, i ona pane, a kako je i njega mah zanio, pade i on i htjede da se digne, ali vidi sestru pruženu i opazi, kako je jedna krupna suza zasjala u njenu oku, pa se spustila niz bijele, lijepe obraze.

— Ustani, Zorko!... nisam to htio... oprosti! — promuca. Ali ona osta onako ležeći i suza se za suzom sve krupnija, sve vrelija spuštaše niz njeno lice. Tada njemu puče: razumije sad jad one njezine skromne, nevine duše, svu veliku ljubav, kojom je ono malo srce bilo zadojeno prema ocu, materi i njemu koji je njima svima trovao život, te je uhvati snažno i podigne, a kad se ona povuče u kraj i sakrije plačući rukom oči, on se spusti do nje na koljena i ljubeći joj bijelu, meku ruku šaptaše:

— Nikad, nikad više!

Rikard Nikolić.

Bol venčanog venčića

Zašto svaka moma
kad se sa mnom kiti
tako gorko plače
i teško se teši?

Pa i ja sam cvetak,
od drugih cvetova
možda još najlepši.

Mekši sam od ruže,
struk mi bez žalaca,
belji sam od krina,
lepši od jasmina:
Po meni je posut
biser poljubaca.

Svi se sa mnom kite
nisam cvetak boli
Sve jednako volim.
O, pa zašto plače
kad me glavi diže?

To me tako boli.

Zašto plače moma,
dok se njena majka
tiho Bogu moli?

Sava Lazin.

Sušičava mati

Izmedju svih bolesti, koje upropaštavaju čovječanstvo, svakako je najteža i najraširenija sušica (tuberkuloza). Sva nastojanja, koja idu zatim, da se to grozno zlo spriječi i bar donekle onemogući, ne donose željenog uspjeha. Sušica kosi živote i širi se velikim zamahom.

Jedno od najvećih pitanja, koje je dugo zanimalo medicinare uopće i koje su oni duboko proučili, jest pitanje sušičavih roditelja. Dugo su učeni liječnici cijeloga svijeta študirali: da li je tuberkuloza nasljedna bolest; da li može sušičava žena radjati zdravu djecu; ne bi bilo bolje, da sušičava žena uopće ne zanosi i ne radja; bi li koristilo čovječanstvu da sušičava žena ne radja; kakvog izgleda za život imaju ona djeca, koja se već u svom začetku hrane sokovima bolesne majke?

Jedan od glavnih odgovora na sva ta pitanja bio bi odgovor naučenjaka Petera, koji je pronašao, da se čovjek ne rodi tuberkulozan, nego samo sklon, da može tuberkulozu primiti. — Na temelju toga nastavlja se sva medicina, koja se odnosi na sušičavu majku i njezin pomladak.

Jugoslovenski liječnik dr. Jovanović-Batut, uvaženi naučenjak na polju medicine i odlični narodni radenik, piše u jednoj svojoj raspravi o sušičavoj majci ovo:

Priroda nije tako nepravedna, kao što to u prvi mah izgleda. Brani i ona na svoj način ne samo bolesnu majku, nego i njeno dijete — njega još više. Valja prirodu samo dobro proučiti i razumjeti, pa onda njene migove pravilno tumačiti. Evo šta nas u tome uče njene tajne.

Do sada se tvrdo vjerovalo, da djeca sušičavih roditelja već pri samom začetku zahvate klicu te bolesti, da sušicu od roditelja naslijedjuju — ali to nije tačno. Pazljivim ispitivanjem dječjih lješeva i naročitim studijama na bremenim ženkama kod životinja dokazano je, da su slučajevi, gdje se dijete (ili mlado) s klicom sušice rodi, tako rijetki, da ih ne moramo ni u račun uzimati.

Istina je doduše, da je najviše sušice u onim porodicama, gdje su roditelji (ili bliski srodnici) sušičavi, ali je tom pojavu drugi uzrok. Sušičavi roditelji ne radjaju sušičavu djecu, nego im je većinom porod slabiji i neotporniji, pa zato i na sve bolesti skloniji.

Sama se sušica, dakle, ne naslijedjuje po krvi, nego se tek kasnije, poslije rodjenja, zajedničkim životom i neprestanim dodirom prenese sa sušičavih roditelja na djecu. Naročito je u tome opasna mati. Od 82 slučaja sušice kod djece sušičavih roditelja, našlo se je, da su bolest primili: od matere njih 57, od oca 21, a od obojih njih 4.

Zašto je baš sušičava mati za svoje dijete opasna, prividno je bilo sasma jasno. S nekim se pravom predpostavljalo, da dijete tu bolest svoje majke «s mlijekom posisa», ali se ta pretpostavka pokazala kao neosnovana. Ima istina slučajeva, da klice sušice i u samo majčino mlijeko dospiju i tako odojče zaraze, ali ti su slučajevi vrlo rijetki.

Često je baš u sušičave majke mlijeko zdravo i nezaraženo, pa prema tome i za dijete neopasno. Mnogo veća opasnost je od zajedničkog života i neprestanog dodira izmedju takve majke i njena djeteta.

Da je doista tako, uvjeriti ćete se i sami, čim vas podsjetim na neke prilike svakidašnjeg života. Česta je pojava, da sušičava mati redovito radja, ali da joj se djeca ne drže. Većinom su već od rodjenja slaba i neotporna. Ali i kad porodi zdravo i snažno dijete, sušičava će majka mučno to dijete odgojiti. Ili ga brzo izgubi od tuberkuloznog zapaljenja mozga, ili mu se zaleže sušica u crijevima, da ga proljevima uništi, ili se kasnije u njemu javi koja druga vrst sušice, na primjer škrofuloza, gnjiljenje kostiju, zapaljenje zglobova, zapaljenje trbušne osuke itd. — Te bolesti dijete polaku satru.

Bolesna majka, može biti, baš zato i ne doji svoje dijete, da ga ne zarazi, ali šta to vrijedi, kad inače uvijek uz dijete živi i uvijek je uz njega? Njena pljuvačka puna je klica sušice. Od nje su zaražena majčina usta i ruke, njeno odijelo, njena oprema itd. — uopće: sva njena neposredna okolica. Te klice sušice vrlo lako do djeteta i u dijete dopru.

Dijete je čas na grudima, čas na krilu, čas na ruci bolesne majke. Ona mu svoju sisu rukama briše i namješta. Ona mu često bradavicu na dojci svojom pljuvačkom kvasi, «da je radje prihvati». Ona mu, (ako ga sama ne doji, nego prehranjuje ili pita) mliko, kašu, ili drugu koju vrstu obroka mješa i sprema. Ona njegove sudove pere i briše. Ona mu jelo i piće najprije svojim ustima okuša, da nije previše hladno, vrelo, gorko, ukvareno itd. — Ona mu po gdjekada svojim prstom one ostatke hrane oko usana i na bradici sakuplja i u usta tura. Ona mu prstom desni tare, («da mu zubići izbiju»), ili u grlo zailazi, da mu «vrat diže», da mu zaostao zalogaj ili drugo što izvadi. Ona mu pogdjekada i hranu svojim ustima zvače, «da mu je mekša i zgodnija». Ona mu često i izravno iz svojih ustiju koju prislačku daje. Ona se toliko puta nad svoje dijete nagne, da mu što tepa ili da ga pjesmom uspava, pa se tom prilikom koji put zakašlje. Ona ga po sto puta na dan izljubi i izcmače. Ona se raduje kad dijete svoje ručice u njena usta tura, da ih ona tobož «pojede». Ona se pusti, da joj dijete svojim ustašcima cijelo lice okvasi i obalavi. Ona mu igračke pravi i dodaje, ako joj u krilu ili na zemlju padnu. Ona ga zadovoljno gleda, kako po cio dan oko njenih nogu po podu puzi, po kojem je ona prije toga pljuvačku kašljem izbacila.

To su sve zgode i prilike, da se dijete klicom majčine bolesti zarazi.

Po sebi se razumije, da svih tih opasnosti nema, ako se dijete sušičave majke odmah poslije rodjenja od nje sasvim odvoji. Tako na primjer nije rijetka pojava, da sušičava majka redovno radja, pa redom svu djecu od sušice izgubi, a u životu joj ostaje samo ono, koje je baš pred smrt rodila.

To je — razumije se — tim čudnovatije, što je ona to dijete baš u najvećem jeku svoje bolesti — upravo na koncu života, začela nosila i rodila. Mjesto da dijete sušicu od svoje prebolne majke naslijedi, ono se samo zato od sušice sačuva, jer svoju majku odmah izgubi, te nema prilike, da se od nje zarazi. Takvih slučajeva znati ćete i sami iz svoga iskustva, a svaki ljekar moći će ih nabrojiti po nekoliko.

To se iskustvo može i statistikom dokazati. — Kako je poznato francuske žene slabo radjaju. Francuzi se s pravom boje, da će ih susjedi i neprijatelji s vremenom brojno daleko nadmašiti; pa tako u utakmici i pobijediti. Da održe što više svoga poroda u životu stvaraju se u Francuskoj razna udruženja,

koja imaju zadaću, da se brinu za trudne žene i napredak novorodjene djece. Jednom od tih velikih i veoma korisnih udruženja cilj je, da novorodjenu djecu sušičavih roditelja — naročito sušičavih majka — što prije pod svoju zaštitu uzme, to jest, da dijete od matere uzme i gdjegod na selo pošalje, da se tamo na zdravom i čistom zraku i u pouzdanoj seljačkoj kući odgoji i othrani. Naročiti društveni nadzornici, a pored njih i općinski ljekari paze na tu djecu i njihovu njegu. Time se uspjelo u borbi protiv tuberkuloze toliko, da su sličnim putem udarili i drugi narodi u obrani svoga zdravlja. Francuska je na taj način do sada sačuvala hiljade dragocjenih života, jer se je pokazalo, da je od 18 hiljada djece sušičavih roditelja — naročito sušičavih matera — koje je društvo odmah poslije rodjenja od njihovih roditelja uzelo, pa zdravim dojiljama na selu dalo — samo 16 njih od sušice umrlo.

Na sve ovo mogao bi neko ovako prigovoriti:

«A što vrijedi goli život održati, kad će on i onako biti besplodan, žalostan i gorak? Zašto da čuvamo djecu sušičavih roditelja, da se od njih ne zaraze sušicom, kad su gotovo sva ta djeca od male maloće tako slaba, nerazvijena i malokrvna, da svaki čas boluju, i da kad — tad opet drugačije sušicu zahvate? Pa kad im je to, tako reći, neizbježna sudbina, zar nije bolje, da joj još za ranog djetinjstva podlegnu, nego da godinama i sebe i druge muče, pa da tek odrasli umru?»

Ti prigovori imaju, istina, nekog opravdanja, ali samo donekle. U stvari nije istina, da djeca sušičavih roditelja baš moraju cijeloga vijeka biti slaba i neotporna. Naprotiv: dokazano je i običnim iskustvom i naročitim posmatranjem, da se baš ta slaba djeca sušičavih roditelja mogu brižljivom i razumnom njegom tako osnažiti i oporaviti, da se ne samo održe, nego da u kasnijim godinama postanu jedri, zdravi, snažni i otporni ljudi — potpuno spremni za očajnu borbu u utakmici života.

To nam svjedoče sjajni uspjesi pojedinih ustanova, u kojima se takva djeca njeguju i opravljaju — na primjer ljetnikovci za slabunjavu djecu, zdravilišta za grudobolne i zaostalu djecu, primorske stanice i sanatoriji, ferijalne kolonije, škole u polju i šumi, staratišta za djecu sušičavih roditelja itd.

Sve te ustanove računaju se danas u najsnažnija i najpouzdanija sredstva u borbi protiv tuberkuloze i njenih posljedica. Dobra hrana, čist vazduh bez prašine i velikih promjena, umjerena i pogodna klima brižljiva njega kože i čistoća uopće, tjelesno kretanje i vježbanje na polju, blagotvorno djelovanje sunca, svježi i mirisavi dah šume ili mora, zgodna razdjelba rada i odmora itd. — osnaže i razviju slabunjavu djecu sušičavih roditelja, te odrastu zdravi i otporni i ne podliježu sušici.

Prema ovome znat ćete sada, što vam valja činiti, ako vam se u kući ili porodici rodi dijete od sušičavih roditelja. Baš iz prave ljubavi prema djetetu učiniti ćete ono, što je u tom slučaju najglavnije, pa makar vam se i teško činilo: uklonit ćete dijete odmah od sušičavih roditelja, a naročito od sušičave majke.

Pomislite samo, da je još mnogo teže gledati kako propada jedno dijete za drugim, a sve zbog toga što se nije na vrijeme djecu od bolesnih roditelja uklanjalo. Teško je vidjeti da se sahranjuje jedno dijete za drugim. Gdje siromaštvo spriječava, da se djeca uklanjaju od roditelja, morala bi općina i dobrotvorna udruženja to da čine. Izdatci oko toga mnogostruko se naplaćuju, već po tome, što se mnogo života spašava, i što se pomalo spriječava jedna od najužasnijih morija — sušica, koja je najveći izvor opasnosti za narode i čovječanstvo.

Narodni nazivi za rodbinu i svojtu

Naš narod u svom govoru dobro razlikuje rodbinu od svojte. Riječju rod naznačuje se u narodu odnos, koji nastaje porodom, a riječju svojta naznačuje se odnos, koji nastaje ženidbom ili udadbom. Medju rod ubrajaju se baka, djed, unučad, tetka, ujak, stric, bratanac, sinovac, bratičina, sinovica, sestrić, nećak, bratučedi, dok su svojta svekar, svekrva, tast, punica, zet, djever, snaha, zaova, šurjak, svast, svak, pašanci, jetrve, te ujna, strina i totka.

Djevojka udadbom ostavlja svoj rod i odlazi u dom svoga muža, gdje nalazi svojtu t. j. rodjake svoga muža. Rodjaci njena muža njoj su svojta isto tako, kako su svojta i rodjaci njezini njenom mužu. Pogrešno je stoga govoriti, a još nakaznije pisati, da su rodjaci muževi, odnosno rodjaci ženini, rodjaci i jednome i drugome. Oni su samo članovi njihove svojte. Tek djeci njihovoj postaju rodovi članovi svojte, kao i rodjaci njihovih roditelja. I to rodjaci materini, jesu njima rodjaci po mlijeku, a rodjaci očevi jesu njima rodjaci po krvi.

Isto tako nijesu rodjaci momkovi, kao i rodjaci djevojčini nakon ženidbe ili udadbe njihove postali medju sobom kakovi rodovi, već su se samo sprijateljili t. j. postali su prijatelji. Otac mužev, kao i otac ženin medjusobno se zovu prijatelji, a tako se nazivljuju i ostali članovi muževljeve i ženine rodbine.

Kod toga valja paziti, da se djevojka udaje, a ne ženi. Ženi se samo momak. (Lijepo naš narod veli: Žena sina kad hoćeš, a kćer udaji kad možeš.) Udadbom dobije djevojka muža (u pluralu muževi) ili čovjeka no nipošto supruga, kako se to pogrešno govori. (Ne može biti čovjek, dokle ga žena ne krsti t. j. dok se ne oženi).

Momak nasuprot ženidbom dobije ženu ili suprugu. (Nar. poslovica kaže: Žena muža nosi na licu, a muž ženu na košulji. Ako je muž ženi dobar, ona je zdrava i vesela, a ako je žena vrijedna, muž nosi lijepu i čistu košulju).

Prije vjenčanja momak djevojku sam ili tko drugi za njega isprosi ili vjeri. Time je djevojka postala njegovom vjerenicom ili zaručnicom, a momak njenim vjerenikom ili zaručnikom, (Taj ti je cvijetak od vjerenika. Pošlji svate u Kotorske strane, da čekaju moju zaručnicu.)

Vjerenu ili zaručenu djevojku nazivlje naš narod udavačom, a vjerenika ili zaručnika ženikom, mladoženjom ili djuvedjijom. (Sve nadigra svate i junake, nadigrala udavača Ana. E da li mogu svati plakati, dok je snjima ženik.)

Svjedoci kod vjenčanja zovu se kumovi. Kumom nazivlje i kum svoje kumče t. j. onoga, kojemu je on kumovao, a zove se kumom i svaki od rodbine pravoga kuma.

Negdje naš narod nazivlje kuma udavače starim svatom ili starojkom. (Ni ti meni kum, ni ja tebi stari svat.)

Prije i poslije vjenčanja obično se priredi svadba na kojoj uzvanici svadbuju. Odvedu djevojku kući i čine svadbu. Uzvanici, koji vrše neku službu u svatovima, zovu se svati. (Što ima više svata, ljepši i bučniji su svatovi. Sakupiše silu u svatove, sakupiše hiljadu svatova. Zdrav bio u svatove hodio!) Svati, koji ne vrše nikakovu službu, nazivlju se u šali pustosvatima.

Svojta, u koji je dom došla skoro udana djevojka, zvati će je nevjestom ili mladom. (U tom kolu nema muške glave, do djevojke i nevjeste mlade) Otac i mati muževljevi zvat će je snahom ili snašom. Otac muževlji je njoj svekar, bača ili baša, a mati muževljeva je njoj svekrva ili maja. (Petlo poje na gredi, te on budi snašicu; skoči snaša bunovna, svekru bradu očupa i svekrvi vitice.) Snašom zvat će je i brat muževlji, koji je njoj djever, a zvat će je tako i sestra muževljeva, koja je njoj zaova. (Tad se djever od sna razabrao, pa je svojoj snahi govorio: Snaho moja, od zlata jabuko. Šnjome divni porod izrodio: rane šćeri, a pozne sinove, da zaove snahe ne zastaju.)

Roditelji kćerini zvat će muža njena zetom. Zet je dakle kćerin muž. Zetom zvat će ga i brat ženin, kojemu je on šura, šurjak ili šogor. Muž moje sestre meni je zet, a ja sam njemu šura, šurak, šurjak. (Ruke šire, u lice se ljube: «Dobro došao šurjače!» «Bolje tebe našao, zete!)

Otac ženin je mužu njenom tast, punac ili starac, dok je mati ženina t. j. tastova žena njemu punica ili tašta. Gdjekoli punicu nazivlju i babom. (Al, eto ti punca i punice! ja kakva li dara doniješe! Punac nosi kalpak i čelenku, te Maksima zeta dozivaše. Tašta zetu malo vari, dokle mu zlo u kuću uvali.)

Dom tasta i punice jest zetu tazbina. (Raširio se, kao da je u tazbinu došao.) Sestra ženina je mužu njenom svast (imenica žens. roda) ili svastika, on je njoj svak ili svojak. Čovjek je svak svasti svojoj t. j. ženinoj sestri.

Muževi dviju sestara su medju sobom pašanci, dok su žene dvojice braće jetrva jedna drugoj. Jetrva je dakle žena djeverova. (Ružice milijem zaovama, a viole milim jetrvama.)

Djeci je očina ili materina mati baka ili baba. (Do jeseni u mom dvoru bila, a do druge i čedo rodila! Ja mu baba košulju spravila.) Babom nazivlje naš narod i svaku ostarjelu ženu. (Baba babi grebla lan, da joj zaman prodje dan.) Očev ili materin otac je djeci njihovoj djed, djedo ili djeko. Djedom nazivlje naš narod i svakoga starca. (Zavadi se baba i djed, te ne će da zbore.) Djedov otac je njima pradjed, dok je babina mati njima prababa. Pradjedov otac, dakle djed djedov je njima šukumdjed, a prababina mati ili baka je njima šukumbaba.

Dijete sinovlje ili kćerino su unučad svojoj baki i djedu. (Tada krenu Jakov u Misir sa svojom djecom i unučadima.) Sin sinovlji ili kćerin je unuk svojem djedu ili baki, dok je kći sinovlja ili kćerina njima unuka. Praunuk, praunuka je unukov ili unučin sin ili kći.

Tako sam nedavno čuo, kako je netko ženu svoga strica nazvao tetkom, a sebe njenim nećakom. Žena strica može biti samo strina, a nipošto tetka; jer tetkom naš narod nazivlje sestru očevu i materinu. Prema svomu stricu ne može biti nećak već samo sinovac ili bratić t. j. bratov sin, a nećak je samo ujaku t. j. bratu materinu. A zar ne čujemo često u svagdanjem životu, kako se nazivlje muž tetke ujakom, bratova žena šogoricom i. t. d., da ne govorimo o tudjinskim izrazima «Onkl», «cousin» i. t. d.

Brat očev je djeci njegovoj stric, striko ili čiča. (Nemoj, sine, krivo govoriti, ni po babu, ni po stričevima.) Stric ili čiča kaže se u narodu i svakome sredovječnom čovjeku, komu ne znaju imena ili ga iz poštovanja ne će nagovoriti imenom. Sin bratov je svome stricu sinovac ili bratić t. j. bratov sin. (U onoga cara bio je doglavnik stric onoga momka, pa svome sinovcu nije bio prijatelj.) Kći bratova je svome stricu sinovica, bratičina ili bratična t. j. bratova kći.

Stričeva žena t. j. očina brata žena je njima strina. Strina kaže se u narodu i svakoj sredovječnjoj ženi, kojoj čovjek ne zna imena ili je iz poštovanja ne će nagovoriti imenom, kao mladoj snaša, a staroj baba.

Brat materin je djeci njezinoj ujak, ujo ili ujac. (Drugi otkup od mojega ujaka, od moga ujaka, brata materina.) Sin sestrin je svom ujaku nećak (Vrgao se nećak na ujaka.) Kći sestrina je svom ujaku nećaka. Nećaka kaže brat kćeri sestre svoje. Žena ujakova t. j. materina brata žena je njima ujna. (Svojoj ujni sanak kazivao: «Ču li mene, moja mila ujna!»)

Očina ili materina sestra je djeci njihovoj tetka ili teta. (Hvala mu kao i tetki bez kolača.) Sin je očevoj sestri t. j. svojoj tetki po ocu bratranac ili bratanić. Kći je očevoj sestri t. j. svojoj tetki po ocu bratičina. Nadalje je sin materinoj sestri t. j. svojoj tetki po materi sestrić ili sestričić. Nećak je samo ujaka, a tetci je samo sestrić. Kći je materinoj sestri t. j. svojoj tetki po materi sestričina ili sestrična. Muž tetke t. j. očine ili materine sestre muž je njima tetak.

Sinovi od dva brata jedan su drugome bratučedi ili stričevići, t. j. braća od strica ili stričevi sinovi. Stričev sin meni je brat od strica ili stričević. Kćeri od dva brata jedna je drugoj bratučeda, t. j. sestre od strica ili stričeve kćeri. Stričeva kći meni je sestra od strica ili bradučeda. Od dva brata djeca zovu se i prvobratučedi. Njihova djeca zvat će se drugobratučedi.

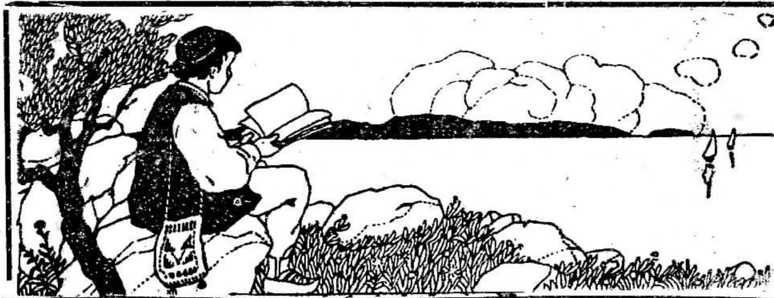
Sin tetke jest djeci brata ili sestre njezine tetkić. Sin ujakov je djeci sestre oca svojega rodjaka ili rodjo (cousin), a rodjaka je tetkina i ujakova kći djeci brata ili sestre njihove. Negdje nazivlje snaha sina svoga djevera djeveričićem, a kćer njegovu djeveričnom.

Po V. Pevaleku.

Dijete je početak porodice. Kao tajanstven gost kuca na vrata tihane i blažene sreće. Otac i majka radosno ga pozdravljaju na pragu njegova života. Kao božji cvijetak razvija se u mirisavoj svježosti, orošeno jutarnjom rosom na sunčanim tracima.

Marija Jambrišak.

U krilu porodice kreću se sve sile naravne, umne, ćudoredne, društvene i religijozne, to će reći sila krvi, nauke, kreposti, požrtvovnosti i na koncu sila svete vjere i predaje, koja sve ostale sile oplemenjuje, uzvisuje i posvećuje. J. J. Strossmayer.

Za istarsku djecu

Tužbe male muce

Pred više stotina godina živio je u nekom seocu na dalekom ostrvu seljak imenom Jordan. Živio je u maloj kolibici, sagradjenoj od šiblja i trstike, bijedno i oskudno. Uz njega je bila njegova miljenica mačka Muca. Izim nje nije imao starac nikoga u kući, pa bi za dugih zimskih večeri, kad bi pljuštila neprekidna kiša, razgovarao s njome kao da je u društvu svoje obitelji, koja mu je nastradala prigodom onog strašnog potresa na ostrvu.

Jedne večeri, kad je po svom starom običaju sjedio za ognjištem i trunio kukuruz, a uz njega polegla njegova Muca, udobrovoljio se starac i kao da ima uza se svoje rodjeno dijete, započeo s njome razgovor:

— Ti ćeš mi, Muco, ispričati nešto iz svoga života, da bar znam, što si sve doživjela i što te tišti.

Muca ustane, protegne se i nagrbi, a onda mu skoči na koljena i kao da mu uistinu priča, zagleda mu se živo u oči.

Jordanu, koji se je u onoj samoći rado prenašao mislima u život svoje miljenice i koji je znao njezine doživljaje, pričini se kao da mu Muca uistinu progovara:

— E, moj gospodaru, teško je bilo meni, dok ne nadjoh zaštite i ljubavi pod tvojim vrijednim krovom. Mnogo sam toga proživjela i pretrpila... Kad sam ugledala svijet, utopila mi bezdušna djeca majku. Bilo je to u času, kad je otišla od mene, da se na časak prošeta dvorištem i da vidi kako stoji sa miševima u drvarnici moga gospodara. Poljubila me bijedna i smješeći se milo, udaljila se, uvjeravajući me, kako će se odmah vratiti i donijeti mi štogod, da zagrizem. Nijesam je više vidjela... Čula sam samo sa dvorišta njezin plač i zapomaganje: Kćeri moja bijedna! Kćeri moja bijedna!...

Potrčah, ukoliko sam mogla, na prag kuće i na moj užas vidjeh kako su je djeca bacila u vreću, a onda privezala vreći kamen i sve zajedno bacila u more.

Mamo! Mamiče! kukala sam na pragu, ali majka se više nije odazivala.

To je bila prva tuga, prva teška nesreća, što me je snašla u mom životu. Dugo sam plakala za majkom i nikako da zaboravim onaj posljednji poljubac... Ah, kako je teško, kako je teško biti bez majke!...

Kad se malko smirih, nadošle su druge muke i patnje. Gospodarov sin bio je opak i nevaljan. Kad bih mirno spavala pod ognjištem, dolazio bi k meni i vukao me za rep i uha. Često sam mislila, da ću poludjeti od boli. Kad bih pak kušala, da mu izmaknem, trčao bi za mnom i čim bi me dohvatio, tukao me i zlostavljao na sto načina.

Jednom se ražljutih i ogreboh ga jače po desnoj ručici, u kojoj je držao klešta, da me njima povuče za rep ili uha, ili da me baci kroz prozor na dvorište. Tako je on radio uvijek, kad bih počivala ili spavala u kutiću ili pod ognjištem.

To mi je, da vam pravo kažem, dodijalo, pa se odlučih na taj čin. Bilo mi je vrlo žao i boljelo me u duši, kad sam opazila, da mu je iz ručice protekla krv. Htjela sam samo, da ga preplašim, ali moji su noktići bili preoštri, pa mi se dogodila ova nesreća.

Od toga dana bio je za mene u toj kući pravi pakao. Nemirko, tako se zvao gospodarov sin, postao je moj zakleti neprijatelj i mučitelj, a u tome ga podupirala i mnoga djeca iz sela. Nije prošlo dana, a da nijesam bila nemilosno isprebijana. Izim toga mučili me i gladju. Po dva i tri dana ne bih okusila ništa i čim bih pokušala da se približim stolu ili ognjištu, da poberem bar ono mrvica, što bi padale na pod, ščepali bi me i bacali kroz prozor napolje. Padala bih doduše srećno i na noge, ali ni to nije bivalo uvijek bez bola. Jednom si pače ozlijedih nogu, udariv njome o granje krošnjate kruške, što je rasla pod prozorom. Cijelu sam noć provela na kiši, ne mogavši se maknuti s mjesta. Plakala sam i dozivala, ali nitko da mi priskoči i da me zakloni od nepogode.

Sjutradan došao gospodarev sin i polio me vrelom vodom. Ah, Bože, koliko sam tada trpjela! Po cijelome tijelu peklo me, dlaka mi opala, uha nabrekla, a kraste posule mi noge i rep.

Cijela dva mjeseca bolovala sam, sakrivajući se po dvorištu i u vrtu, da izmaknem tvrdom i okrutnom srcu Nemirka.

I tako je nadošao dan, da ste me vi, ljubljeni moj gospodaru, našli na obali, kad sam zdvojna i očajna dozivala majku, moju dobru majčicu, koja me je toli žarko ljubila. Bog vam zato platio! Pod vašim krovom nadjoh raj mome životu, a u vašemu srcu ljubav do bijednih životinja, prepuštenih hirovima, nepoimanju i nesamilosti bezdušne i opake djece! Jer što smo mi bijedne krive, da nas je Bog ovakve stvorio... Nego i mi smo eto njegovi stvorovi, i naš je život ljudima na korist, pa ne mogu da dokučim zašto nas biju i zlostavljaju. Uvjerena sam, da je to i Bogu žao, jer se biju njegovi stvorovi, koje je on stvorio, da žive u zajednici sa čovjekom i da mu budu od pomoći u njegovu životu.

Muca je zašutila. a starac pogladiv je milo i sav dirnut i rastužen njezinim pripovijedanjem, obeća joj, kako će se zauzeti i poraditi, da se zaštite bijedne i nemoćne životinje, koje ne mogu da riječju iskažu svoju bol i patnje, što im ih prouzrokuju ljudi tvrda i nemilosna srca.

Ona ga je dugo gledala zahvalnim pogledom, a onda slatko usnula. — Jordan je nato prihvatio pero i napisao njezine doživljaje, koje vam eto iznašam, sa željom, da se u to zamislite i da uvažite molbu, kojom je starac završio:

Štitite životinje!

Jos. A. Kraljić.

Ciganin pred sudom

Neki Cigo skrivio nešto pa ga tužili na sud. I do sada je morao više puta pred suca, ali bi se svaki put nekako izvukao. Stvar je ovaj put nešto zamršenija i sve što više razmišlja i promišlja, mu se više čini, da će zlo proći.

Idući tako putem namjeri se na nekoga Tonara, koji je bio na glasu kao najpametnija glava u mjestu.

— Dobar dan, slatki gospodine! — pozdravi ga Ciganin.

— Bog daj, otpozdravi Tonar i upita ga kuda ide.

Ciganin mu ispripovijeda sve po istini i zamoli ga za savjet, što mu je činiti, i kako će se ponijeti na sudu.

Tonar pogladi dva ili tri puta svoju dugu, ridju bradu, razmisli časak pa će mu:

— Ja ću ti reći, što ti je učiniti, ali samo ako obećaš, da ćeš mi taj moj savjet platiti. Prodješ li dobro na sudu, ti ćeš meni dati jedan talir. Hoćeš li?

— Hoću, gospodine, radosno će Ciganin.

Tonar prihvati nato:

— Kad stupiš pred suca, on će te pitati i ovo i ono, a ti na svako njegovo pitanje, odgovori: Beeee!

— Je li ovako: beeee?

— Baš tako.

— Hvala vam, dobri gospodine, reče Cigo i veselo otrča k sudu. Kad on tamo, sudac njega pita:

— Kako se zoveš? — Cigo?

A Cigo odgovara: — Beeee!

Sudac se malo začudi, pita ga još nešto, a Cigo opet: beeee! Pita sudac još, a Cigo: beeee i samo — beeee! Naposljetku dodija to sucu pa će:

— Ovaj je čovjek šenut. Ja ne mogu po zakonu da mu sudim. Otpravite ga.

I Cigo ode sav sretan i zadovoljan. Kad on na ulicu — eto ti preda nj Tonara, gdje mu čestita, kako se lijepo izvukao.

— A sada, Cigo, daj ti meni onaj talir, kako uglavismo.

Cigo ga pogleda široko, široko, pa će najzada:

— Beeee!

— Kakvo beeee! Puška te ubila! Daj ti meni moj talir, jesi li razumio?

— Beeee! — odgovara Cigo. I na svako njegovo dalnje pitanje on ne uzvraća drukčije nego — beeee! Naposljetku se Tonar razljuti, uhvati Ciganina za rame pa ga odvede k sucu.

— Gospodine suče, ovaj mi je čovjek dužan jedan talir, pa kad ga pitam, da mi ga vrati, odgovara: — beeee! i ništa drugo nego — beeee!

— Pa zar ne vidiš, da je lud? Ajde, odvedi ga, nemam ja vremena, da se gubim s ludjacima.

I tako se je Cigo izvukao i po drugi put, a moj nasamareni Tonar morao je da se grize od jeda.

Lisica i vuk

Negdje se u pećini razboli lav, kralj sve zvjeradi. Vuk ga je njegovao, a sve zvijeri dolazile redom, da se svome kralju poklone. Sve su dolazile osim lisice. Što će sada vuk? Nalaže on lavu svašta protiv nje veleći: — Lija je stara oholica, pa kada već sve zvijeri dolaze na poklon, ona baš ne će. Hoće da pokaže, da se ne boji ni lava ni njegove kraljevske moći.

Lavu i onako dodijala bolest pa se uvelike razdraži i vikne vuku:

— Odmah idi po nju!

I vuk se uvere kroza krš i stigne lisicu u njenu stanu pa joj reče, što je lav poručio. Lisica se odmah dosjeti, da je vuk nešto nalagao na nju, pa odluči kao gospodja da mu se osveti.

Čim dodje pred lava, uze da mu se klanja, da se uvija do crne zemlje, pa mu veli:

— Svjetla kruno, oprosti, što nisam do sada mogla doći. Čula sam, da te ljuto boli, zato sam išla preko brda i dolina, ne bi li ti našla kakvo bilje zgodno za lijek. Eto pogledaj, kako su mi noge krvave, a sve od muke, što sam se povlačila kroz trnje i jasenje. U to sam i zaspala, i u snu mi došlo, da ti nema lijeka, ako s vuka ne skineš s ramena nešto kože. Gdje te boli, ondje je privij, odmah će ti biti lakše, kao da si bol rukom skinuo.

Lav joj povjerava i reče:

— Ajde, za poslom, nije ni vrag crn, koliko svijet kaže. Ima na tebi zlobe, ali evo ima i pameti, pa i dobrote.

Ode lija za poslom, a lav zovnu vuka. Sunu vuk unutra, pogleda oko sebe, ne će li gdje spaziti lijinu mrtvu glavu, i gle, baš uto ščepa njega lav za rame i otkine mu svu kožu od repa da do ušiju i nju privije ondje, gdje ga je tištalo. Uze vuk da zavija od bola, a lisica mu se sve ruga i govori:

— Odavna sam ja tebi, vujo, kazivala, da se dalje držiš od gospode, jer kogod s njima posla ima, tako će mu biti: ogulit će ga od repa do glave.

Jezero

Ugrijalo sunce, snijeg se topi, led se u jezeru tanji, popušta, puca. Sve živo pozdravlja povratak proljeća. I djeca mu se veselo smješe, premda je njima i zima bila mila i draga. Voljeli su je radi snijega, sanjkanja i klizanja. Najviše žalo za jezerom. Još malo, i njegova će se ledena kora otvoriti širom i pokazat će se voda sa svojim talasićima brzim. A onda — s Bogom klizanje, s Bogom veselje!

Danas je ona kora još zatvorena, i djeca hoće da se na njoj igraju, natežu, kližu. Iznajprije su se držali obale, jer se bojahu, da im led pod nogama ne popusti. Ali malo pomalo se osokolišo — i eno ih, gdje se otisnušo dalje.

I mali Milan učini, da će za njima, ali bude mu kao da ga je pridržala nečija tajna ruka i u uho mu prošaptala:

— Ne idi!

I nije pošao. A vani se razigrala djeca: — Podjimo još dalje!

— A hoće li nas ponijeti led?

— Zašto ne bi? Pogledajte mene!

— Da, ali ti si lagašan.

— Velim vam: led je dosta tvrd.

— E pa podjimo i mi...

I uputiše se listom[1]). A pod nogama im praska led, puca i popušta. Ali oni ne haju, već lete i bježe kao da ih vile nose.

A Milan gleda, i sve ga nešto vuče k njima. I oni ga zovu:

— Dodji i ti! Pogledaj, kako je čvrst...

I Milan već pružio je nogu, da se spusti za njima, ali se ne makne. Nego napast je velika. I želja, što ga k njima vuče. Pa kad se oni opet otisnu, nekako

se nehotice uhvati i on u kolo i ne misleći na opasnost, zaleti se daleko... Odjednom se nadje vani, sâm, a nikako ne može da stane. Kušao da zakrene, ali mu uto pod nogama nešto prasne, led se rasklopi, zine rupa, i koliko bi okom trenuo — Milan nestade u njoj. Iz rupe razlije se površinom jezera nešto vode, a onda se led i opet stisne i poklopi rupu. Milan se utopio.

Sve su to vidjela djeca. Časkom se kao okamenila, a onda se zaletješe prema obali, pa u selo vičući:

— U pomoć! U pomoć! Milan se utopio!

Seljaci pobrzaše k jezeru, da spase Milana, ali uzalud.

...Prolazili dani. Sunce pripicalo sve jače. Ledena se kora u jezeru otvorila. Pokaza se voda, zaigraše njeni bistri talasići, zašumješe, zagrgoljiše... Ono njihovo grgoljenje čulo se u tihoj mjesečnoj noći kao djetinje cviljenje.

Djeca to slušaju, sa strahom se krste i šapću:

— Ovo plače jadni ubogi Milan — —

Iz češkoga.

[1]) listom = svi.

Dobar nauk

Neki bogati posjednik imao je vrlo lijepo i veliko imanje, koje su mu obradjivali sluge i najmljeni težaci[1]). Imutak mu je neprestano nazadovao. Mjesto koristi imao je štete pa se i zaduži te je morao polovinu svoga imanja prodati, da plati dugove. Kad je vidio, da od svojega obradjivanja ne može da ima dobitka, dade drugu polovinu u zakup[2]) na deset godina.

Kad je to vrijeme prošlo, reče zakupnik[3]) vlasniku[4]) onoga imanja, da mu proda zemlju. Posjednik se začudi pa ga zapita u čudu:

— Ma kako ste mogli steći[5]) toliko novaca, da tu zemlju kupite? Ta ja sam imao još toliko livada i njiva i nisam nikomu plaćao zakupnine, pa nesamo nisam mogao napredovati, nego sam se još i zadužio. Vi ste plaćali toliku zakupninu, pa ipak evo sad hoćete da to imanje kupite. Kako ste to radili, ako Boga znate?

— Vrlo jednostavno, odgovori zakupnik. Razlika je u vašem i mojem radu u riječima: — «I d i t e !» — i — «H a j d e m o !» Vi ste svojim slugama i radnicima govorili: — I d i t e n a p o s a o ! — a sami ste ostali kod kuće. Ja sam pak svojim ljudima govorio: — H a j d e m o n a p o s a o ! — te sam s njima cio dan radio.

[1]) najmljeni težaci = težaci uzeti «na žurnadu». [2]) u zakup = na polovinu. [3]) zakupnik = spolovar, sočal. [4]) vlasnik = gospodar. [5]) steći = dobiti, zaslužiti.

VIJESTI

Dvadeset i peta godišnjica Kola Srpskih sestara.

Izmedju svih velikih humanih i prosvjetnih društava i udruženja u Jugoslaviji uvelike se ističe pojava Kola Srpskih Sestara, koje je prošlog mjeseca slavilo 25. godišnjicu svoga postojanja. — Kolo je osnovano g. 1923. inicijativom gospodje Delfe I. Ivaničke supruge atašea za štampu na jug. konzulatu u Trstu, te akad. slikarice Nadežde Petrovićeve.

U ono doba je Južna Srbija bila u ropstvu a narod je tamo od Turaka mnogo trpio. Kolo je osnovano u svrhu pomaganja zarobljenoj braći. Odmah po osnutku Kolo je u Južnoj Srbiji provelo jedno vanredno korisno djelovanje u svim pravcima. Sve do potpunog oslobodjenja onih krajeva Kolo je tamo živo radilo na humanom, nacijonalnom i prosvjetnom polju. U ratovima je Kolo imalo vidnu i vrlo korisnu ulogu, organiziravši ratne bolnice. Pojedine članice Kola išle su da pomažu ranjenike u prve bojne linije, pa su nekoje od zaraznih bolesti na bojištu i umrle. —

Zadnjih se je godina djelokrug Kola uvelike raširio. Danas to veliko udruženje žena djeluje na svim mogućim poljima nacijonalnog rada po čitavoj Jugoslaviji. Kolo ima svoje sekcije po svim većim mjestima u državi. Kulturno, humanitarno nacijonalno, gospodarsko, zdravstveno i socijalno djelovanje Kola ne da se u par riječi opisati. — Prilikom 25. godišnjice to je udruženje s ponosom na svojoj slavi iznijelo svoje vanredno korisno djelovanje priznano od cijeloga naroda. Veliko djelo Kola temelj je na kojemu će udruženje stalno da napreduje i da doživi još mnoge stvarne uspjehe u radu na korist naroda. —

Proslava 25. godišnjice Kola vrlo je lijepo uspjela. Beogradska štampa govori vrlo oduševljeno o proslavi i o radu Kola. Na proslavu su došle delegatinje od strane 101 pododbora (filijala) Kola Srpskih Sestara iz cijele Jugoslavije. Bio je zastupan sa naročitim izaslanikom i kraljevski dvor. Kralj Aleksandar je odlikovao Kolo Sestara najvećim ordenom «Belim Orlom», predsjednicu Kola Mirku Grujićevu, dvorsku Gospodjicu, ordenom Sv. Save II. stupena, a potpresjednicu Delfu Iv. Ivaničku ordenom Sv. Save III. stepena o vratu.

Šezdesetgodišnjica Antonije Slavikove.

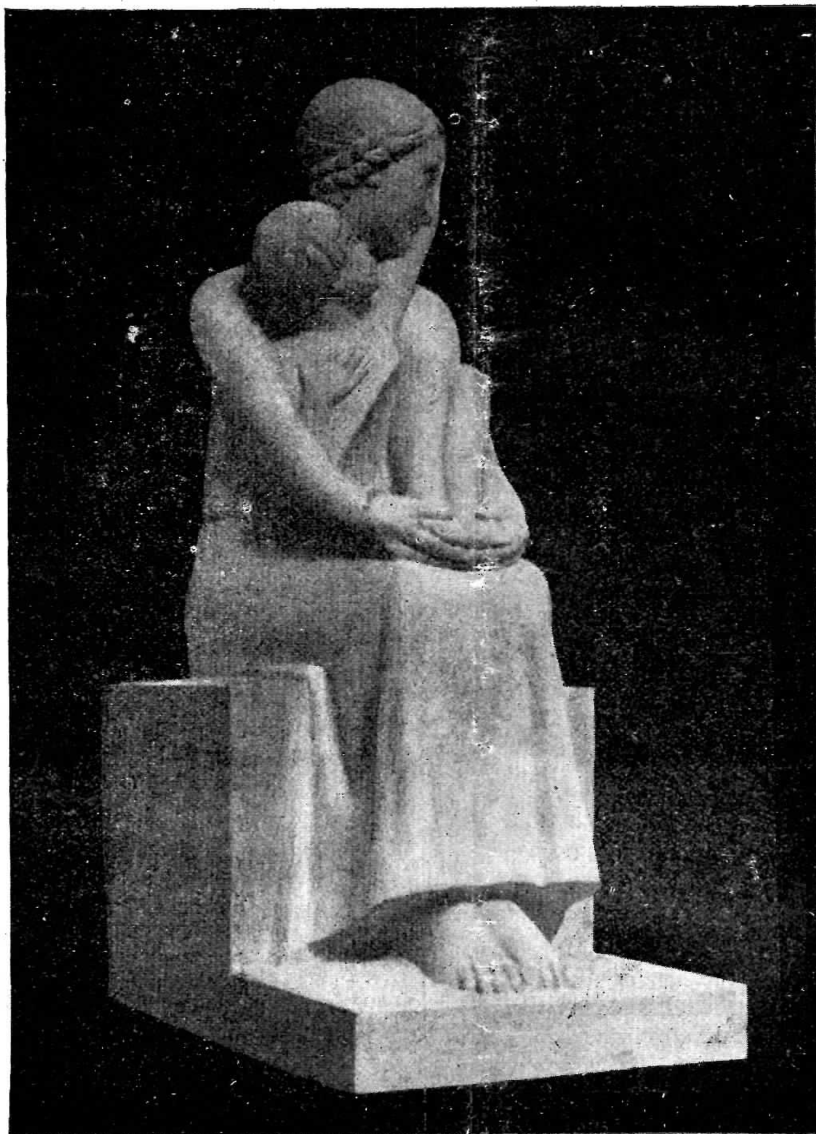
Gospodja Antonija Slavikova, predsjednica «Ženskog dobrodelnog udruženja» u Trstu, slavila je dne 1. maja, u najužem krugu svojih 60. godišnjicu života. Ta je slava prošla tiho i nezapaženo, jer je to u stilu gospodje Slavikove. — Gospodja Slavikova je doživjela 60. godinu, proživjevši sve svoje dane u radu za narodno dobro. Njezino je djelovanje počelo daleko pred ratom. Radila je uvijek u svim pravcima a naročito na socijalnom polju, pomažući vlastitom inicijativom ili društvenim radom sirote i udovice. Mnogo se je za vrijeme rata zalagala za ranjene vojnike. Preko «Dobrodelnog udruženja» učinila je mnogo za kulturno podignuće slovenske žene.

Doživjeti jedno poodmaklo doba života i biti svijesni, da se je život upotrebilo onako kako nalaže srce i savjest, u radu i žrtvovanju za neke opće plemenitije i više ciljeve, to mora da je najveća životna radost. Čovjek može, da se mirne duše osvrne unatrag i da misli o svome proživjelom vijeku, bez bola i prijekora, da je izgubio i jedan dan uzalud, da je propustio ovu ili onu priliku, da učini nešto za dobro svoje okoline. Život nam nije dan zato, da ga živimo za sebe. Ljepota života je u davanju i žrtvovanju.

Gospodja Slavikova može da sa zadovoljstvom gleda na svoje proživjele godine. Naše srdačne čestitke!

Broj 8-9. | U Trstu, avgusta-septembra 1928. | God. 3.

Majka.

Ima jedno ime, nježno u svim jezicima, poštovano u svim narodima; prvo ime, koje izgovaraju usnice djeteta, kad mu se probudi svijest; zadnje ime, koje zove mladić pred licem smrti; ime, koje zovu i zreo čovjek i starac, uvijek nježno kao djeca i poslije mnogo godina što više nema na zemlji onoga ime nosi; jedno ime, koje se čini da ima u s moć koja svraća na dobro, koja tješi i br ime, kojim se kaže sve ono, što je najslad najsvetije u ljudskoj duši. To je ime: ma

Njegova mati

Ledeno je jutro ležalo na Prelesju. Drveće je bilo posuto bijelim svijetlim mrazom, mrzla je jesenja magla visjela u zraku. Uz cestu su se dizale kuće u nejasnim i rasplinutim obrisima. Nije bilo ni najmanjeg vjetra, — svuda je odisala hladna, skoro nenaravna tišina. Od vremena na vrijeme zaškripila bi koja vrata, a tijesno zavit, stisnut lik požurio bi preko ceste.

Matićka je stupila na prag s teškom, nespretnom košarom u ruci. Zažmirila je očima te si popravila rubac za vratom.

«E, — ko bi si mislio, da je takva zima; ta došla je kroz noć...»

«Majko, da li ćete doći prije noći, da nas ne bude strah?»

Za njeno krilo se je držala kćerka, bosa, s kuštravim kosama i zaspalim obrazom.

«To je stalno... Pazi da ste mirni i da se ne prepirete... Pristavi lonac već u deset, i da ne zaboraviš osoliti... Hu, kakva zima; ne idi na cestu!»

Po selu je bilo sve još mirno. Ali iz dimnjaka je dimilo; žene su spremale težacima zajutrak. Na kakvoj staji zakukurikao je pjetao hripavim, otegnjenim glasom, stresao je glavom, te se povratio u zaklonište.

«Matićka, kamo pak Vi tako rano, — i natovarena?»

«U Ljubljanu, Guljanka, u Ljubljanu... Pogledat što mi radi dječak; — dobro je, da sam se sjetila... nosim mu zimski kaput, da ne smrzne, siromah... Kakvo je ovo vrijeme nastalo, za Boga, kao da bi nožem rezalo po obrazu...»

«Da, vi ste sretna mati, vi Matićka... ko ima takve radosti sa svojom djecom, onome je svaki rad lak... Pa zar ide vozar danas tako rano?»

«E — ja ga neću čekati; škoda je onih trideset novčića. Ako si ih već moram otrgati od ustiju, radje ću ih dati svojem dečku... sirota, mnogo trpi i nikakvog veselja nema...»

«Teško će biti, teško; put nije tako kratak, kako bi neko mogao misliti... za mlade noge bi možda još bilo, ali vi, — zar se ufate da ćete ga prevaliti?»

«Čovjek prodje toliko toga, pa neka prodje još i to. S Bogom, Guljanka!»

Zadnje niske kuće su nestale lagano u magli, a pred njom se je raširilo široko polje, po kojem se je dizalo tu i tamo kakvo samotno stablo. Sa brzojavnih žica visjeo je mraz, koji je treptao i padao na zemlju, kada bi na žicu priletio vrabac, zapijukao zaspanim glasom te odletio za drugovima.

Matićka je osjetila, da su joj ruke odrvenile i otekle od zime. Prste nije mogla protefi, a suha koža se je nabirala u tvrde plave bore. Činilo joj se je, da joj je palo na obraz nešto teško i ledeno, oči joj je pak zastirao mrzli mraz.

«Kako mu mora biti hladno, siromahu... samo da se ne bi ljutio, što sam tako dugo odgadjala...»

Uzdahnula je. Sjetila se je, kako je molila krojača, neka počeka naplatu... «Ej, Matićka, ja moram živjeti; kaput će ostati kod mene... ja moram imati svoje pare...»

A Matićka je otišla i prodala svoju nedjeljnu opravu. Istina je, da joj je ostala još jedna jedina, dosta ponošena, devet puta popravljena, — ali kako bi se moglo drugačije pomoći?

Magle su se počele dizati. Najednom je zapuhao sa sjevera oštar vjetar, da je zaječao i zadrhtao zrak. Iza istočnih brda je zasijalo mrtvo, hladno svijetlo.

«Zar ne ćete ući za trenutak, Matićka? Sva ste zavita u mraz... da se ne smrznete na putu...»

Izračunala je brzo. Čašica brinjevca, to je pet novčića; za dva novčića kruha... trebalo bi mijenjati krunu... bolje je, da dječak, dobije cijelu. Ona će ipak nekako doći do grada, — ako je došla već dovde može lako i napred ići. A on je siromah; drugi imaju svega u obilju, — a njemu je hladno. Neka mu je cijela kruna... Kako bi smijela otrgati njemu, — to bi bila kradja. A zima je, za Boga, zima... Dalo bi se slatko počivati u toploj sobi... Ne, — neka on ima cijelu krunu...

«Ej, — nije moguće; meni se žuri, da vidim mojeg dečka; nosim mu zimski kaput. Kakvo je ovo jutro, glejte, — a siromahu, njemu je zima...»

Nema ljepših i jasnijih sanja, nego što su materine sanje, koje djeluju na čovjeka s nekim čudnim poetičnim, a ujedno duboko tragičnim dojmom.... Ona se uživi u nje. U samim tim sanjama je sav njezin svijet, netaknut od krute zbilje. A ona vjeruje u te sanje i do zadnjega njoj daha ne dolazi ni najmanja sumnja, da bi je možda varale i da se ne bi obistinile. Iz nekog nježnog, nerazumljivog srama ona te sanje taji pred svijetom, a kada bi se uistinu izgubile, svršeno bi bilo njeno življenje, postalo bi beznačajno i bez svakoga smisla.

«On treba da dobije cijelu krunu»...

Treba spomenuti, da je Matićka nosila sobom sve svoje imanje i komad kruha za ručak.

Noge je dizala teško i drveno. Oči su joj gledale trudno iza trepavica pokritih mrazom. Sretali su je vozovi, a ona je postajala za kratak trenutak, te se je ozirala za njima.

«Da bi se moglo bar sjesti. Počinuti jedan trenutak...»

No, tu je grad. Već iz daleka se je čuo šum i buka prijepodnevnog života. Ljudi su se žurili ulicama s crvenim, smrznutim obrazima i uzdignutim ovratnicima.

Matićka je prolazila gradom.

«Još pol sata do jedanaeste, — počekati ću ga pred školom.»

Naslonila se je na ogradu Vodnikovog spomenika i gledala na tijesno zatvorene bezbrojne prozore. «Što radi on sada?... Za kojim je prozorom njegov razred? Da li misli, da čekam nanj? Kako će se razveseliti!»

Nešto toplo i mekano joj se je razlilo srcem...

«Moje dijete... moje drago dijete...»

Iz velikih izlaznih vratiju su se prosuli djaci. Matićka se je makla...

«Kako sam te čekala, Tine...»

«Čemu ste pak došla ovamo pred školu... Takva!... Da se obaziru za mnom... Idite, no, hitro?...»

Stupao je srdito prama domu s povješenim očima. Ona je pak išla za njim.

U grudima ju je nešto stisnulo. A što se je dogodilo toga si nije znala rastumačiti. **Ivan Cankar.**

«Dajte nam bolje majke!» — govorila je duhovita gospodja Campan Napoleonu, u ono doba, kada je obitelj bila moralno i gospodarski uništena. Danas nismo ništa na boljem i ovaj poklik je savremen i od najpreče potrebe. Josip Demarin.

Žena i muž

Čudno je, ali ipak istinito, da je istom leptir lijep, a ne gusjenica, iz koje nastaje; istom ptica, a ne jaje. A još je čudnovatije, da nije lijepa radnja, nego već gotov proizvod njezin. Radeći se čovjek trudi, da bude ono što ljepše, o čem nastoji, ali dok radi i nastoji, dok se bori, dotle neima toga. A odatle slijedi, da nemožeš ni uživati onoga, što je lijepo i dobro, dok radiš. Užitak slijedi istom poslije rada, kad miruješ, počivaš. Mirujemo pako poslije rada kod kuće; kuća znači za nas mir, nakon obavljena posla, u kući, u domu tek uživamo ono, što posjedujemo.

Na takav užitak ima čovjek pravo, on mu je prava nagrada za trud i muku. Jedna ura, što ju probavi čovjek u kući u ovakovom užitku, jeste cijena, koju mu plaća život za ono, što je učinio u ostalim urama za život. Tu cijenu traži čovjek, hoće da mu se plati, pa ako se neplati, neima život za nj nikakove radosti; teškoj i trudnoj radnji pridružuje se nujnost i nezadovoljstvo, čovjek zavidi makini uz koju stoji: ona doduše ne osjeća radosti, ali si je ni ne želi, i ne treba si je željeti. Njegova rada ne oživljuje čuvstvo, koje mu daje pravu vrijednost; tromo prolazi ura za urom, jedan se dan svršuje, odlazi, da ustupi drugomu mjesta, koji će opet donijeti samo napora i muke a nikakove slasti. Za takova čovjeka neima jutra, podneva ni večeri; jer jutro nije ništa drugo nego početak, podne sredina, a večer svršetak rada. Čovjek pripada danu, ali dan ne pripada njemu, jer dan neima časka, o kojem bi takav jadnik mogao reći, da je samo njegov i samo njemu namjenjen. Zato traži čovjek, i mora tražiti po svojoj naravi, jednu uru i neko mjestance, da se odmori poslije rada, da proživi koji ugodni časak, da pobere pravu plaću za svoj napor i muku. Tu uru ima dati kuća; dok ne prekorači praga svoga doma, radi, pripada radnji; kad ga prekorači, pripada kući, veseli se uživanju, što ga u njoj čeka. Tu počimlje drugi život, ne traje dugo, ali je primjerena i slatka nagrada za prijašnju muku. A takove nagrade treba čovjek, ona mu krijepi volju i draga srce.

A tko da mu pripravi takav užitak u kući?

Tri su stvari, koje tvore pravu sadržinu užitka, koje toli gode srcu muža. To su posvema poznate stvari, tako poznate, da je gotovo suvišno ovdje ih posebice spominjati. Ja ću ipak spomenuti te tri stvari, one su: žena, muž, kuća.

Muž ne ostaje uvijek onaj, kakav je bio: mijenja se; ali u jednoj točki ne mijenja se on; nadješ li tu točku, neka idu s Bogom ljepota i mladost, jer ti ne mogu oteti ni odnijeti, što si stekla. Pamti dobro ovo i ne zaboravi nikada: muž u zaručnici traži zaručnicu, u ženi pako ženu. Muž traži u ženi biće, koje ne samo da ga ljubi, nego koje ga i razumije. Muž traži, da ga ljubimo, da srce naše za nj kuca, ali jednako očekuje od nas, da mu naša ruka pogladi namršteno čelo, da držimo u kući red, da uza nj živi biće, koje siplje oko njega blaženi mir i spokojnost u kući, kojoj se svaki dan nakon rada svoga vraća; traži nekoga, koji će na sve ove stvari sasuti onaj neizrecivi čar, koji okružuje ženu i samo od nje dolazi, koji oživljuje i grije cijelu kuću; traži napokon nekoga, kojemu se može izjadati, koji će shvatiti njegove misli i težnje, za njih se uzhititi te ih usvojiti; biće, čije će srce i duša najživahnijim saučešćem pratiti svaki korak njegov, posvećen i općemu dobru, koje će dijeliti s njim ljubav za domovinu, pak ako je potrebno, radosno i žrtava prinositi.

Ne čekaj, da ti to sve muž reče; rekao ili ne on to sve dobro znade i sve to traži. Kad te pogleda znade, kako si odjevena, da li jednostavno, čisto i ukusno, kako dolikuje tvojoj kući, ili pako protivno; on se ponosi tvojom osobom, raduje se, ako se lijepo krećeš, razborito govoriš, i spretno izrazuješ. A boli ga, ako si neuredna, neukusna ili nerazborita u riječi i djelu. Vjeruj mi, on dobro znade, da neuredna žena znači nered i u kući, u gospodarstvu i obitelji; da će žena, koja se odviše za samu sebe brine, premalo mariti za druge stvari.

Muž ne zaboravlja, kakova je žena bila, kako je izgledala, kad je ujutro sjela k doručku. Neće toga zaboraviti, ma na večer sjela u svili i kadifi. Pak ako bi možda i zaboravio na jedno jutro, može li zaboraviti na drugo, treće, peto, stoto? A žena živi sa svojim mužem ne jedan ili dva, nego deset tisuća dana, dotično jutara. Mnoga žena ne mari za to, a ipak je to znatna stvar; nepočešljana i neuredjena žena kod kafe tjera muža od kuće.

A i muževi nisu jednaki. Svima se ne mili isto. Jedan voli ovo, drugi ono; ne misli, da ćeš ga razveseliti, ako mu prirediš ili učiniš, što mu se ne svidja. Muževi ti jako dobro paze, što se radi i kako, odmah će ti osjetiti, jesi li ti priredjujući koju stvar mislila baš na svoga muža, a ne na muža u opće. Vrlo ti dobro vidi, kako se trudiš, da mu učineš po volji, da baš njemu ugodiš.

Kako ćeš protumačiti, kako proniknuti u onu tajnu, da se dvoje ljube, da se njihova srca ne mogu nikada razdružiti, premda neimaju blaga ni bogastva, premda je ljepota povenula, a mladosti nestalo? Što drži taka dva srca, što ih je tako čvrsto svezalo, da ih nikakove nezgode ne mogu rastaviti? Na to pitanje pravoj ženi lako je odgovoriti: Ključ onoj tajni naći ćeš u tom, što žena ne samo da ljubi muža svoga, nego ga i razumije; u stotinama i stotinama sitnica, kojima ga nudi, zasvjedočava žena, da poznaje svoga druga, da ga je proučila, njegove želje i težnje dobro shvatila.

Pa kada žena sve to znade, kad je još i to naučila, kako će načiniti, da ono, što je lijepo i ukusno, ne bude samo lijepo i ukusno, nego da se mili njenom drugu, da mu godi: tad žena ne samo da je gospodarica kuće, nego postaje i ostaje ljubljenom gospodaricom i srca svoga muža.

Sto puta možeš čuti i vidjeti, da malene stvarce, sitnice više raduju od velikih. Nisi li razmišljala o tom, kako može žena učiniti sretnom kuću svoju?

Ne čini muža sretnim sama stvar ili vrijenost onoga, što daješ, nego harmonija toga, a

napose ako pogodiš muževu često tihu, samomu njemu kadšto nejasnu želju. Tomu se nada, to izčekuje, to čini kuću našu domom sreće i pravoga užitka. Uči — uči — uči! Uči poznat samu sebe: prouči svoga muža, gledaj da saznaš, što ga veseli, da upoznaš, što je na stvari mila i što će doprinijeti, da tvoj muž ni ne opazi, da si starijom postala a tebi samoj da izminuće mladosti ne bude izvor žalosti ni boli.

Tad ćeš biti ono, što možeš biti, pa bilo to mnogo ili malo, bit ćeš zadovoljna s onim, što jesi i što imaš. Razborita žena više će se radovati jednome cvijetu, što ga ima u ruci, nego cijeloj livadi cvijeća, koga neće nikada imati. Ta prava sreća stoji upravo u tom, što se ne veže na množinu; veći dio svih želja ne ispunjuje se nikada nikomu.

Da nisi do smrti zaboravila, što ću ti sada reći: nikada ne vidjeh žene sretne inače nego po mužu, i nikada prave sreće za muža bez dobre žene. Kamo sreće, da se ovo spoznaje na jednoj i drugoj strani: obiteljski život tad bi istom svagdje i u svakoj kući postao izvorom slasti i zadovoljstva, a nestalo bi iz njega — sablazni, koje ga kadšto oskvrnjuju.

Kuća je stan ljubavi. Uvijek drži u pameti, da su ovo dvoje: kuća i ljubav najveća sreća žene.

Blaž Lorković.

Žena u kući

Misli velikih umova

Najveća se radost nalazi u svojoj kući, u čistoj obiteljskoj radosti. — (Lav Tolstoj).

Kuća je kraljestvo žena. Ako su žene lijepe one se u kući čine još ljepše; ako su pak dobre, u kući su još bolje. — (Balbo).

Kuća ovisi posvema o ženi, pa se može gotovo reći, da je sreća ili nesreća jedne kuće djelo žene. — (Smiles).

Dobra žena mora imati to svojstvo, da znade od svoje kuće učiniti mjesto najvećeg mira i počinka. — (H. Taylor).

Domaća ljubav je najbolja sila za sredjenje i umirenje čovječjeg srca. Kuća je kraljestvo, država, svijet ženin. Ona u njoj vlada silom ljubavi i ljubežljivosti. Ništa ne može tako umiriti oluju jednog srca, kao društvo žene, koja ima dobru dušu. U takvoj ženi čovjek nalazi počinak za um, mir za duh i potpunu sreću. Ona je njemu izvrstan savjetnik. Njoj je dana neka tajna sila, koja često popravlja pogreške muževljeve. — (Smiles).

Život žene nije nikada beskoristan. I ako je žena stara, pa ako je dobra, milostiva i ponosna, ona će biti oltar kuće, nju će poštovati pobožno sinovi i unuci. — (Guerrazzi).

I najsiromašnija kuća, vodjena od žene, koja je krijeposna, radina, vesela, može biti središte mira, krijeposti i blagostanja. Može biti kazalište za sve plemenite odnošaje obiteljskog života. Može postati draga čovjeku zbog raznih razloga. Može biti svetište za srce, sklonište u olujama života i slatki počinak poslije truda, utjeha u nesreći, ponos u sreći i radost u svako doba. — (Smiles).

O, velika je vaša moć, žene! Kad bi Vi razumjele vaš poziv i kad ne biste išle preko tog poziva, vi biste našle u duhu mira žezlo, mi bismo bili bolji, kuća bi postala svetište. - (Oelbermann).

Prvi i najstalniji znak jednog zdravog razuma jest u nalaženju radosti i mira u vlastitoj kući i u krugu svoje obitelji. — (Young).

U kući, više nego igdje drugdje, srce se razvija, razum se budi, a karakter se otkriva prama zlu ili prama dobru. — (Smiles).

Najsretnija je ona kuća, gdje je disciplina najcvršća, ali gdje se ta disciplina najmanje čini čuti. — (Tommaseo).

Ako u napredku jedne kuće ne vlada ljubav, kućni život postaje vrlo lako središte nepodnošivog nasilja. Bez pravednosti ne uzgaja se u kući ni ljubav ni povjerenje, koji su glavni temelj dobrog napredka kuće. — (Smiles).

Dobre majke imaju više nego dobri ocevi utjecanja u neprestanom obnavljanju čovječjeg roda. One tvore moralnu atmosferu kuće. Ta atmosfera diže i obnavlja čovjeka. — (Smiles).

Kuća je kao ćelija monaha, studij književnika, radionica obrtnika, — hram rada, gnijezdo intimne radosti. — (Cantù).

Sva se civilizacija temelji na životu u obitelji. Kreposti cvatu u obitelji. Cvijeće i plodovi se razvijaju na domaćem ognjištu, gdje jedan čovjek ljubi jednu ženu. — (R. Ingersoll).

Najbogatije riječi na svijetu jesu: moja žena, moja majka, moj otac, moje dijete. Bez tih riječi svijet bi bio jednostavna jazbina, a ljudi ne bi bili drugo nego životinje. — (R. Ingersoll).

Svaka čast kući, gdje vlada jednostavnost i gdje nema ništa suvišnog. U takvoj je kući um budan i može da misli o višim zakonima, duša cijeni istinu, ljubi i časti dobrotu i ljubežljivost u svakom činu. — (Emerson).

Nema sumnje, da su najbolje one kuće, u kojima ima žena najvišu vlast. Ali kada žena ne poštuje riječ muža i kada bi ona htjela prisvojiti sebi i njegova prava, u kuću dolazi bijeda, škandal i gubi se čast. — (Rousseau).

Život se živi jedino u kući. Izvan kuće čovjek se samo prebija. Ono što čovjek doista jest vidi se najbolje u kući. Kuća i obitelj čine čovjeka zlim i dobrim. — (Giusti).

U kući, koja ne da utjehe, razvijaju se sve vrsti malih mizerija. — (Smiles).

Žena tvori nutrinu kuće. Nutrina kuće označuje značaj svih onih, koji u njoj stanuju. Jedna dobra žena, jedna ljubezna majka spasiti će prije čovjeka od zatvora nego sve gimnazije i univerze. (Cantù).

Kuća je spas, svijetlo, toplina, svijet i srce, koje živi. — (L. Barzini).

Kuća, u kojoj ne kraljuje ljubav, ne može biti gnijezdo mira. U njoj čovjek nema počinka, za um i dušu, jer mu manjkaju domaće ljubaznosti. (Smiles).

Kuća je gnijezdo djece, koja moraju postati ljudi i žene! To će gnijezdo biti toplo ili hladno prema tome kakva žena njime upravlja. (Smiles).

U kućama se uzgajaju ljudi. Ljudi će biti onakvi, kakve su kuće, u kojima se uzgajaju. (Tommaseo).

Čekanje

(Iz stare zapisnice.)

Znaš li šta je čekanje? Bol i nada, radost i trzanje srca, sumnja i umiranje, umiranje od radosti i odmah umiranje od straha i bola. Čekanje je umiranje života, život u umiranju, borba, život želje, bujanje želje, očajanje želje za srećom (ili nesrećom — ko zna šta je sreća šta nesreća?), jaukanje želje za onim što voliš, za nečim od onoga što voliš.

Čekanje, čekanje! Teško onom ko te mnogo poznaje — jadan ko te ne poznaje nikako.

Znaš li ti, mili, šta je čekanje?

Gle, koliko ima ljudi! Zar oni ne čekaju ništa? Oni se ljubazno smeše i govore o ništavim i neništavim stvarima i zovu i mene u razgovor. No ja ulazim, bez volje, jedva shvatam, jedva staje u moju dušu taj razgovor, čak i kad se desi vrlo važan; nema mesta u njoj: u njoj je čekanje.

Čekam pismo od tebe. Znaš li! Jesi li ga napisao? Ah, jesi, jesi. Ja verujem, ja čekam.

Čas pošte još nije došao, ali ja već čekam. Čekanje je gladno, nestrpljivo. O, vi ljudi s vašim razgovorima zainteresujte mi pažnju, uzmite mi sate i minute, prekratite čekanje kao što san prekraćuje vreme, opijte me da ne znam da čekam kao što opijen bolesnik ne oseća bol. Ne, to je nemogućno. Ne zanima me to što vi govorite. I ja govorim i osećam da nije pametno to što govorim, ali ne marim sada za to. Nije važno biti pametan, ništa drugo nije važno, važno je samo čekanje: hoću li dobiti pismo, hoću li dobiti nešto od onoga što volim? Gledam na časovnik, trzam se na korake. Sad, još pola sata. Ah, kako minuti polako idu. Jao, čekanje je gore nego izvesnost da neću ništa dobiti. Čekanje mrcvari, ubija, a nikad život ne dršće toliko, nikad čovek ne živi toliko kao kad čeka. Nijedan sekund vremena se ne omakne u prošlost bez trzaja. Mili, jesi li napisao pismo? Znaš li ti šta je čekanje?

Ah, što se zakasnio pismonoša? Mogao je već da dodje. Negde se zadržao, razgovara čovek s nekim. Još koji minut, pa će doći. Taj ne shvata svoju dužnost, ne zna šta nosi, već okleva. Ah, požuri, čoveče!

Čekanje, čekanje.

Sad besni, sad se pritaji i ponizno kleči i moli...

Prošlo je vreme kad pismo treba da dodje. Ja još čekam.

Čekanje više ne veruje: ono grebe, čupa, rije, krvari, penuši, a ja mu se umiljavam i preklinjem ga: pričekaj još samo malo, možda će ipak doći.

Hoću da zaustavim vreme, da izdržim bez čekanja, ali ne mogu: sad minuti idu brže, prošlo je vreme, prošla je i poslednja, najlakovernija nada i ja osećam kako moje drago čekanje umire i preživljujem samrtne muke. O, bolje je da se muči i da živi, bolja je neizvesnost, nego svirepa izvesnost, bolje je čekanje, nego nečekanje.

Umrlo je čekanje. Mili, zašto nisi napisao pismo?

I sutra čekanje vaskrsava. Ti nisi juče mogao da napišeš pismo. Da ti nije bilo rdjavo? Teško meni, valjda nije mnogo! Oh, znaš li ti šta je čekanje? Napiši mi samo četiri reči. Jesi li napisao?

I opet ono isto jučerašnje, samo još neki trzaj više, još neka sumnja veća, još neka nada očajnija. Čekanje, čekanje...

Ah, jedva, evo pismonoše! Ja se utišam, skamenim od uzbudjenja i čekam smireno. On čita moje ime i daje mi neko pismo ili kartu. Ja osećam da bledim, da svest gubim i s očajanjem u duši i s poslednjom senkom nade ja tiho i prividno ravnodušno pitam:

— Nema više ništa?

— Ništa.

Ta reč me ubija. Bacam nepotrebna nametljiva pisma i klonem od umora, od bola, čekam da me zaguši. Zar ti, mili, ne znaš šta je čekanje?

I da ne umrem drži me samo jedan jak, zapovednički jauk želje:

— Čekaj — sutra!...

* * *

Znam još jedno čekanje, sladje i bolnije, draže i svirepije. Ti si ovde, juče te videh. Ti si kazao da ćeš doći danas. Danas. Kako je danas dugačko! Ti nikad ne dolaziš pre podne. Ali ja ipak sve jutro radosno čekam da dodje pre podne. Ti, ti ćeš doći! Mili, ti ćeš biti moj gost, moj. Sedećeš u mojoj sobi, govorićeš meni, osmehivaćeš se meni. O, samo da ne dodje tada i neko drugi, pa makar i neko od onih, koji su mi dragi. Htela bih da mogu slobodno da te slušam, slobodno da dršćem pred tvojom ozbiljnošću, da strepim od tvoga bledila, da rastem od tvoga rumenila, da pevam dušom od tvoga osmeha, da utonem u pučinu tvojih očiju, i tvoj glas da me ljujuška u muzici, koja stišava sve boli i jauke čekanja. Želim da niko ne dodje, da mi niko ne smeta tebe da volim, i da niko ne vidi i ne zna koliko te volim. Da ogrejem dušu na vatrama tvojih zenica i da tako izmilovana poverujem, da me i sad voliš kao pre...

Mili, ti ćeš doći! Ti dolaziš! Čekanje, čekanje, slatko, drago čekanje, ništa na svetu nije milije od tebe!... Samo ti, mili, samo ti!...

Nasumorilo se nebo kao da ne zna šta je radosno čekanje. Meni ga je žao. Meni je u duši vedro: ti ćeš doći.

Pada kiša. Još bolje: neće doći drugi niko ko bi mi smetao da celim očima, celom pažnjom, kao celim srcem, volim tebe bez deobe, bez poklanjanja obzira drugima.

Tri časa je. Mogao bi već da dodješ.

Sve jača kiša. No ona te ne može sprečiti da dodješ. Izmedju tri i četiri zacelo ćeš doći.

Pljušti. Ah, sad moram da pričekam dok se ne utiša.

Lije. Tebe nema.

Ja čuvam prozor. Nije mogućno da će trajati do mraka. Nije mogućno da ti možeš i ne doći.

Utišava se. Ide jedan kišobran. Srce lupnu: ti! Ah, još jače lupnu, ali na drugu stranu: nisi ti! Neki srećni poznanci — njih dvoje — došli da me vide. Po kiši došli. Ja bi htela da sam im za-

hvalna, ali ne mogu. Razgovaram rasejano. Korim sebe i svim silama se trudim da budem ljubazna. Oni me pitaju da nisam bolesna: ne izgledam dobro. Ja kažem da nisam, samo sam nervozna, umorna. Sad nastaju objašnjavanja kako neko može biti nervozan samo stoga što pada kiša. Ja pristajem na to ćutke.

Oni polaze. Sad ja osećam zahvalnost, gotovo ih volim što odlaze i ostavljaju me celu čekanju tebe.

Kiša se umirila samo za trenut. Ah, uhvati ga i dodji! Gde si ti sad? Kod nekog prozora sediš i čekaš da prestane kiša i da obraduješ mene.

Ona opet počinje da pada, a ti još nisi došao.

Sedim kod prozora. Čuju se koraci, prolaze kišobrani — ja se trzam. Škripe vrata, neko otire obuću — ja se stresam. Uzalud — nisi ti.

Kiša, koraci i kišobrani napolju. Čekanje, čekanje, čekanje unutra. Gle, koliko je sveta! Kuda idu ti ljudi po ovome pljusku? Da li ih gone poslovi, pitanje hleba? Ili održavaju nekome dato obećanje, nečije čekanje ih je izmamilo iz suvote?

Pljušti kiša. Trebalo bi da izidjem za trenutak u baštu i da sklonim saksije sa cvećem: one su se suviše natopile; ali ja ne mogu da ustanem, ne smem da se odmaknem od prozora, pored koga baš toga trenutka možeš proći ti, ne mogu da izidjem na vrata, kroz koja hoću i čekam da dodješ ti. Neka istrune moje lepo cveće od vlage, svejedno. Ne mogu da se udaljim od mesta gde bi trebalo da si već ti, jer se glupo bojim: doći ćeš za to vreme i otići ćeš.

Prošlo je pet časova. Kako je časovnik ravnodušan!

Smrkava se od kiše. Ja počinjem da jadikujem, ali se i tešim: možeš ti i docnije doći — od pet do sedam, do osam, to je čitava večnost sreće. Doći ćeš ti, znaš šta je čekanje!

Evo nekoga! O, Bože! Zovu me u susedstvo da vidim nešto vrlo zanimljivo. Neka idu bestraga. Ničega zanimljivoga sad za mene nema osim tebe.

Čekanje, čekanje.

Šest časova, sedam časova. Palim lampicu, spuštam zavesu. Sad je još gore. Čujem ljude, a ne vidim da nisi ti. Čekam da udješ, svakoga ko prodje čekam kao tebe.

Pljušti kiša, liju oblaci, pljašti kaldrma, šušti tužno mokro drveće u napuštenoj bašti, a ja osluškujem i čujem u noći pre noći samo mnogostruki šum i u njemu mi se pričinjavaju tvoji koraci, mnogi koraci, od kojih ni jedan ne dolazi k meni...

Pokušavam nešto drugo da mislim. Ne mogu. Ja sam otupela, ja sam se izgubila. Ničega drugog na svetu nema, samo ti, ti, ti.

Osam časova. Dakle, neće doći. Ipak... Možda se negde zadržao, pa će svratiti na koji minut; samo da se vidimo. Jer, evo, kiša je odjednom sasvim prestala. Čekanje, poslednje čekanje.

Ne, neće doći! Već je devet časova. Kad pre! Možda časovnik ide napred... Kakve su to gluposti? Kukavico, primi istinu: neće doći! Ne, neće doći; evo prošlo je devet. Svršeno je.

Ti nećeš doći? Ah, Bože! Zašto, zašto ovolike muke?

A sutra, kad te posle dugog i mučnog traženja kao slučajno vidim i stežući srce i gutajući sav jad kažem razbijenim glasom skromno, kratko, gotovo kao uzgred: Zašto nisi došao juče? — ti ćeš me pogledati začudjeno i s puno razloga kazaćeš naivno: Pa padala je kiša.

Ah, ja, kako ne mogu da razumem ono što se samo po sebi razume!

O, mili, ne, ti ne znaš šta je čekanje!...

Čekanje je ubijanje, koje te ostavlja u životu.

Milica Janković.

Molitva

Psuju te i pljuju, Bože, ili te pak paze prebudno
i preduboko kriju u sumorni mrak katedrala,
ali se ipak nadam, ova će molitva mala
doći pred tvoje lice strogo, tajno i čudno.

Molim te budi milostiv i položi bijelu ruku
na plaha, umorna srca svih malih i prezrenih ljudi,
što imaju stan na tavanu, a znaju za glad i muku,
i kašljem pljuju krv iz bonih i suhih grudi.

Smiluj se tužnoj udovici s devet malih sirota,
što je izgubila muža u rudniku ili u ratu,
a sada je život ko val bez milosti baca i mota
s tereta devet o njenom slabašnom, tankom vratu.

Sjeti se veliki Bože na prebitog tužnog seljaka,
kojem je ispila suša i krv iz umornih žila,
daj da mu od sad zemlja postane dobra i laka.
Njegova današnja kletva sutra bi molitva bila.

Budi dobar, providi za djevojku plahu iz sela,
što bučnom ulicom grada anonse iz novine čita,
to ona traži službu. — Sad je rumena i bijela.
Daj da je ne sretnem doskora propalu, gdje se skita.

Pomisli jednom, Bože, na gradske pometače,
na čistače gradskih kanala, laštioce tudje obuće,
na zadnjeg klovna u cirkusu, na pralju, što pere i plače,
jer joj rane od sode bivaju dnevno sve ljuće.

Na sudoperku u restoranu, što tudje ostatke jede,
i trpi od reumatizma i jedne ljubavi lude.
Pomisli na slijepu djecu, na premnoge kljaste ljude,
što rukama gaze cestu i pred tvojim crkvama sjede...

O, molim te, silni Bože, izidji na svijetlo dana,
ja ću te povesti smjerno, želiš li da tako budne,
uz mnogo skritih, tajnih i od svih prezrenih rana.
Ti ćeš položiti na sve ruke dobre i čudne...

A ako pak, Bože, ne ćeš, jer mi je molba presmjela,
molim te samo ovo: gle moje srce bono,
drhtavo, tužno, ko struna, što bi puknuti htjela,
ko plahi list na vjetru, svakoj je tuzi sklono.

Otvrdni to srce, i ne daj, da sve ga muči i rani:
Bolesni pogled psa, bol nogom pregažene trave,
melankolični kucaj srca malih ptica na grani...
Oslobodi me, da me minu sve sućuti i sve strave.

Ive Mihovilović.

Žena u politici

U dvadeset i devet država imaju danas žene izborno pravo i većinom s istim uvjetima kao i muškarci. Engleska, Madžarska i Sjeverna Irska čine u tom pogledu iznimku, jer se za parlamenat mogu tamo birati samo one žene, koje su prekoračile 21 godinu, ali nijedna žena ne može glasovati, ako nije navršila tridesetu godinu. Ipak će se ta anomalija u Engleskoj ukinuti, možda i prije, nego li se raspišu novi veliki izbori, tako, da će onda žene imati izborno pravo sa navršenom dvadeset i jednom godinom.

Na zadnjem, osmom zasjedanju Lige Naroda učestvovalo je na sjednicama devet žena. Svake nove godine raste broj žena u zasjedanjima Lige, koliko u redovima tehničkih savjetnika, toliko medju namjesnicima i opunomoćenim zastupnicima. Obično se žene šalju u petu komisiju, koja se bavi socialnim i humanitarnim poslovima Lige Naroda. Ti se poslovi smatraju kao neka ženska struka. No žene ipak uspješno prodiru i u druga područja, za koja se je do sada mislilo, da pripadaju isključivo muškima.

Tako su već žene nastupale i u drugim komisijama Lige. Kad se je nedavno pojavila gospodična Moss iz Australije u četvrtoj komisiji, koja se bavi financijalnim pitanjima, predsjednik te komisije se je začudio, pa ju je zapitao: «Gospodjo, da niste Vi možda pogriješila broj dvorane?» — Ubogi predsjednik mislio je, da je ta žena pomutnjom zabasala u dvoranu za financije.

Gospodična Bugge Wichsel iz Švedske bila je pak dodijeljena komisiji, koja se je bavila pitanjem mandata, a zasjedala je takodjer i u komisiji za zakonska pitanja. U komisiji za duševno sudjelovanje, koja ima svoje glavno sjedište u Parizu, nalaze se dvije žene. Jedna je glasovita naučenjakinja morskog životinjstva gospodja dr. Bonnevie, druga je pak gospodja Curie, učenjakinja svjetskog glasa na polju fizike. Gospodja Curie je rodom Poljakinja, a napola je Francuskinja, pa u toj komisiji zastupa i poljski i francuski narod.

One države, u kojima su žene dobro organizirane te uživaju političku i gospodarsku ravnopravnost, šalju svoje žene u delegacije Lige Naroda — što dokazuju činjenice — dočim one države, koje su u tom pogledu zaostale, još uvijek zapostavljaju svoje žene.

Pa i samo tajništvo Lige Naroda je pomalo nazadnjačko, u koliko se tiče žena, jer se još uvijek drži onih staromodnih diplomatskih tradicija, prema kojima se propuštaju žene samo kao stenotipistkinje i strojopisačice. Ženama je put do diplomatske i konzularne službe do danas općenito zatvoren i ako mnogi sude, da bi to zanimanje veoma pristajalo ženama, obzirom na njihov talenat u učenju stranih jezika, a i zato, jer se znadu kretati u društvu. I u tom pogledu su nedavno učinjeni prvi koraci. Nekoje izmedju novih država, koje su nastale poslije rata a tako i Udružene Države Sjeverne Amerike te Sovjetska Rusija, počeše postavljati žene na konzularna i diplomatska mjesta.

Ako pogledamo današnje političko napredovanje žena u pojedinim državama, možemo da navedemo Holandiju kao državu, koja je osobito naklona ženama, pa im dozvoljava, da se takmiče za «mjesta na suncu». Ta mala država, koja možda od svih evropskih država, najbolje napreduje, ima petnaest žena na poslaničkim mjestima, te kraljicu, koja samostalno vlada. Ta je država dakle bolje naklonjena ženskom pokretu nego većina drugih. Imenuje žene za medjunarodne zastupnice, te ih pušta i na ona mjesta, koja su im bila do sada možda nepristupačna.

Kad bi htjeli nacrtati diagram, koji bi prestavljao položaj žena u današnjim državama, bile bi sve skandinavske zemlje na najvišoj točki. Te su države prve, koje su osigurale ženama aktivnu i pasivnu izbornu pravicu. Danas imaju muški i ženske u Švedskoj, Norveškoj i Danskoj potpuno jednaku podlogu za život. Od svih država na svijetu ima Švedska najbolji ženidbeni zakon.

Engleska ima u parlamentu sedam žena, tri pripadaju radničkoj stranci, četiri pak konzervativnoj stranci, i ako imaju žene u Engleskoj izborno pravo tek od tridesete godine. Irska, koja je još prije od Engleske poslala žene u parlamenat ima danas u parlamentu samo jednu ženu. U parlamentu pokrajine Six County se nalazi takodjer jedna žena, koja pripada konzervativnoj stranci. U Sjedinjenim Državama Sjeverne Amerike, gdje žene uživaju skoro potpunu slobodu, bilo je do sada za parlamenat izabranih uistinu malo žena. Isto tako bilo ih je malo izabranih i u zakonodavni zbor.

Njemačka, koja prama svojim državljankama nastupa baš iskreno, ima u svom parlamentu obično trideset do trideset i devet ženskih zastupnika. Od onog vremena, kada je Njemačka spadala još u red onih država, koje na ženske u političkom pogledu najmanje računaju, pa do danas Njemačka je uvelike napredovala. Otkako je Njemačka republika uživaju tamo žene sve socijalne i gospodarske pravice. U Njemačkoj se žene, koje se udaju ne otpuštaju iz civilnih služba, sa učiteljskih mjesta itd., jer se tamo brak smatra za privatno i osobno pitanje, u koje se država nema miješati. U tom pogledu Njemačka bolje stoji od Engleske i drugih država.

U Finskoj, koja je bila djelomično opustošena tekom rata, revolucije i kontrarevolucije, žene su se udružile u udruženja, koja nose ime «Matha». One su uspješno pomagale opustošenoj domovini, pa je njihova zasluga, ako se je Finska proizvodnja pomogla i bujno razvila.

U novim državama, koje su se osnovale po raspadu starih carstva, u baltičkim državama, u Poljskoj i drugdje, žene su dobile jednakopravnost, takoreći preko noći, i ako nisu toga ni zahtjevale. To je bio izraz zahvalnosti, bila je to nagrada za njihovu odanost i vjernost za vrijeme dugoga ropstva i u danima revolucije, koja je buknula prije ostvarenja novih država. Žene u tim državama pomažu u prvom redu u poljodjelskom i uzgojnom preporodu svojeg naroda, muškima pak prepuštaju brigu i rad u parlamentu.

Nedavno je talijanski ministar predsjednik Mussolini dao ženama izborno pravo pri biranju novih općinskih zastupstva, ali malo zatim su općinski izbori bili sasma ukinuti.

Španjolski diktator je dao španjolskim ženama općinsko izborno pravo. U parlamentu ima Španjolska šestnaest žena.

U posljednje vrijeme dala je izborno pravo ženama jedna država u Argentiniji i jedna u Braziliji. Južna Afrika je u tom pogledu još vrlo nazadna. U Africi čini u tom pogledu mnogo teškoća miješani živalj. Jedino u Rodeziji imaju žene izborno pravo, te imaju i jednu zastupnicu u zakonodavnom zboru.

Ni u Kanadi nije najbolje, ako uzmemo zemlju kao cjelinu. U pokrajinama, gdje prevladava francuski upliv, kao na primjer u Quebecu, žene nemaju posebne izborne pravice za pojedine oblasne skupštine, ali imaju pravo glasovanja u izborima za savezni parlamenat.

Žena si je izvojevala čvrstu poziciju u medjunarodnim pitanjima, ali ipak ženi bi trebalo podati više ozbiljne i istinske pažnje. Njezin je djelokrug cijeli svijet. Najviše žena danas sudjeluje u velikom radu za uspostavu stalnog mira. Mir vlada samo medju ljudima, koji su dobre volje. U tom pogledu je pasivno stajalište nedozvoljeno. S odlučnom voljom moraju se radu za mir posvetiti koliko muškarci toliko i žene.

Corbet Ashby.

Misli

Ljudi su krivi kada žena postane ulična žena. — Danas nijedna mati ne može da zahtjeva da njen sin ostane nevin i čist, ali može da mu dade svoj materinski zavjet i da uzme od njega obećanje, da će se prema ženama ponašati onako, kako bi želio da to drugi ljudi čine prema njegovoj sestri. — I pitanje uličnih žena bilo bi riješeno.

Ni jedna žena sa ulice nije po svojoj volji izabrala taj put, ona je na ulicu bačena slučajem ili nevoljom. Svaka je ulična žena duboko razočarana i nesrećna.

Žene, ako traže danas slobodu, ne čine to zato da bi mogle, kao i muškarci, uzeti dvadeset ljubavnika. Poznajem mnogo nezadovoljnih žena, iz raznih zemalja, i sve imaju jedan zajednički ideal — da žive i vole jednog jedinog čovjeka.

Ljubomora je u stvari niz bezbrojnih gluposti. Mi ne možemo spriječiti čovjeka da vidi lijepe i ljepše žene nego što smo mi. Ako bismo to željele, morale bismo naći slijepe muškarce, i samo onda ne bi oni vidjeli nikad ljepše žene od nas.

Dosada više nego sve drugo ubija današnje brakove. Čovjek, koji dolazi sa posla kući da jede, da se odmori, da čita novine, da poslije ručka puši cigaru i da zaspi u najudobnijoj naslonjači, često i ne vidi one mnogobrojne i teške suze nezadovoljne žene, koja se pita: «Da li sam se zato udala?»

Brakovi pate mnogo i zato što su čovjek i žena u osnovi različiti, a u braku se traži da isto misle. U početku se prelazi preko nesuglasica kao preko sitnica, no kasnije različita mišljenja i naklonosti ogorčavaju život.

Karin Mihaelis.

Žena u nevolji

Često sam imao prilike vidjeti, s kolikom postojanošću podnosi žena najubojitije strijele udesa. Nezgode, koje slome duh muškaraca i u prah ga obore, reć bi da uzbudjuju svu snagu slabijeg spola i podaju ženskomu značaju takovu neustrašivost i zanos, koji se kadšto podiže do uzvišenosti.

Ništa te ne može jače dirnuti, nego kad gledaš nježno i meko žensko biće, koje je bilo sama slabost, i koje je bilo osjetljivo za svaku i najmanju stvar, dok stupaše po sretnoj stazi života, a koje se najednoć uzdiže duševnom snagom, da je za utjehu i potporu mužu svome u stradanju te podnaša nepokolebljivom postojanošću najljuću buru nesreće.

* * *

Loza na široko ovija svoje nježno lišće oko duba i po njem se uzdiže k suncu. Kad grom razdere čvrsto drvo, loza se savije čvršće oko njega i slomljene mu grane pridiže. Tako po krasnoj uredbi providnosti, žena, koja nije nego privijesa i ures muža u sretnim njegovim časovima, ima mu biti u teškoj nesreći potpora i utjeha. Ona mu pridiže oborenu glavu i ranjeno srce.

* * *

Jednom čestitah svom sretnom prijatelju, koga okružavaše cvatuća obitelj, ujedinjena najjačom medjusobnom ljubavi. On mi reče ushićen: «Ne mogu ti željeti bolje sreće nego da imaš ženu i djecu; ako si u dobru, oni su ti, da to dobro s tobom dijele; ako nisi, oni su ti pa potporu.» U istinu ja sam opazio, da si oženjeni čovjek, ako padne u nevolju, brže i lakše osvoji predjašnji položaj u svijetu, nego što neoženjeni; nešto već zato, što njega potiče na rad potreba nemoćnih i dragih bića, kojih život stoji o njegovom trudu, ali najviše zato, što njegovo srce blaže i krijepe domaće dragosti, i što se njegova samosvijest podržaje živa. On vidi, ako i jest vani u svijetu sve mrak i poniženje, da ima ipak još maleni svijet ljubavi, u kome je on još sretan. A čovjek samac lako zapane u rastrošnost, zanemari se, osjeća se osamljen i ostavljen, dok se njegovo srce raspada i ruši, ko i opustjela kuća, u kojoj nema stanovnika.

* * *

Ima u bolesti nešto, što obori ponos muškarca, što smekša srce i povrati u nj čuvstva djetinjstva. Tko je, makar već u kasnijim godinama, venuo u bolesti i beznadici; tko je ležao bolujući osamljen i zaboravljen u tudjem kraju, a da nije mislio na majku, koja je pazila u djetinjstvu, gladila mu uzglavlje i bila mu u pomoći nejakome? Ima u ljubavi majke prema sinu neka strpljiva nježnost, koja nadmašuje sva ostala čuvstva srca. Nje ne može ohladiti sebičnost ni prestrašiti pogibelj, ni uvrijediti nezahvalnost! Ona će žrtvovati svaku svoju ugodnost, njegovoj volji; ona ustupa svako svoje veselje njegovoj radosti; ona će se dičiti njegovom slavom i on će joj biti draži, jer je sretan. I ako ga nesreća zadesi, on će joj biti to draži, jer je nesretan; i ako sramota stigne njegovo ime, ona će ga ipak ljubiti i njegovati, uz prkos sramoti; i ako ga svijet od sebe odrine, ona će biti njemu čitav svijet.

Washington Irving.

Ženska dvorba

«Teško bolesniku, koga
ženska ne podvori.»
Narodna poslovica.

Ima li milosnijega djela nego pomoći i podvoriti bolno i nevoljno slabo i nemoćno?... Stalno nema.

A nije ni čudo! Bolesnik i jeste nekako osvećena pojava. Sve mu se zaboravi; sve mu oprašta. Nekrivnjom svojom pati, pa kao da tom svojom patnjom ispravlja sve svoje krivice. Valjda nema toga srca, koje se ne bi smilovalo na teška bolesnika! U toj milosti ne zna čovjek mjere; ne odriče se ničega; zaboravi na sebe: — te dušom i tijelom pregne, da pomogne.

Samo, da je bar uvijek uspjeha!... Ali često, vrlo često ne pita bolest milost našu... Zaman neprospavane noći; zaman napori i žrtve; zaman brige i ljubav: — gdjekada je sve uzaman!

Pa opet nije sasvim uzaman. I kroz tugu u srcu sine i razvedri nas lijepo uvjerenje, da smo učinili, dokle nam je snage doseglo. A ima li ljepše utjehe i zahvale. Kajanje preživi tugu... Pa zar bi lako bilo čovjeku, kajati se cijeloga vijeka u uvjerenju, da se je zbog njegovog nemara ili nemilosti život ugasio?

Ali ne zavisi uspjeh uvijek samo od dobre volje. Kraj bolesnika treba i moći i znati i izdržati. Oko bolesnika je toliko i tako raznih poslova; tako sitnih, ali često baš odsudnih sitnica, pa se doista mora reći, da je pravu dvorbu za bolesnika teško naći. Znanje, umjeće, gdjekada i tjelesna snaga i izdržljivost, dobra volja, veselost, blagost, oštroumlje, savladjivanje, brzina, izdržljivost, prijaznost, pridvorstvo, iskrena odanost i bogzna još kakve i kako raznovrstne osobine traže se u prave i dobre dvorilje i nudilje, a to je u jednoj osobi vrlo teško naći.

Da se zapitamo, ko bi mogao odgovarati svim tim zahtjevama, morali bismo odmah priznati, da muškarac nije za to sposoban. Žena, jedina žena ima u svojoj naravi toliko i tako raznovrsnih osobina, da potpuno odgovara tome pozivu. Žena je umješna; žena je blaga... i što rukom uhvati, uvrijediti neće; žena je izdržljiva, bistra i dovidljiva; žena je mila i prijatna; žena zna trpjeti i prigorjevati; ukratko: žena je upravo jedina dobra i pouzdana dvorilja i nudilja ukraj bolesnika. Snage joj, može biti, gdjekada neće dostajati, ali izdržljivost njena nadmašuje i najsnažnijeg muškarca. Odaberemo li dakle izmedju žena one zdravije i snažnije, onda možemo reći, da je mlada, mirna i razumna žena najbolja dvorilja i nudilja oko bolesnika. To nam potvrdjuje i narodna poslovica, a to nam potvrdjuje i naša narodna pjesma, ideališući zadatak ženske njege u narodnoj pjesmi o Kosovskoj djevojci, koja po bojnom polju prebira ranjene junake, da im privije rane, i da ih založi «hljebom i vinom.»

Još jedno nedostaje ženi, pa da bude prava i najbolja dvorilja i nudilja ukraj bolesnika — a to je neka sprema i neko znanje...

Rekoh već, da za dvorbu i ponudu bolesnika nije dovoljno samo htjeti i moći, nego valja i nešto i pouzdano znati. U tom poslu je, dakako, nebroj prilika, gdje će ženi pomoći njena urodjena hitrina; njena neobična dosjetljivost i dovitljivost; ali je isto toliko opet slučajeva, gdje sve to ne pomaže, i gdje će pomoći samo iskustvo, znanje i nauka. Za pomoć ukraj bolesnika ne može biti pouzdana i vješta dvorilja ili nudilja samo svojim vlastitim iskustvom. Ali može se reći, da svaka mati, i u opće svaka žena može naučiti toliko, koliko joj je potrebno ukraj bolesničke postelje u opće, i koliko za glavnije bolesti posebno.

Da je to vrlo potrebno, reći će vam svaki liječnik. Školovana, izvježbana dvorilja i nudilja je desna ruka liječniku, i do nje stoji isto toliko, hoće li bolesnik ozdraviti, koliko i do samog liječnika — ako ne još i više. Ta koliko liječnik može da je uz bolesnika i da ga motri!... Sve drugo vrijeme je bolesnik u njenim rukama! Pa kako je to onda, kad je ona neuka i nevješta, pa ne razlikuje ni najprostije pojave u bolesti! Kako je liječniku, kad zaludu pita čas ovo čas ono, što mu se čini važno, a brbljava, glupa dvorilja odgovara sasvim drugo, često i sasvim protivno. Kako će moći liječnik saznati razvoj i tok bolesti, ako nezna nudilja reći ono, što je za njega važno! Kako će bolesnika liječiti, kad čeljad oko bolesnika ne zna njegove naredbe ni zapamtiti, ni izvršiti! Kako će se osloniti na neuku i nevještu nudilju, kad će ona iz glupostí i neznanja učiniti nešto sasvim drugo — možda sasvim protivno njegovim naredbama! Pa zar po tome nije bolesniku dvorilja gotovo isto tako važna kao i liječnik?... Ja bih rekao da jest, i da joj je potrebno nešto znanja i vještine, kako bi bar shvatila liječnika, i kako bi i bez njega, razlikovala i prozrela ono, što je u toku bolesti važno i odsudno.

Razumije se, da se našim ženama ne može natovariti baš prava nauka o bolničkoj dvorbi i njezi — onako kako se ona predaje bolničarkama i nudiljama od zanata po Njemačkoj i drugim naprednim državama, ali se razumnoj ženi, koja hoće, može reći toliko, da bar svojom njegom ne kvari i ne upropašćuje. Nekoliko kratkih i razgovetnih uputa, pa će razumna i bistrija žena odmah shvatiti, što je najglavnije. A kad to shvati, onda neće donositi bolesniku na ponudu:

«Šećer s mora, smokve iz Mostara,
Gjurabije na suncu pečene,
I aršlame u medu kuhane,
I jagnjeta prije pramaljeća».

nego ono, što treba i valja. Onda će za kratko vrijeme biti valjanih i pouzdanih dvorilja i oko naših bolesnika.

Dr. J. Batut.

Jedno dijete — velika briga i strah. «Jedno dijete — kazna božja». I teško majci, koja na jednome ostane. Nikad mira, nikad bezbrižnih trenutaka. «Jedno dijete, nijedno dijete; dva djeteta pola djeteta; tek tri djeteta jedno su dijete» — vele mudri ljudi.
Dr. J. Batut.

Ko umre bez djece nije znao za radost.
X. Y.

S djecom je žena i mužu milija. Vezuje ih zalog ljubavi — zajednička krv.
Dr. J. Batut.

Trudna žena i odgoj duše

Za trudnoće se ne razvija ženi samo tijelo, nego se upodpunjuje, a svakako mijenja i duševnost njezina. Treba dakle i tu osobite njege: treba mira, sklada, zadovoljstva. U zdravom tijelu neka je vedar duh, spokojna duša, srce puno ljubavi, koja sve usrećuje, puno nade i srčanosti za budućnost! Suprug i okolina ne smiju smetnuti s uma, da je trudnica često snuždena, razdražljiva, u opće nestalne ćudi, pak će joj blago suditi i nježno praštati. Treba ju čuvati i neugodnih dojmova, koji bi joj pomutili i potresli dušu, a nastojati oko zdrava razvedrenja i duševne zabave. Ali najviše stoji do same trudnice, da svom snagom i voljom suzpreže nenaravne hire, da ne traži nepristalih i štetnih zabava, jer bi, skoro zasićena, postala nezadovoljna, nesnosljiva svakomu, a time bi izgubila pravo na štovanje i nježni obzir okoline, kvarila sebi i svojima radosne časove, razarala bračne i rodne veze. Osobito se je trudnici suzdržavati od srditosti, straha, mržnje, jala, ljubomora, razuzdanosti, pečali, čežnje. Svaka naprasita provala strasti može ubiti utrobni plod, a trudnici najmanje na dugi niz godina podkopati zdravlje, možda za uvijek slomiti dušu. Jaka će volja, poglavito pak uvjerenje, da od žestoke ćudi majčine može nastradati utrobni plod, za kojim ona čezne, učiniti i preživahnu ženu krotkom i strpljivom. U drugu ruku ne treba da se trudnica podaje bezrazložnoj brizi, da u svačem nazire pogibao i umišlja bezrazložne jade. Takovoj trudnici bilo bi kao onomu, kojemu je život od pukoga smrtnoga straha grozan i nesnosan. Bezumno je i neoprostivo, kad se mladoj supruzi pripovijeda o nekim nesretnim porodjajima, o nakaznoj novorodjenčadi, jer se trudnica tobože zagledala ili uplašila koje čudne životinje, požara itd. Takve uvriježene neistine stvorilo je naginjanje ljudsko na to, da vidi nerazumljivo čudo, kad razumno ne može protumačiti neke pojave prirode, ili slučaja. Nakazno ili duševno zaostalo dijete potječe samo od bolestna, nenaravna razvijanja ploda u utrobi majčinoj. Nesretni pak porodjaji većinom su posljedice baš nerazumna života, nepažnje i lakoumnosti trudničine. Od svih će duševnih zabluda i strahovanja braniti trudnicu uvjerenje, da je svačija sudbina u višoj moći, a da trijeznošću i svladavanjem sebe ispunja najsvetije dužnosti odredjenja. Neka ju umiruje istina, da su nebrojene žene u teškim i zlim prilikama dočekale zdrav porod, a medju njima i mnogo takvih, kojima se je nada bila koji put prije izjalovila. Jednako će je čuvati malodušja srčanost i nježnost i razumnost muža, rodbine i svih, koji su joj bliži. Gdje se pak nježnosti prama trudnici preuveličavaju, te se svaka njezina želja slijepo izvršuje, tu će se jamačno hirovitost njezina izroditi u tvrdoglavost, ako ne bude i ravne štete od popuštanja. Posve je kriva predsuda, da će nahuditi trudnici i utrobinom plodu, ako se ne zadovolji nekim preuveličenim ili neobičnim požudama i željama, kakove se kadšto javljaju u trudne žene. I u tom treba trudnici razumnosti, a okolini njezinoj stalnosti i opet razumnosti. Korisna je razbibriga, kad se trudnica bavi kućanstvom. Dobra će kućanica naći uvijek dosta ugodna i njoj pristala posla; ne može se n. pr. prigovoriti, ako ona razborito nastoji o tom, kako će učiniti stan udobnim i oku ugodnim, jer se i te sitnice povoljno doimaju duševnosti. U naše si doba umaraju žene duh i mnogim suvišnim čitanjem, a duša ipak ostane tako prazna, da mlada supruga često nije vrstna biti na sreću mužu i djeci. Stoga čeka muža uz mnoge ostale dužnosti i ta, da ženi upodpuni zdravu naobrazbu, pobudi i odgoji u njoj plemenita čuvstva, kojih je puno svako žensko biće, no koja su često još nerazvita. U kratko: muž treba da bude drug i učitelj neiskusnoj supruzi. Na taj način ne će ona tratiti vrijeme u dosadi i zlovolji.

Dr. R. M.

Pokret domaćica u Njemačkoj

Jedna od najnovijih i najinteresantnijih grana ženskoga pokreta uopće jest svakako pokret domaćica. On je okupio oko sebe one slojeve žena, koje prije ne samo da nisu pristajala uz ženski pokret nego su mu bile posve tudję. To su one žene, koje su živući oko svoga ognjišta i jedino zanj, mislile da time ispunjaju svu svoju dužnost. Morao je doći veliki rat da im otvori oči i da ih na najstrašniji način nauči kako su i one dio jedne velike cjeline, kraj koje se ne može zatvorenih očiju prelaziti. Kako je svako kućno ognjište dio narodnoga gospodarstva, žene su počele shvaćati da i prema tome velikome narodnome gospodarstvu imaju dužnosti, da o njima ovisi, kakva će biti bilansa općega narodnoga gospodarstva. Ako se na pr. zna, da se s valjanom i racionalno pripravljenom hranom može uštediti 10 po sto materijala, ako se zna da takove male uštednje znače u narodnom gospodarstvu miljarde, onda se shvaća i to, da je takova štednja u izvanrednim prilikama države dužnost svake domaćice. To su njemačke žene za vrijeme rata naučile i razumjele i pomalo prestale biti dobre «njemačke domaćice» samo u svome malome krugu, već su taj svoj sitni rad prenijele i u područje države. Da im taj rad donese uspjeh na svim linijama i u svim društvenim klasama stvorile su one organizacije njemačkih kućanica, koje idu za tim, da život u kući sagrade na racionalnoj bazi. Oko tih organizacija kupe se sve žene i one koje imaju samo praktičnoga iskustva i one, koje su studijem upoznale teorije narodnoga gospodarstva. Združene tako hoće one da poprave što se dosada griješilo, jer su to pitanje riješavali oni, koji u njem imaju manje iskustva, a nemaju ni po svome odgoju za nj toliko smisla.

Takovih organizacija ima danas već po čitavoj Njemačkoj u većim i manjim gradovima, a da im rad bude što jedinstveniji, one se sastaju na kongresima u gradovima svoje zemlje, na kojima se iznose rezultati rada u pojedinim pokrajinama, pretresa se pitanje domaćinstva s praktične i s teoretske strane, da se stečenim znanjem jednih okoriste druge. Tako je n. pr. na jednom od takvih sastanka gdja. Mühsam, član

vijeća narodnoga gospodarstva govorila o temi: Kako da racionaliziramo naše gospodarstvo?

Da se vidi kako se taj rad njemačkih domaćica ne tiče samo recepta za kuhanje nego da on mnogo dalje seže, spomenut ćemo da su one živo sudjelovale i ako ne sve aktivno, kod izgradnje zakona za radnike. Njihovim nastojanjem postiglo se, da su dječaci i djevojčice t. j. naučnici i naučnice posve izjednačeni u svim pravima i dužnostima. Postigle su i to da se namještenje za kućni rad (sluškinje) smatra zvanjem i da je za to zvanje potrebna sprema kao za svako drugo. Stoga nastoje te organizacije da se podignu što bolje škole za kućne radnice. Vrlo živo zastupano je na jednom kongresu domaćica mišljenje, da bi se djevojke prije nego što iz škole predju u zvanje morale obrazovati u svim granama kućnoga gospodarstva.

Osobitu pažnju posvećuju njemačke kućanice pitanju stanova. Kao što fabrika ne može da valjano radi u prostorijama, koje ne pogoduju njenom poslu, tako to isto vrijedi za kućni rad. Stan mora biti ne samo lijep, zračan i sunčan već isto toliko praktičan t. j. tako udešen, da se u njemu može rad lahko jednostavno i brzo odvijati. Svaka domaćica znade iz iskustva, koliko se vremena potroši ako je spremište za drva predaleko od stana, koliko je neugodno ako je kuhinja tako smještena, da zadah od nje dopire u sve prostorije, jer se one onda moraju neprestano zračiti, a od toga u zimi strada kućni proračun, koliko se energije potroši na mnogi sitan rad, kojemu se možda moglo izbjeći. O svim tim na oko sitnicama ovisi koliko će se truda, rada i vremena utrošiti za red u kući. Da se to pitanje najpovoljnije riješi, posvećuju njemačke organizacije domaćica pitanju gradnje stanova najveću pažnju i nastoje da svojim praktičnim iskustvom djeluju na inžinire i arhitekte, koji sve više cijene njihovo mišljenje i sve više traže njihovu saradnju kod izgradjivanja planova za kuće. Tako je n. pr. organizaciji domaćica u Heidelbergu bilo povjereno, da prouči s praktične strane planove za izgradnju kuća u novoj četvrti grada, a u Altoni su te kuće toliko snabdjevene sa svim onim što djeci čini život rajem, da se vidi, da su kod nacrta sudjelovale i majke.

Zaslugom istih organizacija sagradjene su uzorne prostorije za pranje rublja u pojedinim kućama, a u manjim gradovima, gdje to nije moguće sagradjene su centralne prostorije za pranje rublja s najuzornijim mašinama, koje bi pojedina kućanstva jedva mogla nabaviti.

Samo se po sebi razumije da se problemu hranjenja posvećuje osobita pažnja. Tako je u Leipzigu bio čitav jedan tjedan odredjen za predavanja o tome pitanju.

Osobito je interesantna jedna institucija, koja je takodjer u Leipzigu. Ima tamo kao neki kućanstveni laboratorij (hauswirtschaftliche Versuchsstelle), koji se sve više pretvara u znanstveni institut. Šef mu je direktor instituta za primjenjenu kemiju, osim toga je s tim zavodom u vezi institut za znanstveno ispitivanje ishrane, fizikalni, kemički institut, a uz sve ove i vijeće praktičnih kućanica. Tu se uz ostali posao obavlja i taj, da se ispitaju novi aparati potrebni za kućanstvo, a koliko se cijeni mišljenje toga zavoda, vidi se po tom, da oni aparati, koje on pronadje korisnim, praktičnim i valjanim lako nadju svoju prodaju.

O čitavome tome radu njemačkih domaćica i njihovom pokretu dalo bi se još mnogo pripovjedati, no već iz ovoga što smo spomenuli vidi se od kolike je važnosti ta nova grana ženskoga pokreta. I iz toga posvema se očituje, da više njih više može i da svaka žena griješi ako svu svoju energiju, čitavo svoje iskustvo stečeno praktičnim radom ne upotrijebi i na korist jednoga većega kruga ljudi, a ne samo svoje porodice.

Žena neka ostane — žena!

U Parizu se je stvorila Liga proti muškarastvu žena. Toj su Ligi pristupila ugledna lica iz krugova diplomacije, umjetnosti i književnosti. Liga je osnovana na inicijativu poznatog pisca Paula Valeriya, koji je već prije u cijelom nizu novinskih članaka i prigodnim spisima upozoravao na pogibelj koju nosi nova moda moderne žene da što više oponaša muškarca. Paul Valery je član francuske akademije, a uživa i izvan književničkih krugova veliki ugled. Javlja se da će toj Ligi pristupiti takodjer i Herriot i Painlevè od političara, Tristan Bernard i Bernstein od književnika, a od umjetnika Van Dongen. Uprava Lige kani i izvan Francuske poduzeti veliku propagandu za osnutak sličnih udruženja. U prvom redu misli se na Englesku i Ameriku, dakle zemlje gdje su pogibelji, protiv kojih se Liga bori, najveće. Jedan engleski novinar potražio je ovih dana Paula Valerya i pitao ga što drži o muškaraštvu moderne žene.

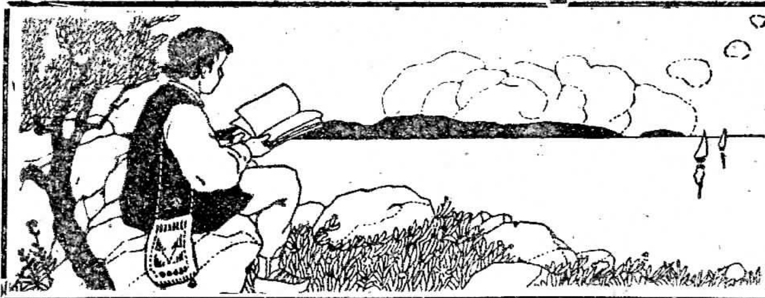
On je odgovorio:

«Znak je vremena da je potrebno stvoriti udruženje sa ciljem da se žene nagovori neka budu ono što jesu, naime žene. Cijela tendencija modernog djevojačkog odgoja je promašena. Ona zavadja žene da oponašaju muškarce. Mi smo već tako daleko da će riječ «žena» doskora postati prazna riječ, čije značenje ćemo tražiti samo u riječnicama. Dakako da bi bilo sasvim promašeno pod motom borbe protiv muškaračkih žena voditi borbu protiv onih prava koje je lijepi spol sebi na području politike, znanosti i javnoga života stekao. Te stečevine neka ostanu netaknute. Žene neka sudjeluju u svim granama života i zanimanja, a da opet ne izgube od ženskoga ono što je žensko, i da se od svoje naravi ne udalje. Dobar je znak, da je za zamisao takove Lige najprije došla iz redova francuskih žena.»

Kolijevka

Pred svakom kolijevkom — stajala ona u sjajnoj palači ili u trošnoj kolibi — možemo reći: Ovdje počiva nada naroda. Ova nježna ručica pokrenut će — možda — jednom velika djela: mačem, oružjem ili perom. Pod ovim čelom, koje cjelivaju majčine usne, žarit će se duboke misli. Prsa, koja lagani dah poput talasa uzdiže, napunit će jednom uzvišena čuvstva.

Marija Jambrišak.

Za istarsku djecu

Djevojka cara nadmudrila

Narodna pripovijetka iz Bosne i Hercegovine*)

Neki car izadje jednom izvan prijestolnice u šetnju i opazi kako neki seljak ore na njivi. Car mu pridje i nazva Boga, pa će se upustiti u razgovor:

— Šta to radiš seljače?

— Orem, da uzorem — odgovori mu seljak.

— Kad tako lijepo oreš, koliko zaradjuješ dnevno?

— Zaradjujem dvanaest para, gospodaru.

— Pa šta radiš s tim parama?

— Sa tri pare vraćam dug; tri pare dajem u zajam; tri bacam u vodu, a tri ostaju meni i caru.

Car se zamisli što mu ovo znači i ne umije objasniti si, ali ga bi sramota da ga pita, te tako produži put, a zatim se vrati u dvor.

Po povratku pozva svoje dostojanstvenike, ispriča im dogodjaj i upita ih da mu objasne: što znače riječi onoga seljaka orača?

Oni se zgledahu, ali ni jedan ne umije da mu objasni. Tada im car ljutito reče:

— Ako mi za tri dana ne odgovorite i tačno ne objasnite oračeve riječi otjeraću vas sve. Jer glupake i neznalice neću da trpim oko sebe.

Dostojanstvenici se zabrinuše i razidjoše, smišljajući što će raditi. Naposljetku, odrediše da jedan od njih ode i potraži toga orača, ne bi li to od njega dokučio.

Kao god i car i ovaj ga pozdravi i upita: što radi? I on mu isto tako odgovori, da zaradjuje dvanaest para i da ih troši onako kao što je caru rekao.

Dostojanstvenik mu reče da to ne razumije, i zamoli ga da mu to objasni.

— Evo šta to znači — poče orač objašnjavati: — Sa tri pare vraćam dug, to jest hranim oca i majku. Oni su mene odhranili kad sam bio malen, pa su sad ostarjeli i nesposobni za rad, te ih hranim ja, i vraćam ono što su oni činili za mene. — Tri pare dajem u zajam, znači: hranim sinove, da bi oni mene hranili kad ostarim kao moj otac, kojega ja hranim. Tri pare bacam u vodu — znači: spremam moje kćeri, koje će se razudati i slušati drugoga, a to je kao što baciti pare u vodu. — Tri pare ostavljam za cara i sebe, znači: od toga plaćam porez i podnosim ostale kućevne troškove.

Kad to ču velikaš, sav radostan ode caru i kaza mu da je on sam protumačio oračeve riječi.

Car mu tada reče:

— Dobro, kad si tako pametan i domišljat, evo da izvršiš i ovo: Evo ti dukat u zlatu, i naredjujem ti da mi za njega kupiš jednog ovna, da mi ga dovedeš živoga, i da mi dukat vratiš. Ako to ne učiniš, nemoj mi se više vraćati.

Velikaš se pokloni, uze dukat i zamisli: šta će sad?

Riješi se da se krene na put, ne bi li naišao na nekoga ko bi ga naučio kako će se u ovoj nevolji naći.

Idući tako, stigne nekog seljaka i udruže se. Seljak je bio umoran, pa će reći:

— Oh, ala sam se umorio!

— Polako, brate, polako: malo ti ponesi mene, malo ću ja tebe, pa ćemo stići — odgovori mu velikaš.

Seljak ga pogleda pa ućuta. Malo docnije, seljak reče:

Otvori mome konju djebre, pa pij šta želiš!

Seljak ga opet pogleda i ućuta. U tom se već približiše selu, i seljak, po običaju, ponudi ga da se svrati njegovoj kući, na konak.

Velikaš pristane i svrati se. Ovaj seljak imao je jednu lijepu, dobru i veoma pametnu kćer, samo joj je nos bio malo nakriv. Pošto su večerali, velikaš legne da spava i stane da hrče. Seljak, misleći da je zaspao, ispriča kćeri, što mu je ovaj čovjek usput rekao.

Na to će mu reći kćerka:

— A evo šta to znači: Što je rekao «malo ti ponesi mene, malo ću ja tebe, pa ćemo stići.» — htio je reći: da malo razgovaraš ti, malo da razgovara on, pa ćete lakše doputovati. — Što je rekao, kad si kazao da si žedan, da otvoriš njegovom konju djebre, pa da piješ šta želiš, to je značilo da otvoriš bisage, koje su mu bile na konju, pa da iz njih izvadiš čuturu vina i čuturu rakije, pa da piješ što želiš.

Seljak će na to reći:

— A ko bi se i tog vraga sjetio!

Oni to razgovaraju, a velikaš ih sluša, pa će se, naposljetku, protegnuti i kao u snu reći:

— Lijepa kuća, ali kriva budža (odžak, dimnjak).

Na to mu djevojka odgovori odmah:

— Kriva budža ali pravo puši (to jest pravo dim ide iz odžaka). S ovim je velikaš htio reći da je djevojka lijepa, ali ima kriv nos. A ona mu je odgovorila da ima kriv nos ali dobru pamet.

Poslije toga zaćutaše. Ujutru kad je putnik ustao i djevojka mu polila, da se umije i spremila mu doručak, velikaš videći red u kući koji djevojka održava, reče joj:

— Vidim da si pametnija od mene, zato, molim te, reci mi: što da radim u ovoj mojoj nevolji — i ispriča joj kako mu je car dao dukat i što mu je zapovjedio.

Djevojka se osmjehnu i reče:

— Pa to je bar lako izvršiti. Ovdje u selu ima dobrih ovaca. Kupi jednog dobrog runatog ovna za dukat, pa ga ostriži i prodaj vunu nekoj

ženi neka je oprede, oboji i izatka ćilim, i proda za dukat. Prevedi caru ovna, i vrati mu njegov dukat.

Velikaš je tako i uradio. Car se začudi: otkud se svemu ovome dosjeti, i upita ga, tko ga je to naučio. Ovaj neznade kud, već mu ispriča sve kako je bilo. Car naredi da mu se ta pametna djevojka dovede.

Kad je, po naredbi, djevojka dovedena caru, car prizove sve dostojanstvenike i stade im, u prisustvu djevojčinom stavljati pitanja. Prvo pitanje zadade im:

— Recite mi: koliko vrijedi carska glava?

Velikaši odgovarahu: jedan veli: «vrijedi na milijone;» drugi reče: «vrijedi nebrojeno blaga.»

— A šta ti veliš, djevojko? — upita je car.

— Vrijedi jedne dobre Djurdjevske kiše — odgovori ona.

Velikaši se nasmijaše, a car im reče:

— Dobro je djevojka rekla, jer dobra Djurdjevska kiša vrijedi nebrojenog blaga.

I tako u razgovoru, car upita djevojku:

— Da li znaš zašto sam te dozvao sebi?

— Znam, kad kažeš — odgovori mu ona.

— Zvao sam te zato, što sam se riješio da te uzmem za ženu.

— Nisam ja tvoja prilika — odgovori mu ona: — Ne liči meni da budem carica.

— Ali kad ja kažem, onda liči i mora to biti — ponovi car.

— Dobro, neka bude, ali pod ovim uslovom: da mi daš na pismeno, da mi dozvoliš, da onog dana mogu iz carskog dvora ponijeti šta hoću dana mogu iz carskog dvora pomjeti šta hoću. Jer, nije pravo da najprije budem carica, a poslije da budem skitnica.

Car se nasmije i pomisli: «Pa šta ona može ponijeti iz dvora da me toliko ošteti da to ne mogu prežaliti?» I dade joj na pismeno.

Poslije toga ona postade carica.

Bila je uvijek uz cara i naročito je pratila ko njemu dolazi i kako sporove presudjuje, pa bi u tim prilikama poučavala ljude. Tako jednom dodjoše caru katolik i musliman, da se sude. Čuvali su u jednoj staji katolik i musliman kobilu i bivolicu. Jedne noći oždrijebi se kobila i ujutru se nadje ždrijebe pod bivolicom.

Musliman kaže da se bivolica oždrijebila i hoće da prisvoji ždrijebe, a katolik priča onako kako je u stvari. Posvadjaju se i dodju caru da im presudi.

— Gdje se ždrijebe našlo, onoga je — presudi im car, i katolik izgubi ždrijebe.

Kad izadje katolik od cara, carica ga upita: kako je presudjeno?

Katolik joj se požali ispriča kako je bilo.

Carica mu tada reče:

— Idi ti ponovo caru i reci ovako: «Čestiti care! Imam jednu njivu pored mora pa sam je zasijao pšenicom, pa izašle ribe iz mora i pojele mi svu pšenicu.» I onda ga pouči, šta će reći kad mu car na tužbu odgovori.

Katolik se povrati caru i to mu reče. Car se naljuti i viknu:

— Otkud mogu ribe di jedu žito na suhu? Odlazi!

— A otkud može bivolica da oteli ždrijebe? — primjeti mu katolik.

Car nato upita: koga je naučio da tako govori? On kaza da ga je carica na to nagovorila.

Car se naljuti pa zovnu caricu i reče joj:

— Kad ja sudim, a ti presudjuješ; onda zajedno ne možemo biti. Zato idi od mene; ne trebaš mi!

— Dobro — reče carica: — kad veliš da ti ne trebam, ja ću ići. No držim, neće biti pravo da odem kao sluškinja, gladna i žedna, već da ručamo još jedan ručak zajedno, pa da idem. Car pristade, te ona spremi lijep ručak i zajedno ručaše. Ali u tom carica na vješt način sasu u carevu vino malo praška opijuma, te čim popi vino on se opije i zaspa tvrdim snom. Tada se carica spremi za put i naredi da spreme najbolju ladju. Zatim naredi da se car položi u kola i prenese na ladju, i kad se to izvrši otisne se preko mora.

Pošto su odmakli daleko, car se probudi, skoči i upita:

— Šta je ovo? Gdje smo mi? Šta ću ja ovdje? Carica mu na to reče:

— Držim da znaš da si me otjerao?

— Naredila sam da te spakuju, da ideš samnom.

— S kakvim pravom smiješ tako što da naredjuješ?

— S takvim pravom, jer sam od tebe ovlašćena da tako učinim.

— Kako? Kad sam te ovlastio? To nije istina.

— Jeste care — reče ona i pokaza mu ono pismeno, što joj se car pred vjenčanje obvezao.

On pročita pa reče:

— Ja sam se obvezao, da, ako bi te otjerao, imaš pravo ponijeti iz dvora, što najvoliš. Što nisi uzela što si najvoljela, a mene ostavi na miru?

— Tebe najvolim, i tebe sam uzela — odgovori mu carica.

Car neimadjaše kud, već je ponovno vrati u dvor i dade joj pravo da se miješa u njegove poslove, da sudi i presudjuje kako za umjesno nadje.

I tako je i radila do kraja njegovog života.

R. b. Maldini - Sarajevo

Tuga za bratom

Što ti teku vrele suze
Niz to tvoje bl'jedo lice,
Koja bol ti srce uze,
Zašto tužiš djevojčiče?

Umrla ti majka mila,
Il ti oca grob je skrio,
Il si mi se rascvilila
Što te dragi ostavio?

Srce me ne boli stoga
Već se tuga mene hvata,
Što ja imam seke dvije
A ni jednog živog brata.

R. bar. Maldini.

Nadjeno blago

Jednog jutra donesoše u radionicu stolara Davorina Miloslavića nekakav pisaći stô, da ga popravi. On povadi čavle, odlijepi daske te za praznom ladicom[1]) otkri drugu, potajnu. Upre se, otvori i začudi se, kad ugleda u njoj nešto smotana papira. Uzme, razgleda — i još se više začudi, kad u onom papiru nadje dvadeset tisuća lira sve u bankama od tisuću lira. Potraži dalje, i nadje opet smotak ovit papirom. Razmota i gle! — zablista mu do stotine zlatnih cekina. On se osupnu[2]) gledajući tolik novac, budući da nije u svem svojem životu toliko blaga imao u svojim rukama. Pokupi papire i zlato pa podje k svojoj ženi i pokaza joj, što je našao.

— Što to imaš? — upita ga žena. Joj, koliko novaca! Jesu li tvoji?

Stolar će nato:

— Moje je samo ono, što ja zaradim svojom rukom. A ovoga novca ja ne stekoh.[3])

I pripovijedi joj, kako ga je našao. Žena mu onda reče:

— Ovaj novac nije dakle naš! A ne bismo li ga jednako mogli pridržati i upotrebiti, dok se ne nadje čovjek, koji ga je ondje pohranio?

— Ne možemo! — odgovori stolar. Ja ne držim kod sebe tudjih stvari, a još manje da ih upotrebim u svoju korist. Nisam ja tat.

— Ta nisi ga ukrao! — reče žena.

— Istina je, da nisam — veli opet muž. Ja sam ga našao, ali taj novac ima negdje i gospodara, kome valja da ga vratim.

— Pravo imaš! potvrdi žena. Tudji novac žeže[4]) prste.

— Tko zna? Možda ovaj novac pripada kome, koji ga većma treba negoli mi! Ja imam dvije ruke i dosta čvrsta zdravlja. Strugom i kladivom[5]) gonim nevolju iz kuće.

Hajdemo! Treba ga odmah vratiti!

To reče, zatače ruke u kaput, zakrpan ali čist, i ode s blagom u džepu. Otputi se ravno kući, gdje je bio dobio stô na popravak. Medjutim mišljaše u sebi: — A ako gospodar onoga stola nije ujedno i gospodar onoga novca? Tu valja paziti!

Tako zamišljen dodje do vrata i pokuca:

— Tko je? — začu se.

— Stolar.

Otvore vrata, a on udje, te u malenoj prizemnoj sobici opazi dvije žene: jednu u postelji bolesnu, a druga je mladja šila i jedva uzvratila pozdrav stolaru. On stane govoriti o stolu, o zlu vremenu itd. Opazi, da je to veoma siromašna čeljad. Nastavi govor i reče:

— Dan danas teško je služiti kruh. Tko ima novaca on ih dobro čuva.

I tako ti on iskušavao, čiji bi bili oni papirnati novci i cekini. Mlada odvrnu:

— Pravo imate — i uzdahnu. Evo, majka mi je bolesna, ja radim i radim, ali ova igla ne teče, koliko bi nam trebalo za život. Kod tih riječi zarumenje, te joj se vidje na licu, kako je tronuta. Medjutim je stolar pazio na svaku riječ, na svaki kret.

— Još ni pô jada, doda djevojka, da smo od djetinjstva privikle poslu. No, Bože moj! — Mi smo vazda mislile, da imamo dosta za život. Moj je otac stotinu puta kazao, da nam kruha nestati ne će... Uto je umro, a mi da se prehranimo, morale smo zalagati i prodavati... I danas smo vam poslale onaj pisaći stô, da ga popravite, da ga uzmognemo bolje prodati.

Tu je prekide stolar:

— Zašto vam je otac tako govorio, a novaca vam nije ostavio?

Djevojka odgovori:

— Moj je otac imao novaca u papirima i u zlatu. Za njegova života imali smo svega dosta. Malo prije svoje smrti izgubi riječ, te o novcu nikada više ne doznasmo ništa. To govoreći otare sebi dvije suze. Stolara to dirnu. Oči mu od radosti zablistaše. Više nije mogao da se svlada.

— Gospodjice, uskliknu, tješite se! Vaši se novci nisu izgubili. Evo vam ih! Ako znate, koliko ih bijaše, brojite! Nije nestalo ni pare.

Djevojka se nadje u čudu, ne mogaše da vjeruje svojim očima. Ali majka podiže glavu i reče:

— Bog vas naplatio, što mi vraćate moje dvadeset i dvije tisuće lira.

Govorila je, kao da je onaj čas k sebi došla. Stolar se je veselio gledajući sreću i zahvalnost onih žena. Pripovijedi im, kako je ono blago našao i ustvrdi, da je to najljepši dan u njegovu životu. Oprosti se zatim sa ženama, koje mu neprestano zahvaljivahu i podje pun radosti kući i svojoj ženi veselo reče:

—Našao sam, kome oni novci pripadaju. Dao sam im ih, a oni me blagosloviše. Da smo novce pridržali, bilo bi možda poginulo od nevolje dvoje čestite čeljadi, a mi bismo tome bili najviše krivi.

---

[1]) ladica = škatula. [2]) osupnu se = začudi se. [3]) ne stekoh = nisam dobio, zaslužio. [4]) žeže = pali. [5]) kladivo = bat.

Muha i dva vrapca

Jedna se muha bila uhvatila u paukovu mrežu, ali se je srećom ipak nekako oslobodila. Bila je vrlo ljuta.

— Uh, koliko li bi svijet bio ljepši, da nema tih gadnih pauka, reče ona i odleti na list nekakve kruške. Tu je stala i slušala, kako dva vrapca tiho razgovaraju.

— Bože moj, reče jedan od njih, kako bi bio tužan ovaj svijet da nema tih dragih pauka, što su nama, vrapcima, najsladja i najtečnija hrana...

Pamti !

Il' te tko hvalio,
Il' te tko ružio,
Ti svagda razmisli,
Jesi li zaslužio.

Jurić s ocem na šetnji

Jednog dana podje Jurić na šetnju sa svojim ocem. Putem ugleda dvije krave: jednu crnu i jednu bijelu. Jurić upita oca:

— Molim te, tata, reci mi, koje su one životinje, što me onako široko gledaju?

— Ono su krave, vrlo korisne životinje. Daju nam mlijeko, pouči ga otac.

— A, sad znam, reče Jurić. Bijele krave daju nam mlijeko, a crne — čokoladu.

Kralj i siromašna starica

Neki kralj, koji je bio vrlo pobožan, naumi da sagradi jednu veliku crkvu i objavi narodu, da će sve troškove platiti on sam i da za gradnju crkve ne će ni od koga primiti ni jedne pare.

Crkva se nekoliko godina gradila, i kad je bila sasvim gotova, naredi kralj, da se na kamenu iznad crkvenih vrata zlatnim slovima isklešu ove riječi:

Sam kralj podiže ovu crkvu, bez ičije pomoći.

Sutradan imala se crkva blagosloviti na vrlo svečan način. Na tu svetkovinu pozvani su mnogi gosti iz cijeloga kraljevstva. Naroda nagrnulo mnogo. Malo potrajalo, pa došao na svečanost i sâm kralj. Ali kako se kralj začudio, kad je bacivši pogled na kamen više crkvenih vrata pročitao na njemu ove riječi:

Ovu crkvu podiže kralj uz pomoć sirote babe Jelene!

Kralj se sjeti, da je prije bilo to drukčije napisano. Bio je uvjeren, da je ove riječi, ovako složene, napisao sam Bog.

Ona starica Jelena, da bi se ishranila, morala je svaki dan da ide u obližnju šumu, da skupi nešto drva i da ih proda.

Kralj naredi, da mu dovedu staricu, a kad mu se ona približi, reče joj:

— Ja sam najstrože bio zabranio, da za gradnju ove crkve ne da nitko ni novčića, a ti si ipak nešto dala. Reci mi: koliko si pridonijela?

— Gospodaru, reče Jelena, ja sam vrlo siromašna i nesretna žena. Često puta nemam ni mrvice kruha da okusim. Jednoga dana imala sam u džepu jedinih pet para. To bijaše cijelo moje bogatstvo. Vruće sam željela, da bih i ja štogod učinila za ovu crkvu, ali kako se po vašoj zapovjedi nije smjelo nikakva dara dati, odlučila sam se na nešto drugo. Za onih pet para kupila sam sijena i dala sam ga volovima, što su vukli kamenje za crkvu, da ga oni pojedu. Volovi su sijeno pojeli. Eto utoliko sam ja pomogla podići ovu crkvu. To što sam uradila, nisam nikome pričala, i za čudo mi je, da je moje ime pored vašeg na kamenu izrezano.

Tada se kralj opet sjeti, da je sâm Bog izmijenio onaj napis na kamenu. Maleni darak siromašne starice Bog je primio s većom zahvalnosti nego sve ono ogromno blago njegovo.

Od toga dana kralj je čuvao onu staricu kod sebe, a kad je umrla, naredio je, da se sahrani u novosagradjenoj crkvi.

Za groš opanci

Nekakav čovjek dodje k trgovcu u dućan, da kupi opanke. Pošto izabra jedne, upita trgovca:

— Pošto su ovi opanci?

— Deset groša, odgovori trgovac.

— Kakvih deset groša! — začudi se onaj čovjek. Dajte mi ih za jedan groš.

— Ajde, naljutnu se trgovac. Ne dosadjujte mi tu i ne rugajte se!

— Šta? viknu onaj čovjek. Ne ćete da date? Dajte mi ih za groš, ili ću sad učiniti, što sam namislio.

Trgovac vidi, kako čovjek žestoko govori pa pomisli:

— Možda je ovo kakva budala, pa me može još za opanke i ubiti, ako mu ih ne dam.

— Pa dobro, reče trgovac glasno, dat ću vam ih za groš.

Pošto čovjek spremi opanke i učini da će otići, zapita ga trgovac:

— Ajde, brate, kažite vi meni sada, što biste bili učinili, da vam ih nisam dao?

— Pa ništa, brate! Otišao bih bio drugome trgovcu i tražio opet za groš — odgovori onaj čovjek te odnese opanke, a trgovac osta gledajući za njim i kajući se, što se dao onako nasamariti.

Čistoća

Imala žena dućan i u njemu prodavala mlijeko. Ali nesreća je htjela, da su ljudi sve manje k njoj dolazili i tako je ona svakim danom prodavala sve manje mlijeka. Jednog dana reče mljekarica svome susjedu, postolaru:

— Majstore, možete li vi meni reći: zašto svi oni, što su prije kupovali u mene mlijeko, idu sada k onom drugom mljekaru? Ta i vi sami znate, da je moje mlijeko daleko bolje od njegova!

— Reći ću vam pravo, reče postolar. Vaše je mlijeko bolje. To je istina, ali pogledajte vaš dućan i vaše posude, pa da vidite, kako su blatni. Ne vrijedi dobro mlijeko, kad se služi u blatnom dućanu i u prljavim sudovima. Pobijelite dućan, operite stolove i pokrivače, obrišite prozore i vrata, gledajte, da vam zdjelice i tanjiri budu uvijek čisti, a tako i lonci i žlice, neka sve u dućanu diše čistoćom, pa ćete vidjeti, kako će vam opet dolaziti gosti.

Mljekarica posluša savjet svoga susjeda postolara. Učini sve, kako joj je on kazao, i dućan se zasvijetli, a posudje se zasja. Kad gosti to vidješe, brzo se svi vratiše k njoj, a za njima dodjoše i novi.

Velika čistoća i dobro mlijeko učiniše, da je mljekarica dobila dosta gosti i lijepe zarade, a zato je ona imala da zahvali svome susjedu postolaru.

Djevojka i šljive

Bio jedan čovjek, pa imao sina za ženidbu. Stade razmišljati, kako će za tog sina dobiti djevojku, čestitu i vrijednu. Najposlije se dosjeti, i evo što učini. Nakrca pun voz šljiva i podje selom vičući: Kupite, ljudi, šljive za smeće!

Brzo se prenese glas, da je neki čovjek, valjda pomahnitao, pa daje šljive za smeće. I koliko je u selu bilo ljudi, velikih i malih, svi stadoše kupiti po kućama i sobama smeće, da ga zamjene šljivama. Ovdje neka djevojka uprtila punu pregaču smeća, ondje već čeka druga s punom košarom svakojake nečisti, tamo se treća hvali, da bi mogla dobiti sve one šljive, toliko da ima još smeća u kući, i tako redom.

Uto dodje još jedna mlada, ljepušasta djevojčica noseći u ruci nešto malo stisnutog smeća. I ona zamoli onog čovjeka, da joj da za ono malo smeća koju šljivu.

— A zašto nisi nakupila više smeća? To je premalo — reče čovjek.

— Pa donijela bih bila više, ali ga u našoj kući nema. I to smo majka i ja jedva nakupile po nekim kutićima.

To je onaj čovjek baš i htio, jer videći da je ta djevojka zaista čista i vrijedna isprosi je za svoga sina, i oni su poživjeli dugo i sretno.

Krijesnice

Gledao sam krijesnice u tihoj noći, gdje svijetle u mraku kao prave zvjezdice u zelenoj travi. Gledao sam krijesnice, a umiljati lahor pričao mi u tišini noći o njihovu postanku:

Za krasne, lipanjske noći, kad se zvijezde osule nebom, a nije bilo mjeseca, te se tako gajem i baštom krao priličan mrak, neki ružini pupoljci ne htjedoše usnuti.

— Što je? Zašto ne spavate? — upita ih majčica ruža.

— Strah nas je — odgovoriše pupoljci malone u suzama.

— Od čega se plašite?

— Bojimo se crvića i drugih sitnih, crnih životinjica, koje dolaze, pa nas grizu noći u ponoći. Majčice ružo, ti spavaš i ne vidiš one zlikovce.

— Moguće — uzdahne rumena ruža, ali što ću vam ja? Ne mogu a da zapriječim malim hajducima, da se uz grm penju.

— Da imamo svjećica! Da nam je svijetla! — uzdišu pupoljci. Crne se životinje plaše svijetla.

— A otkuda meni svijetlo, da vam ga dam... dječice!

— Zamoli ga u Gospoda! On će ti u svom milosrdju za nas dàti svjećicu malu. Zar te nije on stvorio kraljicom cvijeća? Zamoli, majko...

— Molit ću...

— I u mekoj, mirisnoj, lipanjskoj noći iz njedarca kraljice ruže poleti Gospodu molitvica dražesna. I Gospod, sama Krasota i Dobrota, užeže na milijune malenih tjelešaca i oni se zaiskriše i gajem i baštom i lugom.

I pupoljci ruža usnuše slatko i nasmijano u mekoj i mirisnoj noći. **Barba Rike.**

Jedan razgovor izmedju zemlje, vode i zraka

Zemlja:

Na meni živu životinje. Iz mene raste svakojako bilje. Na meni živi i čovjek. Ja nosim i tebe, vodo, a što bi bilo i od zraka, da ga ja ne pridržavam? Ja držim sve i hranim sve. Ja sam koljevka svega ljudskoga znanja i umjeća. Sve, što je najljepše, na meni je. Bez mene bi svijet propao. Ne bi ga ni bilo...

Voda:

I u meni živu životinje i raste bilje. I po meni putuju ljudi i živu kao i po tebi. A ladje, što plove po meni lijepe su kao i najljepši tvoji gradovi. A šta bi tvoj gospodin čovjek bez mene? Čime bi se umivao? Što bi pio? A šta bi i životinje bez mene, i one na tebi i one, što u meni živu? Šta bi bez mene bilje, a što bi i ti, da te ja svako toliko ne nakvasim? Izgorjela bi...

Zrak:

Vas ljudi više cijene, i jednu i drugu, jer vas vide. Ali ako u vama rastu životinje i biljke, istina je, da i po meni lete nesamo orlovi i druge ptice nebeske, nego i mnogi putnici u aeroplanima i sličnim zrakoplovima. I inače vrijedim ja više, no što vi mislite. Ja ulazim u vas, u jednu i drugu, i spajam se s vama. I gdjegod nema ničega drugoga, tu sam ja — zrak. Kroz mene prolaze munje i strijele, kroz mene i preko mene leti zvuk i svjetlost. Ja nosim oblake. Ja sam i vjetar i orkan — pa kad me volja, mogu da zamutim sve vode, da porušim sve gradove, da uništim sve, čega se dotaknem. Nego ostavimo to. Radije vi meni kažite: može li taj vaš gospodin čovjek da živi bez mene? Recite vi njemu, neka me ne udiše samo pet minuta pa da vidite, hoće li moći da živi. Čovjek živi samo dotle, dok mene diše. A tako i svaka životinja pa i biljka. Pa što ste vi onda bez mene?

Sunce:

Djeco moja slatka! Znate li pak vi, da stè sve troje od mene potekli, da ste vi moja djeca i da nema mene, ne biste bili ono, što jeste? Na tebi, zemljo, ne bi bilo dana već vječna noć. Ne bi bilo ni proljeća, već vječna zimnja noć. Da nema mene ne bi ni ti, nestašna vodice, bila ono, što jesi, već bi se pretvorila u sâm kameni led, a i ti bi ponosni zrače, uzalud fićukao po ledenim poljanama, dok se ne bi najposlije i sâm promijenio. A što bi onda bilo od svih onih vaših ljudi, životinja i biljakâ? Što od gradova, ladja i aeroplana? Sve bi otišlo bez traga. Sve bi propalo! Ja krećem vas, ja uzdržavam život — ja sam izvor života.

Gospod Bog!

Djeco moja dobra i pametna, kako ste mi vi svi luckasti! Nisam li vas je stvorio, vas kao i sve ostale stvorove, da svi zajednički održavate život i da u beskrajnosti budete svjedoci svemoći moje? Vi ste si svi povezani jedno uz drugo i ne možete jedno bez drugoga, zato se ne hvalite i ne uzvisujte zasluge svoje, već šutite i radite kao i do sada, a ja ću do vijeka bdjeti nad vama i čuvati vas.

Mała sestra

Zima je. Vatra puckara u peći, a djeca sjela oko peći i brblju. Plamen im osvetljava vesela lica. Kako je vatra prijatna! Kako je plamen lijep!

Veče je. Napolju je ljuta zima. Vjetar duva, a snijeg pada. Na putu ni žive duše; svuda pusto; sve se sklonilo. Nešto lupnu na vrata; lupi još dva, triput.

«To je vjetar,» reče starije dijete. «To je vuk!» reče najmladje. — «Nije ni vjetar ni vuk. Djeco brzo otvorite!» vikne majka.

Svi potrčaše i otvoriše: «Ko je?» Slabačak glas progovori: «Ja sam! Otvorite mi; hladno mi je; veoma sam gladna i strah me je!» Udje unutra. Bila je to mala djevojčica. Sirotica bez kuće, zalutala! Dršće od hladnoće; blijeda, bosa, odijelo joj odrpano, kosa čupava.

Mati ustane, privede siroticu k peći i otide spremati joj štogod za jelo. Sutradan je lijepo obuče. Tada će najmladje dijete reći: «Zašto ti nju, majko, oblačiš kao i nas, kad nam ona nije ništa?» — «Zato, što hoću, da mala Ružica — tako joj bijaše ime — ostane uvijek kod nas.» Na to reče starije dijete: «A zašto, majko?» — «Jer vam je sestra,» odgovori majka. «Svi smo mi na svijetu braća, pa treba da se ljubimo i pomažemo. Od danas ćete živjeti s Ružicom kao s rodjenom sestrom!»

Ružica je bila dobra i svagda se sjeća one večeri, kad su je milostivo primili pod krov, pa se trudila, da svojoj novoj majci, braći i sestrama bude zahvalna.

Ona je tako dobra bila, da su je sva djeca u kući s ponosom zvala sestrom, a majka ćerkom.

Broj 10. | U Trstu, oktobra 1928. | God. 3.

Opatijska Madona

Više puta za selo su nastajala teška vremena. Jednom, već davno, udarila je kuga; donijeli je mornari iz velikih luka. Kasnije, u više mahova, odbijala se riba, i tada po dvije godine nije bilo lova.

Ipak selo je napredovalo i bilo je bogato. U kotaru su bila registrirana šezdeset i dva broda; manji broj za ribolov, veći za prenos robe, drva i maslina.

Ali za najveću nesreću zna selo, odkada se pojaviše parobrodi. Bilo je to oko sedamdesetih godina prošloga vijeka. Tada propade selo, propadoše velike zadruge. Narod poče da napušta rodnu grudu, da bježi na Rijeku, u druge luke, u Ameriku.

Stari brodovi Opatije, trome i rastočene jedrilice, niko nije htio više ni pogledati, a kamo li zakupljivati ih za prenos robe, kad su to sada brzi i sigurni parobrodi vršili tačnije i jeftinije.

A odbila se i riba iz velikog zaliva, i tako pored Opatije i Volosko i Lovran zahvati nesreća i propast.

Preko sto dvadeset brodova, do nedavna bogatih porodica iz sva tri mjesta, dodjoše do javne dražbe. Nekoji se prodadoše u bescijenje, a nekoje ne htijede niko ni kupiti.

I jedrilice, obojene raznim bojama, najviše žutom i zelenom, sa širokim jedrima, na kojima je bio amblem porodice — kod nekih vranac, kod drugih jabuka sa križem ili kotva — izadjoše posljednji put iz male opatijske luke, i uputiše se u pravcu ostrva, koja su se crnila u daljini, čak do Malih i Velih Vrata, — da se ovamo nikada više ne vrate.

Nastadoše teški dani. More, koje su i nadalje gledali pred sobom, i koje je kao uvijek bilo pitomo, plavo, azurno, kao vedro letnje nebo, nije im htjelo dati više hljeba. Ni ribe ni rada.

Moralo se nekud na drugu stranu. U to vrijeme počela se graditi željeznička pruga nad Voloskom i Opatijom, a mnogi mladići iz okolice počeše se svraćati na prugu, hvaleći se obiljem rada i zaradom. Po cijeli dan čula se eksplozija dinamita u stijenama na Matuljima, kuda se krčio prolaz za vatrena kola. Prodje još neka godina i željeznica proradi. Ona dotuče sasvim vrijednost starih brodova iz malih luka Voloske, Opatije i Lovrana.

* * *

U to vrijeme dogodi se čudo.

Željeznica poče svakim danom dovoziti strance preko istarskog poluostrva, i oni ubrzo primjetiše ljepotu Kvarnerskog zaliva. Naročito im pade u oči položaj Opatije, Voloskog i Lovrana.

I siromašni domorodci, zlosrećni ribari i bankrotirani brodari iz Opatije i Lovrana, opaziše brižna oka neke strane ljude, kako učestaše da svraćaju s vlaka, da premjeravaju zemljište i zagledavaju u bezbroj malih uvala, luka i pjeskovitih plićaka duž cijele obale.

Najveće čudo bi, kada ti stranci po ludu cijenu otkupiše od kotarske uprave veliku površinu zemlje na najljepšem mjestu Opatije, maslinovo poluostrvo sa živopisnom obalom. Tada siromašni domorodci čuše po prvi put, da stranci namjeravaju da tu grade kupatilo, zidaju Kazino i hotele.

— Nije ovo na dobro, — govorili su stari Opatijci. Ovo je konac svijeta! Ovi stranci kupuju sve. Kupiše i staro groblje u Lovranu, samo da bi se dočepali malog rta, koji je najljepši dio obale i koji zagradjuje pjeskovitu uvalu sa južne strane.

— Ajte, starci, lako ćemo od sada. Nema više gladi kao nekad! Naša zemlja dobila je cijenu. Naše selo postat će slavan «kuror», gdje će besposlena bogataština iz cijeloga svijeta dolaziti, da baca svoje novce... Bit će rada, bit će hljeba za sve nas...

— A ma zar ne vidite, golobradi momci, jaukali su stariji i iskusniji, koji su plovili čak do Amerike i Australije. a ma zar ne vidite, da nam ovi pokupovaše svu zemlju, vrtove, maslinjake, još malo pa će nam i u domove ući, pokupovati sve što je u njima, i nas, i našu čeljad... i naše duše...

— Ti besposličari otrovat će nam našu mladež njihovim lakoumnim i bijesnim životom... A onda?

— Sve će dobro biti, zaključivali su ipak najmladji. Glavno je da je danas trideset i pedeset puta skuplja zemlja, nego dok ne dodjoše ovi stranci!

Nije prošlo ni godinu dana, već je Opatija dobila sasvim drugi izgled. Ribari sa ostrva, kada bi prošli na svojim malim brodovima pored nje, nisu je mogli poznati. Mnoge vile, hoteli, ogromne, lijepe i raskošne zgrade kitile su njenu obalu. Gusti, uvijek zeleni gaj šimšira i maslina, zablista se od mnogih bijelih, umivenih fasada i kubeta.

Stranci su još neprestano kupovali teren. A ko ne bi htio da im proda, oni su ga jednostavno tjerali sa rodnog zemljišta pomoću vlasti, raznim šikanama. Stari su se bunili, ali mladji po domovima, željni novaca, rado su ustupali svoje zemljište, jer se plaćalo suhim zlatom. Samo oni gore na brijegu, idući prama Matuljima, ostavljeni su na miru. Stranci su tražili teren pokraj mora.

Za godinu, dvije, obala je proradila. U kazinu se čula muzika. Brodovi sa Rijeke svakoga dana dovozili su nove gostove. Noću su cijela obala, sve staze i zgrade bile jako osvijetljene.

Domorodci, iz Opatije naročito, razselili su se u unutrašnjost Istre ili pokraj mora, dalje na jug.

Stare Opatije nije bilo više.

* * *

Šesdesetgodišnjak Ive Marin bio je posljednji opatijac, koji nije napustio svoju rodnu grudu, i koji je još pamtio ono vrijeme kada su banjskim parkom

brstile nemirne koze. Njegova kuća bila je van terena, koji su stranci želili za sebe. Ali je iz svog maslinovog gaja po cijelu noć čuo graju i muziku, koja je dopirala odozdo sa žala. Čuo je kikot raskalašenog svijeta, jer je «Kristalni palas» bio baš ispod njegovog imanja, i noću kad se sve utiša i žamor mora smiri, taj prokleti kikot rastao je sve više, da se stiša tek u prvu zoru...

Stari Ive, koji je srastao bio za ovu obalu kao stijena, i preživio mnoge nedaće, koje su tukle ovaj zaliv, sjedio je dugo u noć na doksatu svoje stare kuće i proz vrhove stoljetnih maslina i bokore šimšira gledao brižnim okom pod sobom osvijetljene palače i bašte. Rijetko je silazio dolje, u taj novi grad raskošnih vila, u te ulice i bulevare. Znao je kome je svaka stopa zemljišta nekada pripadala, znao je, gdje se je ko od njegovih vršnjaka rodio; ali sada je to imalo sasma drugi izgled. Gaj, u kome je nekada kao dijete čuvao koze, sad je bio park sa divnim stazama, i kao mlijeko bijelim, mramornim spomenicima i stepenicama. Još je mogao poznati svoja draga drveta; ali sada u drugom uredjenju, činila se drukčijim i bila su mu strana.

Ive je imao sina i kćer. Ženu je davno izgubio i baš kad mu je kći stigla za udaju, sina mu uzeše u vojsku. Tako je on sada sam sa kćerkom živio u kući. Teška ga je briga bila obhrvala. Kćer nije mogao zatvarati samu u kuću, ona istina nije silazila dolje, u stranački grad, ali pored njihovog imanja pružao se novi drum i njime su cijeloga dana tutnjili automobili puni onog ludog svijeta sa žala. Nekakvi mladići, koji su u svojim raskošnim kolima utrkivali se drumom, opaziše Ivanovu kćer, i već neki učestaše da prolaze tuda i da se čak, kao slučajno, zadržavaju pored ograde Ivanove bašte.

Bila je to lijepa djevojka. Crna, kao i sve iz onoga kraja. Visoka, lijepa, jakih kostiju — kao Hercegovka. Njene krupne, primorske oči imale su pogled, koji je podsjećao na zraku svijetlosti, koja se prelama kroz čašu crnog dalmatinskog vina. I blazirani mondeni iz Opatije, opazili su je i bacili oko na njezinu ljepotu, čudnu, mirnu, nekako svečanu, kao što je ljepota cijeloga ovoga kraja.

Ubrzo se desilo ono što je Ive slutio, i ni pred samim sobom nije otvoreno smio iznijeti u mislima. Opazio je jednog elegantnog mladića, gdje se razgovara sa njegovom kćerkom.

Sutradan, ona nije omrkla u kući. Ostavila mu je pismo, koje je sigurno onaj mladić diktirao, jer je bilo lijepo sastavljeno, kako ona ne bi nikada mogla sročiti.

Ive je cijele te noći jurio ko lud po «kuroru». Iz hotela u hotel, iz vile u vilu uletao je nesrećni starac i raspitivao za svoju odbjeglu kćer. Svi su mu se smijali, a neosjetljivi portiri zbijali su glupu šalu s njim. Predstavnici vlasti hladno su slegali ramenima, ne želeći da dodju u opreku sa kupališnom upravom.

Na kraju krajeva, stari Ive — za nekoliko sati dva puta više ostario — vratio se sam svojoj opustjeloj kući.

* * *

Prošlo je valjda godinu dana.

Ive je dugo vremena tražio svoju kćer. Cijelo ga je kupalište poznavalo i smatralo za malo luda čovjeka. Bio je već i dosadan svima zbog neprestanog raspitivanja, da li su gdje vidjeli njegovu kćer. Najzad i sama vlast, uvijek na strani kupališne uprave, zabranila mu je, da silazi u kuror, jer «smeta kupališnom osoblju i izaziva gostima neprijatne misli svojim bijednim izgledom». Nekada ponositi domaćin, sada je bio nemoćni starac, koji je plačnim glasom uvijek pitao isto.

Od to doba više nije ni izlazio u kupalište, rijetko kad je izlazio iz svoje bašte. Neki susjedi, poštujući njegovu starost, vodili su nadzor nad njegovim imanjem.

Sin Ivin, doznavši šta se dogodilo, po islasku iz vojske i ne dodje u Opatiju, već se odmah otisnu u Ameriku.

* * *

Povučen u mir i razmišljajući, starac se promijeni. Nije tražio više svoju kćer. Čak ju je počeo i proklinjati.

Napustila je bila starog oca. Pljunula na svoju djevojačku čast.

Takva mu nije trebala više.

* * *

Ipak, došao je dan, kada se njegova kći vratila kući. Nije još bio ni mrak pao, jednog vjetrovitog dana, kada je «široko» duvalo, i opakim i pjenušavim talasima po moru zabavljalo besposlene goste na terasama, «Kursalona» i «Kristalnog palasa». Tada je jedan auto stao pred ulaskom u njegovu baštu. Istrčao je starac, da vidi ko je, misleći na sve drugo, samo ne da je njegova kći tu.

Ona je to bila. Izašla je iz kola i isplatila šofera prije nego što je starac stigao do vratiju.

Tako je bila sama, kada se našla oči u oči sa starcem.

Nije to više bila ona nekadanja djevojka, lijepa, svježa kći staroga Ive Marina. Bila je to neka visoka, suha, koštunjava žena.

— Oče, oprosti, rekla je i prišla mu.

— Nema oproštaja...

I starac ju je ledeno, neprijateljski odgurnuo od sebe, zatim je ušao u kuću i zalupio vratima za sobom.

Ona je lagano sišla niz put u «kuror». Prošla je pored reda divnih hotela. Zatim niz stepenice u pristanište malih barki za vožnju kupališnih gostiju.

Ušla je u jednu barku i otisla se od obale. Nije nikoga bilo, da je smeta, jer su čuvari čamaca — jer je bila bura i nije bilo gostiju za šetnju po moru — igrali karte u obližnjem kiosku.

Talasi su brzo dohvatili barku i izveli je na pučinu. Gosti, koji su sa terase «Kristalnog palasa» posmatrali buru, čudili su se, kad su vidili, gdje jedna barka leti po pučini. Još više su se zaprepastili, kad su u njoj opazili jednu ženu.

Borba barke sa talasima «širokog» nije trajala dugo. Kako niko nije upravlja čamac, vjetar je ubrzo bacio barku poprečno medju talase, i prvi veći nalet vode prevrnuo je. Novi talas pokrio je sve svojim pjenušavim ogrtačem.

Sa terase palasa čuo se vrisak. Neke dame pale su u nesvijest.

Da bi se utišala uzbuna, koja se podigla na terasi, direktor palasa, morao se lično pojaviti medju gostima i izjaviti, da prilika, koja se potopila sa barkom, nije bila ništa drugo nego lutka od slame,

koju su neke šaljivčine pustile na more, znajući, da će to izazvati utisak kod dama na terasi.

* * *

Ipak, dogodjaj se nije mogao prikriti posvema: sutradan more je izbacilo leš jedne žene na samu obalu za kupanje.

O tome se cijele sezone govorilo u kupalištu. Prijatelji jednog poznatog kipara, koji se je nalazio u kupalištu, umolili su ga na napravi nekakav spomenik.

Inspirisan ovim dogodjajem, on je istesao Madonu skrštenih ruku na molitvu, i postavio je okrenutu prama moru i buri.

* * *

— Uzeli su nam more, obalu, maslinjake i domove... Pa uzeše najzad i obraz i dušu!... govorili su starcsjedioci, gore na Matuljima, kad bi se povela riječ o Opatijskoj Madoni. **Nikola Trajković.**

Žena.

Misli velikih umova.

Najdragocjenije osobine ženine ne nalaze se u njezinoj inteligenci, nego u njezinoj duševnoj dobroti. — (Smiles.)

Bog nije dao ženi velike mudrosti zato, da bi se sav plamen usredotočio u njezinom srcu. — (Rivarola.)

U srce je Bog postavio svu mudrost žene. Sva ženina djela, djela su ljubavi. — (Lamartine.)

Kada je Bog iz rebra Adamovog stvarao ženu, on je htio pokazati, da stvara kraljicu nježnosti. — (Giusti.)

Žena odgaja čovječji rod s većim uspjehom, nego bilo koji drugi učitelj.

Muškarac je mozak čovječjeg roda, a žena je njegovo srce; muškarac je razum, a žena osjećaj. muškarac je snaga, a žena nježnost, ornament, dragost čovječjeg roda. — (Smiles.)

Žena je najveća učiteljica uopće, jer čovjek na njezinim koljenima dobiva kao dječak prve utiske, koji mu ostaju u razumu, i ona životna pravila, po kojima se kasnije ravna u svakom činu, do smrti. — (Drohojowska.)

Žene nas miluju, hrane, odgajaju za sva dobra i zla u životu, a kada umiremo one primaju naš zadnji izdah.

I ako su žene nesposobne za neke javne poslove, jer ih je priroda stvorila nesklonima za duševni napor, u domaćim brigama nema im para. Muškarac se ne može s ženom isporediti u nježnoj dobroti, milosrdnosti i odricanju srca. — (Giusti.)

Oh, da bi žene, sve bez razlike, razumijele svoju zadaću! O, kad bi shvatile svu svoju veličinu i kad bi je upravile prama dobru! — (Mazzini.)

Istina je, da žene nisu nikada stvorile jedno veliko djelo u umjetnosti. Nisu napisale «Ilijade», «Oslobodjenog Jeruzolima», «Hamleta», «Fedru», «Izgubljeni raj», «Tartufa»; — nisu sagradile nikakvu katedralu sv. Petra, uglazbile «Mesijadu», isklesale Apolona Belvederskog, ni naslikale «Vječni sud»; — nisu pronašle algebru, ni teleskop, ni parni stroj. — Ali su zato stvorile nešto, što je mnogo bolje i veće, jer su na svom krilu odgojile savršene ljude i kreposne žene, a to je medju svim stvaranjima na svijetu, najsavršenije stvaranje. — (De Maistre.)

Ženina je duša od naravi slatka, zahvalna, sklona da do najviše mjere ljubi onoga čovjeka, koji je ustrajno ljubi i koji znade da zasluži njezino poštovanje. — (Pellico.)

Ako čovjek uspije da nadje ženu, koja će ga uz ljubav i potpuno razumjeti, on će se uvjeriti, da sreća na ovome svijetu nije tek prazna riječ. — (Sand.)

Nema stvorenja, koje se tako oduševljeno žrtvuje, kao žena. — (Guerrazzi.)

Žena je proglašena andjelom nesretnih. Ona je spremna da pomogne slabome, da podigne paloga i utješi onoga, koji trpi. — (Smiles.)

Žena, delikatno biće, vrlo se lako zanese za onim, što joj se čini plemenito. Za nju je sreća tješiti tudje suze i dvoriti bolesnoga od teške bolesti. Kada ga i liječnik i svećenik ostave, ko ostaje uz njegovo uzglavlje? Žena. — Žena se udalje od uzglavlja svog čovjeka zadnja — i poslije nade. — (Guarrazzi.)

Poštuj i časti ženu i drži se s obzirom pred onim bićem, koje obesčašćuje svaki nečisti dah. (Balmes.)

Dignuti ruku na ženu je zločin kao i ubiti oca. To je zločin, za koji nema imena, a niti bi mogao zakonik za nj odrediti dovoljnu kaznu. — (Mantegazza.)

Ženama dugujemo život. Prvu hranu, prve nježne časove. Pa zar da ne budemo prama njima obzirni?! One su delikatnije od nas po tjelesnom sustavu, po načinu života, više trpe od bolesti, a imaju manje razonode. Čovjek je njihov prirodan zaštitnik. Pa zar nije podao, onaj, koji ih usprkos toga tišti, ražalošćuje, koji nije prama njima dovoljno obziran i susretljiv? — (Cantù)

Bilo bi dobro pripraviti ženu za više ciljeve, nastojeći u njoj razviti najširu intelektualnu kulturu i najljepša svojstva srca. — (De Renzis.)

Sve što je u jednoj ženi čišća duša i viša inteligenca, sve se to više ističe njezina ženska vrijednost. — (De Sanctis.)

Emancipirana žena je ona žena, koja odbacuje kreposti vlastitog spola, da ih često zamijeni manama muškoga spola. — (Buissard.)

Prevelika izobrazba i premala stidljivost škode jednako ženi. — (Giusti.)

Bila bi velika pogreška dati ženi potpunu slobodu i svu mušku djelatnost. — Ženina dražest i njena ljubav sastoje se baš u njenoj ovisnosti: njena je jakost u njenoj slabosti, njena je moć u njenom pravu da bude zaštićena. — (Balbo.)

Veliko je zlo današnjega vremena žena, koja u nastojanju, da oponaša muškarca, ne zna više da bude žena. — (Tommaseo.)

Ja bih od žene i majke zahtjevao, da barem toliko pozna kršćansku nauku, u koliko joj služi, da pazi, ne uči li profesor njezino dijete besmislice; da pozna toliko liječničke znanosti, koliko joj je potrebno, da dijete prevelikom pažnjom o zdravlju ne učini bolesnim; a zahtjevao bih od nje, izmedju malo ostaloga, mnogo, mnogo znanja o kuhinji. — (Tommaseo.)

Postoje na svijetu žene, koje treba poštovati, jer to poštovanje zaslužuju u najvećoj mjeri. — Ali ima i takovih, i to u velikom broju, koje je pokvario odgoj, slabi primjer i lakomislenost, a to su one, koje se nisu znale tako podignuti, da uvaže zahtjeve kreposti, kojima je više stalo do toga, da budu obasipane hvalama radi svoje ljepote i zabavnoga duha, nego da zasluže ljubav svojim plemenitim osjećajima. — (Pellico.)

Nije žena toliko potrebna čovjeku radi održanja roda, koliko radi srca i duše. — (Cantù.)

Da uvjeriš o nečemu jednu ženu, ne treba uvjeravati njezin razum, nego srce. Kad je srce osvojeno, onda se tek njezin razum uvjerava. — (Saphir.)

Žena nije sluškinja čovjeka, a još je manje njegova ropkinja. Ona je njegov drug, njegova pomoć, krv njegove krvi. — (Cantù.)

Žena se više brine o sadašnjosti, a čovjek više o budućnosti. Žena više pazi na površnost, a čovjek više na šuštinu. — (Lolli.)

Iskrena je ona žena, koja se smije više očima nego usnama. — (Tommaseo.)

Šutljiva žena je uvijek bolja od brbljave. — (Plauto.)

Žena, koja misli previše na svoju spoljašnost, brine se premalo o svojim krepostima. — (Caton.)

Prva je krijepost žene stidljivost, čim žena izgubi stid, izgubila je sve. — (Sv. Jeronim.)

Kad se žena ne brine o kućnim poslovima, kada se ne brine o čistoći i redu svojeg obitavališta, daje jasan dokaz, da nije Žena. — (Anonimno.)

Ona žena, koja ljubi kuću i sve ono, što je s kućom u vezi, napunjava nas ganućem. — (Anonimno.)

Žena, koja izvršuje zadaće, koje je priroda povjerila čovjeku, promašuje dužnosti svojega spola, to jest gubi ženske osebine. — (Anonimno.)

Nove prilike današnjega vremena pružile su ženi mogućnost, da vrši razne funkcije i prava, koja joj prijašnja vremena nisu dopuštala. Ali nikakva promjena javnoga mnijenja, nikakav tok dogadjaja, ne će nikada odalečiti od njezine misije ženu, koja je svijesna, da je njezino prirodno središte — obitelj. Na domaćem ognjištu ona je kraljica, pa i onda, kad se nalazi daleko od njega, mora da prama njemu upravlja, ne samo materinsku ljubav, nego i brigu dobre glavarice. — (Benedikt XV.)

Žena i knjiga

Danas imamo i za ženske već dosti škola, u kojima se mogu strukovno i temeljito da naobraze. Ali sve škole su za život malo. Kada djevojka svrši školu, treba da se svejednako brine za svoju dalnju naobrazbu. Daljnjim učenjem izradjuje se u njoj ono što je u školi nakupila. Za to imamo knjige. Čitanje je ženstvu po školi jedino sredstvo za održanje i usavršenje onoga što je u školi dobila. Knjiga joj pomaže, da u naobrazbi korača uporedno s muškim.

Ne smijemo čitati samo romane i pripovjesti. Djevojke se moraju zanimati i za dnevne te političke dogodjaje i pitanja. Politika je povjest sadašnjice. Treba čitati i poučne znanstvene rasprave, prirodopisne i povjesne spise, razmatranja o kulturnom životu, putopise itd. Uza to čitaj i lijeposlovno štivo.

Ali malo koja žena, bila ona djevojka ili mati, znade čitati korisno. Mnogo ih ima, koje gutaju štivo, te slijede pri tom glavni čin djela, takozvanu crvenu nit knjige, te se zanimaju u prvom redu samo zato, da li će «on» i «ona» postati na koncu konca ipak solidan bračni par ili ne. Malo koja žena uživa pripovjest, crticu ili roman u cijelosti, kao jedan harmonični izraz pjesničke duše, kao umotvor. Ako želi doseći taj užitak, čitateljica ne bi smjela u knjizi nijedne stranice preskočiti ili malomarno bez zanimanja pregledati. Pri čitanju se ne smije izostavljati opisa prirode niti se smije prezirati psiholoških razmatranja, prirodnih, socijalnih i drugih tumačenja. Ne smije se prelaziti na primjer preko razgovora o slikarstvu i umjetnosti i preko razmišljanja, kojih je u dobrim romanima puno. Ako pak to činiš, ne dobivaš od čitanja pravoga utiska — djelo si pročitala bez koristi... Jezik, slog, ideje, vodeće misli, opisi prirode, opis duševnih borba, risanje unutarnjih i vanjskih konflikata i katastrofa, na sve to mora čitateljica paziti, sve to mora se u njenoj duši sliti u jedan veliki osjećaj ljepote. I jedino taj osjećaj može odlučivati ocjenu za pisca i njegovo djelo

* * *

Ljepota pripovjedanja nudi čovječjem srcu najveći estetski užitak. Ideje su pak razumu nova hrana. Kao duša u tijelu, tako su ideja i estetska forma združena u jedno. Bez duše nije življenja, bez ideje nema umotvora. Šteta, da toga većina čitateljica nezna. Književnik A. C. Schönbach kaže istinu: «Kod izobrazbe djevojčica vrlo se malo važnosti podaje pravilnom čitanju. Razumije se, da uslijed toga i odrasle žene zapravo neznaju iskoristiti dobru knjigu, ni onda kad je sretnim slučajem ozimaju u ruke. Žene u čitanju ostaju kod vanjštine, dotiču se sadržaja samo po površini, mjesto da mu prodru u jezgru.»

Sjećam so svojega pokojnoga profesora njemačkog jezika, koji je nekom prilikom govorio: «Čitajte radje malo, ali pozorno, sa svim razumom i svim zanimanjem! Imajte uvijek u ruci olovku i označujte i ispisujte za vrijeme čitanja posebno značajna mjesta. — Jedino tako ćete prodrijeti u duševno i misaono življenje pisca i jedino tako ćete od svog čitanja imati istinite koristi.»

* * *

Po mojem mnijenju ne valja čitati najedanput više raznih pisaca, nego stani kod jednog samog. Pročitaj dvije, tri knjige istoga pisca i razmišljaj o ljepoti njegovih djela, te o njegovim idejama i tendencama. Kad zatvoriš pročitanu knjigu, razmišljaj, da li je pisac svojoj pripovijesti dao pravilan oblik, koje i kakve su oblike njegovog sloga, što je htio kazati svojim djelom, a konačno promisli, da li te je uvjerio o svojim nazorima i načelima. Kod tog promišljanja otvori knjigu opet i potraži ona mjesta, koja su najljepša i koja su za njegovu glavnu misao najvažnija. Tako ćeš knjigu potpuno razumijeti, te ćeš spoznati svu njenu ljepotu.

Kad si tako pročitala sva glavna djela jednog pisca, potraži ili kupi njegov životopis, čitaj kritiku o njegovim djelima i spise o njegovom cjelotnom djelovanju. Budeš li tako radila, shvatiti ćeš tako-

djer i osobnu sudbinu njegovu, pa ćeš onda sasvim razumjeti i ono, što ti je ispočetka bilo možda nejasno.

* * *

Postoji pitanje: što da čitamo?

Dvadeseti vijek ne ljubi prazne riječi. Moderni pisci izbjegavaju svaku nepotrebnu riječ. Nama modernim ljudima najbolje se svidja onaj pisac, koji nam u kratko kaže mnogo, koji nas sili na razmišljanje, a da ne mora svoje pripovjedanje rastezati na dugo i široko. Razumije se, da time ne oporičem vrijednost prekrasnih djela, te dobrih romana iz prošlosti. Djelo, koje je pisano u lijepom čistom jeziku, majstorskom tehnikom, djelo, koje nije banalno, šablonsko, te možda plačljivo-sentimentalno, djelo, koje se približuje istini, a po svojem se duhu diže iznad svakdašnjice — takvo je djelo preporučivo i vrijedno, da ga čitamo.

Zlo čine žene, koje se bacaju na takozvane limunadne romane, kojih je svrha u prvom redu, da zabavljaju. Ko čita takve romane, ne dobiva na izobrazbi baš ništa, naprotiv poprimi iz romana takve nazore, koji ga u životu dotjeraju stalno do razočaranja.

Budimo toliko odvažne i gledajmo život onakav kakav je: strašan, strog i neumoljiv. Ako takav život upoznamo, lakše ćemo živjeti i s većim uspjehom ćemo se ugibati stotini zapreka i ponora, koje nam sudbina stavlja na put od rodjenja do smrti. — Lijepa, velika, zdrava i idealna će nam prema tome biti ona umjetnost, koja nas pametno uzgaja, i koja nam kaže, da se moramo zanašati samo na svoj značaj.

Po Minki Govekarjevoj.

Smrt cvijeća

Vidjeh kako oko mene umiru muževi i žene, starci i mladići, i — jao — takodjer i djeca!

Vidjeh kako pogibahu četveronožci i ptice, ribe i zareznici, leptiri koji su samo jedan dan proživjeli na svijetu, i džinovi, koji su proživjeli stotinu godina.

To bijahu živa bića i za to moradoše umrijeti, jer Stvoritelj nam život ne daje, već posudjuje, a po izmaku izvjestnoga vremena, — sati, dana, mjeseci ili godina, — mi život moramo vratiti Onomu, koji nam ga je posudio.

Sve te smrti, što no se sbivahu oko mene, zadavahu mi bol i svaki slučaj te smrti kao da mi je ponavljao poklik trapista, koji danomice govore jedan drugomu:

— Brate, spomeni se, da možeš umrijeti!

Porumenjujem za ono, što ću sad reći, no priznajem: ja sam vidio i takovih slučajeva smrti, koji me izpunjahu zadovoljstvom i kad sam ih gledao, svagda sam si misleći klicao:

— Bože, Tvoja je ruka satrla jednoga predstavnika zla!

To je bivalo, kad je hitac iz puške ubijao jastreba, spremnoga, da pograbi goluba.

To je bivalo kad je krvnik odsjecao glavu čovjeku, koji je ubio drugoga čovjeka.

To je bivalo, kád je vojnik bježao s bojišta te umirao probušen tanetima, kojih se je toliko plašio.

Tada govorah u sebi:

— Kadšto je i smrt pravedna!..

Ali lunjajući po livadama, šetajući po perivojima, penjući se na vrhunce gora, zalazeći u šume, vidio sam mnoštvo najraznoličnijega cvijeća, koje mi se susretljivo smiješkalo, te me pozdravljalo svojim miomirisom i to je bio za mene pravi blagdan.

Koliko je krasote, koliko očaranja, kakva razkoš boja i čudesnih oblika u tim predražestnim stvorovima, što no bezriječno gledahu na mene!

Ovdje je bilo i krupno cvijeće, veličanstveno; bilo je i tako malenoga, da se činilo, te je stvoreno samo za to, da resi grudi lutaka.

Nekoji cvijetci bijahu tako nježni, kao da su satkani iz ružičnoga djevičanskoga rumenila ili lazura, skinutoga s neba.

I svi bijahu tako prekrasni, tako svježi, tako mladi, da sam govorio samomu sebi:

— Ta stvorenja čine, da zaboravljam na gorke misli o smrti.

Ja ću natrgati toga cvijeća, saviti ću od njega vijenac, te ću njime ukrasiti svoju kosu; prostrt ću ga na ležaj i spavati na njemu; nakupiti ću ga pune ruke i posuti ću njime zemlju — pa i na groblju... I hvala tomu cvijeću zaboraviti ću na mrtve...

Ali, vaj!... Minulo je nešto vremena i svi ti cvijetovi počeše umirati — poblijediše, sgnječiše se, izkvariše, nakaziše.. I činilo se, da mi oni, roneći suze, govore:

— Sahrani nas sućutni čovječe, da nitko više ne vidi naše bezličnosti!...

Nekada sam maštao, da ukrasim cvijećem grudi mladih i lijepih žena — s takvim čuvstvom, kao da ono može za uvijek ostati svježe i miomirisno u tom žarkom gnijezdu. Darovah mojoj drugarici ružu, koja je sva bila — svježost, sva — mirluh i sam ju s ljubavlju pričvrstih na grudi, — tamo, ruža, kao da se oćutila u susjedstvu svojih dviju sestara, rodjenih s njome u istoj kući.

To bijahu tri proljeća, tri zore, koje se ljubko pozdraviše medjusobno, te se i cjelivahu pozdravljajući se.

Koja je od tih triju drugarica bila više ružom ili tijelom, cvijetkom ili dijelom žene, ne bih znao reći; nu znadem da sam u taj par zaboravio na sve mrtvace zemlje, te sebi u duši govorio:

— Ta ruža neće umrijeti; počivajući uprav do vrela života i ljubavi, ona će oživjeti vječno!

Ali u večer istoga dana nadjoh tu bijednu ružu mrtvom. Ona je snuždeno sgurila glavu, latice joj povenuše i sav njezin miris rasplinu se.

Uzeh ružu i sahranih ju u mojem perivoju, jer nisam htio, da ruža, koja je makar samo jednu uru počivala na ženskoj grudi, bude bačena s uličnim smećem.

Očito, radosti nema bez tuge na našoj jadnoj planeti; i u čaškama cvijetova krije se takodjer smrt...

Ali te misli ne izmamiše mi suza na oči; smrt cvijetova, koji umiru bez sažaljevanja i valjda bez stradanja, ne izazivaše u meni želje, da se izplačem: oćutih u sebi nešto drugo — priticaj melankolije.

I cvijetovi su — živa bića; i njima je život tek posudjen a ne darovan, i oni ga takodjer moraju vratiti — umrijeti.

I oni pjevaju pjesmu ljubavi i osmiješkuju se pred sunčanim zrakama, — pjevaju si pjesmu koju uru, koji dan, — i zatim poniknu glavicama, ostavljajući drugim cvijetovima, da se otvaraju pred sjajem života, da se nebi nikada pretrgnuo vijenac boja i mirisa.

Minute bježe za minutama, ponavljajući se neumoljivo; miču se kazala na uri našega života; prekreću se hladne, bijele stranice njezine... Isto tako, kobnom izmijenom, niču te izčezavaju cvijetovi na ogromnoj kazaljci prirode.

O, koliko krat sam, u prvim danima proljeća, sabirući prve ljubičice i jaglace, koji pozdravljahu zoru godine i smrt blijede zime, klicao:

— Kakva je vesela radost u tim cvijetcima, kakav miomiris mladosti! Smrt je umrla! Cvijeće navješta uskrsnuće prirode..

Ali — vaj! nekoliko dana kasnije i ljubice i jaglaci već pogiboše, a mjesto njih procvaše ljiljani, gjurgjici, ruže...

Možda su ti cvijetovi — pomislih — krepči te će i dulje živjeti?

Nu kad je došlo ljeto, pogiboše i gjurgjici i ljiljani; a ruže, koje su dalje cvijetale, bijahu tek blijede sjene onih svibanjskih ruža, koje su već za uvijek umrle.

I poslije gjurgjicâ procvaše klinčaci i ponosne georgine; ali i ovi cvijetovi poumriješe jedni za drugima.

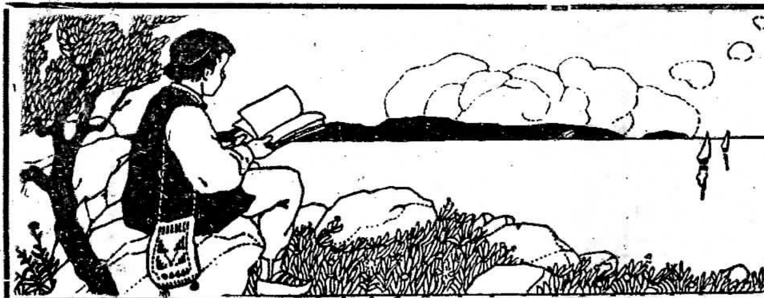
I došlo je vrijeme drugoga mnogobrojnoga cvijeća, što ukrašuje turobnu jesen; napokon je i kasno jesensko cvijeće prosipalo svoje posljednje latice na zemlju, pritisnutu zimom.

Od svibnja do prosinca u mojem je vrtu cvalo cvijeće; bilo je razno, jedno je slijedilo za drugim neumornom žurbom, kao ljudska pokoljenja, koja se rode, rastu i zatim uzmiču pred novima.

Sve to zadahnjivalo me bezkrajnom melankolijom.

Smrt cvijeća činila mi se poetičnijom i manje teškom i okrutnom od smrti ljudi, ali je i ovo bila smrt. Tada nakupih mnogo cvijetova i snesoh ih u moju biblioteku i razasuh ih posvuda po mojoj kući i stavih ih medju stranice mojih knjiga, udesivši im nježnim čuvstvom pogreb.

I kad će poslije mnogih godina moja djeca otvoriti te knjige, ona će nenadano naći požutjelu ljubičicu ili poblijedilu ružu te će oćutjeti fini lahki miris onoga, što je negda umrlo u cvijetu svoje mladosti i sjetiti će se izčeznuloga vrta i davno pod zemljom počivajućega vrtlara, koji je u poginulom vrtu odgajao svoje cvijeće... **Paolo Mantegazza.**

Za istarsku djecu

Adamov pas

Kadno je dragi Bog radi neposluha kaznio prve ljude i potjerao ih iz raja zemaljskoga, sve životinje, koje su do tada našim praroditeljima podložne bile i s njima u prijateljstvu živjele, odbjegoše od njih. Lav, ris, vuk, medvjed i druge zvijeri režahu na njih. Miševi i moljci progrizahu im kožne odjeće a razni nametnici ispijahu im krv. Jednom riječi: sve životinje podigoše hajku i zametnuše boj protiv neposlušnog Adama i njegove družice Eve. Da pak ne bijaše angjela s ognjenim mačem, koji je sprječavao životinjama, da nasrnu na prve ljude, bile bi ih one valjda potpuno rastrgale i uništile.

Samo pas, taj vjerni pratilac čovjekov, nije na Adama i Evu režao, već im je i nadalje pokorno ruku lizao, umilno oko njih repom mahao i bio pripravan da nasrne na svakoga, koji bi pokušao, da njegove gospodare zlostavlja.

A kad su već protjeranici, kukavni praroditelji naši, bili pred vratima raja zemaljskoga, te kad je angjeo već htio da za njima za vazda ta vrata zatvori, skočio je vjerni pas za gospodarima svojim pokazujući da će radje s njima u progonstvo negoli ih napasti.

I dragome je Bogu bila mila ta nesebična vjernost i ljubav psa prema gospodaru, te odredi, da za vjekove ostane pratilac čovjeka i čuvar imanja i stada njegova. **Vicko Dorbić.**

Dik i čudovište

Dik se zvalo jedno malo i veselo dijete. Po cio dan ono bi provodilo u igri i pjesmi.

Jednoga dana otide mali Dik do obližnje šume, da se malo prošeta. On je često dolazio do te šume, ali unutra, medju ono gusto drvlje nije nikada ulazio, jer ga bješe strah. Toga dana mali se junak osjećaše nešto smjeliji i veseliji no drugi put. Sunce mu izgledaše svjetlije, cvijeće šarenije i sama mu se šuma nije činila onako strašna i gusta. I naš mali Dik udje duboko u šumu... Glas mu se najednom izgubi, i od puste radosti nije znao, kako da se naskače i naigra po zelenoj šumici i cvjetnoj travici. Kroz šumu žuborio je bistar potočić. Dik bješe jako ožednio, pa sidje k bistrom potočiću, da se napije vode.

Tek što se malo sagne, a to ga neko zgrabi za ledja. Dik podiže glavicu i vidje, da je u rukama nekog ogromno velikog čudovišta, nekakvog gorostasa, koji bješe stotinu puta veći od maloga Dika. Gorostas posmatraše sa zadovoljstvom svoju malu žrtvu. I kad taj orijaš otvori svoja usta, razlijegnu se iz njih neki strašni i čudnovati glasovi. Mali Dik pomisli, da će ga ovo čudovište odjedanput progutati,

ali gorostas to ne uradi, već ga baci u nekakvu torbicu i odnese sa sobom.

Uzalud je siromašni Dik pokušavao da probije torbu i da pobjegne.

— Ne ćeš, ne ćeš pobjeći — govoraše mu gorostas.

Poslije kratkog vremena stigoše u kuću i sad ga onaj orijaš izvadi iz torbe. Nesretni Dik pomisli, da mu je kucnuo posljednji čas. Još ga veći spopadne strah, kad ugleda, kako je u jednom kutu gori vatra, a pored vatre leže četiri čudnovate životinje. Nato gorostas baci Dika u nekakvu čudnovatu tamnicu, dade mu dvije tri mrvice kruha, malo vode, pa zatvori vrata i ode. Dik da poludi od straha i očajanja. Stade pokušavati na sve moguće načine da se spase. Pozivaše majku u pomoć, ali sve uzalud. Uto je već i sunce zašlo i spustila se tamna noć. Siromah Dik umoran i izmučen zaspa na golim daskama.

Sjutradan eto ti gospodara, da vidi svog zarobljenika. Kad vidi, da nije ništa okusio ni od kruha ni od vode, naljuti se pa mu stade silom tiskati kruh u usta. Poslije ga stade tjerati da pjeva.

—Pjevaj, pjevaj, vikaše mu on. Zašto sad ne pjevaš, kaošto si juče pjevao u šumi? Ili pjevaj milom ili ćeš silom!

Na sve te prijetnje mali Dik nije mogao ni usta otvoriti, a kamo li pjevati. Njemu dolazi da plače, a gospodar ga tjera, da mu pjeva. Kako bi on mogao da pjeva u tako tijesnom zatvoru! Kako bi mogao da bude veseo pred tako strašnim i nemilosrdnim gospodarem?

Gospodar se bješe jako naljutio.

— Pjevaj ili ćeš sada poginuti — prodera se on. Šta? Ti još uvijek šutiš?

Zatim otvori vrata od zatvora, uhvati jadnoga Dika za vrat i izvadi ga van.

Pjevaj! Pjevaj! — vikaše gospodar. Ti još šutiš, je li? I još ne ćeš da pjevaš?.

Zatim ga poče stezati rukama za vrat. Dik pokušavaše, da mu se iz ruku istrgne, ali u tome... pade mrtav na zemlju.

Znate li vi, moji čitaoci, tko je bio taj siromah Dik? Dik je bio jedna mala lijepa ptičica, a ono strašno čudovište, onaj nemilosrdni gospodar — jedan zločest i bezdušan dječak.

Zalaz sunca

Tone sunce u more,
Valovi se sjaje,
Ladja plovi s ljudima
U daleke kraje.

Hoće l' sreću don'jet im
Preko Oceana
Ili će se vratiti
Jednog ljepog dana.

Tko bi znati mogo to
Otišlo ih dosti,
Mnogi tamo svoje su
Ostavili kosti.

R. bar. Maldini.

Skromna Vjerica

U nekom gradu živjela je jedna bogata gospodja. Bila je udovica, a nije imala djece. Bilo joj je teško onako samoj, pa naumi da uzme pod svoje kakvu siromašnu djevojčicu. Samo što je ta siromašna djevojčica imala da bude skromna i radišna.

Mnoge su sirote udovice nudile svoju djecu bogatoj gospodji, ali ona nije mogla da se odluči, koju da uzme. Nije naime znala, koja je medju njima najbolja, najskromnija, najvrijednija. Najposlije se dosjeti, što joj je činiti.

Odabere šest djevojčica, za koje je držala, da su najbolje od sviju ponudjenih. Zatim ih odvede u jedan prekrasan dućan, u kome se moglo kupiti svašta. Tada ona reče djevojčicama, neka svaka od njih izabere ono, što joj srce zaželi, ona će sve platiti, jer ih želi nečim da obraduje.

Djevojčice stadoše birati: jedna je izabrala skupocjen prsten, druga nekakvo divno odijelo od same svile i s bogatim čipkama, treća šešir i tako redom. Samo jedna djevojčica, neka siromašna Vjerica, uzela je igle za pletenje, igle za šivanje, nožice, naprstak i sve što treba za vezenje i drugi ručni rad.

Gospodja se tako uvjerila, da je ova djevojčica od svih bila najskromnija, najmudrija i najradišnija, pa je nju uzela mjesto kćeri, i na smrti joj je i sve svoje imanje ostavila.

Pjevač

Bio jednom jedan pjevač, koji je pjevao tako lijepo, da su ga slavili na sto milja unaokolo. Jednom podje u neki velik i divan grad, gdje su se baš u to vrijeme priredjivale divne svečanosti.

Pozvali i njega u kraljevski Dvor, i tu je pjevao pred kraljem, kraljicom, kraljevim sinom i pred svom dvorskom gospodom: vitezovima i gospodjama. Pjevao je u jednoj prostranoj dvorani, pokrivenoj svilom i kadifom. Sjajila se ta dvorana od zlata i blistala od svjetlosti.

Pjevač je pjevao pred kraljem i pred dvorom, ali kralj nije mnogo slušao, a ni Dvor nije slušao. Svak je mislio na druge stvari. Kralj je mislio na svoju zlatnu krunu, kraljica na svoju dijamantsku ogrlicu, kraljev sin je u sebi govorio: — Ja ću jednog dana biti kralj... Pod svojim kaputima od hermelina baruni su mislili na svoje barunstvo, konjanici na ratove, lijepe gospodje mislile su na svoje krasne nakite. Ministri su mislili na svoje državne poslove, ostali dvorjanici na svoje lične poslove.

Kad je pjevač svršio, svi su mu pljeskali, kao da su ga slušali. Zatim mu dadoše zlatnu čašu. zatvorenu u jednoj kutiji od kadife. On se pokloni, zahvali, objesi tamburu na svoje rame i izidje. Sav zamišljen, žalostan predje kroz grad i uputi se u okolicu. Išao je sâm, pješke, po nepoznatim putićima.

Već se smračilo. Pjevač zastade na podnožju jedne kule, na obali nekog lijepog jezera. No dok je gledao blistanje nečega pod jezerom, nekakav ga djetinji glas zovnu odozgo sa kule.

— Pjevaču, moj lijepi pjevaču, pjevaj mi, molim te, jednu lijepu pjesmu. Ja sam sama ovdje, daleko od svojih, i u srcu mi je dosadno.

— I ja sam isto tako žalostan, dijete, divno dijete s plavom kosom, ali kad me ti moliš tako ljubezno, otpjevat ću ti moju najljepšu pjesmu.

On se okrene prema jezeru i sjedne na stijenu. U tišini noćnoj razlijegoše se iznajprije zvuci bisernice[7]), a malo zatim zapjeva i on. Pjevao je iz dubine duše i njegova se pjesma širila daleko u noć. Nikada

mu nije glas bio tako jak i tako čist. Nikada nije on iz svoje tamburice izvodio zvukove tako slatke i tako duboke. I kad završi onu svoju pjesmu, on zapjeva jednu drugu, dužu, zatim jednu treću, još dužu.

Dijete je slušalo gore na balkonu, mirno, očarano, smijući se i plačući u isti mah. — O moj lijepi pjevaču, uzviknu djevojčica, hvala ti! Hvala za dobro, što si mi učinio! Da je ona zvijezda na nebu moja, ja bih ti je dala. Primi kao uspomenu evo ovu moju ružu s prozora moga.

Pjevač uze ružu i pošalje djetetu rukom pozdrav. Zatim zatvori kutiju od kadife, izvadi iz nje čašu, ustane i baci je daleko u jezero. U kutiju pak metne cvijet i ode.

Čitajte knjige

Čitajte knjige
Dječico draga,
Iz njih izvire
Sreća i snaga.

U knjizi ima
Svakoga blaga,
Za to ga berite
Dječice draga.

Čitajte samo
Dobre i lijepe,
Da očice Vaše
Ne budu slijepe.

Kod mnogo knjiga
Imajte volje,
Da uvijek štivo
Nadjete bolje.

Nedeljko Radić.

Magarac stare tetke

Življaše jednom neka stara tetka. Imala je magarca, kojeg je jako voljela. Ali jednog dana uteče magarac u šumu, pa tamo i ostade. Živio je veselo i zadovoljno, nije ništa radio, samo čitav dan jeo. Trave i zelenja bilo u izobilju i tako se lijepo ugojio. Kad bi se pogledao u vodi, sam se sebi svidjao, a to je činio vrlo često, jer — on nije bio magarac već magarica.

Jednog dana, baš kad se gospodjica magarica ogledavala u vodi prodje mimo zec.

Začudi se i reče: — Hallo, tko je to?

O — odvrati stidljivo mlada Miss, ja sam magarica, a bila sam do sada vlasništvo neke stare tetke, ali pobjegla sam od nje i tu udobno ljenčarim i lijepo mi je.

Zec reče samo: — Tako, tako! I odleti.

Zec je vrlo vesela i pametna životinja. On je skoro najpametniji osim kunića i njemu ne može nitko na kraj doći.

Pogledaj samo zeca ili kunića, pa ćeš vidjeti, da uvijek miču ustima a to zato, što za sve imadu nešto da kažu.

Dakle, jedva što je zec magaricu opazio, već je sam u sebi govorio.

— Bože, Bože, to magarče je dobro okruglo i masno, a k tome bedasto! I odleti do lava, s kojim je tada živio u prijateljstvu.

Lav je bio bolestan, nije mogao u lov, pa je stoga bio gladan.

Zec dodje k njemu te mu reče: Zdravo brate, žao mi je što si bolestan, ali umiri se, za sutra ću ti pribaviti mesa toliko, da ćemo obojica imati dosta, samo moraš ti živinče zaklati.

— Vrlo rado, lijepo je od tebe, da na mene misliš! — odvrati lav.

— Zec odskakuće i za čas sretne gospodjicu magaricu u šumi, pa joj reče;

— Gospodjice, imadem nalog visokog gospodina, da vas zamolim za ruku.

— Zaista? — upita sva blažena magarica i okrene svoje glupe oči. — A tko vas šalje?

— Šalje me lav — odvrati zec.

To ju još većma usreći, bila je silno tašta, pa je željela, da postane kraljicom. Stoga odgovori: «Možemo odmah poći, to je za me časna ponuda.»

Doskora dodjoše pred kuću lava. Lav se pretvarao, primio ih prijazno i umoli da udju u kuću. Kad dodjoše unutra reče zec:

— Uvjeren sam, da volite ostati na samu, da se glede svadbe dogovorite, ja ću medjutim poći za svojim poslom.

Zec otrči brzo kroz vrata a lav pogleda milo magaricu te je obujmi. Privinuo je k sebi, samo malo odviše jako, tako, da se gospodjica počela braniti.

Lupala je nogama, što je jače mogla i pogodila lava gadno u rebra. Pošto njegovo zdravlje nije bilo baš najbolje, nije imao dosta snage, da je čvrsto prime oko vrata. Naposlijetku ga sruši i otrči, što su je noge nosile.

Doskora se povrati zec, te već izdaleka vikaše:

— Hihi — dragi brate, je li jelo skoro gotovo? —

— Nije — zamumlja lav. — Srušila me i pobjegla, a ja nisam imao snage da je zadržim.

— Ne čini ništa! reče zec. — Počekat ćemo dok ozdraviš, pa ćemo stvar urediti, ne imaj brige za to.

Kad je lav malo prizdravio, a gospodjica magarica se oporavila od straha, podje zec opet k njoj te joj reče:

— Zar ne bi htjeli još jednom vašeg prosca posjetiti?

— Ali, dragi moj — to ne mogu. Primio me zadnji puta za vrat i silno me izgrebao. Ja se bojim poći tamo. —

— Ah, pripovijetke! reče zec. — To je njegov način, kad koga voli. Neka vas to ne smeta.

I tako zec jadnu glupu magaricu po drugi put nagovori, da podje k lavu. Ali jedva što je lav opazi skoči na nju i razdere je u dvije pole.

Kad zec dodje, reče mu lav:

— Uzmi meso i ispeci ga. Što se mene tiče, ja ne trebam ništa do li jetra i srce.

— Lijepa hvala, dragi brate, — reče zec.

Na to zec ode, ali prilično daleko od lava, ispeče meso, srce i jetra dobro sakrije, pojede koliko je mogao mesa, a ostalo spremi.

Ne potraje dugo, dodje lav te zapovijedi:

— Donesi mi jetra i srce! —

— Pa gdje su, dragi brate? upita zec začudjeno.

— Te je glupo pitanje: — Gdje su? Što to ima da znači? zamumlja lav.

— Dragi brate, ta zar ti nijesi znao, da je to bio magarac stare tetke? upita zec sasvim mirno.

— Pa što to ima s tim posla? upita lav.

— Hm, zar ti ne shvaćaš, da magarac nije mogao imati ni jetra ni srca, kad je bio vlasništvo stare tetke. Pa da je imao jetra i srce, zar bi se bio po drugi put k tebi navratio? —

Lav se počeše po nosu, i počne da razmišlja, ne kad je jedva jedvice došao sretno do uvjerenja, da ga je zec prevario, nije zecu bilo više ni traga ni glasa.

Crnačka priča.

Broj 11. | U Trstu, novembra 1928. | God. 3.

Četvrta zapovijed

Iz uspomena jedne učiteljice.

Ima časa, u kojima želim počinuti, a počiva se vele najljepše, kad Bog pozove umornu dušu u svoj raj. Bit će i to — al da me tada tamo u raju zapitaju, bi li se htjela vratiti na zemlju, pa da je, duši slobodno stavljati uvjete, rekla bih: da pusti me, Bože, ako dozvoliš, da budem ono, što sam bila — učiteljica!

Istina, često dotuži i živiti i odživiti svoj vijek s onim mališima, a meni je bilo dugo živiti medju najbjednijima, medju djecom, koja, prije nego dorastu do škole, živu na ulici, a kad ih škola primi, onda dijele svoj život izmedju škole i ulice. Za dom ne bi ni znali, da nije mjesto, u kome jedu i spavaju.

Ali ovi su još sretni. Ima i bjednijih. Oni, koji ne primaju kruha bez batina, a u noći moraju skakati sa svojih ležišta i bježati pred pijanim ocem. Velika većina takve djece privikne tome, postaje tvrda i surova, jer bolje ne vidi i ne čuje, al gdjekoje se dijete lomi pod teškim prilikama, dok se ne slomi, a pred nama i možda samo nama razumljive, odigravaju se tragedije, to potresnije, jer su im junaci — djeca.

Eto vam jedne.

I.

Bilo je to prvih školskih dana. Moji su se djaci već ponešto priučili školskome životu, a ja sam počela marljivo puniti njihove glave Božjim strahom i školskom mudrošću. Govorim, a moja mala, dakako ne birana četa mirno sjedi i tobože sluša, al misli joj za cijelo lutaju po cestama i slobodnom polju, po kojem se do sad tako veselo klatila. Najedanput se naglo i bučno otvore vrata, a u sebi uleti — kao ono strijela s luka — dječarac i bubne o bližnju klupu.

Moji dječaci poskakali od čuda i — prasnuli u glasan smijeh. Dakako, takav ulaz u ozbiljne školske prostorije nije obična stvar, a svakako im je zanimljiviji ili bar bliži od moga tumačenja. — I ja sam ostala zapanjena. Napokon podjem da vidim kakvo se to čudo bacilo u moj razred.

A joj, kakav je bio taj mališ, što je nepomično stajao uz klupu, baš tako kako je na nju pao. Malen, droban, mršav — no dječiji skelet, pokriven žutom kožom, tek nekako na pol obučen dronjcima, što su s njega visjeli. Al glava! Činilo se da ne spada na to malo tijelo. Bila je velika, a lice gotovo staračko, puno neke duboke tuge, da, upravo očaja.

Približim mu se, a on se sav potresao, dignuo ruku pred lice, pa me izmed nje gleda očima, tako velikim, jasnim očima, punim užasa.

— A čiji si ti mali, pitam ga ja, a on me nekako pitajući pogleda, kao da bi i sam želio znati čiji je, ali ne odgovori ni riječi.

— To je šoštarov Miško, viknu jedan od mojih djaka. Drugi dometne: valjda je opet dobio batina, a mali Miško sav zadrhće i obori glavu.

— Pa kako si ovamo došao, pitam dalje, al zaludu. I opet mi je razjasnio jedan moj dječak, da ga je otac onako surovo potisnuo u školu.

Izgledao je kao da mu nema ni pet godina, kao da je trebao ići u zabavište, no kad sam mu rekla — prvi put me je pogledao. Onda počne tražiti po žepovima, dok konačno ne nadje u jednom neki zgužvani papirić, pa mi ga pruži.

Bila je upisnica. Zbilja, Miško Grgić upisan je u I. razred.

Označih mu mjesto u prvoj klupi i kad je sjeo, nije bilo od njega vidjeti drugo, nego onu čudnu veliku glavu s onim bijednim očima, s onim mršavim, patničkim licem.

II.

Za nekoliko dana priučih se na novoga djaka, a i on se priučio na školu. Dolazio je i odlazio tiho kao sjena. Sjedio je mirno i ozbiljno, ali kao da i nije u školi. Kadikad me je pogledao, a ipak sam znala, da me ne vidi. Te su oči bile uronjene u njega samoga i kao da se ta mala duša trudi riješiti zagonetku, koja ju je svu zaokupila.

Nastojala sam, da se zbližimo.

Često sam ga pitala, al on nije odgovarao. Sjela sam k njemu, vodila mu ruku, kad je trebao risati slova — uzalud! Polučila sam jedino to, da je prestao drhtati, kad sam mu se približila i ništa više. On je bio zaokupljen samim sobom, slijep i tup za sve, što se oko njega zbivalo. Kad sam malo oštrijim glasom govorila svojim djacima, on bi se sav potresao, a kad sam mogla blaže, on bi me pogledao kao da sniva.

Da, jedan jedini put mislila sam, da je zaboravio ono, o čemu kao da neprestano razmišlja. Bio je zakasnio u školu, pa kad je sjeo na svoje mjesto, opazim, da je još bledji nego obično, a na onom sitnom, blijedom licu žarili se tanki potezi, tragovi oštrih udaraca. Nehotice pristupim k njemu. Pogladim ono blijedo lice i osjetim, da se je na čas pritisnulo uz moju ruku. Dva — tri glasa, kao pridušeni, teški jecaji istrgnuli se iz njegovih usana — — i on je opet sjedio tih i miran kao uvijek.

Tada sam već poznavala njegov bijedni život. On je bio najstariji od njih petero, a otac im pijanica. Mati je iznajprije radila i štedila, htjela da pridrži muža i da ga odvrati od pića. Tražila ga je po krčmama, zvala, tjerala kući, konačno prinudio je on nju, da sjedne k njemu. Ona nije dignula njega, ali on je potegnuo nju k sebi. Tako su se oba opa-

jali. Kad su bili trijezni živili su kao pas i mačka, kad su se opili, tukli su djecu, a najviše ubogoga Miška. On sa svojim pitajućim, jasnim očima, kao da je osobito izazivao njihovu srdžbu.

III.

«Tu je moja majka, dobri otac naš» — tako glasi tekst pjesme, o koju hoću da nadovežem, kako treba da ljubimo oca i majku, da vršimo četvrtu zapovijed Božju.

Govorim i promatram svoje mališe. Mnogo premnogo njih sluša me istim izrazom lica kao da tumačim, kose, okomite i vodoravne poteze. Gdjekome je pogled topao kao da veselo povladjuje mojim riječima, a gle — i ubogi Miško prati moj nauk sa zanimanjem, kakvog do sada nisam poznala u njemu. Lice mu se zarumenilo, oči bile nekud tamne i nešto se borilo i trzalo na tom licu.

A ja nastavljam:

— Poštuj oca i majku, da ti bude dobro na zemlji. — Oni su nam prvi za Bogom, oni su mjesto Boga. Tko ne ljubi roditelje ne ljubi ni Boga...

Mukli udarac prekine moje riječi. Pogledam, to ona uboga, velika Miškova glava pala na klupu i tresla se kao u očajnom plaču. Dodjem k njemu, pridignem mu glavu. On me pogleda, — oči su mu bile krvave i upaljene, i dok je upirao u me onaj čudni pogled šaptao je trzajućim usnama:

«Ne ljubim, ne ljubim!»

A preda mnom kao da se je razmotala cijela ta uboga duša, koja je tako dugo pitala, čemu je muče, koja se donekle udomila u školi, koja je htjela, da se zagrije, a onda eto nabacih na nju zakon, koga nije razumijela, komu se sada opire očajnim prosvjedom.

Zlo mu je bilo. Vruć, užaren, sjedio je, gledao me je, a ipak znam, da me nije vidio lično; u njegovim očima nije bilo više onog pitanja, tek mukla nijema rezignacija.

Kad je sat minuo, pošaljem ga kući. Podvornik ga je vodio i po njemu poručih roditeljima, da se pobrinu za liječnika. Drugi dan pripovijedali mi djaci, da je Miško u bolnici, da ima vrućicu.

Za nekoliko dana čuli smo, da je mrtav...

Da ga je ubila — bolest?

Ne, bila je mala bijedna duša, koja bi se još dugo mučila pitanjem, zašto li ju muče, i možda bi se bila priučila, možda prilagodila životu, ali kad je čula kako zakon traži, da ljubimo roditelje i onda, kad je osjetila, da to nisu roditelji nego tek po imenu — — onda se slomila — — —

I kadgod se sjetim Miška, a ja se njega sjećam, onda bih kliknula:

— A što mi to metemo stube odozdo! Što mi to tešemo i blanjamo ove male, mlade. Kod starih treba početi, valja ih pitati: Kako vršite vi svoje dužnosti? Jeste li vrijedni, da vas ljube i poštuju vaša djeca? Ljubite li vi svoju djecu tako — — da bude njima dobro na zemlji!...

Milka Pogačić.

Vid', nevjesta, te žute naranče!
Da naranča roda ne imade,
Davno bi je bratac posjekao!

Narodna pjesma.

O ravnopravnosti muškarca i žene

Često se zapada u griješku, kad se govori o ravnopravnosti muškarca i žene. Većina muškaraca misli, da će tom ravnopravnošću biti ugrožena njihova egzistencija, smanjen društveni ugled, oštećeni njihovi interesi i povrijedjen umišljeni muškarački ponos, jer se ne mogu pomiriti s time, da izgube utjecaj i vlast, koju su imali nad ženama.

Oni pogrešno shvaćaju ravnopravnost žene i boje se, kad bi se žena osvijestila, da bi došlo do izmjene uloga, jer da bi žena gospodovala i raspolagala s ljudima kao što su to oni do sada činili sa ženama.

Veći dio žena shvaća jednakopravnost kao najpodesnije sredstvo, da se muškarcima osvete, za neljudski i nekulturni postupak, da će steći neograničenu slobodu djelovanja i da će moći na svim položajima i zvanjima zamijeniti muškarca.

Jedni i drugi zapadaju u istu griješku, jer ne može biti ni govora o izmjeni uloga. Na ovakav način nebi se ništa postiglo. Svi bi napori bili utaman, kad bi se uložili na to, da se na izloženi način ostvari ravnopravnost muškarca i žene. To ne bi bila nikakva ravnopravnost, jer se nebi ništa postiglo, osim toga što bi problem žene postao zamršeniji i teži i odložilo bi se pravo riješenje u neizvjestnost.

Postoje razna mišljenja, u pogledu ravnopravnosti žene, pa neki zamišljaju, da bi se žena morala uzdignuti do intelektualne i duhovne visine muškarca, da postigne ravnopravnost, a neki opet zastupaju stanovište, da bi se muškarac trebao spustiti do žene i da se tako postigne ono za čim teži pokret za emancipaciju žene.

Ludo je govoriti o nekom silaženju ili uzlaženju, jer niti se žena može u tom smislu izjednačiti sa muškarcem, a niti muškarac sa ženom.

Žena bi bila u stanju, da poprimi sve zle navike muškarca, da puši, karta, razbacuje novac, pustolovno živi, da ga preteče u njegovom razvratnom i nemoralnom životu, da ga nadkrili u bestijalnosti i okrutnosti, ali nikada ga nebi mogla ni dostići, a kamo li prestići u intelektu, intuiciji, dubini misli, shvaćanju, umjetničkom stvaranju, produktivnom radu, nikada ga nebi mogla nadmašiti na područjima, koja po svojoj duševnoj i materijalnoj strukturi traže energiju, ustrajnost, mozak, samozataju i duh muškarčev. Muškarac bi mogao, da imitira ženske kretnje, da se po odijevanju približi, da tokom vremena stekne izvjesne ženske formalne karakteristike, da je pretekne u lukavosti i pretvaranju, hirovima i kapricima, da primi njezina negativna i nevrijedna svojstva, ali nikada nebi mogao dostići mekoću ženske duše i osjećanje finese, smisao ljepote, harmoniju duha i materije, jednostavnost ukrašavanja i prirodnost životnog shvaćanja, jakost inspiracije bez koje nebi bila stvorena mnoga impozantna djela, bez čije inicijative nebi se moglo ljudstvo ponositi sa nizom monumentalnih spomenika; jer duše genija bile su prodahnute supstilnošću i utjecajem ženske duše i prirodne ljepote, koju je muškarčev mozak ostvario, a njegove ruke dale su im božanstvene oblike kojima se čovječanstvo divi.

Ravnopravnost muškarca i žene morala bi se sastojati u tome, da žena stekne pravo, da se samo-

stalno razvija, da može obitelji, društvu i čovječanstvu dati maksimum svojih intelektualnih, duhovnih i moralnih vrijednota koje joj je priroda dala.

Ne znači zapostavljanje žene, ako se nju odvraća od pravca, koji joj nije od prirode odredjen. Ima funkcija u životu gdje nikada neće moći muškarac da zamijeni ženu kao i obratno. Emancipacija žene kako je shvaća većina pobornica i sljedbenica je pogrešna, jer može nanijeti ženi više štete nego li koristi.

Ako žena ima namjeru, da stekne neku prevlast nad muškarcem, onda su sva njezina nastojanja i napori uzaludni.

Muškarac i žena treba, da su svijesni, da ako jedan drugome zlo nanašaju, ako jedan drugoga zapostavljaju i vrijedjaju, da opet sebi nanašaju štetu, jer su stvoreni, da se upotpunjuju, jer svojstva koja su prirodjena ženi služe, da muškarca učine potpunijim i prirodnijim; tako isto svojstva koja su prirodjena muškarcu služe, da učine ženu ljepšom i zaokruženijom.

U suštini muškarac i žena su dijelovi organizma, za čiji opstanak i razvitak je potrebna uzajamna harmonija, obostrana volja i zajednička saradnja. Netačno je kad se veli, da je žena inferijorna zato, što ne može, da stvara djela koja muškarac stvara ili da je muškarac neprirodan zato što ne može, da osjeti najneznatniji bol.

Ako je kod muškarca više razvijen razum, kod žena zato dominira osjećaj, ako je muškarčeva duša primjenljiva za etička blaga; dotle ženska duša ima više smisla za estetičke principe. Pa u čemu je inferijornost žene u razmerju sa muškarcem ili jakost muškarčeva kad se uporedi sa ženskom?

Može li se govoriti o inferijornosti mjeseca kada ga se uporedjuje sa suncem, zato što mjesec od sunca ima sasma različite funkcije? Tako je isto sa ženom i muškarcem i priroda je odredila i stavila vječne zakone, i stalne principe, u koliko se svako od ovih dviju jedinka individualno može samostalno razvijati i to samo u toliko, da se mogu upotpunjavati i dati čovječanstvu proporcijonalnu i skladnu cjelinu

Čovječanstvu nebi ništa vrijedna doprinijela emancipacija, koja bi možda djelomično u neznatnim formalnostima izjednačila ženu sa muškarcem; već je potrebna duhovna i moralna emancipacija muškarca i žene, društva i čovječanstva, duše i srca, emancipacija svih zemaljskih i vječnih vrijednota, koja bi riješila ravnopravnost žene na taj način, da se muškarac i žena slobodno razvija u pravcu kako je to priroda odredila, da jedno drugome ne stvara zapreke i neprilike, već da svojski prionu, kako bi život ljudski postao što prijatniji i ljepši i kako bi u sebi apsorbirao srž etike i ljepote.

Žena se ne smije poniziti pa da traži, već neka sama uzme i segne za onim, što će doprinijeti njezinom dobru i usavršavanju, nek sama vlastitom inicijativom stvori istovjetnu bazu sa muškarcem, pa da u zajedničkoj saradnji postignu ono za čim teže. Treba da žena ima na umu, da ravnopravnost neće postići sve dotle, dok je muškarac ne stekne, jer ravnopravnost savremenog muškarca, u bitnosti je ropstvo pod tradicijom, običajima, obzirima i društvom, ropstvo pred ljudima i vlastitim instiktima.

A. Cvitković.

Moderna poezija

PRIČA ZA DECU

Nekad su njene oči bile
večernje nebo nad rekom,
večernje nebo nad rekom dalekom,
pune vatre i svile.

Ali je čudna žudnja zanese
drumom, prema gradu.
Kuće i silno svetlo, sve se
pred njenom strašću zavrti
i misleći da je, lepu i mladu
bog nosi u neki život novi
polako je išla u susret bolu
i u naručje smrti.

Triput je sretoh u velikom gradu
tužnu i tihu od bola,
i sva se preda mnom zastidela, ko da
ulicom hoda gola.

A njene oči? Oči njene?
O divne oči one,
bile su oči mlade srne
koju lovci gone;
bile su hladne i crne.
Triput je sretoh u gradu dalekom
i triput se setih večernjeg neba,
večernjeg neba nad rekom!

Gustav Krklec (Ljubav ptica).

ZAPUŠTENA

U jednoj sobi ogromnoga grada,
pokraj sirotnoga pokućstva i sudja,
živi mlada žena.

Svaki dan opodne i na veče
udje jedno vučje lice.

I dok žena, stojeći po strani
čeka,
vučje lice jelo proguta
i ode.

U noći.
mlada žena čuti pokraj peći,
(pev vatre šumi u tišini sobe) —
nad romanom Marcela Prevosta.

Dugo lice bledo i bez nade
otešćalo od čitanja padne
nad stranice romana i usne.

Na prozoru rastvoreni modri cvetovi
čeznu sami u noć
u kojoj bliza krčma divje šumori
i peva.

† **Antun Branko Simić** (Preobraženja).

IZGUBLJENE ŽENE

O gde su sada one žene,
što lutajući ovim svetom svratiše se u moj život
i opet redom iščeznuše iz moga života
u tamu?

I gde je kraj,
u kojem sada njine duše ljube?

Te žene sad su zvezde.

Noćas
sve se iz dubljine noći
u moju dušu smeše.

† **Antun Branko Simić** (Preobraženja).

Iz ciklusa „Proljetne magle“

Bijelo cvijeće.

Tako silno ljubim bijelo cvijeće!... O one sniježne latice, kitnjaste cvijetne grane, što trepeću lako na svakom cjelovu vjetra, što se jutrom, kad na njih rosa padne, cakle i prelijevaju kao mliječni opali, što se zlate, kad ih zraka sunca zalije, kao da ih je tko osuo sjajnim praškom rastopljena zlata!... O, kako su lijepe!...

One su bijele, lake latice prozirne kao da su satkane od vedra bijela oblačića ili od pahuljice snijega, koje će sad na nestati, rasplinuti se...

Tako je divno sve to bijelo, lako proljetno cvijeće! Ljepota je njegova kao prosanjana... Čovjek bi cjelivao te latice, da iz njih ispije onaj svježi dah proljeća, koji daje život i ljepotu tim bijelim cvjetovima, što su puni krasote i milja...

To je cvijeće kao — sanje... Ono mami, čovjek bi ga brao i od miline trgao, trgao... dok ne bi i ne znajući kako od sladosti i ljepote i od silna mirisa, kao opojen klonuo, glavu spustio medju cvijeće i zaboravio na život, na ljude, na sve...

Bijelo cvijeće... baš kao sanje...

Zato ga tako silno ljubim!... Ono proživi proljetne dane, a tada — kao i sanje — vene...

Onda se zguri, pa ga nekako neizrecivo bolno nestaje, tek ostaje onaj slabi, fini miris uvela bijela cvijeća... — uspomena — — —.

Ruža.

Brdo se do brda niže ponad sela, — cijeli gorski lanac... Rana proljetna magla, prozirna i modrikasta obavija te mrke vrške; svjetao, modar ljesak odrazuje se svuda...

U dolini se nanizale livade, oranice i vinogradi.

Laki vjetar talasa travu. One se zelene vlati, zorom osvježene lelijaju i pregiblju amo i tako — kao valovi a rosa se cakli i bijeli poput morske pjene...

Vjetar se na časove utiša i opet su polja glatka kao dlan.

Nad ta polja strši obronak, kao da prisluškuje šumu tih zelenkastih valova trave i te rosne pjene...

Zagledala sam se odavle u daljinu. Ona privlači nekako čudno, jer se sanjljivo rastegla bez granica, bez medja; bijeli se, modri, sivi... Nepojmljiva je i neshvatljiva kao i ljudske misli...

Nedaleko mene na obronku cvala je ruža. Lijepa, rumena ruža. Na visokoj, više divlje izrasloj stabljici nagnula se potpuno rascvala.

Rosa se uvukla medju baršunastu jezgru, no titrala je i na vanjskim laticama. Bila je krasna. Mirisala je kao proljetni dah...

Primim je rukom i pogledam. Ta rumena glavica kao da je bila sve ljepša, miris sve ugodniji, sve se jače rumenila na prvom, ranom treptaju zore... Vjetar joj je uzdrhtao laticama, a te se širile kao da dišu...

Nehotice krenem okom i obazrem se. Do mene je iz zemlje virila nedaleko ruže — ljudska kost. Mrka, isprana, već izglodana.

Nekad davno, davno prije, bilo je tu malo seosko groblje.

Godine su prošle, vrijeme je izravnalo grobne humke, kiša isprala križeve, kosti progutala zemlja. Iz tih kosti, praha ljudskoga sve se ljepše rascvala ruža...

Strašna sebičnost naravi!

— — — — — — — — — — — — —

Vjetar zadune i ružin miris zatreperi uzduhom. Taj je zadah bio tako ljubak, sladak, ugodan kao da se u ovo jutro prosula sva nježna, mila, topla čuvstva onih bića, koja su nekad živjela, radila i ljubila...

Zar su ih možda one ružine latice sakrile u svoje srce, da ih u svom mirisu sipaju ranim, proljetnim jutrom?!...

Zdenka Marković.

Žena, koja je žena

Za budućnost i napredak ljudskog roda potrebne su žene kao supruge i majke naših pokoljenja. To je njihovo prirodno zvanje, a drugo je sporedno, pa u razvitku budućeg čovječanstva često puta i štetno.

Žena može — u današnjim, poslijeratnim prilikama i mora — vršiti druge dužnosti, koje se protive njezinoj naravi. Cio ženski, savremeni odgoj, život i rad, u koliko se protivi glavnom zadatku supruge i majke na zemlji, ne smatrajmo ipak napretkom čovječanstva, nego nemilom abnormalnošću — proti koje se moramo u poretku našeg društva boriti i težiti, da se uzvišene dužnosti naših žena ponovo budu cijenile i, sa općeg kulturnog stanovišta pomno pazile.

Prije nekoliko decenija neke se ruske ličnosti iz ženskog svijeta obraćale sa molbama na grofa Lava Tolstoja, da im — razloži, koje stanovište zauzima on u pitanju položaja i dužnosti savremenih žena. Lav Tolstoj napisao je nekoliko odugačkih odgovora, iz kojih mi se osobito zasjekle u pameti njegove značajne, duboke i približno ove misli:

— U današnje doba nitko ne može poreći jednakost intelektualnih osebina i sposobnosti kod muškaraca i žena. Šta više možda su kod žena neke duševne pojave izrazitije i savršenije. No bez žena-doktora, zubara, pravnika, konduktera, filozofa itd. čovječanstvo može biti; u tom ih slučaju mogu muškarci potpunoma zamijeniti. Ali čovječanstvo, naprotiv, ne može biti bez žena, koje vrši onaj drugi poziv svoje naravi, gdje ih muževi ne mogu nikako nadoknaditi niti zamijeniti.

Što bi radio i kako bi se, na primjer, osjećao siromah radnik, da ga uz njegovu dječicu, poslije mučna posla i drugih nepravica, kod kuće ne čeka brižna supruga. Prema njoj višeput je grub i nepravedan — al ipak on je ljubi i pazi nada sve. Pomislite, kakav bi taj čovjek bio — kakav bi život izgledao uopće, da svi radnici, bijedni činovnici, nadničari — nemaju porodicu kao smisao i svrhu svoga života?!...

Pred skoro svakim muškarcem lebdi ideal žene — koja mu ima svojim dražima, vrlinama, sa dobrom i zdravom djecom da nadoknadi sve nedostatke vlastite duše i tijela.

O, kako su nekoji očajni, kad izgube i raskopaju svoje domaće, obiteljsko ognjište?!...

Kad im se ono izmakne iz ruke — onda ga uzljube, veličaju i cijene.

Uz sve to današnje se društvo malo brine za uzgoj svojih žena.

Doduše umjetnici i prvaci svih struka kao duhovne vodje muškog spola danomice sanjaju — obožavaju, grde, osudjuju, kore i daju savjete savremenoj ženi. Rijetko se nalaze medju nama pravi zaštitnici, koji bez strasti ogledaju žalosno stanje, u kojem ona živi — radja se i odgaja u današnje doba.

Zbog socijalne nam nevolje, žene su primorane da se bore s muškarcima za komad svagdanjeg kruha. Pripremajući se ne za svoje prirodno zvanje — nego za tu borbu: Za činovnička mjesta i ine društvene službe.

Što je najstrašnije — moramo napomenuti — da, blagodareći socijalnoj našoj nesredjenosti i nebrizi, nekoje su žene primorane već iz najranije dobi takodjer prodavati i svoj stid, ponos, pa tako stati u kolo «modernih robinja»...

Produžimo li ovako sa našim društvenim poretkom — kvalitativna i kvantitativna sposobnost budućih žena u prirodnom pozivu radjanja i podizanja čovječanskog naraštaja, bit će sve manja i slabija.

Majka naše sadašnjosti često je puta tako izmučena, ispita, iznemogla — da uz najbolju volju ne može savjesno i potpuno odazvati se svom pravom, naravnom pozivu. Ona, jadnica, i pokušava da se vrati na pravi put svog zvanja, no ti su slučajevi mnogo i mnogo puta nesretni: ženi su bračne dužnosti i veze — radi životne malaksalosti, suprotnih navika i uzgoja — pretegobne. Ona dolazi u konflikat sa svojim bračnim drugom, primorana je iz više razloga, da se usprotivi zakonu radjanja — ostavlja brak, ili se muči u njemu — svo se više razočarava i biva sve nesretnija u duši.

Čovječanstvu su potrebne žene kao supruge i majke. Što bude više dobrih plemenitih žena kao bračnih drugova, više ćemo imati sretnijih muževa — više će biti sretnijih bračnih zajednica. Iz njih će nicati novi naraštaj da razvija sposobnosti svojih roditelja. Progres života i ljudske kulture bit će osiguran!...

Jao narodu bez dobrih žena — kao i seljaku bez plodnih njiva.

Ne trebaju nam «polužene», nego prave supruge i majke, koje će biti sposobne ispunjavati poziv Vječnosti.

Takove žene trebamo, a naše ih ljudsko društvo neka podiže, pazi i uzgaja. **Josip Rukavina.**

Sreća

Priča.

Kad je sišla sa neba na zlatnim kolima u nebesnu dolinu opazila je, gdje lijepo momče spava pod zelenim lovorom. Ona mu se primakne, poljubi ga u čelo i upita:

— Tko si ti?

On otvori modre krasne oči, pogleda snebiven divnu ženu i prozbori mjesto odgovora:

— Oj sunce moje sreće!

— Pogodio si, momče, ja lam Sreća i želim usrećiti cijeli svijet, al ponajprije tebe — tko si,

— Ja sam Leljo, bog ljubavi, al vjeruj mi, Srećo, da si me tvojom prikazom usrećila.

U to se okrenu slučajno Sreća i opazi, gdje malo podalje spava žena puna čara i milote. I nehote joj se vinu pitanje na usne: — Tko je taj angjeo?

Prestrašen Leljo odvrati raztužen: to je moja drugarica Lada.

— Ona će te oteti meni, kad se probudi, uzdahne Sreća i zakuje lancem o zemlju Ladu i pobježe u svijet sa Leljom.

Svijetom je vladala Sreća. Pod njezinim se blagoslovom smijao cijeli svemir, samo je Lada zakovana stenjala i uzdisala za Leljom. Kad je nekog dana sapeta božica i opet ronila suze, približi joj se gadan i grozan stvor, ružan, sa jednim okom na čelu:

— Ja sam Zator — šapne on — prestravljenoj Lelji — spasit ću te i riješit okova, ako me poljubiš, da kušam bar jednom užitak rajskog cjelova. Da te ja poljubim bez tvoje privole ubio bi me gordim gromom Perun.

— Leljo pomozi — zavapi ljepotica.

— Poljubi me, vidjet ćeš Lelja. On luta u svijetu sa Srećom, s njom se grli i miluje, prozbori Zator kô demon.

— Ha — planu ljubomorna Lada i poljubi živo Zatora. To je bio jedini sretni Zatorov čas. Lada oćuti svu gnjusobu tog cjelova, al joj spadoše okovi, a ona letnu u svijet...

...U najljepšem kraju tik morskog žala, pod zvijezdanim nebom, nadje ona. Lelja, gdje je drijemao na grudima spavajuće Sreće. Lada zadrhta od bijesa i ljubomore. Neprozirnim velom tad zaveže oči Sreći nerazriješivim čvorom, a tad letnu, obujmiv drugara iz svijeta, u nebesnu dolinu. Tu napoji druga vodom zaboravnicom i on zaboravi Sreću i uzljubi opet Ladu...

Sreća još danas luta svijetom. Sad mimoidje jednog, a usreći drugog misleći uvijek, da je usrećila Lelja, koji će joj razvezati oči — al je Leljo sretan uz Ladu u nebeskoj dolini, dočim Sreća hrli dalje svijetom zavezanih očiju. **R. Katalinić Jeretov.**

Čakavski stihovi

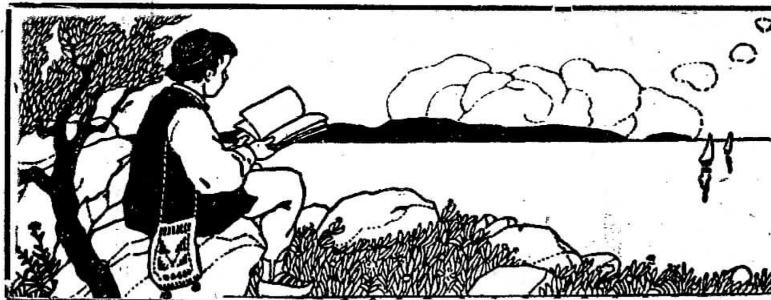
I Ti si šla...
Pomalo, pod senami stabli,
gazeć zelenu travu,
i iščuć putić iz šume,
po ken si nestala za vavek.

Za tobun sam gledal i mislel
na mladost, ka će nestat;
i kako će samo spomen
na seni, travu i put
po ken si hodila,
va srce mojen ostat.

Ja nisam kričal za Tobun,
nisam z rukami mahal.
Ter mi smo i sami znali,
da nas čeka ta dan,
kad će igračku nam zet
i kad će grdi život
razbit naš lepi san.

Ma ja sam plakal, o Lepa,
(suza je z nekud prišla),
zač naša dečja igračka,
ku su judi nam zeli
je Vela Ljubav bila.

Drago Gervais.

Za istarsku djecu

Kako su postala brda

(Legenda.)

Kada je dobri Bog stvorio zemlju, ona je u početku bila ravna, i takva bijaše sve, dok prvi ljudi ne sagriješe Bogu. Bila je naša zemlja bez ijednog brda i brežuljka, tako da si mogao dugo hoditi po njoj i nikad se ne umoriti. A kad Bog istjera prve ljude iz raja, reče im:

— Radite, mučite se, i u znoju lica svog zaradjujte hljeb svoj svagdašnji — i to za to, što ste mi sagriješili.

Onda prvi ljudi podjoše po zemlji, i stadoše se kriti jedno od drugoga za lisnatim grmljem, kojim obilovaše zemlja. Ali ubrzo oni osjetiše glad i približi se jedno drugome, a Eva reče Adamu:

— Ja sam gladna.

— I ja sam gladan, reče Adam. Nego podjimo da štogod potražimo za jelo, da ublažimo glad.

Dok su oni bili u tome razgovoru, protrči pokraj njih jedan zec, a Adam se zaleti za njim, stiže ga i uhvati.

— Da ga pojedemo? — reče Eva.

Adam odmah zakla i raskide zubima zeca i podijeli ga s Evom, te ga pojedoše.

— Sad znam, što je to: «mučiti se», što nam reče Gospod, reče Eva. To znači, što smo bili gladni, i što si morao da trčiš, da uhvatiš zeca, jer dok smo bili u raju, ništa nam to nije trebalo.

— Neka ostane samo na tome, jer ja ne osjetih nikakve muke, reče Adam.

Drugog dana, kad opet osjetiše glad, Eva se potuži Adamu. Adam sad ne htjede čekati ni tražiti zeca, već se okrene i s najbližeg drveta dohvati nekoliko ptica, koje tu ležahu sa svojim ptićima. Razdere i njih, podijeli ih s Evom i pojede.

Trećeg dana oni ogladnješe opet, i kako ondje, gdje se nadjoše, ne bijaše ne ptica ni zečeva, Adam se zamisli, šta bi dobavio za jelo. Zamisli se i Eva, i tako podjoše zemljom, ne bi li što našli za jelo. A to oni putem sreoše vuka. Adam se razmišljaše mnogo, uhvati vuka, raskide ga i nahrani sebe i Evu.

Medvjed i lisica, koji to vidješe, pobjegoše, da ne dodje i na njih red, jer su bili saznali, što se sa drugim životinjama dogadja, pa odoše ravno do cara svih životinja — lava.

— Gospodaru, reče lisica lavu, nas će ovaj zemljin gost sve uništiti. Daj nas ti spasi, ili učini, da nas barem sve ne uništi.

Lav se duboko zamisli i pozva brzonogu srnu i reče joj:

— Potrči po cijeloj zemlji i pozovi mi sve životinje, što na njoj živu.

Srna potrča, i prije zapada sunca skupiše se sve životinje kod svoga cara — lava.

— Što ima tko od vas, da se žali na čovjeka? — upita lav.

Najprije stadoše da se žale zečevi, pa ptice pa vuci. Svi se oni rasplakaše pred svojim carem tužeći se na čovjeka. A lav, kad ih sasluša sve, reče:

— Otići ću da se potužim Gospodu, koji nas je sve stvorio i koji nas uzdržava. On jedini može da vas spase, a ne ja: nije to u mojoj vlasti, već u njegovoj.

I lav ode u taj čas, da se potuži Gospodu.

Kad dobri Bog sasluša lava, reče mu:

— Zaista nisam se pobrinuo za mjesto, gdje biste mogli da se sklonite u slučaju potrebe. Onda naime nisam mislio, da ću čovjeku odrediti, da se muči i da radi.

Rekavši to maši se za nekakvu zdjelicu, u kojoj bijaše sveto proso, zahvati punu pregršt, mahnu desnicom, i ono se proso rasu po čitavoj zemlji.

I reče Gospod:

— Ondje, gdje koje zrno padne, iznići će planina, i to će biti kuće tvojih podanika — svih zemaljskih zvijeri. Čovjeku će ostati ravnice, naime ona mjesta, na koje ne će pasti ni jedno sveto zrno.

I u tom času izdigoše se planine iz zemlje.

I još reče Gospod:

— Da pak možete preko tih planina prelaziti ti i tvoji podanici, jedni ćete imati brzinu u nogama, drugi u krilama, treći u žilama snažnijim negoli u čovjeka. Tako zečevi i ptice i vuci i sve zverinje, sve po mojoj volji i ljubavi.

Tako eto postadoše brda! **M. M. P.**

Rundov i mačka

Bilo je to jednog sunčanog dana. Dve su mlade mačke optrčavale i milo skakutale sa grane na granu jednog povaljenog duda koji je ležao o prikrajku dvorišta — oboren od oluje prošle noći.

Posle ručka — domaćica podvorila ukućane i decu otpratila u školu. Setila se da treba mačke i Rundova nahraniti. Iza ručka, ostala su dva parčeta sira. Ona otvori kućna vrata — pozove Rundova i mačke i baci jedno parče Rundovu, koji je sir u slast progutao. U tome pristiže jedna mačka — zgrabi parče sira i pobeže u dudove grane. Druga sirotica osta bez svoga dela. Poče moliti, neka i njoj dade polovicu.

— Kako da ti dam polovicu, kad nemogu da otkinem!

Dok su one tako pregovarali i svadjale se eto Rundova, koji upita:

— Zašto se svadjate?...

— Svadjamo se, jer ne znamo kako da podelimo sir!...

Rundov se doseti — otrči u svoju kućicu i donese vagu. On uze sir i prelomi ga na dva dela, te stavi na vagu. Kad jedna strana pretegne, on uze teže parče, odgrize komad i razume se, u slast ga proguta. Sad opet stavi na meru — ali druga strana pretegnu! Rundov opet odgrizne parče i proguta ga. Sad pretegnu prva strana. Rundov je tako dugo merio i odgrizao sad jedan sad drugi komad dok nije sve pojeo. Uze vagu i oblizavajući nasmeja se, pa će reći:

— Eto tako!... sad idite, pa se svadjajte dok se naučite pameti.

Jadne mačke ostadoše kukajući od gladi, da su im sva creva krčala. Nije im više padala na um igra. Da kukaju pred vratima — dobiće metlu preko ledja, te su morale čekati do večere. Kad je došla večera — sad su dobile za večeru parče mesa, opet u jednom komadu. Ali se nisu više svadjale niti čekale da im Rundov zalogaj deli. **Čiča Gligorije.**

Jesen

— Barba, bio sam u bašti, ali nema više ruža, pa ni cvijeća ni u jednoj lijesi. Stabla su gola. Reci mi, barba, imali još ptica medju granama? Podjimo u šumicu borovu, da vidimo imali ptica,

— Ostanimo ovdje, sinko, ostanimo ovdje, jer su stazice do borove šume sve pune mrtva lišća. U šumici zelene se samo borovi, a druga su stabla i tamo gola. Ostanimo ovdje, jer su tamo sjedalice pune kiše. I na granama sjaju se kapljice kao suze za mrtvim cvijećem. Ostanimo u kući, i onako pada mrak. Vani je hladno i pusto. I vjetar plače...

— Zašto plače vjetar?

— Plače, jer je ocvalo cvijeće i jer su ušutjele ptice.

— A zašto ušutješe ptice?

— Žalosne su, jer ne vide više sunca.

— Zašto nema sunca?

— Jer su ga obavile magle i oblaci. Jesen se zavila u korotu za mrtvim cvijećem, a mnoge ptice odoše, da traže drugdje sunca. **Barba Rike.**

Pisano na čelu

Jurić je bio nemiran u školi, nemiran i upravo zločest, pa ga je učitelj zadržao za kaznu cijeli jedan sat. Pošto je uz velik plač odsjedio svoju kaznu, ode Jurić kući. Putem se sjeti, da mu je majka rekla:

— Budi dobar u školi. Pamti, da ja znam uvijek, kad si zločest, jer ti je to pisano na čelu.

— I eto, pomisli u sebi Jurić, danas sam bio u školi zločest, i to mi je sada napisano na čelu, a majka će to vidjeti...

I stao Jurić sebi rukom da tare čelo, ali kako ga je trô, ono mu se sve više rumenilo. Kad dodje kući, majka ga pogleda i reče mu ozbiljno:

— Juriću, ti si opet bio zločest u školi: pisano ti je to na čelu.

I naš Jurić nije kod objeda dobio slatkiša.

Magarac medju konjima

Vidio magarac, gdje mu gospodar doveo kovača, da mu prekuje konja, pa i on pristupio i podigao nogu, a gospodar upita:

— Šta hoćeš?

— Daj, spomeni se jednom duše, te i mene potkuj, više ću ti živjeti, a bolje ćeš me tovariti.

— Nije tebi dano, da budeš potkovan, odgovori gospodar.

A kad osedla konja, opet ga magarac zamoli:

— Daj, gospodaru, stavi i na mene sedlo, da vidim, kako mi stoji.

— Sedlo za tebe nije no samar (bašta). Vuci se odavle, magareća ludа glavo!

Nadje se magarac uvrijedjen, te pod samarom podje kovaču i rekne mu:

— Daj, potkuj i mene, evo ti samar s mene za platu.

Pošto ga kovač potkova i uzme mu samar, zamoli ga magarac, da mu uzajmi časom jedno sedlo, da vidi, kako mu stoji. Kovač privoli i baci na nj najljepše sedlo, što imaše.

A kad se tako nakiti, poče magarac da trči po polju, da vidi, bi li mogao uz konje pristati. Konji, koji su u onaj čas pasli po jednoj livadi, svi napere uši i upru u nj očima čudeći se što bi ono moglo da bude, i nikako nisu mogli pogoditi prije, nego li je magarac zašao medju njih i stao se prema njima baniti i joguniti. Kad ga konji poznadoše, počeše se smijati i rugati, a magarac ih upita:

— Ma što mi se rugate? Zar me ne ćete sad potkovana i osedlana za brata?

— Ako si potkovan i osedlan kao mi, rekoše nato konji, magarac ti je otac, a ti si mu sin.

Veljko i gusak

Prohtjelo se Velji gušće,
Posegnu za njime,
Al ga uto ljutit gusak
Za nogu uštine

Ne diraj u gušće malo
Veljko, srce moje,
I guska gle voli, pazi
Svako gušće svoje.

Tako ljubi majka tvoja
Osim tebe mala
I ostale tvoje seke
Što ih odnjihala.

R. bar. Maldini.

Sat

Vladimir i Mirko su se veoma veselili, kad su se mogli domoći očeva sata, otvarati ga, pa gledati one mnoge kotačiće u njemu. No otac im zabrani dirati prstima kotačiće, i dok je on bio uz njih, nijesu toga djećaci činili. No jednom ostavi otac sat na stolu, a djećaci, kad su došli u sobu i opazili ga, odmah su ga spopali. Vladimir otvori zlatni zaklopac i stane ogledati unutrašnjost.

— «Rado bih dirao i kotačiće,» reče on, «jer su tako lijepi. Otud ne će biti nikomu štete.»

— «Nemoj,» reče Mirko, «otac je to zabranio.» Vladimir ipak to učini, a sat stane.

Sad se Vladimir preplaši, zatvori sat i metne ga na stol.

«Jao tebi,» reče Mirko, «kad otac dodje. Bježi, pa kad te zapita, reci, da se nijesi ni dotakao sata.»

«Stidi se!» odvrati Vladimir. «Kako me samo možeš tako zlo savjetovati! Najprije nijesam slušao, a sad još da i lažem? Ne, to ne ću da učinim; ja ću reći ocu istinu, pa makar me kako izšibao.»

Mirko se stane bratu rugati. No eto oca iznenada u sobu; on je čuo svaku riječ i reče:

«Pravo, Vladimire! Govori samo uvijek istinu, pa se ne boj priznati pogrješke, koja će ti se oprostiti, ako se za nju iskreno pokaješ. A ti, Mirko, treba da se stidiš i da se popraviš. Dijete, koje laže, nevaljalo je.»

Mirko se stidio, a Vladimir se radovao poradi dobrote očeve i nigda nije lagao, pak ni onda, kad je lažju mogao da izbjegne kazni. Takva treba da budu sva djeca!

Pođerana cipela

Neki rimski gradjanin probudivši se ujutru opazi sav užasnut, da mu je miš u noći uništio cipelu. Kako je bio praznovjeran, uputi se bosonog Katonu, čovjeku veoma mudrom, pa ga zamoli, da mu odgonetne, što ima to da znači.

— To znači štetu! odvrati Katon mirno.

— Koliku? — upita prestrašen rimski gradjanin.

— Idi k postolaru, daj, da ti pokrpi i uredi cipelu, pa će ti onda reći, kolika je šteta, odgovori Katon.

Sablja bez ruke ne vrijedi

Turski car sazna, da hrabri i junački Arbanas, Škenderbeg, ima sablju, kojom može jednim udarcem da odrubi glavu i najvećem volu. Zatraži sultan, da mu se ta sablja donese. Doniješe mu je po zapovijedi, a on podje u staju, da sablju okuša. Stane ispred najjačega vola, zamahne sabljom i udari blagu životinju po šiji. Htio je, da se uvjeri, je li istina sve, što se o Škenderbegovoj sablji pripovijeda. Na njegovu veliku žalost ne uspije mu, da volu jednim udarcem odsiječe glavu. Potuži se, dakle, kako je nasio neistini.

— Gospodaru, poruči mu Škenderbeg, kad je čuo za njegovu nevolju — ne tuguj! Sablju sam ti doduše svoju poslao, ali nisam ti dao svoje desnice.

Iz «Smilja».

Dobar savijet

Voltaire (Volter), veliki francuski mudrac, imao je vrlo oštar jezik. Jednog dana bio je pozvan na objed i za stolom dobio mjesto kraj nekog brbljavca. Govorio je taj brbljavac neprestano, i kako je mlatio jezikom, tako je čitavo vrijeme tapšao Voltaira po ramenu.

Najzada je to mudracu dozlogrdilo pa reče onom brbljavcu:

— Ta molim vas, skinite mi već jednom tu vašu ruku s ramena!

— Učinio bih ja to, odgovori brbljavac, ali ovdje je sve tako tijesno, da ne znam, kamo da metnem ruku.

— Metnite je na usta — odgovori Voltaire suho.

Zašto je bor uvijek zelen

Okolo štalice u Bethlemu, u kojoj se Isus rodio, raslo je raznoliko drveće. Jednoga je dana Božje Dijete bilo pospano. Majka ga uspavljivaše. Sve je bilo tiho okolo štalice; ptice umukle, ovčice polegle — ni andjeli nisu više mahali svojim krilima, da ne smetaju snu malenoga Isusa. Jaganjče Božje zaspi, a majka ga pokri svojom koprenom.

Najedamput vjetar zaigra okolo staje i drveće zašumi. «Smilujte se mojemu djetetu», reče Majka Božja, «ne bunite mu sna! Ono će vas za to blagosilvljati». Ali drveta kao da haju i ne haju na ove riječi; vrhovi im se njišu, grane im o grane biju, lupaju i šumore. Samo je jedno stablo ostalo mirno. Raširio bor svoje grane povrh štalice, da šum drugih stabala ne probudi oda sna maloga Isusa.

Zahvalnim srcem pogleda Božja Mati na bor te mu reče: «Zelen ćeš biti i ljeti i zimi. Vjetar će samo lahoriti tvojim granama. Miris tvojih grana liječit će bolesna prsa, a putnik će tražiti počinka u tvome hladu.»

Klopotanje mlina

Mlin klopoće dolje na bistroj vodi,
Klip, klop!
Svud njegova kola razliježe se jek:
Klip, klop!
U mlinu bdi noć i dan mlinar trudni,
I bijelim nas brašnom oskrbljuje sve:
Klip, klop!
I kola se vrte, dok žrvnji poje:
Klip, klop!
Da pšenicu smelju u sitno brašno:
Klip, klop!
Šta umijesi majka od brašna bijela,
Već djetence svako to kazati zna:
Klip, klop!
U jesen, kad polje nam dade zrna,
Klip, klop!
Tad kola se živo, veselo kreću!
Klip, klop!
A Gospod kad polje nam blagoslovi,
Ne bojmo se ni muka ni gladi.
Klip, klop!

Budi čovjek

1.

Budi čovjek!
To od tebe ište svako
Otac, majka, brat i seka,
To od tebe, mili brajko,
Domovina tvoja čeka.

Budi čovjek!
Ali čovjek, koji diše
Tek za više ideale,
Koji vodi, koji diže.
Sve klonule i sve pale.

2.

Kad ti duh se k nebu vine,
Kada rušiš opačine,
I kad dobro tvoriš do'vjek
Tad si istom pravi čovjek.

Kada ljubiš brata svoga,
Iskrnjega svakog tvoga,
Kad na boljak gledaš dov'jek
Tad si istom pravi čovjek.

Kad ne činiš nikom žao,
Kad si sve od svoga dao,
I svoj život za rod dov'jek
Tad si istom pravi čovjek.

R. bar. Maldini.

Vez

Broj 12. | U Trstu, decembra 1928. / VII | God. 3.

U sej vrime godišta
Mir se svitu navišta
Porodjenje Ditića
Od Divice Marije.

Božić

Kano mlada nevjestica
Osvanula narav bijela,
Sa lijernim krasnim vijencem
Oko kose, oko čela.

I tišina svuda vlada,
Niti vjetrić tiho vije,
Ništa ne će da pomuti
Čarne ove harmonije.

Svuda mirno. Pjev slavulja
Ne gubi se janom noći,
Svijet čuti po tom muku,
Da će nešto sveto doći.

I nad zemljom tako bijelom
Planuli su neba svodi,
A pastiri pokraj vatre,
Zakliktaše: Spas se rodi!

A sa neba svetokrili
Zapjevaše herubini:
Na visini Bogu slava,
A mir ljudim na nizini!

Rikard Katalinić Jeretov.

Mladenac iz Betlehema

Jednog dana dodje rimski starješina Voltigije nekom stražaru pa mu reče:

— Ti znaš, da je car Irud već nekoliko puta pokušavao, da pronadje jedno muško dijete, koje se rodilo i živi u Betlehemu. Njegovi svećenici i proroci kazali su mu, da će mu to dijete preoteti prijestolje i da će taj novi car osnovati hiljadugodišnje carstvo mira i blagosti. I ti razumiješ, Irud bi htio, da to dijete ubije.

— Potpuno razumijem, odgovori brzo vojnik, ta to je najlakše učiniti.

— Da to bi bilo najlakše, odgovori starješina, kad bi Irud znao, koje je to betlehemsko dijete, o kome proroci govore. I zato Irud obećava veliku nagradu onome, tko hoće da mu u tome pomogne.

— Ma što naredi Irud Voltigiju, to će biti izvršeno i bez nagrade, odgovori vojnik.

Stražar je prema tom djetetu osjećao veliku mržnju, pa se je sâm sebi čudio, kako ga nije uhvatio i zadržao premda ga je već dva puta imao u šakama. Tako je to dijete ostalo živo i onda, kad je Irud dao poubijati svu malenu mušku dječicu u Betlehemu. I kad je stražar čuo, da je ono dijete uteklo s ocem i s majkom iz grada, skoči na konja i odjuri putem niz polje za bjeguncima.

Nekoliko dana poslije toga stražar je jahao kroz divlju, planinsku pustinju, što se pruža niz južnu Judeju. Neprestano je gonio tri bjegunca iz Betlehema, i bio je izvan sebe, što ih nikako ne može stići.

— Čovjek može da misli, da su ovi ljudi kadri da propadnu u zemlju, pa da opet iz nje izbiju, govorio je on sâm sebi. Toliko sam puta za ovo nekoliko dana jureći za njima bio sasvim blizu njih, pa bi u jedan mah nestali ispred mene. Ja već počinjem misliti, da ih nikad ne ću ni dostići.

Bio je već klonuo duhom, kao da je počeo borbu s nekim svemoćnim stvorenjima i pitao se: da li je moguće, da Bog čuva one bjegunce od njega? Već je dva puta pustio dijete. Bilo je nevjerojatno, da bi mu Irud ili Voltigije mogli oprostiti. Bilo je žarko podne, i stražar je trpio strašne muke polazeći putem po strmoj strani one pustinje, u kojoj nije bilo nikakva bilja.

Ima već nekoliko časaka, otkako je stražar izgubio svaki trag bjegunaca, i već je bio izgubio svaku nadu, da će ih naći.

— Baš ne mogu više da izdržim, mislio je on. A šta i vrijedi goniti ih dalje? U ovoj užasnoj, goloj pustinji oni će zacijelo i sami nastradati.

Misleći tako ugleda na jednoj stijeni malo podalje od puta jedan otvor, koji izgledaše kao ulaz u pećinu, i odmah okrene konja onamo.

— Idem, da se malo odmorim u hladnoj pećini, pomisli. A poslije ću već lakše produžiti potjeru.

Na ulazu od pećine stane čudeći se kako su na obje strane izrasla dva divna struka liljana. Oni su rasli jednako, a bili su puni divnih cvijetova, koji su puštali miris sladak kao med. Pod njima zujao je roj pčela. U ovoj goloj pustinji to je bilo nešto nevidjeno. On, surov rimski vojnik, otkide jedan velik bijeli cvijet i ponese ga u pećinu. Pećina nije bila velika, te je u njoj bilo vidno. Čim udje unutra, opazi, da su u njoj još tri druga putnika. To bijahu: muž, žena i dijete. Oni su ležali na zemlji i spavali su tvrdo.

Nikada nije stražaru srce tako zakucalo kao u ovom trenutku. To su oni — odmah ih je prepoznao. Eto, oni sad leže i spavaju nezaštićeni — potpuno su u njegovoj vlasti. Brzo izvuče mač i saže se nad dijete i spremi se, da mu jednim mahom oduzme život. Ali za trenutak stane, da mu vidi lice. — Sad pošto je bio siguran, da je pobjeda njegova, htio je malo da posmatra lice svoje nevine žrtve.

I kad ugleda lice djetinje, obradova se još više, jer to dijete bijaše ono, što ga je Irud tražio. To je dakle taj obećani Car Mira!

Zatim opet namjesti mač i turajući njegov vršak sve više prema djetetu radosno je govorio sâm u sebi:

— Sada više ne može niko da stane izmedju mene i njega i da ga otme iz mojih ruku.

Stražar je neprestano držao u ruci liljan, što ga je otkinuo ulazeći u pećinu. Ali dok je tako razmišljao, iz cvijeta izleti pčela i stade zujati oko njegove glave.

Stražar zadrhta. Odjednom se sjeti, kako je nekoga dne vidio, gdje to dijete pomaže pčelama. I još se sjeti, kako se to isto dijete pomoću pčela spasilo iz Irudova pokolja. Čudeći se svemu tomu, zadrži mač i stade slušati zujanje pčele.

Potom nije više čuo pčele već stojeći mirno stade udisati jak, prijatan miris od liljana, što ga držaše u ruci.

U njegovoj duši zametnu se nekakva borba. Opet se sjeti Iruda i svoje želje, da ubije to dijete, budućega Cara Mira.

— Ja ne trebam da ubijem ovo dijete, reče najposlije.

A zatim se saže i ostavi svoj mač pokraj djeteta, da bi bjegunci vidjeli, od kakve su se opasnosti spasili. Ali sad vidje, da dijete ne spava, već da mirno leži i gleda u njega svojim velikim očima, koje su se sjale kao zvijezde.

Stražar klekne preda nj' i reče:

— Ti Svemogući! Ti Veliki Pobjedniče! Ti si taj, koga Bog voli! Ti si onaj, koji može da staje na zmije, a da ga one ne ujedu.

Poljubi djetinje noge i izidje iz pećine, a dijete je spokojno ležalo i gledalo za njim svojim velikim, divnim očima, što su se sjale kao zvijezde.

Po Selmi Lagerlöf.

Badnje noći

Pao je prvi snijeg... Guste pahuljice prekrile su daleku ravnicu, brda, šumu i selo kao ogromni plašt. Cijelim krajem vlada duboka tišina — kao na groblju. Sve je zamrlo i priroda je zapala u san, mrtvilo puno dubokog veličanstva i nekog svetog očekivanja... Tu grobnu tišinu prekidao je još samo mali brbljavi potočić, koji kao da se nije smirio u svom uskom napola zamrzlom koritu. Veselo je brbljao, lagano i tiho pjevajući bliskom Božiću. Malo selo okupljeno na obronku tek je odavalo život dugim teškim dimom iz dimnjaka, koji se je gubio u vasioni. Nebom kružili su tmasti oblaci bježeći, šireći se kao koprena na licu pokojnice. Vjetar je opet nastavio svoju dugu simfoniju vjekova kreštajućim glasom i bukom od koje se tako boje djeca... Krasno je, divno i nekako turobno i žalosno!...

Sve se sprema, da dostojno dočeka sveti i najveći dan. U kućama je vladala žurba... Tek tamo na kraju sela pokraj ceste u kućici Luke Brakića, kao da nema, mislio bi netko, uopće života, da otisci bosih noga na dubokom snijegu pred vratima ne govore o protivnom. Pa i jest, eno i ptičice kako požudno kupi mrvice kukuruzne kaše, koju je zastalno neka mala i nevješta ruka razbacala ispred prozorića požutjelog od stare čadje i dima... U obližnjem šikarju nešto se pomače, crno, nisko... a do uha dopirao je teški uzdah... Bila je žena, seljanka. Marljivo, pognuta i bez oduška, sakupljaše suhe grančice i drvlje, koje je brižno slagala u već puni naručaj. Niz blijedo lice mlade žene spuštale su se velike kaplje znoja polagano i nečujno dodirujući se nekoliko pramenova krasne crne kose, koja je tužno padala niz lice patnja, boli i neprimjećenih suza. Pogledom predje čitavu ravnicu i selo, dok se ne zaustavi na cesti, koja je vodila iz grada. Drónjci njene suknje lepršali su nekako tužno i sjetno... vjetar je zavijao jače i jače... iz naručja ispade nečujno jedan suhi ogranak i bez štropota nestade pod površinom mekog i svježeg snijega...

«Majo, majo, studeno mi je, majo» — čuo se povik malog dječarca, koji se je bio nekako provukao kroz poluotvorena vrata. Žena se prene i kao da je njenim tijelom prostrujao novi život, nova krv. — «Čekaj sine, sad će maja užeć vatru» — i veseo podsmjeh pokaza se na blijedim, suhim i bolnim usnama sretne majke.

— «Sine, samo dobar budi, pa će čako Ivi donijeti nove postoliće?». — «Dragi je Isus puno dobar, majo»... Još jedna grančica pade... dječak pruži ruku i pogled mu se zaustavi na majčinim bosim nogama, koje su žarile kao krv od snijega i leda. —«Majo, i tebi je studeno, pa će ti dragi Isus donijeti postole, jeli?» Ona se nasmješi, odbaci drvlje u kut i vruće zagrli sina, dok joj se niz lice spustiše dvije suze, ostavljajući duboku brazdu, za put onima, koje su imale nadoći... Selom je vladala tišina... lagano se je spuštao mrak... tamo na kraj sela iz jedne kućice izvijao se je blijedi i drhtavi dim...

* * *

Noć je bila tiha. Nebo čisto i vedro bez oblaka. Zvijezde velike i male, pa i one slabašne tek vidljive veselo su treperile, smiješile, plakale kao ljudi! Monotoni mir pun božanstva i nečega svetog, bijeli i daleki plašt snijega kao nevinosti, čisto i nasmijano nebo, bistri zrak, koji je odisao čeznutljivo i sumorno... sve to je ispunjalo dušu nekim uzvišenim i čudnim osjećajima velikog i svetog časa, koji se je približavao. I milijoni će pasti na koljena pred Djetetom u siromašnim jaslicama, netko sa vrućom molitvom, netko podsmjehom boli i sreće, a netko i sa suzom...

Cestom iz grada žurno stupa neki čovjek. Velikim koracima odmicao je kao avet kroz ovu svetu noć, ostavljajući za sobom duboki trag teških cipela i nekoliko bolnih uzdisaja izgubljenih u atmosferi. O ramenu visila mu je crvena seljačka torba sa svijećom i zamotom, dok o uzici njihao se je par opanaka malih i nježnih. Snježne pahuljice probudjene iz svog mirnog sna bježale su daleko u stranu, kao da se boje njega... a on je išao ukočen i hladan uprvši pogled negdje iza brda — tamo na kraj sela. Najednom stade i uputi svoje korake uskim puteljkom kroz litice... torba zape za ogranak šikarja... nešto promrmlja i povuče, ali šikarje nije popuštalo, nešto je htjelo reći, zamoliti, što on nije razumio. Ljutito trgne i proslijedi... Pri zaokretaju čula se jeka seoskih zvona: «Hrist se rodi»... veselo je brujalo zrakom. On se trže... snijeg popusti... noga poklizne... tihi prasak suhih grana i jedan mukli pad. Zvijezde zatreperiše još jače, a jedna samo jedna mala, možda i najslabija, tiho ugasnu... šikarje zadrhće i slomljeni ogranak sruši se u snijeg...

U isto vrijeme seoskom stazom do crkvice kretala je velika povorka ljudi i žena, veselih momaka i djevojaka, a pjesma je zvonko odjekivala. Ponoćka je već počela, a jedna sjena tiho se žuri crkvici... Svršetak je mise. Svijet se veselo gubio u noći... Svijeće su se gasile... U jednom tamnom kutu crkvice čuo se je šapat sa uzdasima i molitvom punom vjere, koja se je u polutami mjesečevog svijetla i uljenog kandila dizala do svetohraništa Djeteta... i misli dizale su se, lutale tamo po cesti i nehotice gubile se negdje na dno ponora...

...Dva dana kasnije nadjoše seljaci na dnu ponora mrtvo tijelo Luke Brakića... o ramenu visila je crvena torba, dok o uzici mali opanci — koji su se tužno skupili i skrutili od studeni...

Nedjeljko Guić.

Dvije saučenice

Od Sv. Križa, gdje je Nada službovala kao poštarica, bio je krasan vidik na more. I prozori njene sobice gledali su k moru. Ljubila je more cijelom dušom. Ljubila je vječnu pjesmu, pjesmu, koja bijaše tako tajanstvena i bogata, da nije ništa rekla, a pričala sve. Činilo joj se, da bi mogla svoj cio život proživjeti uz more. Prisluškivala bi šum valova i udisala vlažni morski zrak. Ne bi ni zamijetila, kako prolaze godine, kako iščezava mladost. Tako je živjela gotovo mjesec dana kao u sanjama — u slatkim, krasnim sanjama.

Jednog dana došla na poštu mlada, zdrava seljakinja, odjevena sasvim priprosto, ali čisto, ukusno i prijatno. Bijeli je rubac obavijao pocrnjelo, svježe i lijepo lice. Nad čelom kovrčale se crne kose, pod njima sjajile se umne oči, a usta je niže savijala u finoj liniji kao da su gospodska. Nadi se već u prvi tren učini, da je tu seljakinju negdje vidjela.

Mlada se žena veselo i presenećeno nasmija:

— O, Nado, kako si pak ovamo zalutala? Ali se odmah ispravi: — O, gospodjice, oprostite, zaboravih, da me vi možda više i ne poznate...

— Čini mi se, da ste mi dobro poznati, reče Nada u neprilici — no, nikako ne mogu da se sjetim.

Lijepa se seljakinja opet nasmiješi:

— Ah, znam, da ne biste pogodili: ja sam Vjera, ako se još sjećate toga imena. Vaša negdašnja saučenica. Negda smo pače i prijateljevale i često sam vas posjećivala.

Sada se Nada još većma začudi:

— Ti si, dakle, Vjera? Pa kako si ti ovamo dospjela i...

— ...ovako se poseljačila, zar ne? — smijala se seljakinja.

— No da, i to. Svršila si djevojačku školu, znaš francuski bolje od mene. A sada te vidim u seljačkom ruhu.

— Treba da znaš, da sam se prije četiri godine udala. Moj muž valjan je čovjek, ima lijep posjed, vinograde, polja, vrtove, uopće ne mogu se potužiti, da oskudijevamo. Pa i naobražen je. Svršio je doduše samo nižu gimnaziju i gospodarsku školu, no rado čita, osobito, kad ima vremena.

Nada joj ponudi stolac, no nije se mogla uzdržati, da je ne upita:

— Pa ako je tvoj muž u istini imućan, onda zaista ne mogu da pojmim, zašto si se tako poseljačila?

— Ah, moja draga, reče Vjera sjednuvši, nisam se ja tako poseljačila, kako ti misliš. Nosim doduše rubac na glavi, seljačko odijelo i nespretne čizme na sebi, ali duševno se nisam zakopala. Možeš da govoriš sa mnom i ne treba da se stidiš, što ti govorim — ti.

— Pa tko ti reče, da se ja toga stidim? — namrgodi se Nada.

— Ah, ne, to sam samo onako nuzgredice spomenula, jer me veseli, da te opet vidim i jer bi mi vrlo milo bilo, da se naše negdašnje školsko prijateljstvo nanovo učvrsti. Nego ja vidim, da si ti radoznala. Moj muž dakle i ja sporazumjeli smo se prije vjenčanja, da ćemo živjeti sasvim priprosto. On je imućan, a ni ja nisam ušla u brak bez nešto groša. No da se mi vozikamo u kočijama i da ja u svojoj sobi igram samo klavir i čitam francuske romane, a prepuštam služinčadi, da po miloj volji gazdare, zaista ne bi mnogo ostalo našim potomcima. Vidjela sam, kako seljaštvo u mnogim mjestima propada, jer se seljački sinovi i kćeri u gospodskim haljinama šepire. Vidjela sam nadalje, da nije samo rastrošno, ako se seljačka kći odijeva kao gradska frajla, nego da je to i vrlo neukusno i smiješno. I tako smo moj muž i ja brzo uvidjeli, da našemu duševnomu razvitku ne će nimalo škoditi seljačko, narodno odijelo. Zato se mi i odijevamo po seljački i drago nam je. Zašto da ne uzmemo od seljaka, što je dobro i vrijedno, kad smo i mi sami seljaci, poljodjelci? No, pa kako ti se svidja ovo moje mudrovanje? — upita Vjera.

— Pametno govoriš, rada te slušam i moram da ti čestitam, što imaš tako zdrave nazore — reče Nada.

— Eto, vidiš! No ne smiješ misliti, da smo se nas dvoje poseljačili onako, kako se možda tebi čini. Ti još nisi vidjela modernog seljaka, pa misliš, da svaki zemljoradnik mora par metara na daleko da smrdi po gnoju, da stanuje u zadimljenim, niskim sobama, da u njegovoj kući može biti najviše jedna postelja, dok moraju svi ostali da spavaju po tlima! Nije kod nas tako. Dodji pa da vidiš. Nemam doduše skupocjenih ćilima ni baršunastih naslonjača, ali sve je čisto i prijatno. Ne mogu da ti izrečem kako volim svoju kućicu, cijeli naš dom. Pokućstvo je u narodnom slogu, sami smo narisali nacrte, a stolar je sve izradio pred našim očima. A na starost se veselim, ma da je to smiješno. Usadili smo odmah prve godine nekoliko oraha, kestenja i voćka oko kuće i gospodarskih zgrada i na cesti i u vinogradu čitave redove trešanja i jabuka. Kada sve to ponaraste, bit će milina gledati. Oh, Nado, oprosti, ali moram da se pohvalim, što sam sretna i zadovoljna. Oh, kako je lijepo raditi i gospodariti na svom vlastitom tlu! Da sam se udala za ne znam kako bogatog i visokog činovnika, zacijelo ne bih bila ovako zadovoljna — — —

— Gotovo da ti zavidim, reče Nada.

— Eto, vidiš, to me baš veseli. Ali sada moram da idem. Donijela sam na poštu novac za porez. Eno ga ovdje. Pa i kod trgovca imala sam nešto posla. Već nisam dugo bila iz naše kuće.

Medjutim dok je Nada prebirala listove nekih poštanskih knjiga, pričala joj je Vjera, kako su joj se isprva u mjestu smijali, kad je onamo došla s rupcem na glavi, jer su znali, da se je kao djevojka gospodski odijevala.

— Ali na to nisam se nimalo osvrtala. Oni po svome, a ja po svojoj pameti. Što? I s radnicima imala sam isprva neprilika, mislili su naime, da smo oboje poludjeli. Ali su ubrzo vidjeli, kako se ja umijem u svakoj zgodi da snadjem, i to ih je presenetilo. Pa i svekrva išla mi je u svemu na ruku. Šteta, što je odmah poslije prve godine umrla. Vrlo me je voljela.

— Pričekaj samo trenutak, reče Nada. Hoću da te ispratim.

— Ah, to je izvrsno! Prenoćit ćeš kod nas, a sjutra u jutro moći ćeš da se vratiš ovamo po najljepšem hladu. A da znaš, ja imam još i dva mala junaka. Jednome su tri godine, a drugome godina i po. Već se i tuku, zamisli. No, ne smijem pretjeravati: vrlo su vrijedni i ja ih neizmjerno volim.

I Nada je uistini otišla s Vjerom gore u njen dom, na Vrh, kako se zvala njihova kućica. Vjerin muž, Trdina, vrlo je simpatičan. Nadi se pričinilo, kao da je pala na neki drugi svijet, dok je uveče sjedjela za bijelim javorovim stolom i slušala njihovo pričanje kako živu i rade. I čudila se, kad joj je Vjera u drugoj sobi pokazala velik ormar pun knjiga u raznim svjetskim i slavenskim jezicima.

Nada je bila već umorna, no oni su je još u mraku vodili uokolo po vrtu, po stajama, sjenicima, podrumima, po čitavoj kući. Radoslav, žustar i bistar dečko, svuda ih je pratio. Dragan je već spavao u svojoj koljevci, rumen u licu, kovrčaste kose i debeljušastih ručica. Kô angjelak.

— Nadam se, da ćeš češće dolaziti k nama — reče joj prijateljica uvodeći je u kuću.

U sredini medju sobama širok je prostor, osvijetljen mnogim uskim prozorcima, pod visokim šiljastim krovom. Uokolo porazmješteni su bijeli, niski stolci, široki i udobni.

— Ovdje se odmaramo nedjeljom, pišemo, računamo, ili se igramo s djecom — reče Vjera. Zatim otvori vrata, što vode u prijaznu sobicu s ukusnim namještajem.

— Tu ćeš ti spavati, a u jutro, kad te budemo zvali, pogledaj kroz prozor. Odatle se vidi more. A sada — laka noć!

Nada je bila umorna, ali je još dugo sjedjela na balkonu. Oko nje je tajanstveno disao večernji mir. Čuli su se nečiji koraci u pijesku, kućna še vrata zatvoriše i nastade potpuni mir.

— Sretna Vjera! — pomisli Nada i legne u krevet.

U rano jutro došla je da je probudi sama domaćica. Bila je sva svježa i mirisala po rosi.

— U nas se malo spava, reče. Priredila sam već zajutrak, pospremila spavaću sobu i nabrala u vrtu povrća za ručak. Baš su sluškinje namuzle mlijeko, procijedila sam ga i došla da te probudim.

Bila je odjevena u seljačkoj košulji s kratkim rukavima. Kosu je ovila oko glave kao rubac.

— Vanredno mi se svidjaš, reče Nada i pogladi je po goloj ruci.

— No eto — nasmija se Vjera zadovoljno. A sada žurno na noge i sidji. Danas nemam mnogo vremena, jer imamo kosce. Mnogo trave nema doduše tuda po tim kraškim hridinama, ali nešto se uvijek nadje.

Nada skoči s postelje i pristupi k prozoru. Dolje, u daljini blijeŝtilo se široko tamno modro more. Srce joj je uzdrhtalo, kao da je ugledala nešto neizrecivo milo. — Kako vam je lijepo! Kako si sretna! — uzdahnu, ali je Vjera nije čula. Bila je već u donjim prostorijama.

Kad se Nada malo zatim oprastala od svojih prijatelja okrene se k Vjerinom mužu pa će mu:

— Kako ste sretni, što imate ovako divan dom.

A Trdina odvrati:

— Nije samo dom, gospodjice! Moja je sreća, što sam našao ovako divnu ženu.

Zamišljeno vraćala se Nada kraškom cestom kući svojoj. Duša joj bijaše puna one tihe sreće, što je tako voljko mirisala iz svakog kutića onog milog, prijateljskog doma na Vrhu.

Po Zofki Kvederovoj.

Selma Lagerlöf

U jednom starom švedskom dvorcu nedaleko norveške granice sjedile su nekoga dne prije sedamdeset godina dvije starice. Veselo su pile čaj, jer im je od nekoliko časaka srcu bilo lakše. Najteže bilo je prošlo, i one su sada mogle da kliknju, što se sve onako sretno svršilo i što je novorodjenče došlo onako zdravo na svijet.

Osobito su se starijoj oči sjale od sreće i zadovoljstva: kako i ne bi, kad joj se malo prije rodila unučica — milo i tako dugo željkovano dijete. Druga gospodja bila joj je prijateljica i susjeda, žena mjesnog pastora. Pošto je prvo oduševljenje prošlo, gospodja pastorica izvadi iz torbe karte, razvrsta ih na stolu, da iz njih gata sudbinu novorodjenčeta.

I stara baba, gospodja Lagerlöf, nagnula se nad karte i gledala, što će budućnost da donese njezinoj maloj unučici. I izišlo je, da će se u životu mnogo mučiti i truditi, da će polaziti na duga putovanja i imati mnogo okapanja s knjigama i s papirom...

Unučica je na krstu dobila ime Selma.

U tom dvorcu, na očevom dobru proživjela je Selma svoje prve mlade godine. Uto je dvorac i čitavo imanje prodano na dražbi i čitava je obitelj morala da seli.

Pošto je Selma u Stokholmu svršila učiteljsku školu, namjestiše je negdje u pokrajini, gdje je duže vremena učiteljevala. Već je u mladim danima počela da piše, neke pjesme bile su joj i štampane, pa je već prilično rano skrenula na sebe pažnju svojih zemljaka, osobito prigodom nekog književnog natječaja, kad je dobila prvu nagradu. Tada se njezino ime razglasilo po čitavoj Švedskoj. Kad je pak god. 1891. izišao njezin roman «Gösta Berling», — slava joj se za uvijek utvrdila. S tom knjigom stupila je u redove prvih svjetskih pisaca. Lica u tom znamenitom djelu iznesena, živa su i tako prikazana, da se gotovo osjeća, kakó u njima bije krv i srce vrelo.

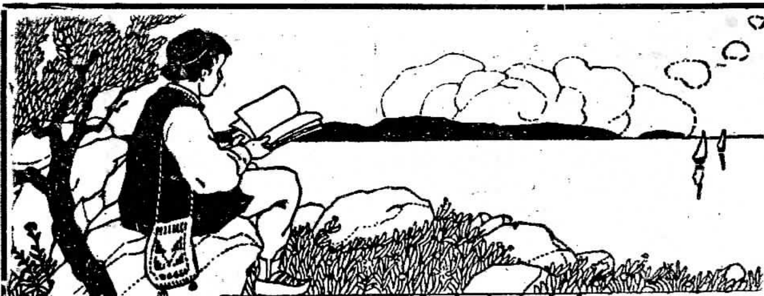
Ta joj je knjiga donijela i novaca, pa je odsada mogla da se sva posveti književnosti. Napisala je više romana i novela, izmedju kojih se najviše ističe «Jerusolim». Nijedna njena druga knjiga nije mogla da natkrili taj divni roman, ali sva se njena djela odlikuju prekrasnim opisima prirode, znanjem, dobrotom i jednostavnošću. Tako i novela «Mladenac iz Betlehema», koje ulomak donosimo u današnjem broju našega li-

sta. Tako i sve one njezine prelijepe legende o Isusu Krstu. Godine 1907. promovirana je negdašnja čedna učiteljica na čast doktora na sveučilištu u Upsali. Dvije godine zatim dobila je Nobelovu nagradu. Tim novcem otkupila je dvorac, u kome se je rodila i gdje je iz ustiju svoje dobre babe slušala mnoge priče o vilama i divovima, priče, što ih je poslije sasvim preobražene iznijela u svojim remek djelima.

Tu, na tom očinskom dobru u Marbaki, nedaleko norveške granice, živi sedamdesetgodišnja starica i danas baveći se gospodarstvom i brinući se za svoj dvorac i zemlju, za kojom je toliko tugovala, kad ju je u prvoj mladosti morala da ostavi. U onom njenom povratku pod negdašnji očinski krov vidimo i opet potvrdu one naše stare, da su svi domovi lijepi, ali svoj da je najljepši.

Sedamdesetgodišnjicu te vrlo vrijedne, zaslužne i znamenite žene proslavila je nedavno čitava švedska zemlja a s njom i cijeli kulturni svijet.

Barba Šime.

Za istarsku djecu

Prepametni kudrov

Neki stari umirovljeni činovnik tužio se, da mu je dosadno. Dok je bio u službi, vrijeme mu je u radu prolazilo vrlo brzo. Sada pak, otkad ga umiroviše, ure se vuku i vuku, da im nikada nije konca ni kraja. Najzada stade misliti, ne bi li se latio kakva posla, kojim bi sebi prikratio vrijeme. Možda da okupi oko sebe nekoliko malene djece, pa da ih nauči čitati i pisati? To bi divno bilo, ali djeca su zločesta, nemarna i tupoglava — s njima bi izgubio i ono malo zdravlja, što ga još ima.

Prolazeći jednog dana trgom namjeri se na nekakvog psa kudrova, koji ga je neprestano gledao i sve mu nekako čudno namigivao.

— Vidji, reče stari gospodin u sebi, to bi moglo da bude nešto za mene. S ovim psom mogao bih se ja lijepo pozabaviti i ne bi mi bilo ovako dosadno.

Kupi ga za dobre novce i povede sa sobom u kuću. Pas mu se učini nekako osobito pametan i on odluči, da ga čemu nauči. Nikad boljeg učenika do toga kudrova! Dostaje da mu dva puta nešto pokaže, i kudrov već to izvrši, i još kako točno.

— Donesi mi čizme!

Ne prodje ni čas i eto ti kudrova, gdje je čizme uhvatio medju zube pa ih vuče svome sretnome gospodaru. Kaže li mu, neka mu donese štap — još nije pravo dorekao, i eto ti kudrova sa štapom u ustima. I tako za tolike druge stvari, stari gospodin nema nego samo da zapovijedi i kudrov će sve da donese.

Onda je onaj činovnik otišao dva ili tri puta u trafiku, gdje se prodaju novine i kazao trgovcu:

— Ovaj moj kudrov donijet će vam svaki dan po trideset centezima, a vi mu dajte moje novine; — za drugo se ne brinite.

I zaista: on je svaki dan davao psu po trideset centezima, i pas bi svaki put donio novine. Tko sretniji od starog gospodina!

Jednog dana sretne ga na ulici trgovac novina, pa će mu:

— Gospodine, već je pola godina, što vam šaljem novine u kuću. Molio bih, da mi namirite račun.

— Kakav račun, bolan ne bio, ta ja svakoga dne dajem psu po trideset centezima.

— Vjerujem vam, reče trgovac, ali ja nemam ništa od toga. Prva dva ili tri dana mi je platio, a od onda ni jedne pare više.

Starome gospodinu nije to nikako moglo u glavu. Nego — misli ovako, misli onako, naposljetku odluči, da će otići za psom i pogledati, kuda on to sve ide. I kad je bilo sjutradan, dade psu kao obično trideset centezima i zapovijedi mu, da ide po novine. Kudrov uze u usta novac i u čas ga nestade. A gospodar za njim.

Ide gazda za njim, i vidi ga, kako je ravno ušao u dućan, i malo zatim izišao s novinama u ustima. Gazda se zakloni, da ga pas ne opazi, a onda pogleda za njim i vidi, kako je utrčao u bližnju kavanu. On brže bolje za njim. Kad on tamo ima što i vidjeti. Kudrov digao svoje prednje noge na stô i tu stao, kao da nešto čeka. Uto mu se približi konobar, pas izbaci iz ustiju novac i dobije za nj komadić slatkiša. Pošto ga je izio, uze u usta novine i odjuri napolje. Gazda stao pred konobara pa će mu:

— Tko vam je rekao, da vi dajete mome psu slatkiša?

— Pa on je sam došao jednog dana ovamo, bacio na stô trideset centezima i pokazao gubicom na slatkiše, koji su mu se valjda najviše svidjeli. Ja sam mu ih dao, i on dolazi otada svaki dan ovamo, i ja mu dajem slatkiše. A zašto da mu ih ne dam, kad pošteno plaća!

Tri kćeri

Bio jednom star kralj i imao tri kćeri, a kad bjehu već ponarasle i došlo vrijeme, da ih pouda i nadijeli, pozove ih kralj preda se pa ih redom upita, koliko i kako ga koja od njih ljubi.

Najstarija mu reče, da ga ljubi kao srebro i zlato. Otac je uda za mlada kraljevića, koji je bješe zaprosio, te joj pokloni jedno kraljevstvo. Srednja reče, da ga ljubi više od same sebe. Nju uda za mlada kraljevića, koji ju je zaprosio i pokloni joj drugo kraljevstvo. Najmladja kći bijaše dobra srca, i jer je oca najviše ljubila, reče da ga ljubi kao — sô. Kralj nato plane, jer je najmladju kćer najviše volio, i reče: — Mislio sam, da me ti od sviju najviše voliš, ali sad vidim, da me nimalo ne ljubiš. Zato mi više ne dolazi pred oči, od mene nikada dijela ne čekaj, jer ti nisi moja kći.

Kralj je imao u lijepom gorskom kraju lovačku kuću. Otada je njegova najmladja kći tamo živjela. Otac joj dade dvorbu i hranu, ali joj zabrani ikada ostaviti onu kuću. Tu je ona živjela više godina. Hranu joj je donosila vjerna služavka. I ona je rasla i bivala sve ljepšom. Jednom dodje carev sin iz drugoga carstva u tu goru da lov lovi pa se namjeri na onu kuću i ugleda kraljevu kćer. Ne vidjevši toliko ljepote nikada prije zavoli je i reče joj, da će je odvesti k njenom ocu i zatražiti dopuštenje od njega, da je smije uzeti za ženu. Tad mu ona ispripovijedi sve, kako je s njome bilo i zašto je ovdje, te kako joj je otac zabranio, da se odavde ne kreće do smrti.

Razumjevši to carev sin podje svome ocu pa mu pripovijedi sve, kako je zavolio djevojku i kako ona ne smije otići iz gore i reče: — Ja bez nje ne bih bio sretan. Ocu bijaše teško, ali se domisli, kako će nadmudriti onoga kralja, pa mu poruči, da će ženiti sina, i da mu dodje u svatove.

Kad dodje kralj u svatove, sjedoše k stolu, ali nema mlade. Tad upita kralj, gdje je mlada? Nato mu reče carev sin, da će doći. Kad dodjoše jela, ne može kralj da jede, jer mu jelo ne bijaše slano. Tada reče:

— Gdje vam je sô, da si osolim jelo?

A sluge mu rekoše, da nema soli. Sve, što je više jela dolazilo, sve mu se više grustilo, i ne mogaše već ništa okusiti, nego reče caru: — Kako vi možete živjeti bez soli? U mome kraljevstvu svaki i najveći siromah ima u svojoj kući soli. A car ga upita, dali i on jede slano? — Ta kako ne bih jeo slano, odvrati kralj, volio bih suh kruh soljen jesti negoli najbolju gozbu neslanu. Čuvši to car prihvati: — Ako vam je sô toliko mila, kako ste mogli kćer svoju prognati, koja vas ljubi kao sô?

Tad kralj spozna, kako je krivo učinio, veoma se ražali i pozove sluge, da podju tamo i tamo, u onu goru, pa da mu dovedu kćer. Nato udje carev sin i dovedavši je za ruku reče:

— Vi prije pitaste za mladu. Evo — vaša kći — moja je mlada.

Tad bijahu svi vrlo veseli, a kralj uvidivši da je nadmudren i spoznavši da ga najmladja kći od svih najvoli, dade joj svoje kraljevstvo, i tako se carević njome oženi.

Bolje dobar glas,
nego zlatan pas.

Narodna poslovica.

Neka nam poživi sadašnji paša!

Ove je riječi govorila neka baba u Bosni, u vrijeme vladanja Turaka. Najposlije pročuje za to i sâm taj paša. Začudi se tome paša, jer je znao, kakav je raji, to jest narodu, i da ga sav bijedni narod proklinje i smrt mu želi. Došavši jednoć u to selo pozove babu k sebi i upita je: — Stara! Pravo mi kaži, što ću te pitati. Mene sav narod, kako čujem, proklinje, i smrt mi želi, a o tebi kazuju mi da veliš: — Molimo Boga, neka nam živi sadašnji paša! Zašto ti meni tako dobro želiš?

— Čestiti paša, odgovori baba, da ti pravo kažem: Poznavala sam tvoga djeda. Bio je čovjek goropadan i okrutan. Jadan je narod često plakao i mnogo patio za njegova života, i svak je govorio: — Daj Bože, nestalo ga! Djed ti umre, a otac ti zavlada ovim našim krajem. Kuku lele! — procvili i proplaka narod kao guja u procijepu. Malo što narodu ne poispadoše oči od teškog prisilnog rada i teških poreza. Svatko je govorio: — Da ga Bog ubije! Narod je jedva čekao da umre. I tomu dodje vrijeme. Onda zavlada ti našom zemljom. Za narod nastade gore i crnje. Kad još tvoj sin zavlada ovuda, sav će ubogi narod skapati od teških muka. Zato se molim, da živiš, da narodu ne bude gore.

Bršljan i orah

Jednom je zeleni bršljan tužno puzao po zemlji ogledajući se, nema li gdje kakvo drvo, da ga svojim kupicama prihvati i oko njega se ovije. Domala ugleda mlad orah, dopuzi do njegova korijena pa ga zamoli:

— Dopusti mi, brate, da ovijem svijetle listiće svoje oko tvoga debla! Ničim ti ne mogu koristiti, ali ću te zato okititi. Pa kad opadne s jeseni lišće tebi i drugovima tvojim, moji će se listići zelenjeti oko tvojega debla, i ti ćeš biti mnogo ljepši od svoje braće.

A orah mu odvrati:

— Ne radi uresa, koji mi obećavaš, već poradi tvoje slabosti neka ti bude, što moliš. Zaista nisi zaslužio, da ti crvi podgrizaju svijetle i kožnate listiće.

Nato ga bršljan ovije kiteći ga svojim svijetlo-zelenim listićima tako, da nije bilo ljepšega drveta od njega.

Odsad su rasli i orah i bršljan u lijepoj slozi i zajedno se veselili svojoj mladosti srčući nebesku rosicu.

Dodje i jesen. Orahovo lišće počne žutjeti, venuti i opadati. Orah tužan reče jednom svojemu mladjemu prijatelju: — Ide zima kao oštra sablja. Mnogo je mojih drugova već prozeblo, te nisu s proljeća prolistali ni procvali. Ah, da se samo meni tako što ne dogodi! Kud bi onda naše prijateljstvo?

Ali bršljan ga tješi govoreći: — I mrtva ću te isto tako ovijati kao i sad, kad si u najljepšoj mladosti. Nikad se ne ću rastati od debla, koje me je tako bratski primilo.

Jedne godine pritisne strašna zima. Potoci se bijahu zamrzli, a rijeke pokrio debeo led. Bršljan

je tada uzdahnuo: — Ah, Bog zna, kako je orahu, samo da ga ciča zima ne umori!

Potom dodje i proljeće. Visibaba i mirisava ljubičica pomole ispod grma svoje glavice veseleći se proljetnome suncu. Breza se okitila zelenkastim resama, a jabuka, trešnja i druge voćke bijelim i ružičastim cvjetićima.

Orahove su grančice bile gole golcate. Baš se nijedan pupoljak ni listić ne razvija. Opazivši to bršljan zavapi tužno: — Jao meni, mrtav je moj drug! Ne mogu da se veselim novomu proljeću, jer sam i sâm siroče.

Drveće, koje je čulo njegovu jadikovku reče mu:

— Ne ostaj na mrtvom orahu. Otrgni se od njega i dodji k nama, koji smo čvrsti, zdravi i zeleni.

Ali bršljan im odgovori: — Moji su svijetli listići prijazno grlili i ljubili živa prijatelja, pa neka ga grle i mrtva. Nek mu budu vijenac moje žalosti.

Tako reče bršljan pa se još čvršće i snažnije ovije oko mrtvoga oraha.

Lipa

Na svome prijestolju u nebeskim dvorovima sjedio je svemoćni, slavenski Bog Perun. Otvoriše se vrata nebeske dvorane, a ljubimac sin — Sunce — pristupi ocu Perunu i reče:

— Oče, ti si ovaj svijet stvorio i učinio ga tako lijepim, da se ljepši ne može pomisliti. Molim te, dopusti, da i ja nešto stvorim.

Perun privoli, da ljubljeno Sunce nešto po svojoj volji stvori. Sin se udalji. Nakon nekog vremena pojavi se iznova pred prijestoljem oca Peruna i zamoli ga, da podje s njim, da vide, što je stvorio. I spustiše se s nebeskih visina u carstvo zemaljsko. Sunce mu pokaza krasne košnjate lipe. U hladu jedne lipe počivali su umorni radnici i blagovali svoj kruh. Pod drugim stablom sabrale se zadružne starješine vijećajući o potrebama svoga roda. Pod trećim skupljena mladež veselo pjevala pjesme u slavu Perunovu, a izmedju njih poskakivala djeca, izvodeći različite igre. Pod stablom, što je bilo na humku, prikazivao je starješina žrtvu bogu Perunu.

Opojni miris sa cvjetića ugadjao je Perunu, a tisuće pčelica oblijetalo sitne cvjetiće sišući iz njih sladjahan sok, da od njeg naprave med.

— Evo, oče, moga djela! U njegovu će hladu umorni radnici naći nakon rada ugodan počinak, zreli će se muževi sabirati na vijećanje o potrebama svoga plemena, tvoji će te svećenici za pomoć moliti i žrtve ti prikazivati, a mladež će u pjesmi i veseloj igri provoditi svoje mlade dane. U nebrojene žute cvijetke stavio sam nesamo sladjahni sok za med, nego i lijek od bolesti, koje ljudski rod najviše zatiru, a mekano drvo davat će čovjeku gradju za različite predmete.

A Perun reče: Neka lipa bude za odmor, razgovor i zabavu mojemu rodu!

Tako postade lipa, a Slaveni su, gdje su god živjeli, sadili lijepu i korisnu lipu.

Kažnjena lakoumnost

Filip je pasao krave u šumi. Svaka je krava imala o vratu zvonce. Najljepša imala i najljepše zvonce. Stranac, koji je onuda prolazio, reče Filipu:

— Ah, kako je krasno ono zvonce, što visi o vratu te tvoje najljepše krave. Koliko bi moglo da vrijedi?

— Pet lira — odgovori dječak.

— Ta je li moguće! To prekrasno zvonce pa da ne stoji više od pet lira! Ima tako divan glas, da bi ja odmah platio za nj ne pet već deset lira.

Filip pomisli, da će za ono deset lira moći da kupi novo zvonce i da će mu još ostati pet lira, te on smisli sve u jedno i proda strancu ono najljepše zvonce.

Ali krava je sada bila bez zvona, i Filip nije mogao znati, gdje se nalazi. Malo po malo, krava se udalji od svojih družica, a onaj stranac, što se medjutim bio sakrio iza nekakve šikare, prebaci joj oko vrata uže i povede je za sobom, a da Filip nije to ni opazio. Sada je tek lakovjerni dečko razabrao, kako se je dao prevariti od jednog običnog lupeža.

Učene ptice

Neki naučenjak upozna se s jednim lovcem ptica, koji ih je hvatao u mrežu, a kao mamac vezivao bi na jednom kočivu pripitomljenu veliku sovu. Poznato je da ptice čitavim jatima napadaju na ovu noćnu grabljivicu, kada je gdjegod danju primjete. — Lovac povede jednom tog naučenjaka na takav lov, pa kad su došli na jednu veliku čistinu, ispred neke šume, lovac udesi sve kako treba, a naučenjaku kaže da se sakrije u grmlje i da se ne miče. Nije potrajalo dugo a ptice se sletiše sa svih strana i sa velikom krikom i vikom udariše na sovulju. Naučenjak, kad to vidje, povika iz svega grla:

— «Trzaj konopac, mnogo je ptica.» — Ali ptice se od ove vike poplaše i odletiše kud koja.

Lovac sad ozbiljno opomenu naučenjaka, da sjedi s mirom, i da šuti, jer inače ne će biti ništa od lova.

Sada se oni opet sakriše, a ptice počeše, kao i prvi put zalijetati se pod mrežu i na sovuljugu, ali rastreseni naučenjak ne izdrža, već opet viknu, ali sad latinski: «Aves per multa sunt». I razumije se, ptice opet odletješe; a kada ga je lovac zbog tolike nepažnje ozbiljno prekorio, naučenjak se, čisto snebivajući, izvinjavaše: «A zar i ptice znaju latinski?»

Pametan sudac

Neki čovjek u svadji potegne nož i teško rani svoga protivnika. Ubojicu zatvore i sudac povede istragu; ali se odmah nadju neki ubojičini prijatelji pa dodju sucu i zamole, da krivca oslobodi, ili bar što blažije osudi, jer da nije pri čistoj svijesti. Sudac ih, smiješkajući se, pogleda i reče: «Pa, gospodo, moja i nije dužnost da kažnjavam pametne i razumne, već samo budale i one koji ne će da se opamete.»

BROJ 3. U LJUBLJANI, MARTA 1930. GOD. 5.

Gospodja majorica.

Devetstopetnaeste u poznu jesen bili su teški, užasni dani. Dva puta tučen i stoga ogorčen neprijatelj sa ogromnim snagama ponovo je nasrnuo na našu zemlju, zauzeo prestolnicu i zalazio sve dublje. Mi smo se očajno borili, ali se nije moglo odoljeti njihovoj tehničkoj opremi. Naši pješaci morali su se povlačiti sa položaja pred paklenom vatrom teške neprijateljske artiljerije, koja je sve brisala pred sobom i ništila. Ustupala se stopa po stopu. Najzad vojska je morala napustiti zemlju. Ispred nje bijaše pošao u izbjeglištvo jedan dio stanovništva, koje nije htjelo ni smjelo da sačeka neprijatelja, najveći dio onih, koji su bili bez sredstava, ostali su kod svojih domova na milost i nemilost neprijatelja, koji je na mnogim mjestima ispoljavao svoj bijes i divljaštvo.

Neprijatelj je zagospodovao cijelom zemljom i njegova se moć ubrzo osjetila. Stanovništvo je patilo, ali većinom ćutke, bez roptanja podnosilo mnoge neprijatnosti i surovosti okupatora, koji se pokazao malo čovječan.

Mnogi siromašniji stanovnici prestolnice i ostalih varoši bili su prinudjeni da se bore za život, da bi se samo održali. Pa takve je sudbe pored drugih bila i gospodja Stojanka, majorica iz Kruševca. Ona je ostala u Kruševcu prema savjetu svoga muža majora, komandanta bataljona, koji je prije rata tu bio sa službom. Praštajući se, uoči odlaska iz zemlje, rekao je:

— Trpi i ćuti. Šta bude drugima, bit će i tebi.

Gospodja Stojanka je bila obrazovana i školovana žena, ali bez sredstava. Sve blago njihovo to su jedan sinčić i jedna djevojčica, kojima je ona sad bila i otac i majka, i učitelj i staralac. Teško se je živjelo, još teže zaradjivalo. Novaca nije na pretek bilo ni prije rata, a sad pod neprijateljem jedva se kraj s krajem sastavljao. Kad je major sa svojim pukom polazio ostavio joj je sav zaostatak uštedljevine i amanet da čuva djecu i da se nekako snadje s onim što joj ostavlja, a on se nadao, da će se uskoro vratiti...

I tako gospodja majorica, jednoga dana, da bi uštedila izdatak za sječenje drva, koja je teškom mukom nabavila za zimu, pozajmi od susjeda nogare i pilu i kako je bila mlada i snažna počne sama sjeći u dvorištu drva. U početku joj je taj posao dosta teško išao, ali se ubrzo privikla i gotovo ga pjevušeći svaki dan obavljala.

Jedan neprijateljski kapetan iz mjesne komande, koji je već u nekoliko prilika vidio i upoznao mladu majoricu, a koja mu bijaše zamakla za oko, jer mu se veoma dopadala, namjerno ili slučajno, naidje jednoga dana ispred njezine kuće, baš u času, kad je gospodja majorica sjekla drva. Ma da je kapetan prestavljao vlast okupatora, koji se snebiva kad ima da ispolji svoju ćud ili ćef, ipak je nastojao, da se na lijep i učtiv način približi i dodvori lijepoj majorici. Pri prolazu on se zaustavi i nazva Boga našto gospodja majorica hladno i nemarno odgovori. Kapetan se brzo snadje, da joj se približi. Prijateljskim i blagim glasom on joj se obrati:

— Pa zašto vi to gospodjo radite sami?... To je težak posao.

I ne podižući glavu, ona odgovori:

— Što? Pa moram. Sama sam u kući i gazda i sluga, a ide zima.

Kapetan je sa strane pohlepnim pogledom promatrao ovu ženu: divna, krasna, strojna žena, puna snage i mladosti, puna ljepote i života. Stvorena za strast, za uživanje, za zadovoljstvo. Pa joj pridje korak, dva bliže.

— Griješite, gospodjo, reče, to je teško za vas... to rade Arnauti.

Mlada zdrava žena, zajapurena i oznojena, a zasukanih rukava poviše lakata, neobično lijepo izgledaše. Ona podiže glavu. Lijevom rukom podigne sa čela čuperak kose, koji joj do očiju padaše i čisto veselo i zadovoljno reče:

— Pa baš nije, već sam se navikla i ovaj me posao malo osvježi.

Kapetan nastavi:

— Nije to za vas, nije gospodjo! Vi bi mogli lakši način da izaberete da zaradite svoj hljeb i mogli bi komodnije i ljepše živjeti, kako vam priliči... Mogli bi biti prava gospodja... ja bih vam izišao u susret i pomagao.

Mlada žena i ne obraćajući pažnju na ono što kapetan govori i predlaže, reče odsječno:

— Hvala!

I nastavi sjeći drva. Ali kad ovaj ponovi svoje usluge i malo odredjenije ispolji svoje namjere, nju za čas obli po licu rumenilo stida. Osjetila je i razumjela odmah namjeru ovoga nametljivca, ali se ipak uzdrža, da mu što odmah odgovori. Osjećala se je nekako ponižena i uvrijedjena. Kapetan je postajao uporniji.

— Ja bih bio sretan, reče, kad bi vi htjeli da prihvatite moje prijateljske usluge, za vašu korist, i kad bi htjeli da primite to što ja...

U početku je majorica preplašeno i zbunjeno slušala ovoga neprijateljskog kapetana, koji joj se po svojim netraženim uslugama nameće, ali joj je

u duši sve više kuhalo. Šta li misli ovaj čovjek? Užasno je vrijedjalo i ponižavalo nedostojno potcjenjivanje časti i dostojanstva jedne osamljene žene, jedne Srpkinje, koja je bez zaštite. Ovaj čovjek gazi bezobzirno preko onoga što je jednoj ženi i majci najsvjetije. I ako zna, da joj on može nanijeti velike neprijatnosti, da je može upropastiti, da je može u ropstvo otjerati... uvredjen ponos ne dopušta poniženje i tamo duboko u duši sinu slika njenoga muža. Možda je u nekom krvavom okršaju, misli na nju i na djecu.... Držeći testeru u desnoj ruci, ona se ispravi gordo i diže glavu. Kapetanu se u ovom trenutku učini nesravnjivo lijepa.

— Teško je to za vas, ponovi kapetan.

— Možda, odgovori majorica odlučno, ali za čestita čovjeka nije. Mnogo je teže i nedostojnije to što vi predlažete. To ni jedna čestita žena ne može prihvatiti.

Prilično zbunjen i iznenadjen ovim odgovorom, on je htjede prekinuti, ali se uzbudjena žena još više okuraži.

— Vi ste kapetan, ja sam žena srpskog majora i majka. Moj muž se bori za slobodu svoje otažbine. Vi ste nas pokorili, i šta? Dolazite da njegovoj ženi činite nedostojne ponude. Zar je to oficirski? Je li to dostojno jednog oficira, kome i svoja i tudja čast treba da je svetinja?

Kapetan mijenja boju, crveni i blijedi i ne zna šta da govori. Zbunjeno posmatra ovu ženu, čiji uvredjeni ponos raste i u kome ona postaje sve ljepša.

— Je li to oficirska čast? Htjela bih znati kako bi se osjećali, kada bi neko vašoj ženi takve ponude činio. Šta biste radili?

Kapetan joj upade u riječ:

— Pazite što govorite!

Ali to još većma raspali njen ponos.

— Što? Šta mi možete? Da me uhapsite ili internirate, ili da me objesite?

Ona se isprsi, pokazujući rukom na gušu.

— Evo me, izvolite! Zato imate vlast i silu, ali nema te sile na svijetu, kojom bi me natjerali da zaboravim da sam žena srpskog oficira, da sam Srpkinja. Za to vas molim, ako imate časti i dostojanstva, ako ste čovjek, da me ostavite na miru, da se udaljite...

— Vi me rdjavo shvaćate, poče kapetan zbunjeno.

Majorica se naže malo napred i odlučno odgovori:

— Svaka prava Srpkinja ovako bi postupila i ovo rekla... A sad, gospodine, zbogom!

Četri dana provela je uzbudjena majorica u stalnoj brizi i strahu. Glava joj igra. Naslućivala je da će ovaj sukob imati zlih posljedica. Bijaše se predala sudbini, neprestano očekujući, da joj u kuću bane patrola sa kratkim pozivom u komandu mjesta. Umjesto patrole pojavio se je jedan kaplar s pismom. Zaplašenoj majorici se svedoše obrve, jeza joj postruji tijelom, jer se sjeti svega što se dogodilo. Drhtavom rukom prihvati pismo, misleći da je poziv.

Iznenadjenje i zabuna obuzeše joj dušu kad preleti očima preko prvih redova. Kakav neobičan preokret i šta sve nesrećna žena i majka osjeti, kad u pismu ugleda još tri stotine kruna. Šta je sve ovo? Iznenadjena i zbunjena gleda u pismo i novac, — ne vjeruje svojim očima, čita riječ po riječ, dva i tri puta, ne može da se razabere.

To je izvjesno onaj drski kapetan. On piše:

»Poštovana gospodjo, mnogo sam štošto prije rata i za vrijeme rata čudna i neobična doživio. Ali u svome životu nisam vidio, nisam poznao tako dostojanstvenu i uzoritu ženu. Bili ste bezdušni i grubi, ali bili ste u pravu. Vaše me riječi i ponašanje navedoše na razmišljanje i sad Vas tek cijenim i poštujem. Prilažem 300 kruna, da vam pomognem u nevolji. Ne pokušavajte da mi novac vratite, jer kada vi primite ovo pismo, ja ću biti nekoliko stotina kilometara daleko odavde. Ovime hoću da izrazim koliko cijenim i poštujem što tako dostojanstveno branite čast svoju, čast muža, koji mora da je junak i koji u punoj mjeri zaslužuje vašu ljubav i vjernost. Stekao sam uvjerenje, da vaša zemlja i narod ne mogu propasti dokle ima takvih žena i matera. Režite i dalje drva kao testeraš, ali glavu nosite i dalje visoko kao kraljica. A meni, molim vas, oprostite za drskost i nesmotrenost, kao što i ja vama zahvaljujem za lekciju i nauk. Molim vas ne raspitujte ko sam. Hvala i zbogom...«

Njoj kao da se sa duše svali veliki, teški teret. U očima joj zadrhta suza — od neke neznane, potajne radosti zaplaka se. Istoga dana odnijela je na mjesnu komandu u pismu priloženih 300 kruna i tamo predala.

Kao veliki vojskovodja, poslije sjajne pobjede nad neprijateljem, tako se je osjećala ova sirota žena uprolazu kroz kruševačke ulice idući svojoj kući: vedra, raspoložena, dignute glave, a u duši kao da joj šaputaše neki potajni glas: »Mi moramo pobjediti!«

M. Pavlović.

Žena i tjelesni uzgoj.

Jedan od najviših uzgojnih načela jest načelo znamenitog Ivana Locke »Zdrava duša u zdravome tijelu«. Ta rečenica sadržaje kratak, ali potpuni sadržaj života na ovoj zemlji. Tko ima to dvoje, taj nema šta da želi, a tko nema makar koje od toga dvoga, taj je loše sreće i teško mu je pomoći. Svrha uzgoja nije samo oplemenjivanje duše, nego takodjer i jačanje tijela. Makar kako bio neko duševno zdrav, šta mu vrijedi, ako mu je tijelo slabo i ne može da udovolji svojoj zadaći.

Klasični narodi, stari Grci i Rimljani mnogo su se brinuli za tjelesni uzgoj. To nam pokazuje tvrdi uzgoj Špartanaca i viteški uzgoj Rimljana. To nije smetalo, da se kod tih naroda razviju i izraze i najviše duševne kvalitete, naime literatura, retorika i lingvistika, kao i razne druge nauke i umjetnosti, koje nam danas služe kao uzor.

U to staro doba, kad se je tako harmonično odgajalo tijelo i duh, i kad se je smisao tjelesnog uzgoja duboko shvaćao, nisu u tom pogledu žene bile zapostavljene, nego su u istoj mjeri kao i muškarci polagale brigu uzgoju svoga tijela.

U srednjem vijeku, kad se je tijelo općenito zapostavljalo na račun duha, i žena je zapuštala svoje

tijelo i nije se brinula toliko o temeljitom jačanju tijela, koliko o površnoj koketeriji i uljepšavanju spoljašnosti. Novi vijek, a naročito najnovije doba, kad se život počeo opet obraćati prirodi, kad se opet počelo u punoj mjeri cijeniti zrak, svijetlo, slobodno kretanje, počinje i žena da polaže veću brigu prirodnom razvoju svoga tijela. Uz ljepotu ona opet usavršuje svoje mišiće i svoje kosti i nastoji, da svojoj ljepoti dade zdrav temelj. U tu svrhu žena se sve više obraća športu, gimnastici i kretanju na zraku.

Prošlo je vrijeme, kada je žena nosila dugu suknju i od mnogobrojnih športova u rijetkim prilikama, bavila se samo jahanjem u naročitom ženskom sedlu. Vremena se mijenjaju. Život čovječji prolazi kroz razne faze, sa novim generacijama, novim iskustvima i vremenom mijenjaju se ljudski pojmovi o životu, običaji, pa čak i ciljevi čovječanstva. Nekada je čovjek bio suvereni gospodar nad ženom, dok danas čovjek nešto dragovoljno, a dobrim djelom silom prilika prima ženu kao ravnopravno biće i djeli s njom život i način života.

Sa svoje strane kroz vjekove, a naročito posljednjih decenija, vlastitim svojim radom, učinile su žene vrlo mnogo za ovakvu evoluciju ljudskog mišljenja i njenog položaja u čovječanstvu. U tom pogledu osobiti napredak učinile su žene u domeni športa i uopće tjelesne kulture.

U gotovo svim granama športa, kojima se žene aktivno bave postigle su one u posljednjim godinama velike uspjehe i napredak, a kraj ovoga napretka ne da se uskoro predvidjeti.

Žene sportistkinje pokazale su se kao bolje u disciplinama, koje traže kratak, oštar i brz napor. Teže napreduju u disciplinama, gdje treba veća izdržljivost, energija i dugotrajni napor mišića. To u glavnom odgovara i fizičkoj kostituciji žene. U trčanju na kratkim stazama, jedna prosječna trkačica ne zaostaje mnogo za prosječnim trkačem. Na sto metara čovjek će preći ženu samo za 10 do 15 metara. U Amsterdamu na lanjskoj Olimpijadi postignut je ženski rekord za 100 m u 12 i jednu petinu sekunde, dok je muški rekord 10. i četiri petine sekunde. U trčanju preko zapreka, gdje je potrebna velika savitljivost tijela, žene su se još više približile čovjeku. U plivanju se je žena isto tako jako približila muškarcu in ne plaši se mnogo njegove konkurencije. U tenisu i hokeju žene su u tehnici igre toliko napredovale, da ih ima boljih u igri od muškaraca, koji je možda nadmoćan jedino zato, jer je njegov udarac jači. A tako bismo mogli nastaviti s uporedjivanjem. Razumije se, ne bismo smjeli preći na polje raznih grubih športova, kao što je, na primjer, nogomet, gdje se žena ne može mjeriti s muškarcem. Ali ta grana športa i nije pravi šport, ne odgovara ni muškim tjelesnom ustrojstvu, a kamo li bi ženskom.

Kao što u čitavom svijetu žene na športskom polju u velike napreduju, tako su i jugoslovenske žene u tom pogledu dosta napredovale i pokazale lijepih uspjeha. Ma da kod nas nove ideje, naročito u ženskim krugovima, još uvijek teško probijaju svoj put, šport je pobudio interesovanje ne samo kod žena u većim našim centrima, nego i kod žena u manjim gradovima i varošima. Treba priznati, da je tome najviše pridonijelo naše sokolstvo, koje u svojim redovima ima veliki broj žena.

Nedavno je u Ljubljani održano jedno interesatno predavanje o športima, koje goji naša žena. Predavala je generalna tajnica ljubljanskog gimnastičkog društva »Atena« i delegatkinja u upravi Jugoslovenskog ženskog saveza gospodja Minka Krofta. Ona je u svom predavanju iznijela interesantna opažanja o našoj ženi u raznim granama športa. Prikazala je početak interesovanja jugoslovenske žene za šport, a onda je iznijela današnje stanje u tom pogledu. Iz njezinog predavanja vidimo, da se je naša žena za organizirani šport i tjelovježbu počela interesirati tek pred 30 godina, kad je u Ljubljani osnovano Žensko telovadno društvo (današnja Atena). Iz društva Atena je izišla prva Sokolašica. Kasnije se je žensko sokolstvo postepeno razvijalo, tako, da je u prošloj godini doseglo vrlo lijepe brojeve. U Jugoslavenskom sokolskom savezu bilo je učlanjenih oko 9000 ženskih članova, oko 4500 ženskih naraštajki i oko 7000 ženske djece. U taj broj nisu uračunate članice bivšeg Hrvatskog Sokola i Orla. Na zadnjem Svesokolskom sletu u Poznanju učestvovale su aktivno u raznim natjecanjima i jugoslovenske Sokolice i to s velikim uspjesima. U višem odjelenju, od sedam vrsta bila je jugoslovenska ženska vrsta druga na redu. Medju pojedinicama u natjecanju bila je Jugoslovenka 4., 10., 12., 14., 20., 24. i 28. U štafeti trčanju slavenskoga sokolstva je bila jugoslovenska vrsta treća itd. Jednaku su pokazale lijepe uspjehe u raznim natjecanjima i Orlice. Slovenska Orlica je lanjske godine na medjunarodnim natjecanjima vrsta u Pragu dosegla drugo mjesto, a isto zabilježeni su lijepi uspjesi i u natjecanjima pojedinih članica Orla.

Jugoslovenke se uvelike zanimaju za zimski šport i ako se je taj šport u Jugoslaviji počeo razvijati istom poslije rata, pa je prema tome to mlad šport. Prije rata se je zimski šport gojio takodjer, ali nije imao prave svrhe. Bila je to više neka zabava negoli šport. Gojilo se je sankanje i klizanje, ali ne smučanje, a baš u smučanju je izražen pravi karakter športa. U zadnjih par godina razvilo se je smučanje ili skijanje do zamjerne visine i to ne samo medju muškarcima nego i u ženskim redovima, koje danas vole više smučanje nego li zabavno sklizanje i sankanje. Naročito se smučanjem bave Slovenke, gdje je za taj šport teren vrlo podesan.

Laka atletika je najidealnija športska grana za ženu. Naročito bi se morala žena baviti plivanjem, jer je plivanje korisno za razvoj svih organa. Plivanje bi se moralo uvesti u škole, kao obavezan predmet u gimnastičkim satovima. Ali osim plivanja i sve druge grane lake atletike podesne su za ženu, a najbolje je ako se žena može baviti svime po malo, jer će joj se onda svi djelovi tjela i sve mišićje jednakomjerno razviti.

Tenis je šport, kojim se u našoj zemlji bavi oko 1500 žena. Taj je šport privlačiv, pa je broj onih, koje se njime zanimaju prilično velik. Od toga broja ima 200 njih, koje učestvuju u utakmicama za nacionalno ili internacionalno prvenstvo. I ako je taj šport dosta skup, ipak se opaža, da se u zadnje vrijeme tim športom bavi sve veći broj naših srednjih gradjanskih žena, činovnica i komptoaristica, koje po čitavi dan proborave u slabo zračenim uredima, bez kretanja. Taj je šport veoma zdrav, a praktičan je i zato, jer ga mogu prakticirati i starije žene.

Najbolje organiziran i razširen ženski šport u Jugoslaviij je hazena, igra s loptom, koja djeluje na cijelo tijelo, a svojom kompliciranošću iziskuje živahnost duha, pa je to dobar šport u svakom pogledu. U Jugoslaviji ima 49 hazenskih klubova (u

Srbiji, Vojvodini i Bosni 36, u Hrvatskoj 3, u Sloveniji 10) sa okolo 1500 hazenašica. Državne prvakinje u hazeni za 1929. su iz Maribora.

Jugoslavenke se sve više i više zanimaju za planinarstvo. Prirodna krasota naše zemlje je pogodna za tu granu športa. Nedjeljni vlakovi su uvijek puni turista i turistkinja.

Biciklizam, motociklizam, automobilizam su športovi, kojima se žene takodjer posvećuju, ali kod nas iz raznih razloga ne u većoj mjeri. Isto tako bave se naše žene vrlo malo jahanjem, mačevanjem i veslanjem. Veslanje bi se medju našim ženama moglo ipak razviti, naročito na primorju i u mjestima uz rijeke. Medju naše najmladje športske organizacije ubrajamo Savez izvidnika i planinki (skauti), čija je centrala u Beogradu. Organizacija je razdijeljena u župe, a župe u stijegove. Ta organizacija ima odsjeke za ženske.

U našim školama sve se više pažnje podaje tjelesnom uzgoju, ali u tom pogledu mora se još mnogo toga učiniti, a da se dodje do zadovoljavajuće visine. Na primjer: treba da sve škole dobiju ženske učiteljice za tjelovježbu. To je doduše u zakonu odredjeno, ali još ima mnogo škola, na kojima učitelji podučavaju djevojčice u gimnastici. A što je još teže, ima mnogo škola, na kojima još nikako nema ženske gimnastike. Velika je potreba, da država ustanovi barem dvogodišnju školu za izobrazbu učiteljica gimnastike, koje bi se teoretski i praktički izobrazile za sve vrsti gimnastike i športa. Takova dvogodišnja strukovna škola, na koju bi imale pristupa samo kandidatkinje s dovoljnom pedagoškom spremom, bila bi kao neka predhodna institucija za visoku školu za tjelesni uzgoj, koju i bi po uzoru ostalih modernih zemalja morala osnovati i Jugoslavija. Osim toga bi morala država svake godine poslati u inozemstvo u naučne svrhe nekoliko vrsnih sila, koje bi tako upotpunile svoje znanje i došle do novih spoznaja o modernim zahtjevima tjelesnoga uzgoja.

Danas je organizacija ženskoga športa u svijetu već silno razgranana, a manifestacije žena na športskom polju sve su češće i izrazitije. Iz malih početaka ženske športske organizacije razvila se je jaka zgrada Medjunarodnog ženskog športskog saveza sa sjedištem u Parizu. Godine 1921. bilo je u tom savezu učlanjeno pet država, a godine 1929. već 23. Medju prvim zadaćama saveza je bila ideja osnivanja ženskih olimpijskih priredaba, po uzoru starih grčkih olimpijada. Iz te ideje se je razvila priredba ženskog športskog natjecanja u Parizu godine 1922. — Godine 1926. su se te igre ponovile u Goeteborgu u Švedskoj. Ove godine priredit će se ista priredba u Pragu.

Potrebno je da se žena bavi športom i gimnastikom, jer je naročito važno, da je ona zdrava i dobro tjelesno razvijena. Žena je začetnica i odgajateljica novih pokoljenja, pa joj je najnužniji ispravan prirodni uzgoj. Uz duh i ljepotu neka žena goji i čvrstoću tijela, jer će jedino tako moći da odgovori svojoj prvotnoj zadaći-materinstvu.

Grozdana.

O našim narodnim šarama.

Dr. Radovan Kazimirović, profesor, održao je 1. januara u beograjskom Dječjem univerzitetu Kola Srpskih Sestara interesantno predavanje »O našim narodnim šarama«. — O tom istom predmetu izišao je u 4. broju beogradske književne revije »Život i Rad« ovaj rad g. Kazimirovića.

Naše narodne šare jesu originalni umetnički izraz najintimnijeg osećaja i mišljenja našega naroda. U njima se nalazi sve ono što je potrebno današnjem modernom vremenu.

Po o b l i k u, naša ornamentika je prosta, jasna, prirodna i neposredna, bez izlišnih izvijutaka i zavijutaka.

Po s a d r ž i n i, ona je neposredni izraz života, prirode i duše u svima njenim manifestacijama.

Naše narodne šare se odlikuju nekom finom, srdačnom lepotom, nekom naivnom, neizveštačenom milinom, nekom slatkom romantikom...

U njima imade nečeg takvog što se taman poddara sa modernim oblicima života i umetnosti. U njima se vidi blaga ćud naše žene. Naše narodne šare pokazuju pesničko osećanje naše žene, njen vedri pogled na život, a tako isto i njen slatki »mol« pun čežnje, kojim se tako odlikuju i naše pesme.[1] One su odista pune draži i nekakve sugestivne snage...

U pogledu slikovitosti, tu je onaj prijatni čar boja ali ono što Nemci jednom rečju kažu: Farbenrausch...

[1]) Jelica Belović-Bernadzikovska. Srpski narodni vez i tekstilna ornamentika. Originalna monografija na osnovu istorijskih dokumenata, sa 14 originalnih slika. — Knjige Matice Srpske, broj 21. Novi Sad, 1907. god. str. 23.

Naši vezovi su originalni. Oni su to kako po svojoj ornamentskoj tako i po svojoj tehničkoj izradi.

Ako je istina da vez pokazuje stanje duše (»La broderie est un état d'âme« — Amiel), onda je njim odista izražena duša našega naroda.

Čuveni istoričar Dr. Frano Rački video je u našim narodnim šarama dokaz nekadanje naše velike kulture. On je savetovao da se toj umetnosti obrati veća pažnja. Mi smo pak i dalje ostali nemarni!

Naše etnografsko blago još nismo pokupili i ako ono nosi svoje naročito obeležje, koje je novo, jedinstveno. Veliko se bogatstvo, odista, ogleda u našim narodnim šarama.

Radovi iz svih naših lepih pokrajina, a naročito iz Makedonije i Bosne, predstavljaju veliku istorisku i etnografsku vrednost. Počevši od skupocenih i lepo izradjenih bosanskih ćilimova i divno izvezenih morihovskih košulja, pa do najsitnijih vezova koji se prelivaju u zlatu i svili, sve je to radjeno majstorskim rukama naše Srpkinje.

U vezovima narodnim i ćilimovima našim, protkanim devojačkom dušom i strašnim pritajenim domaćim bolovima žena, ogleda se naš život... Mnoge narodne pesme, pune mirisa useva i sela naših, našle su takodje svoje primene u šarama našim.

Što se tiče o b l i k a našeg narodnog ornamenta, to razlikujemo:

1. p r a v o c r t n i ornamenat, i
2. k r i v o c r t n i ornamenat.

Ova je podela najobičnija. Nju zastupaju Inkiostri i Titelbah.[2]

[2] Vlad. Titelbah. Srpski vez. Prva sveska. Izdanje Srp. Drž. Štamparije.

Bernadzikovska[3] pak razlikuje:

1. vez brojen (»vez po žici«), i

2. vez po pismu.

Prvi način zahteva brojanje bodova. Drugi pak iziskuje najpre crtež, t. j. šaru, pa se onda po tom »pismu« veze, držeći se označenih kontura (Vordruckarbeiten).

U rezultatu se razlikovanje Bernardzikove slaže sa prvom podelom, jer je vez brojem u stvari pravocrtni, a vez po pismu krivocrtni ornamenat.

Pravocrtni ornamenat, ili apstraktni, je najobičniji, i sastavljen je iz pravih crta raznoga položaja i dužine. On se zove u nauci i geometrijski ornamenat.

Krivocrtni ornamenat složen iz lukova i kružnih linija. On uzima svoje obrasce iz životinjskog ili iz biljnog carstva, mladji je od prvog, a često samo u jednoj boji izvezen ili išaran.

Pravocrtni ornamenat se odlikuje velikim tehničkim savršenstvom te se za te vezove i traži daleko veštija ruka nego za t. zv. »vez po pismu«. Tu se žice moraju »brojati«, jer od slučajne pogreške jednog samog »boda« cela šara gubi svoju simetriju, a time i svoju lepotu.

U njima su stilizacije biljnih, ređe životinjskih oblika. Stiliziranje valja razumeti ovako: od prirodnog oblika narod uzima samo glavne crte, a sve što je detaljno izostavlja. Pa ipak, svakoj šari on pridaje naročiti, plemeniti značaj i neku naivnu muzikalnost, koja nikada ne pokazuje disharmoniju.

Naša vezilja, Nadelkünstlerin, je prava umetnica. Ona se odlikuje velikom istrajnošću u radu, sigurnošću u potezu i pouzdanim smislom za meru.

Nije lako ni našim školovanim devojkama da na pamet nacrtaju geometrijsku figuru, a naše seljanke pak to čine savršeno, te još moraju da prilagode šaru debljini žica na tkivu.

Koliko je tu odista bistrine, zdrave mašte, jake volje, duhovitih dosetaka i minuciozne pažnje u konstrukciji ornamenata! Čovjek se, odista, mora diviti kad pomisli, kako ograničeni intelektualni život naše seljanke obuhvata toliko znanje u konstrukciji naših komplikovanih šara...

Ponekad su naše narodne šare tako komplikovane, a broj bodova im se međutim mora tačno znati, da je potrebno anđelsko strpljenje!

Često je, međutim, potrebno tražiti pomoć od »mustratorki« ili »počinjanja«, koje i Bernadzikovska u svome delu pominje. One su kao čuvarke specifičnog tipa ornamentalnog bile odista takvi autoriteti u selu da im se sve ostale vezilje rado pokoravaju. »Jednom sam — veli ona, videla staru ženu ovoga soja. Kakvom je ona pouzdanom rukom baratala s obiljem dekorativnih oblika, kako je u nje bilo istanjeno čuvstvo i veliko, istinito osećanje za simetriju, to se ne da opisati! Ja sam zadivljena, kao pred nečim svetlim i nedokučivim, stajala kraj te žene! Kao da je u svima razredima gimnazije bila odlična iz geometrije, a kad tamo, ona škole nije ni primirisala!...[4]

[3] Bernadzikovska, Srpski narodni vez, str. 72.

[4] Tamo, str. 50.

Što se tiče originalnosti našeg narodnog ornamenta to se obično misli, da je on mahom sa strane pozajmljen. Naš dekorativni slikar Inkiostri[5] misli, da ono malo naših pravih, samoniklih motiva možemo naći samo na drvorezu, na uskršnjim jajima, na tikvicama i na brvnima.

Ja mu ovo tvrđenje neću osporiti, jer verujem da je on dobro upoznat sa našim narodnim šarama, ali bih se, ipak, teško mogao pomiriti s tim da i naše stare vezene košulje nemaju svojih samoniklica.

Zna se da su svi narodi uzimali motive jedni od drugih, transformišući ih prema svojoj psihičkoj organizaciji. Prirodno je, da je i naš narod neke motive morao pozajmiti sa strane. Ali, sa tvrđenjem da se u našem narodnom vezu nalazi »neosporim« upliv tuđe kulture iz Grčke, Misira, Persije, Arabije i Bog te pita još otkuda, valja biti predostorožan. Zar srpska vezilja nije u toku vekova ništa stvorila!

Inkiostri deli sve naše narodne šare na kategorije: na I. opšte motive; II. primljene motive; i III. samonikle.

Bernadzikovska pak stavlja ih u pet perioda: I. mitološki, II. hrišćanski, III. turski, IV. klasički, i V. moderni.

I ako je nova druga podela opravdana, ipak je podela Inkiostrija, po mom skromnom mišljenju, preciznija i bolja.

Opšti motivi su oni koji se istovremeno stavljaju i nalaze kod sviju naroda u njihovoj primitivnoj umetnosti. Svaki narod na svoj način modifikuje i dalje razvija te motive. Naše narodne šare koje se rade na osnovi geometrijske mreže, došle bi, po njemu u ovu prvu kategoriju.

Primljeni motivi su naročito na našim starim ćilimovima. Prekrasnih ćilimova u najživljim bojama bilo je davno u nas. Zna se da su živopisnim ćilimovima sa Istoka čak i turski sultani darivali naše vladaoce.

A kopiranja je moglo od jednog uzora nastati. Dubrovački karavani su išli čak za Jedrene, gde je bilo dubrovačkih trgovaca. Te su veze bile i sa Skopljem i Prizrenom.

Naše žene su, osim toga, mnogo kopirale i iz naših crkava i manastira, sa onih fresaka i mozaika rađenih u vizantijsko-romansko-grčkom stilu. Pri svima boljim manastirima, i uza svakog dobrog starešinu i pri manjim manastirima, bio je odeljak za pisanje knjiga. U većim je bilo i odeljenje, obično spojeno s ovim književnim, u kome su te živopisane ikone, ili ono što treba živopisom izraditi u knjigama. Bio je i knjigovezački alat; bilo je kaluđera koji su se jednako brinuli o vezivanju knjiga i o šarama kojima su korice ukrašavali. Po sobama manastirskim bilo je sve što treba za živopis, lepih lipovih dasaka, boja, nogara, i dr.

Samonikli motivi su oni koji se rađaju u srpskoj kući između njena četiri zida, na šarenim poljima, planinama i dubravama srpskim. Takvih narodnih šara nema mnogo, ali je zato u njima izneto obeležje naše blage duše...

Dr. Radovan Kazimirović.

[5] Inkiostri, Novi srpski stil. Letopis Matice Srpske. Novi Sad, 1912. sveska III. str. 65.

Učenicama.

Na drugom mjestu govorimo o jubileju zaslužne javne radnice sedamdesetgodišnje Milke Pogačićeve. Ovdje donosimo jedan njezin napis, koji je štampan u izvještaju zagrebačke više djevojačke škole godine 1909.—10. Pogačićeva je ovaj napis posvetila svojim učenicama. Donašamo ga, jer obiluje doista lijepim i velikim mislima i jer se u njemu zrcali divna duša i srce Milke Pogačićeve.

Tiho — tiho zatvaraju se ona dvokrilna vrata, koja su do sada bila vazda otvorena, kao da su to ruke vaše škole, koje je ona širila, kao vas prima milo i drago kao vaša najvjernija prijateljica.

Kvaka je zahvatila, a po hodnicima i čitavoj školi razastrla se tišina. Mi stojimo u toj ozbiljnoj samoći i tišini i tako nam je, kao da je s vašim veselim smijehom i žamorom nestala sva ljepota naše škole, a ona sama kao da je pusto gnijezdo, iz kojega izletješe mlade ptice.

Gledamo, kako lakim, snažnim korakom odmičete svojim putem.

I pravo je. To je sudbina čovjeka, da se ne lijepi za vazda na jedno mjesto i na jednu misao, nego da napreduje.

Tamo se na uglu okrećete, kao da hoćete još jednoć pogledati svoju školu, još jednoć je pozdraviti.

I pravo je. — To je odlika srca ljudskoga, da ne zaboravlja dragih časova ni one ruke, koja ga je vjerno i nesebično vodila komadićem puta.

A mi vas pratimo pogledom brižnim i pitamo se: jesmo li vas naoružali za one teške dane, koji vas možda čekaju? I kao što se sada obazirete na svoju školu, hoćete li se onda obazirati u svome srcu na one nauke, koje smo u nju usadili govoreći:

Tvoja je škola mala država, budi valjanom gradjankom u toj državi, da to isto budeš kasnije i u svojoj velikoj domovini.

Pamti, da ćeš nastupiti veliku baštinu i budi zahvalna svim plemenitim ljudima, koji ti ju namijeniše, svim velikim ljudima, koji su radom čitavog svog života stvorili i za tebe neprolazne vrijednosti.

Nauči se biti vjernom u malim stvarima, da možeš biti vjerna u velikim, priuči se spoljašnjem redu, da te vodi do unutrašnje točnosti.

Nastoj, da budeš u svemu istinita: ne vrši svoje dužnosti samo izvana i ne zadovoljuj se samo vanjskim uspjesima, ne uči tek drugima za volju, nego misli na sebe i što bi ti sama mogla vrijediti.

Ne laži ni kao robovi, koji nisu toliko hrabri, da budu istiniti, ni kao licemjerci, koji se hoće uzdići nad druge, ni kao varalica, koji izdaje tudje pod svoje. Ne budi kao dvorezi nož, ne prikazuj se čedna pred roditeljima, a drska pred učiteljicama i družicama.

Budi dobra družica medju onima, koje su tebi jednake — pouzdana i vjerna, ali ne daj da s tobom zagospoduje ona, koja je gora od tebe. Nemoj, da iz častohlepja u nauci pretičeš druge, ali nastoj, da vazda i svuda učiniš toliko, koliko tvoja snaga zahtijeva.

Ne zlorabi svoje snage protiv slabijeg i ne budi ohola prama nižima. Znaj, da se već u ranoj dobi može očitovati veliko srce.

Raduj se igri i zabavi i nastoj, da budeš vedra i vesela, ljubi prirodu i sve stvorove božje.

Ne kloni i ne jadikuj, kad nešto skriviš, pa moraš podnijeti kaznu. Počni iznova, pa ćeš doskora izbrisati tragove pogrješke. Ne daj, da ti srce zamrači sumnja i ne misli zlo o tvojim učiteljicama zato, što ti nalažu neprilične dužnosti.

Uz ono, što moraš, radi drage volje nešto dobro, da budeš jednoć medju onima, koji sebi sami zadavaju zadaće, a ne medju polurobovima, koji tek ono čine, što im se naloži.

Čvrst i siguran neka je tvoj korak na zemlji, ali tvoja misao neka se diže k Onome, koji je vječna milost i dobrota.

Sve znanje ovoga svijeta ne vrijedi pred dobrotom srca i dobrom voljom.

Gledamo za vama blagoslivljajući sve, koje ste nas ostavile, pozdravljajući one, koje ćete opet doći — i sklopili bi ruke moleći se Gospodu, da štiti vašu dragu mladost i da vas vodi sigurnim putevima!

Žena i knjiga.

Ako svijet pripada mužu, komu pripada dom, kuća, ako ne ženi? Ko je dužan, da se brine za domaće ognjište i da pazi, da se na njemu oganj ne ugasi, ako ne žena? Komu pripada čuvanje djece, ako ne ženi. Ženi, koja je čuvarica doma treba prema tome preporučiti takodjer i knjigu, ljepotu zapisane riječi, duhovite misli, napisano razotkriveno čuvstvo. Njoj pripada na čuvanje domaća knjižnica, ona mora voditi računa o knjizi, koja nam je prijateljica u samotnim urama, koja razveseljava u žalosti i bogati u siromaštvu.

Zar si možete zamisliti dom, u kojem nikada ne gori plamen na ognjištu? Ne. Zar si možete zamisliti dom, u kojem nema lijepe knjige, koja nas zabavlja i oplemenjuje. Takodjer ne. Oganj na ognjištu i prijazna riječ životne družice šire toplotu, stvaraju toplinu doma, udružuju članove obitelji, vezuju ih, da se ne raspršе na sve strane. A zar ne čini to isto i knjiga, revija, novina? Jednako tako toplo, kao toplina ognjišta grije i knjiga, čini kuću prijaznijom, vezuje članove oko stola i stvara nerazdruživu cjelinu. Na starim kaledarima i književnim zbirkama vide se često slike, koje predstavljaju seljačku obitelj u večernjem krugu, kako svi članovi čitaju ili slušaju čitanje. Te slike nisu bez značenja, pa bio motiv još tako star. Slikar ne može naslikati dom, ne može nerazdruživu vezu obitelji izraziti, ako ne upotrebi motiv ognja na ognjištu i knjige na stolu. Možemo ustvrditi, da je knjiga doduše nov, ali svakako najjači simbol doma.

Mnogo se je već pisalo i govorilo o knjigama i njihovom značenju. Naša doba se još uvijek knjige nekako boji. Mašinalnost i športni karakter našeg vremena, amerikaniziranje javnoga života prijeti knjizi. Ne čita se onoliko koliko bi trebalo i ne čita se onako, kako se zapravo mora čitati. Mnogi čitaju

knjigu vrlo površno, a mnogi biraju samo lake knjige, koje zabavljaju. Ali treba znati, da knjigu, koja ubija samo našu dosadu uopće ne možemo nazvati pravim imenom »knjiga«. Pojam prave knjige je time poniženu. Imenom knjige možemo krstiti samo onu knjigu, koja, bila znanstvena ili beletristična, donaša kod čitanja nešto koristi za razum i srce. Takva je knjiga naša prava prijateljica. Takva nas knjiga, ako je zavolimo, neće napustiti ni onda, kad nas svi prijatelji zapuste.

Čovjek, koji ljubi knjige, ima osjećaj, kad je medju knjigama, kao da se nalazi medju samim živim ljudima. Iz svake knjige govori mu tajnim nečujnim glasom drugi čovjek, drugi znanac, drugi prijatelj. Tako osjeća svaki čovjek, koji knjigama pristupa ispravno i koji zna cijeniti vrijednost knjige.

Ali ne smijemo osudjivati one ljude, koji knjige čitaju samo za zabavu. Pa nije takva zabava zla. To je plemenita zabava, koja čovjeka duševno diže. Takva zabava može biti i od koristi, može, makar i laganije, ali ipak stalno plemeniti srce, bistriti razum. Obzorje izobrazbe se tako i neopazice širi.

Knjiga je velika učiteljica i velika uzgojiteljica. Šteta da ljudi često prepovršno čitaju knjige, pa iz njih ništa ne nauče. Često se dogadja i to, da knjigu pomno pročitamo i razumijemo, pa kažemo: »Kako lijepe ideje ima ovaj pisac, iz duše mi govori.» Ali uza sve to naše mišljenje i dalje ostaje ono od prije, jer se nismo pobrinuli, da provedemo i upijemo one ideje, koje smo pročitali.

Nijedna mati ne bi smjela zaboraviti, da knjiga može biti učiteljica i uzgojiteljica, ne samo za nju, nego i za njezinu djecu. Ne bi smjela zaboraviti, da dobra knjiga može njezinoj djeci koristiti, ali zla knjiga može porušiti ono, što je ona u svom djetetu teškom mukom izgradila. Ima dobrih knjiga, koje obradjuju pitanja za odrasle ali za djecu nisu. Te knjige ne treba davati djeci. Što nekome koristi može drugome škoditi.

Knjiga mora jednako tako, kao i svaka druga umjetnost čovjeka plemeniti. Ljudi, koji mnogo čitaju su obično dobri. Ko ne čita je nadut, surov, ne pozna života ni čuvstava. Iz knjiga nam se razotkriva trpljenje drugih ljudi. Zato oni, koji čitaju mnogo, imaju više sućuti i razumijevanja za boli i nevolje bližnjeg.

Još jednu dobru stranu ima knjiga, a tu dobru stranu ne smijemo s obzirom na dom zaboraviti. Rekli smo već gore, da knjiga združuje članove obitelji. A kome je najviše stalo do toga, da obitelj ostane u domaćem krugu, ako ne domaćici ženi? One žene, koje prigovaraju zbog izdataka na knjige nemaju nipošto pravo. One nesvjesno rade protiv sebe. Ako se u obitelj uvede navika, da u večer svi njezini članovi čitaju, da se kod kuće razgovaraju i zabavljaju, niko ih više ne će odvući na ulicu ili u gostionu. Na taj način postaje knjiga doista važna i sa socijalne strane.

Mislim, da ne činim pogrešku, ako kažem, da se u gospodskim salonima protiv dobre knjige više griješi nego u radničkim i seljačkim kućama. Susrećemo bogate obitelji, koje imaju dubok smisao za lijepu i dobru knjigu, njihove knjižnice su uzorne, s ukusom sakupljene. Ali nailazimo takodjer mnogo obitelji, koje imaju doduše dragocjeno pokućstvo, a nose najskuplje odijelo, na njihovih stolovima leže najelitnije revije, a u njihovim ormarima su najljepše opremljene knjige. Njihov razgovor se obično kreće oko mode, športa, trgovine a o tome govore i revije, koje prate. Ti ljudi misle, govore i čitaju kako nalaže moda, jer ih je stid činiti drugačije. Ne pišem ovo, da bi preobratio ljude, kojima je moda ušla u krv i meso, ove riječi namijenjene su onima, koji bi mogli takvima postati. Iz salona treba da izbacimo takozvane elitne knjige, koje jedino upropašćavaju duše, treba odstraniti modne pisce, koji ne pišu radi umjetnosti, nego radi dobitka. U naše gospodske salone treba da dodju naši pisci, u prvom redu klasici, veliki svjetski pisci, naše beletrističke i obiteljske revije. U prvom redu su gospoda pozvana, da kupovanjem knjiga pomažu pravu književnost i da omoguče stvaranje domaćim piscima. Ali treba, da te knjige gospoda i čitaju. Ako neko misli, da ne treba kulture razuma, svakako neće misliti, da mu nije potrebno kulture srca.

A kako je u pogledu knjige u našim radničkim i seljačkim krugovima? U izabiranju knjiga je u tim krugovima bolje nego li u gospodskim. Nad njima ne leži mora mode, a osim toga radnik i seljak pazi na svoje izdatke, pa knjigu sa svih strana procijeni prije nego li je kupi, jer želi imati stvarne koristi od nje. Istina je, da i u te krugove zadje loša knjiga, ali ne toliko krivnjom čitatelja. No u gosposke kuće dolazi bez sumnje mnogo više takvih knjiga.

Za seljačke i radničke žene je knjiga u domu od većeg socijalnoga značaja, nego za druge žene. Te žene bi prema tome morale biti vesele, kad im muževi nose u kuću knjigu, za koju su dali svakako manje negoli bi u jedno samo veče zapili. Ali ja sam poznavao čovjeka, koji je kupovao knjige, pa se je bojao odnijeti ih kući, da ga žena ne bi karala. Njegova žena bi sigurno bila veselija, da on mjesto kod kuće uz knjigu proboravlja svoje slobodno vrijeme u gostioni.

Ako žena želi, da im muževi ostaju kod kuće, a isto tako da im se čitava obitelj okuplja za slobodnog vremena kod kuće treba, da kući nabave dobrih knjiga, da se preplate na obiteljski list i novinu. Jedamput su se prosti ljudi sramili u slobodno vrijeme čitati, a danas toga nestaje, ali potrebno je, da i sasvim nestane. Svaka kuća, ma kako skromna bila, morala bi imati skromnu knjižnicu, koja bi duševno hranila obitelj. Ma da se govori o skupoći knjiga, knjige nisu toliko skupe, a da si svaka kuća kroz godinu ne bi mogla nabaviti nekoliko dobrih i korisnih knjiga. U par godina knjižnica se lako nabere.

Žene, ne zaboravite, da je briga za knjigu izručena u prvom redu vama. Ne branite knjigama u kuću, ne trpite, da se knjige po kući razbacuju, da se blate, nego ih čuvajte. Pazite, da slabe i plitke knjige ne udju u vaš dom, a naročito birajte štivo za djecu. Znajte, da knjiga mnogo doprinaša zadovoljstvu i sreći vašeg doma. **F. B.**

LISTAK.

Milka Pogačić.

Koncem prošlog mjeseca proslavila je na skroman način svoju sedamdesetgodišnjicu jedna od najzaslužnijih hrvatskih javnih radnica, gospodja Milka Pogačić. Štampa je tom prigodom o jubilarki pisala zanosne članke i iskazala joj je javno zasluženo priznanje. Čitava je štampa jednoglasno izrazila, da je Milka Pogačić doista jedna od najzaslužnijih savremenih hrvatskih žena i da su njezina djela na raznim poljima javnoga rada doista vrijedna najveće pažnje i priznanja. Kroz pedeset godina ona je neumorno gradila i stvarala.

Prigodom tog značajnog jubileja Milke Pogačić napisala je u jednom dnevnom listu Dr. Zdenka Marković ovo:

Gospodja Milka Pogačić snažna je i neobična pojava za naše prilike. Žena, rekla bih, velikog stila. Jedna od onih, kakvih ima vani u velikom kulturnom svijetu: žena dalekih pogleda, širokih horizonta, neslomiva, vedra, dobra i uvijek nasmijana. Izljevena iz jednog komada, obilježena čvrstim karakterističnim konturama. Ličnost izrasla nad našu okolinu baš ovom svojom neistrošivom energijom, neumornošću svojim organizatorskim sposobnostima, konstruktivnošću svojih ideja, svojim neslomivim optimizmom i vječnim humorom. Jedna od onih za koje čovjek osjeća, da su sam sobom zatvoreni krug, zatvoren svijet, cjelina. Na takvim nema ništa neskladno, raspršeno, razbijeno. Pozitivne vrednote. I ako je ona danas 70-godišnja jubilarka, na njoj nema ništa ni staro ni zastarjelo, ništa opstalo, ništa usko, konzervativno, ništa što bi govorilo, da ta žena pripada još tamo polovini prošlog stoljeća.

Milka Pogačićeva je stvaralačka priroda. Takav temperamenat i takva energija morala je da sebi nadje puta u svijet medju ljude, jer bi inače ta snaga u njoj očajala. Stvaranje je glavno obilježje njezina bića. Ona je mnogo, mnogo radila, ali se isto tako i mnogo borila. Ljudi je nijesu razumijeli, stvarali su joj zapreke, kočili njezin rad, ali ona je znala prokrčiti sebi put do cilja, znala je da stvori sebi prilike i — što je još važnije — da si stvori i nadje ljude, koji su joj trebali. I tako, kolikogod su se u jednu ruku uzile i stješnjavale prilike oko nje, u drugu su se kao same od sebe širile, rastvarale i pripravljale joj put. I ako ona uslijed ovako loših vanjskih prilika nije onako intenzivno stvarala prema vani, kako bi to ona htjela i željela, i svojom golemom energijom i mogla, ona je u sebi neprestano gradila, u glavi joj se je vječno rojilo od samih planova. Istaći valja jedno, da su ti njezini planovi bili uvijek realni.

Ona je stvarala svagdje, gdje se je našla: i kao učiteljica u školi i kao socijalni radnik u životu i kao pisac i pjesnik kod svog pisaćeg stola. Njezin se pjesnički, socijalni i pedagoški rad popunjuju, pokrivaju, jer su iznikli iz iste potrebe duše: da se drugima daje.

Ta njezina osebujna stvaralačka snaga javila se najprije u školskom radu. Ona nije nikada u školi bila »školnik«, već uvijek umjetnik. Treba samo otvoriti njezinu knjigu »Iz mojega svijeta« (1905.) pa da se o tome uvjeri. Zbirka je to ode nekoliko novela iz života njezinih djaka. Junaci su joj uvijek djeca. Doživljaji s njima uvijek — tragedija. A ona medju njima psiholog liječnik, koga zanimaju baš oni specijalni slučajevi. Napose valja spomenuti onu majstorsku novelu »On i ja« pa »Eugen«. Te dvije novele izišle su ovih dana u posebnoj knjizi. Osim toga treba spomenuti novelu »Četvrta zapovjed«, »Jedan od suvišnih« i druge. To je živa pedagogija, koja pokazuje put do duše dječje.

Dvadeset godina radila je na osnovnim školama, (1880.—1901.), dok ne postade 1901. učiteljicom zemaljske više djevojačke škole u Zagrebu, a 1909. ravnateljicom više djevojačke škole smjera kućanskog u Zagrebu, koja je bila namijenjena praktičnoj ženskoj naobrazbi. Tu sada počinje i opet stvaranje u drugom pravcu. Škola je ta bila sasvim njezino djelo. Ona je izradila ne samo naučnu osnovu i nacrte za sve uredjenje, već joj je dala i — dušu. Milka Pogačićeva je — možemo mirne duše reći — tu školu i gradila. Ona je svaku onu ciglu posvetila svojim veseljem i svojim mislima. Ona se uzidala u nju. To je bila jedina škola do sada u nas, koja je bila lijepa, koja je imala kulturno lice, u kojoj je bilo toplo. Bila je ona dom veselja za učenice i nastavnice. Radilo se u školi, u kuhinji i u vrtu. Škola je pripravljala žensku mladež za život u kući, u porodici. imala je četiri razreda kao ostale djevojačke škole, a onda kao nastavak — jednogodišnji tečaj, u kojemu se učilo: kuhati, šivati, prati, upućivalo se u vrtlarstvo, odgoj djece, kućansko knjigovodstvo, gradjanska prava itd.

Drugo polje, na kome je Milka Pogačićeva mnogo učinila i stvorila, bilo je polje socijalnoga rada. Najprije se je taj njezin rad koncentrirao oko Udruge učiteljica, kojoj je bio prvi zametak u Klubu učiteljica, osnovanom 1901. Milka Pogačićeva bila je duša i središte i kluba i udruge, kojoj je bila predsjednica od 1904.—1914. Odatle se razgranjavao njezin rad. Brigu je svoju sve više stala da posvećuje djeci. I tako je osnovana Sekcija za našu djecu, kojoj je bila zadaća da zaštićuje bijednu siročad, da osniva za njih ferijalne kolonije, skloništa, kolijevke, domove. Sredstva su se imala namaći sakupljanjem, zato je uvela Dječji dan u lipnju koji se odonda slavi svake godine. Novcem od toga prvoga Dječjeg dana otvoreno je prvo sklonište 1909. na Josipovačkoj cesti (sada ulica Mošinskoga u Zagrebu) i prva kolijevka. Godine 1910. osnovano je sklonište na Sušaku, koje je godine 1913. smješteno u posebnu vilu, koju je kupila Udruga učiteljica. Milka Pogačećeva je bila prva, koja je kod nas osnovala ferijalne kolonije za boležljivu i tjelesno nerazvijenu djecu. Prva je kolonija bila poslana odmah iza I. dječjeg dana (1908.) u Novi Vinodol (60-tero djece).

Godine 1909. kupljen je dvorac Milkovac u Presečnom kod Križevaca i uredjen za kolonije. Godine 1911. preuredjen je stari Frankopanski grad u Kraljevici, koji je vlada ustupila Urugi, kao oporavilište za djecu i za članove Udruge, a osim toga je tu bila otvorena i škola za praktična ženska zvanja.

Najveći uspjeh Milke Pogačićeve u radu oko Udruge bio je Dječji dom (1912.), podignut zapravo iz ništa, sakupljanjem na Dječji dan i prinosima dobrih ljudi. U njemu je smještena kolijevka, sklonište i dom za djecu bez roditelja. Taj bi već rad ispunio jedan ljudski život!

Ali Milka Pogačićeva je i osim toga radila: za vrijeme rata vodila je s učiteljicama praktičnih tečajeva bolnicu Crvenoga Križa (do 1917.), zatim je bila poslovodja u Ratnom kumstvu, koje se brinulo za žene i djecu ratnika. A kad se ono pretvorilo u Materinstvo, društvo za zaštitu siromašnih matera, ona se, (iza kao je godine 1921. penzionirana) sva posvetila ovoj instituciji. I danas još radi tamo i ima nove planove, koje će naskoro provesti u djelo.

Valja još spomenuti i njezin literarni rad. Prva joj je pjesma štampana u Vijencu 1876. Prva knjiga pjesama izišla je 1885., a drugu je izdalo Društvo hrvatskih književnika 1912. Godine 1905. izišla je knjiga »Iz mojega svijeta« i roman »Ispovjest«. Godine 1929. izdala je Narodna knjižnica njezino sasvim moderno pisano Kućanstvo. Štampom je izišla i nekoliko knjižica za malu djecu (slikovnice) i dječji igrokazi »Badnja noć« i »Junačko srce«. Pedagoški članci, pripovjesti, pjesme izlazile su joj po raznim časopisima, napose u Domaćem ognjištu, časopisi za školu i kuću, koji je uredjivala od 1902.—1911. Pjesme su Milke Pogačićeve najbolji njezin izraz. Borbene su, jake, pune plemenitoga prkosa i ponosa, a opet vedre i svijetle kao i njezina duša.

To je eto u krupnim potezima povijest jednoga bogatog života i jedne jake ličnosti.

† Anka Hühn.

Nakon duge i teške bolesti umrla je u Beču plemenita i naobražena Zagrepčanka Anka Hühn. Njezina smrt teško je pogodila mnoga zagrebačka dobrotvorna društva i uopće zagrebački ženski svijet, jer je njezino djelovanje na polju dobrotvornosti, usprskos prirodjene skromnosti pokojnice, bilo veliko i blagoslovno. Medju ostalim bila je predsjednica Roditeljskog vijeća, član Školskog odbora Domaćinske škole i dugogodišnji član Stross-

BROJ 4. U LJUBLJANI, APRILA 1930. GOD. 5.

Najprije majka...

Izišao sam iz suda. Ispitavanje je bilo uzbudljivije nego bilo kakva advokatska obrana: jedna žena je izložila svoj život, koji su rastrzale dvije snage, neprijateljske, namjesto da budu savezne: ljubav i materinstvo.

Optužena je bila žena od kojih trideset godina. Toliko je izjavila da ima, ali nije izgledala tako mlada. Možda je nekad bila lijepa, kao što su obično plave žene, čiji sjaj i svježina očiju zadovoljavaju pogled, ali kod kojih čovjek ne pomišlja da ispituje pravilnost crta ni izraz lica. Već uvela, odebljala i sa opuštenim obrazima raspolagala je još samo sa nešto malo neusmiljene umilnosti, što je mogao biti znak, da je nekad bila graciozna. Glavna karakteristika te fizionomije bila je blagost.

Medjutim, Žana Monkler, — tako se zvala —, ubila je svog ljubavnika sa osobito odvratnom podlošću, iz revolvera, noću, dok je spavao. Njen ljubavnik je bio radnik mehaničar, koga su izstražni organi pretstavljali kao vještog u svom zanatu, sa dobrom zaradom, ali isto tako i kao ubojicu, grubijana, nasrtljivog u piću, a jako naklonjenog alkoholu.

Za nju to nije bilo dovoljno opravdanje. Optužena je u ostalom nosila ime svog muža koga je napustila u Lilju, odakle je vodila porjeklo, da bi pošla za svojim ljubavnikom u Pariz, zatim u Ženevu, i najzad u Savoju. Taj muž je pretstavljan kao miran i simpatičan čovjek. Na taj način, sve okolnosti su ženu, koja je izvršila zločin prikazivale kao malo dostojnu sažaljenja.

Ali evo što je ona odgovorila na pitanja istražnog suca, prvo hladno, zatim sa sve više uzbudjenja, u koliko je dalje zalazila u svoju biografiju. Povezao sam njene odgovore u jedan blok, i, mislim, dosta vjerno:

»U Lilju smo mirno živjeli. Moj muž je bio muž kao i svaki drugi, ne mogu ništa protivno da kažem. Preko nedjelje je provodio, dane na polju, na radu, a nedjelom je bio sa svojim društvom. Na mene nije mnogo mislio, a ni na malog Tenjoa. Ali, tako to obično biva. Onda, imao je jednog prijatelja, Kloda Labara, koji je često dolazio k nama. To nije bio običan prijatelj. Izišao je živ, poslije mnogo pretrpljenih muka, iz jednog rudarskog okna gdje je bio zatrpan tako, da su svi držali da je sigurno poginuo. Mene je dovodilo do suza, kad mi je pričao kako je bio u onoj rupi bez hljeba, pa čak i bez žigica. Htjeo je da budem njegova. Nijesam mogla biti i jednog i drugog. Jednog dana mi je rekao: — Hajde da pobjegnemo zajedno. Odgovorila sam mu: — A mali? — On ima svog oca. — Ne, neću da ga ostavim. Ostavila bih muža, to ne kažem. Ali Tenjoa nikad. Navaljivao je više puta. Najzad je rekao: — Pa lijepo, povedimo i njega.

Pristala sam. Otišli smo jednog jutra i imali smo čitav dan pred sobom prije nego što Andre Monkler ma što sazna. Došli smo u Pariz. Imala sam nešto zaštednjenog novca što sam donijela od kuće. To sam ponijela. To je bilo moje pravo. Klod je lako našao mjesto. Znate, novine su pisale o njegovoj propasti u rudniku. Čak su ga i fotografirali. Samo, još prvog večera imali smo zajedno jednu prepirku. Mali nije htjeo da se uspava, a ja sam činila sve što sam mogla da ga uspavam. Klod je postajao nestrpljiv.

— Daj mu jedan šamar! — rekao je.

— Gotovo ga nikad nisam tukla.

Ipak, da ga nebih ozlojedila, udarila sam Tjenoa. Dijete, prije nego što je počelo da plače, gledalo me je nekoliko trenutaka.

Ne znam da li zbog toga što se desilo te večeri, ali Klod nikako nije mogao da snosi malog. U prvo vrijeme još je nekako i išlo. Klod je slušao što sam mu govorila. Pravio mi je poklone od novca, koji sam mu davala. Ali dijete ga se bojalo.

Djeca, ona su kao i životinje, odmah poznaju tko ih voli, a tko ih ne voli. Onda, Tjeno bi uvijek bježao čim bi vidio tog čovjeka. Ali njegov vješti strah dosadjivao je mom čovjeku — pravo je da i to kažem. Onda je on uvijek trčao za djetetom da ga vrati natrag i udarao mu šamare, a dijete se deralo više nego što je bilo potrebno.

Naša kuća nije bila vesela, još manje nego ona u Lilju. Kad čovjek dobije neku naviku, više ne može da se toga odući. Čim bi Klod vidio dijete, on bi ga udario. Kad ja nijesam bila tu, onda mu nije udarao jedan šamar nego i više. Ponekad sam nalazila i modrice na njemu. Nije odmjerao snagu. Dijete nije bilo njegovo i on se nije ustručavao. Zbog toga nijesam više smjela ni da izlazim. Ostajala sam u kući sa Tjeneom ili sam ga vodila sobom. Nedjeljom Klod je htjeo, da ga ostavim samog kući, ali kad je vidio da ga konstantno vodim sobom onda više nije htjeo da provodi nedjelu sa nama.

Jednog dana poslao me je da mu kupim duhana. To nije bilo daleko i nisam mislila da se za nekoliko minuta može nešto desiti. Kad sam se vratila, kod kuće nije više bilo nikog, ni njega ni Tjenoa. Pitala sam vrataricu:

— Gdje su se izgubili njih dvoje?

— Otišli su u kolima svi troje.

— Kako svi troje?

— Da, vaš muž, (svi su mislili da smo vjenčani) dijete i još jedan čovjek.

— Kud su otišli?

— Ne znam.

Odmah sam se sjetila i otišla na sjevernu stanicu.

— Voz za Lilj, molim vas.

— Tamo na onom peronu. Sad će baš da podje.

Brzo sam otišla na taj kej i našla tamo Kloda. Stajao je pred jednim kupeom i sa nekim govorio.

— Gdje je Tjenoa?

— Nije tu.

Ali ja sam otvorila vrata i vidjela Tjenoa, koga je zadržavao jedan Klodov prijatelj, neki radnik koga sam poznavala i koji je bio iz Lilja. Odmah sam ga uzela. Kondukteri su vikali: — Silazite brzo iz voza.

Odmah sam sišla sa djetetom. Klod mi nije ništa rekao i vratili smo se. Kod kuće sam ga pitala:

— Zašto si htjeo da ga pošalješ u Lilj?

— Bolje bi mu bilo kod njegovog oca.

Možda bi mu zaista bilo bolje kod njegovog oca. Ali ja nijesam mogla da pristanem na to. Kad žena ima djecu ne treba da napušta svoga muža, to je istina. Ali, svako čini što može, a ako djeca ostanu bez majke onda nikad nisu prava djeca. A ako ih ona povede, onda smetaju drugima i onda se sa njima vodi rat. Samo, to se sve saznaje kasnije, kad se stvori drugi život, ili kad dodje do zločina.

Od tog dana kad sam vratila Tjenoa kući, ništa više nije išlo kako treba. Klod je jednako pio i sve je više tukao dijete. Kad sam ga ja branila, onda je tukao i mene. Ja sam ga uvijek branila, ali ipak nijesam mogla da napustim Kloda. Prije svega, polagala sam na njega. Zatim, već sam bila napustila muža. Svi bi mislili da sam neka pokvarena žena. Tako smo otišli u Ženevu, a poslije smo došli ovamo, gdje su nam nudili rada. I sve je išlo jednako na gore, razumijete li. U Parizu je Klod imao zabave a ovdje ga ništa nije zanimalo. Jedino zadovoljstvo što je imao to je bilo da bije dijete.

Jedno veče vratio se još napitiji nego obično. Držao je revolver u ruci.

— Pazi se, rekao je, pun je.

— Što će ti to?

— Hoću da obračunam s malim.

— Sa kime?

— Sa Tjenoem.

Htjela sam da mu otmem oružje. On me je odgurnuo. Počeo je da nišani na dijete. Ja nijesam smjela ni da se maknem, bila sam sva hladna. Čekala sam, znala sam, ako učinim najmanji pokret, da će Klod pucati. Ali dijete se takodjer nije ni maknulo. Plašilo se je a nije bilo svijesno. Kad je moj čovjek spustio revolver, ja nisam ništa rekla. Stajala sam jednom nogom na postelji, a drugom na podu. Pucala sam iz neposredne blizine, u sljepočnicu, gdje je sigurna smrt. On nije ni trenuo. Sve je bilo svršeno.«

*

Kad je optužena završila, pokrila je lice rukama, kao da ne bi vidjela scenu, koju je opisala. U tišini koja je poslije nastupila, predsjednik je postavio ovo pitanje:

— Što ste poslije učinili?

Ona je dala slijedeći odgovor, koji je potresao sve prisutne:

— Poljubila sam dijete. Za njega sam to učinila.

H. B.

Dva državnika o ženi.

Veći broj evropskih listova objavio je članak italijanskog premijera g. Benita Mussolinija, u kome on oštro napada ženu kao javnu radnicu i upućuje je na njenu prirodnu dužnost domaćice i majke. Sam članak g. Mussolinija glasi:

»Čuveni Napoleonov odgovor carici: »Gospodjo, ja sam se oženio s vama da mi dajete djecu, a ne savjete!« činio mi se i pored sveg cinizma, vrlo mudar i ja dijelim to mišljenje s Napoleonom, ma da bih ga, nema sumnje, izrazio s drugim riječima no što je to učinio veliki francuski car.

Moderna žena zaboravlja prvi zadatak koji ona duguje civilizaciji. I zato sam ja protiv žena, koje se bave politikom.

Žena nije ništa stvorila. Pogledajte u kome god hoćete pravcu, bilo na umjetnost, zakonodavstvo, ili medicinu, nigdje ne ćete naći ništa, što je žena stvorila, a što bi moglo ostati potonjim pokolenjima.

Žena može da podražava, ali ne da stvara. Čak i modele haljina za nju, najbolje modne crteže ne rade žene nego i to stvara muški spol.

U politici je ista stvar. Žene u parlamentu su samo uljezi, koji izazivaju zabunu. One su rijetko sposobne da ocijene svu dubinu i zamašnost zakona, a trude se da potvrde svoje mjesto i glas time, što se stavljaju s onu stranu zdravog razuma i parlamentarne filozofije.

Žena se ne može brinuti o budućnosti čovjekovog roda i u kući i u parlamentu u isto vrijeme. Ona treba da izabere ili jednu ili drugu stranu, a kada su već Priroda i Bog odredili ženi da bude majka roda čovječjeg, onda toliko bolje ukoliko ona osjeti prije da upravljanje državom i općinom treba da ostavi ljudima.

Ja nipošto nijesam za potpunu emancipaciju žena. Nije svijet toliko napredovao, koliko mnogi misle da je. Naprotiv ugrožen je danas ženskom emancipacijom ne samo domaći mir, nego i napredak čovječanstva s gledišta eugeničara.

Diagrami, koji su mi nedavno bili pokazani, jasno su mi predočili opadanje radjanja u cijelome svijetu i veoma je zanimljivo podvući da je to opadanje naročito jako u onim zemljama, gdje žene uživaju potpunu slobodu i gdje im je dozvoljeno da uzurpiraju mjesta, koja su ranije zauzimali muškarci.

Psihološki žene su vrlo nepogodne za politiku. Lijepo je to reći, da su žene dobri zakonodavci u stvarima koje se tiču kuće, dakle za zakone o djeci, rastavi braka i tako dalje, ali se pri tome ni ne sluti kakvu nesigurnost za državu znači uredjivanje ovih odnosa po ženskoj pameti.

Za zakone, koji su bili dobri, kažem samo to da su žene pri njihovom donošenju služile kao orudje, jer je muška saradnja pri tom bila uvijek vrlo jaka,

ne samo pri izglasavanju, nego i pri pisanju zakona, koji muškarcima treba da zahvale što su praktički mogući.

Jeste li ikada vi poznavali jednu odista praktičnu ženu? Ja nisam, ma da svaka čast ženskim članovima moje porodice! Žene su pravi blagoslov Božji u životu, ali najveće djelo odredjeno za njih jeste da ostanu kod kuće, da čuvaju svoju djecu i da daju nježnu duhovnu podršku ljudima, kojima je to tako potrebno.

Žene vole da se zabavljaju, sentimentalne su i romantične od rodjenja. Sa muškarcima je sasvim suprotna stvar. Slabi spol ne samo da je povjerljiv nego i lakovjeran. Dovoljno je da nekoj ženi kažete: »Ja te volim!« i ona je presretna.

Uvijek sam govorio, da su žene inferiorne ljudima, ali im odajem puno poštovanje kazujući da su one pored fizičke slabosti često hrabrije od ljudi.

Žena je za čovjeka kao neko ogledalo: odražava sve što on želi da ona predstavlja. Zato, u politici će žena dvanaest puta promijeniti mišljenje za vrijeme glasanja o nekom zakonu. Ona će lako pristati da glasa u korist jednog prijedloga zbog toga što čovjek koji se zalaže za njega ima kovrčastu kosu i lijepe oči i onomad se vrlo ljubazno ponašao prema njoj.

Žene nemaju svoje vlastite volje. Na njih ljudi tako lako utiču i prava je bajka da je nekog čovjeka žena učinila velikim. Nijedan čovjek nije stigao do veličine zato što ga je tobože žena neodoljivom snagom vukla gore.

Naprotiv mnogi veliki ljudi, carevi, kraljevi i državnici duguju svoju propast ženi, koja je srušila sve što su oni godinama gradili. Tu opasnost vidim ja sada i za čitave narode. Žene su se uvukle u zakonodavna tijela, jer im je muški spol dao ta mjesta, bilo iz učtivosti, bilo iz slabosti, bilo iz mješavine jednog i drugog.

Osim jedne manjine modernih žena, žene uopće ni ne žele da udju u politički život. Kažem, da kada bi se preduzeo plebiscit u zemljama, gdje žene imaju pravo glasa, ni 40% žena ne bi odlučno reklo da želi za sebe politička prava. A one koje bi kazale: da, kazale bi to samo iz svog ženskog inata, jer im je u samoj stvari ta misao već i dosadna, ma da one imaju tako malo svojih vlastitih misli.

Kakva korist od ženskih glasova kada žene, razume se glasuju za onu stranku za koju glasuju i njihovi muževi, obično zato što one i ne razumiju zašto to čine?

Žena je mnogo više zainteresovana svojom kućom, izuzev ako odista ne uzima politiku ozbiljno. A one žene kod kojih je taj slučaj, potpuno zanemare domaći život i ugodnost svoje porodice. Muž trpi.

Proći će vjekovi i vjekovi prije no što žene dovoljno shvate političku igru i postanu korisna politička snaga.«

Talijanski je premijer Benito Mussolini, kako vidimo iz ovoga članka, protiv stupanja žena u javni život, protiv njihove emancipacije. On predlaže, da se žene vrate kući i porodici, jer im je tu pravo i jedino mjesto. Učestovanjem u politici žene, po Mussoliniju, unose mnoge zabune i pometnje, a država i društvo ne samo da nemaju od toga koristi, već trpe ogromnu štetu. Jednom rječju, žena je niža od čovjeka u svakom pogledu, i ona ne treba ni da ulaže truda i volje da bi se pokazala ravna njemu.

U vezi s tim člankom, a povodom proslave 80. godišnjice Tomaša Masaryka napisala je u zagrebačkoj reviji »Riječ« Radmila Petrović jedan članak, u kojem kaže: Vrlo je interesantno sjetiti se što je jedan drugi veliki državnik, predsjednik čeckoslovačke republike Toma G. Masaryk govorio o ženama. Još mnogo prije on je u jednom svome predavanju iznio neke svoje misli o ženskom pitanju. Pogledi T. G. Masaryka sasvim su različiti od pogleda Benita Mussolinija. On ne samo da ne odriče ženi sposobnost za politiku i za staranje o javnim poslovima, već je čvrsto uvjeren da izmedju žene i čovjeka ne postoje nikakve stvarne razlike, i da su oni medjusobno sasvim jednaki. Po njemu, vjerovanje da je žena intelektualno slabija od čovjeka, nije ništa već jedna obmana: samo je velika šteta što se ta obmana održava isto tako i medju ženama kao i medju ljudima. On ističe da ništa manje ne misli jedna žena, kojoj je dužnost da vaspita više djece, od muža, koji za to vrijeme vrši neki kancelarijski posao, ili obavlja koji zanat van kuće. Argumenat protivnika feminizma da je žena osjećajna, a čovjek razuman, i da zbog toga mora stalno postojati medju njima nejednakost, po Masaryku je isto tako samo jedan od nedovoljno potvrdjenih i neopravdanih razloga, koji idu na to da bi se žena zadržala u potčinjenom položaju prama mužu. Isto je to i sa isticanjem, da je žena moralnija od čovjeka, i da baš stoga ona ne treba da stupa u javan život, kako ne bi izgubila štogod od te svoje moralnosti, i kako bi mogla da bude u tome pogledu zaštita čovjeku. »Žena i čovjek su neprestano zajedno, medju njima je tako intiman kontakt, da takove razlike ne može ni biti,« piše Masaryk: on nalazi da nemoralnost, ako je ima u društvu, ne treba popravljati time što će se žena zadržati u ranijem položaju prema mužu, već da je treba liječiti na drugi način, isto tako kod ljudi kao i kod žena. Što se tiče tjelesne razlike nju ističe i Masaryk i naglašuje, da je žena samo »muskulozno« slabija od čovjeka, ali sumnja da je i »nervno«. Na nerve gore utječe neprestani život uz djecu i staranje o njima kad su bolesna, nego posao van kuće. Zbog svega toga, Masaryk smatra da je došao do pravilnog zaključka kad kaže da »izmedju čovjeka i žene postoji potpuna jednakost.«

Kada su ljudi i žene sasvim ravni jedni drugima, onda nema ništa što bi im smetalo da imaju i jednaka zanimanja na svim poljima, »u koliko, razumije se, svojim spolnim funkcijama žena nije upućena na specijalna zanimanja.« Oni koji su protiv emancipacije žene, istući često da je nečovječno pustiti ženu da se bori s mnogim nezgodama u javnom radu. Po njima, nepravedno je da žena, kao slabija, ima za konkurente ljude, kojima je mnogo lakše da se bore i pobjede. Zbog takve konkurencije, žena je unaprijed osudjena da podlegne. Argumenat o konkurenciji rada, po Masaryku je »potpuno prazan«. Poslovi, koje bi žene vršile nisu tako teški i nepristupačni, žene ih mogu obavljati bez ikakve bojazni da će im oni donijeti mnoge i nepredvidjene nesreće. Medjutim baš isključenje žena iz društva donosi goru i strašniju konkurenciju, — konkurenciju ljudi medju sobom, koja mora postojati, jer ljudi imaju da izdražavaju žene i kćeri koje ništa ne privredjuju.

Što se tiče poslova, koje žene mogu vršiti u društvu, Masaryk smatra da su im se bez prava odricale sposobnosti za njih. On je nabrojao samo ne-

koliko od mnogobrojnih poslova, da bi pokazao koliko neistine ima u tvrdjenju da žene nisu u mogućnosti da ih vrše. U literaturi žene su se vrlo mnogo javljale, tako da se tamo, pored imena muškaraca, često sreću i imena žena sa velikim i pravedno zasluženim renomeom. Politika, po Masaryku, isto tako nije nepristupačna ženama, a tvrdnja da će zbog postupanja žena u politiku porodica propadati, sasvim je neistinita. Najzad ne treba nikako zaboraviti da ne će svaka žena ni željeti ni htjeti da aktivno učestvuje u politici i da budę poslanik.

Od drugih zanimanja, za koje se ženama spore sposobnosti, Masaryk navodi jedan primjer: vršenje ljekarske prakse. U to doba, kada je on držao predavanje, ženama se nije dopuštalo da budu ljekari, i ako su svršavale medicinu. Jedan profesor iz redova protivnika žena, rekao je, da žene nisu za tako grub posao. Medjutim taj isti profesor, preporučivao je ženama da se posvećuju teškoj dužnosti bolničara i njezi bolesnika. Na tom primjeru Masaryk pokazuje koliko su »prazni« razlozi protivnika žena, i koliko se ne može njima vjerovati, kad dokazuju, da su žene nemoćnije i nesposobnije od ljudi. Kao najjači dokaz koliko vrijednosti imaju razlozi te vrste, Masaryk navodi ovo: Najčešće se čuje da je žena nježna, osjećajna, moralna i da je »religija najpogodnija za ženu«. Ma da se tim ne slaže, Masaryk u jednom momentu pretpostavlja da je tako, pa se odmah pita zašto onda ljudi, koji tako misle, odriču ženi pravo da može biti »bar toliko aktivna« u crkvi kao čovjek. Slični primjeri protivurječnosti, u koju, zbog nedostatka pravih razloga upadaju svi oni, koji žele da žena ostaje potčinjena mužu, mogu se navesti u masama. Svi oni jasno pokazuju koja je vrijednost takvih razloga i čemu oni služe.

Po Masaryku, razvitak ženskog pitanja treba da vodi razvitku porodičnih i drugih društvenih odnosa. Brak treba da bude želja svih ljudi i svih žena. Čistoća braka, po Masaryku treba se naročito njegovati. Masaryk smatra da se treba ženiti i udavati samo jedamput u životu, i on je veliki protivnik poliandrije i poligamije, bilo u kom obliku se one javljale: on je za »jednoženstvo potpuno, strogo, ne smije biti mnogoženstva i mnogomuštva ne samo u isto doba, nego ni jedno za drugim.« Naravno, da bi se onda umnogome trebala promijeniti shvatanja, koja su se ukorijenila kod svijeta. Obično se ističe, da je ženin poziv od prirode da bude majka, i da je zato potrebno, da ona ima više moralnosti i više staranja za porodicu nego čovjek. I ako shvaća i osjeća koliko odgovornosti ima u majčinoj dužnosti, Masaryk ipak ne odvaja na taj način u porodičnom životu majku od oca. Po njemu ako je prirodan poziv žena da budu majke, isto tako je prirodan poziv i ljudi da budu očevi. U pravoj, čistoj porodici ne može se dopustiti da čovjek bude manje moralan nego žena, i uopće da ima drukčiji, povlašćeniji položaj, bilo u kom pogledu, od žene. Pravi porodični život moći će se tek onda razviti kad muž i žena budu u svakom pogledu potpuno ravni jedno drugome.

Dobri odnosi u porodici u mnogome su pokolebani prostitucijom. Po Masaryku, ustanova prostitucije, koju i država dopušta, najviše unosi nezdravog u društvo, i najviše šteti porodici. Žene treba da se bore protiv prostitucije svim silama, jer ona ruši društvo. Ona ne stvara samo pale žene, već isto tako i pale ljude, kojih ima u društvu u velikoj mjeri. Priznavanjem prostitucije, u društvu se stvaraju dva morala: moral muški i moral ženski. I dok ženski moral ne dopušta mnogo šta, dotle muški moral ide tako daleko, da stvara sasvim propale ljude. Medjutim, pravi moral može doći samo i jedino onda ako bi se uništilo to dvojstvo moralnosti. Kao što se kod nekih feminista traži u prvom redu ekonomska jednakost muža i žene Masaryk ističe da je za zdrave društvene odnose ito tako važno, ako ne čak i važnije, da jednakost ide i dalje, da izmedju ljudi i žena postoji i moralna jednakost. Po Masaryku, prave i istinite jednakosti izmedju ljudi i žena može biti tek tada, kada ljudi budu sasvim svijesni da su i u pogledu morala jednaki sa ženama, da ne mogu, zbog toga što su muškarci, raditi ono, što su do tada u ime svog, muškog morala, radili, i kada žene budu shvatile, da je njihovo pravo da traže od ljudi isti način života kakov ljudi od njih traže.

To je u glavnom mišljenje T. G. Masaryka o ženskom pitanju. Ono je u najvećoj suprotnosti sa mišljenjem B. Mussolinija o ženama. Dok Masaryk smatra da društvo trpi od toga, što su u njemu žene još zapostavljene i što ne mogu da se potpuno izjednače sa ljudima. Mussolini se bori protiv toga izjednačenja, jer vjeruje da će ono donijeti mnoga zla i nesreće cijelom društvu. Što je naročito zanimljivo i važno istaći, Masaryk je svoje napredne ideje iznosio mnogo ranije, dok je žensko pitanje bilo, može se reći, još u početku razvoja: Mussolini se davno zastarjelim predlozima izlazi sada, kad je već u svima državama sasvim raščišćeno s onim životom žena, u koji on hoće da ih vrati!

Misli Ellene Key o domaćem uzgoju.

Dijete odgajati — to znači njegovu dušu nositi u njegovim rukama, njegovu nogu postaviti na jednu usku stazu.

Ja govorim samo onima, koji misle nove misli i prema tome da prestanu odgajati po starima.

Često puta je i kod modernog uzgajanja još živo surovo vlastoljublje, koje uskipi kod roditelja, kad je dijete uporno: »Nećeš — rekne otac ili mati — ja ću te onda naučiti silom, ja ću ti istjerati samovolju iz glave!«

Ali iz djeteta se ne istjeruje ništa. Naprotiv može se mnogo šta u njega utjerati, što je inače moglo da ostane na polju.

Samo za prve tri godine potrebna je neka vrsta dresuru, da se stvore pretpostavke za jedan bolji odgoj. Dijete je tada veoma osjetljivo, da je često laki tjelesni bol ili užitak jedini jezik, koji dijete potpuno razumije i prema tome je to neophodno sredstvo kod neke djece, da se uvježbaju u nekim stvarima. Ali ima djece, za koju su oštrija sredstva i u ovom ranom dobu sasvim nepotrebna, jer čim se dijete može sjećati udarca, ono je već previše odraslo, da mu se udarci daju.

Zacjelo da se dijete mora naučiti poslušnosti. Ali ako je ta poslušnost postala od najnježnijeg vremena navikom, onda je dovoljan samo pogled, jači glas, jedna riječ, pa da dijete bude poslušno.

Ali, ako je propušteno postaviti temelj poslušnosti dok je dijete bilo malo, onda će njegova samovolja postati neugodna, kad odraste.

Na primjer — neprestano drečanje male djece treba odviknuti. Kad smo se osvjedočili, da to drečanje nije uzrok bolesti ili kakve druge neugodnosti — ušutkujemo dijete obično udarcima. Ali to ne uklanja volju djetinju i ne izaziva u duši djetinjoj drugu predstavu, nego tu, da odrasli male biju. A to nije uzgojni pojam.

Naprotiv, ako se dijete, koje dreči odmah osami i kada se to osamljivanje izvodi strpljivo i bez popuštanja svaki put, onda se kod djeteta stvara iskustvo, koje ga upućuje, da ne dreči. — Tučenje djeteta je djelo nasilja nad djetinjom voljom, a s ovim drugim načinom dijete samo počinje da svladava svoju volju. Tučenje izaziva strah i zato dijete još jače dreči. Drugi način, to jest osamljivanje, stvara u djetetu iskustvo. Ono je kažnjeno osamom, jer je smetalo drugima. Jednu kaznu dobiva dijete na životinjskom stanovištvu. Druga ga kazna upućuje na velike temeljne zabune ljudskog uzajamnog života. Kad naše razpoloženje prouzrokuje nerazpoloženje drugih, oni nas sprečavaju da to svoje raspoloženje provodimo.

Mala djeca moraju se naviknuti na lijepo ponašanje, n. pr. za stolom i drugdje. Ako se svaki put, kad se nepristojnost ponovi, dijete odmah izvede na polje, jer onaj, koji je drugome neugodan mora ostati na samo — dijete se uči pristojnosti na pravi način.

Uopće su prazne prostrane sobe idealne, da se u njima uzgajaju djeca, dok su prepunjene, moderne sobe radi djece nezgodne.

Ako se radi o kakvoj opasnosti, od koje hoćemo da ulijemo strah djetetu, to se mora pustiti da sama stvar djeluje zastrašujući. Jer ako mati n. pr. tuče dijete, što dira u svijeću, to ništa ne koristi. Dijete će dirati svijeću čim mati izidje iz sobe. Ali ako se pusti, da se dijete opeče o svijeću, — tada će je zacjelo pustiti u miru.

U zrelijim godinama, kad dijete zloupotrebljava nož, pušku ili slične predmete, mora kazna biti privremeni gubitak toga predmeta. Mnogi bi dječak radije podnio kišu batina nego li gubitak dragog predmeta.

U odgoju djeteta treba biti dosljedni, mora se uvijek na isti način nepromjenljivo postupati, brzo i energično. Mati, koja čas bije, čas prijeti, jednom podmiti, jednom plače, jedamput zabrani i odmah zatim dozvoli, mati, koja ne održi ono što zaprijeti, —. ne prisiljuje dijete na poslušnost, nego neprestano brblja, ruži — jednom riječju, koja učini koji put ovako, koji put onako, a koji put opet drukčije, ta nema pravog načina odgajanja.

Često je dijete kao lopta u rukama odraslih, koji nemaju pravog načina za odgajanje. Odrastao čovjek morao bi da poludi, kad bi kakvi šaljivi gorostasi jedan jedini dan postupali s njim onako, kao što on godinama postupa sa svojim djetetom.

Djetetu ne treba komandovati, nego ga treba isto onako pristojno osloviti kao i odrasloga, da se tako i sam nauči pristojnosti.

Dijete ne treba nikada hvaliti, nikada siliti na milovanje, nikada obasipati poljupcima, koje dijete obično kinji (pretvara se). Odgovarati na djetinje znake nježnosti, ali svoju nježnost može se ograničiti često na sam pogled.

Isto tako ne treba dijete prisiljavati da izražava kajanje, da moli za oproštenje i slično. Time se u djetetu odgojaja dvoličnost. Koliko je značajnije kajanje, koje dolazi samo od sebe, duboko osjećana molba za oproštenje, toliko je bez vrijednosti iznudjeno kajanje.

Oni, koji odgajaju moraju često misliti: Bi li bio ja sporazuman, da se samnom postupa onako, kao što ja postupam s mojim djetetom? —

Nikada se od djeteta ne smije silom iznuditi neki dar. Samo primjerom treba iznuditi darežljivost. Dijete ne smije da od roditelja na lak način dobije stvar, koju ono onda daje nekome drugome. Dar djetinji treba uvijek da sadrži u sebi ličnog uloga, rada ili žrtve.

Dijete treba naučiti, da ozbiljno vrši neke domaće poslove i da od toga dobije neku malu nagradu. Od te nagrade ono će dobavljati darove ili naknaditi ono što je od svog ili tudjeg imanja pokvarilo. Ali ne treba nikada dijete nagradjivati na sitne nuzgredne usluge, za koje se samo ponudi, ili za koje ga se zamoli.

Na svakom koraku treba da se dijete susreće sa stvarnim iskustvima života, nikada ne treba brati trnje sa njegovih ruža. A to odgajatelji najmanje razumiju.

Razni moderni ljudi brane batine u uzgoju djece. Dijete je, vele oni, mala životinja, kojoj batine najviše koriste. Oni, koji tako govore ne znaju ništa ni o djeci ni o životinjama. I životinje se mogu bez batina odgojiti, doduše samo od ljudi, koji su savršeni ljudi.

Kad bi se sastavila statistika o »izgubljenim sinovima«, bilo bi medju njima zacjelo više bijenih nego razmaženih.

Komenski točno karakterizira tjelesnu kaznu u odgajanju, kad uporedjuje odgajatelja, koji se batinama služi, sa muzičarem, koji bi svoj neskladni instrument udešavao pesnicama, u mjesto da upotrebi uho i laku ruku da ga udesi!

Na sve fine procese u duševnom životu djeteta, na njegov nepoznati, zapleteni tok, na drhtave, osjetljive osjećaje djeluju batine raskidajući, brkajući i uslijed toga su bez ikakve duševno odgojne moći.

Želi li se odista odgajati, mora se u prvom redu poslije prve dvije do tri godine djetinjeg života i sama pomisao na udarac izbrisati iz sredstava za odgajanje. Najbolje je, ako roditelji zaključe, da već od rodjenja djetinjeg nikako ne upotrebljavaju udarce. Jer, ako su počeli s ovim komodnim sredstvom, to nastavljaju s njime i dalje i često protiv svoje volje i odluke.

Tučenje djeteta spada u isti niski kulturni stadij, kao i tučenje žene i služinčadi, vojnika i zločinaca.

Žena u svom domu.

Od pamtivijeka se žena brinula za svoj dom. Nastojala je svim sredstvima, da ga učini što ljepšim, što udobnijim. Možda je tu igrao ulogu i instinkt ženske, koja nastoji da svom mužjaku učini dom tako lijepim, da i ne treba da čezne za tudjim domovima...

Danas se kod uredjivanja domova često zovu u pomoć strani ljudi: umjetnici različnih kategorija, koji svoje ideje dovode u sklad pitanjima mode, umjetnosti, prostora, svijetla itd. Ali kako li su često takovi domovi pusti, hladni, bez udobnosti! A žena, ako nastoji da unese malko svoga, malko topline i ženskosti u taj produkt umjetnosti i mode — koliko li je kadra da učini!

Umjetnici su često samo umjetnici ili pak egoisti, koji žele, da se o njima govori i da se prepoznava njihov stil i njihove osobine na prvi mah. Često traže da budu originalni — s više ili manje uspjeha. Katkada idu u tom tako daleko, da postanu pravim diktatorima — u tudjem domu. Ima stanova, u kojima svaki komad pokućtva, svaki zastor, smještaj slika, tapete... sve ima svoje znamenovanje po principu umjetnosti.

Ali zato ipak nije zahtjev modernoga uredjivanja stana, da bude, protivno od spomenutoga, sastavljen bez ikakova principa umjetnosti, ne, stan treba da bude istodobno i moderan, i u stilu, ali i udoban. Prije svega takav, da se u njem osjećate »kod kuće«, i da se usudjujete hodati, sjedati i kretati se u svom vlastitom domu!

Tu počinje rad žene. Katkada se sa tako malo sredstava polučuju tako lijepi efekti: iz pletenih košaračkih fotelja s divanom možete da napravite s par jastuka ili zgodnim prevlakama »klub garnituru«; zgodnim smještajem pokućtva stvorit ćete udobne kutiće, u kojima se tako lijepo može čavrljati, i ne samo u dvoje. Uopće neka bude težnja u stanovima, da oni budu što udobniji, pa ma i ne bili onako simetrični, kakovi su bili nekad, sa stolom nasred sobe. Neka umjetnici samo prave svoje planove, žena će sa svojim prirodjenim instinktom već naći ono, što tim planovima nadostaje — ako samo hoće.

Ali žena mora kod uredjenja ili preuredjivanja stana i štošta da zna. Prije svega, što se tiče znamenovanja i djelovanja različnih boja. U mnogih žena prevladava — pod utjecajem starije generacije — »strah pred bojama«, t. j. jake ili sočne boje posmatraju »nefinima«, a finima ili uskusnima što tamnije, mrkije i beznačajnije boje. Sadašnja pak generacija često u tom pogledu griješi katkada i tako, što obratno od prošle generacije upotrebljava suviše jarke boje i boje, koje se medjusobno odbijaju. To vrijedi u prvom redu za sklad izmedju prevlaka odnosno tapetarija na pokućtvu, boja zidova, sagova jastuka, sjenila itd. A da i domaćica valja da bude odjevena u haljine, koje su u skladu s bojama okoline, zaista ne bi trebalo naročito isticati, kad ne bismo često vidjeli, da žene tome ne posvećuju dovoljno pažnje.

Kako i inače nije sve za svakoga, tako ni iste boje nisu za svaku sobu. Dok su primjerice svijetle boje vrlo lijepe za spavaću sobu ili dječju sobu, posve su neukusne za muški radni kabinet, jer ne djeluju ozbiljno.

Valja da držimo na umu i to, da boje naše okoline znatno utječu na naše raspoloženje i da svaki čovjek reagira na izvjesne boje na izvjestan način. Tko još nije na sebi okusio, kako na njega djeluju primjerice različne boje u prirodi. Vedre proljetne šare nas uzdižu u vedro raspoloženje, a tmurne jesenje boje djeluju na vrlo osjetljive duše upravo plačno i tmurno. Nedavno se opazio u posve neobičnoj mjeri, kako boje djeluju na bolesnike. Žućkaste i jarke žute boje vrlo povoljno utiču na melankolike, pa su u nekim sanatorijama već stali da prostorije za duševno malaksale obojadišu žutom, a ne bijelom bojom. Žuta boja djeluje povoljno i na aktivnost u radu. U tvornicama su pronašli, da su radnici u žutim sobama kud i kamo bolje i više radili, nego li radnici u prostorijama, bijelo oličenima. Psiholozi dokazuju čak, da crvena boja cinobera budu u ljudima surove i nasilne instinkte, a tamnije crvene boje djeluju često tako, da potištuju. Grimizno crvena boja je nasuprot odlična za prostorije za reprezenciju, u kojima se ima izražavati dostojanstvo. Nije li se od pamtivijeka grimizom prikazivalo dostojanstvo i časti?

Ružičasta i narančasta boja djeluju na ljude većinom vedro i toplo. Stoga su često tako oličene djevojačke sobe, ali i veranda, različna predsoblja, a gdjekada i blagovaonice.

Ljubičaste boje privlače sanjarske duše katkada upravo bolećivo, dok na trijezne, realne naravi ne djeluju, ili ih čak odbiju. U vezi s crnom bojom može da ljubičasta djeluje vrlo povoljno, naročito za prostorije za primanje žena.

Modra boja djeluje tako, kao da proširuje prostorije i stoga je vole uzimati za manje prostorije, koje imaju da izgledaju veće. Ali mnoge nijanse modre boje nekako su hladne i ukočene, i nije uvijek lako učiniti, da modra soba bude i udobna.

Najprikladnija boja za prostorije, u kojima se vrši duševni rad, na pr. za radne sobe, školske prostorije itd., je zelena. Ipak valja ispitati i tu ćud ukućana, jer ima ljudi, koje zelena boja upravo odbija.

Eto nekoliko misli o udobnom uredjenju stana i o bojama stana. Možda će se kome činiti i pretjeranim, da treba toliko promišljati, da se stan uredi zgodno. Ali to ovisi o tom, koliko tko voli svoj dom i koliko želi da bude udoban, udoban i za njega i za prijatelje i znance kuće.

Strojopisarice.

Po svim kancelarijama svijeta danas se piše strojem, a za pisanje na stroju upotrebljavaju se najviše žene, jer su one taj posao najsposobnije. Njihovi su prsti mnogo brži nego prsti muškarca, one pišu mnogo brže i spretnije nego li muškarac. I kod nas se pisanje na stroju bavi mnogo žena, a bez sumnje i medju našim čitateljicama ima strojopisarica ili daktilografkinja, pa ne će biti suvišno, pro-

govorimo li malo o pisanju na stroju i li promotrimo kako pisanje na stroju utječe na zdravstveno stanje onoga koji piše.

Nesumnjivo je, da je pisanje na stroju vrlo umarajući posao, pogotovo ako se obavlja neracijonalno. Da to bolje uočimo dobro je, da promotrimo tjelesni i duševni rad jedne strojopisarice.

Pretpostavimo da jedna pisarica piše dnevno oko 30 pisma po 30 redaka. To nije mnogo. U jedan redak stane 60 slova i znakova, što znači 60 udaraca po tipkama. Na jedno pismo otpada dakle 1.800 udaraca, a na 30 pisama lijepi broj od 54.000.

Promotrimo prvo rad jedne tipkačice, koja tipka sa kažiprstom ili prigodice i sa srednjim prstom. Rad ovog prsta je velik, jer on samac mora pritisnuti svaku pojedinu tipku, kod toga obilazi priličan put, prelazeći, od tipke do tipke, a osim toga upotrebljava i podlakticu. Statističari su izračunali, da ovakav od tipke do tipke tapkajući prst prevali dnevno 2 kilometara.

Osim toga troše se mnogo oči i nervi, jer oči lete neprestano sa manuskripta na tastaturu i pismo, a onda opet na manuskript. Pri tome kida se duševna nit riječi i rečenice. Duševno naprezanje je veće, jer se jedan dio mozga upotrebljava za traženje tipka i kontrolu natipkanog teksta, a onda opet za traženje izgubljene niti u manuskriptu.

Povratimo se sada na gore pomenuti broj od 54.000 udaraca po tipkama, to će nam biti jasno, koliki tjelesni rad moraju obaviti taj jedan prst, ruka i oči a koliko se opet mora naprezati mozak brzo kontrolirajući ovakav rad.

Obratno kod racijonalnog slijepog pisanja sa 10 prstiju je rad ovih posve mehaniziran. Kao kod igrača na glasoviru, svaki prst ima svoje polje rada. Posao, kojeg su obavljali prije dva prsta, razdijeljen je ovdje na svih 10 prstiju. Vrdanje rukom i skakutanje tih dvaju prstiju prestaje, a prema tome prestaje i gubitak i vremena. Ruke stoje na jednom mjestu, a i podlaktice su mirne. Utrošak snage je manji. Klepetanje stroja je tiše i uši se štede. Slike se riječi ne prekidaju, jer oči su uprte samo u manuskript i nemaju da kontroliraju prste. Duševno naprezanje je mnogo manje, jer je takovo pisanje racijonalno.

Da i »tipkačica« brzo nalazi tipku usljed dugogodišnje vježbe, ne smije nas zavarati, jer ona ipak potrebuje kod toga, ako i u manjoj mjeri, kontrolu mozga dok nadje tipku.

Kod racijonalnog tipkanja je manuelna spretnost tako mehanizirana, da se duh ne treba baviti kontrolom tipkanoga, nego samo manuskriptom. Pri tome su ustanovili, da kod ovakog pisanju sliku riječi ili još bolje slova te riječi, primaju samo oči i automatski ih prenose na prste, koji odmah mehanički, ali posve sigurno udaraju odgovarajuću tipku. Te slike niti dolaze u mozak, niti prouzročuju u njemu pojmove. Da je tome tako, dokazuje činjenica, da sa takovom tipkačicom možete razgovarati o bilo kakovoj temi, dok ona istodobno prepisuje brzo jedan čitljivi manuskript ili štampani tekst. Prepisavanje jednog teksta na stranom jeziku zadaje »tipkačici« velike poteškoće, jer — kako sam već spomenuo — kod nje svaka riječ izaziva pojam, kojega ona prenaša na prste. Kod stranog teksta joj je to nemoguće i radi toga ga ona teško prepisuje. Racijonalna pak tipkačica prepisuje svaki jasni tekst u bilo kojem njoj nepoznatom jeziku, glatko i bez pogrješke. Tumačenje tome leži u činjenici, da ona ne prima sliku riječi u mozak, nego da njenu sliku prima samo oko i mehanički prenaša na odgovarajuću tipku.

Fiziološka istraživanja i iskustvo u praksi dokazala su, da je slijepo pisanje sa 10 prsti najizdašnije, a kod toga najmanje zdravlju škodljivo.

Dakako ova metoda pisanja zahtijeva veću vježbu, no zato je ono u svakom pogledu bolje i za zdralje i za dugotrajni uspjeh.

Kako na svijetu ima mnogo strojopisara, a od njih su većinom ženske, to se sve naprednije države bave i njihovim zdravstvenim prilikama iz socijalnih razloga. Ove države su provele točna istraživanja u tome pogledu, jer vremenom strojopisarice napuštaju ovo zvanje, udaju se i postaju majke, a od nervoznih i bolesnih majka, koje su svoje zdravlje uništile neracijonalnim tipkanjem, ne može da bude zdravi naraštaj. Zato treba ne samo racijonalno tipkati, nego treba posvetiti pažnju i drugim okolnostima, koje evo navadjam:

Prvo prostorija, u kojoj se piše, treba da je simpatična, to jest čista, svjetla i zračna. Pisaći stroj treba da je tako postavljen, da izvor svijetla bude po mogućnosti iza pisarice. Svijetlo ne smije biti niti prejako niti preslabo. Stenogram, pismo i tastatura treba da su podjednako rasvjetljeni. Temperatura treba da je oko 20 stupnjeva C., a zrak da ima 40.50 posto vlage. U prostoriji treba da vlada tišina. Telefon, zvonce, tranzmisije, liftovi, zavadjaju pažnju pisarice i smetaju. Posao treba da je na cijeli dan jednako rasporedjen. U jutro neka se diktira i piše na stroju, a pri koncu posla neka se vrijeme upotrijebi za prepisivanje ili za umnožavanje. Kod dnevnog rada od 8 sati, treba da je iza 4-satnog rada jedan odmor od 2 sata. — Kod neprekidnog dnevnog rada treba se barem pol sata odmoriti. U nekojim uredima vlada rdjav običaj, da šefovi prije pauze ili dnevnog odmora izdiktiraju još neka pisma, koja moraju biti prepisana u brzini. Ovakav postupak je najmanje racionalan i higijeničan, a troši veoma nerve i snagu pisarice, jer se pri tome obično uzbudjuje. Izgubljenu snagu treba nadoknaditi dobrim i dugim snom, kao i potpunim nedjeljnim počinkom. Jedna pisarica, koja je 6 do 8 sati na dan tipkala, obavila je i tjelesno i duševno jedan veliki napor i zato ima pravo na mir u subotu popodne i cijelu nedjelju. Ako želite, da vam vaša tipkačica ostane uvijek zdrava i korisna, dajte joj prilike, da svoju istrošenu snagu potpuno nadoknadi. Dulji oporavak na čistom zraku, u gorama ili na moru od velike je koristi. Dugog plesanja, planinarstva i tenis sporta treba se strojopisarica svakako kloniti.

I ako su mnoga opažanja činjena, nije se moglo ustanoviti, dali pisanje na stroju prouzrokuje kakvu naročitu bolest ili štetu za zdravlje. Sve neprijatnosti, koje ovaj posao prouzrokuje su iste, kao i kod onih zvanja, koja se obavljaju sjedeći u zatvorenim prostorijama. Mnogi se tuže na nervozu, na općenite neugodnosti, kao glavobolju i pritisak na želucu. Istraživanjem se je ustanovilo umor nekojih mišića, boli u ramenima, grčeve u prstima ili u zglobovima ruke. Više izgleda, da su opravdane boli ćutila. Što se tiče očiju, to može biti razumljivo, jer oči mijenjaju neprestano pogled, sad na koncept, sad na stroj. A pomanjkanje konceptnog držala, ili ako se koncept krivo postavi, još više zamara oči. Či-

tanje koncepta, koji leži na stolu, nije nikako preporučljivo.

Što se tiče ušiju, to se ustanovilo, kod nekojih opadanje sluha. Takodjer se nekoje pisarice tuže na šum u ušima. Nervoza ne mora biti posljedica baš strojopisa, ali joj može biti uzrukom konstrukcija tijela ili pomanjkanje pravog izbora zvanja. Jer i za ovo zvanje mora čovjek imati sposobnosti i naklonosti. Normalni tjelesni razvoj i normalna ćutila su preduvjet. Dalje mora se imati gibivost prstiju. Duševni preduvjeti su dobro pamćenje, pažljivost, nesmetenost, sabranost, brzo shvaćanje važnijeg, spretnost te dobra školska prednaobrazba. Slabi malokrvni i nervozni ljudi su nesposobni za to zvanje. Svakako bi bilo dobro ispitati sposobnost po liječniku i psihotehničaru. Prije 18. godine ne bi se smio niko prihvatiti toga posla.

Što se tiče stroja, treba nastojati da on pravi što manje buke, bilo tipkanjem bilo pomicanjem valjka. To se može postići podlaganjem pustene podloge, izmjenom otvrdjelih gumenih valjaka ili uopće izborom valjanog pisaćeg stroja. U ostalom na tome rade svi tvorničari pisaćih strojeva, da bi stroj proizvadjao što manje buke.

Radi ispravnog držanja tijela kod pisanja valja naročito posvetiti pažnju stolu, stolcu naslonu, potpornju za noge i držalu koncepta. Sjedalo, stol i tijelo moraju se slagati. Ploha stolca treba da je malo kosa prema nazad. Klinasti jastuk može tu pomoći. Na stolcu treba sjedjeti sa cijelim sjedalom, a ne samo na rubu. Svakako treba da je tijelo ledjima naslonjeno. Disanje mora biti jednolično duboko. Češće treba načiniti kratku pauzu i što dublje lagano udahnuti i izdahnuti, da se pluća isprazne. Noge mora da se odupiru o pod, a još bolji je jedan kosi potporanj. Stol ne smije biti klimav, niti previsok, nego mora odgovarati visini stolca. Podlaktci i ruka moraju biti u istoj ravnini. Nadlaktice treba prirodno uz tijelo prisloniti. Držalo koncepta treba da je iza stroja tako, da tekst bude nad strojem. Iskustvo je dokazalo, da konceptno držalo treba da bude 40 cm nad stolom, 12 cm nad gumenim valjkom i da stoji pod kutom od 60 stupnjeva, udaljeno 28 cm od očiju. Udaljenost tijela od prednjeg dijela stroja treba da je 13 centimetara. Kod pisanja na stroju pri umjetnom svijetlu ne smije svijetlo nikako u oči padati. Bolje da je na konceptnom držalu pričvršćeno. Potrebna rasvjeta je od 50 do 100 svijeća. Pisanju na stroju treba odmah ispočetka posvetiti valjanu pažnju, jer mnoge tjelesne i duševne smetnje potječu od nedostatne prvotne obuke odnosno pravilne vježbe.

M. Tasch.

LISTAK.

Aktivnost Jugoslavensko Ženskog Saveza.

Jugoslavenski Ženski Savez poduzeo je sve korake, da se u novi činovnički zakon ne unese nijedan paragraf, kojim bi se zapostavljala žena činovnica. U tu svrhu predao je ministru pravde predstavku s molbom da se u odbor za reviziju zakona postavi i žena. Osim toga zamoljen je ministar pravde da nastoji oko toga da se poveća odmor ženi činovnici prigodom porodjaja.

Javni skup žena činovnica u Beogradu.

Na inicijativu Jugoslavenskoga Ženskoga Saveza i Alijanse Ženskih Pokreta održan je u Beogradu sastanak žena činovnica, na kome se raspravljajo o tome što žene činovnice zahtjevaju od novoga činovničkoga zakona. Naročito se naglašavala nepravda prijašnjega činovničkoga zakona, po kojemu žena udata za činovnika ne dobiva potpuni dodatak na skupoću. Sa tog je skupa poslana rezolucija zakonodavnom odboru i predsjedniku vlade.

Prva žena kod nas imenovana članom povjerenstva za cenzuru kinematografskih filmova.

Aktom ministra unutrašnjih poslova od 3. marta 1930., a na predlog banske uprave imenovana je gdja Danica Bedeković, tajnica Jugoslovenskoga ženskoga Saveza članom povjerenstva za cenzuru filmova u Zagrebu.

Novoosnovana ženska stranka u Austriji.

U Austriji je osnovana nastojanjem Marijane Hainisch prva ženska stranka.

Da su se na to odlučile utjecale su na austrijske žene političke prilike u njihovoj domovini. One su opazile, da se strančarstvo u njih počelo razvijati u tolikoj mjeri, da bi moglo postati štetno za razvitak njihove male zemlje. Izgledalo je, kao da su interesi stranaka u svakom slučaju preči od interesa države i od interesa pojedinca čovjeka. Strančarske strasti raspirile su se u tolikoj mjeri, da su ljudima oduzimale mogućnost, da prilike pravo progledaju i prosude. Stoga se javljaju austrijske žene s novim geslom: »mi hoćemo da se učini kraj političkim borbama u našoj domovini, a pomagati ćemo samo onu političku stranku koja bude pokazivala čvrstu nepokolebivu volju, da se brine isključivo samo za napredak svoje zemlje. Opća bijeda našega naroda zahtjeva, da i desnica i lijevica odustane od svojih ekstremnih zahtjeva, jer tako dugo, dok se energija troši samo u borbu izmedju tih dviju strana, ne može, da se naša zemlja ekonomski pridigne«.

Program nove ženske austrijske stranke sadržaje ovih šest točaka:

1. austrijska ženska stranka je politička organizacija, koja teži za unutarnjim i vanjskim mirom za materijalnim i duševnim napretkom svoga naroda.

2. Ona hoće da stane na put strančarskim trzavicama i da izmedju pojedinih stranaka upostavi shvaćanje i razumijevanje, ali tako da pri tom sačuva svoju samostalnost.

3. Ona hoće da se potpuno provede ravnopravnost svih gradjana bez obzira na spol i konfesiju.

4. Ona će nastojati oko toga, da se pročiste društvene prilike, da se djeca uzgajaju u ćudorednoj strogosti i čovjekoljubivosti, da se žene potiču na jednostavnost u životu, a politički vodje, na apsolutno poštenje i primjeran život.

5. Ženska stranka hoće da potakne žene, da se više zainteresuju za javne prilike.

6. Ona hoće da utječe na izbore, pa će ako to prilike budu zahtjevale postavljati svoje vlastite kandidacione liste.

Žene na studijama.

U Americi su žene već godine 1855. zahtjevale, da im se dozvoli ćohadjanje univerze Hravard. Godine 1860. su se ženama otvorile neke univerze i to četiri najvažnije: Harvard, Yale, Hopkins i Kolumbia. Većina študiranih žena u Americi djeluju u profesuri i odgoju. U nekim krajevima se čak do 90 posto studentica posvećuje učiteljstvu, a u drugim krajevima do 75 posto.

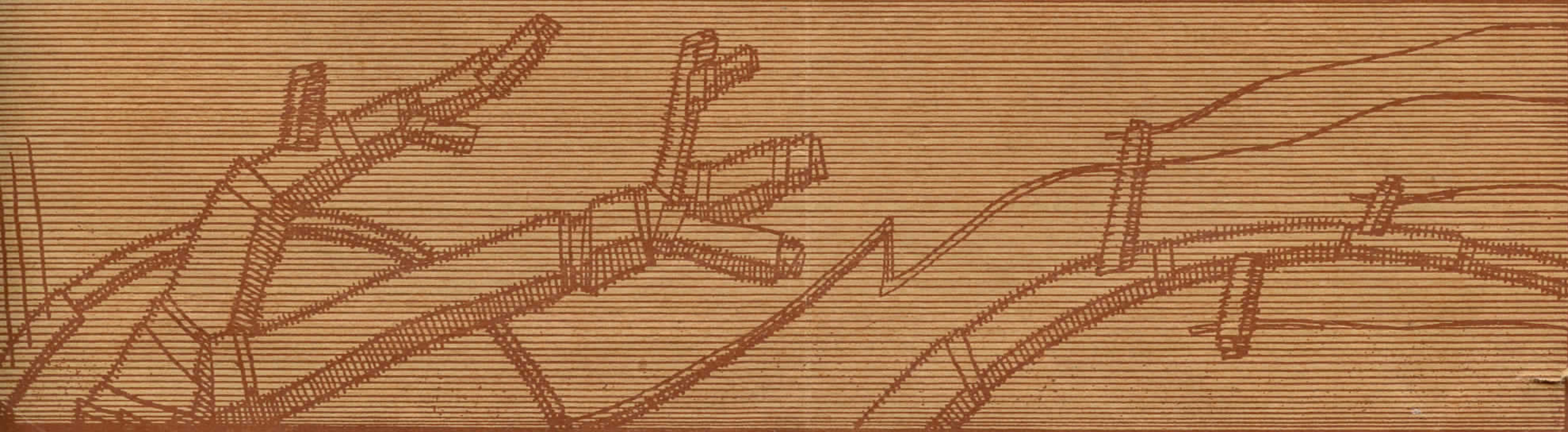
U Americi je bilo godine 1900.: 7399 liječnica, 1041 ženskih arhitekata, 3405 ženskih svećenika, 1010 odvjetnica, 5989 književnica, 327.900 učiteljica i profesorica.

POŠTNINA PLAČANA V GOTOVINI.

VEZ

1930

J. VISTIN

GOD. V. LJUBLJANA, MAJ BR. 5.

„VEZ“

izlazi jedanput na mjesec. — U svakom su broju crteži ženskih ručnih radova. Četiri puta godišnje krojevi za ženska i dječja odijela. Godišnja preplata iznaša za Jugoslaviju 40 dinara, za Italiju 12 lira, za ostalo inozemstvo 54 dinara, pojedini brojevi se prodavaju po 4 dinara. **Naručbe se šalju na naslov: Uprava »Veza« Ljubljana, Tavčarjeva 12/II.** Pošt. ček. rač. br. 15327. — Odgovorna urednica i izdavačica Darinka Vdovićeva. — Tisak J. Blasnika nasljed., Univerzitetna tiskara d. d., Breg 10—12. Za tiskaru odgovara Janez Vehar.

IZ UPRAVE.

Molimo, da se novčane uplate šalju na naš pošt. tekući račun br. 15.327, ili poštanskom uplatnicom direkno na upravo »Veza« u Ljubljanu, a ne na banku.

Naši krojevi.

Nekojim preplatnicama nije nikada dovoljno krojeva. Mnoge pišu, da uzalud čekaju da dodje na red ono što one najviše trebaju. Ali mi ne možemo na naš prilog štampati više krojeva, nego što ih do sada štampamo, jer bi u tom slučaju crte izašle previše gusto, a onda se ne bi mnoge preplatnice, naročito one, koje su manje spretne, mogle u tolikim crtama i znakovima nikako snaći.

Da po mogućnosti zadovoljimo sve naše preplatnice, zaključili smo, da ćemo od sada unapred dobavljati na želju krojeve od svih modela, koji budu izašli u našem listu. Ti će krojevi biti prvovrsni, a dobivat će se za odrasle u četiri veličine u mjerama, koje objavljujemo niže. Za dječje modele treba navesti godine. Budući često djeca istih godina nisu jednako velika, treba krojeve prije uporabe izmjeriti, te ih povećati ili smanjiti prema potrebi.

Cijene krojeva bit će slijedeće:

Za **odrasle:** Za obićnu opravu Din 20.—, za bluzu ili krilo Din 12.—, za plašt Din 30.— do 35.— (prema tome kako je kroj kompliciran), za kostim Din 30.— (bez bluze).

Za **djecu:** jednostavne opravice za djevojčice Din 12.—, plašt Din 15 do 20, odijela za dječake Din 15 do 20, plašt Din 20.

Naručbe ćemo izvršavati jedino kad se **unapred pošalje novac.** Naručbe, koje ne budu popraćene potrebnom svotom ne ćemo moći uzimati u obzir. Nije to zato, jer nemamo u preplatnice povjerenja, nego jedino radi našeg urednijeg poslovanja. Naručbe će se izvršavat u roku od osam dana.

Mjere za odrasle:

Mjere:

Veličina	Širina grudi	Širina u pasu	Širina bokova	Širina hrpta
I	85	69	88	33
II	94	76	102	37
III	108	84	110	39
IV	125	103	125	42

Naši razgovori.

»Zelenika«. — Nismo još čuli, da ne bi bilo dobro suvišne dlake odstranjivati električnim putem. U našem smo listu jedamput pripomenuli samo to, da je taj način odstranjivanja dlaka veoma skup i da se može izvršiti samo u velikom gradu, gdje ima liječnika specijalista za kozmetiku.

»Boršč«. — Hvala Vam za recepte, koje ćemo objaviti čim prije. Bili bismo Vam veoma zahvalni za recepte ruskih jela, o kojima govorite u Vašem pismu. Crteže pak ne bismo mogli upotrebiti, jer objavljujemo uvijek samo originalne crteže, to jest one, koje su naše saradnice same nacrtale i koji nisu bili još nigdje objavljeni. Pozdravljamo Vas najljepše.

E. S. Kragujevac — piše nam: »Vidim, da želite znati mišljenje Vaših preplatnica u pogledu »Veza«. Ja bih Vam mogla reći, da se potpuno slažem sa Vašom preplatnicom iz Gruža. List bi morao, da se što više bavi ženskim radovima, morali bi nastojati, da se što više dopadne nama ženam, koje uživmo u uredjivanju našeg stana, treba bi davati nam upute i pomagati nas u tim težnjama. U tom slučaju još bi se više svidio svojim preplatnicama. Ali ne mislim ja time kazati, da i danas »Vez« nije dobar.«

SADRŽAJ:

BROJ 5. U LJUBLJANI, MAJA 1930. GOD. 5.

Sibirska ljubav.

Ana Petrovna Derenova bila je divna djevojka, dostojna da se uda za najboljeg čovjeka koji bi se mogao na svijetu naći. Tog čovjeka je ona i našla, ali na jedan sasvim neobičan način.

Jedan lijep dragonski oficir bio joj je zanio mozak. Jedan od onih šarenih leptirova, čije ime nije vrijedno isticati ovdje i čija se sva privlačna snaga sastoji iz epoleta i mamuza. Osvojio je tu djevojku obećavajući joj zlatna brda, a potom je jednog dana iščezao, — kao što obično rade nedostojni ljudi, koji se ne stide da lažu ženi. Medjutim Ana Pavlovna je tragala za njim i pronašla ga u carskoj prijestolnici. Ne rekavši ni jedne riječi, izvadila je revolver koji je sobom nosila i ispalila nekoliko metaka na oficira pred cijelom njegovom četom.

Oficir je teško ranjen, ali nije podlegao ranama. Ozdravio je poslije izvjesnog vremena. To je utjecalo i na presudu koju je vojni sud izrekao nad Anom Petrovnom. Ona je glasila na sto udaraca knutom. — Da su rane bile smrtonosne, osuda bi glasila na smrt šibanjem.

Ko je u Rusiji bio osudjen na šibanje, ta je prestajao u opće da važi kao čovjek. Ako ga dželatovi udarci ne bi ispratili na onaj svijet, on bi bio upućen u jedan zemaljski drugi svijet, u Sibir, i tu je mogao da produži svoj bijedni život, dok mu hladnoća, glad i epidemije ne bi učinile kraj.

I Ana Petrovna je znala da će je uputiti u sibirski pakao, ako bi njeno nježno tijelo, — što nije bilo vjerojatno, — izdržalo sto udaraca knutom. Kao mjesto izgnanstva odredjena joj je tvrdjava Kopal. Tamo bi imala pravo i da se uda, a ljudi će već biti dovoljno.

Tvrdjava Kopal se nalazila na jednom visokom brdu u srednjoj Aziji i sa nje se tako lijepo i daleko vidjelo da se sa njenih zidina mogla sa ne više od pet topova, rastjerati čitava horda Čerkeza. Položaj je imao i drugih prednosti. Na deset milja naokolo nije se vidjelo ni drva ni džbun, a čovjek je mogao dva, tri dana jahati na kamili kroz te pustare a da nigdje ne naidje ni na kap vode.

Prvi i najbliži susjed bio je sultan od Karatalka, po imenu Emris, koji je sa Rusijom bio u prijateljskim vezama, pa čak sa njom sklopio i savez. Njegova žena je bila odlična mati. Sama je tkala sukno za haljine svoje djece, ali u nedostatku sukna mazala ih je blatom od ilovače, koje je ostavljala da se na njima osuši. Tako su bar djeca bila zaštićena od muha i drugih insekata. Njen uzvišeni suprug samo se zimi potpuno oblačio. Ljeti je imao na sebi samo neku vrstu pantalona, a orden Svetog Vladimira nosio je na golim grudima.

U mongolskoj tvrdjavi nalazio se ruski komandant sa svojom vojskom, sa do samopregorenja vjernom čerkeskom poslugom i sa oficirskim ženama, kojih je bilo u priličnom broju.

Dva puta godišnje dolazio je iz tvrdjave Jekaterin jedan odred kozaka, koji je stanovnicima Kopala donosio brašno, rakiju i druge namirnice i pića, kao i poštu. Prema tome, ovi nisu bili potpuno odsječeni od svijeta.

U taj primamljivi predio imala je Ana Petrovna da bude upućena ako bi ostala živa poslije izdržanih sto udaraca knutom.

Pod tim silnim udarcima može jedna žena lahko umrijeti, jer, udara se po golim plećima i grudima, a džinovski kozak, koji zadaje udarce, nikad se ne će smilovati, da svoju snagu malo umjeri; on je najbolje znano, kako lako žene umiru kad ih on šiba.

Ana Petrovna, odvažna Ana Petrovna, pala je na koljena od straha, pokrila je lice rukama i drhtala kao list.

Kozak je pružio ruku da joj skine šal, ali je ona ciknula kao da ju je dodirnuo vrelim gvoždjem i ako još nije mogla osjećati nikakav bol.

— Tarboga! — viknuo je kozak i odmah je jedan vojnik izišao iz stroja i stupio napred.

Osudjena djevojka bila je spremna da sa svojih deset noktiju očajnički brani svoj šal i grebla je kao mačka.

— Drži je za ruke i pazi da ne ujeda, rekao je kozak Tarbogi.

Vojnik je kao sa nekim kliještima stezao slabe ruke Ane Petrovne tako da nije mogla učiniti ni najmanji pokret. Nije ni ujedala nego je samo gledala vojnika svojim velikim očima pravo u lice. U njenom pogledu osjećala se tolika drama i tolika moć, da su se i divlje zvijeri mogle njime ukrotiti. Ali, u njemu se sada osjećala i neizmjerna tuga, nijemo preklinjanje za pomoć, toliko silno da je i gruba kozačka duša pod tim pogledom bila ganuta.

Kad je kozak ponovo htio da joj skine šal, Tarboga je rekao:

— Nemoj da je diraš, ja uzimam pola kazne na sebe.

— Sa kakvim pravom misliš to da učiniš mladiću?

— Sa pravom koje mi pripada, ako hoću, da se oženim s njom. Ti znaš dobro da muž ima pravo da dijeli kaznu svoje žene.

— To je tačno, imaš pravo! Onda se svuci, ali znaj, da ćeš se kajati za to.

Tarboga se svukao do pojasa, dao da mu se vežu ruke i da ga zatim podignu do grede, poslije čega su mu stavili i jedno djule od dvadeset kila na noge.

Kozak je bio bijesan. Držao je knutu obim rukama, udarao svom snagom i pri svakom udarcu je pitao:

— Kako se osjećaš mladiću? Imaš li još želju da se ženiš sa lijepom djevojkom? Vidiš da nije baš tako lako steći ženicu, koja se čovjeku svidi? A ti si sad sav sretan pomišljajući da ćeš se skoro oženiti! Zaista, učinio si, da ne može biti bolji izbor!

Tarboga je bjesomučno ujedao za usne, samo da ne bi vikao od bola.

Ana Petrovna je medjutim sumanuta gledala krvava ledja čovjeka koji je na sebe uzeo polovinu njene kazne. Ubrzo će medjutim doći red i na nju. Petdeset udaraca su već bili izbrojani.

Primam još deset udaraca na sebe! progundjao je Tarboga viseći o gredu.

A! ti si zaista dobar, srdačan dečko! Čekaj samo, sad ću ti dati još deset sasvim poštenih udaraca, kako samo najbolje mogu!

Odbrojao mu je deset zaista najboljih udaraca.

Ani Petrovnoj se pri svakom udarcu srce paralo. Sad je već izbrojala šezdeset udaraca.

— Još deset, rekao je Tarboga bolno.

Kozak je sad pao u pravi bijes. Sa jarošću divlje zvijeri udarao je svoju žrtvu, koja je podnosila strašne udarce ne pustivši ni glasa od sebe.

Još samo trideset udaraca je ostalo za Anu Petrovnu.

Tarboga ju je gledao odozgo sa sramnog stuba, vidio je kakav ju je očajni strah obuzeo.

— Još deset, rekao je jedva čujnim glasom.

I te je udarce primio.

Ali njegov dah je još bio dosta jak da je mogao izustiti, kao samrtnik one iste riječi: »Još deset!«

Pri devedesetom udarcu nije više mogao da govori, snaga ga je napustili, oči su mu se zatvorile.

— Dakle šta je, sine? Hoćeš li da primiš i ovih posljednjih deset udaraca za lijepu djevojku?

Nije više mogao da govori, ali je klimnuo glavom potvrdjujući, da pristaje.

Medjutim, Ana Petrovna je skočila sa zemlje, sama je skinula šal sa ledja, pokrila njime Tarbogino krvavo tijelo, zatim je stala izmedju njega i kozaka. Okrenula je svoja kao snijeg bijela ledja i rekla odlučno:

— Ne ću dozvoliti, da do smrti šibaš moga muža! Udri, ja ću izdržati ostale udarce.

Poslije toga oni su se vjerili i vjenčali. Razumije se, volili su se strastno i možda još i sad žive u kopalskoj tvrdjavi. **M. J.**

Majčin dan.

Lijep je poratni običaj, da svi kulturni narodi svake godine d r u g u n e d j e l j u mjeseca svibnja posvećuju svojim majkama na taj način, da im toga dana iskazuju ljubav i zahvalnost raznim počastima, koje idu sve dobre majke. One su takve počasti i vrijedne, jer cio svoj život zaboravljaju na se, — žrtvuju svoju tjelesnu snagu, svoje mišljenje i čuvstvovanje, svu svoju skrb i ljubav svojoj obitelji uopće, a svojoj djeci bez zastoja.

Proslava »Majčinog dana« ima i veliku etičku vrijednost uslijed toga, što pod dojmom majčine ljubavi zbližava istomišljenike u kultu majke; svraća pažnju muža prema ženi i djece naspram roditelja. Pomiruje zavadene, slogom uklanja neslogu. Iz ljubavi i zahvalnosti prema majci vraćaju se djeca na pravi put života. A žene i majke, koje su dosele zanemarile svoje najveće dužnosti, jer su bile mlake u izvršavanju istih, uvidaju pod dojmom majčine slave svoje propuste te da se ta slava na njih odnositi ne može — dok i one ne budu dobre majke.

Od običaja proslave »Majčinog dana« imadu i sve države zamjernu korist; jer dobre majke čine prirodno žarište djelotvorne ljubavi, koja zagrijava sve članove obitelji, a zdrav razvitak porodica je vazda glavni uslov napretka svakog naroda.

U našoj se državi proslava Majčinoga Dana svake godine vrši na ovaj način:

U bogomoljama sviju vjeroispovijesti drže se toga dana predavanja o majci, a djaci izgradjuju zadatke o materinskoj ljubavi, od kojih najbolje nagradjuje Glavni Odbor Podmlatka Crvenoga Krsta. Djaci priredjuju za svoje roditelje toga dana matineje, koncerte i predavanja o materinskoj ljubavi.

Ministarstvo Vojske i Mornarice upozoruje na Majčin Dan u svojoj dnevnoj zapovijedi vojnike na važnost proslave toga dana.

U teatrima i kinematografima davaju se prigodne predstave i filmovi, u kojima se veliča majka i njezina ljubav. Humana društva, koja se bave zaštićivanjem majke i djeteta toga dana podjeljuju nagrade zaslužnim i vrijednim majkama.

Na Majčin Dan pozivaju se svi, da iskažu dužno poštovanje svojim majkama, razveselivši je živu ili pohodivši mrtvoj grob. Naročita se pažnja iskazuje onima majkama, koje su ostale samohrane, jer im je rat oduzeo djecu. — Osnovani su razni fondovi iz kojih se nagradjuju vrijedne majke.

Kako Majčin Dan dolazi jedan jedini put u godini, to treba da na nj iskažemo u potpunoj mjeri naše potpuno divljenje Onoj, koja nas je rodila i na noge podigla, Onoj, koja je zaslužila sva vidna i javna priznanja. Na taj dan treba da se svi poklonimo golemoj, bezgraničnoj i nepomućenoj ljubavi majke i da osjetimo ljepotu našega poklona i velike zahvalnosti prema majci, koja je podnijela sve moguće patnje i nije žalila samopregaranja, da nas uzmogne podići. Za to neka se na Majčin Dan u dušama i srcima našim razvije do savršenog izraza naša odanost, ljubav i naše poštovanje koje dugujemo majci, junakinji i mučenici, a ljubav naša prema njoj neka bude onim trajnim temeljem na kojemu ćemo zidati dom budućnosti naše.

Blago djeci dok staze njihova života osvjetljava ljubav materina!

Slavimo, dakle, majku. Ona to zaslužuje. Ali budimo uvjereni, da sve naše slavljenje nije dovoljno. Ni pojedinac, ni domovina, ni čovječanstvo ne će nikada u dovoljnoj mjeri proslaviti majku. Njezine su zasluge prevelike, a da bismo im se mogli odužiti.

Sve dobro i sve veliko čime se čovječanstvo ponosi, to je sve zasluga majke. Da nije bilo kreposnih majki, ne bi bilo ni velikih zaslužnih muževa, koji su zapisani zlatnim slovima u historiji. — Ti su ljudi

postali velikima samo zato, jer je na njih dobro utjecao majčin odgoj. Njihova su velika djela plod majčine ljubavi i brige.

Naš prezaslužni narodni preporoditelj, biskup Strossmajer zadužio je domovinu neprolaznim djelima. On je svom narodu dao ono, što mu niko nije dao. Podigao je njegovu prosvjetu i borio se s velikim uspjehom za pravo i slobodu Jugoslavije. Ali on sam kaže, da sve to nije njegova zasluga. Veliki naš vladika rekao je ove divne riječi:

»Ako je što dobra u meni, to je od moje majke. Ja se molim svojoj majci. Uvjeren sam, da je ona svetica i da se za me pred Bogom moli.« —

A i na sve druge glasovite ljude utjecala je majka. Oni se svoje majke sa zahvalnošću sjećaju i govore o njoj s velikom sinovskom ljubavlju.

Sam veliki Napoleon, francuski car i vojskovodja, koji je svladao pol Evrope, bio je pred svojom majkom uvijek nježno dijete. On je majci prilazio uvijek jednako kao i u svom siromašnom djetinjstvu. Sva svoja dobra i velika djela pripisivao je u zasluge svojoj majci.

Preporoditelj Italije Mazzini imao je takodjer veliku majku. Ona je od njega stvorila borca za opću pravdu i slobodu naroda. Mazzinijeve ideje danas se poštuju i uvažavaju u čitavom svijetu. Ali te ideje nisu ništa drugo nego plod onih savjeta i uputa, koje je dobra majka davala svom sinu.

Tako je jednako i sveti Franjo Asiški, najveći svetac Srednjega vijeka, imao u svojoj majci svog andjela čuvara. Životopisci kažu, da se ona nije isticala, ali je uvijek išla nezapaženo putem, kojim je išao njezin Franjo. Čuvala ga je i pazila i napokon uputila u kraljestvo božje.

Glasoviti engleski književnik Valter Skot veli, da je on svoje sposobnosti i volju za književnost dobio od svoje majke, koja mu je uvijek pričala na svoj poseban način. To uostalom i mnogi drugi veliki književnici priznaju.

Najveći njemački pjesnik Goethe imao je osobito dobru majku. Da se do kraja prozre i pronikne njegov veliki duh, treba čitati pisma, što ih je njemu pisala majka i ona, što on piše majci. — Jedan putnik, poslije razgovora s Goetheovom majkom, rekao je: »Sad razumijem kako je Goethe postao veliki čovjek.« — Njegov veliki duh nije bio drugo nego duh njegove majke.

Ali ne samo na velike ljude, nego i na svakog čovjeka ima majka veliki upliv. — Majka uz velike svoje žrtve diže čovjeka. U velikim mukama ona radja čovjeka, s velikim pregaranjem i trudom ona ga uzgaja, u mnogo slučajeva ona ga hrani, otkidajući od svojih ustiju. Kolike majke teško gladuju, da bi im djeca bila sita.

Kakve sve žrtve može majka za svoju djecu da učini, vidimo iz mnogih književnih djela, iz pjesama, priča i romana, koji govore o majci. Ali najjednostavnije i najdublje je prikazao majčinu žrtvu glasoviti slovenski književnik Ivan Cankar. On je naime i sam imao majku, koja je mnogo trpjela, da bi njega i ostalu djecu dostojno odgojila. U jednom svom djelu on jednostavnim riječima slika svoju majku, pa kaže:

»Mnogo toga prenese čovjek, to znam. Par konja ne bi izvukao tereta, što ga na plećima nosi čovjek već u djetinjstvu. Ali, da se može trpjeti toliko i tako dugo, kao što je trpjela moja majka, čudo je, koje si ni dandanas ne mogu sasvim rastumačiti. Žena je devet puta jača od muža, a majka pak devedeset i devet puta.

Kad bih ja bio rekao mojoj majci, neka mi za pedalj odmakne Ljubljanski Vrh, zato, jer previše pritište Močilnik, ona bi ga bila uistinu odmakla. Bog je majkama zadao čudne zagonetke. Na primjer: Kako bi se pripravio ručak za osam ljudi, ako u kući nema ni groša, a trgovac ne da ni soli na vjeresiju? No, ručak dolazi svejedno na stol...

Tajnost je put života, koji ide uvijek dalje iz dana u dan i ne zaustavlja se. Strm i neravan je taj put. Težak je voz. Na vozu sjede djeca, osam ih ima. Jedu i piju. Smiju se i viču. Majka je upregnuta, i ako bi se htjela odmoriti, ako bi počela da ide polaganije, ošinili bi je po pognutim ledjima: Hej, potegni!

Tamo negdje pod visokim brijegom ona sustaje. Sustaje i umire. Pa i umrijeti se stidi. Čini joj se, da je učinila krivicu onima, koji su živjeli od njenoga življenja.«

Ovi Cankarovi redci najljepša su i najtoplija himna majci. Ne samo njegovoj majci, nego i svim majkama; znanim i neznanim, siromašnim i bogatim majkama. Sve dobre majke snašaju za svoju djecu križ, vuku teški teret, trpe i umiru. A i umrijeti se boje. Misle da čine krivicu svojoj djeci.

Edmondo De Amicis, talijanski pjesnik, koji je napisao najljepšu dječju knjigu »Srce«, rekao je o majci ove tople i zanosne riječi:

»Ima jedno ime mekano u svim jezicima, čašćeno u svim narodima. To ime javlja se na djetinjim usnama kao prva riječ, kad mu se probudi svijest. To ime izgovara mladić pred smrt, to ime šapće zreo čovjek i starac u svakom času života, pa makar već dugo ne bilo na zemlji osobe, koja to ime nosi. To ime ima u sebi veliku snagu, te vodi k dobru, tješi i brani. To ime, najslađe, najtoplije i najsvetije u ljudskoj duši, je ime: majka.«

Mnogi filozofi i ljudi velikog plemenitog srca izrekli su svoja mišljenja o značenju majke. Sva su ta mišljenja zanosna i puna hvale i slave za majku. Navest ćemo samo nekoja:

Majčino srce, to je najveće djelo u prirodi.

Ko je, ako ne majka dobila od Boga zadaću, da odgoji dušu i značaj djeteta; da tako izgradjuje čovjeka?

Više vrijedi jedna majka i jedan otac, nego li stotina odgojiteljica i stotinu skrbnika.

Koliko poezije, koliko radosti, koliko ljubavi u samom imenu majka!

Kad bi čovjek mogao shvatiti toplinu i nježnost majčinog poljupca, ne bi nikad ni najmanju nepravdu i uvredu nanio majci.

Mnogi poznavatelji ljudskog srca rekoše, da sve zapada i da se sve zaboravlja tokom vremena. Jedno je samo vječno i nezaboravljivo: uspomena rodjene majke.

Majka to je andjeo pomoćnik. Čovjek ne prestaje nikada, da je zove, naročito u velikoj nevolji.

Kad se pomisli, da je majčin glas prvi zvuk, koji takne naše uho, da je majčin pogled prvo svjetlo, koje zasije našim očima, da su njezine pjesme naša prva radost, da ona utiče u našem djetinjstvu neprestano na nas, — onda se tek može shvatiti njezina velika zasluga za naš život.

Jedna dobra majka više vrijedi, nego stotinu učitelja. To je rekao veliki mislilac Herbert.

I onaj čovjek, koji je jak i slavan, koji je već prošao sve moguće u životu, koji pozna ljude i koji vla-

da masama ljudi ali koji je previše ponosan, da bi se povjerio nekome i da bi od nekoga tražio savjeta, — povjerava sve svoje boli i traži savjete kod svoje slatke prijateljice iz djetinjstva, traži uvijek, u časovima nevolje i triumfa toplu riječ i poljubac svoje — majke.

Jedna uvredljiva riječ rečena majci, teška je kao kletva, koju bismo izrekli pred oltarom.

Majčino je srce veliko i oprašta sve uvrede i boli, koje mu zadajemo. Poznata je priča o zaljubljenom mladiću, koji je na zahtjev svoje ljubovce umorio svoju majku. Ljubovca je od mladića zahtjevala, da joj donese majčino srce. Iza što je sin umorio majku, izvadio joj je srce i uputio se s njime k ljubovci. Putem je mladić spotaknuo i pao. Dizao se je ranjen i čuo je glas: »Jesi li se udario, sinko?« — To se je iz prašine javljalo mrtvo majčino srce.

Majci možemo zadati najveću bol, no ona nam sve oprašta, jer je njezino srce dobro kao i božje srce.

Mala i velika djeco, sinovi i kćerke, budite dostojni majčine ljubavi i milosti. Poštujte majke i svoje i tudje, jer sve što je najljepše na svijetu dolazi od majke. Činite radost majkama i slavite ih.

Majka, mati, mama, nana — to su najsladje riječi na svijetu. Majka je najveće blago na svijetu. Majka je roditeljka, hraniteljka i zaštitnica svoje djece. Majka je rodila Boga čovjeka. Majka je odnjegovala vladaoce i narodne vodje. Majka je odnihala pronalazače, naučnike, radnike, privrednike, sokole, junake, najbolje sinove i najčestitije narodne kćeri. Kao sunce na nebu, tako sija i grije majčina ljubav na zemlji. Majčin zagrljaj je nasladji doživljaj za dijete.

Zato moramo što dostojnije slaviti Majčin dan, taj jedini praznik posvećen ovom skromnom narodnom neimaru. Kao nekada u djetinjstvu, oni koji imaju majku, neka toga dana prislone nježno svoje lice uz lice svoje majke. Recimo im tiho i toplo koliko smo sretni, što ih imamo i što njihove drage, brižne oči osvjetljavaju staze našeg života.

Oni, kojima majka počiva u grobu, neka se toga dana sjete na nju i neka se pomole njoj. Ona će ih s neba sigurno blagosloviti svojom dragom, skrbnom rukom i sretnim majčinim smješkom.

Grozdana.

Čovječansko poslanje žene.

Zajednica je ljudska zaražena grdnim manama i društvenim bolestima, a ozračje odiše zlobom i himbom. Sve gramzi za materialnim boljitkom ili tjelesnim uživanjem, svuda je naokolo pustoš u duši i valjanje u blatu opće raskalašenosti, jer strast i niski instinkti dominiraju svijetom. U ljudskim se pogledima odrazuje samo nepovjerenje i zavist. Tu i tamo nalazimo pojedinaca, koji se tome čude i ozbiljno kimaju glavom. Mnogi uzdišu za zlatnim vremenima, kada je svijet bio bolji, kada se drugačije ljepše i mirnije živjelo, ali ni oni nemaju pravo, jer je uvjek i svuda bilo više kukolja no dobrih ljudi. Dandanas smo si svjesni, više nego ikada prije, teškog stanja sredine, jer ono prevršuje svaku mjeru, ali mi znamo, da je cijela prošlost ispunjena borbama protiv zla i nepravde. Zloba i pokvarenost srca bile su vjerne pratilice čovječje sudbine, ali je čovječanstvo imalo uvijek velikih ljudi, koji su mu naviještali bolje dane.

Već od davnine najjači ljudski umovi i preporoditelji bore se i brane stijeg pravde i medjusobne ljubavi nagovještavajući novi duh kulture. Oni su namijenili svoje uzvišene ideje pokoljenjima, da ih ostvare. Njihova borba imade već uspjeha, jer je na njihovoj strani plemenitiii dio ljudi. A zar će napredovanje i težnja k boljemu ograničiti se na maleni broj odabranih? Zar su to, kako neki vele, samo fraze i maštanje nerealnih glava? Nikako ne. Broj će se onih sa čovječnim osjećajimi svakim danom množiti, jer je to neuklonivi zakon majke prirode i smisao borbe čovjeka za usavršavanjem. Iz povijesti razvitka kulture i nastojanja za napretkom ispoljava se jedna uzvišena težnja za duševnim preporodom ljudskog društva i sve, što je bolje, plemenitije i savršenije, udružuje se u jedno opće čeznuće i nastojanje, da svijetom zavlada pravi duh čovještva, jer bez toga nema lijepe budućnosti ni istinitog progresa.

Ne smije da nas smeta dejstvo, što mržnja i zloba razuju nad nama te svojim pandžama truju ljudsko srce i zarazuju sklad u obitelji i društvu. Sve je to prolazno, jer novi duh kulture obnoviti će čovječanstvo, što je uostalom u skladu sa razvitkom istorije ljudskog roda. A da se to zbude, potrebno je medju ljudima više ljubavi, dosta praštanja i medjusobne snašljivosti. Nova škola rada i najbolji svjetski uzgajatelji i prosvjetni radenici idu zatim, da nova pokoljenja odgoje u duhu ljubavi i bratstva.

Ali ovi lijepi i važni principi ostali bi dugo neostvarivi, kada bi samo muškarac radio o tome smislu.

Neophodno je potrebno, da i žena sa više utjecaja i spreme udje u kolo kulturnih pobornika i da duboko zavrta put svog preporodnog rada. Kod nas je u glavnom žena izvan toga kola jer tako hoće lažna sredina, ali harmonia treba da se i tu uspostavi. Dapače žena će u liječenju društvenih bolesti i izgradjivanju boljeg života medju ljudima učiniti mnogo više nego muškarac. Ovaj je već po svojoj naravi sklon gruboći i nasilju i manje ima srca od žene.

Ona je upravo stvorena da preuzme ostvaranje obnove čovječanstva. Bez njenog svestranog djelovanja ne će biti pravog uspjeha. Svako žensko glasilo, sva ženska udruženja, a napokom i svaka naša prosvetna institucija imala bi da usredoči svoje djelovanje u odgajanju i pripremanju ženskog svijeta koji se ima posvetiti oplemenjivanju ljudskog srca. Treba uočiti stvarno i jasno ovo veliko poslanje žene. Njoj su već prirodjena ona lijepa duševna svojstva, kojima može da djeluje na čovječje srce. A ovo srce, ovo grubo i danas iskvareno srce treba kod ljudi omekšati i oplemeniti, jer je ono tvrdo — i nepristupačno lijepim osjećajima pomirenja u ljubavi.

Treba unijeti u čovjeka više moralnog idealizma i šire shvaćanje ljubavi, a ljudi, treba da postanu prije svega ljudi u pravom značanju ove riječi. Žena je pozvana odabranica ove čovječanske odgojne zadaće, jer kod naših drugarica ima takovih odgojiteljica, koje imaju srca za cijeli svijet, a takove mogu uspješno da vrše svoju misiju.

Nije dovoljno spoznati samo ovo nastojanje za lijepim i dobrim odgojem čovjeka, tu treba ustrajnog i požrtvovavnog rada, velike i nesebične ljubavi, čime je baš žena obdarena. Kad govorimo o po-

slanju i dobrim vrlinama ženstva, mi mislimo na one, koje nijesu okolinom ili lošim odgojem pokvarene, jer samo takve mogu biti na svome mjestu.

Da se unese u ljudsku zajednicu novi i svježi duh čovještva i odgoji valjan naraštaj, treba odstraniti sve zapreke i ukloniti s puta mnoge mane i nelijepa svojstva među ljudima.

Da se to postigne, treba da se puno prašta i zaboravlja uvrede, a to može opet velikodušno — da čini žena. Ona rada prašta i brzo zaboravlja. Nanašanje uvreda i vređanje ljudskog dostojanstva u čovjeku danas jošte truje živuće generacije i nemogoćuje zbliženje i pomirenje duhova. Žena može sa požrtvovnošću i samoprijegorom da djeluje na ozdravljenju prilika. Spoznanje onog ljudskog onog čovječanskog osjećanja treba da prije svega zahvati najšire ženske slojeve, a preko njih i ostale ljude. Zato treba da izgrađujemo i pripravljamo ženu, koja će biti svjesna svog velikog zadatka. Kad bude svaka majka i žena u najzabitnijem selu spremna, da ispunjava svoje važno poslanje preporoda ljudske duše, onda će ideali čovještva utući zlobu, a budućim pokoljenjima osvanuti će nova zora boljeg života.

Ova misija žene nije pusto fantaziranje, nije samo izljev lijepih riječi, nego najpreča društvena i kulturna potreba. Kod nas se malo ili ništa pažnje posvećuje odgoju i naobrazbi žene. Naša je dužnost, da to popravimo.

Treba pridignuti naše drugarice na dostojnu visinu, jer ne može se nikako da govori o visokom stupnju prosvjete kod jednog naroda, gdje je žena zanemarena. Jedino onaj narod, koji si pripravlja zdrav, pošten, čovječan i naobražen ženski podmladak, može, da napreduje.

Ona široka čovječanska simpatija velikih ruskih umova i književnika prošlog stoljeća za sve, što živi i trpi, jedna je karakteristična crta naše slavenske širokogrudnosti, kojom se odlikuje naše pleme. Nije samo slučajno, da je bujna stvaralačka fantazija našeg naroda ulila u Kraljevića Marka svu čovječnost i moralne vrline, te ga opjevala, ne samo kao najvećeg junaka nego i kao čovjeka. To je odraz visoke moralne kulture naše narodne srčike. Mi smo zašli stranputicom i ugrezli u kaljužu opće pokvarenosti, ali se već vraćamo na pravi put.

Naša blaga i slavenski osjetljiva duša pristupačna je uzvišenim idejama čovječanstva te izgleda, da smo mi Slaveni pozvani, da u svjetsku kulturu unesemo svjež talas ljubavi, novi život i novi duh čovještva.

Josip Demarin.

O ljepoti naših narodnih vezova.

Iz jednog starog članka **Jelice Belović-Bernadzikowske.**

Uošnji iz svih naših krajeva, kao i iz svih slavenskih krajeva uopće, ima zasebni čar kao u stare, vrlo stare bajke. Samo ovako mora da su bile odjevene one prekrasne, čiste slavenske Djevice u mitološko blaženo doba, kada je sav slavenski svijet još bio jedan u jednoj vjeri i u jednoj ljubavi oko velikoga boga praotaca naših. Samo ovako može, da nam mašta zamisli mitološku Slavenku u bijelim haljinama poetičnog kroja i nakita, gdje prisustvuje Svjetla, — velikoga Agni, koji daje život, toplotu i sjaj, a ubija hlad, i mrak. U ovim je ona bajnim haljinama sa zelenom grančicom jele u ruci odlazila na slavu »Kupadla«, a kasnije na koleda, na »gwiazdku«,[1] na »sadke«[2] i na »kućije«.[3] Sa ovim vezovima slavila je ona svečane dane kada je slušala otajne rieči Rig-Wede, te prabiblije našega plemena, kada je strahovala pred grozotama Peruna i Perkunasa, ili se idealno veselila sa svojim trima boginjama Ila,[4] Sarasvati[5] i Mahi.[6] Nakičena u ovake dekorativne oblike stupala je po posvećenoj stazi Rudre ili je iz biele ruke svoje nalievala gostima kaleže slavenskim napitkom »some«[7] »dravidaste«[8] i »starim lipcem«[9] u čast Susamidhe sjajnoga. Ovakva je biela rubina bila na njoj, kada ju u duhu gledamo, gdje svečana i razdragana sjedi kod velike »sofre«, kod prastare »velike časti«, kod »obiata« u čast svjetloga Agni i pjeva trinaest divnih himni iz knjige Rig-Weda. Milovidne linije naše ornamentike nicale su iz čarobne poezije davnih ovih dana, iz svetih knjiga, punih tako umjetničkog uzvišenog zanosa, rasle su iz svetih trava, na koje su silazili slavenski bogovi po napitak bogovski. A i tanana tkiva prela je lijepa Slavenka već onda na platno na čadore, pod kojima se slavila »obiata« i krasne je ćilime tkala za »slave veselja«, kada su i bogovi još sjedli za istom »kucijom« sa djedovima našim.

Mora da je bio pun zasebnoga čara taj porodični staro-slavenski intimitet bogova i ljudi. Pa je li i čudo, da je Slavenka i danas popašna na lijepe haljine, kada je eto od davne davnine obikla svojoj toaleti posvećivati toliku pažnju, kada je u svoj dom, u svoje »soirées« i »matinées« primala divne Asvene,[10] kićenu Jutrenku i blistavu Danicu, te božanskog vladara Vanospata,[11] kada su joj u vizite dolazile lijepe Vile, tajanstvene Čarobnice, i mudre Satalice? Sada razumijemo odakle Hrvatici tako fini okus i šik! U tom ga je odabranom društvu naučila i stekla pramajka njezina. U toj »haute volée«, lako je bilo steći onakav polet, onakovu graciju, kakova diše i iz naših narodnih kostima u svoj njihovoj obilatoj raznolikosti. Naše dične pramajke iz mitološkog doba vazda su bile »en pleine parade« i sav posao u kući i u polju tako im je čist i fin, da nije naudio snježnoj bjelini tih haljina, ni nježnome vezu. Ili su kuhale »panćuk«,[12] ili sadile povrće i cvi-

---

[1] Badnje veče na litvi.
[2] Večenje slave staro-poljačke.
[3] Slava staro-slovenska na travi zvanoj kucija, — danas na Litvi badnji običaji.
[4] Poezija.
[5] Ritma, molitve, sklada.
[6] Pjevanja, deklamacije.
[7] Soma je bogovski napitak, bogova sile snage i mladosti u Adriji.
[8] Dravidasta (dravinastas), napitak u Rig-Wedi, koji krijepi i oživljuje, Gradili su ga iz cvijeća i zelja srednje Azije.
[9] Stari lipiec, staro poljačko i rusko piće »miód« (med) sa lipe, koje se je pilo kod zajedničkih slava. Svi bi pili iz jednog kaleža, koji je išao od ruke do ruke pravcem od istoka na zapad. I danas tako Poljaci piju »wódku« iz jedne čašice »w rece«.
[10] Bistro-krilati bogovi mraka, koji su dolazili na kuciju u večernje doba.
[11] Bogovi svjetla.
[12] Zove se i »pecak«, »pesak«, staro, davno jelo u Arija, iz kuhane pšenice i ječmena, a začinjeno medom. Jelo milo bogovima i ljudima. U Rig-Wedi je to »pančuk« U Srba »panahija?«

jeće, ili su ispirale bijele skute, vazda ih naše oko gleda »sknadjene«, spremite. One se nijesu odijevale samo za »špacir«, a za kuću »šlape« i »šlampe«, nego je sav njihov život odisao ljepotu. Sad razumijemo neugasivu žedj našeg ženskog svijeta za »lijepim haljinama«, samo je ta riječ »lijepa« izgubila jedno u mnogim našim krajevima već svoju mitološku čistoću, poeziju i svježinu. Kako bi lijepo bilo, da se narodna nošnja više nosi i u našim krugovima inteligencije, bar lieti i za plesove. Mlade djevojke nijesu nikad dražesnije, nego u takovu kostimu, a tek djeca! Za pojesti su onda! I manje bi stajala takova nošnja, a vesti bi si ju djevojke same mogle a i mladje gospodje. I pošto mladost kod dama dugo traje, to bi na »bluze« i na jutarnja odijela, na »tea gowns« gospodje sve do blizu petdesete godine mogle nositi takove kostime. Koliko poezije, koliko veselih šara ušlo bi tako u svagdanju prozu našeg života!

Eno Njemice u svojima »Sommerfrische«, naročito u Alpama kao na jagmu hodaju u samim Dirndlkostimima, vidjela sam i starije gospodje, koje su se kao »Dirndli« osjećale posve sretne. A to je takav »Dirndlkostim« naspram bogate, slikovite i elegantne naše nošnje u toliko varijacija! Koliko se na toj našoj nošnji može inscenirati divnih vezova, koketnih zamišljaja i apartnih noviteta! I u Krakovu i Lavovu vide se dieca iz boljih krugova odjevena u Krakovianke, Mazurke, Litvinke i Wotinke! I mali diečaci nose poljačke kostime i konfederatke! A kolike gospojice i gospodje nose konfederatku!

Sječam se lijepih dana školovanja u Strosmajerovom zavodu u Djakovu. Kako se je veselio dobri, divni biskup, kada smo se mi kevice obukle u narodno odijelo, ili opasale tkanicom. A mi smo to i te kako rade činile. Znale smo predobro, da će nas tako radije po kosi pogladiti ona njegova dična ruka, a dobra usta da će reći: »Ostani dijete samo vazda dobra Hrvatica! Tih nam treba!«

Naša krasna obala Jadranskog mora, naša Kraljevica, Novi, Crkvenica, mogle bi svake godine iznijeti prekrasan naš »Strandbild.« Dame (a zašto ne i gospoda?) u svake vrste nošnje u stilu, djeca u haljinicama »genre croate«, — kakova bi to bila sjajna i svježa slika! Koliko bi naručaba za takove haljine došlo i otišlo u Beč, u Berlin, London, Pariz, pa i preko golemog oceana! Otvorila bi se nova i jaka grana narodne privrede, samo da je — više dobrih i umjetničkih Hrvatica!

U stvarima ukusa i estetike mnogo griješi naš ženski svijet, naša inteligencija kraj svega prirodjenog joj umjetničkog shvaćanja ljepote. Vratimo se k staroj tradiciji, k poetičnoj baštini naših pramajka. Moderni današnji duh upravo pogoduje tomu shvaćanju.

Neukusan vez nije dostojan naobražene gospodje. Ona treba, da ga se stidi baš kao ortografičnih pogrješaka u pisanju ili kao nespretnih kretnja kod plesanja.

Ima nešto, što je uzgoj domaći i školski kod Hrvatice i Srpkinje veoma zanemario, nešto što bi se naročito u višim ženskim (a i muškim) zavodima učiti moralo, a to je u m j e t i : u m j e t n i č k i p o s m a t r a t i.

»Umjetnost u školi« važno je danas poglavlje moderne pedagogije, a tu umjetnost možemo mi lako i putem narodne ornamentike, putem narodnih vezova u školu unijeti. Ali što naše učiteljice pitaju za narodnu ornamentiku?...

Važan, zaista vrlo važan momenat našega doba jest naobrazba izvjesnih umjetničkih potreba u širim slojevima naroda. Danas svijet bez sumnje već teži za ljepšim stranama života, a ta težnja za ljepotom sve jače izbija na dan, sve krepčije raste. I u našega naroda napreduje veselje sa liepotom predmeta, koji ga okružuju iz dana u dan. To se ne da poreći. No da li uzgoj računa sa tom pojavom? Da li joj obraća dosta pažnje?

U školama moralo bi se mnogo više paziti na lojalno i nacijonalno njegovanje umjetničkog osjećanja. Uzmimo si za primjer Engleze. Oni samo svojim školama imadu da zahvale, što su danas u pitanjima ukusa i umjetnosti kolovodje, i što sve svoje predmete, — počam od najjednostavnije knjige pa do najluksurioznijeg zaselka — umiju kao nitko sa mnogo tankoćuća i ukusa prilagoditi potrebama individualnog života. Pa kako su danas siromašni ukraj njih i isti gizdavi, elegantni Francezi, koji su nekada u mnogo većoj mjeri bili pozvani, da načinu života udare biljeg umjetnički! Nisu uzgajali prirodjene i stečene sposobnosti, pa ostadoše zanemareni.

U našim bi se školama morao u prvom redu paziti i njegovati hrvatsko-srpski stil. Bilo u vezovima, bilo u tkanju, bilo u crtanju i u drugim obrtnim granama. Ne ću reći da se dosele u tome pravcu ništa ne radi, ali za cijelo ne radi se dosta, ne radi se koliko bi trebalo, ne radi se po svoj domovini složno, zajednički jedinstveno, sistematski svjestno i uztrajno.

Seoska žena Južne Srbije.

Više nego u nijednoj drugoj našoj oblasti, sačuvan je stari patriarhalni život našega naroda po seoskim kućama Južne Srbije. Tu je žena silom političkih i socialnih prilika najduže ostala ogradjena od raznih stranih uticaja i živjela je svojim unutarnjim životom, po običajima vjekovima utvrdjenim, na svojem starom ognjištu. Zato se u vrlo mnogim selima i kućama, a naročito u visokim planinskim, teško prohodnim i siromašnim krajevima, još i danas osjeća snažan dah srednjeg vijeka — kako u pogledu na život i svijet, u običajima i navikama, u nošnji i hrani, tako i u samom rječniku živog govora. Tu se još čuju mnoge stare riječi i oblici iz naših prastarih knjiga pisanih na zečijoj koži (pergameni) i iz zlatom pečaćenih povelja srpskih srednjevjekovnih vladalaca iz doba Nemanjića, Lazarevića i Brankovića. Tu vedro i veselo, ili tužno i sentimentalno, odjekuju još po gorama i dolinama mnoge naše stare, ni od koga nezaboravljene lirske i epske pjesme i popjevke, vjerskog, junačkog i ljubavnog karaktera. Tu mnogi momci još izrazuju svoja tajna osjećanja u nježnim arijama, na sviralama načinjenim od kosti orlovih krila, a djevojke, osim pjesmom i plesom, izražavaju svoja duboka umjetnička i ljubavna osjećanja još i vezilačkom iglicom sa raznobojnom svilom i srmom, po lanenom i pamučnom platnu, — originalnim šarama bogate primitivne simbolike, iznikle iz srca i duše njihove pod uticajem prirode i cjelokupnog života oko njih.

Ali poslije velikog rata, koji je potresao i naše najviše planine i stari patriarhalni život u njima, osjeća se i opaža jasno, kako su valovi nove civilizacije, preko varoši i varošica, zapljusnuli već dosta duboko i sela naše klasične Južne Srbije i počeli da odnose jedan po jedan dio starog života, unoseći, naročito u srcu naših patriarhalnih žena, snažnu težnju za novim, lakšim životom. Taj utjecaj najočiglednije se opaža na izmijeni stare narodne nošnje. Već je naime velika većina seoskih djevojaka, a donekle i žena, po selima oko starih gradova, stari opanak zamijenila cipelom, a lijepu povezaču fabričkom maramom.

Uporedo s tim kod žena se sve više gubi i smisao za lijepi, vanredno ukusni bogati narodni vez, te je na mladim djevojkama sve rijedje vidjeti košulju iz krasnog veza. Šta više, mnoge već i u svečane dane oblače košulje, bez ikakva veza ili samo sa jednom tankom vezenom rudom oko rukava, grudi i na dnu košulje. — Stoga se slobodno može reći: da je vez na košuljama srpskih žena po Južnoj Srbiji, a naročito oko gradova, ne samo u transformaciji, nego već u znatnom opadanju.

Moje je uvjerenje, da se to opadanje ne može ničim sprečiti i za nekoliko decenija velika većina seoskih žena po Južnoj Srbiji nosit će opću evropsku nošnju, koja je osvojila mnogo sela Sjeverne Srbije, a duboko je prodrla u sela po Grčkoj. — Uspomena na tako raznoliku i vrlo interesantnu žensku nošnju u Južnoj Srbiji, održat će se neko vrijeme samo u svečanim odijelima, koja će se oblačiti prilikom vjenčanja i drugih svečanosti, a zatim u Muzejima i naročito u Muzeju Južne Srbije u Skoplju, koji nastoji da prikupi sve vrste starije i sadašnje narodne ženske nošnje, stručno ih opiše i prouči, fotografski snimi i u vjernim slikama u boji, sačuva za potonja pokoljenja i stranom svijetu prikaže vanredne umjetničke sposobnosti i lijepu pjesničku dušu primitivne srpske žene iz raznih oblasti Južne Srbije.

O tim i mnogim drugim lijepim osobinama seoskih žena u Južnoj Srbiji trebat će čitave studije pisati, a meni je ovom prilikom namjera, da svratim pažnju samo na jednu interesantnu činjenicu, do koje sam došao promatrajući seoske žene tri razne vjeroispovjesti — pravoslavne, rimokatoličke i muslimanske — u prizrenskoj oblasti.

U čemu sastoji ta činjenica očigledno je odmah čim se vidi nošnja žena svake od tih vjeroispovjesti.

Pravoslavne seoske žene, naime, kad su bile robinje pod turskom vlašću, odlikovale su se svagda dekorativnošću i vanrednim bojama svoga neobičnog odijela, a naročito vezom, čija je umjetnička i kulturno-historijska vrijednost neosporna, dok su pomuslimanjene Srpkinje iz istih i susjednih sela, silom prilika, koje im je nametnula njihova nova vjera, izgubile svaki smisao za ukrašavanje svoga odijela, koje pred svijetom mora da bude pokriveno crnim plaštem. Karakteristično je, da su se i Arnavtke rimokatoličke vjere u tom pravcu više približile Muslimankama i primile crnu anteriju mjesto ogrtača, i ako njihovi vanredno ukusno izradjeni tanki pojasići, čarape, nazuvci, pokrivači za dječje kolijevke i jastučnice pokazuju umjetnički i znalački raspored motiva i tehnike, iskustvo u bojadisanju i lijepo osječanje sklada u bojama.

Nema sumnje, da je na stvaranje ovakvih odnosa u pogledu razvitka umjetničkih osjećanja, snažno utjecala vjera i da je pri tom pravoslavna crkva mnogo učinila, da razvije ukus kod njezinih vjernika, to naročito svojim slobodnim shvaćanjem života i utjecajem bogate ornamentike na zidovima u unutarnjosti i vanjštini crkava. Rimokatolička i muslimanska religija nastojale su svojim strogim naredjenjima, da suzbiju svako ukrašavanje ženskog odijela kod svojih vjernih, pa su u mnogom i uspjela, da uguše u tom pravcu razvijanje kod njih umetnički osječaj i izražaj.

U vezi s tom činjenicom bilo bi od naročitog naučnog interesa sistematski proučavati sve psihičke osobine pravoslavnih Srpkinja Južne Srbije, paralelno sa istim osobinama pomuslimanjenih Srpkinja i rimokatoličkih arnautkinja. To bi, prema današnjim prilikama, mogle uspješno da izvedu samo žene, stručno obrazovane u pravcu tih studija.

Dr. R. M. G.

Nekoliko pogleda na ženu.

Iz nedavno izišle knjige g. Ante Dukića »Pogledi na život i svijet«, o kojoj smo već govorili u našem listu.

Čar i radost života nije u samim ženama, već i u dobrom mišljenju, koje imamo o njima.

Ne igraj se sa čašću žene, da ne proigraš njezinu i svoju.

Gledaj u svakoj ženi bivše dijete i buduću staricu.

Tko se boji, da će na ledu pasti, zastalno će pasti; u ljubavi će prije pasti onaj, koji se ne boji.

Kad muškarac svlada ženu, onda je već svladan.

Ne zapovijedaj ženi, nego sebi, ako hoćeš, da te sluša.

Žena počinja ludosti — kad joj muž nema pameti.

Tko nastoji da udovolji ludoj ženi, luđi je od nje.

Kad imaš da biraš između dviju žena, odustani od izbora.

Ako se vežeš sa ženom, koja nije za te, smrknut će ti sunce, i nikada ti više zasjati ne će.

Pas, koga miluješ i hraniš, ne će te ugristi, i ako pobijesni, pa hoće, da te ugrize, možeš ga ubiti. Ali bijesnoj ženi koju hraniš i oda zla braniš, da te za uzvrat svaki dan grize, ne možeš razbiti glavu, ako ne ćeš da izgubiš svoju.

Samo je jedan pravi i veliki bijednik: To je onaj, koji živi u skladu sa cijelim svijetom, osim sa svojom ženom.

*

Zaljubi se danju.

Zaljubi se u djevojku, koja ima mnogo udatih sestara i požuri se da ju uzmeš za ženu.

Biraj ženu po svome srcu i tuđoj pameti (ako u ljubavi izgubiš svoju).

Ženi se istom onda kad možeš da živiš sa polovicom svoga dohotka.

Ne traži miraza. Kada ti žena donese samo košulju na sebi, donesla ti je najveći miraz.

Traži sunčanu ženu — grijat ćete dva sunca.

Ako te srdačna žena i stoji jedno oko iz glave, ostaje ti ipak još jedno, kojim možeš sa ponosom i nasladom gledati na nju.

Lijepa žena bez srca — cvijet je bez mirisa.

Ništa ne krasi ženu kano suza i smijeh.

Lijepa je svaka žena, osim one, koja misli da nije i one, koja misli da jest!

*

Oženiti se ne znači vezati ženu, ni vezati se za nju; nego vezati dva života u jedan.

Čovjek traži u ženi svoje rebro, od kojega bje stvorena; a ona traži u čovjeku ono svoje mjesto, gdje je bilo rebro. U pravu su jednako oboje

Tko zaboravi, da je čovjek samo polovica jedne dvostruke cjeline, taj zbog krivog računa svoj život dvostruko plaća.

Djevičanstvo je lijepo — materinstvo je sveto.

Tko ne osjeća duševnu potrebu za ženom, daleko je od čovjeka, i treba još mnogo puta da se rodi.

Kad se žena poda ljubavi, u svojoj se krasoti preobrazi rajskim blaženstvom, i u viziji drugoga svijeta zatvori oči, da ne vidi ovaj.

Bog je stvorio Evu — a ženu valja da stvaramo mi.

LISTAK.

Jubilej zaslužnog humanog društva.

28. aprila je na svečan način izvršen blagoslov temelja zgrade »Zagrebačkog gospojinskog društva za uzdržavanje pjestovališta«. Time je ujedno proslavljena 75-godišnjica ovog zaslužnog humanog društva. Medju uzvanicima ove svečanosti bili su nadbiskup g. dr. Bauer, ban g. dr. Šilović i načelnik g. dr. Srkulj. Nešto iza 11 sati predsjednica »Pjestovališta« gdja Peršić pozdravila je toplim govorom uzvanike, a zatim prikazala napore i rad »Pjestovališta« od vremena kada je biskup Haulik osnovao društvo sa zagrebačkim gospodjama. U svojem govoru gdja Peršić je naglasila, da je svrha domu da otme siromašnu djecu ulici, da ih otme prosjačenju i da se izgradnjom ove zgrade stvore sredstva iz kojih će se moći pomagati ta siromašna djeca i odgajati. Iza toga su uzvanici potpisali povelju koja je uzidana u temelj. »Zagrebačko Gospojinsko društvo za uzdržavanje pjestovališta, zavoda utemeljenog po nadbiskupu dru Jurju Hauliku, zakladnim pismom od 12. listopada 1855., slaveći 75-godišnjicu svoga rada, ulaže tečajem zadnjih godina skupljenu i uštedjenu glavnicu od 160.000 dinara u izgradnju ove stambene trokatnice, da njezinim dohotkom trajno osigura opstanak svoga zavoda, namjenjenog djeci gradske sirotinje, koja još nisu dorasla za školu.« Potom je nadbiskup g. dr. Ante Bauer uz asistenciju kanonika Barlea obavio blagoslov temelja. Ban g. dr. Šilović izrekao je onda govor pun priznanja za blagotvorni rad ovog društva, napose za zasluge i požrtvovnost gdje Jelke Peršić.

Silvija Pankhurst.

Nedavno je v Londonu na vrlo svečan način otkriven spomenik jednoj velikoj ženi: Silviji Pankhurst, glasovitoj pobornici za ženska prava. — Ona je umrla u junu 1928. Njoj se ima zahvaliti što civilizovani ženski svijet Evrope i Amerike uživa danas političko pravo glasa. Ona je uspjela da to ženama izvojuje. O njenom energičnom radu na tome zadatku svi su evropski listovi bili puni izvještaja u poslednoj desetini devetnaestoga i u prvoj desetini dvanaestog vjeka. O njenoj drastičnoj politici da prinudi državne vlade, a naročito englesku, da ženama da pravo glasa, govorilo se na svima stranama. Posle dugotrajne borbe, pune požrtvovanja, stradanja i neprijatnih sukoba sa državnom vlašću u svima formama, ona je postigla potpuni uspjeh. Nećemo ovde da ulazimo u detaljnije opisavanje ove herojske žene, čije ime ulazi u istoriju čovječanstva u kome žena sve više i više uzima dostojnu i važnu ulogu.

Iznijet ćemo samo nekoje interesantnije momente iz jedne knjige, koja je nedavno izašla i u kojoj je sabrano mnoštvo zanimivih i nepoznatih podataka iz povijesti feminističkog pokreta, u kojem je Engleskinja Sylvia Pankhurst igrala tako vidnu i odsudnu ulogu. Vadimo iz te knjige slijedeće potankosti, koje će nam izgledati čudne i nevjerojatne, ako se ne uživimo u duh onoga doba, kad su se žene borile za najelementarnija gradjanska prava.

Od godine 1908. pa sve do 1914., kad je buknuo rat, engleske i strane novine neprestano su pisale o Sylviji Pankhurst, koja je vrlo temperamentno i ne birajući mnogo sredstava, pravila propagandu za femenističku ideju. Ali valja istaći, da je mrs. Pankhurst isprva lojalno pošla parlamentarnim i dozvoljenim putem da izvojšti ženama njihovo pravo, a kad sve to nije nista koristilo, počela je drukčije .

Godine 1910. englesko feminističko udruženje (Womens social and Political Union) toliko je osililo, da se moglo pomišljati na jednu akciju većega stila to više što je »Union« raspolagala znatnim novčanim sredstvima. I gdja Pankhurst, predsjednica udruženja, odluči, da se predje u otvorenu borbu. Trebalo je javnost ozbiljno uznemiriti, napasti staknuti neke ličnosti i slično. I tako su ekcesi suffragetkinja postali stalnom rubrikom engleskih listova. Ti ekscesi poprimiše ozbiljne dimenzije godine 1912. kad je vlada povukla zakonski projekat (Bill), koji će ženama dati izborno pravo. Sylvia Pankhurst (koja je do onda bila već češće kažnjena) počela je tom zgodom otvoreno propovijedati nasilje i »gradjanski« rat.

Predsjedništvo Uniona izradilo je doista detajlan ratni plan, a pri tom je lojalno suradjivao i mr. Lawrence, suprug čuvene sufragetke Pethick Lawrence. »Guerilla« je počela razbijanjem prozora na kućama i izlozima, da se postigne potreban »Štimmung« za daljnju borbu. U veljači 1913. zapaljena je kuća, koju si je sagradio Lloyd George, tadanji ministar financija u Richmondu, a drugoga dana izjavila je Sylvia Pankhurst na javnom zboru da preuzima potpunu odgovornost. »Neka me samo zatvore, dičila se ona, morat će me i onako pustiti za koji dan na slobodu, jer ja ću štrajkati gladju... Neka me sutra uapse prekosutra ću opet razbijati prozore«...

Čini se da gdja Pankhurst ipak odviše pouzdavala u kavalirštinu engleskih vlasti. Dotada joj je zaista uvijek uspjelo da se oslobodi kazne štrajkujući gladju. Zato se ne smijemo čuditi ovoj prepotenciji, ali ovaj puta bila je stvar ozbiljna. Odlučeno je da se »konačno« primjeni sva strogost zakona na pobiješnjele suffragetke, a prva trebala je stradati dakako mrs. Pankhurst, kolovodja pokreta.

Kad su se kriminalni činovnici pojavili u njenom stanu da je uapse obavijestivši je o optužbi i eventualnim zakonskim posljedicama, junačka se suffragetka ipak lecnula i znatno promijenila ton. Ipak najprije nije htjela ni da se obaveže, da će se čestito vladati do dana glavne rasprave, ali kad je vidjela da nema šale ipak se predomislila i tek onda pustili su je na slobodu uz znatnu kauciju.

3. travnja (1913.) proglašena je osuda. Obzirom na sve moguće olakotne okolnosti osudjena je Sylvia Pankhurst na 3 godine robije. Time je femenistički pokret stupio u kritičnu fazu. Naobražena jedna žena iz otmjenog društva, majka odrasle djece, osudjena na robiju! Uzničari moraju joj silom rastvarati usta, da joj uguraju hranu! Bila je to svakako neugodna i sasvim nepoželjna afera, a engleskim mjerodavnima takodjer je odlanulo, kad su je nakon tri sedmice morali pustiti na slobodu da im ne umre u tamnici. Direktno iz tamnice krenula je Sylvia Pankhurst na propagandnu turneju u Ameriku, a do 1914. još je bezbroj puta »zaposlila« javnu sigurnost i pružila novinama zahvalnih tema. Najslavniji dan njenog života bio je svakako onda, kad je umiruči od gladi legla pred vrata parlamenta da zainteresira na taj način predsjednika vlade Asquitha za žensko pitanje.

Interesantno je za nas kako je ova slavna žena zavolila naš narod. Ona zaslužuje i u ovom slučaju naše divljenje i poštovanje za njenu ljubav prema našem narodu. Tu ljubav je ona manifestovala kad je čula, za vrijeme rata, da se Mijatović, bivši srpski ministar i poslanik u Londonu sprema da ide u Sjedinjene Države da amerikanskom narodu obrati pažnju na vrijednost i hrabrost male Srbije. Ona je tada dobrovoljno pošla sa njim da ga prati i pomogne u toj misiji. Zahvaljujući mnogo njoj, uspjeh te njihove posjete Americi u korist srpskih interesa bio je sjajan.

Ono što nam naročito daje povoda da se sjetimo Emeline Pankhurst, jeste današnji uspeh engleskih i američkih žena u politici i u javnom radu na svima poljima uopće.

Dopisnik engleskog lista »Dejli Telegraf« u Americi šalje svome listu jedan interesantan izvještaj o položaju žene u državnoj službi u Sjedinjenim Dužavama. On kaže da su žene tamo više nego ravne u prvima sa njihovim kolegama drugog pola. Za američke žene važi pravilo: »Jednaka nagrada za jednaki rad«. U državnoj službi njih je više nego muškaraca. Zaposlenih ljudi ima u Vašingtonu, na primjer, 45.000, a žena oko 55.000, a ipak zato u tako zvanoj građanskoj službi žene zauzimaju veći broj položaja. Naravno, ljudi tamo rade grube radove kao sječenje šuma, prenošenje tovara i t. d., zbog čega ih ipak ima više po broju.

U distriktu Kolumbije, po raznim ministarsvima, rade 62.140 činovnika, od kojih 37.404 muških i 24.736 ženskih. To je vrlo lijep rezultat, kad se uzme u obzir da ime jedne žene nije bilo na listi za plate prije 1862. u Vašingtonu prije Silvije Pankhurst.

Što se tiče današnjeg položaja žene u Engleskoj, najbolji primjer njenog uspjeha u politici i u radu uopće, je rezultat posljednjih izbora. Mis Bondfild, ministar rada u današnjoj engleskoj vladi, kao i sve druge Engleskinje na položaju, imaju za svoj uspjeh prije svega da zahvale Silviji Pankhurst.

Kako se plaća rad žena.

Prošlo je već više od 20 godina, od kako je izašlo djelo Dr. Alice Salomon, u kojem se raspravlja o tome u koliko se razlikuje plaća, koju žene dobivaju za svoj rad od one koja se daje muškarcima. — (Unterschiede zwischen Mäner-und Frauenlöhnen). Da se to pitanje na novo pokrene otvorilo je jedno internacionalno žensko društvo anketu tome pitanju koja je pokazala da se u tom pogledu nisu kroz čitavih 20 godina prilike mnogo promijenile.

U Njemačkoj plaća se naročito ženski rad u industriji manje nego muški. Plaća ženskih radnica iznosi samo 60 do 72 posto od one, što je primaju muški radnici iste kategorije. U Velikoj Britaniji postoji takodjer ta razlika. Samo u tekstilnoj industriji je plaća muškarca i žene ista. U Holandiji je ta razlika nešto manja. Plaća žene iznosi 87 posto plaće muškarca. Isto tako u Kanadi, pa čak i u Norveškoj, koja je kao nijedna druga zemlja uspjela da ženi pribavi ravnopravnost. Ta se razlika naročito ističe u tekstilnoj industriji i u industriji cipela. Osobito je velika razlika u Austriji. Dok muškarac dobiva poprečno 54 šilinga dobiva žena samo 28. Nije bolje ni u Poljskoj, ni u Švicarskoj, pa čak ni u Sjedinjenim Američkim Državama. Za radnice nije dakle ni Amerika »odabrana zemlja«. To pokazuje, da ni u onim zemljama, u kojima žene imaju sva politička prava, nije borba za ravnopravnost muškaraca i žena izgubila svoj smisao.

Ženske godine i rad.

Danas ima u raznim zvanjima žena svake dobe i kod nas a i drugdje. U njemačkoj gdje se najsavršenije izradjuju statistike svake vrste, izračunano je i to, u kojim su godinama žene najviše zvanjem zaposlene.

Danas je u Njemačkoj zaposleno preko polovine svih djevojaka izmedju 14 i 16 godina, t. j. 50%, u 16.—18. godini ima ih 72% u poslu. Taj je procenat manji nego kod zaposlenih dječaka, jer njih ima već u dobi od 16—18 godina 89%. Ta velika razlika izmedju broja djevojaka i dječaka, koji se sami prehranjuju potiče odatle što mnoge djevojke u to doba radeći u kući pomažu svojim roditeljima.

Najveći procenat zaposlenih muškaraca ima izmedju 30 i 40 godine i to oko 97%, dok je najviše žena zaposleno u dobi od 18.—20. godine. U 30.—40. godini ima još samo 39% žena u zvanju, a u dobi od 65.—70. samo 23%. U godinama, koje prelaze 70. radi samo 31% muškaraca i 13% žena.

Istorijske ljepotice iz Bosne i Hercegovine.

Imena ovih ljepotica ne treba tražiti po kakvim društvenim ili sudskim arhivima niti po knjigama privatnih ili javnih biblioteka, jer svega toga nije bilo u Bosni i Hercegovini sve do 1878. t. j. do okupacije. O njima nema ni danas pismenih dokaza. Imena negdašnjih ljepotica možemo doznati samo po narodnoj pjesmi, koja se i danas recituje i pjeva u društvima i skupovima, po gostionama i teferićima. A za ovu vrstu zabave naš muslimanski svijet ima naročiti smisao i ljubav, on ima u tome čak nasljednjih poziva. Očevi i djedovi sadašnjeg našeg naraštaja još su više voljeli i gojili svoju narodnu pjesmu, svoje sevdalinke, svoje epske tvorevine, jer su ekonomski dobro stojali i jer nisu svoje duševne sile toliko trošili u borbi za svoju egzistenciju.

Ono što je rekao neumrli Preradović: da je čitava naša istorija jedan veliki izbor pjesama, to je točno rekao. U pjesmi je narod iznio ne samo svoje političke podvige nego i svoja etička, moralna i kulturna shvatanja, on je u njoj spomenuo i opisao svoje ljepotice, koje su nekad živjele, koje su svojim žarnim očima, sjajnim licem i ponosnim svojim stavom muškarcima, junacima i bogatašima pamet zanosile. Njihovom se ljepotom mahale hvalile, gradova ponosili prema onoj: Naše se selo, Maro, zbog tebe pročulo!«

Krajevi, koji se ističu svojim lijepim, zamamnim djevojkama, jesu Krajina, srednja Bosna t. zv. zapadni krajevi i kršna Hercegovina. Obično se u tim krajevima spominje njihov glavni grad kao Banja Luka, Sarajevo, Livno, Mostar.

Sarajevo je odavna najveći grad u Bosni i Hercegovini. U trgovačkom i obrtnom pogledu nije ga ni jedno mjesto dostiglo a kamo li prestiglo. Njegova »baščaršija«, njegovi esnafi (cehovi) i mnogobrojni dućani davali su lijepu zaradu stanovništvu, a prirodne ljepote Sarajeva, nad kojim se koči opjevana Trebević planina, mamile su i zadržavale u tom šeheru radine i bogate familije. Bilo je izleta i uživanja na sve strane, bilo svirke i pjesme svaki dan, — i zato nije čudo, Sarajevka-djevojka moli u pjesmi majku:

— Ne daj me, majko daleko...

Kao ljepotice ovog grada spominju se Zildžina Emina i Pavka Čebdžina. One su živjele prije neko 100 godina, a to se razabire iz ove pjesme:

Vino piju age Serajlije
Na Ilidži pokraj Željeznice
Dvorila ih Pavlua Čebedžina.
Kako kome čašu dodavaše,
Svaki joj se pod grlo hvataše,
Govorila Pavka Čebedžina:
»Ako mogu svakom sluga biti,
Ja ne mogu svakom ljuba biti,
Jer ja imam Pinju barjaktara...«

Banja Luka je nekad bio glavni bazen turske vojne snage prema Bišću i kamenitoj Rici. Za nju se i danas kaže:

Banja Luka na Krajini hvala,
Niko ne zna ničijega hala

U tom lijepom gradu na zelenu Vrbasu, na dohvatu planina: kijevča-polja (Posavine), u kome se prostirali veliki timari (posjedi) tamošnjih begova i aga spominje se Uma Dženetića:

Ja kakva je, vesela joj majka!
Nema njojzi para do ćesara
Ni japije do Stambol kapije...
Usta su joj kutija šećera,
Sitni zubi — dva niza bisera,
Lišce joj je kano žarko sunce,
Ispod grla sjajna mjesečina,
Oči su joj dva vrela studena
Obrvice — s mora pijavice,
Trepavice — krila lastavice,
Valjaju joj oči, očevine,
Bijele ruke — šeher Banje Luke!

Ali u Banjoj Luci nije vazda i sve bilo dobro. Često bi se u njoj nakrčalo silesija vojske iz raznih krajeva turske carevine. Dolazilo Arnauta, Arapa, Anadolaca i drugih naroda, da brane ili da napadaju. U takvim vremenima kuda bi dizdar-aga (komandant grada) preuzeo cijelu vlast, janjičarska soldateska prešla bi granice zakona, nastala bi lična i imovinska nesigurnost, a naročito bi tada bio težak položaj nemuslimanskog elementa t. j. »raje«. Tada bi se potišteni od-

metnuli u gore. Narodna pjesma spominje čak i jednu djevojku, koja je, da očuva svoju ljepotu i poštenje, ostavila svoju kuću i svoj rod, pa otišla u hajduke preko Banje Luke. Zvala se s toga odmetnica Mara.

O njoj se često pjeva:

Odmetnu se odmetnica Mara
u hajduke preko Banje Luke.
Hajdukova tri godine dana,
Kad četvrta nastala godina,
Uhvatiše Maru Krajišnici,
Da je gone šeher Banjoj Luci.
Gledale je cure Banjaluke
Pregovara odmetnica Mara:
— Šta gledate, šta li se smijete
Vi ste kučke, Banjalučke cure
Nije Mara kopile rodila
Već je Mara harambaša bila... —

Kao ljepotica u Banjoj Luci spomnije se i jedna udovica — Džaferbega gospoja. Koliko sam čuo, to je bila inovjerka, koju je Džaferbeg kao djevojku opazio, begenisao, zavolio i doveo u svoje mjesto iz »prijeka« iz »Nimačke«, a u ari je ondašnji svijet brojio sve zemlje i lijeve strane Save, daklen i Hrvatsku i Slavoniju. Mora da je ova djevojka bila ne samo ljepotica nego i jedna vatrena Hrvatica, koja je za volju Džaferbega ostavila svoj dom i došla u jednu islamsku sredinu, koja osuđuje mješovite brakove. Izgleda, da ova konzervativna sredina nije Džaferbegu zamjerila, što se inovjerkom oženio — jer za taku ljepoticu ne bi ni sultan bio hladnokrvan. Pjesma o njoj kaže:

Otkako je Banja Luka postala
Nije ljepša udovica ostala
Kako što je Džaferbega gospoja...
Nju mi prosi banjalučki kadija
Nadmeće se sarajevski muftija
Ona ne će banjalučkog kadiju,
Niti želi sarajevskog muftiju
Ona hoće sarajevskog bekriju.

Ona je, po svoj prilici, živjela oko 1860, jer se ova pjesma odavna pjeva. Ona se zaista i udala na jednog naočitog trgovca Sarajliju, ali pravog bekriju, koji je brzo spucao i svoj i njezin imetak, što joj je ostao iza Džaferbega.

Ovoj pjesmi ima još varijanata. S toga se može čuti, kako je to udovicu zavolio mladi brat Džaferbegov t. j. djever jej Ali beg. A pjeva se i to, da se je otrovao banjalučki kadija i sarajevski muftija, jer ih je odbila.

Velika širina i dobre ispaše livanjskog polja podigla je grad Livno i njegovo stanovništvo. U zapadnim krajevima ponosne Bosne i kršne Hercegovine ovo je mjesto najveće i najbliže Dalmaciji. Stoga je Livno postalo ratnom kotom, vlast ga je okitila tvrdim kulama i odlikovala junačkim kapetanima i dizdarima. Među ovima se najviše spominje Firdus-kapetan, a ovih je bilo nekoliko. Pjesma, koja spominje Firdus-kapetana u vezi s ljepoticom Anan Pehlivan, datira iz doba narodnog ustanka, što ga podigao »Zmaj od Bosne«, mladi Husejin-kapetan Gradasćević, Tuzla-kapetan i drugi. To je doba 1829—1835. Ibrahim ef. Firdus, koji je — kao i Ali paša Rizvanbegović u Hercegovini — bio vjeran t. zv. »đaur« sultanu, odnosno velikom turskom reformatoru Mahmutu II., morao je kao kapetan od Livna bježati sa svojim pristašima u Dalmaciju, gdje je (u Sinju) ostao oko pola godine. Tu se on kao mlad, bogat i koljenović zagledao u tanaknu stasitu »latinku« u spomenutu Anu Pehlivan, pa ju je poslije, kad su se prilike u Bosni poboljšale i u korist vlasti ispoljile, poveo sobom u Livno.

Ana Pehlivan moguće je imala kakvo talijansko ime koje je u izgovoru slično zvućilo na Pehlivan, pa ju narod tako spominje. Pjesma o njoj veli ovo:

Pošetala Ana Pehlivana
Ispred dvora Firdu-kapetana
Za njom šeće kumrija robinja
Progovara Ana Pehlivana:
»Bogom, sestro, kumrijo robinjo,
Je l' mi nizak jašmak nad očima?
Vide l' mi se oči i obrve?
Vidi li se surma i bjelilo?
Je l' mi niska zelena feredža?
Jesu li mi puce zapučene?
Vide l' mi se ogre po gr'ocu?
Vide l' mi se od dibe dimije?
Mnidijaše, niko ne čujaše,
Sve to sluša Firdu-kapetane.
Časom steče na mermer avliju,
Pa uzleće u uske sokake,
Uze Anu za bijelu ruku,
Izvede je na bijelu kulu,
Izdera joj jašmak nad očima,
Pomrsi joj surmu i bjelilo,
Izdera joj zelenu feredžu,
A rasi?de od dibe dimije.
Pa je pita i za ruku hvata:
»Šta je tebi danas najžalije?«
— Nij' mi žao biser ni duhati
Braća će mi ogru nakititi.
Babo će mi odrezat feredžu
A nevjeste svezati dimije
Već ja žalim carstva djevojaćkog!
Car ti bijah, dok kod najke bijah,
Carski leži — vezirski ustani,
A pašinski niz avliju pođi!
A ja danas ni car ni djevojka...

Kako se iz ovoga vidi, Ana je za ljubav svoga dragog obukla muslimansko žensko odijelo, obukla se čak i u feredžu li zbog stida od svijeta (bila je kapetanova ljubavnica) ili zbog uroka od urokljivih očiju ili po nalogu Firdus-kapetana. Ali se iz njezinih riječi razabire, da nije bila zadovoljna svojim polažajem.

I Hercegovina ima svoje ljepotice, pune temperamenta i krvi. U tim brdima, što obiluje vinovom lozom, i sitnim bašćama gde rastu bademi, smokve i jasmini, kraj razlivenih odvojaka koje rječice, na zelenu čimenu (travi) ili u kaferli prozoru... puno je ljepotice vezlo čevre i fagluke od mletačkog platna sa zelenom žicom i iglom od biljura. Jedan pak adut u ljepoti žene daje ljuba Ali-age:

Te ljepote u svoj Bosni nema.
U svoj Bosni i Hercegovini...

Ali zaludu sva ta njena ljepota, kad joj muž drugu zavolio i to: Omerovo zlato (vjerovatno — Omerovu ženu).

Koje nezna na čem žito raste,
Na čem žito, na čem rujno vino

iako je ona baš od tog pretila i rumena, jer

Od žita je tonka i visoka
A od vina bijela i rumena

Budnči muslimanke ni danos — a kamo li u staro vrijeme! — ne troše vina niti drugog alkohola, moglo bi se reći, da je ovo Omerovo zlato bila također neka plamenitaška inovjerka, kojoj je moglo biti, da ne ide na rad u polje ni u vinograde, koja je daklen odrasla u majčinu dvoru kano ptica u zlatnu kavezu.

Mnogo se pjeva sevdalinka o Ali-paši i lijepoj Mari sa Bišća kamena, jer ta pjesma ima u sebi jednu naročitu žicu, a ta je: da jedno dugo silom voli, ali da se uzeti (vjenčati) ne mogu i neće. Razlozi se mogu nagadjati, a Marin gest odobriti:

Ali paša na Hercegovini
L'jepa Mara na Bišću kamenu
Koliko — su na daleko bili,
Jedno drugom jade govorili:
„Ali pašo od Hercegovine!
Ali pašo — koliko te hvale!
Da me prosiš ne b' ja pošla za te,
Da s' oženiš — ja bih s' otrovala!«

Mislim, da se ova pjesma više odnosi na sarhaš Ali pašu, koji je došao u Mostar na vezirsku stolicu iza pogibije Galib Ali paše Rizvanbegovića-Stočevića 1851. g. Bišće polje leži na južnoj strani Mostara. U ovo polje sa desne strane Neretve dolazi se izpod velikih litica (kamenova) Sutine brda.

Među najstarije naše pjesme moramo ubrojiti onu popularnu: »Pošinju robinju«:

Telal viče od jutra do podne:
»Ko je u koga noćas na konaku,
Nek ne ide rano sa konaka!
Pobjegla je pašina robinja
I odn'jela tri tovora blaga
I odvela Muju harnadora
I odvela dva pašina sina
I odevla ata iz podruma...«

Ta pjesma govori o događaju, koji se zaista zbio još za sultana Mehmeda II. Fatiha, koji je u tom poslao Dubrovčanima nalog, da povedu istragu, pa ako bude Milica robinja Nesuh-pašina došla u mjesto Sokol (koji je pod dubrovačkom republikom) da je imadu ekstradirati i tom paši predati, jer je ona robinja t. j. njegovo vlasništvo. U tom fermanu, opremljenom Dubrovčanima, stoji da je Nesuh-paša imao s njom dijete, imenom Hamzu, te su nabrojeni i predmeti, koje je ona sobom odnijela u Primorje, u kome je valjda i rođena. Haznadar (blagajnik) je ju zavolio i s njom pobjegao. Možda je i on bio kao i ona, list naše gore. Oboje je ostavilo Vesuh-pašu, sultanova eksponenta u Hercegovini, kome je rezidencija bila negde blizu dubrovačke države.

Ovim završujem ovu temu. Upada mi u oči, da se tolike ljepotice zovu Mare i da se toliko pjevaju djevojke nemuslimanke, koje su se udale za muslimane.

Husejin Gjogo.

BROJ 6. U LJUBLJANI, JUNA 1930. GOD. 5.

Udovica.

Bio jednom u Kitaju neki filozof Čang, koji je srećno živio sa svojom trećom ženom. Kao god i drugi filozofi, i on je u svojim ranijim brakovima imao žalosnih iskustava. Prva žena umrla mu je mlada, od druge je morao da se rastavi jer ga je iznevjerila; ali s trećom je bio srećan i zadovoljan. Međutim Čang je znao, da čovjek, da bi ga žena što više volila, ne smije neprestano biti uz njenu suknju, te je, ovda onda, odlazio na put u planine. Tako, putujući jednom naiđe on na jedan svjež, tek pobusan grob, pokraj koga je sjedila neka mlada, lijepa žena, sva u crnini, i lepezom neprestanom nagonila zrak na grob. Čang ispunjen radoznalošću, priđe joj i upita je šta to čini.

— U ovome grobu počiva moj muž. I taj ludi čovjek, znate, prije nego što će da umre, uze od mene riječ, da se ne udam dogod se zemlja na njegovom grobu ne osuši. Čekam već nekoliko dana, ali sušenje sporo napreduje. I zato ja, eto lepezom mašem da bi se zemlja što prije osušila. Rekavši to pogledala je u Čanga tako umiljato, da se filozof odmah odluči da joj pomogne.

— Vaše nježne ručice su i preslabe za taj posao — reče joj on. — Dopustite mi, da vam ja pomognem

I ne oklijevajući ni časka uze lepezu, tajnom moći omahnu nekoliko puta i izvuče svu vlagu iz groba.

— Kako da vam zahvalim zato? — uzviknu, sva srećna i blažena mlada žena, smješeći se na njega. — Dopustite mi da vam poklonim ovu izvezenu lepezu, neka ona i ova srebrna ukosnica budu izraz moje zahvalnosti i poštovanja. Filozof uze lepezu, a odbi ukosnicu, pošto se bojao svoje žene Tjene. Taj sitni događaj baci ga u misli i kada se vratio kući i sjedio na svojoj terasi počeo je da uzdiše. — Zašto uzdišeš? — upita ga Tjena. — I odkuda ti ta lepeza u rukama?

Čang joj ispriča sve što je doživio. Tjenino lice se namrgodi i ona stade svima mogućim pogrdama obasipati tu mladu udovicu. Zgrabi lepezu i podera je. Čangu se to učini prilično sumnjivo.

— Zašto se tako previše žestiš? Ni ti na njenom mjestu, ne bi bila ni malo bolja. Reci ti meni da li bi ti, tako lijepa i mlada kao što si, mogla da pet ili tri godine dana ostaneš udovica, kada bi ja umro?

— Kada bi ti, nedao Bog, umro, ja se ne bih udavala nikada više.

— To je odista divno od tebe!

Uskoro zatim Čang pade u postelju od neke teške bolesti i videći da mu se približio kraj, dozva ženu i reče joj:

— Osjećam da moram da putujem na vječno, te sam te zvao da se oprostimo. Šteta je grdna što si onda pocjepala onu lepezu; ona bi ti tako zgodno poslužila da zemlju na mome grobu brzo osušiš.

— Molim te, mili mužiću, da ne misliš toliko ružno o meni. Ja nemogu voliti nikoga drugoga osim tebe! Ako sumnjaš u istinost mojih riječi, ja ću da umrem pred tvojim očima, da bih te uvjerila da sam sva samo tvoja. — To mi je dovoljno, — odgovori Čang, zavali se u postelju i uzdahne.

Kada je vidjela da joj je muž umro, Tjena je briznula u gorak plač, stala je da nariče i obasiplje ga poljupcima. Susjedi su odmah dotrčali da joj budu na ruci i u pomoći. I tek što je posljednji od njih bio izišao, na vratima se pojavi jedan mlad, kršan mladić zanosne ljepote. Doprati ga jedan od slugu, koji joj ga predstavi kao princa Co.

— Prije nekoliko godina — reći će taj princ — izrazio sam ja Čangu želju da budem njegov učenik. Zbog toga sam sada i došao, ali, nažalost, zatekao sam učitelja mrtvog. I da bi dao izraza svojoj žalosti, on svoje sjajno odijelo zamjeni dubokom crninom, a zatim kleče u kraj kovčega i stade tužnim glasom jadikovati: O mudri Čanga, kako sam nesrećan, što neću moći da iz tvojih plemenitih usta slušam divne pouke. Ali da bih odao poštu tvojoj uspomeni, ostaću ovdje stotinu dana i za tobom tužiti.

Pošto se malo umirio, zamoli mlađe da ga gospođi Tjeni prijave. Ona je u početku to odbijala; ali kada joj rekoše da je obavezna da primi učenika pokojnikova, pristala je. Prinčevu izjavu saučešća prihvatila je ona glave oborene zemlji. Potom se usudila, da na njega baci letimičan pogled; i srce joj je tada burno poigralo. Zamolila ga je tada, da se nastani u njenom domu. I onda su njih dvoje kleknuli ukraj pokojnikovog kovčega i zajedno sa njim suze lili. Pogledi, što su ih tom prilikom, između sebe izmjenjivali izražavali su više ljubav negoli tugu. Jedno veče dozva Tjena prinčevog slugu k sebi i upita ga, da li je njegov gospodar ženjen.

— Moj gospodar, — odgovori joj sluga, — nije se nikako ženio.

— A kakve bi osobine morala imati ona srećna žena, koju bi on želio da uzme? — upita dama.

— Moj gospadar veli, — odgovori sluga, da bi se želja njegovoga srca ispunila onda, kada bi on u svoj dom mogao da uvede ljepoticu kao što ste vi.

— Ako je tako, da li bi ti htio da posreduješ, da se nas dvoje uzmemo?

— Moj gospodar mi je o tome već govorio. On bi tako što jedva dočekao, samo, da mu na putu ne stoji

silno poštovanje, što ga je imao prema svome učitelju.

— Ta, molim vas, princ nije nikada bio učenik moga muža.

Poslije tih riječi, sluga se odluči da sa svojim gospodarom razgovara.

Tjena te noći nije ni oka sklopila. Sutradan izjutra izvjesti je prinčev sluga, da je njegov gospodar voljan, da na predlog od sveg srca pristane, ali da mu smetaju tri stvari.

— A kakve bi to stvari bile?

— Prvo odgovori sluga, — moj gospodar nalazi da je teško proslaviti svadbu dokle je kovčeg s mrtvecom u kući. Drugo, on smatra da ste vi Čanga silno voljeli, kao god što je on volio vas, te da u braku sa njim ne biste mogli naći takve ljubavi. I treće, on je ovamo došao bez igdje ičega, pošto nije ponio odijela i novaca, pa se nebi mogao pojaviti kao ženik.

— Te stvari ne bi morale biti ni malo na smetnji, — odgovori ona. — Što se tiče onoga prvog slučaja, kovčeg se može odnijeti u koju šumu iza kuće; a što se tiče onoga drugog, reci svom gospodaru, da moj muž, iako ga on obožava, nije bio svetac i prema tome tvoj gospodar ne bi imao razloga da imalo sumnja u moja osjećanja. I treće, u pogledu izdataka, neka se princ ne brine ništa. To je moja briga!

Sluga otide svome gospodaru i uskoro zatim donese poruku, da je princ pripravan za svadbenu ceremoniju. Onda Tjena skide sa sebe duboku crninu a obuče svečanu svadbenu haljinu. Potom slugama naredi te kovčeg s mrtvacem prenesoše u jednu šumu iza kuće i spreme sve što je za svadbu potrebno.

Dođe i utvrđeni dan i njih dvoje se svečano vjenčaše. Pošto su ručali, igrali i nazabavljali se sa svatovima, mladenci se povukoše u bračnu odaju. I upravo u trenutku, kada su bili u bračnoj loži, princ se odjednom strese, uzdrhta i, u grčevima sruši se na pod, te u najvećim mukama izdahnu. Van sebe od bola i tuge, Tjena priskoči, stade ga grliti, ljubiti i grudi mu trljati, i kada sve to ništa ne pomože, zovnu njegovog starog slugu.

— Dali je tvoj gospodar češće dobijao ovakve nastupe? — upita ga ona.

— Jeste više puta, — odgovori sluga, — i samo jedno sredstvo ima, pa da se on u život povrati.

— A to je?

— Čovječji mozak skuhan u vinu.

— A da li bi to mogao biti i mozak čovjeka koji je prirodnom smrću umro?

— Dabome, samo ako mrtvac nije umro prije devedeset i četiri dana.

— Onda moći ćemo da upotrebimo mozak moga pokojnog muža. Ništa nije lakše nego otvoriti kovčeg i izvaditi njegov mozak.

Princ i ja smo muž i žena, a žena je dužna da čak i svoj život dade za svoga muža a kamoli da ne žrtvuje mozak jedne lješine.

I rekavši to, uze ona jednu svjeću i sjekiru i uputi se pravo u šumu, u koju je lješ prenesen. Stisnu zube i jednim udarom sjekire razbi zaklopac na kovčegu, a potom upali svjeću, prinese je bliže mrtvacu i pogleda u njega. U tom trenutku mrtvi Čang duboko uzdahnu, ustade i sjede. Ciknuvši, ona stuknu korak dva unazad.

— Mila moja ženo, ded da mi pomogneš! — reče joj filozof. Poslušno pomože mu ona da iz kovčega iziđe. On uze svjeću, prođe dvorište i uđe u njenu sobu. Sva dršćući, pođe ona za njim. Koliko joj bi lakše u duši, kada vidi da princa i njegovog slugu bijaše nestalo! Uz najzanosniji osmjeh reče mu:

— Od onoga časa, u kojem si umro, premišljala sam o tebi dan i noć. Pa kako sam maločas u tvome kovčegu čula neki šum, u meni se začela nada, da si se u život vratio. I onda sam uzela sjekiru, da tvoj kovčeg otvorim. Oh kolika sreća!

— Hvala ti — reče Čang — na tvojoj silnoj ljubavi. Ali kaži ti meni, zašto si ti tako svečano obučena?

— Kada sam pošla, da tvoj kovčeg otvorim, ja sam svoju silnu sreću naslućivala i zbog toga sam se dotjerala.

— Samo još jedno da te upitam: Zašto si moje mrtvo tijelo u šumu prenijela?

Na to pitanje lukava žena nije znala da odgovori. Suteći, Čang pogleda na vino, koje je preostalo od svadbe i zamoli ženu, da mu dade gutljaj dva. Ona to učini, umiljato se na njega osmjehujući. On joj tada odjednom prstom pokaza iza njenih leđa:

— Vidi ona dva čovjeka iza sebe!

Osjetila je da će vidjeti princa sa njegovim slugom, a tako je i bilo. S užasom potražiše njene oči muža, ali njega bijaše nestalo. Po drugi put pogleda ona iza sebe i vidi da princa i sluge nema i da kraj nje stoji Čang.

Kada se potom uvjeri, da su princ i sluga i Čang bili jedno te isto, to jest sam Čang, koji je to svojim čarobničkom vještinom izveo, dođe do zaključka, da je svako tajenje uzaludno. Uze opasač okači ga o jednu gredu i objesi se. **Kitajska priča.**

Brakolomstvo u prošlosti.

Stari kazneni sistem kod raznih naroda u razna vremena.

Brak i bračni život od vajkada su smatrani kao najveća svetinja, a brakolomstvo kao jedan posve sraman i nemoralan akt, koji je sobom povlačio najgrublje kazne. U doba, kada su ljudi živjeli u zajednicama zasnovanim na krvnom srodstvu, nevjernoj ženi sudio je muž, obično u zajednici sa njenim ocem i najbližim sorodnicima, da bi se na taj način kod njega što bolje zadovoljili povređeni osjećaji pravičnosti. Kao kazna obično je dosuđivana smrt ili progonstvo iz zajednice koje je bilo skopčano s izvjesnim sramoćenjem ili onakaženjem preljubnice.

Tako kod sjeverno-američkih Indijanaca, kad brakolomnice ne osude na smrt, otsjeku joj nos (katkad sam muž vrši ovaj divljački akt svojim zubima), namažu joj sve tijelo crvenom bojom, a zatim je dadu kakvom starcu da je provede kroz cijeli narod i da svuda kazuje njenu nevjernost. — Kod starih Germana muž bi svukao svoju ženu do gole kože, pa bi je tako nagu vodio kroz cijelu svoju općinu zviždeći u rogu (otuda se i danas kaže za nevjernog muža: nabila mu žena rogove, natukla mu rogove), i kazujući radoznalom svjetu koji se oko njega skupljao, šta je njegova žena učinila, i zašto

je tako vodi. Kad bi obišao cijelu svoju općinu, onda bi brakolomnicu pustio i od sebe za svagda protjerao. Tako izobličenu ženu nije smio niko primiti u svoj dom, niti joj dati što od hrane i odijela, te je morala skapati od gladi i zime.

Sličan običaj postojao je i kod našeg naroda.

Kralj Stevan Prvovenčani prije no što će otjerati svoju šugavu ženu Evdokiju, skinuo joj je sve do košulje, a ovu je dao unaokolo podsjeći, pa ju je tako otjerao. Kasnije ovaj je običaj bio ublažen kod našeg naroda u toliko što je nevjernoj ženi odsjecan samo po neki djelić njenoga odijela, kao na pr. skut, resa i t. d., a nije na gore rečeni način svlačena. Osim progonstva, koje je dostizalo nevjernu ženu, bio je prastari, općečovječanski običaj, po kome su muž i njegova najbliža rodbina imali pravo da ubiju brakolomnike, ako bi ih na djelu uhvatili.

U toku daljeg razvića ljudskog društva i na raznim stupnjima obrazovanosti pojedinih naroda javljali su se i različiti oblici kazne protivu brakolomstva. Misirci su nevjernim ženama odsiecali noseve, a njihovim sakrivcima dosuđivali tjelesnu kaznu od po 1000 batina. — Kor Ida je kao preljubnica osuđivana, da je živu psi rastrgaju na javnom trgu, a njen sakrivac stavljan je na usijenu gvozdenu ploču da živ sagori. — Jevreji su kaznili oba saizvršioca smrtnom kaznom. — Po Solovom zakonu Antinjanin je imao pravo da svoju nevjernu ženu proda kao robinju.

U Rimu prema »lex Julia de adulteriis« brakolomnici su progonjeni na razna ostrva, da se ne bi mogli sastajati, a pored toga, brakolomnici je oduzimana polovina miraza i jedna trećina ostale imovine. Car Konstantin je ovaj zakon u toliko izmjenio što je za sakrivca propisao kaznu odsjecanjem glave mačem. Justinijan je dalje zadržao smrtnu kaznu za sakrivca, ali je za brakolomnicu bio propisao drugačiju kaznu, jer odsad nije progonjena na ostrvo, nego je prvo šibana a potom poslana na zatočenje u manastir, u kome je morala doživotno ostati, ako je poslije dvije godine muž ne bi izvadio i sebi primio. Osim toga Justinijan je dao pravo mužu da može ubiti i ono lice, na koje bi sumnjao da stoji u nedozvoljenim odnosima sa njegovom ženom i koje bi on tri puta opomenuo da se toga okane, pa bi ga i pored tih opomena zatekao kod svoje žene. Po Prohiroku, čiji su propisi po svem ušli i u Slovensku Kričiju, brakolomnici su prvo šibani, a zatim onakažavani odsjecanjem nosa.

Asirci i Babilonjani smatrahu da je žena povredila supružansku vjernost i samim tim, što je sebi dopustila da sluša udvaranje drugog lica, pa su svakoj takvoj ženi sjekli uši.

Kod Njemaca brakolomnice su kažnjavane utapanjem ili ugušivanjem u močvarnom blatu, a sakrivac je potpadao pod krvnu osvetu. Kasnije pojedina pokrajinska zakonodavstva počeše uvoditi kaznu i za muževljevu preljubu, koju bi učinio prema svojoj ženi. Tako po Bavarskom kaznenom zakoniku mužu je odsjecana glava, ako je preljubu učinio s tuđom udatom ženom, a određivana mu je proizvoljna manja kazna, ako je obljubio neudatu ženu. Nasuprot tome, u Saksonskoj, Pruskoj i Austriji brakolomniku je odsjecana glava, ne samo onda, kada bi obljubio udatu žensku, nego i kad bi obljubio djevojku.

Turci su kaznili brakolomnice time, što su ih prvo stavili u vreću, a potom bacali u vodu, pri čemu su za vreću vezivali kamenje, ili što drugo, da bi lakše potonula. Kod Karaburme, kod Beograda, postoji još i danas t. zv. »Rospi-ćuprija« sa koje su, po pričanju mieštana, Turci bacali u Dunav svoje nevjerne žene. Osim toga, Muslimani u Bosni i Hercegovini kaznili su svoje nevjerne žene time, što bi sa živih kožu derali ili ih na komade sjekli. Po koranu muž je imao pravo da nevjernu ženu zatvori u kuću i da je tako drži dok od gladi ne umre. Pored toga Muhamed ovlašćuje svoje vjerne, da mogu brakolomnicama udarati po stotinu batina, i naređuje im da se niko od njih ne ženi niti za brakolomnika udaje.

U Engleskoj su brakolomnice pored ostalog kaznili i na taj način, što bi ih izveli na ulicu ili na kakvo drugo javno mjesto, i tu ih tukli bičevima dok ne bi izdahnule pod kišom nemilosrdnih udaraca. Kao i kod drugih naroda, tako je i kod Engleza bio običaj da uvređeni muževi za kaznu sjeku svojim nevjernim ženama odijela i da ih tako otpuštaju.

U Francuskoj brakolomnice su kažnjavane čas zatočenjem u kakvom manastiru ili tvrđavi, čas protjerivanjem, čas smrću, čas bičevanjem na javnim mjestima, a čas »mrtvom šibom« koja se sastojala u tome što je krivac trčao od jednog do drugoga kraja varoši udaran pri tom bičevima od posmatrača. Ista je kazna postizala i ženinog sakrivca. One pak ženske, koje bi bile poslane u manastir tamo su ostajale obično dvije godine za koje su vrijeme nosile svjetovno odijelo, a muževima je bilo dozvoljeno, da im kaznu oproste i da ih sebi prime. No ako bi koja od njih ostala u manastiru i poslije toga roka presvlačena je u manastirsko odijelo i šišana joj je kosa, a uz to je gubila pravo na udovički užitak, lišavana je miraza i svoga dijela u zajedničkim miraznim dobrima, što je sve poslije pripadalo mužu.

Srbi u raznim krajevima određivali su različite kazne za preljubu. Po narodnim pjesmama, su vojvode i plemići kaznili svoje nevjerne žene vezivanjem konjima za repove, ili spaljivanjem, pošto bi ih predhodno namazali prahom i katranom. Pored toga u Bosni je muž sjekao nevjernoj ženi nos i uši, a u Grblju ju je otpuštao ošišane glave, odgrizena nosa i bez jednog uha. U Crnoj Gori i Sjevernoj Arbaniji preljubnici je sječen nos i njen je sakrivac potpadao pod krvnu osvetu, kao da je ubistvo izvršio. No ako bi muž brakolomnike na samom djelu uhvatio, imao je pravo da oboje ubije i da za to nikom ne odgovara. Osim toga u sjevernoj Arbaniji muževi su svoje nevjerne žene žive derali, kao i Muslimani u Bosni.

U Karađorđevoj i Miloševoj Srbiji, koliko se to može razabrati iz sudskih presuda i protokola, brakolomnici je za kaznu udareno 25—30 udaraca, a brakolomniku isto toliko batina.

Po Dušanovom zakonu brakolomnici su se kaznili odsjecivanjem nosa i ruku, a zakonik crnogorskog kneza Danila prvog, propisivao je, ako ko »svoju ženu uhvati u bludnosti, to mu se onda dopušta, da može i jedno i drugo ubiti; ako li bi ona (žena) pobjegla, to da joj stanja u našoj zemlji nije.« Tri srpska kaznena zakonika, koji su od 1804. godine, pa sve do 1860. godine neizmjenice važili, ne sadrže nikakve odredbe o preljubi, ali to ipak ne znači, da su krivci stajali nekažnjeni za ovo djelo, jer im se kazna odmjeravala, kao što smo rekli, po običajnom pravu, pa je muškarac dobijao batine, a ženske kandžije.

Fizički odgoj žene.

Početak razvoja savremene žene uvjetovan je njenim prirodnim, fizičkim odgojem, koji je kroz stoljeća zanemarivan. Današnji njen položaj traži da je moralno i fizički dorasla, da ispravno poprimi mjesto žene, majke i javne saradnice. Baš zato što je njoj kao začetnici novog života povjeren budući naraštaj, treba, da svijest o potrebi prirodnog odgoja prodre duboko u dušu.

U vremena stare Helade za paralelnog razvoja dobrote duha i ljepote tijela shvaćena je njena važnost i dan je naročit položaj fizičkom odgoju žene.

Sredovječno općenito zapostavljanje tijela na račun duha u mističnom polumraku askeze stvorilo je od žene blijedu silhuetu samostana ili krhku kreaturu galantnih kavalira, nesposobnu za samostalan život.

Naš vijek uz odgoj pun zraka, svijetla i slobodnog kretanja vraća ženu prirodnom razvoju. Uz ljepotu tijela daje joj opet izdržljivost mišića i čilost kao preduvjet fizičkih i psihičkih harmoničnijih pokoljenja.

Ali novo doba u suprotnom ekstremu često baca ženu u vrtlog borbe i svih tjelesnih napora približujuć je tako teškom tjelesnom odgoju i načinu života muškarca. Zanemaruje se često nježnija konstitucija žene u podvrgavanju teškom športu, prenapornoj utakmici i vježbi, bez obzira na snagu pojedinca ili u nepokretnom civilizovanom načinu života. Ispravno shvaćen fizički odgoj u uskoj vezi sa djelovanjem prirode prva je i osnovna fiziološka potreba svakog organizma, koja ga razvija do pune ljepote, otpornosti i zdravlja. Neispravno shvaćen može da pogibljeno djeluje proširenjem srca, pluća i prevelikim ukrućenjem mišića, što je od naročite važnosti za ženinu fiziološku funkciju. Sastav ženina tijela je osjetljiviji, pa je za to nuždan pravilno shvaćen harmonični odgoj u uskoj vezi sa djelovanjem prirodnih moći i slobodnog kretanja na otvorenom.

Svaki fizički odgoj, koji se ograničava na zatvoren prostor, često pun praha, klica, i stereotipske pokrete ne će nikad postići pozitivan etički i fiziološki rezultat. Čovjek treba zraka, svijetla i vode, jer njihovo fizikalno djelovanje uvjetuje harmoničan razvoj naročito kod žene, gdje je koža još osjetljivija, njeno učvršćivanje zračnim sunčanim i vodenim kupanjem znači jačanje cijelog organizma.

Koža je važan organ jer i preko nje dišemo i izlučujemo neke štetne sastojine; ona regulira toplinu tijela proširujuć ili sužujuć periferne krvne sudove pa za to treba već iz rana čistoćom zraka dati punu važnost našim kožnim porama i odpornost i privikavanjem na mijenjanje temperature.

Sunce je neophodno potrebno svim organizmima, ali naročito čovjeku, jer njemu ima da zahvali pravilan rast. Djeca koja odrastu bez sunca ostaju bijedni rakitični bogalji, a zrak bez sunca pun je raznih klica. I baš djelovanju ultraljubičastih nevidljivih sunčanih zraka imamo da zahvalimo raskuživanje atmosfere, jačanje kože stvaranjem pigmenta, uslijed česa koža pocrni i ojača, pa napokon i ispravan rast kostiju sprečavanjem rahitisa, za to je racionalno sunčanje potrebno već i u djetinjoj dobi, kad je organizam za to osjetljiv, pa je nužno sunčanjem najranije započeti.

Za ženu pak, je naročito važno, jer je veliki procent smrti uslijed poroda osobito kod siromašnih slojeva, čiji je odgoj u mračnim domovima iskrivio razvoj bečnih kostiju (rakitična uska zdjelica). Za trudnoće i dojenja žena često pati na poremećenju krečnih soli u krvi, uslijed česa se lako kvare zubi. Sve se to može na vrijeme ukloniti, shvati li se korisno snaga sunca i svijetla.

Sunce djeluje još blagotvorno na obnavljanje krvi naročito kod slabokrvnih i na izliječenje raznih kožnih oboljenja kao tuberkuloze kože, žlijezda i zglobova, te na jačanje cijelog organizma. Naravno da je nuždan oprez sa sunčanjem, da ono ide postepeno bez ikakve upale kože, a kod bolesnih i slabih uz kontrolu liječnika. — Za to je liječnik Rolliev u Leysinu (Švicarska) medju prvima istakao važnost ljekovite sunčeve moći t. j. helioterapije, jer je izradio shemu postepenog sunčanja od stopala, pa do cijelog tijela, svaki dan naviše i dulje.

Isto toliko važna za svaki život na zemlji je voda, a naročito za čovjeka jer je sastavni dio tijela i uvjetuje čistoću prvi osnov kulture i zdravlja. Redovito pranje hladnom vodom i kupanje potrebno je svakome, te koristi zdravlju. Od kupanja najkorisnije je morsko, jer more djeluje svojim naročitim sastavom. More sadržava razne količine morske soli (Jadransko vrlo mnogo, do 37%, Baltičko 17 posto, Crno More 10 posto), pa joda, broma, gvoždja itd., što sve povećava ljekovita svojstva. Kupanje u moru djeluje sastavom morske vode, temperaturom i laganim strujanjem na jačanje i otpornost organizma. Pridolazi još sunčanje pri morskoj površini, gdje zrak sadrži mnogo ultraljubičastih zraka, koje se reflektiraju od morske površine i ostaju u atmosferi, kao i čestice joda, broma i ostale, koje iz mora ishlapljuju.

Za to je sunčanje pri moru važno za liječenje slabokrvnih, rahitičnih i skrofuloznih. Naravski kod slabijih i bolesnih morsko kupanje mora biti kratko i samo pod paskom liječnika, jer kod preslabih može i škoditi.

Najbitniji uvjet ispravnom razvoju čitavog organizma, a naročito pluća je što dulje zadržavanje na čistom zraku u slobodnoj prirodi. Svjesna gimnastika dubokog disanja, ma i za najkraće u slobodnoj prirodi obnavlja našu snagu i preporadja je. Baš za to što je zrak najosnovnija hrana, a njegov sastav uvjet života. Jer nagomilavanje ugljične kiseline u istrošenom zraku grada od normalnog 0.03 posto na 5 posto donosi bol glave i nesvijest, a pri 20 posto nastupa smrt.

U nečistim ljudskim centrima, gdje cvate industrija ima mnogo prašine medju kojom raznih i zaraznih klica. U koliko smo dalje od naseljenih predjela na većim visinama ili na slobodnoj morskoj površini i broj je klica sve manji, te uopće iščezava, pa su i rjedja oboljenja i otpornija pluća za svaku bolest. Zrak djeluje još i preko temperature, jer u koliko se organizam bolje privikne na hladniju temperaturu zraka u toliko je on zaštićeniji od svih bolesti i sklonosti k pobolijevanju. Primitivnom čovjeku, koji je izlagao nezaštićeno tijelo promjenama atmosfere, bolesti prehlade bile su nepoznate. Savremeni čovjek omekopućen i odijelom postao je za njih naročito osjetljiv. Tu preveliku osjetljivost sprječava postepeno otvrdjivanje i privikavanje kože redovitom uporabom hladne vode, zraka i masaže. K djelovanju planinskog oštrijeg zraka ili primorskog blažeg dolaze ljekovita svojstva tih naročitih klima. Osim tih posebnih predjela svaki kutić zemlje na kojem živimo sadrži i sunca i zraka i vode i dovoljno je da ih racionalno iskoristimo i postignemo najbolje rezultate.

Važnost tih faktora istakao je prof. Markoze iz Münchena u poznatim riječima: Svakom je čovjeku potrebno bar jedno vodeno kupanje nedjeljno i bar jedno zračno kupanje dnevno. Za ženu je posebno važno shvatanje djelovanja prirode, jer ona ima da djetetu za rana usadi u dušu ljubav i razumijevanje koristi prirodnih faktora za pravilan razvoj. Uz spomenuto pridolazi još slobodno kretanje i vježba na otvorenome, za to, jer ona pojačava disanje, kolanje krvi i probavu, pa uvjetuje uspravan hod, otpornost, ljepotu i zdravlje.

Naravski da svaka gimnastika mora imati obzira sa gradjom i proporcijama ženina tijela. Kod nje su udovi kraći, tijelo duže, ledja uža, a bokovi širi, nego li u muškaraca. Žena je relativno manja i lako se zamara, pa teška gimnastika kao i naporan tjelesni rad uvjetuje brže staranje i izobličivanje. Radi fiziološke njene funkcije treba naročitu pažnju posvetiti razvoju bokova, trbušnih mišića i kožnog dijela kičme, jer trudnoća postavlja velike zahtjeve na mišiće i kolanje krvi bočnog dijela.

Osim toga i periodični spolni pojavi žene zahtijevaju najozbiljniju pažnju i svako ustezanje od vježbe.

Prirodnim fizičkim odgojem nestaje kod žena mladenačkih forma slabokrvnosti (chloroza), mjesečnih boli psihički uvjetovanih, boli ledja, pa sve nepravilinosti kolanja krvi (varice) i stolice. Laganim jačanjem trbušnih mišića olakšane su i sve fiziološke funkcije, kao trudnoća, jer trbušni mišići čvrsto drže plod i olakšavaju porod. Svi spomenuti fizikalni faktori prirode i slobodne gimnastike povoljno djeluju na mijenu tvari i psihičkog vedrijeg i radosnijeg raspoloženja. Nestaje bolesti živaca, a redovite jutarnje vježbe uz zračno sunčanje i vodeno kupanje vraćaju tijelu radost nad svakim danom. Spojimo li još njegu kože, koju savremeni civilizovani ljudi štetno zanemaruju, dok joj orijent od vajkada daje punu važnost t. j. masaža, frotiranje, pa duboke vježbe disanja na otvorenom, organizam je tim životom osvježen i preporodjen.

Savremenoj ženi je uzor ljepote vitkost i obla čvrstoća tijela, koje ni porod ne kvari. Za to i njenom tijelu, ukrućenom civilizovanim životom treba opet omogućiti elasticitet mišića. Fiziološka potreba slobodnih pokreta na otvorenom duboko je zasadjena u duši svakog pojedinca, pa za to skautizam i planinarstvo nalaze toliko pristaša u savremenom naraštaju. Tim smjerom, kao jedino ispravnim, jer spaja djelovanje prirode i vježbe, mora poći pokret fizičkog odgoja, hoće li da postigne i paralelan etički razvoj, koji pruža samo priroda, a nikad ni najljepša vježba u zatvorenom.

Naročito žena čiji je duh osjetljiviji na ljepotu i nježniji po sastavu jače zapaža tu potrebu. Za to i savremena gimnastika i laka atletika polaze stopama stare Helade. Prešavši neplodno doba, kad su i žene vježbale na spravama ili ukrućene muške vježbe, one se danas vraćaju iskonskim, slobodnim, mekanim pokretima ritmike, jer ona jedino omogućava paralelno harmoniju, snagu i ljepotu pojedinca.

Savremeni odgoj treba da taj nagon slobodnim lebdećim kretnjama razvije do idealne harmonije tijela i duha.

Već 1807. godine Pestalozzi zagovara kulturu tijela mladeži kao potrebu odgoja a kasnije se ona sve jače i potpunije razvija. Od Lingove švedske fiziološke gimnastike, koja posvećuje važnost ispravljanju griješaka kičme, preko Danca Niels Bukha pa, Mullera, Dore Menzlerdo poznate američke liječnice Bess Mensendick, koja praktično iskorišćuje i ispravlja svakodnevne kretnje, prešla je savremena gimnastika cijeli stepen razvoja i raznog shvatanja. Osnovni temelj savremene gimnastike počiva na svijesnom razvoju mišića, jer to jedino može da spasi civilizovanog čovjeka od grčevitih, nervoznih, oštrih pokreta, kojima troši živce i tijelo. Za to, jer u mlohavim mišićima, — onom ugodnom osjećanju labavosti, kad umorni legnemo u krevet — popušta tonus mišića i grč živaca, pa krvni sudovi oslobodjeni pritiska bolje teku, donose više krvi u umorne mišiće, osvježavaju ih i jačaju. Od Delsarte (+ 1871. godine u Parizu), koji je prvi istakao važnost izmjenjivanja mlohavih i svijesnih, oštrijih kretnja, pa do najnovijih sistema vježba, to je glavni osnov savremene gimnastike.

Mislim, da se ne varam, kad kažem, da je takovo izmenjivanje pokreta nužno kod svih vježba obojeg spola, jer se nažalost kod nas većina bazira samo na grčevitom stezanju mišića. Samo izmjenjivanje paralelne mlohavosti i svijesnog napinjanja jesu uvjet racionalnog harmoničnog razvoja. Za ženu je naročito važno vježbanje mlohavosti, jer daje mišićima prirodnu otpornost i rastezljivost, koja olakšava njene fiziološke funkcije, dok je kod gimnastičarka stare škole ukrućivanjem mišića porod bio znatno otešćan.

Uz spomenutu mlohavost kretnja Jaques Dalcroze, kao prvi osnovatelj ritmičke gimnastike u širem smislu, donosi pojam muzičkog ritma. Muzika daje oblik kretnjama, a tijelo se pokorava impresijama duha. U svojoj školi Hellerau kod Dresdena spaja ljepotu muzičkih kretnja sa ljepotom prirode, jer su vježbe kao i kod većine ostalih ritmičkih škola izvadjane u slobodnom prostoru. Pod djelovanjem prirodne vedrine, svijetla, zelenila i muzike ta ritmika bila je blizu osjećaju helenske vječne mladosti i trajnog proljeća, koji u našoj staroj civilizaciji iščezava.

Rudolf Bode ide još dalje. Za njega je iskonska slobodna kretnja, koju treba iz tijela izvabiti najglavnija, a muzika može eventualno samo da prati te pokrete i ona nije bitna. Vježbom zamaha cijelog tijela i borbom sa ravnotežom u raznom polupadanju, treba opet oživiti slobodne djetinjske pokrete koje mi odrasli lošim odgojem gubimo.

Ritmus po Bodeu potječe od grčkog r e o, teći t. j. trajni lebdeći pokret, koji se postepeno uvijek razvija, a ne izvjesna ograničena kretnja. Jer prema Herakliju (3. vijek prije Hrista) p a n t a r e j = sve teče, sve se mijenja i u prirodnom ritmu svemira svaka kretnja samo uvjetuje nove. Treba opet naš izvještačeni život približiti impulsu prirode, svemoćnom ritmu kozmosa, koji se još nalazi u neiskvarenom tijelu djeteta. Duh i tijelo su jedno, pa je i njihov ritam zajednički pod jakim uplivom prirode. To će nas približiti instinktivnoj radosti života primitivnih ljudi, razvit sve osebine tijela i duha, koji prilaze umjetničkom izrazu, i najdubljih naših snaga.

I ako je Bodeovo duboko filozofsko poimanje ritmičnog, fizičkog odgoja bliže pristupačno samo onima, koji ga shvaćaju intuicijom ili mu se približe kulturom ono ostaje ipak sadanji zadnji cilj fiziološkog, harmoničnog i etičkog razvoja.

Njegovo shvatanje važno je za ženu, jer je ona od prirode prijemljiva za umjetnički izraz u životu, kojeg je savremenost često lišava.

Ritmička gimnastika je njena domena, jer mekše ženino tijelo nije iskvareno napornim radom i bliže je njenim uvjetima.

Da rekapituliramo. — Žena je začetnica i odgajateljica novih pokoljenja, pa je njoj najnužniji ispravan pojam prirodnog fizičkog odgoja. Za pravilan duševni i tjelesni razvoj potrebna je uska veza s prirodom uz djelovanje svijetla, zraka, vode i slobodnog kretanja.

U shvatanju i osjećanju svemira, njegovog prirodnog ritma, koji žive duboko u našoj nutrinji, te potrebuje svijesno budjenje, nalazi se put pravilnom odgoju savremene žene i njen ispravan odgoj boljih i sretnijih pokoljenja. **Dr. Smiljana Mikačić.**

Žena kao trgovački namještenik.

»Merkurov Vjesnik«, mjesečno glasilo društva »Merkur« za trgovačke i privatne namještenike u Zagrebu, donaša ovaj zanimivi članak od g. dr. I. P.

Kad je pisac ovih redaka pred 24 godine stupio u službu jednog zagrebačkog novčanog zavoda, nije bilo izmedju brojnih (u samoj središnjici oko 50) činovnika tog zavoda nijedne ženske. Ali već par mjeseci iza toga budu namještene dvije. Prve bankovne činovnice! Bilo je to onda nešto novog i neobičnog; bila je to senzacija dana. Prve ženske činovnice postale su predmetom opće pozornosti i pažnje. U zavodu nastao je pravi haló! Činovnici, napose mladji, nalazili su ispočetka kakvugod izliku da zadju u odio, gdje su one radile, pa da s njima izmijene par riječi, većinom, dakako, šaljivih. Tek stariji držali se strogo i ozbiljno, a u tome nastojali ih oponašati i oni mladji, koji su se željeli pokazati iskusnima i zato već okorjelima prema ženskom spolu. Dakako da je pojava prvih žena u bankovno-činovničkome zvanju izazvala i diskusiju o žeskome pitanju uopće, a napose obzirom na samo činovničko zvanje. Onima, koji su proricali sve jače prodiranje ženskih u stališ, dala je skora budućnost pravo. Broj ženskih namještenika domala je stao rapidno rasti ne samo u dotičnome zavodu, već i u drugim bankama i trgovinama, tako da danas ženska trgovačka namještenica ne znači ništa neobičnoga. Ima poduzeća, gdje ženske čak brojčano pretežu; ima odjela, gdje i ne nalazite drugih namještenika osim ženskih. Od negdanje senzacije postala je žena-namještenik danas već tipična dnevna pojava.

Utjecaj njihov na trgovinu i namještenike jest priličan. S poslodavačkog stanovišta one redovno znače jedan plus. Jeftinije su obično od muških i zato povećavaju rentabilnost posla. S istog razloga potiskuju na niže cijenu činovničkih sila na tržištu rada pa zato muške sile ne mogu osobito uspjevati u svojim plaćevnim zahtjevima. Može se medjutim reći, da je taj utjecaj ograničen samo na ona područja, gdje je vrst rada više mehanička; kod poslova tzv. više vrsti ne osjeća se toliko utjecaj, jer su ovakvi poslovi već u manjemu broju povjereni ženama. Osim toga i sve jača ideja jednakopravnosti muškaraca i žena, njihovo emancipiranje, socijalne prilike uopće i pristup njihov u organizacije — sve to čini da spomenuti utjecaj postepeno opada. Poznate službovne pragmatike zagrebačkih novčanih zavoda priznavaju izrijekom ravnopravnost muškaraca i žena kao činovnika pa im pod jednakim uvjetima dadoše i jednaka prava. (Doduše, praksa je taj princip nešto razvodnjela.) Utjecaj žena na muške drugove, činovnike, jest različit. U početku on je izbijao u razmjerno čestim romantičnim pojavama. Svakodnevni tijesni zajednički rad doprinašao je mnogo medjusobnome upoznavanju; iz ovoga razvila se katkad simpatija, a iz ove jednom brak, a jednom i — razočaranje, već kako kada. Žensko biće, osobito mlado, bilo je tračak svijetla za sumorne poslovne prostorije; led monotonosti činovničkog posla rastapao se pod žarom ženskoga pogleda. Mnogome je od onda posao postajao lakši i ured privlačiviji; mnogi nije osjetio da je ušao već u prekovremene sate, za koje nije ni sanjao da traži posebnu nagradu, jer se osjećao već blizinom dražesne kolegice nagradjenim, a redovno radno vrijeme činilo mu se tako, tako kratkim! Ali to samo u početku! Opetovanje oduzima i najsladjoj stvari prvotnu slast a prodiranje žene u društveni, javni i ostali privatni živto učinilo je, da je i njezina blizina u uredu postala sasvim nešto obično, na što se činovnik gotovo toliko navikao, da jedva danas opaža razliku izmedju uredskog susjeda u suknji i onog u hlačama. Tim riječima označena je, dakako, samo tendenca u razvoju odnosa izmedju činovnika-žene i činovnika-muškarca, tendenca koja će ipak morati stati na prirodnoj i nepromjenivoj granici izmedju oba spola.

Naš zakonodavac, koji je uredjivao odnose činovnika i uopće trgovačkog namještenika, obazirao se na žene manje, nego li je to činio sam život i zahtijevao razvoj života. Trgovački zakon iz godine 1875., govoreći o trgovačkim pomoćnicima, ne spominje žene. On nije mislio uopće na njih, jer je onda žena kao trgovački pomoćnik bila kod nas gotovo nepoznata pojava. Nešto mladji zakon, obrtni iz g. 1884., tek malo dodiruje pitanje žena, imajući kod toga pred očima ponajviše radnice u industriji. U glavnome daje im izvjesnu zaštitu u slučaju porodjaja. Dakako da su se u pomanjkanju posebnih ustanova za ženske mogli i morali na njih primjenjivati oni propisi, koji su vrijedili za trgovačke pomoćnike i radnike, tim više što zakon nije izrijekom rekao da ti propisi vrijede isključivo za muške. No time nije udovoljeno onome, što bi ženska imala pravo da zahtijeva po svojim fiziološkim osebinama, koje svakako zaslužuju obzira i izvjesno razlikovanje u postupku izmedju njih i muškaraca. Istom Zakon o zaštiti radnika iz god. 1921. poveo je u većoj mjeri računa o tome. On zabranjuje uopće rad ženama noću u trgovačkim, industrijskim, rudarskim, zanatskim, saobraćajnim i njima sličinm poduzećima. (Pod »noću« razumijeva se vrijeme izmedju 10 sati uveče i 5 sati izjutra). Žene porodilje štiti jače negoli spomenuti obrtni zakon. Njima zabranjuje rad za vrijeme od dva mjeseca poslije poroda, dok dva mjeseca prije vjerojatno predvidivog datuma poroda daje im pravo da obustave rad. Žena, koja u takovu slučaju izostane iz posla, nemože kroz ta četiri mjeseca biti otpuštena zbog takvog izostanka; kad mine rečeno vrijeme, poslodavac ju je dužan opet primiti, jer službovni odnos nije uslijed onog izostanka prestao. Tek je suspendirano, prekinuto bilo vršenje dužnosti iz tog službovnog odnosa. Što više, ako bi bolesno stanje porodilje trajalo i preko dva mjeseca poslije porodjaja,

ne mogu one biti otpuštene od svojih poslodavaca sve dok potpuno ne ozdrave, u koliko to nebi trajalo više od godine dana od dana njihovog porodjaja. Osim toga daje zakon još neke pogodnosti ženama porodiljama obzirom na njihovu djecu. Zakon je toliko liberalan te pruža rečenu zaštitu **svim** ženama, udatim i neudatim, kao i svakome djetetu bez razlike, bračnom ili vanbračnom. Kao što je poznato, Zak. o osig. radnika od 14. V. 1922. daje ženama porodiljama primaljsku pomoć i liječenje, potporu za porodilje, potporu za opremu djeteta i potporu za dojenje. Potpora za porodilje daje se dva mjeseca prije i dva mjeseca poslije porodjaja a iznosi ¾ obezbedjene nadnice (dakle više od hranarine u normalnom slučaju bolesti, jer hranarina iznosi ⅔ obezbjedjene nadnice).

Spomenute pogodnosti, i ako na oko samo iznimne i proračunane za specialan jedan slučaj, dobivaju ipak sve veću praktičnu vrijednost uslijed toga, što razvoj socijalnih prilika sili i udate žene u sve većem broju da i pored namještenih muževa ulaze u namješteničku službu odn. ostanu u njoj. Istina je, da spomenuti propisi Zakona o zaštiti radnika ne vrijede za lica, kojima se povjeravaju poslovi više vrste (n. pr. poslovodje, knjigovodje, blagajnici, inženjeri itd.), ali to praktički mnogo ne odlučuje, jer i onako žene rjedje obavljaju onakve poslove.

Možda time nisu iscrpljeni svi obziri, koje bi zakon morao imati specijalno prema ženama, ali s druge strane i načelo ravnopravnosti muža i žene ne dozvoljava, da se u tim obzirima, dakle u pravljenju razlika ide predaleko. Posebni ugovori katkad nadomještavaju praznine zakona. Ali nerijetko, za čudo, i na gore po ženu. Tako n. pr. službovne pragmatike zagrebačkih novčanih zavoda sadržavaju ustanovu, da žena, ako je udata, ne može biti namještena, da činovnica, koja se udaje, gubi namještenje. Strogost potonje ustanove ublažena je u nekim zavodima djelomice time, što, bilo uslijed prakse bilo uslijed posebnog propisa pragmatike, činovnica koja zbog udaje gubi namještenje, dobiva otpravninu baš kao da joj je otkazano. (Uostalom takvo pravo činovnice, koja se udaje, na otpravninu dalo bi se izvesti zgodnim tumačenjem i iz samog općeg teksta pragmatike). Dakako da će krutost života i razvoj društvenih prilika odbaciti gore spomenute propise kao antikvarne.

Stara francuska riječ »cherchez la femme!« nije ni u modernome trgovačkom životu prestala biti aktuelnom. Mnogoj pojavi, i baš krupnoj pojavi u trgovini morat ćete potražiti uzrok baš u ženi namještenici. Novine bilježe dnevice primjere o tome, katkad nedužne i vesele, ali mnogo češće žalosne. A gdje je ono, što novine prešute, jer ostaje tajnom izmedju interesenata ili prelazi još samo u predmet trača! Pogdjekoja i spretna ženska namještenica znade tako ući u volju zaljubljivome principalu ili šefu, da zapravo ona vlada poslom i odlučuje sudbinom svojih drugova i drugarica. Rijetko je to odlučivanje njima u prilog. No još češće se dogadja, da namještenica postaje žrtvom onih, o kojima ovisi. Jedan stariji činovnik u poduzeću, gdje je mnogo mladih činovnica a šefom vatreni još starkelja, toliko je toga vidio da je na temelju iskustva jednom uskliknuo: »Da imam sto kćeri, nijednu ne bih dao u kontoar!« Ali često je siromašnome ocu dovoljno imati i jednu kćer, a da mu u današnjim prilikama bude nemoguće samome uzdržavati ju. I onda ostaje kontoar možda jedino utočište, gdje će djevojka moći i morati potražiti zaslužbe za život. A da tamo žena sačuva samu sebe, da odoli zahtjevima, koji nisu u skladu sa strogim dužnostima službe, nije dovoljna samo njezina lična jakost, njezin otpor, već ju moraju zaštititi i društvene prilike. A na poboljšanje ovih utjecat će u prvome redu stališka organizacija, u kojoj će žena solidarno s muškarcem nastojati oko učvršćenja položaja svih namještenika, dakle i svoga, prema poslodavcima, sve do potpune emancipacije radničke klase od poslodavačke.

Ženama na čast treba priznati, da one u organizacionome pokretu nisu pokazale manje karaktera od muškaraca. Ne toliko u normalnim, mirnim fazama pokreta, koliko u onim oštrijim, borbenim. U štrajku je žena ustrajniji i pouzdaniji borac od muškarca. Teže ju je možda predobiti za organizaciju, teže učiniti joj razumljivim neke zahtjeve rada, reda i pokreta, ali kad se odluči za ovaj, onda mu se podaje svim bićem svojim. Ono, što muškarac shvaća intelektom, žena prima osjećajem. Jednom zaljubljena u pokret, nju je teško odvratiti od njega; ona instinktivno osjeća, da borbu jednom započetu treba voditi do uspješnog svršetka. Ustrajnost u borbi ona osjeća kao pitanje časti i odatle često njezin duboki prezir prema muškarcima, koji od borbe otpadaju ili pokazuju znakove kolebanja. Ta bojazan prezira u mnogome je pokretu očuvala muške drugove od bijega. Žena, eventualno i sklona nevjeri u odnosu prema muškarcu, ostaje u stališkome pokretu nepokolebivo vjerna načelu **solidarnosti**. A takva vjernost jest za uspjeh pokreta glavno.

Praktične upute za njegu ljepote.

Ljepota — to je jedan od glavnih elemenata velike Harmonije. Čitava priroda, sve ono što je veliki Tvorac stvorio nosi na sebi biljeg ljepote. S mnogo smisla i osjećaja za tu vanjsku ljepotu, koja ga okružuje, čovjek teži za ljepotom svoje nutarnjosti i svoje vanjštine, svoje duše i svog tijela. Čovjek želi, da dovede samoga sebe u sklad s okolinom. Koliko je plemenitiji, — toliko je u njemu i ta želja jača. Naročito je žena oduvijek težila, da dosegne što savršeniju vanjštinu i da svojom tjelesnom ljepotom bude što više u skladu s ostalim ljepotama, koje je okružuju. Od najstarijih vremena žena pokazuje u tom pravcu veliko nastojanje i brigu.

Postoje neka stalna pravila, moglo bi se reći neki zakoni, kojima je odredjena ženska ljepota. S druge strane postoje neka pravila, koja pomažu ženu u njezinoj težnji za usavršavanjem njezine ljepote. Mnoga od tih pravila nemaju trajnu vrijednost, nego se mijenjaju s modom, ali nekoja ostaju na snazi i kroz stoljeća, jer su ispravna i ne može ih oboriti nikakva moda.

Nadamo se, da ne ćemo izgledati frivolnim i neozbiljnim progovorimo li u našem listu o usavršavanju ženske ljepoet i njezi ženske vanjštine. — Žena ne mora biti lijepa, ali žena treba da teži za svojom ljepotom. To joj niko ne smije zamjeriti i niko joj ne smije osporiti pravo na brigu o ljepoti.

Iznijet ćemo nekoje praktične upute za njegu pojedinih djelova tijela, koji su za cjelokupnu žensku ljepotu od najveće važnosti i utjecaja.

Čelo, na primjer, ima često odsudno značenje u utisku, koji ostavlja vanjština žene. Važno je prema tome, da žena zna cijeniti to značenje i da ga zna iskoristiti, ako se možemo tako izraziti. Već prema kapricu mode, čelo je sad otkriveno, sad sasvim ili djelomično pokriveno šeširom ili kosom. Ali otkriveno žensko čelo, naročito, ako je lijepo, — prevladava u modi već u starijim vremenima. U prvoj polovici 19. stoljeća žene su naročito isticale čelo. To vidimo po starim portretima, na kojima žene s otkrivenim čelima imaju nešto otvoreno i dostojanstveno u figuri i izrazu. — Pa i najnovija moda naredjuje otkrivanje čela, ženski šeširi sve su uzdignutiji sprijeda, a frizure su podignute. Žensko lice izgleda nekako »zračnije«, fizionomije su svijetlije.

Mnogi će kazati, da je otvoreno čelo doista lijepa stvar, ali toga se mnoge žene ne mogu držati, jer im čela nisu savršena, nego su naborana, pa im ne preostaje drugo, nego da ih pokrivaju kosama ili šeširom. To je istina, ali treba nastojati, da se ti nedostatci ostrane. Mnoge žene izgledaju zbog sakrivanja čela kao da bi im lice bilo zgnječeno, skraćeno, jer su sve do očiju zastrte. One bi morale otkriti čelo. Ako im je pak ružno, neka se potrude, da ga uljepšaju. — Ljepotu čela najčešće kvare nabori, a nabori su najčešće uzrokovani unutarnjim raspoloženjem. Duševno ustrojstvo često čini bore na čelu. Nervozne osobe, koji sve što osjećaju izraznju licem, čela, dizanjem i spuštanjem obrva — dobivaju već vrlo rano bore, naročito po čelu. — Nervozne žene morale bi pogledati se u ogledalo, kad su uzrujane. One mi onda nastojale da ublaže svoju nervozu i jake kretnje ličnih mišića. Leonardo, veliki umjetnik prošlosti, govorio je, da obično nezadovoljnici, ljudi, koji se uzrujavaju, koji se lako raspaljuju imaju po čelu mnogo vodoravnih bora. Takvi ljudi rano ostare. — Želite li imati lijepo čelo morate u prvom redu nastojati, da se ne uzrujavate, da izbjegavate slabo raspoloženje i crne misli. A osim ovih glavnih pravila postoje neka tako reći »vanjska« pravila za održanje ljepote čela.

Čelo treba njegovati osvježujućim sredstvima, da bi dobilo bjelinu, svježinu i glatkoću. Može se n. pr. pamučnom krpom umočenom najprije u toplo mlijeko, a poslije u hladno mlijeko, napraviti obloge za čelo. To čini, da čelo dobije bjelinu. Ako je koža mekana i masna, može se to ostraniti, ako se pere sa stučenim bjelancetom i alkoholom.

Interesantno je, ali istinito, da se najljepše ženske oči nalaze u južnim krajevima. Mnogi se pitaju: Čemu je to tako? Na to je pitanje teško odgovoriti. Možda na to utječe klima? Ali zar ne bi moralo biti obratno, zar ne bi južno jako sunce moglo škoditi oku i njegovoj ljepoti? —

Žene na jugu imaju lijepe oči po rasi, ali u prvom redu je toj ljepoti izvor u ishrani. Najljepše se oči nalaze u zemljama, gdje se jede mnogo voća i povrća i gdje se ne pije mnogo alkohola.

Lijepo oko mora biti u prvom redu zdravo. Zdravo oko ima živu zjenicu, siguran pogled, bijelo u oku nije mutno, nego jasno kao mlijeko, bez krvnih žilica, bez žutih mrlja. Vjedje su na zdravim očima svježe, nisu otekle ni naborane. Trepavice su duge, guste i sjajne.

Sve to ovisi o načinu ishrane. Latinske rase, koje, naročito u prošlosti, nisu mnogo upotrebljavale za hranu meso, ni podavale se alkoholu, nego su se hranile zelenjem, voćem i povrćem, imaju čišću krv, a oči zdravije i jasnije, nego li sjeverne rase. — Latini upotrebljavaju manje naočala nego li Englezi i Nijemci.

Jedna odlična žena, poznata zbog svoje ljepote, kaže: Želite li imati zdrave, žive i jasne oči? Bježite od alkoholnih pića i odstranite iz svog jelovnika masna, teška jela, ne jedite mnogo slatke tjestenine, jedite naranče, popijte dnevno sok od jednog ili dva limuna bez sećera kroz jedan tjedan. U samih osam dana vi ćete opaziti napredak.

Naporno čitanje, vezenje i sve ono što čini da napinjete vidni organ, umara i nagrdjuje oko. — Kad čitate i vezete zatvorite od vremena na vrijeme oči i odmorite malo vid. — Poslije puta, izleta i šetnje po suncu operite oči. To mnogo koristi vidu, zdravlju i ljepoti vaših očiju.

Često se dogadja, da s očiju padaju trepavice. To može da bude uzrokovano općom anemijom ili nekom bolešću oka. — Dobro je u tom slučaju obratiti se liječniku specijalisti. Treba se čuvati i ne smije se nerazumno upotrebljavati bilo kakve jeftine preparate, jer bi se time moglo upropastiti sasvim oči. — Isto tako treba paziti, da se ne okuži oko bilo kakvim lapisima, bojama i pastama za oči. Za ljepotu očiju i trepavica treba se uticati najjednostavnijim sredstvima, jer su ta sredstva najmanje škodljiva. — Svake noći treba rubove vjedja namazati bijelom vazelinom, a ujutro se isperu mlakom kamilicom.

Nos može često da kvari čitav utisak lica i to ponajviše zato, jer je crven ili mastan. Crveni nos se često opaža kod plavokosih žena, koje imaju nježnu kožu, a mastan nos je češći kod crnomnjastih, jer one imaju šire kožne pore. — Crvenilo se pojavljuje najviše zimi uslijed hladnoće, uslijed prehlade, koja se najprije očituje na nosu. Ta nezgodna pojava nagrdjuje ne samo mnoge lijepe nosiće, nego i mnoga lijepa lica. — Od prehlade se treba čuvati, a dobijete li je, onda treba nastojati, da je što prije nestane. U slučaju duge prehlade može trag crvenila na nosu da trajno ostane, a i inače škodi prehlada ljepoti lica. — Za mastan nos preporuča se često pranje toplom vodom, u kojoj su rastopljeni nekoji vegetalni praški sa alkalijskim sastojinama. Može se upotrebiti i sok od limuna.

Svježa usta su siguran znak opće zdravog organizma. Anemične osobe nemaju skoro nikada lijepa usta ni zubiju. — Njihove usne, često vrlo debele, s kožom naboranom, nisu crvene i glatke. Ako se na usnama opažaju prištići, ako su ispucane, znak je, da ni probava nije u redu. — U tim slučajevima treba u prvom redu nastojati, da se opće zdravlje dovede u normalno stanje. Treba se mnogo kretati na zraku, baviti se gimnastikom, pobrinuti se za poboljšanje probave.

Usne postaju crvene, ako se svakog dana malo očetkaju zubnom četkicom, koja nije previše tvrda, a zatim se namažu kakaovom kremom. Ta krema odstranjuje napuklosti od hladnoće. — Usne se ne smiju zubima gristi, da bi postale rumene. To veoma škodi usnama, često prouzrokuje zapaljenja. Mnogo škodi ljepoti usana upotrebljavanje prostih i škodljivih boja za usne.

Kod ustiju je važno, da imaju svjež zadah. Ako dah iz ustiju nije čist, treba tome tražiti uzroka u zubima, u grlu ili u želudcu. — Treba svako jutro, svaku večer, te iza svakog obroka oprati usta i grlo. Zubi se moraju čistiti četkicom. (Nastavit će se.)

BROJ 7. U LJUBLJANI, JULA 1930. GOD. 5.

Poslednja slamka.

Ne ide...

Izrekla je to malone glasno, s uzdahom, potresajući jedva primetljivo svojom lijepom tamno-plavom glavicom.

A noć oko nje sipa čare: sa zvijezda, s mora i okolnih cvijetnjaka, otklen joj planinski vjetrić nosi sve same opojne mirise i stresa ih predanju kao pred kraljicu. Ali njoj se čini, da sve to blagovonje zanosi noćas na strvinu. A tako i ono, što ga sama na sebi ima, i ono drugo, što struji od namazanih i obješenjačkih nasmijanih prolaznica. Medju njima ima i nekoliko znanica: na vesele im pozdravne poklike odgovara mlako ili nikako. Njihove riječi zvuče joj kao neko razudešeno glazbalo, a smijeh kao nesnosno kreveljenje.

Drži se donje strane ceste, gdje je gotovo sav pločnik natkriljen lovorovim granama. Tuda ima mnogo sjene, a ona to i traži. Samo kad s protivne strane projuri auto, njezino fino gotovo djetinje lice zasine za čas kao providna prikaza ovjenčana nimbusom.

Madonina...

To ime dao joj je Sandro, kad su se upoznali i prvi put našli sami. U barci — pod veče. Nebo vedro, ali more kaljavo — uz kraj sasvim zemljano, krvavo. Od silnih kiša, što su se nekoliko dana uzastopce lijevale i u mnogobrojnim se bujicama sa šumom rušile u more. Onda se odjednom sve izmjenilo: nebo — kristal, more — najčišći smaragd, one bujice — sami vilinski zborovi, a vjetar što ju je malo prije oštro ubadao, sad je sve nekako nježno miluje po licu, po kosi, po čitavom tijelu. Pravo čudo! A tako je bivalo i kasnije, kadgod li se našla u blizini njegove lijepe mladosti, i osjećala na sebi toplinu njegovog zaljubljenog pogleda i glasa.

— To je život — onaj pravi! — razmahalo se u nje srce, kao da bi svojim bučnim kliktanjem, htjelo da uduši sve ono, što je prije bilo — prije sastanka u barci...

A ona je htjela da se ono uduši. S toga je tražila da mu bude uvijek blizu. I stiskala se uza nj i upijela u njega, jer je osjećala, da je u tome njezina jedina sreća.

Nov život koji jedino vrijedi, čist kao kristal, slavan kao smaragd daleko drukčiji od onog predjašnjeg, kaljavog, što sve više odmiče i mora da se izgubi u daljni zaborav u vremensku noć — kao svaki ružan san...

I onda je nešto došlo, to joj se čini, kao da je ono ružno i kaljavo opet iskrslo i stalo. Nesamo što ne odmiče više, već kao da se i vraća i prijeti, da će sve ovo dosadašnje slatko i lijepo da poklopi.

Sandro je više ne voli. Il je barem ne voli kao prije. Pogled mu nije više srdačan i topal. Ni glas. Kad su se čas prije sreli, vidjela mu je u očima, da mu to nije drago; a kako li mu je tek sporo zazvučila riječ, kad mu je onako tiho, ispod glasa natuknula, da se je uputila u vilu...!

— I juče sam ti rekao, da ne dolaziš, da nisam raspoložen.

— Htjela bih da ti rastjeram brige...

— Ali molim te...

— Ajde, da se vratimo u vilu — samo za čas — dok ti nešto kažem... moljaše ona pokorno.

On ni čuti. Veli da mora na neki sastanak, da riješi nekakav važan posao i da više nemože nikako da kasni. U dvije suhe riječi se oprosti i ode. A ona ostala na cesti sama obavita noću i još crnijim mislima.

Tako je bilo i juče i prekojuče. I nebo sa svojim zvijezdama učini joj se sada kao nešto, gdje su se sletjele sve suze ovoga svijeta, nevidljivo more sa svojim potmulim klokotom kao neka daleka zla slutnja, a vjetrić sa svojim mirisima kao neka pjesma rugalica s refrenom, što se neprestano ponavlja:

— I ti si mislila da je sa životom kao s morem: što se danas zamuti a sutra je opet kao smaragd!

I zaista: kad pučina morska zasine svojim najčišćim, upravo djevičanskim plavetilom, niko ne misli na talog, što joj se na dnu slegao, dok duša, ma i najmanjom prljavošću zamućena otvorena je kaljuža, od koje će svi da bježe. Pa ipak je još prije malo dana gledala kroz tu dušu kao kroz djevičanski kristal, tako ga je u jednom trenutku svoje neizmjerne sreće sasvim prostodušno — djetinski zapitala:

— A znaš li ti, Sandro, kad sam se ja zapravo rodila?

— Pa onamo negdje — prije osamnaest godina — odgovori on sa smiješkom.

Ne već onda, kad smo se nas dvoje prvi put našli u barci — sjećaš li se?

On slegne ramenima. Ili nije razumio ili mu se činilo smješno.

II.

Ne ide...

Došla je do mjesta, gdje se od ceste odvaja vijugava stazica, što vodi u vilu. Prozori tamni, a i kuća sama na onoj uzvisini, čini joj se kao led hladna. I on je napominjao često — valjda u šali — da je ona kuća prije i za njega bila kao nekakav Sibir, ali otkad je ona došla, sve se promjenilo; zacijelo zbog one neke divne topline, što ju je sa sobom donijela.

Cestom se razlježe silna graja. S protivne strane dolazili su pjevajući i ijučući mladi regruti toga dana unovačeni. Pred njima harmonika — a oni svojim pjanim glasovima užasno natežu svak na svoju stranu. Dvojica je ili trojica između njih prepoznaše i uzeše da joj dobacuju neke nelijepe, baš krupne riječi. Jače se stisne uza sjenu, glavu obori dublje i pobrza naprijed.

Cesta opet utihla i kad uzvinu glavu nadje se pred debelim zidom, pod kojim je pukla duboka provalija. Kad bi druge pute prolazila ovuda, osjećala bi, kako je po svem tijelu podilazo jezovi. To je bivalo od onda, kad se ono neki mladić istrgao oružnicima, skočio na zid i sunovratio se u potok. Ona je to vidjela i više joj nije nikako moglo iz glave. I sad se naglo okrenu i mahom pobrza natrag. Ali ubrzo uspori korak. I ona zebnja, što je malo prije svu prože, u jedan mah popusti. I pitanje se uvlačilo u nju, mirno, spokojno:

— Zar nije bolje onako, nego li opet u negdašnje blato?

Misao, da se sama skonča, već njoj je jednom sunula u glavu, i to odmah poslije onog svog prvog prljavog grijeha. A i Sandru je — jedan ili dva puta — prolazeći mimo provalije nataknula, da bi se mahom ubila, da je ostavi. Sjeća se, da su se odmah iza toga oboje nasmijali, kao nekoj neozbiljnoj šali. Jest ali onda je bilo lako smijati se: onda je svuda uokolo carevala ljubav. Dok noćas...

Opet se je našla pred njegovom vilom. I stala, kao da će prema njoj protegnuti obje ruke s neiskazano očajnom molbom, da je spase... I tu se kao ukazala: srce joj trepeće kao preplašena ptičica, muči je čežnja za onom samotnom kućom, a nemože da se odluči. Boji se, da ga ne razljuti i još jače ne odbije od sebe. Ali opet, kako će da se ovako bez ijedne njegove tople riječi vrati u svoj mračan tavan, gdje će je otac dočekati s uvredljivim aluzijama i prijekorima, što se povlači s onim fićfirićem, a zapušta onoga od banke, od koga su svi imali koristi! Druge večeri, kad bi se sva sretna vraćala iz njegova naručaja, mogla da podnese takove prigovore, ali osjeća, da ih noćas ne bi mogla izdržati nikako. Stoga je upravo nužno, da ide u vilu, da pričeka Sandra i da se s njime milo izjasni. Otkriti će mu sve, ništa mu neće zatajiti. Ako je dobar, sve će zaboraviti, i kaljavo, krvavo more prometnuti će se opet u sjajni smaragd: onda će tek moći da kaže da je ušla u novi život, otkud je ništa više i nikada ne će moći da skrene.

Već je skrenula u uzanu, finim šljunkom osutu serpentinu kad opet stane. Ipak, — mogao bi da se naljuti, da je obijedi zbog nametljivosti i da uistini omrzne na nju. Onda bi tek postalo sve beznadno. A ona hoće da se još drži, ma i za najtanju slamku. Radije će ostati vani: — tamo do kuće ima klupa, ondje će sjesti i pričekati ne kao nametkinja, već kao prosjakinja, što ponizno prosi.

III.

S Preluka duvao na mahove bridak vjetar, ali ona ga osjeća samo u srsima: inače joj sve tijelo gori, naročito glava. I što joj od vrućine srce življe udara, to se u njoj i misli sve pomamnije motaju i viju. Od jednih, onih mračnijih, trne, a drugim svijetlijim sva se predaje kao da bi htjela, da je same nose. Sva je u sjeni, natkrivena grančicama oniske paome: samo kad vjetar malo razmakne grane, što zastiru svjetionik na cesti, njegovo svijetlo obasine njeno blijedo lice pod paomom — ali samo za čas.

Uto odjeknu sa ceste koraci. Neko se bliži: po koracima nije on. I nije: Liza je — njegova služavka. U času, kad je prolazila pored nje, vjetar opet razmakne grane pred onim svjetionikom, i služavka je spazi.

— Vi — ovdje? — u čudu će jaka i jedra gorštakinja. Pa dobro da ste došli: ima za vas gore u sobi nekakvo pismo.

Ona protrne. Da nije njegovo, oprosno pismo, kojom joj otkazuje ljubav?

Obamrla srca zatetura u kuću za služavkom, koja zapali svijetlo a onda se ispe na tavan, u svoje noćište.

Ona osta na vratima sama, kao da se koleba ući u sobu gdje je ipak proživjela najsladje časove, što ih je život dao. Ali je želja da što prije izidje iz neizvesnosti, ipak nadjačala: pokroči unutra baci pogled na sto i za trenutak bude joj, kao da joj je odlanulo. Pismo nije bilo njegovo — već onoga od banke.

Blažen osmijeh, što ga je na usne natjerao osjećaj, da još nije sve svršeno, ubrzo utrnu. Zašto je onaj prokletnik ovamo uputio svoje pismo na nju? Što traži još od nje? Zar mu nije dosta...

Nervoznim pokretom ruke zgrabi pismo, i htjede da ga razdere, ali baš uto primijeti, da je vrlo slabo zalijepljeno. Da nije rgja namjerice tako udesio, samo da ga i Sandro pročita? To je nagna, da vidi, što je u pismu. Grozničavo ga razmota isto tako preleti okom po njemu, i prije negoli ga dočita, ispade joj iz ruku, i ona se bez pomoćno zguri na stolici. Naslonivši glavu na nalakćene ruke — zaplače gorko.

Dugo je plakala, i onda poče da osjeća, kako joj sve pomalo biva lakše; baš kao da joj sa svakom suzom otpada nešto od njezine unutrašnje tjeskobe. Najzad uzvinu glavu, obriše suze i uze da premišlja. Ako je Sandro pročitao ono pismo, zaznao je svu njezinu sramotu, jer taj hulja nije prikrio ni zatajio ništa. Preklinjući je, da se opet k njemu vrati, ljubomorni je bankir iznosio sve, još što mu je ona prije nekoliko vremena bila, gdje su sve zajedno bili, što su radili — i sve tako. U svemu tome bilo je nažalost mnogo istine, ali sve je bilo namješteno tako, da se u Sandru razbudi gadjenje prema njoj, pa da je odbaci.

No prije toga ona će njemu reći sve, pa i ono čega nema u pismu. Vidjet će, kako je njezino djetinjstvo bilo uistini tužno, kako nije u kući imala nikada lijepog dana, izmedju oca pijanca i majke bolešljive i vječito razdražljive. Ni poslije. Svi su joj govorili, da je lijepa, a morala je ići u otrcanim opravama, jer mati nije imala, a otac i kad je imao, nije htio za nju da troši. I nedjeljom je morala da čeka, da zatamni, da može medju svijet, da joj se ne vide zgužvane cipele i ne razabire isplavljena tkanina. Zla sreća je htjela, da se namjerila na onoga gada. Jedne večeri stala je pred živo rasvjetljeno staklo, iza koga bijahu nanizane prekrasne oprave. Promatrala ih je požudno i nikako nije mogla da skine oka s jedne sasvim lagane i fine, »bois de rose«. I tko zna, koliko bi još piljila u nju, da je u neke ne prenu glas: Divno bi vam pristojala, zar ne?

Bio je onaj od banke: visok, tanak, s crnom bradicom, ne više mlad i nelijep. Stojao joj je iza ledja, i kad se ona okrenu, sve joj se smiješkaše. I ona se nasmije, ali nekako bučno, i što je brže mogla otisne

se niz ulicu. Sama ne bi znala reći, čega je u onom smijehu više bilo: ruga ili stida...

Ali već se i sutradan desi, da se isto tako nenadno našla pred njime.

Tako i narednih dana. Svaki put bi joj smiješeći se dobacio kakvu čudnu riječ, našto bi se ona nasmijala i utekla. Jedne večeri zateče je s nekom prijateljicom, ponudi im bombona i pridruži im se. Prijateljica se s njime upusti u razgovor, pa je tako ostala i ona.

Otada su ti susretaji bili sve češći i više nije bježala pa ni onda, kad bi se s njime sama našla. Često bi je vodio u slastičarnu, na sladoled, u kino, a kadšto i pred onaj izlog, otkud je još uvijek nekako zanimljivo gledala ona opravica »bois de rose«.

I kući ju je poveo i najboljim jelima gostio — i nekim vinom što samo tjera na smijeh, na neku neodoljivu veselost. I kroz tu slatku maglicu zasinu pred njom i ona opravica »bois de rose« i nekakve fine cipele sa svilenim čarapama... Da, još i dva ili tri šešira.

Sa neizrečivim klikom udivljenja zaleti se na tu divotu, i smjesta htjede, da je metne na sebe. I uze da se svlači. A to je on jedva i dočekao... Ali je malo zatim slijedilo i otreznjenje. On ju je doduše i unaprijed obasipao poklonima, poslasticama, i novcem, ali ona nije u tome uživala, dok su njezini kod kuće bankirovu darežljivost smatrali pravom srećom. Ako bi se pak koji dan vratila kući praznih ruku, otac bi neprestano brundao, a ni materi nije bilo pravo. Otuda i osjećaj gadjenja, što joj je nekoga dne tako pomračio dušu, da je već počela da pomišlja na onu provaliju tamo... Uto se pojavi on, Sandro, a s njime i svijetlo i ona neodoljiva želja da se sva obnovi, preporodi i iz jednog grubog, prljavog sna izvuče u jedan novi, čisti... Čitala je u knjigama, kako je neke griješnice ljubav tako preobrazila, da su i one i drugi oko njih zaboravili sve ono ružno, što je prije bilo. Zašto da to ne bude dano i njoj? Zašto da se ljudi ne smiluju i njezinim godinama? Osamnaest ih je tek... Smilovat će se on — hoće — kad mu sve kaže, i kad joj pogleda dobro u oči i vidi, kako je njezina želja za novim, čistim životom istinita i iskrena. Pa to je mogao vidjeti već i sada. I on joj je nudio novaca i drugih poklona, ali ona je sve odbila, htjela je samo njegovu ljubav.

Ohrabrena nekim blagim pouzdanjem ustane skine šešir i sa zadovoljstvom — vidje u suprotnom ogledalu kako je svaki pramen njezine divne kose našao sam svoje mjestance oko čela i na sljepočicama. Silila se, da joj misli budu lijepe i što blaže, da joj i oči i obli obrazi budu puni onog nekog sjaja, što se njemu toliko milio i zbog čega je i nazivao Madoninom. Ona mu je držala sobe u redu i pomno pazila, da svaka stvar bude na svom mjestu. I evo: dva su sama dana što je nije bilo tu — sve je opet pobrkano: knjige po stolicama, neke male vazice pred zrcalom prevaljene, na noćnom stočiću ladica otvorena, a oko električne lampe s nakrivljenim zaslonom porazbacani papiri, neke kutijice, pa revolver i još koješta drugo. Sve je to ona sada postavila u red i u sebi se veselila, da će i on, čim udje, odmah razabrati, da je onuda opet prešla njezina ruka, i bit će mu nesumnjivo drago.

IV.

Vratio se poslije ponoći, vrlo mrk i zlovoljan. Već joj na vratima spočitnu, što je došla, premda joj je jasno kazao, da on to ne želi. Potom udje, baci ljutito šešir na divan i ušeta se sobom. Nju to tako porazi, da nije imala snage, da se digne.

Imam nešto da ti kažem, Sandro... dahne ona i bolno mu se nasmiješi.

— Nije ništa tako važno — mogla si počekati do sutra...

— Ali samo jednu riječ...

— Ni jednog slova... Imam ja svojih misli i jedva čekam, da ostanem sam. Molim te idi kući. Kasno je već...

— Sandro ti si čitao ovo pismo... reče ona ustajući s mukom.

— Nisam i ne marim... I evo — ja te još molim...

— Da odem?...

Dohvati rukom šešir, ali ga ne metne na glavu.

— Da odem?... Ovako bez ijedne riječi. Sandro, bez... —

Oči joj se zališe neizmjernom tugom, ali on toga ne vidje, jer je čitavo vrijeme gledao u stranu. — Barem jedan cjelov, Sandro — jedan sam... i glas joj se prekine, kao da je u tom času nešto umrlo u njoj.

— Ali kad te već toliko molim, da ideš... reče on ljutito i izidje zalupivši za sobom vrata. Uspe se na terasu i dobro se zaključa, da ga nebi i tu dostigla. Odlučio je da joj se više ne pokaže, i ne će, pa morao ostati na terasi ma i čitavu noć. Ona će misliti, da je to zbog onog pisma — neka misli! A nije ga ni pročitao: čemu? Ta on je već i prije bio o svemu upućen — i nije ga osobito ni smetalo. Ne traži on od žene nevinosti — naprotiv... Ali mu dotužilo to, što je mala udarila u sentimentalne žice i zapala u zanose za nekim novim životom, koji bi se imao da splete s njegovim. Sve same tlapnje, što ih je sebi zabila u mozak i koje hoće on da joj sada izbije odonud što prije to bolje.

Koracajući gore dolje po terasi neprestano se srdio na svoju sudbinu: kadgod se malo jače splete sa djevojkom uvijek ima vraškog natezanja, dok je se oslobodi... No s ovom će biti kraći, a ustreba li i grublji. Napisati će joj pismo, priložiti nešto para, pa svak svojim putem: on na jednu stranu a ona k svom bankiru.

Dugo je vremena šetao gore dolje, dok najednom stane, jer mu se učini, kao da čuje nečije brze korake.

Pogleda na cestu: neka ženska podoba minu baš u taj mah preko puta i izgubi se u sjeni.

Ona je — vidi on i po hodu i po stasu da je ona. Udarila je cestom što preko provalije vodi k barakama.

On reviens toujour... — reć bi da mu se odvalio težak kamen i sav sretan i smiren spusti se u donji kat — u času kad je od strane provalije odjeknuo u noć prigušeni krik jednog mladog i smrskanog života.

Viktor Car Emin.

Može li žena biti genij?

To je pitanje, koje se provlači kroz povjest čovječanstva, koje se kroz generacije rješavalo na razne načine, ali gotovo uvijek porazno za ženu. Čak i neki velikani izražavahu se o sposobnosti žene vrlo nepovoljno i mnogi od njih bijaše takav ženomrzac, da ju smatraše i fiziološki i psihološki kržljavom i nesavršenom dakle nečim inferiornim (Moelius), bićem kome se mora prilaziti sa bičem u ruci (Nietzsche).

Ma da žena bijaše često povod velikih djela, inspiracija mnogim pjesnicima i umjetnicima, što dokazuje besmrtnost Danteove Beatriče i Petrarkine Laure, a da ne spominjemo još na tisuće onih, bez kojih se nebi nikada ostvarila golema umjetnička djela renesanse i romantike, i ostalih epoha ljudskog stvaranja, ipak uza sve to ona zauzimaše kroz sve te epohe podređen položaj; preko nje i kraj nje se prolazilo kao kraj nekoga pretinca, koji je muškarcu potreban tek u izvjesnim situacijama. (Strindberg.)

I danas kad to pitanje postade aktualnije više nego ikada, razilaze se mnogi u tome: da li je žena sposobna i u stanju čovječanstvu dati djela one vrijednosti, koja dadoše muškarci. Ima ih mnogo, koji se još i sada služe Nietzschevom frazom, ili definicijom Moeliusa, dok ju neki poštuju tek kao žensku, rodilju i majku, iz koje čuju prirodu, dok je mala grupa onih, koji ženu smatraju potpuno ravnopravnom muškarcu u svakome pogledu, pa ju neki čak i pretpostavljaju u mnogim stvarima, kao što je slučaj u Americi, Engleskoj, Rusiji, Njemačkoj i još nekim zemljama, u kojima žena ima isti položaj, ako ne i bolji od muškarca.

Tako prvi tvrde, da je žena fiziološki nesposobna da vrši bilo kakvu funkciju u ljudskom društvu, te se pozivaju na historijske primjere materijalnoga poretka, dokazujući da su žene kao vladarice dovele svoj narod i državu k rasulu i propasti. Žena je za njih nekonstruktivna i od prirode sposobna samo za rađanje, i ništa više.

I dok jedni govore ovako, drugi tvrde sasvim protivno tome, te dokazuju, da je bilo velikih žena u svim oblastima ljudskoga stvaranja, a naročito da se istakoše na kormilu pojedinih država, pa se procvat nekih naroda mora zahvaliti baš ženama od kojih spominju baš engleske kraljice Elizabetu i Viktoriju i rusku Katarinu Veliku, te austrijsku Mariju Tereziju.

Zanimljivo je međutim mišljenje nauke, specijalno medicine o tom pitanju. Oni promatraju stvar sasvim objektivno na temelju fakata, znastvenoga istraživanja i historijskoga iskustva. Tako nauka tumači, da je bitna i najveća razlika između muža i žene u spolnim žlijezdama i njihovoj građi, te funkciji, koja silno utječe na duševne procese.

Žena je već iz davnina prisiljena na obuzdavanje svojih osjećaja, prisilnu hladnoću, za što je potrebna i sposobnost pretvaranja, koja je zaista kroz vjekove u njoj i te kako razvita, a sve na uštrb ostalih sposobnosti. Tako je kod žene važna krijepost i izdržljivost, što joj se samo po sebi nameće, jer uza sve nastojanje u odgoju, ipak bi krik prirode u ljubavi nadjačao i odgoj i moral,da nema one strašne pomisli na razne posljedice, što djevojačku krepost jača. Zato se žene u većini slučajeva sile, da svladaju svoje osjećaje, da se pretvaraju i čine sasvim drugačijima nego što uistini jesu. To često vidjamo u životu, ali i na drugome mjestu, gdje ta osebina dolazi do svoga potpunoga izraza. To je pozornica, mjesto gdje žena postizava veće uspjehe nego muškarac. I mi se možemo osvjedočiti putem istraživanja ili promatranja vlastitim očima, da su žene na sceni jače i životnije od muškaraca, da u dramskoj umjetnosti mogu biti čak i bolje. Zato nam služe kao primjer: Eleonora Duse, Emma Gramatica, Rachel, Sarah Bernard, pa i naša hrvatska Sarah, Ružička Strozzi. Sve su to umjetnice tako velike i snažne da ih rijetko koji muškarac može dostići.

Zaista je dokazano, da se najviše ženskih genija pokazalo baš na pozornici, a to je zato, što su one mnogo vještije pretvaranju i uživljavanju, a osim toga one su mnogo jače u posmatranju suptilnih nijansa i finih detalja.

To je također razlog, da žene vole slikarstvo, i mnoge se od njih same tom umjetnošću bave. Ali u tim radovima pa ma kako oni bili dobri, nema života ni duše. Zato vidimo da one vole samo jedan genre i to cvijeće, a ponekad i lagane pejsaže, ali nešto jače i osjećajnije ne mogu dati. Nepobitno je, da se među njima do danas još ne rodi genij ravan Michelangelu, Velasquezu, Goyi, Cezanu, Renoiru te ostalim velikanima na kistu. A one žene, koje u slikarstvu dadoše dobra djela, imale su čisto muškarački izgled, pa čak ni sam način rada ne bijaše im nimalo ženski nježan, već potpuno grub, muški, pa im zato i slike odišu životom i umjetničkim izrazom. Kao tipičan primjer za to služi im uz mnoge druge i Rose Bonheur. Sapho, ta legendarna pjesnikinja sa otoka Lezbosa, poznata je svojom čisto muškom prirodom, pa George Sandova, Elliott i još mnoge druge bijahu vanjštinom i nutrinom veoma slične muškarcu.

I dok tako jedan dio naučnjaka tvrdi, da žena nemože u ljudskom društvu vršiti ovu zadaću, koju može muškarac, te prema tome ne može dati niti velikih djela dotle drugi tvrde, da je žena po svojim sposobnostima ravna muškarcu, ali joj podređen položaj u prošlosti nije dao, da te sposobnosti razvije u onoj mjeri kao muškarac.

Zato se kod nje najviše razvio osjećaj pretvaranja i lukavosti, jer to bijaše njena samoobrana i jedini način da se održi u životu. Ali danas kad žena postaje potpuno slobodna, naročito u nekim naprednijim zemljama, dolazi više i više do izražaja njena sposobnost u svim oblastima društvenoga života, i ona postaje nešto više od one ljupke i prevejane žene galantnoga doba, koja povazdan mišljaše samo na to, kako da dočeka svoga ljubljenoga, kako da mu se dopadne, da mu ne dosadi, jer je u tom slučaju ugrožena njena eksistencija.

Danas žena odlučuje o mnogim državnim stvarima, pa sjedi ne samo u parlamentu, već u ministarskoj i diplomatskoj stolici, vodi političku borbu i piše žučljive članke u obranu raznih staleža i ustanova. Tako je poznato, da su irsku revoluciju vodile tri žene. One se rastadoše od svojih muževa, bijahu na stotina puta zatvorene, pa i na smrt osuđivane, ali ih sve to ne slomi u radu za oslobođenje svoga naroda. Naročito Rusija dade mnogo žena, koje se staviše na čelo borbe. Na književnome polju u novije vreme dadoše ona velika djela »Unsted« Else Lasker-Schiller (žena, koja piše bolje stihove nego ijedan muškarac), Selma Lagerlöf, Elen Key, Karin Michaelis, Sajfulina, da i ne spominjemo mnoge druge, dok je na daleko poznata slikarica Käthe Kolvitz.

U nauci one međutim ne dadoše ni izdaleka ono što dadoše muškarci, ali će u budućnosti sigurno učiniti svoje jer su već mnogi laboratoriji i seminari puni žena, koje marljivo rade i istražuju ono, za čim rod ljudski još uvik teži. A da će i one zaista dati čovječanstvu nova i velika djela na tome polju dokaz je madame Curie, koja zaduži čovječanstvo novim i velikim dijelom: otkrićem radiuma.

Tako se danas na temelju iskustva sve više i više dolazi do zaključka, da žena može dati isto tako genijalna djela kao i muškarac, ma da ju proglasiše psihološki i fiziološki inferiornom. Ukoliko se više oslobodi izvjesnih predrasuda i obzira, u toliko će se više i razviti intelektualna sposobnost, a ona ne će u buduće biti samo dobra majka i žena naročito ne prevejana ljubavnica, nego faktor, koji će uz rađanje i odgoj vršiti još jednu svetu zadaću. A za nekoliko vijekova bilježit će povjest nove genije na svim poljima, među kojima će biti mnogo žena, čak možda više nego muškaraca.

Tako eto tvrde mnogi i mnogi, a mi ne možemo ništa drugo, nego da poželimo, što se ne rodismo kasnije pa da vidimo, tko ima pravo. Prvi ili drugi?

X. Y.

Obitelj.

Obično se govori, da je svijet jako pokvaren. No žalosna zbilja je, da ovaj svijet nije nikada ni bio do poželjne mjere razuman i pravedan u svojim medjusobnim postupcima i kao takav nije se mogao ni pokvariti.

Prva stradanja uslijed ljudske nenaobrazbe počinju u obitelji. O tom za cijelo svako ima osvjedočenja, jer svako zna, da je najprije trpio u obitelji jer je malo komu poznata obitelj, gdje u poželjnoj mjeri vlada kućni i obiteljski red i mir. Naprotiv, kod većine obitelji vlada nesporazum, a na više mjesta na žalost i sama mržnja. Više puta je dostatna neka mala sitnica, pa da se obitelj nadje u najdubljem nesporazumku, iza kojeg onda slijede psovke, a negdje i same batine.

Ako zapitamo starije, zašto je tako u obitelji, oni će nam reći: krivi su mladji, jer ne slušaju starije! Ako zapitamo mladje, oni će baciti krivnju na starije. Ako zapitamo svećenika, on će reći: za to, jer se ljudi ne mole Bogu. Ako zapitamo onoga, tko sve gleda sa ekonomskog gledišta, on će reći: krivo je siromaštvo. Ima tu, dakle, još mnogo raznih gledišta na uzroke obiteljske nesloge, a za to ona upravo i postoji.

Ako su uzroci u tom, što se ljudi ne mole Bogu, gdje su onda uzroci bili u prošlosti, kada su ljudi mnogo molili? Ako su uzroci u siromaštvu, odakle onda to, da ni kod mnogih obitelji, koje nemaju praktičnog pojma o siromaštvu, nema poželjne harmonije. Gdje su onda uzroci?

Ovo velevažno pitanje rijetko dolazi na pretres, a i kada dodje, većinom se stvaraju brzi zaključci. — Kod starijih krivi su mladji, a kod mladjih krivi su stariji. Izmedju bračnih parova isto tako: muž krivi ženu, a žena krivi muža. Tako to ide od pravijeka, posljedice se vide, ali uzroci kao da su tajna za većinu koji trpe.

Uzroci obiteljske nesloge su kod obih strana, to jest, kod starijih i kod mladjih, a potječu od starijih. Koliko puta smo vidili, gdje roditelji sa smiješkom na ustima prate nevaljani rad djeteta, umjesto da ga poduče i odvrate od toga nevaljanoga rada. U koliko roditelji ne naobrazuju svoju djecu, da budu što bolja djeca i kašnje što bolji ljudi, u toliko ih više »naobrazuje« ulica i razna druga javna mjesta, da budu što gora djeca i kašnje što gori ljudi. Tu je nadalje moda odijevanja, koja se zvučno opisano tura medju ljude i osobito za mlade ima električnu privlačivost, moda, koja bez ikakvoga dalnjeg osobnog akta prikazuje razinu razuma osobe. Tu je i posebna literatura, u kojoj se potiče mladi svijet na neki lagodniji život, bolju hranu, neženstvo, polazak u veselije krugove i na svakojake novotarije, bez obzira na njihovu štetnost.

Tu je već niz godina, od kako ima literature sa svevrsnim naučnim uputama, pa i sa takovima, kako da roditelji vaspitaju sebe, pa onda i svoju djecu. Ali roditelji većinom ostaju nehajni spram svega tog; ostaju i nadalje kod svojih starih običaja i snašaju tegobu od djece, a djeca od roditelja.

Postoji rečenica: »Nit sve staro zaboraviti, nit sve novo poprimiti«, i druga: »Ne primaj novo, dok to nije u stanju zamijeniti staro«. Ali te su rečenice poznate vrlo malom broju ljudi, a kako ih je tek malo koji upravljaju svoj život po njima! Mnogo je novih stvari poprimljeno, a da one nijesu zamijenile stare. Takodjer, mnoge stari stvari se podržavaju, a vrijednost im je davno nestala. Mnogo je istine u tom kad se kaže: ljudi prebrzo žive. Time se sigurno misli kazati, da ljudi prebrzo napuštaju jedne običaje, a poprimaju druge, bez obzira na to, da li je stari običaj izgubio svoju vrijednost i da li će novi običaj u istinu zamijeniti stari.

Prirodno je, da roditelji duže ostaju kod svojih starih običaja, a isto tako prirodno je, da djeca lakše poprimaju nove običaje. To je neki prirodni nesklad (ako se tako možemo izraziti op. pis.), ali kada bi i stariji i mladji bili svjesni tog, zovimo ga prirodnog zakona i znali, da u životu pojedinca i u životu obitelji ima jedan pojam, koji se zove popustljivost, onda zapravo nikad ne bi došlo do velikih razmirica, stari običaj bi se spoznajno i postepeno pretapljao u novi. Ono doba, gdje sin oca pristizava, stiže i prestiže u mogućnosti tjelesnih radova, jeste doba, kojoj se ima posvetiti najveća pažnja, jer je to doba po obitelj sudbonosna. To je ta sredina životnog puta i rada izmedju oca i sina (majke i kćeri isto), gdje otac zaostaje, a sin odmiče; doba, kada je razboritost i popustljivost obostrano nužna. Valja znati, da sa očevim zaostajanjem u fizičkom radu ne zaostaje odmah i umni rad, kao što ni umni rad sina ne prestizava zajedno sa tjelesnim radom. Od sinovog prestiža oca u fizičkom radu, do prestiža i u umnim prednostima, bude manji ili veći niz godina.

Obitelj je prva organizacija ljudskih bića; tu počima život; tu počima upoznavanje čovjeka, njegovih radova i običaja; tu se dobiva prva škola i stiču prvi utisci života; tu se ogleda tko je dobar član i tko je za dalnju, višu i brojniju organizaciju. Stoga je potrebno, da ta prva škola bude najefektivnija: da ona odredi smjer, pravac dalnjeg čovjekovog života i rada. Danas većinom biva, da stariji predavaju mladjima uobičajene nazore o životu i radu, a pošto život aktivnošću manjine i pasivnošću većine prečesto dobiva drugo lice, koje nekako više imponuje mla-

djima, to se onda mladji ne slažu sa predavanjem starijih i tako nastaje nesporazum.

Kaže se: život je škola. No, kako se uzme, i je, i nije. Mi vidimo da većina ljudi jako malo zna iz te životne škole. Život bez nauke je hod bez puta; dakle golo veranje i unatoč toga, — ne opamećuje. Kada napominjemo: društveni sistem je sila, kojoj je teško odoljeti i okolica ima veliki uticaj na svakoga, a osobito na mladje, onda se pitajmo: mogu li se ta okolica i sistem odijeliti od nas starijih i mladjih? I, ne gledamo li mi upravo sami sebe kao faktore tog sistema i te okolice? Da, mi dobni ljudi, mi pravimo zlu okolicu i zao sistem, a taj zao sistem pravi našu djecu zlu, i onda se tužimo, da nam djeca nisu dobra i poslušna.

Za popravak samih sebe i svoje djece ne apelujmo na nikoga dalje, nego na sebe, jer mi smo uzrok, što nam djeca nisu dobra. Ljubimo našu djecu manje sa ustima, a više sa naukom, i biti će više sloge u obitelji i biti ćemo im laganiji pod naše teške stare dane!

M. O.

Praktićne upute za njegu ljepote.

(Svršetak.)

Ljepota zubiju veoma je ovisna od općeg tjelesnog zdravlja, ali takodjer i od pažnje, koju im podajemo. Najglavnija stvar u higijeni zubiju je četkica, koja mora biti malena da bi mogla doprijeti po svim zubima. Četka mora biti prilično tvrda i čvrsta, a njezina forma mora biti malo zavinuta. — Dobro je, ako četkamo zube energično poslije svakog obroka, jer ćemo tako zube očistiti od odpadaka hrane, koji inače u ustima gnjiju. Mnoge žene peru zube više zbog forme nego li za drugo, pa stružu samo vidljivu stranu zubiju, da bi postali bijeli i lijepi za oko, a za one zube, koji se ne vide, ne brinu se. Važnije je, ako zube čistimo odozgo, to jest po onoj strani, kojom se hrana grize.

Najbolje paste za zube su one, koje su stvorene na bazi sapuna. Pjena takve paste raširi se po svim kutevima ustiju i tamo ubija bakcile. — Kad smo dobro očetkali s četkom i pastom zube, moramo ih isprati više puta s mlakom kuhanom vodom, u koju možemo da metnemo kakav dizinfektant, koji jača meso oko zubiju, odstranjuje svaki miris iz ustiju i ostavlja u ustima ugodan okus.

Drveni ugljen u prahu i bikarbonat su odlična sredstva za čišćenje zubiju, kojima se mogu svi služiti. Ali prah se ne smije upotrebljavati svaki dan, dosta je dva puta tjedno. Paste za zube, ako nisu preoštre, da bi izazivale zapaljenja u ustima, mogu se upotrebljavati dnevno.

Zubi se ne četkaju u vodoravnom pravcu, nego uvijek od gore prama dolje. To kažu zubari. Želimo li zube čistiti popreko, onda se može mjesto četke upotrebiti mala mekana krpica, koja ne će zubima škoditi. Mi radje četkamo zube u vodoravnom pravcu, ali to nije ispravno.

Ne treba naročito naglašavati, da ljepota i svježina kože zavisi u prvom redu o općem zdravlju. Higijenski život čini zdravom našu kožu. Ali treba znati, da svježina naše kože zavisi više od zdravog i moralnog života naših roditelja, nego li našeg. Mi svi znamo, da ima ljudi, koji mnogo ne polažu brige na način života i koji ne poštuju higijenska pravila, pa su svejedno njihova lica veoma svježa i zdrava. — To oni imaju na zahvale čistoj i zdravoj krvi svojih otaca i djedova. — Nekoji ljudi pak, koji čine sve po liječnikovim i higijenskim uputima i koji polažu najveću brigu na svoje zdravlje, imaju kožu punu nečistoće, prišteva, bora itr., žute boje i potamnjenu. Njihovi su predci sigurno bili slabog zdravlja.

Imate li od prirode ružnu kožu nastojite, da je poljepšate regeneracijom krvi, a to se postizava strogo higijenskim životom, gimnastikom, kretanjem na čistom zraku, vježbama, koje utječu na razvoj pluća i koje pospješuju optok krvi.

Higijenom i dobrom voljom može se popraviti naš vanjski izgled. Ali treba u prvom redu imati jaku volju. To jest moramo biti uvjereni, da će ono što preduzimljemo sigurno uspjeti. Doktor Conè uvjerava, da se dobrom voljom može postići ne samo zdravlje, duševno i tjelesno blagostanje, nego dapače i ljepota. On je u tom smislu napisao mnoge rasprave. Njegova kura, koja se temelji na dobroj volji i vjerovanju u uspjeh, može da ima dobrih posljedica za ljepotu vanjštine. Optimizam ili dobra volja to čini čovjeka mirnim, to sprečava uzrujavanje, a znamo, da uzrujavanje veoma škodi našoj ljepoti i ubrzava starenje. Mirnoća živaca to je prva tajna ljepote, pa moramo da se naučimo biti mirni, želimo li spriječiti prerano nabiranje kože, želimo li sačuvati svježu i jasnu boju kože, svježinu oka, smješeća usta, dobar tek i miran san.

LISTAK.

† Helena Lange.

U Berlinu je umrla nakon duge bolesti velika pobornica za ženska prava i prosvjetu njemačke žene Helena Langer u 82 godini života. Helena Langer ubrajala se je medju najveće žene, ne samo Njemačke, nego i čitavog svijeta, pa je za to njezina smrt izazvala iskrenu žalost kod sviju, koji su znali što ona znači. — Pokoj joj vječni!

50-godišnjica Hellene Keller.

Poznata gluhonijema i slijepa američka spisateljica Hellena Keller, o kojoj je »Vez« već opširno pisao, proslavila je 27. juna svoj pedeseti rodjendan. Kad se Hellena Keller pojavila sa svojim prvim djelima, djelovalo je to kao čudo. Nije se moglo vjerovati, da bi netko tko je u svojoj drugoj godini izgubio i vid i sluh, mogao steći toliku naobrazbu, da bude sposoban da se i na literarnom polju ogleda. Iako slijepa i gluha mogla je Hellena Keller pod požrtvovnim vodstvom svoje učiteljice Mary Sullivan ne samo da svrši srednju školu, nego da uz svoj materinji jezik nauči njemački i francuski, te da kasnije posjećuje i universu. Na koji se je način izobražavala i kako ju je pomalo ruka njene učiteljice iz tmine uvodila u svijetlost o tom ona sama priča o svojem djelu »Povijest moga života«. Snazi svoga duha i ustrajnosti svoje učiteljice ima ona da zahvali, što je mogla da sačuva duševnu svoju vedrinu i životnu radost. O tom nas ona uvjerava u svome djelu »Optimizam« iz koga vidimo, da usprkos nesreće u koju je zapala gleda vedro u svijet i život i od njega mnogo očekuje, uvjerena, da moć duha može da nadomjesti ono, što joj je tijelo uskratilo. Povodom njezine

pedesetgodišnjice izaći će u nakladi Roberta Lutza novo njezino djelo »Usred bujice života« u kojem će ona kao zreo čovjek prikazati svoje misli, iskustva i doživljaje. Za onoga koji je pratio intelektualan razvoj Hellene Keller, bit će ta knjiga svakako vrlo zanimiva, jer će iz nje po svoj prilici moći da dozna, da li je Hellena Keller kao zreo čovjek od života dočekala ono, čemu se kao mlada djevojka nadala.

Velika izložba narodnog veza u Beogradu.

Dne 6. juna otvorio je, u Kolu srpskih sestara, ministar trgovine i industrije, g. Juraj Demetrović, izložbu narodnog veziva i kućne industrije.

Ministar Demetrović držao je slijedeći govor:

»Izložba narodnog veziva, nošnje i tkiva, koja nas je ovdje danas skupila, ima u ovom momentu svoje naročito opravdanje. Ona je u vezi sa Svesokolskim sletom i trajaće dokle i on. Tako će velika viteška manifestacija Jugoslovenske sokolske organizacije imati za sve vrijeme trajanja jedan ukras od predivnih nacionalnih radova, stvorenih i održanih kroz vijekove, u iskonskoj čistoti svojih bogatih nacionalnih motiva, zaslugom jugoslovenskih žena. Od uvijek su žene kitile vitezove a vitezovi su se dičili dobivenim ukrasom od plemenitih žena. Tako i ova izložba, koju su spremile plemenite gospođe, pretstavlja jedan naš nacionalni nakit viteškim sokolima, koji pohrliše na veličanstveni slet u jugoslovensku prestolnicu.

Kako se možemo da ponosimo našim vitezovima sokolima, koji dokumentuju nesalomljivu snagu naše rase, fizičku i moralnu, tako možemo i da se podičimo sa radovima naših žena na polju naše nacionalne umjetnosti. Ona je dokumenat bogatstva duševnog života, izraženog u najraznovrsnijim motivima, obuhvatajući sve emocije, sve faze života, svu radost i žalost narodne duše, upravo narodna naša pjesma, ispjevana u vezivu i tkivu. Bez pretjeravanja možemo reći, da je naša nacionalna umjetnost stoljetno svjedočanstvo veličine jugoslovenskog naroda. I zato on, uza sve mnogobrojne istorijske katastrofe, nije mogao nikada propasti, nego se je i u najtežim časovima održao da se naporom popne na visinu kojoj pripada.

I još nam nešto govori ova izložba. Pogledajte ornamente i motive, pogledajte tehniku, zavirite u narodnu nošu, kako se ona odražava u narodnom vezivu i tkivu, i vi ćete svuda naći jedan i nedjeljiv narod. Jest, zapazićete izvjesnu razliku samo u tome, da li preovlađuje svetlija ili tamnija boja već prema tome kakva je sudbina bila dosuđena pojedinom kraju, da li je bilo više čemera i jada ili materijalnog izobilja u životu našeg naroda.

Sve te konstatacije treba da nas ispune samosvješću, ali ne budimo zato gordi. Naprotiv, poklonimo se i zablagodarimo u duhu svima onima, koji su stvarali i održavali našu nacionalnu umjetnost kroz vijekove, i pregnimo svim silama da to naše golemo nacionalno blago održimo, i da od njega stvorimo stalno vrelo narodne privrede. Ukrašujmo naše domove našim nacionalnim radovima, saberimo ponajljepše modele koje još imamo u zemlji, dok se ne raznesu po svijetu, i stvorimo u istinu našu narodnu kućnu industriju, slobodnu ne samo da podmiri unutrašnju potrebu, nego i da njome uzmognemo snabdeti potražnju inostranstva, koje se sve više zanima za našu narodnu umjetnost. To neka nam bude program i zadatak.

A ko će da ga se primi ako li neće naše plemenite gospođe, koje su zato najpozvanije?

Odajući puno priznanje svima onima koji su do sada radili na tome polju, specijalno u vezi sa priredbom ove izložbe, blagodarim na predanom radu Kolu srpskih sestara i osnivaču Etnografskog muzeja u Zagrebu g. Bergeru, koji je najpripravnije preuzeo aranžman ove, za njega stote izložbe. Neka ova izložba bude nov potstrek u radu svima koji ljube svoj narod i voljni su da mu posluže unapređujući našu kućnu industriju. A nada sve neka je naša odana hvala Njenom Veličanstvu Kraljici, koja je preuzela pokroviteljstvo nad ovom izložbom i koja će sigurno i dalje uzeti pod svoju visoku zaštitu sva plemenita nastojanja oko napretka i procvata jugoslovenske kućne umjetnosti.

Sa tim željama proglašujem otvorenom izložbu narodnog veziva, nošnje i tkiva.«

Beogradski dnevnik »Politika«, pišući o toj izložbi kaže u jednom članku:

Prostorije Kola Srpskih Sestara dobile su izvanredan izgled. U njima je otvorena velika izložba našeg narodnog veza. Proći danas kroz dom Kola sestara, znači skoro proći širom Jugoslavije, jer svaki kutak doma predstavlja jedan kutak naše domovine, jedno lepo, zajedničko i veliko delo sviju naših žena.

Beograd je i do sada imao prilike da vidi izložbe narodnih vezova. Ali toliko bogatstva, toliko lepota, ni jedna do sada izložba ni iz daleka nije pružila. Sem toga, ovo je jedinstvena prilika da se ovako u celosti vidi narodni vez sviju naših krajeva.

Na ovoj izložbi dočekaće vas pioniri našeg narodnog veziva, ljudi i žene koji su čitav svoj život posvetili negujući našu narodnu umetnost, čuvajući bogatstvo našeg narodnog veza, da ne ugine i ne iščezne. Tu je gospođa Miš, koja je osnovala Cavtatsku udrugu, i kojoj dugujemo zahvalnost što su mnogi i mnogi konavski, dalmatinski vezovi sačuvani. Tu je g. Berger, osnivač Etnografskog muzeja iz Zagreba, koji je svoju velelepnu zbirku vezova poklonio muzeju, i kome najvećim delom dugujemo zahvalnost, što je čitava Evropa, pa čak i daleka Amerika, upoznala naše vezove i zavolela ih. Još od svoga najranijeg detinjstva sa izvanrednom ljubavlju i sa puno smisla radio je g. Berger na razvitku narodnog veza.

Sam prilaz i kancelarije Kola sestara, okićene su našim pirotskim ćilimovima. Odatle se ulazi na područje Bosne i Hercegovine. Tu je g-đa Marica Prica, direktorica Tkaonica veza i vezionice u Sarajevu. Na malom prostoru ona je izložila: seljačku sobu, bosansku sobu i jednu modernu odaju — sve u narodnom vezu i ćilimovima iz banovinske tkaonice ćilimova.

Ovde ćete naći čitavu Bosnu: plavi vez sa Kočinskih Zmijanja, šareni vez Bosanske Krajine, crnobelo vezivo Bosanske Posavine. Tu je i bogati haremski vez, sa svilom i zlatom prošaran, ćilimovi sa asirskim i perziskim motivima i bosanski ćilimovi u otmenim šarama i mirnim bojama. A da bi štimung bio potpuniji, tu i tamo je klasična bosanska drvenarija u drvorezu i cizelirane stvari u bakru.

Susednu sobu podelile su Hrvatska i Dalmacija.

Gospođe iz Petrinjske udruge pokazuju nam neke dragocenosti svoga kraja, neke vezove koji izumiru, i koje još jedino rade seljanke Ančica Ključec iz Bresta i seljanka Delićka iz okoline Sunje. I sve ostalo rade same seljanke, i to tako prelazi sa generacije na generaciju. Ima mnogo dečjih modernih haljinica, zatim narodnih kostima iz okoline Petrinje i mnogo ukrasa za domove.

Zagrebačka udruga uspešno se bori da narodni vez unese u naše moderne domove. G-đa Zenka Frangeš, osnivačica udruge, uverava nas da se u tome zaista uspelo. I ove stvari rade seljanke, i to iz okoline Sestina, Bistre i drugih sela. Zaposleno je preko 400 seljanki. Za razliku od drugih ustanova Zagrebačka udruga izrađuje stvari i na koži, a mnogo ukusnih stvari izrađeno je u narodnim šarama na drvetu.

Tri puta Zagrebačka udruga dobila je »Gran pri« u Parizu, Milanu, mnogo uspeha je imala u Kopenhagenu i Hagu.

Radovi Cavtatske udruge poznati su beogradskoj publici sa svojom izvanrednom otmenošću. Ovoga puta ne samo dalmatinske vezove, već i vezove iz Struge, Skoplja, Đjakovice, Bitolja i drugih mesta Južne Srbije izložila je g-ca Miš. Sve su ovo izradile seljančice iz Konavlja i Cavtata.

Zapitali smo rospođu Miš zašto malo više ne modernizira stvari. A ona nam duhovito objašnjava:

»Sve ove haljine mogu se nositi po 10 godina dana, a moda ne traje ni godinu. Zato ja čuvam ovaj primitivni kroj seljačkih košulja.«

Vezove severne Dalmacije izložila je g-đa Darinka Malešević. Ona ima čitavu industriju u Kistanju i zaposlila je oko 200 seljanki, koje posle svoga domaćeg rada vezu i privređuju za sebe i decu. Motivi su sa punu ukusa primenjeni na modernim haljinama i ukrasima za kuću.

Tu je i jedna mlada seljančica iz Hrastovice. Ona je donela svoj razboj i tka na izložbi. Uverava nas da ona, kao i mnoge njene drugarice, zarađuje po 40 dinara dnevno, tkanjem i vezivom za hrvatsku udrugu.

U jednoj omanjoj sobi smešteno je prodajno odeljenje Kola sestara. Ovde nas je dočekala upravna članica gđa Đurić, i sa puno razumevanja govorila o onoj bogatoj riznici narodnih vezova, koje Kolo sestara čuva u svojim starim vitrinama. Ovde ima i puno zgodnih stvarčica za poklone i uspomene.

Velika sala raskošno je ukrašena kao neka dvorska palata. Ovde se nalazi skupocena zbirka gđe dr. Mogan iz Zagreba i vitrine g. Bergera. Gđa dr. Mogan već čitav niz godina skuplja narodne vezove i ima danas nesumnjivo najveću i najdragoceniju zbirku. Njen dom u Zagrebu u stvari je jedna neocenjiva riznica narodnog veza.

Na izložbi u Kolu sestara gđa Mogan izložila je nekoliko hiljada primeraka starog veza, zatim četiri stotine različitih marama, jedan dragoceni pokrivač, desetak bogatih zavesa, nekoliko jastuka i jednu simboličku sliku »Svadba«, koju je radio profesor Vanka. Zbirka gđe dr. Mogan svakako je najvrednija zbirka ove vrste, koju mi imamo u našoj zemlji. Sve to gđa dr. Mogan sakupila je iz čiste ljubavi prema narodnom vezu.

U nekoliko vitrina izložio je g. Berger različita naša narodna platna i tkiva, koja je u svoje vreme, još 1909 koristila modna kuća »Paken« iz Pariza, za svoje modne kreacije. Na jednom diagramu g. Berger izložio je kako je rastao broj zaposlenih seljanki. Godine 1885 on je počeo sa 25 radnica, a 1908 radio je u njegovoj industriji 2.800 seljanki iz Hrvatske.

Vitrine sa čipkama, imaju lepu kolekciju čipaka sa Paga, iz Idrije, zatim starinske kleplovane i bretanjske čipke, što su sve radile slovenačke seljanke.

U velikoj su sali i dva ormara Beogradskog ženskog društva i Kola sestara, tu su mahom muzejske stvari, sa vrlo retkim primercima.

Na galeriji, gđa Ljubica Malešević izložila je vanredno lepu zbirku vezova iz severne Dalmacije. Punih deset godina radi gđa Malešević na narodnom vezu. U srezu benkovačkom ona je zaposlila veliki broj seljanki, sem toga ona je prva osnovala industriju narodnog veza u svome kraju.

Njena je zbirka vrlo odabrana, a vez iz severne Dalmacije, sitan kao biser, vanredno je lepo primenjen na stolnjacima, ubrusima, haljinama i drugim stvarima za ličnu i domaću upotrebu.

Tu je i interesantna zbirka vezova koje u ovom kraju rade muškarci, kao i frule, diple, duduci i gusle, koje rade takođe muškarci, i to u drvorezu, sa narodnim motivima.

Dalmacija je uopšte bogato zastupljena. Tu je i kutak g. Matavulja iz Šibenika, unuka poč. Sime Matavulja književnika. I ova se porodica od pamtiveka zanima negovanjem narodnog veza. Ovo je najstarija industrija ove vrste. I na njoj rade isključivo seljanke. Ovde je narodni lički vez na modernim kostimima kao i na narodnim.

G. Stjepan Novosel-Jantol iz Zagreba, izložio je lepu zbirku dečjih ogrtača i prsluka za dame. Prestolonaslednik Petar dobio je nedavno na poklon svoj hrvatski narodni kostim, iz tvornice g. Jantola.

Najzad se ova ogromna izložba završava odeljkom g. Stjepana Šajnovića, sa moslavinskim narodnim vezom.

Mi poznajemo zbirku g. Šajnovića; ona je prva prikazala Beogradu lepotu hrvatskog narodnog veza, iz Moslavine in Posavine, iz okoline Siska i Zagorja. Nova zbirka g. Šajnovića još potpunija je i otmenija.

Beogradski list »Vreme« donio je članak, koji je imao naslov: »Vezovi i tkanine kakve se samo u egipatskim grobnicama nalaze«, u tom članku rečeno je izmedju ostaloga i ovo:

Ceo svet zna za briselske, venecijanske, malteške čipke, koje su postale nacionalni ponos, a u isto vreme i vrlo unosna industrija svojih naroda.

Koliko bogatstva i koliko lepote leži u našim domaćim vezovima iz Južne Srbije i Dalmacije, koliko ukusa i mašte slikarske u tkaninama iz Moslavine u Hrvatskoj, koliko raskoši u bosanskim haremskim vezovima teškim od zlata, može se tek videti kada se poseti izložba koju je Kolo srpskih sestara priredilo sada prilikom svesokolskog sleta u Beogradu. Ovde je u nekoliko sala obuhvaćeno jedno malo poznato — naročito za inostranstvo — a još manje iskorišćeno bogastvo našeg naroda.

Pa i ovo što se na toj izložbi vidi, sve je to skupljeno, izrađeno, stvoreno privatnom inicijativom, trudom i zaslugama nekoliko ljudi, bolje reći nekoliko dama, koje su živeći u najrazličnijim krajevima naše otadžbine podjednako osetile koliko je nužno da se ova narodna umetnost očuva i podigne.

U Bugarskoj i Grčkoj razvija se u poslednje vreme vrlo jaka domaća industrija tkanina i veza po narodnim motivima, potpomognuta od države. Mi koji po lepoti i bogatstvu svojih motiva stojimo na prvom mestu ne samo na Balkanu, već možda i u Evropi ne bi smeli da ostavimo ovo naše bogastvo slučaju, neiskorišćeno, nepoznato. Treba se setiti da samo za g-đu Malešević radi danas u severnoj Dalmaciji oko 500 seoskih žena, koje dolaze sa 40 do 50 kilometara daljine, da dobiju dva tri veza da izrade, i da bi ova nacionalna industrija kada bi je država razvila i organizovala, pored svih ostalih koristi, mogla da izdržava čitave krajeve koji su se do danas smatrali za pasivne.

Od kakvog je značenja ova velika izložba u Beogradu vidi se i po tome što su je posjetila Njih. Veličanstva Kralj i Kraljica sa svojom svitom. To je najveće priznanje i odlikovanje za priredjivače. Štampa je o tom visokom posjetu opširno pisala.

Pri ulasku dvorska dama g-ca Grujić predala je Nj. V. Kraljici divan buket ruža, koji je bio, umesto vrpcom, vezan jednom vrlo lepom starom povezačom iz zbirke g-đe Mogan iz Zagreba.

Njihova Veličanstva pokazivala su najveće interesovanje sa naše narodne vezove i tkiva, njihove lepote i mogućnosti primene u modernom umetničkom zanatstvu. Sa najvećim zanimanjem zadržavala su se Njihova Veličanstva u svakom odeljenju i obratila su pažnju na objašnjavanja zastupnika Ministarstva trgovine i industrije da je zadatak ove izložbe unapređenje naše domaće, kućne privrede, te da se inostranstvo, čiji je interes već probuđen sa nekoliko uspelih izložbi još više upozori na lepote naših narodnih vezova. Nj. V. Kralj se vrlo pohvalno izrazio o celoj izložbi i potstakao prisutne proizvođače na još intenzivniji rad, kako bi se ovo dragoceno narodno blago naših krajeva očuvalo i njegova primena podigla na stupanj umetničke radinosti. Njihova Veličanstva su ljubazno razgovarala sa svakim pojedinim izlagačem i zadržavala se u razgledanju svakog rada, raspitujući se o količini proizvodnje u pojedinim krajevima, o prodaji u zemlji i u inostranstvu.

Dopadanje koje je izazvala ova izložba kod njihovih Veličanstava, videlo se i po tome, što su visoki gosti skoro sva odelenja razgledala po dva puta. Tom prilikom Njihova Veličanstva su izabrala i kupila veliki broj izloženih predmeta.

Beogradski dnevnik »Trgovinski glasnik« podcrtao je privredni značaj ove velike izložbe, koja nije bila tek manifestaciona, nego je imala i privredni karakter. Taj list pisao je na uvodnom mjestu slijedeće:

O vanredno lepoj i interesantnoj izložbi vezova nije na odmet i dalje govoriti. Ona se ne može posmatrati samo kao izraz naše narodne umetnosti. Očigledno je da je kroz vez progovorila narodna duša. Onako isto, kako je junačka narodna pesma rečima naslikala dušu i shvatanja čoveka borca i junaka, tako je kroz vez progovorila duša žene, matere i sestre. Ali, izložba vezova ne može biti od interesa samo kao narodna umetnost. Pored umetničkog, ona ima socijalni, privredni i ekonomski značaj. Kad bi se smišljenom propagandom, a u prvom redu domaćom potrošnjom, osigurale pijace za narodne rukotvorine, ili izrade na koje je primenjena narodna šara ili vez, ogromni deo naroda, naročito u siromašnim krajevima došao bi do rada i zarade. Postigla bi se dva dobra: pojačala domaća radinost i uposlila nezaposlena radna snaga. Razvila bi se kućevna radinost i industrija tako korisna i izvesnim krajevima neophodno potrebna.

Ovim redovima smer je, da poslovnom i imućnom svetu skrenu pažnju na ovu izložbu i na mogućnosti da se iskoristi u socijalne i privredne svrhe. Potrebno je, to ne treba smetnuti s uma, propagirati domaću radinost i domaću izradu. Kod nas se često zapaža neopravdana i ni malo otmena težnja za svim što je strano. (Tako, u Beogradu se sve češće sreću deca obučena u jelečiće ili dolamice sa šarom i vezom madžarske atile, u mesto da se sve češće vidi naš narodni vez i šara, koje su u istini lepše od stranih). Čini nam se, da bi bolje i otmenije bilo okrenuti prvo oči svome ognjištu, potražiti na njemu ono što je lepo i praktično pre nego se pogleda preko komšijskog plota. Na izložbi, kao što je ova o kojoj govorimo, naći će i ljudi i naše žene i praktičnih iz lepih objekata, najčešće mnogo lepših a po pravilu nesrazmerno jevtinijih nego su strani. I zar ne bi bilo pametno, prvo potražiti kod kuće ono što se može dobiti, a lepo je i praktično je?

Domaćoj radnosti treba prvo mi sami da osiguramo polet. Na izložbi je izneto toliko lepih stvari i od in-

BROJ 8. U LJUBLJANI, AUGUSTA 1930. GOD. 5.

Legenda sv. Marine.

Iz romana »Novi dom«.

Bili su sami. Nijedna se riječ nije čula, samo su ptice neprestano pjevale, a more s one visine činilo se kao da je usnulo. Katkad samo čulo bi se, kako malo jače — zapljuskuje.

— Zacijelo kakov uspavani val, što iza gore, govori, — reče Siško.

Niza se zamišljeno nasmjehnu. Nikako joj nije mogla iz glave ona porušena crkvica dolje na žalu.

— Bog zna, kako i zašto se porušila, Siško?

— Bit će da su je zapustili ljudi... Možda se i svetac naljutio na njih i otišao...

— Sveti Ivan?

— Slično se je već dogodilo. Pogledaj onamo na Cresu kraj Malih Vrata onu kamenu izbočinu. Vele da je i ondje nekakva porušena crkvica, o kojoj se pričaju vrlo čudne stvari.

— Kakve stvari? upita ona radoznalo.

— Crkvica je, pričaju, bila posvećena Svetoj Marini. Sasvim priprosta kapelica. Izvan sva crna sa niskim zvonikom sa dvije rupe, jedna prazna, a u drugoj visjelo je nešto, što je više ličilo na prost praporac negoli na zvono. Unutra je bila crkva slabo popločena, puna rupa, stijene uokolo uvijek vlažne i gole bez ikakva nakita. Oltar od kamena i pokvarena drva, a na njem šest nejednakih svijećnjaka. Nasred oltara kip sv. Marine: jedino što je u čitavoj crkvici bilo zaista lijepo. Ali i Svetica bijaše zapuštena, bez ikakva nakita i ukrasa, kao prava ubogarka. Onda se je našla jedna djevojčica, kojoj se je svetica silno sažalila, pa je svim srcem odlučila, da se za nju brine. Ona djevojčica, mora da je bila kao i ti Nizo...

— Zašto kao i ja?... pogleda ga ona sa smiješkom u svojim lijepim očima.

— Jer je voljela cvijeće i čegagod bi se dotakla, postalo bi, da ne može ljepše. I tako je ona najprije ukrasila oltar. Pokrila ga je najljepšim čipkama, što ih je sama izradila. I jastučiće je izvezla sama i svijećnjake osvijetlila, neke i zamijenila da bude što manje razlike među njima. Djevojčica je bila vrlo siromašna, pa nije mogla Sveticu okititi ni srebrom ni zlatom, ali joj je zato često donosila cvijeće, od kojega je sva crkva divno mirisala. Onda je pomalo ispunila one rupe na tlima, a već je pomišljala kako će nabaviti vapna i pobijeliti stijene, barem one unutra, kad se baš uto dogodilo nešto vanredno lijepo. Izlazeći jednog dana iz crkvice, naidje na krasnog mladića, što se baš uto iskrcao iz čamca. On je pozdravi vrlo uljudno i reče, da je ožednio i moli, da mu kaže, imali onuda vode... Dok je govorila bila se je jako zarumenila, malo od stida a malo i zato, što joj se mladić odmah dopao. Poslije nekoliko dana eto ti njega opet pred onu crkvicu, baš u času kad je iz nje izlazila ona djevojka. Opet je otišao s njome u selo i svi su se čudili, što taj čovjek toliko žedja. Onda su doznali da je rodom iz Drage i da je obišao mnogo svijeta i stekao velika bogatstva. A onda svi na onu djevojku da joj se rugaju. — Ta valjda ne misliš, da on dolazi amo zbog tebe, puste ubogarke. Ima u selu i boljih djevojaka...

Ali on je dolazio zbog nje, i kad je jednog dana zaprosi, ona proplaka od prevelike sreće. Onda se najednom pokaja, što je privoljela. Ta kako bi mogla da ostavi svoju crkvicu i Sveticu u njoj? I čim se ladja onog mladića u daljini izgubi, podje u crkvicu, pade pred Sveticom na koljena i milo moljaše, da joj oprosti obećavajući joj da je neće ostaviti, ni nje ni crkvice male. Onda se dogodi čudo: oči u Svetice do tada nepomične najednom oživješe, usne se pomaknuše i složiše u neizrecivo dobar smiješak i djevojci se učini, kao da je ono gleda njena pokojna mati i da joj govori:

— Idi, dijete moje i budi sretna!...

I tako je došao dan, kada je sva u bjelini i s vijencem na glavi otišla s onim mladićem u crkvicu, da se s njime vjenča. Svetici su i toga dana sjale oči i usne se pomicale kao da nešto milo govore, a kad su mladenci izišli van, uzduh je bio pun svakojakih najslađih mirisa; to je dolazilo od onoga cvijeća, kojim je djevojka sve ono vrijeme kitila crkvicu i oltar Svete Marine. Onda su oboje sjeli u velik, divno ukrašen čamac. Oko njih bilo je i mnogo pjesme. Ploveći put Drage mlada je nevjestica često okretala glavu prema samotnoj crkvici i tiho jecala. Pošto su još malo odmakli, a ona opet okrenula glavu, malo te nije kriknula od čuda: one se dvije rupe u malom zvoniku odjednom zasvijetle svijetlom, što ga imaju samo zvijezde.

— A vjeruješ li ti, Siško, da je sve to tako bilo? — upita Niza s onim svojim dražesnim, prpošnim osmijehom.

— Zašto da ne vjerujem, odgovori on. Ali ja još nisam svršio. U svom vrtu, u Dragi, uza samo more, dala je mlada nevjestica sagraditi kapelicu, a onu crkvicu na otoku preporuči nekoj seljanki, kojoj je često slala i novaca. No ona se nevaljala žena nije brinula ni za što. I tako je crkvica opet opustjela, stijene pocrnjele, čipke se na oltaru poderale, jastučići zaprljali, — a sama Svetica ostala bez ijednog cvijetića. Tako je to išlo sve do one noći, kad su draški ribari ugledali na moru neko čudno nenadano

svijetlo. Mjesečine nije bilo, a svijetli se trak pružio od Malih Vrata do draške uvale. Kad su sutradan ribari pričali, što su u noći vidjeli, ljudi se im se podsmijevali veleći da su zacijelo sanjali. Ali kad je mlada žena u to posljepodne ušla u kapelicu, da se po običaju pomoli svojoj Svetici, ostala je kao od kamena, ugledavši na malome oltariću kip Svete Marine na vlas nalik na onoga tamo prijeko. Čim se to razglasi, čitavo je mjesto popadalo na koljena. Svi su sada bili uvjereni, da je ono noćašnje svijetlo put, kojim je Svetica išla i počašćeni tim divnim čudom sagradiše joj ubavu crkvicu, i sve su se djevojke natjecale, da je što ljepše urese. Ona se pak crkvica prijeko porušila i danas strše njezine crne zidine kao opomena svima, koji su nezahvalni.

Siško presta, a njoj se kroz nasmijane usne nehotice izvi glas pun neke tople, djetinje iskrenosti:

— Siško, ja bih još slušala...

— Jest, ali priča je svršena, a opet ne bih htio da zakasnimo.

Ona se nato diže, podje po vijenac i šuteći nastaviše oboje svoj put uz onu lomnu niskim grmljem i šiparom obraslu strminu. **Viktor Car Emin.**

Marja Curie-Sklodowska.

Uz članak »Radij« u rubrici »Zdravstvo«.

To je žena, koju pozna čitav znanstveni svijet. Njeno otkriće (o kojemu govorimo na drugom mjestu, to jest u rubrici »Zdravstvo«) prouzrokovalo je u znanosti veliki prevrat. Ime Sklodowske i historija njezinog života udružuje sve narode u zajedničkom čuvstvu poštovanja do najveće žene sadašnjosti. Države ustanovljuju zavode za iskorištavanje njezinog otkrića, koje je od neizmjerne važnosti za čitavo čovječanstvo. Ti zavodi ustanovljuju se pod pokroviteljstvom te velike naučenjakinje, a velik broj naučenjaka u čitavom svijetu radi po njezinim uputama. Gospodja Curie-Sklodowska je jedna od najvećih žena, koje poznajemo iz historije i sadašnjosti. Poznata njemačka feministkinja dr. Elga Kern opisuje gospodju Curie kao personificirani ideal čovjeka — žene. Žena, majka, marljiva drugarica i samostalna ličnost — sve je to udruženo u njoj na tako jednostavan način.

Na laki i jednostavan način počela je poljska študentkinja Marja Sklodowska put svojega rada, kao da bi imala od uvijek pred sobom jasan cilj. I kad je postala životna i radna drugarica Francuza, studenta Petra Curie-a, ona nije napustila svoj studij. Životni put te žene velik je i smotren i bez obzira na njezine velike naučne zasluge. Bez sumnje je u životu naišla na sporove, nesuglasice i neprijatnosti, ali je ona iz tradicije svoje zarobljene, rascjepane, ali ipak plemenite domovine dobivala toliko snage, da je mogla podnijeti i najteže napadaje i borbe, kad je promislila na svoj viši cilj. Pri tom je njoj mnogo pomagala njezina vesela, živahna poljska duša. Bila je dobro pripravljena za dvostruku životnu borbu, ali je ona tu dvostruku borbu snagom svoje ličnosti pretvorila u jednu. Drage, od prirode primljene dužnosti žene i majke te profesionalne dužnosti, koje si je sama izabrala, sjedinila je u savršenu harmoniju.

Zajednički život Marje Sklodowske sa Petrom Curiem bio je neobično lijep i plodonosan. Dva čovjeka, koja su bila vodjena zajedničkim pozivom i sudbinom, upotpunjavala su se u zajedničkim težnjama, nadama i željama. Jedan je drugome bio vodja. Nije bio uvijek vodja Petar Curie. Naročito u početku, kad je Sklodowska pronašla snagu radija i kad je bez daha sve napred i napred tražila, bila je on vodja, takozvani »spiritus rectans«. Premalo je poznato, da je gospodja Curie-Sklodowska otkrila radij i da joj je njezin muž tek poslije otkrića pomagao. To doduše ne umanjuje njegovih velikih zasluga, jer je put od prvog početka, pa do pravog dobavljanja čistog radija bio dug te je zahtjevao velike požrtvovnosti. Pomislimo samo to, kako su ta dva mlada, malo poznata čovjeka radila s malim sredstvima a s velikom strpljivošću, žilavom marljivošću i neoborivim oduševljenjem u svojem skromnom laboratorijumu. Možemo si onda predstaviti, kako su ta dva druga u tamnom prostoru neumorno i uvijek s novim i novim pokušajima čekala svjetlucanje svojih preparata i kako su se polagano približavala ostvarenju svojeg velikog sna. Koliko odvažnosti i oduševljenja je bilo u njima! Borba za uspjeh i poteškoće prvih godina uzele su im mnogo dragocjenog vremena i snage. Sada, u vremenu pobjedonosne tehnike rado zaboravljamo koliko energije i vremena zahtjeva najmanji uspjeh u znanstvenom istraživanju, od onoga, koji se znanosti posvećuje.

Radij je postao neprocjenjivo bogastvo čovječanstva. Petar Curie počiva već dugo u zemlji, prebrzo je morao napustiti svoj veliki rad, svoju drugaricu u radu i u životu i svoju djecu. Njegova žena pak stoji na njegovom i svojem visokom mjestu i neprestano radi za čovječanstvo.

I ako je našla svog životnog druga u Francuskoj, ona je svom snagom svoje duše u Poljskoj, pripada još uvijek svojemu narodu, pripada u red onih, koji su pozvani da tvore mostove izmedju jednog naroda i drugog i koji za decenija unapred ukazuju put budućnosti.

Da se dokaže poštovanje, koje Amerika goji prama gospodji Sklodowskoj, sabrao je nedavno jedan komitet s gospodjom Molloney na čelu potrebnu svotu, kojom je kupljen jedan gram radija za »Institut radiotherapie« u Varšavi, koji je ustanovljen njoj

na čast u njezinom rodnom mjestu. Zgradom toga zavoda iskazana joj je čast od strane poljskoga naroda, a Američani su ponosni, da su i oni u iskazivanju te časti mogli učestvovati. Zgradu, koja je bila nedavno dozidana, pregledala je delegatkinja spomenutog »Madame Curie Comiteta«, gospodja Kellog. O nacrtu zgrade izrazila se je veoma pohvalno. Poljski komitet, koji sačinjavaju članice delegatkinje svih ženskih društava, bez obzira na političko uvjerenje, sabire fond za unutarnju opremu laboratorija. Na čelu komiteta je gospodja dr. Dluska, sestra gospodje Curie. Otkriće žene prešlo je u ruke žena, koje će to otkriće voditi do daljnjih uspjeha. Taj čin je potpuno u duhu našega stoljeća, koji je pod uplivom moderne žene, zaštitnice rada za dobro čovječanstva.

Na poziv Sjedinjenih Država je gospodja Sklodowska posjetila ljetos Ameriku. Njezin dolazak značio je praznik. Američani su se poklonili velikoj naučenjakinji, te su joj izrazili svoju zahvalnost za važna znanstvena istraživanja. Sve svečanosti, svi prijemi, koje su joj priredjivali, članci u časopisima, ankete itd., — sve je naglašavalo njezine izvanredne zasluge na polju znanosti. Više američkih univerza joj je podijelilo počasni doktorat, a naučne ustanove su je svuda primale kao najznamenitiju ličnost moderne znanosti. Po svim školama posvetili su gospodji Curie - Sklodowski jedan sat predavanja.

U razgovoru s predsjednikom Hooverom je bila učenjakinja kao uvijek skromna i jednostavna. Predsjednik je u svom nagovoru naglašavao, da izrazuje čuvstva čitavog američkog naroda, kad joj izriče zahvalnost za njezinu posjetu i ako je iskreno pozdravi te ako joj izreče zahvalnost za njezino veliko djelo u korist čovječanstva. Otkriće radija je neocjenljiv uspjeh znanosti, to je u istinu velika i plodna ekspedicija u nepoznato. Gospodja Sklodowska odgovorila je pak Hooweru, da je dragocjeni gram radija, koji su Američani kupili za institut u Varšavi, veliki i jaki simbol prijateljstva, koji veže Ameriku i Poljsku, dvije tako razdaljene zemlje. Ona je rekla:

»Moj rad je osnova mojeg života, a Vi ste me neopisivo usrećili, kad ste mi ponudili tako velikodušnu potporu. Sretna sam, jer znam, da će moj rad služiti za olakšanje čovječjeg trpljenja.«

Kad je primila dragocjeni američki dar, koji će omogućiti što skorije otvorenje zavoda u Varšavi, zahvalila se je Hooweru i američkim prijateljima uz obećanje, da će njezin pariški laboratorij biti u stalnoj vezi sa zavodom u Varšavi, a američki dar vezati će tako Ameriku, Poljsku i Francusku.

F. Mohorčičeva.

Gandhi o ženi.

Sva Evropa gleda sa zanimanjem na dogodjaje u Indiji, u toj zemlji maharadža i neizmjernih bogastava. Mi sanjamo o indijskom čudnom raskošju, a 300 milijunski narod siromaha bori se za kruh, za jezik i za slobodu. Da li će se posrećiti Indijcima, da se otresu malobrojnog ali silnog i hladnokrvnog gospodstva, ili će možda i sadašnji indijski pokret koji vodi Gandhi propasti, kao i bezbroj sličnih pokreta u historiji?

U sredini uzburkanog mora od naroda stoji Gandhi prorok novih vremena. Nije to neki nadčovjek, ni čovjek, nego samo ponizni sluga svojeg naroda. Ali snažan je. Njegovo je oružje ljubav. Bori se i vjeruje u pobjedu. On je pobožan i skroman, inteligentan i evropski naobražen. Veliki upliv je imao na njegove nazore i Tolstoj. Gandhi veliča bol i trpljenje, te kaže: »Početak svega je smrt.. Da bi niknuo klas, mora poginuti zrno...« Nije Gandhi samo nacionalni borac, nego uopće svečovječanski. On je uvjeren, da će Indija biti u budućnosti izvor nove kulture, koja će oživiti i oplemeniti zapadnu kulturu. On govori masama, koje ga zaneseno slušaju. Kad završi ono što je htio reći, i kad mu ljudi oduševljeno pljeskaju, on bježi u samoću i napiše članak o onome, što je rekao, za svoj list »Mlada Indija«. Odatle se razliva njegov nauk po cijelom svijetu.

Tako je Gandhi više puta govorio o ženi i o njezinoj zadaći. On ženu smatra za nešto više, sveto... Najviše ga boli, da imaju i mnogi njegovi pristaše ženu samo kao sredstvo zabave. Gandhi kaže:

Svi moramo, kao ljudi, obarati pogled u zemlju, dok medju nama ima i samo jedna prostitutka. Volio bih vidjeti da izgine čovječji rod, nego da gledam, kako smo gori od životinja, jer smo od najplemenitije stvari stvorili igračku. To pitanje ne tiče se samo Indije, nego i cijeloga svijeta. I ako propovijedam protiv modernog, umjetnog života i zahtjevam od muževa i žena, da se vrate k jednostavnom životu »charka« (kolovrata), to činim zato, da ne bismo pali i niže od životinja. Borim se za apsolutnu slobodu žene. Osudjujem brakove djece (indijski običaj). Drhtim, kad vidim mladu udovicu, tresem se od srdžbe, kad udovac ulazi u novi brak sa surovom ravnodušnošću. Žalim zločinačku ravnodušnost starijih, koji uzgajaju svoje kćeri s ciljem, da ih daju za žene bilo kakvim mladim bogatašima, a ne brinu se, da bi ih odgojili duševno. Ali uza svu svoju žalost i srdžbu vidim težinu toga problema. Žena mora dobiti izborno pravo, ona mora biti jednakopravna pred zakonom, kao i muškarac. Problem se ne svršava time, nego se istom počinje rješavati, kad budu žene imale svoj upliv na političku slobodu Indijaca. Naročito ne smije žena biti biće za zabavu. Ako sama znade, da je muž smatra za drugaricu, neka se više ne uljepšava, da bi ugadjala muškarcima, pa niti svojem mužu. Ne mogu si zamisliti božice Site, koja bi izgubila i samo jedan trenutak u poljepšavanje, da bi omamila boga Rama svojom fizičkom ljepotom.

Za Gandhija su prostitutke samo »pale sestre«. Sastao se je s njima u Barisali i upoznao njihov žalostan socijalni položaj. U Barisali dolazi na 20.000 stanovnika (muškaraca, žena i djece) 350 prostitutki. Pa ako uzmemo taj razmjer, u Indiji živi 5 miljuna i 250.000 prostitutki. Gandhi ipak vjeruje, da poljodjelci još nisu okuženi i da je medju njima manje nesretnih žena. Za prostituciju se žene odgajaju još u familiji, kod roditelja.

Nekoje prostitutke su htjele postati članice narodnog indijskog pokreta, ali mu se ne mogu pridružiti tako dugo, dok ne napuste svoje nečasno življenje.

Gandhi poziva žene na rad za oslobodjenje Indije i vjeruje u njihovu moć, jer su pobožnije od muškaraca. Historija će zapisati u spomen knjigu o oslobodjenju Indije više imena indijskih žena i tako će se povećati broj slavnih žena u životu čovječanstva.

Marjana Željeznova - Kokalj.

Naše seljačko tkanje.

Tkanina prati čovjeka od kolijevke sve do groba. Ona je uz jelo, pilo i zaklonište bila čovjeku uvijek od prijeke potrebe. Za njenu izradbu upotrebljavao je čovjek različite surovine, koje je satkao na manje više podesan način. Tkanje je u razvitku čovječanstva bilo uvijek od zamjerne važnosti, a ipak imade dosta malo ljudi, koji bi o toj vještini nešto pobliže znali.

Tkanina je niz pravilno poredanih uzdužnih niti (osnova), koje su u pravom kutu isprekrižane s nizom poprečnih niti (utka). Za priugotovljenje tkanine potrebna je sprema zvana tkalački stan ili tara (tkanica, učin, razboj, krosna) i preda. Preda može biti vunena, svilena, lanena, konopljena ili pamučna. Prije samoga tkanja treba predu po potrebi škrobiti, a zatim se ona suče na cijevi i snuje. Sada tek dolazi osnova na taru, te se namota na vreteno za osnovu, a niti se uvedu kroz ničanice i brdo, koje je smješteno na pomičnom bilu. Ničanice su spojene s podnošcima. Gaze li se podnošci nogama, ničanice razdijele osnovu u dva dijela, koji čine zijev. Kroz taj zijev (osnove) provuče se pomoću čmeka druga, poprečna nit — utka. Čim je utka provučena, proizvede se novi zijev, koji prekriži utkanu nit i kroz koji se zatim provuče naredna nit utke. Istodobno sa pravljenjem novoga zijeva, utkana se nit jednoličnim udarom bila i brda priklapa k prije već utkanim nitima. Tako nastala tkanina vodi se preko zapona i namata na vratilo za tkaninu. To je kratki prikaz glavnog tkalačkog posla, kako se on već vijekovima obavlja.

Tkalo se dakle od pamtivijeka, samo što je tkalački stan proživljavao razvitak usavršavanja, te je bio preudešavan prema stupnju kulture odnosnog doba.

Prvotni tkalački stav imao je osnovu okomito postavljenu, a utka se prolačila štapićem. No to je bilo doskora napušteno; osnova se stavljala u vodoravni položaj, a štapić je bio zamijenjen čunkom, koji se bacao kroz osnovu s kraja na kraj. Znatnija promjena zadesila je taru u 16. vijeku, kada je spori i mučni način bacanja čunka rukom, zamijenjen s lakšim i bržim — mehaničkim. Iza toga vremena javljaju se razni izumi, od kojih su nekoji bili bez uspjeha. Izumi na početku 19. vijeka stubokom mijenjaju tkalačku vještinu, te je pretvaraju u tvorničku industriju. Usavršavanjem tvorničkog tkanja, potisnuto je ručno tkanje, naročito u onim zemljama, gdje su tkalački stanovi još primitivnog oblika. Ovo dakle vrijedi i za nas, gdje se ručno tkanje na selima obavlja na uistinu još primitivnoj tari. Naša tkalačka kućna industrija nema ni izdaleka toliki opseg, kakav je imala još prije nekoliko desetaka godina. Dok je u jednu ruku tvorničko platno potisnulo sa tržišta domaće, bilo je i drugih razloga, koji su u nas sprečavali uspješan razvitak ručnog tkanja. Naročito je smetala naredba, koja je zabranjivala močenje lana i konoplje u tekućim vodama. Kao posve prirodna posljedica toga, spala je kultura lana i konoplje, jer močenje tog predivog bilja na rosi i kiši, daleko je sporije i nesigurnije, a daje osim toga lošije vlakno od močenja u tekućoj vodi. Iza dignuća te zabrane godine 1920. prilike su se u tom pogledu poboljšale. Na razvitak naše tkalačke kućne industrije loše utječu još dvije vrlo važne činjenice, a to su: posve nepraktično i nehigijensko predenje sa slinom, a još više naša uistinu nepraktična i mučna starinska tara. Ma da je već dozvoljeno močenje lana i konoplja u tekućim vodama i tako dana mogućnost veće kulture tog predivnog bilja, valja poći korak dalje, te predenje sa slinom zamijeniti sa predenjem na kolovratu sa vodom, a staru nepraktičnu taru sa praktičnom, popravljenom. Napredniji narodi davno su odbacili taru, kod koje se čunak mora rukom bacati, i zamijenili je s popravljenom, kod koje se jednim jedinim potezom pomoću posebne naprave čunak-strijelac (koji imade kotačiće) tjera upravo strjelovitom brzinom kroz osnovu.

Pogreške stare tare jasne su: 1. posao je vrlo mučan i spor, tako da ni najbolja naša tkalja, ako radi od 4 sata izjutra pa do ponoći, ne satke ni 8 metara platna; 2. upravo zato, jer se kod bacanja čunka kroz osnovu nit utke mora uvijek najprije rukom izvući toliko, koliko je platno široko, ne može se na našoj staroj tari satkati platno šire od 80 cm.

Kod popravljene »nove« tare stvar je sasvim druga. Čunak-strijelac leti na kotačićima po daščici, koja se nalazi na bilu pred bodom, tolikom brzinom i lakoćom da se može prosječno dnevno za 10 sati rada satkati 15—20 metara obične tkanine, a ujedno se može tkati široko i po 2 metra. Da čunak ne izleti iz daščice nalaze se na svakom kraju iste pričvršćena po jedna kutija (čunačnik), koja čunak hvata i kod poteza vrpcom opet odbija.

Jasno je, da je ta popravljena tara, koja je za naše prilike, nažalost, još novost i nešto drugačije udešena nego li stara, i to tako da za tkanje ne treba nego jedan čovjek. Naprave za odmatanje osnove i namatanje gotove tkanine, tako su zgodno udešene, da ih tkalac može sjedeći upravljati i ne mora svaki čas ustajati i prekidati posao. Spomenem li još to, da bi uvedenjem nove tare na naše tržište opet došlo domaće platno, te da bi se time povećao i novčani prihod našega seljaka; zatim da bi time seoska domaćica bila oslobođena od velikog tjelesnog napora, da bi uslijed bržeg tkanja bila prisiljena sporo predenje sa slinom zamijeniti sa brzim na kolovratu i s vodom; da bi napokon dobila mnogo slobodnog vremena, koje bi mogla posvetiti svojoj obitelji i domaćinstvu, a naročito odgoju djece, više je nego jasno, da se mora nastojati svim mogućim sredstvima, da se stara tara zamijeni novom.

Moram napomenuti, da u zemaljskoj kaznioni u Lepoglavi imade, kako čujem, već dulji niz godina oko 74 takove tare, no one nijesu nažalost prešle zidine kaznione. Godine 1922. naručila je tamo pokrajinska uprava za narodno gospodarstvo u Zagrebu takove tare za svoje domaćinske škole, pa je na njima u jesen 1923. započeta obuka učenica u tkanju.

Taj pohvalni i sretno započeti rad pokrajinske uprave treba nastaviti ne samo sa strane državne vlasti, nego bi trebalo da i sam narod u vlasti zbog vlastite koristi poradi oko toga na oko neznatnog, ali ipak važnog posla oko unapređenja tkalačke kućne industrije. Ta mi imademo blagoslovljenu zemlju, koja rodi obiljem prvorazrednog lana i konoplja, svilorunа krda pasu našim pašnjacima i svilena se buba gaji, pa zašto da odbacimo dar prirode, koji nam se sam nadaje.

Zašto da ne podignemo blagostanje našega sela i zašto da našu seosku domaćicu ne oslobodimo ropskih muka, a ženi i majci ne pružimo priliku, da bolje njeguje dom i djecu, kada je to uz malo dobre volje vrlo lako moguće?

Znadem iz iskustva, da seoske domaćice, koje su naučile na toj tari tkati, gledaju u nju kao u svoje spasenje, pa zašto da žalimo za starim i lošim tarama, kada nam »nove« donose preporod i unapređenje tkalačke kućne industrije? Pa ako nabavka »novih« tara stoji i nešto novaca, ne žalimo taj trošak, jer će nam ga ona dvostruko vratiti.

Pribor za modernu taru treba naručiti iz Čehoslovačke, i to: ničanice, brda i čunke-strijelice (sa kotačićima), jer se isti kod nas ne mogu dobiti. Ove je stvari najbolje naručiti kod tvrtke Ig. Hornych a synové, tovarna na tkalcovské potřeby, Lomnice n/Pop. Č. S. R. — Nabava pomenutih stvari je za to nužna, jer se sa našim domaćim brdom i ničanicama vrlo loše tke, budući da niti uvijek pucaju, nabavka pak čunka-strijelca mora uslijediti iz Č. S. R., jer se takav kod nas uopće ne može dobiti. Spomenute ničanice razlikuju se od naših domaćih u tome, što se mogu rastaviti na pojedine ničenke (pomične ničanice), te se iz njih može napraviti gustoća i širina za svako brdo. Stoga treba kod narudžbe navesti ukupno broj ničenki. Na primjer: osnova imade 1940 niti; tad moramo naručiti 2000 pomičnih ničenki (češki: rumurnich nitenek) 29 cm, 36/12 sa nitnim očicama (nitenymi očky). Kod narudžbe brda treba navesti broj zubaca i njegovu širinu. Na pr.: brdo od 17 pasama imade 1020 niti t. j. 510 zubaca, (2 niti u 1 zubac) u širini od 70 cm. Za taj slučaj treba naručiti 1 brdo osmoljeno (češki: paprsek smoleny) sa 510 zubaca (češki: trtin) 11 cm visina. Kod narudžbe čunka-strijelca treba navesti: duljinu, širinu i visinu (bez kotačića) u milimetrima i to kod običnog čunka ovako: 1 čunak (člunek) s kotačićima za ručno tkanje (s kolečkama pro ruční tkalcovství) 310 mm—35 mm—24 mm sa nepomičnim srcem i valjkastom kočnicom (s pevnou duši a válečkovou brzdou).

Ovakove moderne tare mogu se vidjeti na domaćinskim školama u Petrinji, Božjakovini, Zemaljskoj gospodarskoj postaji u Gospiću, Zemaljskoj kaznioni u Lepoglavi, te u seljačkom sveučilištu Škole Narodnog Zdravlja u Zagrebu.

Marija Malašić.

Stogodišnjica šivaćeg stroja.

Ove godine pada jedna značajna stogodišnjica, koja se ne će proslaviti velikim svečanostima, ali mimo koje žene ne smiju proći bez osvrta. Ove godine pada stota godina od izuma jednog instrumenta, koji naročito u životu žena domaćica igra važnu ulogu i bez kojega se kuća ne može zamisliti. Pred sto godina je naime izumljen prvi šivaći stroj. Taj je stroj od velikog praktičnog značaja za ljudski život, a naročito praktičnu ulogu igra u radu domaćice.

Praktičnu vrijednost i značenje šivaćeg stroja ne treba naročito naglašavati. Milijun milijuna sati rada uštedio je šivaći stroj čovjeku od njegovog izuma do danas. Dnevno na čitavom globusu okreće se na milijune kotača šivaćih strojeva, a brze igle tih neizbrojivih strojeva vrše velikom brzinom onaj rad, za koji bi se inače izgubili čitavi vjekovi vremena, ili, koji se, štaviše, ne bi inače nikada mogao izvršiti. S ekonomskog gledišta šivaći stroj znači jedan veliki napredak. U radu šivaćeg stroja najbolje se izrazuje izreka: vrijeme je novac. Posao, koji se je inače radio rukama, zahtjevao je mnogo vremena, pa je zato bio skup. Šivaćim strojem se je reduciralo vrijeme i cijena rada. Koliko bi skuplje bilo naše odijelo, kad ne bi bilo brzog i perfektnog šivaćeg stroja? Ko bi zapravo mogao danas biti pristojno odjeven, kad bi se odijela šila skupim ručnim radom?

Moralna vrijednost i značenje šivaćeg stroja takodjer je veoma veliko. Ta se vrijednost manifestuje skoro u jednakoj snazi kao i praktična. Šivaći stroj dokazuje na najizrazitiji način, primjerom, koji dnevno opažamo, kako je važna za blagostanje čovjeka mehanika. Čovjek se doduše udaljuje od primitivne prirode, ali to ne znači, da on griješi. On se oslobadja primitivnog života i stvara pronalascima svog duha uslove za novi, lakši život. Stroj je djelo čovječjeg duha, to je simbol čovječjeg primata u svijetu. Strojem je čovjek uspio da zarobi i samu prirodu i da iskorištava ono što inače ne bi mogao iskoristiti. Šivaćim strojem čovjek je u prvom redu zarobio vrijeme.

Već u početku prošlog, to jest devetnaestog stoljeća pojavila se je bila ideja, kako bi se konstruiralo nešto što bi vršilo onaj rad, koji inače vrši igla, ali brže. Trebalo je izmisliti nešto što bi ubrzavalo ubode igle i stvaralo šav. Mnogi su mislili o tome, ali niko nije sigurno mislio o današnjem šivaćem stroju. To bi za ono vrijeme bile preodvažne misli, možda odvažnije nego li današnja ideja o putu na Mars ili na Mjesec u raketi.

Početkom godine 1830. učinjeni su prvi pokušaji da se stvori neki aparat, kojim bi se moglo šivati. — Ti su pokušaji bili dosta plahi i dosta skromni, ali u rad igle već je bila ušla neka mehanika. Možda je ta mehanika bila i previše primitivna, ali možemo da govorimo o mehanici. — Te početke šivaćeg stroja marljivo je proučavao Francuz Bartolomej Thimonnier i već iste godine na bazi tih pokušaja on uspjeva, da prvi konstruira jedan šivaći stroj, koji je bio doduše skroman, ali kojim se je moglo praviti šav na lančić. Thimonnier je bio dapače za svoj izum zatražio od vlasti patent.

Ali kao što sve novotarije i svi izumi ne dobivaju odmah priznanje ni povjerenje javnosti, — pa dapače ni danas, kad svaki dan nosi sve nove i nove pronalaske, — tako ni ovaj Thimonnierov šivaći stroj nije odmah prodro i nije se uveo u praktičan posao. Jadni prvi šivaći stroj gledan je sa porugljivim posmjehom. Javnost je doskora postala prema Thimonnieru vrlo indiferentna, a njegov je stroj smatran suvišnom igračkom. Thimonnieru, koji je mnogo vremena i truda uložio u svoj izum, sa svim patentom nije preostalo drugo, nego da se prihvati bilo kakvog »pametnijeg« posla, jer je živjeti trebalo, a stroj mu nije ništa nosio. Thimonier je u ono vrijeme bio sličan mnogim današnjim »izumiteljima« perpetum mobila, koje sa posmjehom susrećemo. Nije mu preostalo drugo nego da osnuje mali teatar marioneta i da s tim obilazi gradiće i sela.

da bi zaradio kruh. U svojoj bijednoj turneji s lutkama od krpe Thimonnier je za sobom vukao svoj šivaći stroj i poslije svake prestave prikazivao ga sakupljenoj publici, koja se više dosadjivala, nego li čudila njegovim tumačenjem. To je trajalo par godina, dok nije napokon i Thimonnier zamoren i ogorčen zbog opće indiferentnosti, a možda i sam po malo skeptičan i uvjeren, da je njegov izum iluzija, napustio šivaći stroj.

Ali u isto to vrijeme, kad je Thimonnier napustio ideju šivaćeg stroja, ta se ideja razvila do ostvarenja na drugom kraju svijeta: u Sjedinjenim Državama Sjeverne Amerike. Tamo je već u ono vrijeme kod ljudi bilo mnogo inventivnog, pronalazačkog duha, koji odlikuje današnje amerikance, a osim toga svijet je tamo imao smisla za industrijalizaciju, mehanizaciju i ubrzanje svih manifestacija rada. Od 1838. dalje bilježe se razni pokušaji sa konstrukciju šivaćeg stroja u Americi, sasvim neovisno od onoga što je izumio Thimonnier, ma da su rezultati bili skoro jednaki.

Walter Huntli, amerikanac, prvi je konstruirao stroj na bazi dviju niti. I taj stroj bio je i po zamisli i po svojoj konstrukciji dosta skroman, ali se je njime ipak moglo nešto raditi.

Isto tako spominje se kao izumitelj šivaćeg stroja Elia Howe, takodjer amerikanac, koji je 1846. počeo činiti pokušaje sa strojem. Ali i Huntli i Howe naišli su iz početka na indiferentnost, nerazumijevanje i nepovjerenje. Hutli je uz mnogo žrtava napokon i propao sa svojom idejom, ali je Howe uspio, pa je već 1850. bio dosta bogat, a to mu je bogastvo donio šivaći stroj, koji se je počeo lagano, ali stalno uvadjati.

Godine 1854. javlja se po prvi put Singer. Te godine naime počinje produkcija šivaćeg stroja, koji je mnogo savršeniji, brži i praktičniji od Howeovog, a koji je izmislio genijalni Singer, čije se ime spominje danas po čitavom svijetu, od istoka do zapada, od juga do sjevera. Danas nema točke na globusu, gdje se nezna za Singer-šivaći stroj. Kraj, u koji je prodrlo i najmanje svijetlo civilizacije poznaje Singericu.

Prvi šivaći stroj Singer, kako rekosmo, proizveden je g. 1854. Već taj prvi stroj bio je ne samo na bazi dviju niti, nego je pravio i vrlo jednoličan i gust šav, koji je bio i dosta čvrst, jer je stroj svakih osam uboda stvarao uzao, koji je branio, da se šav, koji je bio na lančić, raspe.

Singerov šivaći stroj već od svog početka naišao je na razumijevanje i bio je ubrzo prihvaćen od onih, koji su se bavili šivanjem kao obrtom ili kućnim poslom. Stroj je bio odmah sav gvozden, čvrst i praktičan, doduše vrlo daleko, od današnjeg, ali naročito su ga domaćice bile zavolile. U par godina bio je u ženskim školama uveden tečaj za šivanje s strojem. Stroj se je time još brže uvadjao.

I ako se je stroj kroz zadnjih 70 godina modificirao i usavršavao, to je usavršavanje bilo samo u pojedinostima, u detaljima, jer u stvari i na današnjem stroju ono glavno jednako, kao i na prvim strojevima, temeljna strana, baza stroja je uvijek nepromijenjena, a to znači, da je bila sretno pogodjena. Promijenio se je sistem špule, način pogona i sistem povezanosti na stroju, ali u suštini stroj je i danas s električnim pogonom jednako onome, koji se 1854. tjerao rukom.

Danas je već šivaći stroj triumfalno ušao u sve kuće i nema sela ni naselja, pa makar i s malim tragovima moderne civilizacije, u kojem šivaći stroj ne vrši svoj poziv i ne pomaže čovjeku svojom praktičnošću. — Na vječnom ledu polarnog sjevera, kao i u tropskim pustinjama, na argentinskoj pampi, kao i u azijskim brdskim naseljima, — šivaći stroj dominira. U svijetu postoje danas mnoge jake tvornice šivaćih strojeva, od kojih je ipak najpoznatija jaka i razgradjena marka Singer. Ima mnogo tipova strojeva, ima strojeva za skromne radničke žene domaćice, a ima i čitavih strojnih uredjaja za tvornice odijela ili krojače. Pa izgleda danas gotovo nevjerojatno, da taj izum nije stariji od 100 godina. Ne možemo prosto, da se prenesemo za 100 godina unatrag i da si zamislimo svijet bez šivaćeg stroja. Zar nije to moralo biti strašno? Žena je i danas, u ovim skoro savršenim i do krajnosti mehaniziranim prilikama rob kućnog rada i nikad za nju nema počinka i mira, a što je tek moralo biti onda, kad nije bilo šivaćeg stroja!!

Ubogi Thimonnier, koji je pred sto godina vukao prvi šivaći stroj svijetom i prikazivao ga kao točku u svom bijednom marionetskom teatru, ma da nije uspio kao Singer, pa čak ni kao Howe, zaslužuje spomen prigodom ove stogodišnjice. Neka njegov duh oprosti porugljivi smješak našim bakama i prabakama, koje su više vjerovale svojim spretnim prstima nego njegovom stroju. To je sva njihova krivica. Današnje njihove unuke i praunuke sjećaju se zahvalne Thimonniera. **Grozdana.**

Domaćica naprama služinčadi.

Bez sumnje ima medju čitateljicama našega lista mnogo domaćica, koje imaju služinčad, a ima i takvih, koje će možda s vremenom doći u takav položaj. Ne će dakle biti neumjesno, ako u ovom članku iznesemo neke misli i blagonamjerne upute o odnošaju i postupku prama služinčadi. Možda će po neka naša cijenjena čitateljica imati od toga koristi. — Budući pak ima medju našim čitateljicama veliki broj žena, čije su prilike takve, da kao sluškinje zaradjuju svoj kruh, u jednom od idućih brojeva iznijet ćemo u istom smislu upute i pouke i za njih. Činimo to zato, jer opažamo, da su baš odnošaji izmedju domaćice i služinčadi i obratno, često vrlo labavi, pogrešni ili neprijateljski, a to zato, jer i s jedne i s druge strane vlada nerazumijevanje ili krivo shvaćanje položaja domaćice i položaja sluškinje.

Važan dio obitelji tvori služinčad. To nije pretjerano, pa prema tome i domaćica mora ravnati svoj odnošaj prama služinčadi. Domaćica mora biti majka, a ne maćeha svojoj sluškinji. Domaćica mora nastojati, da sluškinja uzljubi kuću i obitelj, u kojoj radi i da ima udjela u svim kućnim radostima i žalostima. Pa zar ona ne radi za kuću i ne ulaže li sve svoje snage za dobro obitelji. Dobre i savjesne sluškinje su blagoslov za kuću. Dobra, štedljiva kuharica, savjesna pjestinja, marljiva i poštena djevojka vrijede zlata. Ali služinčad postaje dobra, savjesna, štedljiva, marljiva i poštena samo, ako se s njom savjesno, dobro i pošteno postupa.

Nije rijedak slučaj, kad se sastanu negdje na razgovor dvije, tri domaćice, da im je prva stvar tužba na služinčad. Tuže se svaka na svoju sluškinju, koja je, navodno, tvrdoglava, nemarna, površna

i nepouzdana. Svaki joj je posao pretežak i na svaki nalog prigovara, a plaća joj je premalena.

Nije isključeno, da u mnogim slučajevima sve te tužbe domaćica odgovaraju sasvim istini i da mnoga sluškinja ne odgovara zahtjevima i dužnostima, kojima se posvećuje.

Ali u mnogo slučajeva nosi krivnju za sve to sama domaćica. Domaćica je često kriva i za to, jer ne zna izabrati sluškinju ili pak za to, jer ne zna postupati sa sluškinjom.

Kad tražiš sluškinju, kuharicu ili pjestinju prva neka ti stvar bude, da se propitaš kako su bili zadovoljni s njom tamo gdje je do tada služila. Ipak ne možemo se uvijek u te informacije pouzdati, jer često domaćica govori zlo o svojoj sluškinji, koju je otpustila ili koja je od nje sama otišla. Domaćica, koja je za kućni posao sama dovoljno spremna te rado obavlja kućni posao, a ipak želi imati jednu pomoćnu silu, najbolje će učiniti, ako uzme mladu djevojku, koju će priučiti radu ona sama. Razumije se, da se i takvoj sluškinji mora plaća po zasluzi povišavati, da ne bi došla na misao, da si traži bolju zaslužbu. Na zahvalnost za trud, koji si imala dok si je nešto naučila ne smiješ računati.

Ako se pak ne želiš mučiti s nevještom sluškinjom, pa želiš uzeti takvu, koja je već negdje bila. onda nemoj nikako uzimati sluškinju, koja je prije bila kod ljudi, koji živu raskošnije nego što možeš živjeti ti. Takve sluškinje su često razmažene i ne mogu se tako lako naučiti na tvoje skromnije prilike, a često znadu da čine i neugodne opaske: Tamo smo imali tako i tako... Tamo smo jeli to i to... itd. Sluškinje, koje dolaze iz raskošne kuće u većini slučajeva nemaju smisla za štednju, a naročito im je teško udovoljiti s hranom.

Isto tako nemoj da uzimlješ u službu djevojku, koja odmah čim stupi pred tebe počne da ogovara svoju bivšu gospodaricu. Iz toga možeš da zaključiš, da će se tako i o tebi izražavati, ako te sutra ostavi. Takva djevojka nije povjerljiva i ima sve naklonosti, da postane plaćena neprijateljica tvoje kuće.

Osim svega toga pazi i to, da je sluškinja, koju uzimlješ zdrava.

Kad pak stupi sluškinja u službu, primi je prijazno i dobrohotno, da osjeti odmah poštovanje prama tebi. Tokom dana rastumači sluškinji čitav dnevni red rada, najprije usmeno, a možeš i pismeno, da joj izradiš program rada za čitav tjedan. Razumije se, moraš pritom prema vlastitom iskustvu računati može li se taj dnevni rad izvršiti, da ne bi slučajno zahtjevala od sluškinje previše posla. Ako želiš djevojku, doista naučiti na rad i red u tvojoj kući, nije dosta u jednom danu reći joj to i ono, nego je potrebno, da si prva dva, tri dana kroz čitavo vrijeme uz nju, te da joj direktno daješ pouku i primjer u svim poslovima. To je pak moguće samo onim domaćicama, koje su i same vješte kućnim poslovima, i to najnižim i najvišim poslovima. Takve domaćice uživaju kod svojih sluškinja najviše ugleda. Nevješte domaćice plaćaju obično skupo svoje neznanje i one imaju baš najveći križ sa sluškinjama. Ako radiš prve dane zajedno sa sluškinjom, ona će odmah opaziti, da ima pred sobom domaćicu, koja zna, koliko se može na dan posla obaviti i pred kojom se ne može pretvarati preopterećenost.

Dok daješ neka naredjenja sluškinji nastoj da budeš prijazna, ma da ne govoriš mnogo. Budi kratka i jasna, kad nešto naredjuješ. Ali zapamti i to, da se u par sati ne može sve kućne poslove naučiti. Bez sumnje su za domaćicu naporni ti prvi dani s novom sluškinjom, ali ni sluškinji nisu zabavni. Napokon, ako je djevojka voljna i bistre glave nauči se brzo i nije joj poslije potrebno biti uvijek za petama.

U svim poslovima nastoj da gledaš natanko kako su izvršeni, ali ne smiješ odmah da grubim načinom zahtjevaš savršenost. Budi strpljiva i dobra, naročito, ako vidiš, da se sluškinja trudi, da ti udovolji. Ispočetka joj posao možda ne će ići brzo i glatko, ali nemoj gubiti strpljivosti. Ako pak budeš htjela sve sama opravljati i to iz bojazni, da bi ti sluškinja mogla nešto pokvariti, onda ne ćeš ništa postići i tvoja sluškinja ne će nikada postati samostalna u vršenju domaćinskih poslova. A u kućnim poslovima najglavnija je samostalnost. Može ti se dogoditi da negdje izostaneš, da imaš posjet, da oboliš, — pa ako nemaš samostalne sluškinje čitav ti posao stane. Ti u takvim prilikama ne možeš uopće iz kuće. Po svojoj vlastitoj krivnji postaješ rob svoje kuhinje, jer nisi usamostojila sluškinju. Zato mora domaćica polagano prepuštati i teže i bolje poslove svojoj sluškinji, ako vidi da ima volje i razumijevanja. I sluškinja ima svoje dostojanstvo, pa se često smatra uvredjenom, ako postupamo s njom s nepovjerenjem, te joj povjeravamo samo obične i neugledne poslove.

Da se u kuću ne ugnijezdi nemar i površnost, mora se domaćica pokazivati takvom, kao da sve vidi i sve čuje. Gdje nije dovoljna laka riječ, treba mirno opomenuti. Ako ni to ne pomaže, onda se može strogo nastupiti i zahtjevati, da sluškinja posao vrši po vašoj želji. Nikad pak ne smije domaćica upotrebljavati uvredljivih riječi i ne smije za bilo kakvu malenkost da diže viku na sluškinju. Mirna i ozbiljna riječ pomaže bolje nego sva vika. Ako domaćica viče i galami i ako vrijedja, onda nije ni čudo da sluškinje postanu nesnosljive, te rade preko volje, još površnije i stoje prama domaćici u neprijateljskom odnošaju.

Ako je sluškinja lijepog ponašanja, ako je poštena i poslušna i ako bar donekle spretno opravlja svoj rad, onda možeš i da predješ preko malih pogrešaka. Ne viči na nju, nego je polagano odući od onoga, što nije u redu. Moraš misliti, da je često odgoj sluškinja nepotpun. Nastoj, da im ti daš ono, što im rodna kuća i dotadašnji život nije mogao dati.

Kod već izučenih sluškinja ne smiješ da budeš sitničava. Pusti ih, da najprije izvrše posao na svoj način, a onda im daj potanje upute, ako nisi s izvršenjem sasvim zadovoljna. Ali nemoj da previše opominješ i da dijeliš upute bez potrebe. Time zadržavaš i priječiš samostalno razmišljanje sluškinje, te je siliš na lijenost.

Ako imaš više služinčadi u kući odredjuj svakome svoj rad, da se ne bi jedan na drugoga nanašao. Odredi svakome djelokrug i ne zahtjevaj previše najedamput, nego budi zadovoljna, da ti izvrše ono što im je dužnost. Bolje prolaziš, ako zahtjevaš malo, a to u redu, nego mnogo, pa — slabo i površno.

Ako ti sluškinja ili sluga vrši neki teži posao, pokaži, da ti vodiš o njihovom trudu računa, pobrini se za bolju hranu. Ako sluškinja vidi, da ti priznaješ i poštuješ njezin trud, ona će radje i zanosnije da radi. Takodjer i po neki mali dar praktične naravi mnogo koristi i izazivlje zahvalnost. Time vežeš sluškinju ljubavlju na kuću.—

O Božiću ili Novoj godini treba da dobije sluškinja neki poklon. Kad joj nešto kupiš, neka to bude trajno i dobro. Ako je platno za odijelo, neka bude vrijedno, a ne takvo, da se ne isplati potrošiti konac za šivanje. Nije dovoljno, da dar ugadja samo oku, mora biti i koristan. Budi u svakoj stvari iskrena, ozbiljna i priprosta, pa će i tvoja sluškinja biti takva.

Vrlo je teško prama sluškinji naći pravu mjeru povjerenja. Svakako nije dobro pokazati povjerenje odmah iz početka, dok se nisi uvjerila kakva je tvoja nova sluškinja. Ali, kad je jedamput upoznaš, onda ne pokazuj suvišne bojazljivosti pred njom i nemoj sve zatvarati ključem ispred sluškinje. Ako tako radiš, ne možeš očekivati od sluškinje odanost i da bi bila navezana iskreno na kuću. Imaj pažljivo oko, ali ne smatraj svakoga za tata. Obično su oni, koji se najviše boje tatova, najprije okradeni. Nemoj se prenagljivati i ne optužuj nepromišljeno. Ne misli odmah na kradju, jer se često nešto sagubi ili zametne, a mi mislimo, da je ukradeno. Treba u tom pogledu imati mnogo hladnokrvnosti.

Ako ti sluškinja nešto ošteti ili razbije ne smiješ zahtjevati odmah, da ti štetu nadoknadi. Opomeni sluškinju i zahtjevaj veću pažnju. Ako to ne bi pomagalo, te bi se uslijed nemara i lakomislenosti jednaki slučajevi ponavljali, istom onda mora sluškinja snašati štetu. Na taj ćeš način postići veću pažnju u buduće.

Nauči svoju sluškinju na strogi red u svakom pogledu, te zahtjevaj od nje svaki put potanki račun o novčanim izdacima za kuću. Idi po koji put i sama na trg, da bi se osobno uvjerila o cijenama robe.

Postupaj sa svojom sluškinjom čovječanski i nemoj je karati u prisustvu stranih osoba. Dozvoli joj dovoljan počinak, a isto tako i u blagdanima i nedjeljama treba, da je malo rasteretiš. Sluškinja mora imati svoje slobodne ure. Kad ona obavi svoj rad, ona je slobodna, a ti moraš poštovati njezinu slobodu, dok se ne pokaže, da tu slobodu pogrešno uporabljuje sebi na štetu, a tebi na sramotu.

Brini se, da ti sluškinja dobije ono što zaslužuje. Plaća joj ne smije izostajati. Ne otpremljuj bolesnu sluškinju odmah iz kuće, ako nema zarazne bolesti, tim manje, ako je ona već dugo u tvojoj kući, te vjerno služi. Pokušaj, da u kući ozdravi i brini se za njegu, dok je moguće.

Postupaj sa sluškinjom uvijek pravedno i ispravno, pa ćeš i ti imati pravicu, da tražiš od nje, da u punoj mjeri udovoljava svojoj dužnosti.

LISTAK.

PO ŽENSKOM SVIJETU.

Jugoslavija.

Kiparica Rajka Merčep, kćerka jednog sarajevskog industrijalca, izložila je ljetos svoje radove u salonu francuskih neovisnih umjetnika u Parizu, te je tom izložbom uzbudila opće zanimanje. Sarajevo može da se ponosi sa dvije mlade i vrlo talentirane kiparice, koje u svijetu žanju uspjehe. Uz Rajku Merčep poznata je i gdja Despićeva kao odlična umjetnica.

*

Gđa Malvina Grgić, postavljena je za stručnog nastavnog inspektora u Ministarstvu Prosvete.

*

Primili smo poziv na izložbu jugoslavenskih ručnih radova, koja je ovaj mjesec otvorena u Londonu. Sve primjerke za tu izložbu skupila je gdja Ethel Mairet, koja, u tu svrhu, kako se u pozivu ističe, proputovala Bosnu, Hercegovinu, Dalmaciju, Hrvatsku i Macedoniju. Još se u pozivnici naglašuje da su jugoslavenski ženski ručni radovi najljepši u Evropi.

*

U Brodu na Savi umrla je dne 1. augusta ugledna žena i javna radnica gospodja Aurelija Kus Bogdanović. Bila je poznata po svom plemenitom srcu. Pomagala je mnogo sirotinju, a djelovala je u mnogim patriotskim organizacijama. Brodskom Hrvatskom Domu darovala je lijepu kuću. Počivala u miru.

*

Poznata jugoslavenska javna radnica Milena Atanacković iz Beograda pozvana je od Lige Naroda da dodje u Ženevu i da tamo proboravi duže vremena u proučavanju nekih socijalnih pitanja.

Na ovogodišnji internacionalni kongres profesora, koji se održavao od 16. do 26. jula u Bruxelesu delegirane su bile i dvije žene i to Dr. Milica Bogdanović, profesor iz Zagreba i Katarina Bogdanović direktor ženske gimnazije u Splitu. Gdja dr. Milica Bogdanović je odredjena za referenta o pitanju preopterećenosti đaka u srednjim školama, a gđa Katarina Bogdanović referirala je o rezultatu rada Podmlatka Crvenog Krsta u srednjim školama.

Čehoslovačka.

Češka kiparica Helena Železny-Scholzova, kćerka pjesnikinje Stone, dovršila je veoma lijep spomenik palim junacima, koji je otkriven u Tjenšinu, gdje je bilo sjedište glavne komande austrijske vojske. Spomenik prestavlja vojnika u bojnoj opremi, kako je nagnut na širokom maču, a pod njim stoji ubijeni zmaj. U kamen je uklesano 400 imena palih junaka.

Sjedinjene Države.

Policijskoj oblasti u Newyorku bit će dodijeljen poseban ured za sprečavanje zločina, a personal toga ureda sačinjavat će samo žene. Njihova glavna zadaća bit će nadzor nad djecom, koja živu u slabim prilikama.

*

Prema izvještajima američkih željezničkih društava u Sjedinjenim Državama postavljene su tri žene za željezničke direktore. To nije za Ameriku nikakvo čudo, jer je gospodja Federborn već odavna direktorka louisanske željeznice i parobrodarskog društva u Shereveportu.

*

Američka ženska organizacija za reformu zakona o uživanju alkoholnih pića, koja ima 100.000 članica, imala je nedavno svoju skupštinu u Clevelandu. Gospodja Joy izvjestila je na toj skupštini, da je takozvana prohibicija, to jest zabrana o uživanju alkoholnih pića u Americi, ostala ne samo bezuspješna, nego je štaviše prouzrokovala mnogo zločina, napunila zatvore i prouzrokovala kršenje zakona. Žene zahtjevaju, da se ukine prohibicija, jer je ona uzrok zla. Žene traže, da bi se borba protiv alkoholizma vodila na neki drugi način.

*

Američka kiparica Malvina Hoffmann iz New-Yorka otputovala je po nalogu Fliedovog muzeja u Chicagu nedavno u Evropu, gdje će izraditi oko 200 kipova, koji će prestavljati najrazličitije čovječje rase. Kipovi su naručeni s obzirom na svjetsku izložbu, koja će biti godine 1933. priredjena u Chicagu. Kiparici će u njezinom radu pomagati mnogi evropski naučenjaci, tako da će njezini radovi biti zanimivi i točni. Po svršenom radu u Evropi ona će se uputiti u Aziju. — Umjetnica je učenica slavnog kipara Rodina. Njezini radovi bili su više puta nagradjeni na američkim i evropskim izložbama.

*

Medju avijatičarima, koji su se u Chicagu natjecali prigodom »Njemačkog Dana«, bila je i jedna odlična avijatičarka Antonia Strassman.

Njemačka.

Nedavno je u Berlinu održan u tribunalu jedan proces, u kojem je porota bila sastavljena od polovice ženskih porotnika. To je prvi slučaj te vrsti.

BROJ 5. U LJUBLJANI, MAJA 1931. GOD. 6.

Ženik pošto poto.

Mihajlo Zoščenko, danas već književnik od imena, Rus je, kojega su poput mnogih drugih ruskih književnika novije prilike otjerale iz Rusije i primorale, da živi van granica svoje velike, lijepe domovine. Pisac je mnogih kraćih pripovjedaka, uglavnome poput Čehova, crta u njima same smiješne momente iz života ljudi. Vedar i uvijek u crtanju smiješnih momenata jednostavan i snažan, našao je u književnom svijetu istinsko i zasluženo priznanje.

Djuka Vesov oženio se pred malo dana. Ženio je omašnu, osamdeset kilograma tešku djevojku, u koje je lice punačko, kao pun mjesec. Tako je najposlije i on našao svoje sreću. Bio je Djuka prije toga već tri godine udovac i uprkos, što je u mnoge prosio ruku, nijedna nije htjela da podje zanj. Šta više i sakata udovica iza vojnika iz Mestečka odbila ga. I da je zašto? Sitnice! Djuka je o toj prošnji pripovijedao veoma rado. Lagao je pri tome kao rijetko tko i uvijek smišljao nove momente. Seljaci su njegovu pripovijest naučili na izust od riječi do riječi, pa opet, kadgod bi im počeo da pripovijeda, molili su ga, da svoju pripovijest ispripovijeda od početka do kraja, pa se već unaprijed nijesu mogli da odbrane smijehu.

— Dakle, kako si ono išao u prosce? pitali su ga.

— Eto, tako, tako!, odgovarao je Djuka. — Medjutim grdno sam se prevario.

— Pa i brzo svršio?

— Da, suviše brzo! Bilo je to za punoga ljeta. Spremala se košnja; trebalo je prebacivati pokošenu travu i žnjeti žito. A moja je žena bila na umoru. Tako, danas se razboljela, a sutra već bolest dostigla svoj vrhunac. Bulaznila je i nikako da se u zapećku smiri.

— Hej ti, rekoh joj, baš ti hvala! Prekrasno si sve to sračunala, Katarino Vasiljevna! Zar baš da mriješ usred ljeta? Pričekaj do jeseni, pa onda, kako znaš i hoćeš!

Medjutim ona je ostala nijema. Samo je rukom odmahnula kao da me tjera. Prizvao sam liječnika. Kako i ne bih! Platio sam mu pud (mjera) zobi. Uzevši zob, reče mi liječnik: »Medicina ne može pomoći! Ona će svakako umrijeti!«

— Molim, a od čega boluje?, upitao sam liječnika. — Oprostite medjutim, što to pitam!

— Ne znam!, odgovori mi, dade neki prašak i ostavi nas. A ja njenu sliku postavih iza ikone... Sve uzalud. Prebacivala se samo s boka na bok i kad stiže noć ona je bila mrtva. Užasno sam se rasplakao. Vrijeme je da se kosi i prevrće pokošena trava, a eto bez nje nikako ne mogu! Što da radim? Prosto sam obezumio. Da se ženim? Koju da uzmem? Možda bi koja i htjela, a opet neće ispred stida. Još se prva nije ni ohladila, a eto, da već druga podje za me! A opet meni je trebala žena!

Upregao sam dakle konja, navukao nove novcate hlače, oprao noge i uputio u Mestečko. Zaredao sam od prijatelja do prijatelja.

— Žurim se i nemam kad da vodim dugačke razgovore — govorio sam svakome — recite mi, imade li kakva nevjestica? Makar i slijepa, svejedno! Treba mi!

— Imade, svakojakih, imade! odgovarali mi prijatelji. Samo dok je posla u polju nitko na takve ludorije i ne misli. Medjutim podji Anici udovici iza vojnika, možda se ona ipak odluči!

I ja nisam časio časa. Mahom sam otišao, došao i sve vidio. Ona je sjedila na nekom sanduku i češkala nogu.

— Dobro jutro! — pozdravih je. — Ostavite se češkanja, jer treba, da s vama govorim. A vrijeme je kratko. Nas smo dvoje, a opet treći nam i ne treba. Hajde uzmimo se danas, kako biste sutra u mome polju mogli već da povezujete snopove.

— I to može da bude, samo ako vi hoćete! odgovorila mi. Ja sam je još jedared pogledao. Nije loša, mislim, za rad bit će svakako dobra.

— Baš mi se dopadete! — prihvatio sam. Tek dopustite, da vas zapitam, koliko vam je godina. I molim, da mi odgovorite potpunu istinu.

— Mladja sam, nego li što biste mi sudili! — odgovorila je Anica. — Medjutim ne brinem se ja za godine. Znam ipak točno, da sam svijet ugledala godine 1866.

— Divno! — prihvatio sam. — Medjutim žetva je, treba raditi, pa nemam kad da sračunavam godine. Ako ste rekli istinu, dobro je.

— Ne nijesam vam slagala! — odgovorila je — Bog kažnjava lažnjivce! Zar dakle, da odmah uredim prčiju. Nije velika. Što no se kaže: rupa u žepu, buha u vreći. Sva prčija: sanduk i krevet.

Sanduk i krevet složio sam u kola, a ponesao sam iz kuće još lonac i dvije cjepanice. Potjeram ti ja konje, što sam brže mogao. A ona Anica sjedi na sanduku, pa sve razmišlja, kako li će od sada živjeti, pa što kupovati. Što više razmišljala je, da ode u neko kupalište. Ta tri se godine nije okupala. Najposlije stigosmo u mojoj kući.

— Sidjite! rekol joj — i ona sadje. I tek sam sada opazio, da ona nekako neobično silazi s kola.

Zabacuje nogama u stranu, kao da je na obadvije noge uzeta.

— Ajoj! — pomislim ja.

— Što je to ženice? Zar ste vi na obje noge uzeta? upitam je ja.

— Ne, ne! — odgovori mi ona. Sve ja to činim samo, da vam se bolje dopadnem!

— Oprostite mi, ali stvar treba uzeti sasvim ozbiljno! Uzeta žena u kući nikako mi ne treba.

— Ali ne! Samo ponešto hramljem lijevom nogom. Komadić mi je fali.

— Svejedno, komadić ili čitav komad. Dani su žetve, pa meni nije ni na kraj pameti da mjerim. Ovako ne možemo! Vi ovakva ne možete, da mi donesete niti vode. Prosuli biste je. Oprostite mi, dakle, ali izgleda, ja sam se ljudski nasamario! Od ženidbe nema ništa.

— Jok, stvar je gotova! — prihvati ona

— Bože sačuvaj! — uzvratim ja. Od svega toga ništa. Vaše kiselo lice i vaša godina rodjenja, još se nekako dadu i podnijeti, ali hramavost nikako ne odgovara mojim potrebama. To nijesam u prvi čas opazio.

A ona poče da viče, grdi, što više, da me i bije. Koliko li mi je podijelila šamara, ni sam neznam, nijesam brojio. Najposlije mi reče: »Ti olinjalo pseto, sreća tvoja, da si hramavost moju opazio. Vozi me natrag kući.« I oboje sjedamo u kola i ja potjerah. Sedam kilometara ispred njezinog sela, spopade me bijes. Žetva je, evo, a ja moram, da svoju vjerenicu prevažam ovamo i opet onamo. U bjesnilu bacim njene stvari s koliju i čekam, što će se sada dogoditi. A ona eto skoči sa stvarima i kad se osjetih na kolima sam, okrenem i potjeram što sam brže mogao kući. I tako se sve svršilo. Kako je ona i što je ona učinila sa sandukom i krevetom i danas neznam. Kući je svakako stigla, a godinu dana poslije toga i udala se.

Mihajlo Zoščenko.

Domaća zvona najljepše pjevaju.

Trk, trk, trk! — pokucalo je u tamnoj noći na prozor spavaće sobe Merkuševe Katre.

— Katra, hej! Zar spavaš, ili samo ležiš te mi iz prkosa ne odgovaraš? — Djevojka se je probudila i odmah je prepoznala po glasu Podakarjevog Jožu, onog besramnika i obješenjaka, koji po čitave noći klati selom. Da bi se takvom oglasila, nije joj padalo ni na pamet.

— No, no, Katra! Imaš li slijepljena usta? Ali kako hoćeš! Neću te moliti. Ima dosta drugih. Ej, gledat ćeš ti još za mnogo gorim od mene. Pa ti ćeš i onako doskora biti stara djevica. A i već si to. Laku noć.

I Joža je otklatio dalje, ili možda spavati, bog zna...

Katra je iza toga probdjela čitavu noć. Razmišljala je o riječima Jožinim. Zapravo joj nije bilo do toga, što taj klatež, brbljavac brbljavi govori, ali svejedno, ono o staroj djevici nije joj bilo ugodno. Bit će doduše tek do četiri godine u tridestoj, ali vrijeme leti i ako joj se u kratko vrijeme ne pruži povoljna prilika, može da se ostvari ono, što je Joža rekao. Sad još nekako ide, dok gospodari otac. Ali doći će vrijeme, kad će gospodarstvo preuzeti brat i kad će on dovesti u kuću novu domaćicu. Ona će biti suvišna i uistinu stara djevica...

U takvom tužnom razmišljanju sjetila se je Jurjevčeve Lenke, posjednice malog seljačkog imanja, koja je pred nekoliko godina otišla u Ameriku. S posjedom, koji je Lenka naslijedila od svojega oca, preuzela je ona i dosta duga, a to ju je potaklo, te se je odlučila da potraži sreću daleko u tudjini. Sad je pak — o tome je Katra upućena sasvim dobro — Lenka tamo u Americi udata, ima svega u obilju, a dug, koji je bio na kući odavna je isplaćen.

Katra je odmah zaključila.

— Lenki ću pisati Naslov imam .Sve ću joj reći. Otac će mi sigurno dati za putnu kartu. Ako ne drugačije, neka mi otrgne od miraza. Lenka će mi priskrbiti kakvu službu a zatim, ej, — pa čula sam nebrojeno puta, da u Americi poštena djevojka lako dobije muža. Da, Lenki ću pisati!

Čudesno utješena ovim zaključkom, Katra je pred zoru usnula slatko...

U nedjelju popodne zatvorila se je u svoju sobu i pisala Lenki dugo pismo. Bila je iskrena kao na ispovjedi. Ni ono o Joži nije prešutjela.

A zatim su za nju nastali dani nade i očekivanja. Razumije se, kad bi Katra bila pažljivo pratila novine, bila bi znala, da je posljednjih godina iseljivanje u Ameriku nemoguće. Minuo je mjesec i zatim još četrnaest dana, kad li seoski pismonoša donese Katri pismo. Po poštanskom pečatu i markama ona je odmah pogodila, da je došlo s preko mora. Sva obradovana i nekako prijatno uznemirena, stisnula je pismonoši par dinara u šaku i otrča s pismom u osamu, da ga nesmetano pročita.

Ali djevojka je ostala razočarana. Lenka je doista pisala vrlo prijazno i ljubezno, ali sadržaj pisma ni izdaleka nije bio takav, kakav je očekivala Katra.

»Ovdje već dugo nije tako prijatno, kako si prestavljate tamo kod kuće — glasilo je pismo. — Samo u našem gradu ima na tisuće besposlenih, a ovdašnje vlasti se ozbiljno pitaju kamo će s njima. Samo ti ostani kod kuće, i vjeruj mi, da je za tebe to najbolje! Toliko moraš biti pametna, da na takve vucibatine, kao što je Joža, ne ćeš polagati nikakve važnosti. Pa još si mlada i prosac će već doći u pravo vrijeme. A na koncu moraš znati, da nije ni udaja uvijek vrhunac sreće, barem u mnogim slučajevima nije. Istina je, da ja imam dobrog muža, a i to je istina, da smo platili dugove i nešto si prištedili —. Ali smo se pri tom toliko mučili i toliko pregarali, da niti psu ne želim takvog trpljenja. Zadnje tri godine nam je doduše mnogo bolje, ali ipak ne mislimo ostati ovdje. Tudjina je uvijek tudjina. Pa i ptica uvijek teži svojem domu, svojem gnijezdu, gdje se je izlegla. Ako nam sve ide sretno, vratit ću se o Uskrsu s mužem i djecom za stalno kući. Bit ćemo onda zajedno. Znaj, Katro, rodjena je gruda uvijek najdraža a domaća zvona još uvijek najljepše pjevaju!«

Katri je klonula glava. Dakle, potrpjeti i čekati. Nije druge. A ipak joj se je pričinilo Lenkino pismo tako lijepo napisano, te joj je postajalo toplo oko srca.

— Kako milo govori o domaćoj grudi i o zvonovima... O, Lenka ona zna!

Dani su u selu prolazili monotono, bez naročitih dogodjaja. U kraj je pomalo dolazilo proljeće.

Na Uskrs se je ostvarilo obećanje Lenkino i ona je s malom familijom došla u svoje rodno selo. Zapušteni dom je odmah dobio drugo, obnovljeno lice. Kuća, staja, polje, livada, sve je svjedočilo, da su tu ljudi vrijednih marnih ruku i puni ljubavi za rodnu zemlju.

I Katra je oživjela nekako, otkako je došla njena prijateljica, koja je znala toliko pričati o onom tudjem svijetu, koji ima doista mnogo zanimivosti, ali u kojem je vrlo malo istinske dobrote. I tako se je polagano počelo i Katri domaće selo pričinjati sve ljepšim.

Godinu dana poslije povratka Lenke, usljedio je za Katru veliki dogodjaj. Zaprosio ju je Martinčev Tone, susjed i posjenik osrednjeg gospodatrsva. Katri je bilo pravo, a takodjer i njezinom ocu je bilo po volji, a kad je dala riječ pristanka i Lenka, sve je bilo uredjeno. Mjesec dana zatim obavljeno je u župnoj crkvi vjenčanje, kojemu su prisustvovali Lenka i njezin muž. Po završenom crkvenom obredu, svatovi su došli u kuću ženika i sjeli oko stola. Tada je Lenka dirnula nevjestu:

— Danas si se napokon oslobodila »stare djevice,« je li?

Sretna nevjesta zarumenila je do vlasiju i rekla u neprilici:

— Lenka, oprosti mojoj ludosti! Ja doista ne znam, što mi je bilo onda, kad sam ti pisala ono očajno pismo i silom htjela u tudjinu.«

— Pa ja znam, Katra. To su one pogrešne predrasude, koje će novim prilikama sasvim nestati. Žena postaje samostalna i počinje da se prehranjuje sama. Sve one pak, koje raznim samostalnim zanimanjima služe svoj kruh, ne smatraju više brak za neobhodno potreban. I ako nikomu ne dolazi na pamet, da bi se izrugavao nad starim samostalnim neoženjenim muškarcem, tako može porugu o »staroj djevici« izustiti još samo kakav Podakarjev Joža. Pametna djevojka, razumije se ne će podavati važnosti takvim riječima. A i ti danas misliš pametnije, nego onda, to znam.

— O, samo karaj me, samo karaj! Zaslužila sam to. A volim te ipak, i baš danas mi je toliko puta došlo na pamet ono, što si mi pisala, da domaća zvona najljepše pjevaju.«

— O, vjerujem, vjerujem! uskliknula je Lenka i namignula je prisutnima. — Domaći zvonovi pjevaju uvijek lijepo, a najljepše pak, razumije se onda, kad zovu na vjenčanje. — —

Svatovi su se glasno nasmijali.

U sobu je zasijalo toplo proljetno sunce. Okolo kuća je zamirisalo po probudjenoj rodnoj zemlji, koja je čekala marne ruke.

Manica Komanova.

Nekoliko svadbenih običaja u našem narodu.

Medju našim narodnim običajima, koji sve više iščezavaju, naročito su interesantni stari svadbeni običaji. G. Tih. Djordjević, poznati srpski naučenjak i pisac, sabrao je i objavio na raznim mjestima mnogo takvih običaja. Iz jednog njegovog rada o svadbenim običajima vadimo i donašamo one narodne svadbene običaje, koji se čine, da bi se u braku očuvala sreća.

Mnogim je svadbenim običajima namena da obezbedu slogu, ljubav i sreću mladenaca u budućem bračnom životu. U njima najglavniju ulogu igraju med, šećer i druge slatke i prijatne stvari. Među Rutencimi u Bukovini maže se mladino lice medom, ili joj se baca šećer u nedra da bi joj budućnost bila slatka. U okolini Sparte, kad mladenci dođu kući, mladoženjina ih mati dočekuje na vratima držeći u rukama čašu s medom. Mlada mora piti meda iz čaše da bi reči s njenih usta bile slatke kao med, a sa ostatkom se namažu vrata da u kuću nikad ne bi ušla raspra. Među Cincarima u Akarnaniji daje se mladoj masla, ponekad mesto masla daju joj meda, da namaže vrata, pokažujući time da će njen dolazak u kuću doneti slasti i radosti. Vrlo se slično radi i u Rumuniji.

Svadbenih običaja kojima se obezbeđuje sloga, ljubav i sreća mladenaca u braku ima u našem narodu vrlo mnogo. I u nas med, šećer i druge slatke stvari igraju najvažniju ulogu. Još u početku XVI. veka pominje se među svadbenim običajima dubrovačkih plemića i detalj o tome kako kad mlada stigne na vrata mladoženjine kuće »zakusnu je ožicom meda i masla da bi znala odabrati dobro i izbeći zlo«. U Boljevačkom srezu, kad mlada dođe na venčanje meće u nedra jabuku ' grumen šećera. Jabuku meće da bi joj deca, kako to narod kaže, bila lepa kao jabuka, a šećer da bi ona mužu i on njoj »bili mili«. Na Kosovu mladina mati donosi mladoženji na sofru čanak meda »da jede sa hlebom da joj zet bude sladak kao med«. Mlada pak, kad je dovedu do mladoženjinog dvorišta, »vadi iz nedara struk bosiljka koji su joj dale drugarice, pa ga baca u obor (dvorište), što znači da će i ona mirisati u tom domu kao što je miris bosiljka u njenim nedrima.« U Levču i Temniću, kad mlada dođe mladoženjinoj kući, »daju joj so (ili šećer) te posoli lonce da bi posle lepo živela sa čovekom (mužem)«; zatim joj daju da okusi od mleka da bi bila blaga kao mleko. U Cavtatu, mladoženjina mati, ili druga koja udata žena, »spravi na tanjuriću malo cukara i soli, pa kad nevjesta stupi na prag novoga joj doma, dade joj na ožičici te smjese i reče: Što ti bude grko, nek ti bude slatko!« U Konavlima svekrva dočekuje snahu na vratima sa tako zvanom zakuskom, to jest drži »na tanjuru malo grka malo slatka, obično malo soli i malo meda, u novije doba cukara mjesto meda, na tim zakušnjama nevjestu govoreći: Što ti bude grko, nek ti bude slatko!« Ovo se i čini »da bi lako snosila protivnost u bračnom životu«. U Popovu, u Hercegovini, kad se mlada dovede, »svekrva joj daje na kašiki šećera da okusi, opominjući je neka bi joj svako gorčilo bilo slatko kao šećer«. U Kumanovskoj i Preševskoj oblasti, kad mlada ulazi u mladoženjinu kuću, donese joj se u kašici masla te njime namaže u nakrst pragove i strane od vrata da bi odnosi u kući bili »glatki kao maslo što je glatko«. U Prizrenu, kad se mlada pre venčanja kupa, »treba vodu da zasladi medom ili šećerom da bi svojem podrugu (mužu) uvek blaga bila«. Došavši pak mladoženjinoj kući, »treba da umoči kažiprst desne ruke u med i da gornjem pragu načini krst da bi uvek blaga bila.« Kod katolika u Bosni i Hercegovini je običaj da mladenci budu pred pragom mladoženjine kuće posluženi »slatkim i vodom ili kašičicom smiješanog

meda i masla« da bi u kući sve »teklo ugodno kao med i maslo«. U Pirotskom okrugu svekrva smeša masla i meda, pa na ulasku u kuću mlada i to umače kažiprstom »i maže vrata u nakrst na četiri mesta počevši od gornje poprečne grede. Čim ona na jednom mestu namaže, svekrva obriše, i tako na sva četiri mesta. Ovo se radi da je kuća masna i izobilna u svačemu i da nevesti bude život u kući prijatan i sladak.« U Tuzli, po jednom privatnom saopštenju, kad mladenci dođu mladoženjinoj kući, prilazi im mlada ,zdrava žena poseći slatko, pa ga tri put, naizmence, istom kašičicom daje mladi i mladoženji »da im život bude sladak«.

Med i šećer se upotrebljavaju u svadbenim običajima u svima našim krajevima. Na mnogim mestima se ne kaže zašto se to čini, ali im je očevidno značenje u tome da se obezbedi slast i ugodnost u budućem životu mladenaca. U Boljevačkom srezu kad se mladenci vrate s venčanja, mladu dočekuje na kućnim vratima mladoženja držeći u jednoj ruci meda, a u drugoj vode, da tri put umače srednji prst desne ruke u med i daje mladi da lizne, a za tim joj daje tri put da srkne vode. U selu Strošincima, u Sremu, kad mladu dovedu mladoženinoj kući, »dočekuju je žene s kašikom meda koji ona liznuti mora«. U okolici Sarajeva, o prstenovanju, koje je uoči venčanja, u mladinoj kući, mlada prosipa šećera više glave. U Mostaru, kad mlada ulazi u mladoženjinu kuću, donesu joj »meda na pjatu, i ova zamoči prst u med i namaže vrata od kuće, pa onda po čelu mladoženjinu i sebe i metne u usta sebi i mladoženji«. U Risnu dočekuje svekrva snahu na kućnjem gragu »i tri puta je zakusne medom; više puta je prevari, pa mesto da da njoj, pruži drugome«. U starom Crnorečkom okrugu dočekuje mladu na kućnim vratima svekrva »sa hlebom ispod miške, zapaljenom svećom, medom i maslom u ruci. Tako svekrva dočekuje snaju igrajući pred vratima. Mladoženja i mlada liznu od meda. Mlada još zamoči poslednja dva prsta u med i maslo i namaže prag na sve četiri strne i to u vis.«

Sem svadbenih običaja u kojima se upotrebljavaju slatke stvari, u našem narodu ima o svadbi i drugih običaja kojima se obezbeđuju ljubav i sreća u braku. U Samoboru »mlada ne smije na sebi imati za nakit nikakva bisera, jer bi joj inače bračni život bio pun suza«. U Prigorju, u Hrvatskoj, kad mladenci idu na venčanje paze da ne bi ko prošao između njih da ne bi bili nesložni u braku. Da bi pak bili složni, drže se za rubac. Da bi je više voleo, meće mu malo soli za vrat. U Galičniku, kad se svadba vraća iz crkve, »mladoženja ide ispred same mlade, i između njih dvoje ne sme niko da prođe.« U Loboru, u donjem Hrvatskom Zagorju, »kad se ide na vjenčanje, paze da nebi tko prešao među mladence, je se tada ne bi trpjeli.« Na ovo se jamačno odnose i Reljkovićevi stihovi:

Kada bude ona (mlada) na vinčanju,
Nek se mladić pritisne uza nju,
Da se kroz vas progledat ne može,
Jer vam, sinko nauditi može.

Da se ne bi mladoženja skitao, mlada mu na crkvenom pragu »stane na petu«, a »da bi joj bio vjeran«, ona ga, kad dođe po nju, »kroz prsten na jedno oko pogleda«. U Omolju, »kad mlada stupa pred oltar treba da se nasmeje da joj se tako i sreća nasmeje.« U Otoku, u Slavoniji, pošto se mlada obuče za venčanje, devojke joj stave »dive (plavog cvetka) nad sulufe da bude uvek mužu mila ko da je divojka«. Ili, kad mladoženja dolazi mladi sa svatovima, ona treba da se popne na tavan i da mladoženju pogleda kroz prsten, »pa će uvik živiti s njim ko da su se istom venčali«. Ili, kad se pođe na venčanje mlada treba da uzme pero iz žive guske, pa kad kola krenu iz dvorišta, neka dune u pero, pa će biti »uvik lagana ko pero. Ili, mlada treba da kupi kopče i da ih nosi u nedrima na venčanje, pa kad bude uveče, treba, krijući ih od mladoženje, da ga zagrli i da ih iza njegovih leđa zakopča, ostavi i nikad više ne dira, pa će se i madoženja skopčati s njom »da se nigda ne rastanu«. U Prizrenu mlada posle kupanja »treba da navuče na sebe i da svuče kod nogu onu košulju koju će dati podrugu prvoga jutra posle bračne noći da bi živeli kao jedna duša«. U Retkovcima, u Slavoniji, kad mlada pođe na venčanje meće sekser pod jezik i tu ga drži čitav dan i preko njega ljubi svekra, svekrvu i sve ukućane »da kućanima svima bude draga i u volji kao srebro«. U Podgorici, u Srbiji, »da bi čovek pazio ženu traže parčence od slepačkog štapa i daju mu u vodi da popije«. U Bosni kad se mlada dovede mladoženjinoj kući »đeveri je skinu s konja, pak mladoženja uzjaše na njenog konja i obleti tri puta oko kuće, da mu sreća po tri put opaše kuću«.

Najzad, da pomenem još i ovo. U jednoj svadbenoj pesmi se peva:

Svaka seka drago milje daje (mladi),
Drago milje po kitu cvijeća:
„Na ponesi svome sudjeniku,
Sitnu kitu mirisli cvijeća:
Miloduha da se milujete,
Karanfila da se ne karate,
Ljubičice da te često ljubi,
Da te ljubi kad god se probudi."

O svadbi se mladencima mogu učiniti čini pa da u braku ne žive dobro. U Timoku, ako koja pakosna žena želi učiniti da mladenci ne žive u ljubavi, treba, dok svadba prolazi pored njene kuće, da izvadi čep iz korita, da ga prebije na pola, pa jedno polovinu da baci na jednu stranu, a drugu na drugu i da rekne: Kad se ovi sastanu, onda oni (mladenci) da žive! Ili da uzme grebence, pa jedan da metne na jednu, a drugi na drugu stranu puta, pa između njih da prođe svadba. Mladenci će se posle toga grepsti (svađati) kao grebeni. Ili da uhvati mače i da ga baci za svadbom. U Priputniku, u Hrvatskom Primorju, ako bi koja devojka bila zaljubljena u mladoženju, pa je on ne bi uzeo, onda bi iz srditosti »zabila tri čavla pod crkveni prag, pa ako stane na taj prag biće uvijek svađe u njegovoj obitelji«. U Koprivnici, u Hrvatskoj, ako momak ne uzme devojku kojoj je to obećao, ona mu se sveti time što na dan njegovog venčanja uzme nešto zemlje sa groblja, pa je pred crkvenim vratima baci među mladence, te neće srećno živeti, »jer će među njima biti vječna svađa«. U Hercegovini je neka devojka podmetnula momku koji joj je bio »dao vjeru da će je uzeti, pa je prevario« ovakve čini: »isprevezivane raznobojne pređe, svoje kose i ugljena«, namenjujući »da mu je misao i pamet privezana za nju kao oni raznobojni konci jedan za drugi, a da mu srce gori za njom kao ono ugljevlje kad se u vatru baci«.

Da se mladenci u braku ne bi svađali, ne treba na venčanje nositi i lomiti orahe.

O njezi ženske kose.

Kosa je ukras žene, i sigurno svaka žena nastoji sačuvati ovaj atribut svoje ljepote u što boljem stanju. Higijena i njega normalne kose je vrlo jednostavna. U prvom redu treba kosu čuvati od svakog štetnog utjecaja. Tako primjerice jako sunčano svjetlo škodi kosi (dok je naprotiv sasvim lagano i postepeno privikavanje kose na sunce vrlo zdravo). Odviše uski šeširi, kape i. sl. mogu sprječavati normalni krvni optok i time škoditi korjenu kose. Normalnu kosu treba bar jednom u sedmici prati. Pri tom se ne smije zaboraviti, da je koža glave u glavnom iste gradje kao ostala koža, pa za nju vrijedi i ono, što za kožu uopće. Prema tome neka se za pranje glave uzme dobar sapun, a po iskustvima moderne kozmetike najbolji je katranov sapun, jer on čini dobro i koži glave i kosi samoj. Kosa neka se nakon pranja dobro osuši. Masna kosa treba da se dnevno natare kojom spirituoznom vodom za kosu. Kovrčanje kose kao i pravljenje t. zv. vodene ondulacije ne škodi. ako se pri tom ne pretjerava. Ležaje na tvrdom jastuku i to napose onda, ako se leži uvijek na istoj strani, može uslijed pritiska oštetiti korjenje kose i dovesti do njenog ispadanja.

Dovle smo govorili o normalnoj kosi, no često postoje razne anomalije kose, koje smetaju njenoj nositeljici. Ovamo spada u prvom redu premasna kosa. Pri tom naravno nije sama kosa premasna, već koža glave, koja uslijed velikog broja žlijezda lojnica izlučuje odviše veliku količinu masti. Ova mast prelazi i na kosu, a na koži glave tvori ona poznate sitne ljuštice, koje se obično nazivaju prhuti. Pojačana sekrecija masti na glavi je obično dio opće kožne anomalije žlijezda lojnica, koja se u medicini naziva Seborrhoe. Ova se anomalija napose neugodno manifestira na licu, gdje pravi počevši od relativno neškodljive »masne puti« razne smetnje sve do vrlo neugodne acne vulgaris (prištičavost). Kosa kod Seborrhoe postaje koji sat nakon pranja uljevito-masna, a s vremenom ispada. Uzroci Seborrhoe nisu poznati, pa ispadanje kose uslijed Seborrhoe nema ništa zajedničkog s kakvim nemoralnim životom, kako svijet misli. Seborrhoe i njezina posljedica, to jest ispadanje kose može se s više ili manje uspjeha suzbijati, a izgled na uspjeh je to veći, što se prije s time počne i što se energičneje i konzekventnije provodi. Ako kod tog postupka isprva ispadaju još više kose, ne treba se toga plašiti, jer se pri tom i onako radi o vlasima, koje su posvećene propasti, a ostale će se učvrstiti i nove će porasti, što je najvažnije.

Kod premasne kose je glavno pranje glave i to nedjeljno barem dva put. Pranje se vrši toplom vodom i katranovim ili sumpornim sapunom. Već ovo pranje često dovodi do smanjenja i prestanka Seborrhoe i ispadanja kose. Ako to ne pomaže, treba kosu njegovati s kojim posebnim spiritom za masnu kožu, koji će najbolje odrediti liječnik, jer su kadšto potrebni nešto snažniji pridodaci, koji upotrebljeni na nepravom mjestu ili u prevelikoj količini, mogu i škoditi.

Protivno od masne kose je odviše suha kosa, koja je takodjer posljedica opće anomalije suh kože. Odviše suha koža, pri čemur ima takodjer prhuti, ali drugčijeg izgleda nego kod Seborrhoe, liječi se upotrebom odgovarajućih masti ili pomada za glavu.

Još je jedna stvar, koja naročito damama pravi velike brige, a to je sijeda kosa. Proces, uslijed koga boja kose posijedjuje, jest slijedeći: Kosa dobiva svoju boju uslijed sitnih čestica boje, t. zv. pigmenta. Tijekom godina dogadja se, da se struktura kose mijenja, da u nju, i to izmedju njenih stanica, prodire uzduh i potiskuje pigment i kosa gubi svoju boju, postaje sva svijetlija, dok ne pobijeli posve. Budući da je od davnine poznato, da se taj proces zbiva u poodmakloj životnoj dobi, to je bijela kosa navodno znak one dobi, koja se premnogima čini vrlo malo poželjna, znak starosti. Medjutim starost je vrlo relativni pojam i samo bijela kosa još uvijek nije znak starosti, kao što niti tamna kosa (napose ako je umjetno bojadisana) nije znak mladosti.

Time smo eto došli na b o j a d i s a n j e kose, koje je bilo poznato već najstarijim narodima i koje se uz neznatne promjene vrši i danas. U ovom našem kratkom razmatranju mi se ne možemo upustiti u detaljnju i stvarnu krtiku bojadisanja kose. Ali moramo naglasiti: S medicinske strane valja svako bojadisanje kose kao škodljivo i protuprirodno zabaciti. Moramo reći, da danas ima i neškodljivih boja, naročito biljnog podrijetla, ali bojadisaje i s njima je škodljivo, jer ima individua, koji reagiraju na svako bojadisanje s poremećajima zdravlja. Samoj kosi, njenom sjaju, izgledu i naročito porastu škodi svako bojadisanje bez razlike. O štetnim i otrovnim bojama, koje sadrže spojeva arsena, bakra i t. d. uopće ne ćemo govoriti, jer se ta sredstva danas na sreću gotovo i ne rabe više. Da kod bojadisanja može doći i do nezgoda (opeklina itd.) ne trebamo isticati, jer su takove nezgode dobro poznate iz novinskih vijesti. Da sama procedura bojadisanja, koja traje nekoliko sati, umara i škodi nervoznim osobama, takodjer je jasno.

Tko medjutim ipak želi, da si bilo iz kojeg razloga bojadiše kosu, neka izabere doista neškodljivu boju i neka se povjeri stručnjaku, pa će smanjiti riziko.

Uloga žene u zdravstvenom radu na selu.

Kad je govor o mijenjanju uslova seoskog života, o čistoći stanova, o organizaciji zdravog prehranjivanja u porodici, o zaštiti pitke vode od zaraze, onda svi manjci u tim stvarima u prvom redu pogadjaju ženu — seljanku. Ako se i nadje u gdjekojem selu početaka organizacije, na pr. zajedničkih praona, ipak organizacija prehrane obitelji leži na seljanki. Pa ko će, ako ne ona, da se primi organizacije zdravstvenog rada u svom domaćinstvu. Ovdje je seljanka prva radnica. Ona je navikla tome poslu, u nje je mnogo kućanskog iskustva. Ona provodi više vremena u kući nego muškarac. I naravno, blato u kući bije u prvom redu nju i njezinu djecu. U nas nekada na selu bio običaj, a sad se nadje ,da se smeće iznosi iz kuće samo dva puta na godinu — »velikim« praznicima. U to se vri-

jeme sve iznosi, istresa, predmete kućanstva pere se u kući u vreloj vodi, kuća se privjetruje. I poslije čišćenja kuća je sasvim druga, svagdje čistoća i red. Pa zašto se poslije čišćenja ne bi zadržavao red i dalje? Ta to je lakše nego »izvoziti« blato kasnije, sve najedanput.

Seljanka treba da izvojuje čistoću u kući, da ne pušta nikoga od ukućana u kuću s blatnom obućom, da udesi zračenje i prašenje odjeće i posteljine vani; da se probiju veći prozori zbog zračenja prostorija.

Još nešto. Da se ukloni smeće s poda, često se služimo metlom. Dok metemo, diže se takova prašina, da se ne može disati. Sva prašina i blato diže se u zrak, koji obitelj udise. A ipak svi znadu, da s prašinom udišemo mikrobe različnih zaraznih bolesti. Žena treba da prije metenja pod ovlaži mokrom krpom, ili još bolje, rjedje mesti pod, a češće ga otirati vlažnom krpom ili ga prati. Zdravo obitavalište osigurava čovjeku zdravlje i zato se svaki dan treba boriti za čistoću.

Kako biva u nas? Oboli jedan član obitelji od trahoma ili druge koje bolesti i najedanput se razboli cijela obitelj. A zašto? Zato, jer je u obitelji često jedan ručnik za cijelu obitelj, ne pere se posudje, koje ide od jednoga k drugome. Svemu tome može da doskoči žena.

Reći će se, da nema ručnika za svakoga. To nije ni potrebno, može se čovjek otirati i čistom krpom, no on se mora upotrebljavati samo u tu svrhu, a posudu treba za svakim članom obitelji dobro isprati vrelom vodom.

Ili na pr. dobije neko u obitelji uši i već ih ima cijela obitelj. A uvuče li se u tu obitelj pošalina (tifus), počeće ta uš prenositi zarazu od jednog člana obitelji na drugoga.

A žena treba samo da se pobrine, da u kućanstvu budu naćve za iskuhavanje rublja i da organizira nedeljno kupanje, pa će se obitelj riješiti toga dosadnog zaraznika, a time i tifusa.

Žena na pr. treba provesti u kući tamanjenje žohara, stjenica i muha. Ko će to poduzeti, ako ne žena.

Jer ako su žohari u kući nema spasa pred njima. Oni plaze u jelo, u vodu, zasmradjuju sve. A stjenice ne samo da uznemiruju cijelu obitelj, nego prljaju posteljinu i rublje. Muhe donose različne zarazne bolesti i svaka obitelj, u prvom redu žene, treba da se bore protiv tih zaraznika. Uništiš to jedanput, dvaput, pa si bez brige. Kasnije samo pazi da se opet ne pojave.

Žena treba da se bori i za zdravu pitku vodu. Od blatne vode šire se bolesti želuca: trbušna pošalina, gliste, kolera. Ne samo da vodu treba piti samo kuhanu, nego i bunare treba zaštiti od prljavštine. A u nas su zdenci s pitkom vodom često okuženi blatom, gnojem, otpadcima. Sve to blato prodire u zdence i tim samim čini ih neprikladnima za upotrebu. Borba, za zdravu, čistu vodu ujedno je borba s različitim bolestima. Bolesnici u obitelji osobito djeca, padaju u prvom redu ženi na brigu.

Borba za čistoću dvorišta, briga o redovitom sklanjaju »nečistoće« isto je tako odgovorna zadaća.

Blatno dvorište pridonosi brzom zablaćivanju doma, različita nečistoća u dvorištu oko kuće rasadište je različitih bolesti.

Ako nema na dvorištu jame za smeće, sve se razbacuje bilo gdje. Ako nema zahoda, izmetine se bacaju i oko kuće i oko zdenca — po cijelom dvorištu. A iskopa li se jedanput jama za smeće i zahodna jama, trebaće da se blato izvozi samo kad se nakupi, a ne svaki dan. U dvorištu biće čistoća i red. Suho smeće lako će se pomesti i spaliti.

Bude li dvorište uvijek čisto, manje će se prljati i kuća, manje će se blatiti voda u bunaru, manje će biti muha, a tim manje i bolesti kod seljaka. Razumije se samo po sebi, da ne valja sav rad oko čistoće kuće i dvorišta, zdenca i t. d. svaliti samo na ženska ledja. Toga posla treba da se late svi. Ženi se ta pitanja prva nameću i ona mora da ih za vremena raspravi u obitelji. Ona treba da u tome vodi, a svi da je pomažu.

Doktor.

Kako je Kata postala zdrava mati.

Kati Nikolićevoj bilo je 17 godina, kad je umrla njena mati Marija. Marija je umrla od sušice na plućima. Kata je stalno bila uz mater i malo je pažnje obraćala na to, kad joj je doktor govorio, da se mora čuvati, da se ne bi zarazila od bolesnice. Kata je bila zdrava i nije vjerovala, da bolest može preći i na nju.

Ne prodje ni godina, evo Kati prosca, Andrije Mirkovića, pristalog momka iz susjednog sela. Doktor koji je liječio njenu majku, kazivao je Kati, da se ne uda, dok ne ojača.

No njoj nije palo ni na pamet, da se posavjetuje sa doktorom. Svadbu urekoše na proljeće.

Uoči Nove Godine došao Nikolićevima u goste Katin bratić Ivan. Došao on iz Osjeka, da ostane malo kod roda. Tri dana bio kod njih, a četvrti ga odvezoše u bolnicu. — Obolio Ivan od pjegavog tifusa.

Poslije Ivana legao Katin otac, a malo zatim i sama Kata.

Čitav mjesec odležala ona u bolnici, omršavila i oslabila.

Kad je odlazila iz bolnice, reče joj doktor: »Vaša je mati umrla od tuberkoloze, od sušice. Vi ste čitavo vrijeme s njom živjeli i, vjerojatno, da ste se od nje zarazili tuberkulozom. Poslije pjegavog tifusa vi ste oslabili, i na vama su se pojavili prvi znakovi te bolesti. Čuo sam da se udajete. Svjetujem vam da pričekate. Ta se bolest dade izliječiti, ako se je počne liječiti odmah čim se pokaže. Kad svane proljeće, budite čitav dan na svježem zraku i na suncu i pijte mlijeka. Do jeseni ćete ojačati, a onda ćemo vidjeti. Udate se li odmah, kad prvi put zatrudnite, bolest će naglo poći na gore, a onda ćete se teško izliječiti.«

Ispričala Kata to kod kuće. Otac je bio spreman da posluša doktora, no u stvar se umješala tetka Jula. Voljela je ona Katu jako, htjela brže bolje da udesi, i žao joj bilo pustiti ženika iz ugledne kuće. Kati je Andrija bio vrlo drag, a Jula se bojala, da on neće htjeti da čeka, a možda i odustane od ženidbe, kad čuje da je Kata bolesna. A može biti i da se doktor vara, ona se ne osjeća bolesnom, a što je oslabila, to je od tifusa.

U proljeće se Kata udala i zaboravila na doktorove savjete. Sjetila ih se istom pod jesen. Počela ona propadati,malaksavati, i tako je išlo iz dana u dan. Isprva je mislila, da je to ili od vrućine ili od toga, što joj se svako jelo ogadilo otkako je zatrudnjela. No kad je treći mjesec trudnoće bio pri kraju gadljivost je prošla, jela je više, ali sa zdravljem je bilo još gore, probadalo je u bokovima, boljele je grudi i stala je da kašljuca.

Sjetila se Kata, što joj je kazivao doktor, prestrašila se ,i pošla zajedno sa svekrvom u bolnicu.

Doktor je pregleda i reče: »Zašto me niste slušali? Evo dogodilo se onako kako sam govorio; sada treba misliti, kako ćemo vam pomoći. Naskoro bićete u petom mjesecu trudnoće. Vi ćete se onda osjećati bolje. Okoristite se tim vremenom, da ojačate svoje zdravlje. Budite što više na svježem zraku. Ne bojte se prehlade — hladan zrak ne škodi, a zagušljiv zrak može jako da naudi. Treba da spavate sami u sobi i da nekoliko puta na dan otvarate prozor. Sobu treba držati u što većoj čistoći, spavati morate na posebnoj postelji i treba se što bolje hraniti. Vaša kuća nije siromašna, ima u vas i mesa i maslaca, i mlijeka i jaja. Dodjite k meni svakog mjeseca, a pri koncu trudnoće, kad vam se zdravlje — opet može biti — pogorša, otputite se u bolnicu, pa ćete u njoj ležati.«

Kata je imala dobru, razumnu svekrvu.

Ona je pomogla Kati da učini onako, kako joj je savjetovao doktor. Kata se vidljivo oporavila, no pri kraju trudnoće njoj je zbilja postalo gore, i ona je po doktorovem savjetu došla u bolnicu da tamo leži. Rodila je, ali dijete ubrzo oslabilo i umrlo. Katu nije doktor pustio iz bolnice, nego ju je iz odjeljenja za rodilje premjestio u odjeljenje za sušave.

Molila je Kata ,da je pusti kući, govorila mu, da će joj muž skoro u vojsku, ali doktor je pozvao k sebi njenog muža i svekrvu, natanko im raztumačio od kakove bolesti boluje Kata i objasnio im da sušica ili tuberkuloza treba da se počne liječiti što prije. Rekao je još, da se sada Kata može oporaviti i posve izliječiti, a za 6—7 mjeseci, može biti, bilo bi prekasno i Kata bi umrla kao njena mati, osobito, ako bi opet zatrudnjela.

Trudnoća vrlo često pogoršava stanje tuberkuloznih bolesnika .Neka se Kata ne uznemiruje radi muža — dok se on vrati iz vojske, ona će biti zdrava i radjaće zdravu djecu.

Kata je ostala u bolnici. Lijekova joj gotovo nisu ni davali, nego su samo pazili na to, da čitav dan bude na zraku i da se pravilno hrani. U odjelenju je bilo uvijek svježega zraka, a kad je postalo toplije, bili su vazda otvoreni prozori. Kata se tako priučila na svjež i hladan zrak, da je sama kasnije pazila nato, da novi bolesnici, koji su se bojali prehlade, jer nisu navikli na hladnoću, ne zatvaraju prozore.

U bolnici je pročitala nekoliko knjižica i o tuberkulozi kod odraslih ljudi i o tuberkulozi kod djece, i naučila iz njih, kako treba da živi čovjek, koji je obolio od te bolesti, i kako treba čuvati od nje djecu. Kata je otišla iz bolnice u mjesecu maju, a u jesen je opet došla da se pokaže doktoru. Doktor ju je pregledao i veselo rekao: Vi ste divno oporavili! Pazite sada na sebe, budite što je moguće više na čistom zraku; hranite se dobro, kupajte se svake nedelje i perite se svaki dan do pasa, kao što su vas učili u bolnici, a sobu držite u čistoći. »Čitave slijedeće godine Kata se liječila, a pri kraju te godine doktor joj reče, da je sasvim oporavila i da sad može bez opasnosti roditi drugo dijete, ali ipak joj je savjetovao, da svake pol godine dodje k njemu, da je pregleda.

LISTAK.

Bosanske muslimanke ulaze u javni život.

Do sada je uvijek bio običaj, kad se govori o javnom radu i djelovanju muslimanskog dijela našeg naroda, kad se čita ili piše o njegovim javnim nastupima ili bilo kakovoj akciji, da se podrazumijeva samo muškarce muslimane. Poznato je, da je muslimanska žena živjela povučenim, strogo konservativnim i jednoličnim životom, te da se je bavila jedino u kući i oko djece. Muslimanskim ženama bila je jedina razonoda ta, što su jedna drugoj išle na sijela i tamo prepričavale razne dogodovštine iz one najuže okoline u kojoj su se kretale. Čim izidje na ulicu, ona prekriva lice »pećom«, na ruke oblači rukavice, a preko oprave obuče dugu »feredžu«. Ona ne smije pokazati niti jedan dio tijela. Jasno, da je pored ovakovog načina življenja bila isključena i sama pomisao na to, da se muslimanska žena pojavi — u javnom životu i da ona pridonese ma šta općem napretku.

Ne može se ustvrditi, da je val modernizma zahvatio i šire slojeve i inteligenciju muslimansku i da ih je taj val nagnao na to, da i oni povedu akciju oko pridizanja muslimanskog življa, već su tu životne potrebe, koje diktiraju posve drugi način života no što je bio onaj predratni. Pobjedom demokratskih načela, riješenjem agrarne reforme i riješenjem mnogih pitanja na savremen način, ne pružaju se mogućnosti ekonomske prevlasti jednog staleža nad drugim, kako je to ranije bilo, i danas se vodi borba o život i svakodnevni kruh podjednako. Onaj koji nije toga svijestan, biva naprosto pregažen. To je dobro uočila muslimanska inteligencija i odmah poslije oslobodjenja počelo se borbom proti predrasuda i konzervativnog, povučenog načina života. Borba, kolikogod ona izgledala razumljiva i naoko neznatna bila je teška i polako se išlo napred. Ta borba oko »preporoda« muslimanskog življa ne prestaje i ona traje još i danas. Teško je boriti se protiv navika, koje su prešle u zakon i pravilo, a ako se uzme k tomu, da je ogromna većina muslimana nepismena i kulturno zaostala, onda je razumljivo, da se rezultati te borbe ne mogu polučiti naglo, preko noći. Treba uložiti sve raspoložive sile i uprijeti sitnim radom, da se postignu pravi uspjesi.

Muslimanska inteligencija radi na tome i osnivaju se razna društva na raznim osnovama i sa raznim zadacima, ali cilj je svih društava: kulturno podizanje muslimana. Postoji medju inteligencijom neka razlika u mišljenju, kako da se najlakše postigne taj uspjeh: jedni su za radikalni preokret, dok je većina sa smišljen, programatski i polagani rad, koji će bezuvjetno dovesti konačnom uspjehu.

Dok se prije kojih pet godina nije moglo vidjeti muslimanske žene na ulici otkrita lica, a kamo li i pomisliti, da ona posjeti kakvu javnu priredbu, a još manje da zauzima u javnom životu ma kakovo mjesto, danas je to već obična pojava. Prve, koje su se odlučile na taj korak, da se otkriju i pokažu pred svijetom, imale su stotine raznih neprilika i bile su na svakom koraku šikanirane. Danas se još uvijek nadje po koja, koja je obučena po najnovijoj bečkoj ili pariskoj modi, ali lice prekriva sa »zavom«.

Kad »Gajret« ili koje drugo muslimansko društvo priredjuje zabavu ili bilo kakovu priredbu, vidite ovu sliku: jedan dio muslimanski obučen po najnovijoj modi, otkritih lica, pleše najmodernije plesove; drugi dio, koje su prekrivene samo sa »zavom«, sjede uza svoje

roditelje, braću ili muževe za stolovima, a treći dio — one sa »pećom« i »feredžom« zauzmu galeriju, koja je jedino za njih rezervirana.

Jedan dio programa je ispunjen, led je probijen, muslimanska žena je povučena u vrtlog javnog života i ona je danas ravnopravna ostalima, te zauzima mjesta i po kancelarijama i po školama kao djak, učitelj i nastavnik. Da bi se taj program »preporoda« mogao lakše i uspješnije privesti kraju, počelo se s osnivanjem ženskih društava ili ženskih sekcija u postojećim društvima. U Banjoj Luci osnovano je prije tri godine društvo »Budućnost«, kojemu je zadatak, da uposli ženski svijet i da mu omogući bar najpotrebniju zaradu. Ovo društvo poznato je sa svojih lijepih i bogatih ručnih radova, koji se preprodaju čak i van naše države, a zastupstva ima u Zagrebu i Beogradu. Pred kratko osnovan je ovdje ženski pododbor »Gajreta« i za pretsjednicu je izabrana agilna i vrijedna gdja Fatima Djumrukčić, koja ima mnogo zasluga za osnutak »Budućnosti«, i kojoj je ona bila i pretsjednica. Sav uspjeh dosadašnjeg rada na kulturnom podizanju naročito muslimanske žene nadmašuje nedavni nastup ženske pjevačke sekcije »Gajreta«. Nije ovdje riječ o muzičkom uspjehu, već o tome, da je ovo prvi puta u historiji bosanske Krajine, da jedno žensko muslimansko društvo nastupa javno na pozornici. Ovo je historijski značajan dan za sve muslimane u državi, jer je pokazan put, kojim treba ići i šta treba činiti, da se pridigne muslimanska žena, ne samo da se otkrije, već da uzme aktivnog učešća u svim granama javnog života. »Gajret« u Banjoj Luci napreduje u tom pravcu.

Tkaonica veza u Sarajevu.

Ova ustanova osnovana je g. 1882. kao »Erarna tkaonica beza i vezionica u Sarajevu« iza dva razloga: 1. da se narodno tkanje i motivi sačuvaju od propadanja, i 2. da se zaposli muslimanske ženskinje iz siromašnijih slojeva, koje u ono vrijeme nije bilo spremno da ekonomski doprinese svoj dio porodičnoj zajednici. I ako su se prilike u mnogo čemu izmijenile, u Bosni i danas postoji masa muslimanskih žena i djevojaka koje tkaju i vezu iz spomenutih razloga.

U toku vremena tkaonica je osnovala svoje podružnice u Kreševu, Štrpcima, Travniku, Visokom, Fojnici i Rogatici. U prvim dvjema podružnicama proizvodi se tkanje, u ostalima vezivo, a od ove godine rade po tri razboja i u podružnicama Rogatici i Visokom.

Tkanje se izradjuje na usavršenim bosanskim razbojima sa njemačkim čunkom. Širina platna je od 70—100 cm, a izradjuje se: debelo i tanko platno od bijelog i mrkog pamuka. Na bijelom platnu pretkivaju se ručnici i šaraju vrlo poznate i omiljele »brusa zavjese« za prozore. Za šaranje se uzima crveni ili plavi pamuk. Tankog platna ima više vrsta: sadeluk, uzvod, ćereće, kafez i pirlit. Takodjer se izradjuje u tkaonici i svileno platno, zvano »harir« kod koga je osnova i poutka svila, a dade se prati. Tanki bijeli sadeluk upotrebljava se za izradu vezenih predmeta: haljina, haljinica za djecu, bluza, kapica, miljea, pokrivača, jastuka, torbica i galona (vez na metar), a proizvodi se i za prodaju. Pirlitani bez takodjer se proizvodi za prodaju, a izradjuju se još i pirlitane bosanske zavjese u narodnim bojama i motivima.

Vezivo se dijeli na dvije osnovne grupe: bosanski seljački i haremski vez. Seljački vez radjen je sa vunom (vunicom) po debelom, a haremski vez po tankom bijelom sadeluku pamukom i mulineom, a po svilenom platnu svilom i zlatnom žicom. Materijal za vez uzima se najbolje vrste. Haremski vez iz ruku vještih radnica jednak je s obje strane, mnogo se cijeni, naročito od stranaca, koji su uočili ljepotu ovoga veza.

Tkaonica je odlikovana najvišim odlikovanjima na izložbama: Beč god. 1890., Karlsruhe 1891., Temišvar 1891., Trst 1891., Zagreb 1891., Pariz 1892., Budimpešta 1896., Bruselj 1897., Beč 1898., Pariz 1900., Brno 1908., Beč 1910., Sarajevo 1921., Sarajevo 1924., Pariz 1925., Skoplje i Zagreb 1928., Barcelona 1929.

Od god. 1917. upravlja ovom ustanovom gdja Marica Prica, bivša stručna učiteljica na višoj djevojačkoj školi u Sarajevu. Gdja Prica dala je većeg zamaha ovoj tkaonici priredjivanjem novih izložbi i upravljajući radovima veoma je koristila ovoj ustanovi, te su stvorene veze sa inozemstvom, koje je oduševljeno radovima iz ove privredne ustanove drinske banovine.

Ćilimarstvo u Bosni i Hercegovini je vrlo stara grana kućne industrije. Sama nošnja seljanka pokazuje da svijet imade dobar ukus u kićenju odijela, a isto tako lijepih i gragocjenih motiva. Ćilimarstvo je razvijeno u Sarajevu, Visokom, Zenici, Prozoru, Foči, Bos. Petrovcu, Gacku i Stocu.

Da bi se unapredilo ćilimarstvo Bosne i Hercegovine morala se osnovati ustanova, koja će se brinuti o napretku ove grane kućne industrije. Tako je godine 1888. osnovana tkaonica ćilima u Sarajevu, sa namjerom da se postojeće ćilimarstvo u zemlji ne samo začuva, nego usavrši i dotjera kako u pogledu tkalačke tehnike tako i u pogledu sloga boja i bojenja vune. I tehnika perzijska bila je doduše u narodu poznata ali u najprimitivnijoj formi. Tkaonica je napravila moderne stanove i podučila radnice da rade prema predloženim nacrtima. Takav se je uspjeh postigao da je svaka radnica u stanju, da radi kojegod uzorke u raznim kvalitetama od 4—400 tisuća zavezaka na kv. metar u vuni i svili.

Na pariškoj izložbi bili su gobelini ove tkaonice odlikovni nagradom Grand Prix. Tkaonica je izlagala svoje radove u svim većim gradovima Evrope i uvijek je dobila najveća priznanja.

Poduzeće je u razvitku, osobito unazad dvije godine produkcija se povećala za 50%, te je uslijed velike potražnje iz inozemstva uveden i noćni rad. Najveći potrošač je Njemačka. To je najbolji dokaz solidnosti samih proizvoda.

Ispiti majstorica kućanstva.

Govorili smo već na tome mjestu, koliko je potrebno, da se i kućne namještenice pripravljaju za svoje zvanje. Zasad je to, bar kod nas, jedno od rijetkih zvanja, u koje se može ući bez ikakvih priprava. Petnaestgodišnja djevojčica, koja dolazi u grad sa sela u kojem je obavljala samo poljodjelske poslove, primi mjesto u kući, dobiva za svoj rad opskrbu i plaću, ma da bar u prvim mjesecima svoje službe još ne zna ništa. Njena gazdarica mora da se s njom muči i trudi, da ju neprestano podučava i opominje, a da nitko taj njezin gdjekad vrlo mučni posao, ne smatra poslom.

U drugim evropskim centrima uvidjelo se, da tako ne može dalje da ide. Ne samo zbog toga što kućanica na taj način ne može dobiti dobru kućnu poslugu, nego i zbog kućnih namještenica samih. Tek onda kad one budu imale dovoljno spreme za svoje zvanje imati će pravo da zahtijevaju, da se njihov rad poštuje, a one da se smatraju vrijednim članovima društva. Stoga je odredjeno, da svaka sila, koja hoće da primi kakvo mjesto u kući mora prije toga da tri godine služi besplatno kao šegrt a tek onda kad položi ispit, dobiva ime kućne namještenice i može reflektirati na plaću. Da i tu ne bude zloupotrebe jer bi mnogim kućanicama moglo konvenirati, da imaju u kući besplatnu silu, odredjeno je da pravo da primaju šegrte imaju samo one žene, koje su pet godina vodile samostalno svoje ili tudje gospodarstvo i koje su položile t. zv. majstorski ispit. Pred takovim majstoricama polažu onda ispit svi oni, koji hoće da budu uz plaću namješteni u kojoj kući.

Nedavno položila je u Berlinu takav majstorski ispit nakon tečaja koji je trajao jednu godinu i tri mjeseca, 31 kandidatkinja. U tim tečajevima usavršavaju se ne samo u svim granama kućanstva, nego i u knjigovodstvu, pedagogiji i u vrtljarstvu i tako dalje.

Svečanost malih djevojčica.

»Neka treći dan trećega mjeseca u godini sine sunce i neka cvijetovi na trešnji raztvore svoje bijele latice« tako mole male Japanke treći dan mjeseca ožujka na dan »malih djevojčica«. Već kroz hiljadu godina postoji taj običaj. Čitav japanski narod daruje na taj dan malim djevojčicama lutke, i to ne obične lutke, kakve smo mi navikli gledati, nego lutke koje prikazuju razna fantastična bića, ili istaknute ličnosti iz povijesti. Tko god medju svojom rodbinom ili u poznanstvu ima kakvu malu djevojčicu, taj će sigurno na taj dan poći k njoj i donijeti joj lutku, koju će ona smjestiti medju sve ostale koje je dobila, tako da će to biti lijep prizor ne samo za svako dijete, nego za svakog odraslog čovjeka. Na taj dan izlažu japanske djevojčice ne samo one lutke, koje su tek dobile,

BROJ 6. U LJUBLJANI, JUNA 1931. GOD. 6.

Jagica.

Selo teži za gradom, seljaci napuštaju svoju zemlju, bježe od nje i jure prama gradu s velikim nadama i prividjenjima, ali ih tamo u devedeset i devet od sto slučajeva čeka razočaranje. I seljačke žene, naročito mlade djevojke sve više i više napuštaju selo i zanašaju se snom o gradu. Što ih tamo čeka, one neznaju. U malo je slučajeva susret seljačke djevojke s gradom sretan. U ovoj noveli g. Stjepko Vrtar, manje poznati, ali sposoban i talentovani hrvatski pisac, obradjuje jedan slučaj interesantan i tužan u svojoj biti.

Jeste li je opazili? . . .

Ah da, ta ja sam zaboravio, da ju samo ja poznam. Vi svaki dan prolazite mimo nje i ravnodušno skrećete pogled s njenih velikih, začudjenih očiju i lica, koje se steže i širi — već prema tomu, da li joj u taj čas duša pita, ili se samo bezgranično čudi.

Mnogo ona proživljuje. Vjerujte, više nego ćete vi još do konca života proživjeti. Ta vi ste sva ova čudesa, koja sada odkupljuju njezin željni, osjećajni duh, proživjeli nesvijesno, već u zipci i za prvih vaših šetnja u ovoj velegradskoj vrevi. Vaš bi duh mogla možda još podražiti jedna mistična seansa, Tut-Ankh-Amonova mumija ili vrtoglavost njujorških nebodera. Sve drugo je za vas obično, otrcano i — na svijetu nema već ništa nova . . .

A ona, koja je u mojoj duši krštena imenom Jagica, jer mi se čini, da to ime kao i njezina duša ima nešto od opore svježine, ljepote čednosti proljetnoga jaglaca, ona u svakoj sitnici proživljuje čudo.

Gle ovu visoku trokatnicu. Bože, kako je velika! Gle ovu silnu vrevu. Sveti Bože, zer je ovdje uvijek sajam? Pa svjetlo, koje noć pretvara u dan, izlozi, veliki kao kuće, pločnik i . . . nebeski Oče, di li oči pravo vide? Ulicom voze željeznice, čudne bez dima i pare. Jure medju mnoštvom i — jao. . pregazit će! Srce udara, zastrašene se oči sklapaju, jer. . Ali šta je? Zar se nije baš ništa dogodilo? U zadnji čas se je mnoštvo uklonilo. U zadnji čas! I nitko kao da više ni ne misli, da je tren prije mimo njega projurila crna smrt . . .

Sitnice, velite, ali ja vam kažem: čudesa i opet čudesa, za živi petnaestgodišnji duh moje Jagice, koju u stotine primjeraka svaki dan susrećete. No vi je ne vidite. Valja zato, što ste i na nju već od zibke navikli . . .

Čudnovato. Mojim riječima manjka i perverzna jeza barskoga džecbenta i snaga slikarskog kista, a vi ipak držite na mene upereni pogled i — slušate. Zar biste željeli čuti, kako i zašto moja Jagica dolazi ovamo k nama, u grad? Pa vi ju onda u duši volite kao i ja. Vi ste moji. Skinite samo s duše onaj ledeni oklop, jer moja je priča suviše jednostavna, da ga probije. No ako se na vašoj toploj duši ogrije, postati će snažna i velika, jer ona je u svojoj biti tragedija — a vama je poznat Shakespeare.

Šta, vi se smijete? Oh ne smijte se, jer evo, ovaj vlak, koji sada, dok me gledate, upravo u stanicu ulazi, dovodi nam najmanje pet novih Jagica.

*

Na brijegu baš ispod šume leži pristali vinograd. S desne, položitije strane vide se u žućkastoj zemlji preorane brazde. Ispod njih dvadesetak malih, grbavih voćaka, drvena staja sa sjenikom i mala, ali čista kućica. Kraj vrta, kupinom obraslog, teče potok, no taj potok je za vlasnika kućice vrlo, vrlo važan pa ga i ne zove: potok, već: medja, u znak da mu je lijeva obala već susjedova.

Obitelj Jure Banfića sjedi za večerom. Otac Jure u pročelju, s desna majka, a s lijeva i u zabatu djeca, Jagica, Jurić i Katica. Mirišu pržena jaja, pucketa proljetni kozjak i žari se svježi kukuružnjak. Večera je kratka, jer Jurić i Katica, izmoreni proljetnim zrakom, jedva već žmirkaju. Samo Jagica izlazi iza večere pred kuću i naslonivši se na jabuku prosmatra cestu, koja se u sivoj večernoj magli gubi ispod kuće u velikom luku.

— Idi dijete u kuću, — zove majka. — Pozdravljenje je već odzvonilo.

No Jagica ne dolazi, pa ju otac ode dozvati.

U tihom sutonu stoji Jagica, naslonjena još uvijek na jabuku, i motri cestu.

Cesta je pusta i sva jednolično bijela, a duž nje su usadjeni smedji stupovi, koji nose dvije svijetle žice. Kud oko siže, pružaju se te žice i u sivom se svjetlucanju pričinja kao da jure, uvjek nekuda napred jure. Dolaze iz lijeve beskonačnosti i mimo Jagice odlaze u desnu beskonačnost. Za tihih se ljetnih večeri čuje, kako bruje. Kao pčele u košnici, tako se čuje, a otac veli, da kroz njih ljudi govore.

Kad bi mogla, uspela bi se na stup, škarama bi prerezala žicu, pa tu jurila u uho, samo da nešto čuje. No ona se ne može uspeti i tako svi ti glasovi prolaze mimo nje.

U svijetu se nešto dogadja, moguće nešto veliko, važno — i sve to prolazi mimo nje — jer se ona ne može uspeti . . .

A kako bi htjela! . . .

— Kuda vode ove žice, oče? . . .

— U grad, dijete, — kaže Jure i neodredjeno odmahne rukom.

— A one tamo?
— I one.
— Zar i one iza šume? — pita Jagica.
— Sve, sve vode u grad, — kimne Jure, zagledavši se na cestu.
— Pa zar se zbilja može kroz njih glas čuti, — čudi se Jagica, samo da produži razgovor.
— Može, — tvrdi Jure. — I ja sam slušao.
— I ti?...
— Da, kada sam bio u gradu, u vojništvu...
Dakle se zbilja čuje. Otac je čuo...
Sve to se može u gradu, a ovdje, kod njih, žice samo prolaze... prolaze...
Grad!...

*

Petnaest Jagičinih proljeća burkaju krv i radjaju mislima. Dani su pusti i prazni, a noći duge i pune duševnog izgaranja. Duh naslućuje nešto novo, neshvatljivo i spreman je neopozivo se podvrći prvoj velikoj i novoj misli.

Jagičine družice imadu već svoju misao. One su se podatno prepustile čudesima svog tjelesnog razvoja i očekujući od njega ono novo i neizvjesno, što im već sada raspaljuje žile, jedva čekaju, da za godinu-dvije stupe u veliko kolo udavača.

Jagica je odrasla po strani. Niti je volila blago na skupnu pašu, niti je majci kod pranja pomagala, jer im je potok tekao gotovo kroz dvorište. Zato se se još nikada nije niti u šali oko njezinoga struka ovinula vragoljasta momačka ruka, a tko bi znao, da li onaj stručak bosiljka, što ga je nedavno našla na prozoru, nije moguće vjetar onamo nanio...

No petnaest proljeća naslućuje i kod nje nešto nova, i stavlja joj pred duh nejasne obrise nečega velikog, neizvjesnog. Pa dok joj družice, milujući za besnenih noći svoje mlade, drhtave grudi, zatvorenih očiju snatre o dalekom, ali već ipak izvjesnom predmetu, dotle Jagica za svoje snove ne zna ništa i nema ničega — do onih dalekih žica, koje kraj njezinog doma jure, noseći u sebi svijet — a ona od njih nema upravo ništa. Te žice poprimaju u raspaljenoj mašti život, kao da daleki glasnici prolaze u nepoznana carstva. Kako veliko i divno mora biti ono mjesto, na kome se sve stiču! Ta ne bi čitav svijet bio žicama sapet, kada im stječišta ne bi bila toga vrijedna.

A ona zna i to, da se stječišta zovu: grad...

Duge su besnene noći za duh, koji se radja. Šireći se i jačajući, ne može da ostane prazan, pa prima u sebe sve do čega dodje. Misli, dojmove, slike, riječi — sve on to guta i slaže, a ćutila su napeta do skrajnosti. Pa ipak, kao da su preslaba, da hranom zadovolje mladi duh.

A kuda ćeš hrane iz dana i rada, koji su jednaki kao jaje jajetu? Što može uho da pruži osim potočnog šuma i ptičjeg cvrkuta? Što može oko da vidi osim one sive, svinute ceste i dvije poduprtih žica?

Zato, čim se uveče sklapaju oči, ovamo vi hitre žice, vi brzi glasnici. Postanite žive, razgovorljive i pričajte sve, što ste vidjele tamo s desna i što se nadate vidjeti tamo s lijeva. A vi, koje se već vraćate s cilja, pričajte o gradu, o velikom nevidjenom gradu, gdje je noć kao dan, a dan kao deset dana...

Pričaju žice, a Jagica ih sluša i pamti. A ujutro nema ničega, no u srcu ostaje želja jača nego juče...

Tako ju zateče Uskrs.

Donio je velikih čudesa: šarenih jaja, vrbinih maca, modrih ljubica i hitrih lasta. No donio je još jedno čudo, kumu Katu Biškupčevu, koja je pred deset godina pošla u grad, a sada je najednoć došla, vodeći i svoga muža.

— Ja sam kraljevski manipulant Bosnić, — rekao je Katin muž, pružajući Juri vrške prstiju. Pri tom je riječ »kraljevski« silno naglasio, a oči tako u Jurine upiljio kao da mu hoće reći: »Moj prijatelju, sigurno nisi sanjao, kakova te danas čast čeka!« Bio je srednjih godina no već pognut i tako suh, da mu se je srebrni lanac kao njihalo u zraku zibao.

Čudna je žena ova Kata. Licem joj neprestano titra blagi, upravo tepavi smiješak, kao da će sad-na s neke velike sreće prosuziti. No oći su joj nemirne i kao staklene, a zvjeraju amo-tamo, kao da očekuje, da će ju netko batinom opaliti preko ledja.

Na muža je osobito ponosna. Kod ručka se je najednoć nasmijala i pokazala na njega:

— Eto, četrnaest dana ne treba da radi, a plaća mu teče. To se može dozvoliti kraljevskom manipulantu.

— A što zapravo radi tvoj muž, — upita Jure s zanimanjem.

Kraljevski manipulant nevoljko griska gornju usnu i kao za okladu čačka zube gradeći se da ne čuje. No Kata nije toga prečula.

— Što on radi? — pita i nagnu se prema Juri, kao da ne vjeruje, da je to mogao pitati.

— On radi u kancelariji. Bila kiša bio snijeg, on sijedi u toplom i čistom. Kada si ti blatan do koljena, on sjedi u sobi. Kada tebe znoj oblijeva, on spusti zastor, pa mu je hladno i prijatno. A kada ti nakon sve muke stojiš na vratima i sa strahom križaš oblake, da ti ne unište prirod, on opet sjedi u svojoj sobi i ne brine se ni za što, jer mu plaća teče tako sigurno, kao što ovo sunce sigurno svaki dan izilazi.

— Eto, to on radi, — završi Kata bez daha i pobjedonosno se ogleda. U taj čas nestalo joj je iz očiju sve nestalno, zvjerasto, a ostao samo ponos, gotovo oholost.

Jure je zamišljeno oborio glavu, a majka i djeca s poštovanjem motre kraljevskog manipulanta upravo zato, jer im još uvjek nije jasno, što on zapravo radi. Jedno je ipak sigurno, da uvijek sjedi, a oni sjede onda, kada se — odmaraju.

Kati se razveže jezik. Priča zanimljivo i novo, a svaka joj rečenica počima sa: Mi u gradu...

Jagica je imala prekrasan Uskrs. Čudesa, koja je kuma Kata o gradu pripovjedala, nadmašila su sve njezine snove. Pa ipak nije još sve čula, jer kada bi Kata htjela o gradu nešta osobita reći, lagano nagnula bi se do majčinog uha i šaptala pridušeno. A majka bi rasširila one svoje dobre oči i glasno ponavljala: — Isuse i Marijo, Isuse i Marijo...

Tada bi Jagica zadrhtalog srca ustala i otišla na dvorište, pod jabuku, odakle bi se vidjele one tajinstvene žice, što u grad vode, pa kada bi joj čežnja nadmašila snagu, skoknula bi na cestu i dotakla se rukama jednoga smedjega stupa.

Pri tom je osjetila smirenje, kao da se je u crkvi od srca pomolila...

*

Kako je Jagica ipak došla u svoj grad?

Ona se toga ne sjeća, jer je sve prošlo preko nje, kao neočekivana oluja ili veliki val, koji otima dah i pamćenje. Tek neki joj dojmovi ostadoše.

Sjeća se, kako je majka za tihih razgovora s kumom Katom, znala najednoć na nju pogledati i pri tom bi joj se licem prelila takova blagost, kojom ju nikada inače nije gledala.

Sjeća se, kako ju je otac iz prikrajka promatrao pogledom, punim brige i topline, da bi joj srce uzdrhtalo. Sve joj je to zbunjivalo duh, koji je slutio, da se primiče neka konačnost, koju nije znala predočiti.

No jednog dana slučajno je ušla u hodnik, a vrata su od sobe bila pritvorena. Čula je, da otac razgovara s kumom Katom, i što je dulje slušala, sve burnije joj je kucalo srce.

— Ne dam ju, — govorio je otac oštro, kao prijeteći se. — Što joj ovdje manjka? Niti je gladna ni gola, a naći se štogod i za muža. Raditi mora svuda, pa bolje da radi sebi, nego tudjemu...

— Znam ja grad. Velika krletka, gdje ni proći ne možeš, da se ne ugneš, ni dahnuti ne možeš, da ne nakreneš vratom. I čitav život je slabima ugibanje, a jakima gaženje.

— Što će tamo moje dijete, kada joj je ovdje ljepše i prostranije?...

No Kata nije popuštala. Zna za Jagicu krasnu službu kod čestitih ljudi. Za sada sto dinara na mjesec i hrana, a kasnije, dok nauči, koliko hoće. Kud ćeš bolje? Ili će imati veliku plaću, ili će udati ovako, kao ona za kraljevskog manipulanta, nositi šešir, prsten, cipele i nikada ne će biti blatna do koljena.

Kata je navaljivala, a Jure sve više šutio, kao da osjeća, kako burno kuca Jagičino srce. Pa kada već nije znao ni amo ni tamo i tiho rekao: — Pitaj nju samu... — onda je Jagičine oči zavio plameni oblak i ona se, poljetev u sobu, skloni na očeve grudi, mucajući:

— Da, da... oče... da, da...

Tako je to bilo onoga dana pred deset godina...

*

Zašto mora da na sve to s nekom gorčinom pomišlja danas, kada opet sjedi u roditeljskom domu? Evo, na krevetu leži njezin šešir, na nogama su joj cipele, a kraj nje joj sjedi muž, kraljevski državni nadcestar Fiket.

Pa ipak joj grč sapinje srce, a u grlu nešto steglo kao čovjeka, koji nakon dugoga vremena udiše svježi zrak. Grč joj se diže do lica i da se ne opazi, grize ona očajno svoj komad kruha, premda bi ga radije poljubila. Kako je grčevito stegnula usne, izgleda, da joj se kruh gadi, jer je boljemu navikla...

Tako je mirno i svečano ovdje. Kao u crkvi. Duša joj je tiha, da je i ne čuje. Tek sjećanje nekog desetgodišnjeg progona i lomljenja živi joj još u očima. A otac si, gledajući te oči, misli:

— Čudna je žena ta moja Jagica. Tako je blaga i dobra , a oči joj okolo zveraju, kao da će ju sad-na netko batinom preko ledja.

A Jagica bi htjela pasti ocu pred noge i zakriknuti: »Oče, zašto si me dao... zašto...«

No u isto vrijeme joj sama usta, bez duše jednolično govore, kao da to govori treća osoba. Sluša Jagica taj govor i opaja se na njemu. A usta govore:

— Moj muž je kraljevski državni nadcestar. Dobro nam je, hvala Bogu, jer nam plaća teče tako sigurno kao što ono sunce sigurno izilazi. Ako je tuča, oluja ili poplava, izadje moj muž po suhom i ustanovi štetu, pa ju prijavi. A radnici izadju i poprave. Pa dok ti oče, stojiš na vratima i križaš oblake, da ti ne unište čitavu muku, mi se ne brinemo, jer nam ništa ne može stradati, a plaća teče...

Gdje je već slične riječi čula? Ah da, kuma Kata. Pred deset godina su njezina usta govorila, a duh joj je okolo bludio. Dobro shvaća tu čudnovatu ženu grozničava pogleda, jer su si danas jednake. Ni jednoj nije u duši ostalo ništa njihova, već je sve tudje. Pa što onda ipak obje nagoni, da prešutivši sve boli i patnje veličaju sitnicu i njom se hvale?

Nagoni ih ono, što im je još jedino ostalo, a to je gordi narodni ponos, koji ne će priznati, da je prevaren...

Cijepaj me na komade, sramota mi je tužiti se...

Dugo je Jagica govorila, a svaku rečenicu počimala sa: Mi u gradu. Kraj nje je sjedio njezin muž, kraljevski državni nadcestar, i svakom kretnjom kao da je htio kazati:

— Znate, upravo mi je smiješno tratiti svoj dopust na ovoj selendri. Ali — kad žena hoće...

Petnaestgodišnja sestra Katica gutala je rumenih obraščića i otvorenih usta svaku riječ, a oči su joj sijevale od čežnje. Jagica je to vidjela i shvatila, te je u tom času odlučila, da ju povede sa sobom. Pri tom joj se duša napunila nekom velikom boli i žaljenjem, no potkrala se je i mrva zlobe, teške zlobe upućenoga nad neupućenim.

A ta zloba blažila je kao melem...

*

Šta vi još sjedite kraj mene? Onda bježite i ustavite onaj vlak, koji će za pet minuta stići u stanicu. Primite za ruke one Jagice, koje se zabljesnute svjetlom i čarom, daju nesvijesno voditi iz slobode u krletku...

Zašto krzmate?

Ah — oprostite mi zabludu! Ta vi spavate, a ja vičem kao ludjak.

Da vam ne pomutim sna, udaljit ću se tiho, na prstima, s mojim smiješnim srcem i mojim — sitnicama.

Laku noć...

Stjepko Vrtar.

Djevica Orleanska.

Jedna od najzagonetnijih i ujedno najzanimljivih pojava u svjetskoj povjesti je ličnost mlade francuske junakinje Jeane d'Arc (Žan Dark), poznate pod imenom Djevica Orleanska. Ove godine navršava se 500 godina njezine mučeničke smrti, pa ćemo tim povodom u kratko da prikažemo njezin život i značenje njezine ličnosti.

Ivana (Jeanne) rodila se je u zakutnoj varošici Domremy u Španjolskoj od oca Jakova i majke Izabele, rodjene Romee, i to godine 1412. Kao dobra i pobožna djevojka već je za djetinstva vrlo često posjećivala crkvu u svom rodnom selu i ostajala je sama u molitvi i razmišljanju o Bogu, osjećajući pri tome neko osobito duševno raspoloženje. Kako su ti do nje dolazili tužni glasovi o nesretnom ratovanju njezinog naroda, takove su je nepovoljne vijesti dirale do u dno duše i ona je u svojim molitvama molila za spas i pobjedu francuskog naroda. Prateći ovce na pašu, tražila je uvijek samotna mjesta, da se može lakše zabavljati svojim mislima.

Jednom prilikom — kako je sama pripovjedala — pričini joj se da vidi žarko neko svjetlo nad sobom

i čuje tajanstveni glas, koji joj je govorio, da bude dobra i strpljiva, a da će se njezine vruće želje skoro ispuniti. Tad joj je bilo tek trinaest godina.

Nakon toga stala su joj se ponavljati razna pri- vidjenja i sve je bistrije i razgovjetnije čula glasove, koji su odjeknuli u njezinoj duši i govorili joj o bijedi i nevolji sred koje se njezin narod nalazi. Kasnije je čula, kako joj neki unutarnji glas neprestano go- vori: »Ivano, kralj je u pogibelji, treba mu pomoći.»

Ona se je dugo otimala tome pozivu, osjećajuci svoju slabost. Medjutim dodje vijest, da su Englezi opkolili grad Orleans, te da je taj jedini veći grad, koji je ostao vjeran kralju, u opasnosti. Djevojka osjeti tad još jače poziv tajanstvenog glasa. Nije više kr- zmala i odluči čvrsto, da će udovoljiti pozivu, uvje- rena, da je šalje sam Bog. Njezini roditelji opirali su se izprva njezinom odlasku i nakani, no ona ostade neumoljiva, te konačno i oni popuste. Tako jednoga dana u pratnji svoga ujaka ode u bližnji grad Van- couleurs, gdje je bila mala vojna posada pod zapo- vjedništvom kneza Baudricourta, kojemu očituje svoju namjeru i zamoli za malu vojnu pratnju do kralja.

Naravno, da se knez uveliko začudio, kad je čuo, da slaba i goloruka djevojka, hoće da ide kralju u pomoć, čvrstom odlukom, da oslobodi Orleans od ne- prijatelja i ovjenča kralja u Reimsu. Najprije se je odlučno opirao njezinim molbama, no videći nepo- kolebivu djevojčinu odluku, popusti, te joj dade konja i u pratnji od nekoliko vojnika otpremi je kralju u Chinon, kamo stigne u martu 1429.

Kralj se u veliko iznenadi, kad dočuje o dje- vojčinom dolasku i o njezinim namjerama i odluči, da je najprije izkuša .Kako Ivana nije uopće pozna- vala kralja, on je uistinu primi, no umješa se iz- medju dvorjana, željan, da vidi hoće li ga Bogom poslana djevojka prepoznati. I u istini, ona ne klone duhom, umješavši se odlučno u gomilu dvorjana, nadje kralja, padne pred njim na koljena i čvrstim, odlučnim glasom očituje mu svoje namjere. Kralj se duboko zamisli na te riječi i kako se nalazio u ve- likoj nuždi, konačno odluči, da udovolji želji mlade djevojke.

Kako je na sva postavljena joj pitanja odgova- rala bistro i odlučno, svi se napokon uvjeriše, da u njoj ima nešto njima neshvatljiva, što je neodoljivom silom goni na odlučnu aktivnost za spas domovine.

Primivši od kralja dar konja bijelca, odjenuvši vojne haljine, s oružjem i bijelom zastavom, na kojoj je bio na zlatnom polju ljiljan i križ, pohrli mlada junakinja na čelu jačeg odreda vojske zajedno s kra- ljem put Orleansa i stigne tamo 29 aprila 1429 godine.

Premda je grad bio većim djelom opkoljen od neprijatelja, ipak Ivani uspije, da se vojskom pro- bije u grad i bila je tamo dočekana velikim slavljem. Već nastupajućeg dana započe ljuto kreševo. Ivana je dnevno izlazila na čelu oduševljenih vojnika i po- tiskivala sve dalje neprijatelja, koji videći, da nemože više odoljeti napadajima, počne naglo uzmicati dok konačno ne napusti opsadu grada i povuče se daleko na sjever Orleansa. Tad Ivana sa cijelom posadom izidje iz grada uz pratnju i veselo klicanje cijelog naroda, koji ju je slavio i blagoslivljao kao spasite- ljicu, te se zaputi u Tours kralju, u namjeri, da ga povede u Reims i tu konačno okruni kraljevskom krunom.

Karlo VII. isprva se je otimao pozivu, bojeći se Engleza, no djevojka ga konačno sklone i s jakom pratnjom zapute se konačno u Reims. Na putu sre- toše jedan odred Engleza, koji navale odmah na Francuze, no oni premda brojčano slabiji suzbiše i jedan dio Engleza zarobiše. To se zbilja dogodilo kod grada Pataya 18. juna 1429 godine. Nakon toga udje Djevica sa kraljem slavodobitno u stari grad Reims i u glasovitoj katedrali prisustvuje uz bok kralja svečanom krunisanju Karla VII. 16 jula 1429.

Obavivši svoju zadaću, Ivana zaželi, da se vrati u zavičaj svojoj rodbini i svome stadu. No kralj je zadrži i obaspe darovima. Ona preko srca ostane u kraljevoj službi, jer — kako je sama govorila — nije osjećala više u duši one tajanstvene glasove, koji su je poticali i hrabrili u navali.

Nešto kasnije ode Ivana s vojskom do oslobodi Pariz, koji je bio još u neprijateljskim rukama, ali joj to ne uspije, dapače u jednom okršaju ostane ranjena. Nakon toga neuspjeha povlačila se je mlada junakinja s vojskom na Compiegne, grad, koji je bio u opasnosti od neprijatelja. Kad je tamo pri- spjela, udarila je svom žestinom na neprijatelja, no kako je njezina vojska bila brojno mnogo slabija, uzmače pred jačim protivnikom. Ivana ostade u po- sljednjim redovima da zaštiti uzmak, no konačno i ona pregne u bijeg, ali došavši pred gradska vrata nadje ih zatvorena i tako junakinja sa malom posa- dom bude zarobljena 23 maja 1430 godine.

Velikim slavljem povedoše zarobljenicu u grad Ruen pred crkveno - vojnički sud, kojemu je pred- sjedao biskup od Beauvaisa, Cauvehon. Na historij- skoj raspravi, nedužno djevojče držalo se vrlo hrabro. Na sva je pitanja odgovarala bistro i razgovjetno. No njezina odbrana nije ništa vrijedila, jer su je ne- prijatelji iz osvete proglasili vještícom i osudili je da bude spaljena na lomači.

Strašna se presuda izvrši na javnom trgu u Ruenu 30 maja 1431. Pepeo i ostatke njezinog tijela pobacaše Engleži u rijeku Seinu.

Mnogo godina nakon toga bude obnovljena ras- prava o njezinoj osudi u Vatikanu, i bi proglašena ne samo nevinom, već je Papa Pio X. 18 aprila 1909 proglasi sveticom.

Ove godine, kad se je navršilo 500 godina od nje- zine mučeničke smrti, i herojskog njezinog djelo- vanja, francuski narod sjećajući se njezinih velikih zasluga za spas domovine, proslavio je na sjajan na- čin njezinu uspomenu, te joj je u rodnom mjestu Domremy i u Orleansu podigao veličanstvene spo- menike.

S. I.

Uzgoj ženske mladeži.

Prošla su vremena kad je žensko dijete ostajalo u kući svojih roditelja ili rodjaka do svoje uda- je, ili do svoje smrti. Otkada je naša sadašnjica zabilježila medju raznim krizama i krizu — braka, svaki se pametni roditelj i staratelj ozbiljno brine, u koje će zvanje poslati svoje žensko dijete da ga osi- gura u sadašnjosti i da mu poboljša budućnost. A i same mlade djevojke i djevojčice ne sanjaju više o »dobroj partiji,« jer se skoro svaki dan odigra bilo kakva mala ili velika tragedija mladoga ili staroga braka u vlastitoj porodici ili medju rodjacima, pri- jateljima i znancima.

Istina, današnje djevojke zaručaju se i udaju se, ali čuvaju svoje zvanje kao oko u glavi »jer se nikad ne zna — što može biti!« I tako susrećemo mnogo i mnogo mladih i starijih bračnih parova, koji zajedno rade i privredjuju. I otkad se ovako ide u život velike su nesreće rjedje. — U tom duhu odgaju savremeno društvo i svoju žensku djecu.

Osjeća se tek potreba jedne društvene ustanove, koja bi pomogla roditeljima i starateljima u onaj sudbonosni čas, kad osjete da su sa svojom djevojčicom na pragu novog života. Ženskom je svijetu u tom momentu samo zato teško, jer za njim ne stoji pradavna tradicija, koja je svojstvena muškim zvanjima.

Zato su mlade djevojčice mnogo bespomoćnije kod izbora svoga zvanja negoli mladi dječaci, jer im ne dostaje nesamo općeniti pogled u ženska zvanja, već su im nepoznata pojedina ženska zvanja, naročito bit njihove prirode i putevi, kojima će do njih doći.

U svim naprednim zemljama, u glavnim i pokrajinskim gradovima postoje naročite institucije, koje u svojim uredima u svako doba i gotovo bezplatno pružaju roditeljima, starateljima i samim djevojčicama potrebite usmene ili pismene savjete i uputstva kod izbora pojedinog zvanja, koje im žele odabrati njihovi roditelji i staratelji, ili one same; gdje nema ovakovih zvaničnih ureda, onda se roditelji i staratelji ženske djece obraćaju na zemaljske ili pokrajinske urede.

U velike im pomažu i popularno pisane knjige i brošure, koje im pružaju najpotrebnije savjete i uputstva. Dakako u osobitim slučajevima moraju se ipak obratiti na najbližu savjetnicu koja mora uočiti sve osobitosti pojedinih slučajeva, naročito duševna i tjelesna raspoloženja, domaće i ekonomske njihove prilike.

Dosada nekoje naše institucije vode brigu samo o muškom podmladku koji želi izučiti kakav zanat ili trgovinu i uopće privrednu struku.

Ali se mora nešto poduzeti i za naš ženski podmladak, jer su djevojčice daleko bezpomoćnije od dječaka, jer su u cvijetu svoje mladosti izložene strahovitim napastima, izrabljivanju i osveti svih onih, koji besavjesno kidaju njihove mlade živote.

Mnoga i mnoga djevojka ne bi se u mladosti ćudoredno unesrećila da su je za život spremali kao naučnicu, da je noćila u zasebnom domu, koji bi je nadzirao i zaštićivao kao otac i majka, i da je neko dobar odredio, koliko će sati raditi, a koliko će sati počivati i učiti što još nezna.

Onda se ne bi dogodilo, da se jadnoj djevojci u kuhinju uvuče kakav fini ili prosti napasnik a tat njezine nevinosti i ženske časti. I nikad ne bi došla na policiju ni na sud, a u njezine mlade uši ne bi ušle prostote i kletve uličnih djevojaka, koje uživaju, kad im se pruži prilika, da pokvare nedužno uzapćeno djevojče sa sela, kakove su nekad i one bile, dok nisu došle u grad u službu ili »u nauk«.

I ne bi se bojala naših nazora, koji joj ništa ne koriste, kad ju ne možemo ni toliko zaštititi, koliko bi mogle zaštititi jedno pseto ili mačku, jer životinje su sretnije od ljudi. Neporočne su, a čovjeku nitko ne oprašta, nego ga sjena prošlosti prikriva kao oblak a svakom mjestu i na svakom koraku do — očaja ili do pravog zločina, koji se svršava u onoj kući, gde su svi jednaki — poročni, pa se ne treba više bojati ni sjene prošlosti ni magle budućnosti, jer je ovako progonjenoj ljudskoj zvjerki konačno sve — svejedno . . .

Jednako tragično svršavaju i moge mlade naučnice u krojačkim salonima, frizerskim dvoranama, kitničarskim radnjama i po raznim tvornicama u srcu samoga grada ili na njegovoj periferiji.

U svakom poslu traži se, da je djevojčica točna i pristojno odjevena a baš ova dva zahtjeva ruše sve njezine lijepe želje, vedre nade i materijalne dobrobiti.

Kako će doći na vrijeme u posao, ako stanuje na periferiji, koja je za lošeg vremena, osobito u jesensko i zimsko doba pod vodom ili pod blatom?

Neka se vozi! A ima li za autobus ili za tramvaj, kad više puta ne može da kupi ni kruha?

A kako će biti pristojno odjevena, kad joj onakova daljina, voda i blato kvari odijelo i obuću?

Koga je udes bacio u blato, ne može da ostane čist, jer blato izgriza tijelo i dušu, stvar, životinju i čovjeka. Ozeble i umorne mlade naučnice ne mogu biti uvijek točne pa ih poradi toga nihove poslodavke i njihovi poslodavci oštro opominju i kore, a konačno i odpuštaju.

Sve je to žalosno, ali ima još žalosnijih stvari. To su one teške prilike u samim radnjama, gdje su te mlade djevojčice — naučnice u vječitoj pogibelji, da izgube svoju djevojačku čast i svoje zdravlje.

»Kad su se svi spremali kući, ja sam morala još ostati, jer me je gospodin šef poslao bilo po što u grad, samo da ostane samnom na samu i da mi ne da mira«.

Tako mi je tužila skoro svaka mala naučnica, koja je došla u Udruženo čuvalište kr. sudb. stola. Neke su jednostavno otišle iz posla, a druge su sve te »nježnosti« s Jobovim strpljivošću podnašale, da ne izgube mjesto.

A svega toga ne bi bilo, da su mlade naučnice u svom »Domu« i da se u odredjeno vrijeme moraju vratiti iz posla i da je tamo neko, koji bi vodio računa o njihovim dnevnim doživljajima u radnji.

Onda se ne bi morale vraćati u svoje bijedne i daleke stanove na periferiji ili u samom gradu, u kasnu večer ili u pravu noć, koja ima — kako naš narod kaže — svoju moć.U to dobu vrebaju požudne oči gradskh vampira baš na te nedorasle djevojčice, jer znadu, da su još neiskusne, plašljive, lakovjerne, povjerljive, slabe i — siromašne.

I zato: dok se ne riješi stambeno, prehrambeno, odgojno i naukovno pitanje naših mladih naučnica, ne može se u nas ni govoriti o uspješnom izboru bilo kojeg ženskog zanimanja (zvanja), jer će se lijepe želje i nade njihovih roditelja i staratelja razbiti o kamen ovog neriješenog socialnog pitanja

Josipa Radošević.

O spašavanju posrnulih djevojaka.

Prostitucija je riječ, koju danas čujemo na svakom koraku. Na ulici, u društvu, u kavani, kao što i u domu. Znači, da je pitanje prostitucije goruće pitanje. Svi narodi pregnuše, da ga riješe. U svijetu, gdje je žena izvojevala već mnogo prava za sebe, bori se ona uspješno protiv toga zla, koje se još uvijek nazivlje »nužnim zlom«. Rukom u ruku s njom bore se umni muškarci, koju su se

prkosno izložili smijehu i porugi svojih polnih drugova. Taj zajednički rad moderne žene i muškarca imao je lijepog uspjeha na riješenju toga teškog pitanja I taj uspjeh oborio je vjerovanje u »nužno zlo«, koje se ne može ukloniti.

Kad razmotrimo prilike, koje ženu tjeraju na prostituciju, vidjet ćemo, da je tu u prvom redu krivo podcjenjivanje ženskoga rada. Dabome, da su tu mnogo krive i žene same, ili tačnije, razne gospodske kćeri, koje svoj rad ne shvaćaju ozbiljno i laćaju ga se samo da zasluže, kako same kažu »za parfem, puder i rukavice«, dok stan i hranu imaju bezplatnu kod roditelja. Takove neozbiljne radnice kvare posao onima, koje moraju da se uzdržavaju samo svojim rukama. Trebalo bi dakle onemogućiti namještanje takvih sila, koje obaraju cijenu ženskome radu. Kao što su se organizovali muški privatni namještenci i radnici, tako bi trebale da se organizuju i ženske.

Od prijeke je potrebe osnivanje doma i menzi za žene, gdje bi mogle dobiti jevtin stan i hranu, te gdje bi im se pružila i duševna zabava. To su mjere opreznosti za one, koje još nisu pale. A što ćemo s onima, koje su već posrnule ili duboko zaglibile u kal? Opće je mišljenje, da su te djevojke takove propalice, da se s njima više ne može ništa početi. I društvo, koje ih je gurnulo u blato, gura ih na svakom koraku sve dublje i dublje. Dosta ih je, koje se otimlju i žele natrag, da na kraju rezignirano sagnu glavu i reknu same sebi: gdje sam, tu sam, iz te kože nikud nikamo. Sjećam se jedne slike, koju sam vidjela na jednoj izložbi »socijalne skrbi za djecu«. Pusto polje, kojim prolazi boso, zapušteno djevojče praćeno žandarmom. Stav tih dvaju figura, izražaj njihovih lica priča o beskrajnim tragedijama, koje se odigravaju dnevice u hiljada hiljada slučajeva. Ne mogu da izbrišem iz pameti tu sliku, ne mogu da riješim dojma, koji ona mora da ureže u svačiju dušu. Od dana prvoga prestupka, od najranije djetinje dobi do časa, kad se zatvore za njom vrata bonice ili ludnice, nalazi se sama s muškarcem na beskrajnom pustom polju. S muškarcem, koji ju želi i prezire, a koji ju imade u pandžama. Počam od onoga, koji joj poslije užitka s gjnušanjem gurne u šaku prljavi novac, do »javne sigurnosti«, koja ju prati u tamnicu ili bolnicu. Kod nas, naročito kod nas, još se uvijek polazi sa stajališta, da je svaki grješnik pokvaren i zao do kostiju i da se jedino strogošću može nešto postići. Tamnice i tamničari, bič, gruba riječ, to su još vazda najuspešnija »odgojna« sredstva po mišljenju naših »stručnjaka«.

I Čehoslovaci i Nijemci, a da ne govorim o ostalim kulturnim narodima, krenuše sasvim novim putem. Nema tako pokvarenog i zlog bića, u kojemu ne bi tinjala iskra čistoće i dobrote. Treba samo pronaći način, da se ta iskra izvuče ispod pepela. A to se može postići samo dobrotom i ljubavlju, a nikada strogošću i udarcima. Popraviti posrnulu ženu moguće je samo onda, ako joj dajemo prilike, da se ne osjeti izopćenom iz društva i osamljenom, ako joj dademo prilike, da ona sama, a naročito društvo zaboravi njenu prošlost i da započne život sasvim iznova. U tome i jest najveća pogrješka današnjega postupka sa posrnulim ženama, što im kao žig sramote vječito gori na čelu njihov predživot. Pa imala ona ne znam kako dobre namjere za popravak, vječito živi u strahu znajući, da tamo negdje na policiji treba jedna ruka samo da posegne na policu medju spise, i njen predživot sa svim potankostima izaći će na dan i porušiti sve njene dobre namjere.

Izkustvo je pokazalo, da muškarci ne mogu s uspjehom djelovat na polju suzbijanja prostitucije i liječenja te društvene rane. Jedno s toga, što su po prirodi tvrdji, a u saobraćaju s tim ženama postaju još i surovi; drugo, što i na žrtve djeluju nepomirljivo i breznadno, te nisu kadri izazvati ono povjerenje, koje je potrebno za jedan uspješni rad. A da ne spominjem razne zlopotrebe. Stoga se ulaskom žene u socijalni rad pomislilo odmah i na to, da se kod policije uredi posebna stanica za žene i djecu, koju će voditi isključivo žene. Ta se je ustanova pokazala vrlo dobrom. Šta više, ona je proširila tako, da je postala čitav zasebni ured, koji radi sasvim samostalno, te je pače od novijeg vremena i prostorno odijeljen od policije i smješten u sasvim privatnu zgradu, da mu se oduzme sav onaj neugodni dojam, što ga izazivlje policajna zgrada i policajno uredovanje. Ta institucija zove se »Pflegeamt«. »Njegovalište«, kazali bismo mi doslovce a ja bih ga radije nazvala »Materinstvo«, kad mi već ne bismo imali jednu instuticiju toga imena. Jer »Pflegeamt« se doista poput brižne matere brine za dušu i tijelo žena i djevojaka, koje padoše u ralje prostitucije, pa tako i u ruke policije. On se u prvom redu stara, da te žene moralno podigne da im dokaže da nisu tako osamljene u svijetu i da i iz najgorega kala može čovjek podići samo ako mu se dade prilika i ako sam to čvrsto hoće. On se brine u prvom redu da ih smjesti u dom, u kojem će imati stan i hranu, dok im se nadje zarada. Ili, ako su bolesne, da dodju u bolnicu. Razumije se, da ih i tu ne pušta s vida i čim ozdrave, čeka ih namještenje. One pako, koje su malodobne i još duševno slabe i ne bi se mogle lako odhrvati napasti, budu smještene u popravilište gdje se uče radu i uz materinski postupak i savjete, poštenu životu. Prvi takav »Pflegeamt« osnovan je u Altoni, neposrednoj blizini Hamburga, u kojem je kao u svakom lučkom gradu jako razvijena prostitucija. Po njegovom uzoru osnovani su zatim u Dresdenu i još nekim njemačkim gradovima takvi uredi. Kakvo sam prakticirala na dresdenskem »Pflegeamtu«, dobila sam pobliži uvid u njegovo djelovanje, pa ću iznijeti ovdje neke pojedinosti.

Dresdenski »Pflegeamt«, koji je isprva bio i prostorno spojen s policijskom upravom, premješten je početkom jula 1920. u svoje uredske prostorije kao samostalno odjelenje policajnog prezidija. Istodobno sa prostornom diobom provedena je i promjena rada i odnosa toga ureda spram ureda za ćudorednu policiju. Odsada »Pflegeamt« vrši samo skrbni rad i to zasad kod moralno ugroženih žena i djevojaka svake dobi. Najglavnija promjena rada je u tome, što taj ured uzimlje jedan dio slučajeva, — koje je dosad vodila ćudoredna policija — od samog početka t. j. od trenutka prijave, u svoje ruke i tek onda ponovno vraća policiji, ako se u toku uredovanja pronadju kažnjivi delikti. Nadalje, što ured vodi samostalne akte, koji ni u kojem slučaju ne postaju djelovi policijskih akata, te tako tim postupkom ne dolazi do policijskog uredovanja, i nadalje, u koliko bude policijsko uredovanje u pojedinim slučajevima potrebno, ne smatra se uredovanje »Pflegeamta« dopunom policijskog uredovanja, nego se vodi potpuno odvojeno i samostalno. Prostornom diobom osigurana je samostalnost rada, koji je dosad uvijek bio sprečavan zbog prevage policijskih interesa. Samo na taj način i tim, što taj ured vode i u njemu

rade isključivo ženske sile — koje moraju biti spremne socijalne radenice — moguće je razviti tako intenzivni preventivni i starateljski rad, te će policijsko uredovanje biti i u budućnosti izlišno. Jasno je, da je moguće postići željene uspjehe samo uspostavom najuže veze sa svim onim društvima, institucijama i silama, koje rade na istom polju. Zato mu je prvi posao, da dodje u doticaj sa svim ovim faktorima, bila to nadleštva, društva ili pojedine osobe, da si stvori sud o njihovu djelokrugu i radnoj sposobnosti, te da ih prema tome sudu privuče na samostalno ili uz saradnju jedne od tih ustanova. Dok sve slučajeve, koji spadaju pod nadležnost drugih ureda ili organizacija, ustupa odmah u početku dotičnom uredu ili se stavlja s njim u sporazum.

»Pflegeamt« radi pod nadzorom jednog pravnog savjetnika policajnog prezidija, ali je u svakom pojedinom slučaju, a osobito kot provedbe svih starateljskih mjera, samostalan i radi u toliko pod svojom odgovornošću. Upraviteljica ureda nosi spram vlasti odgovornost za shodnu provedbu starateljskog rada. Njoj so dodijeljene tri namještenice (njegovateljke i uredska sila). Osim toga radi ured danas sa jednom brojem dobrovoljinih pomoćnih sila, koje se bezplatno stavljaju na raspolaganje, da se upute u socijalni rad i stvore novo osoblje za takove urede, koji će se pomalo uspostaviti u svim većim gradovima.

I kod nas, gdje je prostitucija, a naročito zapuštenost malodobnih djevojaka, preuzela maha, morat će se pristupiti uspostavi takova ureda, koji mora stajati pod upravom žena osposobljenih za takav posao. Od nemale važnosti jeste i ured za »namještanje ženskih sila«. Takvi uredi doduše postoje u nekim gradovima ali se vode privatnim inicijativom i budući da nema dosta sredstava ni potrebnih sila, ne može ni da odgovori zadaci, koja se na njega stavlja. Trebalo bi ga dakle samo preurediti i proširiti. Podloga je već tu. Osim tih dviju institucija od prijeke je potrebe »Dom za posrnule djevojke«. Da rad jednoga ureda, kao što je ovaj u Dresdenu, bude uspješan, potrebne su mu ove institucije, kao ruke i noge tijelu. Izvan naše domovine već je utvrdjena činjenica, da nema boljeg socijalnog radnika od žene. Kod nas i najbolja ženska sila može tek da bude pomoćnica muškarcu. Jedino Amerikanke, makar i manje sposobne, koje dolaze k nama u raznim misijama, uživaju ono priznanje, koje bi trebale da uživa svaka javna i vrsna radenica. Pitanje žene i djeteta radno je polje, na kojem bi morala biti zaposlena žena i najviše žena.

Adela Milčinović

Za naše seljačke žene.

O predji i platnu.

Velika je dika svakoj kućanici ili gospodarici, ima li pune škrinje svakojaka krasna ruha i kad su joj svi ukućani počam od gospodara, pa do posljednjega pastira, odjeveni u liepo bijelo ruho.

Svaka marljiva gospodarica ima mnogo lijepih stolnjaka, plahta i ostala ruha, da joj se može svaki čim se zamaže, presvući i da ju nije stid pred svijetom. Nu i djevojci je svakoj dika, ima li mnogo lijepa, tanka i debela ruha i platna, što si ga je sama naprela. Svaki joj čovjek veli, da će biti danas sutra valjana gospodarica.

Dobra se gospodarica uvijek skrbi, da si pribavi platna za više godina, jer dobro znade, da lan i konoplja ne rode baš svake godine. — Gdje vidimo, da se pred kućom bijeli mogo tanka i debela platna, znademo odmah, da je tamo valjana gospodarica, da su tamo valjane djevojke. Gdje pako vidimo žene, muževe i djecu u pregrubom, nepobijeljenom, žućkastom, poderanom i zamazanom ruhu, da su tamo lijena, nemarna gospodarica i djevojke, koje nitko ne poštuje i ne hvali. Velika je a i lijepa dužnost svakoj djevojci, da uvijek nastoji, da se svake godine zasije mnogo lana i konoplje, da se naprede čim više i čim ljepše predje, te da je uvijek dosta lijepa bijela ruha i platna.

Najbolji način predenja je na kolovratu, jer se na kolovratu prede mnogo brže, bolje i nit je jednako tanka. S toga se kolovrat preporuča svakoj gospodarici, a niti se ne može zvati naprednom preljom ona, koja ne prede na kolovratu.

Nu ne treba zabaciti ni obične preslice i vretena. Na vretenu neka se prede onda, kada se ne može na kolovratu, t. j. na paši, idući s kakva posla ili na posao. Nu u kojoj je kući više marljivih žena i djevojaka, pa predu sve zime marljivo na kolovratu, lako ispredu svu kudelju u zimi.

Prelja je treba da vlaži nit vodom. Pametna gospodarica neka nikada ne dopusti, da se nit kvasi slinom, jer tim prelja potroši mnogo sline, a to joj zdravlju jako škodi. Slina je zato, da se u ustima pomiješa s jelom, da ga želudac može lagljе i bolje probaviti. Žene koje svoju slinu predući troše, jesu obično žute i slabe. S toga si priveži mali, vodom napunjen lončič o preslicu, pa u njem moči prste.

Kad gospodarica pari rublje, neka metne i predju u parenicu, a poslije neka se ispere kao rublje. Na taj će način predja postati bijela a platno će se laglje pobijeliti.

Da bude predja jaća, treba je prije osnove staviti u velik lonac i kuhati je pol ure u lugu, u koji se metne šaka na sitno izrezane kože od slanine.

Kad se predja za tkanje osnuje, ima se namazati (žliftati) slijedećim mazivom: uzmi šaku tučena lanena sjemena, pa ga izkuhaj u pol litre vode; u drugoj opet posudi treba iskuhati pšenična brašna, pa to pomiješati s prvim, te tako dugo kuhati, dok se dobro ne sgusne. Neki vošće osnovu voskom, neki kukuruznim ili pšeničnim brašnom, koje se vodom u kašu razredi. Jaku predju ne treba žliftati (mazati)-

Ako i imamo čistu ledinu (tratinu) kod potoka, to valja ipak platno rasprostirati na drvene štapove, koji su gore rašljasti, jer će se ovako ljepše pobijeliti i jer niti platna, kad dugo na travi leži, pregniju i znatno oslabe.

Platno se ne smije polijevati onom vodom, u kojoj je ležalo jalševo lišće, jer jalševo lišće pušta boju, te se platno zamaže.

Da platno čim prije i ljepše pobijelimo, treba ga svakoga tjedna jedan put u običnoj parenici tri puta kipućim lugom zalijati, a zatim osam sati u lugu ostaviti. Prida li se lupina od zimske povrtnice, to veoma pomaže. Poslije parenja ispere se i izplavi (isplahne) platno u čistoj vodi, a onda se dalje bijeli.

Svako vlakno ima svoju prirodnu boju, koja se iz debelih niti neda tako lako odstraniti kao iz

tankih, u koje voda i sunčano svjetlo laglje probije i pronikne, jer sama voda ne pobijeli platna, već je tomu potrebno i sunčano svjetlo.

Platno izgubi bijelenjem prirodnu boju i postane za jednu trećinu laglje. Od jednoga hektograma nebijelenega platna dobijemo samo 66 do 68 grama pobijeljena platna.

Leži li platno dugo, osobito u vlažnim sobama i komorama, sprhne tako, da se lako medju prstima razpada. Takvo se platno popravi, ako se uzmu tri kilograma dobroga kožarskoga čresla, pa se pomiješa u osam litara vode. To se neka kuha šest sati, a koliko pokipi, toliko treba prilijati vode. Napokon se ta voda procijedi i u nju metne platno. Laneno platno ima u toj vodi ležati dva dana i dvije noći, a konopljeno tri dana i tri noći.

LISTAK.

Jubilej hrvatske spisateljice Marije Jurić Zagorke.

Poznata hrvatska spisateljica gospodja Marija Jurić Zagorka slavi ovih dana 30-godišnjicu svog književnog i novinarskog rada. Da bi taj jubilej bio proslavljen onako,

kako to Zagorka zaslužuje, u Zagrebu se je formirao jedan široki odbor, u kojemu su zastupana mnogobrojna zagrebačka društva i ustanove, te mnogi odlični pojedinci. U znak osobitog priznanja, taj odbor ni priredio Zagorki samo onaj uobičajeni banket s uobičajenim prigodnim govorima, da od toga niko nema koristi i da se za dan dva sve zaboravi, nego je bila zadaća toga odbora u prvom redu ta, da od naroda sakupi jednu svotu, koja će biti dovoljna, da se za tu svotu kupi ili sagradi jedna mala, ali pristojna kuća, koja će se onda pokloniti Zagorki. Svakako lijep i originalan gest, rijedak u današnjim prilikama. A gospodja Zagorka svojim radom doista zaslužuje ovakvo narodno priznanje, zapravo odušenje narodno, jer je njezina bogata radinost, njezina poslovična produktivnost, njezin veliki talenat kroz svih trideset godina bio doista posvećen narodu.

Život gdje Zagorke vrlo je aktivan i interesantan. Jubilarka je medju našim ženama jedan osebujan tip, ona se ističe već u mladim danima nekim specijalnim sposobnostima. Te su sposobnosti zapažene još dok je bila dijete. Već u školi njezini su sastavci bili pobudili pozornost, pa su ih učiteljice u zagrebačkom samostanu dale čitati javno, kao uzor pismenih radnja. Tu je već kao dvanaest godišnja djevojčica počela da piše pjesme. Vidjevši u kuci roditelja novine, uzela je da po tom uzoru ona piše »Samostanske novine«, bilježeći sve što se u samostanu dogadjalo. I ona je nastavila pisati i pripovjesti i romane, koje je naravno pomno čuvala i spremala jer su svi bili protiv njenog pisanja, već za najranije dobe. Sa četrnaest godina već je imala štampane pripovjesti u »Bršljanu«.

Jednom na putu bila je prisutna grubom postupku madjarskog željeničara sa seljacima. To je opisala u jednom članku, i poslala u jedne novine. Taj članak pobudio je senzaciju i preštampale su ga sve novine. Jednoga dana počela je pisati političke članke protiv madjaronske vlade u inozemnim novinama. Ovi su članci čitani čak u tadanjem hrvatskom saboru. Tada ih je ona poslala biskupu Strosmajeru, moleći ga da ju namjesti kao novinarku kod »Obzora«. U ono doba bila je to nečuvena smjelost, ali napredni vladika i tadanji urednik »Obzora« profesor Josip Pasarić, bili su na njenoj strani tako da je konačno bila primljena u redakciju. Tu je radila rubriku »Madjarska politika«, referate o izvanjskoj politici, zatim je otvorila rubriku »Iz ženskoga svijeta«, pisala je feljtone, humorističke i ozbiljne, razne izvještaje iz kazališta i društvenosti, a naročito se je posvetila svojim perom ženskim društvima. Godine 1903. za vrijeme velike borbe protiv Khuena Hedervarya, sudjelovala je u svim demonstracijama na zagrebačkim ulicama i organizacijama tih demonstracija, vodila je brigu za sve uhapšenike. Tom je prigodom organizirala veliku žensku demonstraciju na Markovom trgu, protiv Khuena Hedervarya, dok konačno nije bila uhapšena i utamničena. Kad je Khuen Hedervary pao bila je puštena kao svi ostali iz tamnice.

Kad su iza toga nastali izbori, obilazila je sa kandidatima hrvatsko srpske koalicije na izbornu kortešaciju za kandidate naroda protiv madjarona.

Kad je pobijedila hrvatsko-srpska koalicija u izborima, i njezina delegacija pošla u peštanski sabor, izaslao je »Obzor« Zagorku u Budimpeštu kao svojeg izvjestitelja. Pojava žene kao političkoga novinara bila je tamo velika senzacija za sve izvjestitelje evropskih novina kao i za Madjare, pa su pisali o njoj čitave članke. O njezinom radu i značajnosti u peštanskom parlamentu napisao je prošlih tjedana u zagrebačkom »Jutarnjem listu« i »Obzoru« članak bivši ministar čehoslovačke republike dr. Milan Hodža. Kad je hrvatsko srpska koalicija bila stavljena kao veleizdajnička pred bečki sud, u poznatom velikom Friedjungovom procesu, opet je izaslana od »Obzora« kao izvestitelj. Tom je prigodom naročito pohvalio pred čitavom koalicijom, profesor Masaryk, današnji predsjednik čeholsovačke republike. Od toga doba bila je stalni izvijestitelj hrvatskoga sabora za »Obzor« kroz dvadeset godina, medju tim vodila je još rubriku »Madjarska politika« živo agitirajući za našu narodnu stvar.

Nakon prevrata preuzela je naročito obradjivati zagrebačke dogodjaje, zatim se posvetila kriminalistiki, ter izvješćivala o kriminalnim dogodjajima. Polazila je sa policijom na racije u najzabitnije špelunke, često u muškom odijelu, kamo se nije moglo u ženskom i pisala prikaze o bjednom životu najsiromašnijih slojeva, koje je studirala na tim raspravama. Zatim je opet izvješćivala sve parnice sa sudbenoga stola u Zagrebu. Bila je povjerenikom suda za mladež i prikazivala svojim člancima bjedu zapuštene djece. Pisala je naročito mnogo članaka iz zagrebačkog života, osobito iz gornjeg grada. Sada je pak glavnom urednicom zagrebačkog »Ženskoga Lista«.

Kao spisateljica započela je svoju karijeru sa političkim romanom »Roblje«, koji je štampao o svom trošku biskup Štrosmajer. Taj je roman odmah preveden na poljski i ruski. Iza toga slijedi isto politički roman »Vlatko Šaretić«. Nakon toga posvetila se je historijskim romanima, koji obradjuju hrvatsku historijsku prošlost, a naročito grada Zagreba.

Do sada je napisala osamnaest romana i četrnaest drama, od kojih je dvanaest odigrano na zagrebačkom kazalištu. Osim toga preko trideset aktovka i solo scena za razna dobrotvorna i humaitarna društva. Napisala je prvi hrvatski film po Šenoinom romanu »Seljačka buna« koji je snimljen svojevremeno a istovremeno i »Gričku vješticu« koja je takodjer bila snimljena po jednom filmskom režiseru. Osim toga napisala je svu silu novela, crtica i feljtona koji broje nekoliko stotina. Mnogo više nego po svom plodnom novinarskom radu i po svom dramskom radu, Zagorka je poznata kao romasijerka

BROJ 10. U LJUBLJANI, OKTOBAR 1931. GOD. 6.

Pelivan naše gospe.

I.

U vrijeme kralja Ljudevita živio je u Francuskoj jedan siromašan pelivan, rodom iz Compiégnea, a po imenu Barnabé, koji je išao po gradovima i pokazivao svoju snagu i vještinu.

O vašarskim danima prostro bi po trgu jedan stari istrošeni ćilim, i pošto bi privukao djecu i besposličare šaljivim riječima, kojima se naučio od jednog vrlo starog pelivana i na kojima nije nikad ništa mijenjao, uzimao bi stavove, koji nisu bili prirodni, i stavljao nekakav limeni tanjur na vrh svojega nosa. Svjetina bi ga isprva gledala ravnodušno.

Ali kad bi, stojeći na rukama s glavom dolje, bacao u vis i opet hvatao nogama šest bakrenih kugla, koje se blistahu na suncu, ili kad bi se zabacio tako, te mu šija dodiravaše pete, dajući svome tijelu oblik pravilna kotača, i izvodio u tom položaju razne majstorije sa dvanaest noževa, onda bi se medju prisutnima dizao šapat udivljenja i sitan novac padaše kao kiša na ćilim.

Ipak, kao najveći dio onih, što živu od svog talenta, tako je i Barnabé iz Compiégnea živio vrlo teško.

Zaradjujući hljeb u znoju svoga lica, snosio je veći dio no što bi ga pripadalo onih nevolja, koje se pripisuju grijehu praoca našega Adama.

Osim toga nije mogao ni zaradjivati uvijek toliko, koliko bi bio htio. Za pokazivanje njegovih lijepih majstorija njemu je — kao i drveću, koje rodi cvijećem i plodovima — trebalo sunca i danjeg svijetla. Smrznuta je zemlja bila tvrda našem pelivanu. Trpio je kao cvrčak od studeni i gladi u zlo doba godine. No kako je bio priprosta srca, snosio je strpljivo svoje nevolje.

Nikad nije on razmišljao o porijeklu bogastva, kao ni o nejednakoj podijeli ljudskih dobara. Računao je čvrsto s time, ako je ovaj svijet rdjav, da će drugi biti sigurno bolji, i ta ga je nada držala. Nije se povodio za onim lupeškim i bezvjerskim lakrdijašima, koji su prodali dušu djavolu. Nikad nije opsovao imena Božjeg, nije poželio ni žene svoga bližnjega, jer žena je neprijatelj jakih ljudi, kako se to vidi iz života Samsonova, opisanog u Svetom Pismu.

I da pravo kažemo, njegov se duh nije ni obraćao putenim požudama, njemu bi bilo teže odreći se čaše nego žene. Jer ako i nije griješio proti umjerenosti, volio je on i da popije koju, kad je bilo vruće. Jednom riječi, bio je to dobar čovjek, koji se bojao Boga i rado se molio Blaženoj Djevici.

Kad bi ušao u koju crkvu, nikad ne bi propustio, da ne klekne pred slikom Majke božje, i molio bi joj se ovim riječima:

»Kraljice neba, pomozi mi u mom životu, dok se Bogu ne svidi, da me uzme s ovoga sveta, a kada umrem, uvedi me u rajsko veselje.«

II.

Idući tako jedne večeri poslije kišovita dana, žalostan i pogrbljen, noseći pod pazduhom svoje kugle i svoje noževe omotane u starom ćilimu i tražeći kakovu sušu, da legne u njoj bez večere, spazi na cesti monaha. Kako su išli jednakim korakom, upustiše se u razgovor.

— Druže, — reče mu monah. — Zašto ste vi odjeveni tako u zeleno? Da ne predstavljate možda ulogu budale u kakvom misteriju?

— Nipošto, moj oče, — odgovori Barnabé. — Ovakav, kakvoga me vidite, zovem se Barnabé i po zvanju sam pelivan. To je najljepše zvanje na svijetu, kad bi se svaki dan zaradilo.

— Prijatelju Barnabé, — prihvati monah, — pazite, što govorite. Nema ljepšeg zvanja od redovničkoga. U njemu se pjevaju hvale Bogu, Majci Božjoj i svecima, pa je život monahov kao neka vječna pjesma Gospodinu.

Barnabe odgovori:

— Priznajem, oče moj, da sam govorio kao neznalica. Vaše se zvanje ne može usporediti s mojim, pa ako i jest neka zasluga u tom: plesati i držati štapom na vrhu nosa dinar u ravnoteži, opet ta zasluga nije ni izdaleka ravna vašoj. Ja bih navolio kao vi, oče moj, da mogu služiti svaki dan svetu misu, a naročitu misu Preblaženoj Djevici, kojoj se tako rado molim. Odrekao bih se i ove moje umjetnosti, po kojoj me poznaju od Soissonsa do Beauvaisa, u više od šest stotina gradova i sela, samo da mogu prigrliti život redovnički.

Monaha je dirnula prostodušnnost pelivanova, pa kako mu nije manjkalo razbora, prepozna on u Barnabéu jednoga od onih ljudi, o kojima reče Naš Gospodin: »Neka je mir s njima na zemlji!« I zato mu odgovori:

— Prijatelju Barnabé, dodjite sa mnom, i ja ću vas uvesti u samostan, kojemu sam poglavarom. Onaj, koji je vodio Mariju Egipćanku kroz pustinju, doveo je mene na vašu stazu, da vas povedem putem spasa.

I tako je Barnabé postao monahom. U samostanu, u koji je bio stupio, slavili su redovnici do mile volje Blaženu Djevicu, i svaki je upotrebljavao njoj u čast sve znanje i sve umijeće, kojim ga je Bog obdario.

Prior je sastavljajo knjige, u kojima se po pravilima skolastike raspravljalo o vrlinama Majke Božje.

Brat Mauricij prepisivao te rasprave vještom rukom na listove najfinije pergamene.

Brat Aleksander uslikavao je u njih sićušne tanke minijature. Tu se vidjela Kraljica neba, kako sjedi na Kalamunovu prijestolu, čije podnožje čuvaju četiri lava, a oko njene glave, ukrašene zračnim vijencem, lebdi sedam golubova, zapravo sedam darova Duha svetoga: darovi straha, pobožnosti, znanja, jakosti, savjeta, uma i mudrosti. Imala je kao pratnju šest zlatokosih djevica: Poniznost, Razboritost, Skromnost, Poštovanje, Djevičanstvo i Poslušnost.

Do nogu njenih vapijahu dvije male gole i sasvim bijele figure: to su bile dvije duše, koje su za svoj spas i sigurno ne uzalud molile njezin svemoćni zagovor.

Brat Aleksandar prikazao je na drugoj jednoj strani Evu s pogledom Marije, tako da se vidio u isto vrijeme i grijeh i otkupljenje, i ponižena žena i ushićena djevica. Mogao si se diviti u toj knjizi i Zdencu vode žive, Vodoskoku, Ljiljanu, Suncu i Zatvorenoj Bašči o kojoj se govori u Pjesmi nad pjesmama, Vratima Nebeskim i Gradu Božjemu, i tu su se takodjer nalazile slike Djevičine.

Brat Marbod je jednako bio jedan od najnježnije djece Marijine. Brez prestanka je klesao likove u kamenu, tako da su mu brada, obrve i vlasi pobijelile od prašine, a oči mu bile vječno natečene i suzne; ali on je i u poodmakloj dobi bio pun snage i radosti, jer očevidno je Kraljica nebeska štitila starost svoga djeteta. Marbod ju je prikazivao, kako sjedi na prijestolu, a čelo joj ovjenčano vijencem od bisera. I brižno je nastojao, da nabori haljine pokriju noge onoj, o kojoj reče prerok: »Moja je draga kao zatvorena bašča.«

Gdjekad bi je isklesao sa crtama nekog djeteta punog dražesti, i ona kao da je govorila: »Gospode, ti si moj Gospod! Dixi de ventre matris meae: Deus meus es tu.« (Psalam 21. 11,)

Bilo je u samostanu i pjesnika, koji su sastavljali na latinskom jeziku proze i himne u čast Blaženoj Djevici Mariji, a nalazio se tu i jedan Pikardijac, koji je stavljajo čudesa Naše Gospe u pučki govor i u stihove sa rimama.

III.

Videći takvo natjecanje u hvalospjevima i tako lijepo i plodno djelovanje, Barnabé je jadikovao, što je takova neznalica i što je tako priprost.

— Jao meni, — uzdisao je šetajući sam po malom samostanskom vrtu, bez kladovine, — jadna li mene, te ne mogu kao moja braća da dostojno slavim Presvetu Bogorodicu, kojoj sam posvetio svu nježnost svojega srca! Jao meni! jao meni! ja sam čovjek neuk i ne znam umjetnosti, i nemam za tvoju hvalu, o Blažena Djevica, ni spasonosnih propovijedi, ni rasprava podijeljenih prema pravilima, ni tankih slikarija, ni pravilno klesanih kipova, ni stihova sračunatih po stopama i po mjeri. Jao meni! ja nemam ništa.

Tako je uzdisao i prepuštao se svojoj žalosti. Jedne večeri, kad su se monasi zabavljali razgovorom, čuo je jednoga od njih, gdje priča o nekom redovniku, koji nije znao nijedne druge molitve do Ave Maria. Toga su redovnika svi prezirali zbog njegova neznanja; ali kad je umro, izraste iz groba pet ruža u čast peterim pismenima imena Marija, i tako se pokazala njegova svetost.

Slušajući tu pripovjest, Barnabé se još više divio dobroti Blažene Djevice; ali opet ga ne utješi primjer te preblažene smrti, jer mu je srce bilo puno gorljivosti i htio je svom silom na slavi svoju Damu na nebesima.

Stao je tražiti način, no nije ga nikako nalazio, i žalostio se iz dana u dan sve više, kad jednog jutra probudivši se neobično radostan, otrči u kapelicu i ostade u njoj sam duže od jednog sata. I poslije ručka se vrati onamo.

Od tog je časa išao svaki dan u kapelicu, u vrijeme kad je bila prazna, i tu bi provodio velik dio vremena, koje su drugi monasi posvećivali slobodnim umjetnostima i mehaničkim vještinama. Nije više bio žalostan i nije više uzdisao.

Takvo neobično ponašanje pobudi radoznalost ostalih monaha.

Braća se zapitaju, zašto se brat Barnabé povlači tako često od njih.

Prior, koji je dužan znati sve o ponašanju svojih redovnika, odluči promatrati Barnabéa za vrijeme njegovih samoća. Jednog dana dakle, kad se ovaj kao obično udaljio u kapelicu, dodjoše tamo prior i dva najstarija brata i stadoše sva trojica promatrati kroz pukotine na vratima, što se dogadja u nutrašnjosti.

Ugledaše Barnabéa, koji je pred oltarom Blažene Djevice, s glavom dolje, a s nogama u zraku, izvodio svakojake majstorije sa šest bakrenih kugla i dvanaest noževa. Izvodio je u čast Presvete Bogorodice samo one točke, koje su mu nekoč znale pribaviti najviše odobravanja. Ne razumijući, da taj neuki čovjek stavlja tako svoj talenat i svoje znanje u službu Presvete Djevice, povikaše dva najstarija brata o svetogrdju.

Prior je znao, da je Barnabéova duša nevina; ali je mislio, da je poludio. I upravo se sva trojica spremiše, da ga silom izvuku iz kapelice, kod ugledaše kako se Blažena Djevica spustila niz stepenice oltara, da okrajkom svoga plavoga plašta osuši znoj, koji je kapao sa čela njenog pelivana.

Tada se prior baci licem na ploče i izmoli ove riječi:

— Blaženi siromašnim duhom, jer je njihovo kraljestvo nebesko!

Anatole France.

Naš narodni domaći obrt.

Sa tekstilnom domaćom industrijom, koja je imala zadatak, da snabdeva domaći svet odelom, razvijalo se u našoj zemlji u prošlosti i vezivo. U koliko možemo prosuditi po očuvanim vezovima, najstariji primerci izvedeni su crnom vunom, dok su oni docnijega datuma izradjeni od različnih boja. Od boja naročito su omiljena crna, crvena i plava. No isto tako i belo vezivo je bilo veoma rašireno, te se je upotrebljavalo osobito kod ženskih odela, koja su bila lepo ukrašena sa zlatom. Pored mnogobrojnih ornamenata vidimo na ovim kožusima takodjer i razne aplikacije u koži. Pletenje kratkih ka-

puta bilo je takodjer predmet rada domaćeg obrta, i danas se kao vrlo raširena privredna grana, nalazi u više slovenačkih mesta. Čipkarstvo je vrlo stara umetničko - zanatska grana u više naših oblasti, a naročito se ističu lepi proizvodi iz Dalmacije, Hrvatske o Slovenije. Imamo vanredno lepih primeraka slovenačkog čipkarstva još iz XV. stoleća. Ono se danas kao solidan i u umetničkom pogledu savršeno izradjeno izvozi u velikim količinama u inostranstvo.

Lepi su **seljački vezovi**, koji su izradjeni na jednostavnim spravama kao što su: greblo, crnina, vreteno, čekrk, kolovrat, stan i razne stupe. Naša nepismena seljakinja stvorila je u vezilačkoj umetnosti savršene radove i u njoj je najbolje izrazila bogastvo svoje duše i prirodjenu darovitost.

Seljanka kod ovog rada postizava jak dekorativni efekat i uvijek stvara individualno delo, komponirajući svoje motive iz glave, ne sapinjući se o neke utvrdjene forme, pa zato i obiluje motivima i varijacijama u svome vezu. Ona uvezuje u tkivo svoje osećaje i svoju dušu, davajući ornamentima jedan život, koji priča o ljubavi, o stradanju, čežnji i nadama, i u njemu ima erotike, najnežnijih misli i religije. Pored svega toga ona se drži u granicama stanovitih tradicijonalnih pravila o motivima i koloritu, pa se je to u pojedinim oblastima tako sistematizovalo, da se već po vezu može lako razpoznati iz kojega je kraja vezilja. Kod ovoga moramo pomenuti tkanje pirlita, koje nastaje brojanjem žica pri tkanju.

U raznim krajevima naše zemlje ukrašavaju se pojedini komadi seoske nošnje raznobojnim bombacima: kape, rukavice, pojasevi itd. I u ovoj tehnici vezenja naše su seljanke pokazale veliku veštinu i mnogo ukusa u slaganju bombaka u razne figure.

Pletenje je kod nas vrlo razvijeno. Žene i djevojke nose u ruci malu torbu nazvanu pletivača, u kojoj se nosi igle, vez itd., a čobanice i jelo. Na ovim torbama, u nekim krajevima, mlade žene nose motive grana i cveća, a starije obeležja domazluka, dok muške torbe imaju figure konjanika, jelena, lovaca, orlova kao simbola snage.

Simbolički značaj kod naše ornamentike sve se više gubi i zamjenjuje ga motiv geometrijski, živinski i biljni, krivuljast, trougao, krug, grana cvet, list, riba itd.

Na narodnom vezivu pojavljuju se: zubre, koje se upotrebljavaju i na čipkama i drvenim rezbarijama: šare sastavljene od jednog niza jednakih ili različitih geometrijskih likova; vez srodan šari, a sastavljen od biljnih ornamenata; grana, biljni ornamenat kao i vez, koja ima svoj početak i svoj svršetak.

Za dekorativnu umetnost u našoj državi najvažniji su **radovi u tekstilu** i zato je narodna ornamentika na vezovima, bezovima, ćilima i čitmana ostala kao predmet naročitog proučavanja, da bi se sa uspehom mogla upotrebiti u primernoj umetnosti i u modernoj industriji. Narodni motivi razvili su se iz duše i srca naše žene i tako dobili osobite, apartne oblike, pune poezije, slovenske idilne topline, ozbiljne i stroge lepote.

Pošto je stil izraz svoga doba, promenljiv je, pa su se i u narodnoj ornamentici menjali crteži i figure. To je menjanje išlo iz epohe u epohu, prema zahtevima vremena, tražeći novi stil i nove ornamente. Narodni stil radjao se je pod uticajem indiskih, perziskih, vizantijskih, španjolskih motiva, ali je ipak bio uvijek izraz najintimnijeg mišljenja i osećanja našeg naroda. Pogledajte one ukrase na libadetu, ječermi, jeleku, džubetu, džemanu itd., i videćete, da naš narodni ornament nije imitacija gore navedenih.

Narodna ornamentika prošla je kroz četiri perioda, pa je možemo podeliti u: **mitološke, hrišćansku, tursku i modernu.**

Naša je narodna dekorativna umetnost izradjena ženskom rukom i prema tome nešto posve osobito, ako je uzmemo onakvu, kakva se ona javlja u posljednim vekovima.

Vrlo su bogate ornamentalne kompozicije i bujne varijante u tome nizu. Jednog veštog posmatrača neće buniti na tim našim radovima grčka slova, jer će pored njih naći motive naših paunova i šipaka. U mitološkoj eposi nalazimo ptice sa krunama na glavi i s ljudskim nogama. Ptice su šarene, a ostalo mrkozeleno. Tkanine su od lana. Stil je primitivan, ravnocrtan, a ornamenti omedjeni, kao n. pr. u Bosni, ili borići, jelice i šumice. Tehnika krstača i verivija sa slikama drveta, koje je kao kult Slovena. Po tim motivima vidimo, da se u ovaj mitološki period uvlači po malo hrišćanstvo sa svojim crkvenim znakovima, krstom postavljenim diagonalno, okomito, položeno, dvostruko i u drugim kombinacijama, pa zvezda, trougao, (božje oko), jaganjac sa krstom, putir, crkva i drugi geometrijski i vegetalni ornamenti.

Tehnika koja se od najstarijeg doba na ovamo upotrebljavala, je tehnika »provlakom« ili »utkanica».

U hrišćanskom periodu volio je narod više tkalačku ornamentiku, nego vezilačku, i izradjivao je najviše sveštenička odela i odežde ukrašene zlatnim vezom i čitmama. Na isti način su bili vezeni i bojni barjaci. Tehnika kod ovog rada sastojala se je od izriza, končanice, šupljike, vitanja, provlake, belog veza itd.

Na ćilimima iz ovog perioda vidimo veliko obilje novih geometrijskih ornamenata. Kod naših žena je intuitivna snaga razvijala ovaj posao i uticala na rad kao kod guslara, i tu je pokazala jedno vanredno osećanje simetrije. Ona je dala vanredno lepe primerke zlatnog veza, svilenog veza po pretpisu, veza gizde i šarenila na svili, kadifi i bogatom krznu. Njena tehnika nije komplicirana ili zapletena, već je u njoj sve lepo i ubavo, skladno rasporedjeno, te ništa ne izilazi prenatrpano, ma koliko bilo sve ispunjeno. Onakve lepe radove imamo sve do god. 1848. Od toga doba po malo čistoće u našoj narodnoj ornamentici nestaje, nestaje po malo onog lepog razvijanja, onoga u potpunoj čistoj samostalnosti, i ako pod uplivom orjentalskim, jer se počnije širiti fabrička roba i osećati uticaj mode. Tu, u tom modernom periodu, naša narodna ornamentika nije više izraz našeg narodnog karaktera, već nespretna primena narodnih uzoraka na moderne predmete od čega se na nov način grupišu narodni motivi na ćilime i veće tekstilne izradjevine. Na našu sreću, ovaj period, kako rekosmo, nije dugo potrajao, jer se posle dva, tri decenije lutanja u potrazi za novotarijama vraća starom našem ornamentu, gdje je naš narodni ornamentalni ukus pokazao da se lepo podudara sa modernim umetničkim pravcem, te se je uvidelo, da se naša narodna umetnost dade lepo primeniti na moderne predmete, pod uslovom, da onaj koji ih primenjuje, poznaje savršeno sav apartni sklop, sav čar naše ornamentike.

Industrija ćilima u Srbiji, Banatu, Bosni i Hercegovini u poslednje vreme vrlo se lepo razvija i spa-

da medju najznamenitije proizvode tekstilne industrije u ovim krajevima. U Srbiji je glavno središte Pirot, u Bosni Foča, Prozor, Bos. Petrovac, Livno, Zenica itd., u Hercegovini Gacko, Bileć, Stolac i Trebinje, a u Banatu Vel. Bečkerek. Osim ovih mesta poznata su druga, gde se rade ćilimi, ali u ovim pomenutim izrada je tako razvijena, da se oni smatraju kao snabdevači izvoza.

U novije doba osnovane su i mnoge moderno uredjene tkaonice ćilima, kao što su na pr. u Sarajevu, u Pirotu, ili kao što je na pr. fabrika ćilima u Vel. Bečkereku. Kod nas se obično ćilimi tku na običnom našem položenom stanu, a odlikuju se svojom uspelom harmonijom boja. Motivi na našim ćilimima uzeti su iz geometrijskih figura, bilja i životinja. Ćilimi su izradjivani iz vune i predje, naročito oni iz starijeg vremena, a bojadisani bojama, koje se dobivaju iz bilja i kore, te su osobito harmonični i ukusni. Motive slavonskih ćilima, koji se podudaraju sa onima renomiranih i vrlo proširenih pirotskih ćilimova i onima iz Vojvodine, upotrebljava i moderna fabrika ćilima u Vel. Bečkereku za svoje mašinske proizvode i za neke svoje specijalne vrste, no u ublaženim i otmenije harmonizovanim bojama. Tehnike ćilima su različite, na pr. tehnika slavonskih ćilima je tehnika »Karamana« radova ili opet čupćavaca, kod kojih se upotrebljava primitivnija »Smirna« tehnika, a bosanski ćilimi sleduju u radu tehniku kavkaskih odnosno azijskih ćilimova, pa većinom upotrebljavaju i njihove motive. U tehnici ćilima izradjuju se sa malim ručnim spravama, takodjer i torbe ili bisage. Ove potonje, naročito u Lici, izradjuju se jednom zasebnom sitnom tehnikom i u zagasitim bojama, kao što se rade ćilimi po Dalmaciji i Bosni. Na bosanskim ćilimima imamo različitih motiva; kljuke koje su nalik na kuke poput slova c, topice, figure kombinirane od hamajlija, krstolike metriske figure sa kvadratnom kombinacijom, tako zv. kićene topiće, dok su obični topići često okićeni okolicom ili kolom.

Na bosanskim ćilimima zanimivi su motivi kozje glave i žabe. Po svoj prilici, ovi motivi su importirani sa Orijenta. Boje su postojane i harmonične, a motivi čisti.

Amadžije i čurčije izradjuju **čohe i kabanice** različitih boja, ženske i muške prsluke iz kupovnog crvenog i modrog sukna. Ove čohe obično opšivaju i obrubljuju finijim fabričkim suknom crvene, zelene ili modre boje, te na njima u ćoškovima, oko vrata i oko rukava meću aplikacije u obliku zvezda, spirala, stilizovanih listova okruga itd.

Prsluke ukrašuju našivcima i gajtanima od kojih se najviše ističu oni u okolini Zagreba. Produkcija kožuha nalazi se sva u rukama kožuhara. Oni izradjuju ženske i muške kožuhe, prsluke i zobune, većinom od ovčje i janjeće bele strojene priredjene kože sa ostavljenim krznom sa unutrašnje strane. Oni su ukrašeni aplikacijama i obrubima iz bojadisane kože, ženski su komadi često iskićeni ružama i pucetima ili malim ogledalima. Kožuhari izradjuju još i čemere, t. j. uže i šire pojase iz kože sa kesama u njima te kožnate torbe ili lisnice, na kojima primenjuju narodne motive, ukrašujući ih raznim prugama ili medenim kolutima.

Mušku kao i žensku gornju odeću kroje i vezu **terzije.** Terzije su pravi umetnici u ovom zanatu. Krasni i bogati ornamenti izradjeni su skoro preteranom finoćom, a crtani su po tkanini komadićem sapuna. Najveći i najbogatije izradjeni komadi odeće su dolame ili duge anterije. Vez je po ovim haljinama uzeo motive grana, cveća, fantastičnih životinja, vezenih jednostrukim vezom a u ravnom redu. U našim krajevima, sem terzijskog veza, postoji jedna posebna grana veza, sa kojim se bavi samo muslimanski svet, koji je poznat pod imenom **tepelugdžijski vez.** Ovim vezom vezu se tepeluci, teleluku, papuče, opanci, peče, enamusi, jorgani itd. Dok terzija prišiva usuškani zeg ili gajtan uz kadifu, svilu ili čohu, u tepelugdžijskom se vezu šije zlatna žica preko izvezena kalupa, motiva. Motivi ili grane izrežu se od papira, koji se prilepi na kožu i preko njega se veze. Ornamenat se uzdiže nad podlogom u nizkom reljefu, koji mu daje neku plastičnost. Da bi bilo što više šarenila, prišije se uz udubine ornamenta raznobojni čanfež. U Bozni je vrlo poznat zanat **pozamenterije,** koji daje raznolike stvari, kao što su tkanice, podveze i drugo, sve izradjeno ukusnim bojama i šarama.

U ovom kratkom pregledu izneli smo umetno obrtničke grane, koje se razvijaju kod nas kao domaća industrija, ali u nekim krajevima, i kao cvetajuća industrijska preduzeća.

Jaša Grgašević (»Umetni obrt«).

Što mora žena znati o stanu?

Stan je naše najmilije boravište, naša najuža domovina, u kojoj uživamo glavne radosti i žalosti zemaljskoga života; s toga treba nastojati da si to ognjište za mile i nemile dogodjaje uredimo što lepše i bolje.

Stan mora da bude ponajprije zdrav.

Zdrav je onaj stan, koji nas dobro brani od žege, studeni, kiše i vjetra, koji je suh i čist, u kom ima tako svježa zraka i toliko svjetla, kao na polju, te koji je sagradjen na zdravu mjesto. Zemlja, na kojoj hoćemo da gradimo stan, treba da je nešto uzvišena, posve čista i suha. Ne valja dakle graditi kuće tamo gdje je zemlja gnila, puna gnilih životinjskih i bilinskih ostataka, gdje je na pr. bila prije močvara. I u blizini kuće ne smije da bude smradnih močvara ni kaljuža.

Je li stan zdrav, ako je pod njime podrum? Stan je pače zdraviji, ako je pod njime podrum. Zemlja pod stanom izhlapljuje vlagu, koja škodi zdravlju; a kad je pod stanom podrum, to sva vlaga u njoj ostaje. U vlažnim stanovima nije zato zdravo stanovati, jer se u njima razvijaju škodljivi hlapovi i plinovi, koji okužuju zrak u sobi, radjaju pljesan, majušne gljivice, koje se ili same ili pak njihove čestice zrakom raspršuju, pa ih mi udišemo i im si zdravlje kvarimo, te i obolimo.

Stan postane vlažan, ako u njem sušimo rublje, mokro odijelo ili obuću; ako u sobi peremo rublje i kuhamo.

Suhoću stana podpomažu dvostruki prozori, koji ne samo što čuvaju toplinu sobe, nego su i uzrokom, da se zimi nutarnji prozori ne smrznu i da rastoplje-

nim svojim ledom sobe ne vlaže. Vlaga, koja osobito u prizemnim sobama zimi vlada, odstranjuje se, ako se u vlažnoj sobi postavi peć, koja se u sobi loži. Kad u takvoj peći gori, otidje sva vlaga kroz vratašca peći u dimnjak. U vlažnom stanu kvari se, tuhne i smrdi ne samo sva rubenina, nego trune i gnije takodjer i pokućtvo i pod. Na podu niču gljive, koje pod brzo unište. Čim opazimo, da je pod vlažan, ili da su na njem niknule gljivice, treba da vlažno mjesto nakvasimo (namočimo) više puta petrolejem ili vodom, u kojoj smo razmočili nešto zelene galice. Čistoći stana protivi se prašina, dim, smeće, paučina, ljudski i životinjski odpatci, razna gamad itd. S toga je zaprašeno pokućtvo, paučina u kutovima i zamazani prozori znak nečiste, neuredne i lijene gospodarice. Čista i valjana gospodarica ima svakoga jutra sav stan dobro i čisto pomesti, (a i u svako drugo doba, ako je potrebno) prašinu, koja se je slegla, sa svega pokućtva i sa svake stvari suhom krpom dobro obrisati; kod toga treba dobro paziti, da prašina u kutovima pokućtva ne zaostane; treba da svaku sobu, u kojoj stanuju ljudi, najmanje dva put, a ako je potrebno i više puta u godini vapnom obijeli, sve stijene jedan put na mjesec metlom ili ometačem omete, pod svaki tjedan jedan zut opere i oriba, prozore svaki dan suhom krpom obriše, a svakoga mjeseca jedan put dobro opere. Plahte, ponjave i jastučnice treba da svakih 14 dana, a slamu iz slamnjače svake godine dva put zamjeni.

Umre li tko u kući, to je treba sobu, u kojoj je pokojnik ležao, dobro provjetriti, stijene obijeliti, pod oprati i sve dobro očistiti. Slamu treba iz slamnjače izbaciti i svježom je zamjeniti, a perine dobro izlupati štapom i na suncu izvjetriti. Ostalu posteljinu treba u lugu oprati, jer se neke bolesti mogu dobiti, ako se samo u neočišćenoj postelji pokojnika spava.

Da se stan od dima sačuva, treba da ima svaka kuća dobar dimnjak, a peći imadu se tako urediti i omazati, da niti dima niti smrada od ugljena u sobu ne propuštaju. Za svaku, željeznu ili zemljanu peć najbolje je ovo mazilo: uzmi na prah stučene cigle i okujine (onoga željeznoga trusa što odpada, kad se željezo kuje) i to od svakoga kilograma, pridaj tomu toliko vode, da ta smjesa postane gusta kao tijesto, pa tim zamaši pukotine peći. Ovo mazilo ne propušta dima, niti se lupi, pa ma se peć kako razgrijala.

Najbolji je lijek proti kućnome gadu: buhama, stjenicama, žoharima, muhama itd., prava čistoća u kući. Tko pak hoće i može novac izdati, neka si kupi perzijskog praška, a još je bolji dalmatinski, koji se u dućanima i ljekarnama prodaje.

Stjenice tamane se vodom, u kojoj se je kuhalo drvo od kvasije (dobije se u svakoj ljekarni) tako, da se svaka postelja i ostalo pokućtvo, a ponajbolje njegove pukotine, isperu po više puta tom vodom; ili se pak nataru običnim uljem, u kom je ležao čist bakren novac tako dugo, da je ulje pozelenilo.

Muhe se truju ovako: Zamoči krpu u vodu, kojoj se je kuhala kvasija, i pospi ju malo šećerom. Sve muhe, koje piju, poginu, čovjeku pak ovo ne škodi. Gdje pak ostatci jela u sobi ne zaostaju, tamo nema ni muha.

Ovako se pak tamane žohari: Uzmi lonac i postavi ga u večer na pod, gdje ima najviše žohara, a oko lonca metni toliko krpa, da žohari mogu po njima u lonac. U lonac metni luka, a preko lonca položi 3—4 drvca. Žohari će doći na drvca, a odavde u lonac, iz koga ne mogu izaći. Dobro je takodjer, ako se zatvoren kišobran nasloni o zid ili koju drugu stvar držalom u vis. Žohari će se popeti na kišobran i u njem se sakriti. Svakoga jutra iznesi kišobran, otvori ga na snijegu, ako ga ima, a žohari će na snijegu poginuti. Dobro je držati i ježa u kuhinji, jer on marljivo tamani žohare i svaki gad.

Zrak u sobi se kvari disanjem. Mi izdišemo ugljikovo kiselinu, koja je zdravlju jako škodljiva. Boravi ili spava li mnogo ljudi u zatvorenoj sobi, iskvari se disanjem sav zrak, a onaj zrak, što se izdiše, ne valja više za disanje. Dodjemo li u jutro u sobu ne prozračenu, gdje je spavalo više ljudi, osjetimo odmah velik smrad.

Neki nerazumni ljudi, naročito na selu drže u svojim stanovima kiselo zelje, repu, krumpir, kokoši, praščiće, pače i teliće, što sve jako kvari zrak. A ružno je i nedostojno po čovjeka, da trpi takvu nečistoću i smrad u svom stanu, da svoj stan pretvara u staju. Ljudi stanujući u sobama, gdje je zrak tako okužen i koje se ne zrače, jesu žuti, boli ih često glava, oči su im tamne djeca žuta i kržljava, a ne znadu jadni od česa, te krive moru, vještice i Bog ti ga znaj, što sve ne. Gdje su god ljudi pametniji i naprednji nema toga, već drže svinje u svinjcima, zelje i repu u toplim komorama itd.

U blizini stana ne smije biti močvara, kaljuža, gnojnice, ni ikakva smrada, jer sve to kvari, okužuje i zasmraduje zrak oko kuće i u njoj.

Bilo je to u zimi u nekom selu blizu Drave. Seljak Ivan Šarić spremi se neke večeri na počinak. Kad mu gospodarica spremi dvoje djece u postelju, donese veliku zdjelu žeravice, da im bude toplije i legne i ona. Sutra dan dodje k Šariću susjed nadje njega, ženu i djecu mrtvu. Neuki svijet stao je govoriti, da ih je mora zadavila. A što ih je zadavilo? Usmrti ih ugljikova kiselina t. j. neki plin, što izžaruje iz živog ugljena. Jer nije bilo propuhe, razvila se je iz žeravice ugljikova kiselina, koja je zadušila Šarićeve.

A prije nekoliko godina dogodilo se u Zagrebu nešto slično. Bilo je to na poklade. Neki stolar ode na večer k svome susjedu na razgovor, a ženi reče da dodje za njim kad uspava djecu. Djeca usnu, žena metne mokar jastuk k peći, da se osuši, te ide za mužem. Peć bijaše vruća, jastuk se osuši i napokon zapali. Soba se napuni dimom i ugljikovom kiselinom. Roditelji se vrate kući i nadju na svoju veliku žalost djecu već mrtvu.

U sobu se ne smije nositi žeravica, niti se smiju blizu peći metati stvari, koje bi se mogle upaliti, jer se već mnogo ljudi zadušilo na taj način.

Šta treba činiti, da nam bude u stanu uvijek čist zrak? Da bude zrak u sobama uvijek čist i svjež, treba zimi i ljeti u jutro, poslje objeda i pod večer prozore i vrata otvoriti, da se soba dobro provjetri i sav nečisti zrak iz sobe iztjera, a svjež u nju udje. U ljetu treba, da su neki prozori sav dan otvoreni.

Nekoji ljudi misle, da se i kadenjem čisti zrak. Kadile se sobe čim mu drago, to se svjež zrak ne može tim nadoknaditi, već se samo neugodna duha uništi. Najbolje domaće kadilo je jak ocat (sirće), koji se razlije na razbijeljeno željezo, jer ocetna para okuženost zraka uništi. Dobra je i zato sirova kava, koja se na prašak stuče i nasipa na žeravicu, pa i borovica. Da se otstrani iz sobe neugodan miris, treba zapaliti suhe kore (lupina) od jabuka.

Zašto treba da je stan svjetao? Stan treba da je zato svjetao, jer bez svjetla nema pravoga zdravlja. Uznici, rudari i oni ljudi, koji stanuju u mračnim

sobama, jesu blijedi i slabi. Lišće, ribe, ptice i druge životinje jesu na dolnjoj strani, kamo ne može svjetlo toliko dopirati, bledje, dočim su na gornjoj strani življe boje. Biljka, koju je korov obrasao, zaduši se, jer nema potrebna svjetla. Klice su krumpira u tamnoj pivnici blijede, a okrenute su k prozorčiću, na koji nešta svijetla dolazi. Osim toga u svjetloj se sobi lagl'je obavlja svaki posao.

Da budu sobe dovoljno svijetle, mora da bude kuća obrnuta pročeljem na jug. Sa sjevera neka bude kuća što bolje zaklonjena drvećem ili brdom. Prozori treba da su metar i pol visoki, a oko sedam decimetara široki. S toga je neophodno potrebno, da se svi premaleni prozori po našim selima povećaju.

Iskusna domaćica.

Lepota starinskog veza u Dalmaciji.

Bazari u Dalmaciji, naročito u većim varošima kao što su Split Dubrovnik, Šibenik i Kotor, nisu samo mesta, gde gradjani namiruju svoje dnevne potrebe, već su tu u neku ruku stalne izložbe naših narodnih nošnja, bogatih narodnih vezova i uopšte narodne umetnosti. U malo kojem kraju naše zemlje narod još uvek gaji starinski vez, čuva svoju tradiciju i ne da »modernom« da je uništi, pokopa kao u Dalmaciji, t. j. u njenom zagorskom delu.

Život našeg naroda razvijen je u duhu visoke umetnosti. Narodna pesma, narodna pripovetka, poslovice, a u tom redu narodni vez, prestavljaju umetnost prvoga reda. Naš vez može se ubrojiti medju najlepše estetske ukrase, što ih je ljudska ruka izradila.

Ta lepota se susreće svugde: u Bukovnici, Ravnim Kotarima naših slavnih serdara Jankovića i Smiljanića, Kosovu i Petrovu Polju, Cetinjskoj Krajini, Zagori, Konavljima, Krivošijama kao i na ostrvima. Svuda su žene urešene kao proletne livade, a muškarci kao naši junaci iz pjesme. Blistaju sjajem, takme se sa cvećem. Kod njih je čista umetnička inspiracija. Tim našim neznanim narodnim umetnicima igla je pero, igla im je kičica. One pišu i stvaraju stilizirajući bilje, cveće i životinje, sve harmonički, bez štampanih uzoraka rešavaju svoje vlastite, samonikle matematičke i geometrijske probleme.

Vezovi se u glavnom dele: u šarene i bele. Šareni su pretežno u kopnenom delu, a beli na ostrvima. Šareni su vezovi različiti i prema predelima imaju svoj lokalni karakter. Po vezu se razlikuje selo od sela: u kršu i kamenu bez zagasitih boja, gušći, puniji; a u ravninama boje su življe, veselije, svetlije. Po vezu se zna ko je u veselju, ko u tuzi, ko je starešinka ko sluga, razlikuje se muškarac oženjen od momka, djevojka od udate žene, udovice i stare djevojke. Ta se simbolika postiže samo travnim bojenjem. Ali kako, na žalost, taj način bojenja propada malo po malo, tako se i ta simbolika gubi. Čak i duševno raspoloženje može se pročitati iz ženskoga veza. Sve je tamo napisano. U rukama tužne vezilje i igla plače. Tužna žena ne unosi u svoj vez sjaj i čar vedrine, nego tužne i tamne ornamente.

Najlepši vez je u Dalmaciji u Bukovnici i Ravnim Kotarima, gde narodna etika još cvate, gde se gusle još čuju i poštuju. Osobito se ističe svileni šareni vez na muškim jačermama. Taj je vez složen slobodno. To su pravi mozaici od komada šarenoga sukna, po kome se posle veze ornamenat najstarijega porekla i imaju sličnosti sa onima oko Prizrena. Dekorativnost tih vezova je od neobičnog efekta.

Naš narod, bez obzira na krajeve u kojima živi, bogate je fantazije. Mit, bajke, predrasude, sve to nalazi svoj izražaj i na ornamentu. Sve je prepuno nekog tajanstvenog simbolizma. Svaka šara, svaka vezilačka figura ima svoj tajni simbol, bilo proti zlu oku, bilo da navuče sreću na sebe. Šareni su vezovi, koji otkrivaju veselje i optimizam. Kad ornamenata nema, znači da je vezilja za čas zatvorila u svoje srce veselje života, da se opet povrati suncu i sjaju.

Starci i starice traže zagasite, tamne boje, a svetli ornamenat je svojina mladosti. Ljubav je ona snaga, koja traži ukras. Venčani su darovi najfiniji vezovi.

Maramica, koja se dariva o pirovanju, najlepši je vez na Primorju, jer su te maramice ljubavni darovi. I do boje tih maramica drže devojke mnogo. Tako zelena boja simbolički označuje nadu, modra vernost, crvena ljubav, a žuta mržnju. To su simboli ornamentalnoga izvora. Svi ti radovi, šareni i beli svi su po tehnici individualna svojina pojedinih vezilja.

Mnoge stare tehnike izumiru, ali u novije vreme radi se mnogo na tome da se one spasu i sačuvaju. Na tome rade razna ženska udruženja, starajući se da očuvaju narodnu umetnost u njenom cvetu, te da pobude kod našega sveta interes za to naše narodno blago, kome je zapretila ozbiljna opasnost, jer civilizacija i industrijalizacija uništavaju našu vekovnu narodnu kulturu, a u zamenu ništa ne daju. U tom pravcu naročito rade: Ženska udruga u Kninu, gdja Lj. Malešević u Kistanjama, S. Matavulj u Šibeniku, Obrtnička škola u Splitu, Ženska udruga u Cavtatu i drugi.

Jedna za ženu važna materija: Pamuk.

Pamuk dobijemo od pamučike, koja uspjeva u toplim krajevima osobito u Americi, Istočnoj Indiji, Kitaju, Egiptu, Italiji i dr. Iz cvijeta razvija se plod u obliku tobolca, koji je velik kao orah. Taj je tobolac pun sitnoga sjemenja a svako je sjeme obavito vunicom, koju zovemo pamukom. Kad plod dozrije, raspuca se tobolac, a pamuk proviruje iz glavice. Tad se glavice beru, sjemenje se izvadi i odijeli od pamuka, zatim se suši, u svježnje veže i u trgovinu šalje. U radionicama se zatim od pamuka naprede predja; od najslabije vrste priredjuje se vata.

Valjanost se pamuka prosudjuje po slijedećim svojstvima: 1) finoći (tankoći), 2) dužini, 3) boji, 4) sjaju, 5) opruživosti, 6) čvrstoći.

Pamuk komu su vlakna 3—4 cm duga, zove se dugovlasnim (langstapelig), kratkovlasnim (kurzstapelig), ako su vlakna 2—3 cm duga.

Prema tome, da li pamuk imade jedno ili više dobrih svojstva, odredjuje se mu valjanost. Pamuk »prima« vrste mora biti osobito čist, ne smije imati uzlove ili kakve druge nečistoće. Za trgovinu su osobito znamenite vrste pamuka američke i istočno indijske. Najizvrsniji od američkih vrsta pamuka je takozvani sea-islandski pamuk. Taj se odlikuje veoma dugim vlasom, osobitom finoćom, velikim čistoćom i svilenastim sjajem.

Istočno - indijski je pamuk kratkovlasat, nije svilenasta sjaja i obično je nečist. Od manje znamenitosti za svetsku trgovinu je egipatski i evropski pamuk. Potonji potječe iz Italije, Španije, Portugalske i Turske.

Tkanje pamuka bilo je kroz stoljeća jedino u rukama Hindostanaca. U srednjem i novom vijeku nosili su u Evropi vrlo malo pamučne robe, a i to malo su kupovali iz Indije i Kitaja. U Evropi počeli su doduše već u prvoj polovici 10. stoljeća španjolski Arapi tkati pamuk, kasnije u Mljecima i u Engleskoj. Ali se ovaj obrt slabo razvijao, dok nijesu u 18. stoljeću Englezi izumili strojeve za predenje i tkanje pamuka. Premda je Engleska morala dovoziti pamuk iz dalekih krajeva, pravila je ipak pamučnu robu tako jeftinu, da ju je mogla izvoziti u sam Kitaj i Indiju. Prije su se mogli pamukom odjevati samo bogatiji ljudi, a danas i najprostiji čovjek može nositi odijelo od pamuka.

Pamučno je odijelo jeftinije od lanenog. Obično je finije, mekše, u vrućini ne priječi isparivanja kože i čuva više od prehlade. Ali zato nije tako trajno kao laneno i po vremenu požuti.

Glatke su pamučne tkanine trajnije od unakrst tkanih. — Najznatnije su: Katun (pamučno platno) bijeli, bojadisani i uzorkovani. Upotrebljava se mnogo za haljine, prevlake i. t. d. Obično je stalne boje, stoga se može prati. Katuna mnogo proizvodi Češka, Moravska, Donja Austrija, Njemačka, Francuska, a osobito Engleska (Manchester).

Kaliko (calicot indien) finije su vrste katuna, isto tako **malinos.** Katun za podstavu je obično jednomanjast, vrlo jak, debeo i jako apretovan.

Chiffon (šifon) naliči na platno, bijele je boje imade širinu 82—115 cm. Iz tvornica dolazi vrlo mnogo vrsta. Upotrebljava se za rubeninu.

Shirtingn (širting) sličan je chiffonu, no često je širi i jače apretovan. Upotrebljava se takodje za rubeninu.

Nanking je gusta, jaka tkanina iz kitajskoga pamuka, žućkaste boje. Često se bojadiše žuto kakva tkanina od loša pamuka. Pravi nanking izgubi na svijetlu i zraku svoju prvobitnu boju, a bojadisani je zadrži. Platnu sličan je deblji **creton,** finiji **naturej** i vrlo fini **cambric** i **perkail. Oxford** je deblja pamučna tkanina, bijele boje, prugasta ili kockasta. Prave od njega košulje. **Julet** je hrapava tkanina, žućkaste, crvene ili modre boje, od koje se pravi posteljina.

Rips pokazuje uzdužne pruge postanu time, što jaku dvo-ili tro končanu predju gusto pokriva tanja utka. Upotrebljava se za prevlake za pokućtvo i. t. d.

Mouseline je laka poluprozirna tkanina. Mouselina imade raznomanjastih, često s utkanim uzorcima. Vrste muselina su **vapeur, zaphir, mull** ili **mollo,** ovaj je nježna, mekana tkanina bijele boje. Pravi francuski muselin se pravi u južnoj Francuskoj od vlakna koprive, koja daje duge i kao svila sjajne niti.

Druge nježne tkanine su **linon, batist, tull** ili **gaze.**

Organtin je jako apretovana pamučna tkanina, koja se upotrebljava za podstavu.

Unakrst tkane tkanine lako se poznaju po kosim, usporednim prugama, nijesu apretovane, lako se složu u bore.

Barhent, od kojega se pravi rubenina. **Molten** je debeo vrlo kosmat barhent.

Gradel, je nešto apretovan, obično ima izmjenice sjajne i mutne pruge, ali imade i kockaste i uzorkovane vrste (Damastgradel). Upotrebljava se za posteljno rublje, pokućstvo .

Satin, jako sjajna gusta tkanina, upotrebljiva se za cipele i t. d.

Uzorkovane pamučne tkanine jesu ubrusi, stolnjaci, ručnici, zatim pique, pokazuje često uzorke, kano da je nazrnčan. Od njega prave pokrivače, haljine, posteljno ruho i t. d. Ovamo spadaju i muselini s utkanim cvijećem, figurama i t. d., koji se upotrebljavaju kao tkanina za zastore.

Medju baršunaste pamučne tkanine spada **manchester** ili **obični pamučni baršun.** Dolazi iz Engleske (Manchester).

Lanenomu se platnu često primješa pamuk, da postane finije i jeftinije. Takovo platno nije dakako trajno kao čisto laneno. O toj prevari može se kućanica lako uvjeriti. Najprije mora malo tkaninu rukama trti, te ako je apretovana, isprati i posušiti. Laneno se platno osjeća hladnije, pamučno toplije. Laneno je vlakno sjajnije od pamučnoga. Ako raščehnemo komad platna, vidjet ćemo, da se pamuk raščehne pravilno i lako, a laneno se platno — ako možda nije pokvareno umjetnim bijeljenjem, — ne da čehati, ili ako se silom raščehne, ne kida se pravilno. Iz lanenog platna mogu se izvući duge niti, dok se pamučne lako kidaju. — Povećalom vidimo laneno vlakno kao upravnu okrúglu i glatku cijev; vlakno od konoplje deblje je, te ima mnogo uzlića, na kraju je poput viljuške rascjepano. — Pamučna vlakna ukazuju se kano plosnate zavijene cijevi. U razrijedjenoj sumpornoj kiselini rastopi se pamučno vlakno posve, a laneno se ne topi. — Ako komad platna namočimo u ulju, pa ga metnemo medju dva lista papira i dobro stisnemo, da izidje suvišno ulje, bit će platno prugasto, ako je pomješano s pamukom. Laneno je vlakno naime prozračno, a pamučno neprozračno. Metnemo li sad platno na kakvu krpu, laneno će vlakno biti tamnije od pamučnoga.

LISTAK

Što izjavljuju strane žene o našoj zemlji i o nama.

Početkom mjeseca septembra posjetila je našu zemlju uvažena engleskinja gospodja G. R. Taylor, profesorica na londonskom univerzitetu, u namjeri, da svoje godišnje praznike iskoristi za neposredno upoznavanje Jugoslavije. Posjetila je razne krajeve naše zemlje, zadržala se neko vrijeme u Bosni i Hercegovini, pa u Crnoj gori, a najduže, razumije se, u Dalmaciji, koju, kako ona kaže, smatra najozbiljnijim takmacem francuske i talijanske rivijere. O utiscima, koje gospodja Taylor nosi iz naše zemlje, dala je jednu izjavu dopisniku jednog zagrebačkog lista. Gdja Taylor izmedju ostaloga rekla je i ovo:

Kada sam se riješila da idem u Jugoslaviju, imala sam u vidu ne samo odmor nego i potrebe mojih slušalaca na londoskom univerzitetu, jer uslijed jezičnih teškoća nije baš lako dobiti neposredna obavještenja o vašoj zemlji. Posebno mi zadovoljivo čini i prisutnost moje djece na ovom putovanju, jer ja vjerujem u načela zajednice naroda, koja se najbolje propaguje putovanjem omladine, što omogoćuje dodir i upoznavanje. Konačno, tu je i moj lični nastavnički interes, jer je Cvijićevo djelo pobudilo veliko zanimanje medju studentima geografije na londonskom univerzitetu, a naročito medju onima, koji proučavaju odnos geografije jedne zemlje i njezine historije, a za što Jugoslavija služi kao jedinstveni primjer. Pošto je Cvijićevo djelo na francuskom, to jezik ne pretstavlja nikakvu teškoću, pa smo u stanju da ovu knjigu upotrebimo na našem univerzitetu kao tekst. Ova knjiga u ostalom služi kao uzor svima radnicima na ovom polju.

Ne osjećam potrebu da vam činim neke naročite komplimente — nastavila je gdja Taylor — ali kada je riječ o napretku vaše zemlje, mogu brez pretjeravanja reći, da su **rezultati dvanaestgodišnjeg rada i stvaranja više nego jasni u razvoju jugoslovenskih gradova i socijalnom unapredjenju zemlje.** Pogotovo kada se ima na umu da je na pr. tu, u najužoj Hercegovini, do pred nekoliko decenija gospodovala turska sila sa kojom se je onako sjajno hrvala i odhrvala kršćanska raja.

Prirodne ljepote Bosne i Hercegovine te Crne Gore, a osobito jugoslovenskog primorja, ostavljaju čovjeka bez riječi. U Dubrovniku sam našla kulminaciju svega što sam vidjela.

Ko bi htio da vidi grad Shakespearovog »Mletačkog trgovca«, treba da vidi **Dubrovnik, njegovu odličnu sačuvanu arhitekturu i neiskvareni pejsaž, što ga čini ozbiljnim konkurentom gradova na drugoj obali Jadrana.**

Jest Dubrovnik je apsolutna i nepokvarena ljepota, nad njim lebdi renesansa.

A pučanstvo, osobito seljački svijet u Bosni i okolici Dubrovnika, frapira svakog svom mirnošćom, učtivošću i čistoćom. Narodne nošnje pretstavljaju emporij nacijonalnog umijeća i ukusa, kojega još nikada nijesam vidjela ni u Evropi ni izvan nje.

Sa naučnog geografskog gledišta vaša zemlja pruža neiscrpno vrelo zanimivog materijala, koje leži u mnogovrstnosti tipova što je naravno najzdravija osnova razvitku naroda. Ova prednost skupa sa prednostima koje pružaju raznorodne kulture vaše zemlje, po mojem skromnom mišljenju postavljaju Jugoslaviju u red država budućnosti.

Odgovarajući na pitanje, kako englesko javno mišljenje gleda na današnju Jugoslaviju, gdja Taylor kaže:

Prosječni čovjek u Engleskoj pozna vrlo slabo ili nikako Jugoslaviju kao i Balkan uopće. Naprotiv **kod kulturnih ljudi, koji poznaju vaš narod i kulturu, mnogo je cijenjena žilavost i izdržljivost Jugoslovena, njihovi napori i žrtve za slobodu.**

Na tome počivaju britanske simpatije za vas. Posebno u Engleskoj se cijeni narod koji se brine sa svoj opstatak bez primjene boljševizma i musolinizma, ostajući veran svojim životnim principima i svome Kralju, završila je svoje izjave gdja Taylor.

*

U Beogradu je boravila koncem septembra poljska književnica i novinarka gospodja Halina Sjenicka. Ona je došla u našu zemlju samo iz velike ljubavi koju osjeća prema Jugoslaviji i Jugoslavenima. Došla je, da iz naše zemlje novinama, u kojima saradjuje pošalje nekoliko dopisa o našem narodu i njegovom životu. Ali kad se je jedanput našla kod nas utisci i opažanja toliko su se nagomilala, da je odustavila od pisanja članaka, nego je odlučila, da će napisati o Jugoslaviji čitavu jednu knjigu. Do sada je ona bila gotovo u svim evropskim državama, o kojima je u »Varšavskom kuriru«, literarnoj reviji »Tenči« pisala vrlo zanimive članke. Jedan beogradski list piše o gospodji Sjenickoj u glavnom ovo:

Za vrlo kratko vrijeme gdja Halina Sjenicka potpuno je savladala naš jezik, čime će joj u mnogome biti olakšan put kroz one krajeve naše zemlje koje još nije vidjela. Jugoslavija ju je pridobila naročito svom karakterističnim običajima koji su ponekud toliko slični običajima njene zemlje. Drvene crkvice na koje je nailazila u našim krajevima, sjećaju je na unijatske bogomolje u Poljskoj. Na svome putu kroz Crnu Goru zalazila je u kamene kuće i vidjela cijelo pokućanstvo i sav oskudni drveni namještaj svojih seljaka iz planinskih krajeva.

Istinito razumjevanje ima ona za muziku, za umjetnost. Za Južnu Srbiju i njene znamenitosti ostavila je najveći dio vremena. Sa našim slikarom g. Lj. Ivanovićem obići će Tetovo, Galičnik, još neka mjesta, a našim sredujevkovnim manastirima posvetiće ozbiljnu studiju. U Poljskoj postoji srednjevjekovna kultura, naročito ima literarnih spomenika, ali slikarskih djela skoro nema. Tek sad se pronalaze i pripisuju majstorima srednjeg vijeka. Ni u jednoj slovanskoj zemlji nije vidjela mozaik i freske naših manastira. Nigdje toliko pravog osjećanja i duše.

Sa rijedkim oduševljenjem ova simpatična žena govori o sveslovenstvu i mladoj, snažnoj slovenskoj rasi. Nije žalila truda da za prošlogodišnji sveslovenski sokolski zlet dodje u Beograd.

Najzad na ovom svom putu po Jugoslaviji gdja Halina Sjenicka upoznala je i jugoslovensku ženu. O njoj govori slobodno i rado. U Beogradu je bila u svima ustanovama koje je naša žena svojim trudom podigla. Svuda su je provele njene prijateljice i ona se istinski divi svemu što su naše žene postigle. — Ali moje je uverenje kaže simpatična Poljkinja, da kod vas samo starije dame rade vrlo mnogo, vrlo predano, istinski. Dok vaše mlade žene su suviše elegantne, su više sportski raspoložene da bi ih socijalni rad privlačio. Mislim da bi i one vojim radom i sposobnostima mnogo doprinesle da kod vas žena stekne veća prava nego što su ova koja ima. U Opštinskoj upravi pruža se ženi mogućnost da razvije svu svoju aktivnost. Tako u Poljskoj u rukama žena, nalazi se čitava socijalna higijena. To je jedno značajno i zahvalno polje koje ženu zove na akciju.

Veoma napredna u svim svojim idejama gdja Sjenicka ovako kaže o učešću žene u politici! — »Poljska je dala ženi puno politično pravo. Izjednačila je sa čovekom. Mi imamo vrlo sposobnih žena senatora i narodnih poslanika. Ali je moje lično mišljenje da politička aktivnost nije za ženu. Ja ne volim i ne odobravam ženi politički fanatizam. Za nju je najidealniji poziv, poziv socijalne radnice. Ljudima treba prepustiti politiku.«

*

Početkom oktobra boravila je u našoj zemlji grupa poljskih književnica i novinarki, koje su došle na poziv Jugoslavenskog narodnog ženskog saveza, a putu po Jugoslaviji, da upoznaju naše krajeve, naš narod i istankute naše javne radnike. Medju njima bila je i gospodja Halina Sjenicka, o kojoj smo već govorili gore više. Zatim je s tom grupom opet došla u Jugoslaviju i gospodja Zofija Nalkowska.

Zofija Nalkowska dobro je poznata po svoj drami »Kuća žena«, koja se svojedobno prikazivala u Zagrebu i u Ljubljani. Najnoviju njezinu dramu »Dan njegova povratka« preveo je na naš jezik prof. Benesić. Ona sada radi na tome, da bi se u Varšavi prikazivala jedna Krležina drama i veli, da će do toga doći u najskorije vrijeme. Gdja Nalkowska izabrana je pretsjednicom sindikata poljskih književnika i medju svojim kolegama uživa

BROJ 11-12. U LJUBLJANI, NOVEMBAR-DECEMBAR 1931. GOD. 6.

Prića o pjesmi.

Prolazio sam kroz šumu sa osjećajem dragog veselja. Iz one vruće pustinje tu mi je ugodan zrak. Lišće me blago gladi hladnoćom jutra, a suho lišće mekan pod šuštavi. Kroz granje i lišće vidim nebo, plavinu svijetlu i dragu. Hladna mi je i ugodna.

Na pragu kolibe od neoljuštenih hrastovih greda dočekala me bakica Išma. Lijepa babica zove me okom. Kako je blaga pogleda i lica!

— Jesi li bio?

— Jesam — odgovorim veselo i sretno.

Ona me poljubila.

— Pričaj — reče, kad sam sjeo na panj i popio jagodin sok.

Išao sam putem, kako si mi rekla. Prašina me je izjedala i sunce peklo. U daljini ugledam goru. Zelena, hladna šuma to je bila, vidio sam. Korake sam pospješio, da je dohvatim. Medju drvećem je dvor. Veliki psi nisu mi dali blizu. Ja sam čekao. Kneževi čuvari, uhode pitali su me češće. Dolazili su dvoru mnogi ljudi. To su bili pjevači. Knez je volio pjevanje i njih je puštao predase. — Ah, da ja znam pjevati! Odmah bi je mogao viditi! — Jedan pjevač je razapeo šator blizu. Ja sam mu se približio i molio ga da me uzme kao slugu. On me uzeo i snjim sam ušao u dvor. Oh, srce mi je kucalo. Hoću li je poznati? Jeli je ovdje? — Misli su mi vrvile.

Knez je sjedio na sagovima mrk, nezadovoljan. Pjevač je pjevao; ja sam mu držao harfu kad nije pjevao. Za zavjesom od teške svile opazim kosu, a zatim proviri glava. Od veselja htio sam da kriknem. To je bila ona. Pjevanje je bilo radi nje. Ja joj pokažem prsten oprezno. Ona je problijedila i gledala me radostno. Kad je prošla blizu mene dao sam joj listić. Napisao sam samo, želi li da je oslobodim. Ona je mahnula glavom — da!...

Pjevače drži dugo u dvoru, ali druge ljude, a ni sluge njihove, ne. — Trebalo bi znati pjevati...

Starica se zamislila. Mi smo mučali. Hladnoća šume pružala mi je uživanje. Šum me je blažio i ja sam slatko zaspao.

— Ja imam travu kojom se dobije krasan glas i dar pjevanja — reče bakica zamišljeno, tužno.

Ja skočim:

— Daj meni travu, ja ću pjevati!

— Nemogu — reče baka

— Zašto ne? Daj meni, ja ću spasiti Asmu —

Uhvatio sam je za ruku i gledao u oči. Bile su upućene daleko. Upitno sam je gledao.

— Četiri puta samo mogao bi zapjevati, pa onda umrijeti — reče zamišljeno i pogleda me tako u oči.

— Ja hoću da umrem zanju. Daj mi travu, bako, odmah... Draga bako...

— Pomisli dobro. Mlad si, a život je drag... Htio sam progovoriti, a ona mi zatvori rukom usta.

— Promišljaj do večeri, pa ćeš mi odgovoriti.

Ona je otišla u kuću. Ja sam legao u hlad pod veliki hrast, ali nisam spavao.

Uveče sam putovao. Magle su se spustile nad polja paljena cijeli dan suncem. Dva dana je trebalo putovati do šume sa dvorom. — Svud je bila pustoš.

U šumu sam došao drugoga dana u veče. Od uzbudjenja malo osjetim blagu hladnoću.

Legao sam umoran. Tijelo je počelo da uzimlje svoj udio i bez znanja volje. Prevladala je njegova potreba duševne virove. — Zečevi su izlazili na pašu. Malo me zanimalo njihovo smiješno gibanje, negda tako ugodno. Lija je prošla njihovim tragom. Nije se osvrtala na me.

Večerni život šume je počeo, ali ja ga pratio nisam.

Sanjao sam da me gledaju crne oči. Samo te oči sam vidio. Sve veće, veće — žarke...

Uplašim se i probudim

— Šta radiš ovdje? — pitao me čovječuljak čupav, malih oštrih očica kao ugljenčić. Puška mu je na ramenu i velik nož za pasom. Knežev stražar.

— Idem knezu da pjevam. —

Gledao me nepovjerljivo.

— Ko ti je dao taj prsten? —

— Darovala mi ga je jedna starica kad sam joj pjevao. — Lagao sam uzalud. Znao sam da je uzalud, jer je otišao bez riječi.

— Ili — ili — pomislio sam i zovem ga. Pitao sam ga razne stvari. Sjeli smo pod veliko deblo. Vjeverice su se po ogromnim, hrapavim deblima penjale kao po hridinama. — On me gledao lukavo.

Dok je sjedao istrgnem mu nož iza pasa.

— Ako se makneš prerezaću ti grlo! —

Zapanjio se, ali za čas. Bio je odvažan. Ja sam oklijevao. Njegove su me oči žegle oduzimale mi svijest.

Strelovito se bacio na me, ali slučaj samo mu je donio smrt. Pružio sam nesvjesno nož predase, ne u namjeri da ga ubijem i on si nataknuo. Udario je u neku strašnu dreku. Začepio sam mu usta.

Ubio sam, tražio sam odmah opravdanje za taj čin. Ono mi se podavalo samo, ali ga moja savjest teško prihvaćala. Misli su mi bile na tome. Znao sam da će mi noći biti teške. Ali me jedna misao ohrabrila, misao na Nju. To me je pokrenulo i išao sam življe prema dvoru.

Prijavio sam se kao najbolji pjevač na svijetu, premda moje pjevanje još niko nije čuo. Ali sigurnost, da ću zapjevati kao niko do sada bila je nepokolebiva.

Knez me je odmah pozvao predase. Ona još nije bila tu.

— Zapjevaj, da mi razveseliš jedno biće. Ako ti uspije nagradiću te kraljevski. Učiniću te sretnim. — On je udario u zlatni gong. Odmah zatim ona je je ušla. U svijetlu šarenih prozora bila je neobično lijepa. Lice neopisivo nježno. — Prepoznala me. Knez je nije gledao. Na njegovo mrko crno lice pala je tama. On se bojao da je gleda. I ja sam osjetio, da mi je vrlo daleko. Taj raskoš, ta okolina je za nju. Zar ću joj ja to moći dati?

Činilo mi se da sam u raju. Zidovi iskićeni rezbarijama, visoki krasni prozori i veoma visok strok sa kupolom.

— Pjevaj! reče knez.

Njezine i moje oči su se sastale. Meni se činilo da me miluju vrlo — vrlo drago.

Pjevao sam:

Život je bujan kao duša.
Ljubav je u njemu svjetlost.
Nikada nećeš je imati,
Ako joj ne daješ život.
Silom je imati nećeš,
Jer ona je slobodna,
Ona je različna,
Kao život

— — — — — — — — — — —

Mojemu glasu se nisam čudio. Duša mi je kliktala, digla se i lebdila. Vidio sam joj samo oči crne, velike i moje. Život moj je prelazio u pjesmu. Lagano se rasplinjavao, osjećao sam.

Knez me je ispočetka gledao začudjeno, onda ushićeno, pa je zaplakao i zaspao (to mi je ona kasnije pričala). Kad sam prestao pjevati knez i čuvari su spavali.

Mi smo kao kraljevi izašli pod zaštitom pjesme.

U deblu velikom spojenom sa drugim deblima mi smo proveli noć. Potjera bijesna dvaput je prošla kraj nas. Cijeli dan smo ostali tu gladni i žedni. Kad je noć pala išli smo oprezno dalje.

Sretni smo bili ja, bakica i ona. U svijetlu njezinih oči gubio sam sebe. Ona me je gledala. Ljubav je lagano krilima pokrila mene i nju. Želio sam da se bacim na travu, da kličem od radosti: osjetio sam ljubav. Raskošna njezina punoća i velika blagost pogleda opijala me silno. Bakica se smješila. Znala je da tako mora da bude. Ostavila nas je same.

Gledao sam je dugo. I ona je mene gledala. Približio sam se pijan od ljubavi. Dodir njezina tijela bio je jak kao miris ruže što zbunjuje. Usne smo brzo spojili i nismo znali za svijet.

— Hoćeš li da ti zapjevam, o ljubavi moja? Polovicu života staviću pred noge tvoje — reci! —

Zapjevao sam:

U ljubavi tvojoj ja nestati želim,
Ti mi je daješ dragu.
U svijetu to samo vrijedno mi je,
Ja samo ljubiti želim
U ljubavi ljudima sreća,
Nje samo u svijetu nema
Ti mi daješ dragu.
Ja davaću je svijetu,
Za nju je vrijedno mrijet...

— — — — — — — — — — —

Moj život je ulazio u pjesmu. Ona me ljubila dok sam pjevao.

U šumi je veselo. Ptičice prolaze k nama i pjevaju dugo. Vjeverice se veru i po krovu naše kolibe. Košuta, medo i drugi dolaze pa se proviruju iza stabala. — Gledaju našu sreću: čedo malo, plavo kao pjesma. Od sreće ne mislim na život što mi izmiče kroz pjesmu.

Ta živjeti je dosta dok si mlad...

Putovao sam dugo kroz šumu, dok nisam ugledao daleki grad. Tornjevi i dimnjaci penju se visoko. Dim se slegao nadanj plav i otrovan kao magle močvara; prašina i buka.

Ljudi oponašaju mrave. Ugodno je tu za neke. — Prolazio sam kroz siromašni dio grada. Na vratima kuća stajale su veoma zlobne žene. Čekaju prigodu da nabruse jezik. Djeca prljava i mršava valjaju se po prašini i smradu. Češće sam naišao na krčme sa odvratnim smradom. U njima siromaki utapaju svoje siromaštvo, kao da neznaju da će ga opet kod kuće naći. Bogataši, koji su im odrli kožu, projure brzo u sjajnim kočijama da ne opaze toga.

Pred jednom kućom hrpa pokućstva. Blijeda žena stiska dijete na grudi. Malena djevojčica stisla joj se plašljivo u krilo. Gledaju uplašeno fino obričenog debeljka što surovo, nestrpljivo zapovijeda radnicima.

U očima žene bila je tužna sudbina.

Ja sam se zaustavio i gledao sam. — Prolazilo je mnogo ljudi. Rijetki su letimice pogledali na ovo nevolju. Svake je državo naravnim da se tjera za svoje novce.

Sjetioo sam se Asme i bolesnog mi djeteta. Htio sam od uzbrudenja da navalim na debeljka krpelja. Pristupim ženi, ali nisam znao što da kažem.

Opsujem debeljka.

Svi su me začudjeno gledali. Djevojčica se stisnula još jače uz majku. Žena me plašljivo pogledala. Debeljko je postao suroviji, a mene je bjesno pogledavao.

— Ja ću vam pomoći — rečem ženi.

Bezizražajno me gledala: »Zar i gospoda znadu i pomoći?« — Poživinčili su vas, pomislim.

Pogladim djevojčicu da stečem povjerenje. Uzmem je blago za ruku i stanem na kraj pločnika pun samilosnog uzbudjenja.

Zapjevao sam:

O ljudi, ljudi zvjeri ljute...

— — — — — — — — — — —

Pjevao sam o patnji slabih, o ljubavi o sili.

Pjevao sam dugo — dugo. Čuo sam samo sebe. Šešir mi je stajao u rukama djevojčice.

Ljudi su začudo razumili i davali su novac.

Žena je došla uzame i udivljeno me gledala. Gomila svjetine je stajala nijemo predamnom. Neki su plakali, neki su skidali sve sa sebe i bacali pred djevojčicu.

A moj život je nestajao u pjesmi...

Svjetina je zakrčila promet. Šešir je bio pun novaca i velika hrpa pored njega. Bilo je odjeće i zlata. Ja sam se neopaženo uklonio. Ova bijeda, koju sam uklonio raznježila me, i ja sam želio da što prije dodjem do moje kuće do mog bolesnog djeteta.

Liječnika sam našao brzo.

Jurili smo u kolima kroz lijepu krajinu. Zapad sunca obojio je sjetno, ozbiljno. — Sunce zapada kao i moj život. — Tuga se spustila na me.

Tamno je bilo kad smo došli kolibi od neoljuštene hrastovine. Bakica je izašla pred nas zabrinuta. Požurio sam se unutra.

Asma je bila uz dijete. Uplašio sam se kod sam ga vidio. Zaklopljene su drage očice, lice je blijedo. Nije dobro. Očaj me obuzeo. Nisam imao mira. Kad je lijekar otišao nisam ga pitao ništa, ali sam znao da je zlo. Mi smo plakali. Gušio sam suze, pritiskao živce radi nje. Asma je lomila ruke nemirna. Njezine oči gledale su me svukud tražeći pomoć: od bakice, od mene i od svakog predmeta u kući

Lijepa naša mačka penjala se na posteljicu umiljavajući se oko miljenčeta. I nju je Asma, moleći, gledala kao da joj može pomoći. — Ja sam u teškoj boli morao da je tješim.

Disao je teško. Obraščići mali, bucmati bili su sada crveni. Meke, male, valjkaste ruke bile su vruće.

Tu je moja ljubav, ona umire.

Dugo smo ga gledali u strahu očekujući.

Najednom je progledao. Plave njegove oči otvorile su mi raj. Bile su mutne, bolesne. Kako tužno su gledale. — Zar odlazi? Da nije to zadnji pogled? — Osjetio sam da je sudbina odlučena. — O, smrti, zar želiš žrtvu? — Pa uzmi mene. Možda želiš moju pjesmu, moju zadnju pjesmu?

U taj čas su me gledale drage oči, Je li to mole spas. Meni se učinilo da mi govore: »Zapjevaj!«

Asma me gledala sa očima plašljive košute. Plašljivo nježno sa trepnjom, zebnjom u srcu što sam je ja osjetio i suzama ona me stane ljubiti. Ja sam to shvatio kao molbu. Ja moram pjevati. Ja se moram žrtvovati, moram. Poljubio sam Asmu. Uzeo sam njezinu i djetinju ruku i zapjevao sam četvrti put:

Oh, dragi, oh život moj,
Ja pjevam tebi zadnji pjev...
Ti živi!
Sunce si ti
Na mračnoj stazi.
Razlićeš sreću, vidim...
Ja moram otići,
Ja moram...
Život je bez tebe pustoš
Život ti dajem
Z bogom...

V. Kaleb.

Istarska mati.

„Zimsko sunce", drama iz istarskog života koju je napisao g. Viktor Car Emin, davala se je u zagrebačkom kazalištu već nekoliko puta s vrlo velikim uspijehom pred brojnom publikom. Jednoj nedavnoj predstavi prisustvovao je i sam pisac g. Viktor Car Emin, te je pred zastorom, prije početka predstave održao govor, u kojem je rekao ovo, što niže donašamo. Riječi g. Cara, kojima je prikazao stradanje i bol naše istarske žene na jedan tako dirljiv i topao način, obuzele su srca svih slušalaca, koji su ostali vidljivo potreseni nad tužnom sudbinom istarske žene, koja na sebi nosi svu težinu križa i tragedije koju je kob dosudila onoj našoj zarobljenoj zemlji.

Kad je već tako došlo, i ja se evo, kao nekim čudom našao na ovom mjestu, dopustite mi, da vas iznajprije od srca pozdravim, sve. Kad sam prije dvije godine ostavljao svoj zavičaj, gdje sam proveo tolike uistini jedino vrijedne godine, moji su mi ondje naredili, da ponesem njihov pozdrav svima, koji ih još nisu zaboravili. Zagreb naš bijeli grad nije zaboravio. Zagreb pamti, a i oni naši tamo pamte, što je sve ovaj lijepi grad značio u borbama njihovim starim, kakav oslon, kakvo je uporište on njima bio. Danas je Zagreb mnogim našima više negoli oslon, više negoli uporište: Zagreb znači danas za hiljade naših — krov, pod koji mogu, da sklonu svoju glavu, da ih tudji mraz ni led ne bije. A to se sve zna i pamti, — i meni je milo, drage gospodje i braćo Zagrebčani, te vam iz kraja, gdje se za našu majčinu, hrvatsku i slovensku riječ trpi i umire, nosim mnogo, mnogo toplih pozdrava i osjećaja usrdne i vječite harnosti.

Posebno pak hvalu dugujem ja vama na dobroti, što je ovome mome »Zimskom suncu« iskazujete i danas, poslije punih 29 godina.

Znam ja, da biste i vi voljeli gledati na njegovu mjestu jedno sunce žarče, svjetlije, veselije, bez ijednog oblačka, bez ijedne maglice. I ja bih — — a kad tamo, ne mogu vam reći, kako mi je katkada teško, naročito sada pod jesen, kad moram sa Sušaka da gledam sunce, gdje se pomalo priklanja Učki, blijedo, beskrvno, mrtvo, kao da je u agoniji... premda je meni i u takvom trenutku misao na smrt daleka. Agonija još ne znači kraj, a i moji ljudi pod Učkom lijepo vele: dokle je duša u tele — ni straha!

Á duša — ona naša — onuda je, hvala Bogu, još uvijek živa.

A ko nam je čuva?

Kad je lani naša vrijedna »Matica hrvatskih kazališnih dobrovoljaca« stresla nešto prašine o ovoga moga »Zimskog sunca«, ja sam ih upozorio na jedno nevidljivo lice, što se od početka do kraja onoga moga skromnoga djela povlači kroz svu radnju: Majka!... Davno je, te je zemlja krije, ali njezina se sjena svedj osjeća, kao da prisutnosti svojom dominira svoju djecu, ono četvero braće. I mrtvi govore: u onoj našoj zemlji tamo kroz svaki list, kroz svaki kamen.

Kako le je ona nevidljiva mati ušla u moju radnju, ne bih umio da kažem. Vjerovatno — onako — sama od sebe. Ja sam naime već u djetinjstvu gledao na poznate mi majke, kao na neko središte, oko kojega se je kretao sav onaj uski svijet moga malога sela na moru. Osim toga mene je uvijek diralo gledati naše majke, kojima je život bio oduvijek neizmjerno težak. Muž na moru, negdje daleko, u doba jedra nije se mjesece i godine znalo gdje, a kuća i sav onaj tvrdi kamen oko nje, i — što je najglavnije — djeca, na ledjima žene, — majke. Dok ima još nekoliko nade, da je muž vani živ — još nekako, ali kad stigne glas, da ga je odnio val ili more inače kako progutalo, onda se neboga žena još jače zgrbi, kao da je na nju pao neki nov nevidljiv teret. I ja se sjećam, kako je ono u takve dane bivalo uveče. Tek što bi na Zdravu Mariju zakucalo zvono, i selo moje malo utihnulo u molitvi, odjeknuo bi nad večernjim sjenama bol njezin neizmjerni. Nije to bilo neko naučeno, obligatno, udovičko naricanje, već je to bio razgovor, što ga je ona nevoljnica sada na krilima našeg rodjenog zvona vodila sa svojim mrtvim drugom. A refrain te pjesme žalostinke uvijek isti: Što ću ja sada, nemila sirota, z ovemi malemi granči-

cami ograjena? Kamo ću se je uteći, kad niman nigdir nijednoga, ako ne tuju tujicu?

Potom bi došao dan, kad bi mati, onome istome moru, što joj je progutalo muža, odvela i sina; dvanaest-trinaestgodišnje nejako dijete. Vidim ih, kako idu pred zoru, po mraku sami: ona s njegovim siromašnom opremom na ledjima, on s kakvim svežnjićem u ruci Dječak šuti, a i ona, kad otvori usta, nema na njima drugo, osim jedne plačne molbe: nek se čuva, a ona će moliti zanj našu »lepu Majku Božju!« Zna mati, što ga čeka na brodu, ali za sreću, zna sve. U ono vrijeme mali od foguna bio je na jedrenjaku izvan svakog zakona, bijelo roblje, stvar koji je svaki na brodu mogao bez milosti da gura, bije, zlostavlja. Od svega toga mati je malo što znala... imala je vjeru u ljude, u srce, u milost, u sve je vjerovala, samo ne u more; otuda njezin strah, vječite strepnje po danu i noći. Ja sam sve to gledao i slušao, a kako je od četrnaest porodica našeg maloga sela bilo u mojem djetinstvu do dvanaest udova, i gotovo toliko rastuženih majka, meni se je njihova crna žalost već izrana usjekla duboko u dušu, i ja je nosim u sebi kao neku svetinju.

Nego i dalje od mora, do Soče i Postojne, na gornjem toku Raše i Mirne, i više na Kraškoj goliјeti imala je naša mati kroz vijekove da nosi velik, često i nerazmjeran dio tereta kućnog. U mletačkoj Istri mušku su snagu pribijali na galije, pa je i tu sva briga domaćeg ognjišta padala na ženu. Jedinu dobro u tim donjim krajevima: zdrava i podatna zemlja, dok je gore na Krasu nije na mjestima bilo ni za lijek. Trebalo ju je prenositi od druguda, u vrećama, koje su takodjer padale majci na ledja. I sve bi dobro bilo, kad ne bi ona zemlja imala svoje stare, elementarne dušmane, kad je ne bi gotovo redovno bio grad, suša i nerodica!

Bolje nije ni u ravninama, gdje zle godine vuku sa sobom i krvopiju iz tudjinskog gradića, a kuda on prodje — propast gotova. A djeca traže hljeba, i mati mora da se kida i ubija, da iz ništa stvori nešto, čime će da ih okrijepi

Naša je istarska mati velik junak — naš najveći junak...

Tako bijaše oduvijek, i u dane one, kad nam se već počelo bilo i sunce da smiješi, kad smo svi držali, da je već i zakucalo na naša vrata...

A takva je ona i danas — još u daleko pojačanoj mjeri. Iza strahovitog kataklizma, koji nam je poharao svu našu muku, oborio u prah sve naše, Bog sam zna s kolikim žrtvama stečene narodne tekovine, poklopio ili raspršio najbolje naše pregaoce, ona je nad tolikim ruševinama ostala gotovo sama: sred plamena i dima, bijena ruglom dušmanskim, uprskana krvlju djece svoje rodjene Sama je ostala naša istarska Nioba sa svojim najmladjima, da do kraja izvrši svoj najviši, zavjetni poziv: da nam očuva živu dušu onoga našega kraja. I tako je došlo, da je historija odabrala jedno nježno materinsko srce, da bude kao valobran, o koji će se razbijati svi pokušaji, da se iskonska duša one naše lijepe zemlje od nas odtudji.

Dok vi, mile gospodje i braćo, slušate ovo moje pričanje, misli vaše same od sebe lete k junačkim majkama naših mučenika. Njih se ja neću da dotaknem. Odviše su uzvišene. a sile moje odveć skromne, da bi im u nekoliko riječi mogao da odam ono, što im svi mi dugujemo već na kraju svoje Golgote... Jedna mati heroja Bidovca, ovih je dana izdahnula. Uostalom one su naše Svetice, dok su ostale ili zavučene u sjenu svojih i naših dragih, ubojitim zrnom otkinutih grančica, ili su pogledom uprte u prazno — u daljinu, gdje im djeca na robiji ginu bez sunca, bez pomoći Ne, njihova se bola neću da dotaknem.

U ovaj mah ja gledam samo nju, onu, koja je već na putu, da im se približi, da ih stigne.

S trudom se penje. Katkada padne pod bremenom, jer je opet sve na njoj. Muž je ili mrtav ili u progonstvu, na robiji ili na otocima. Možda je i blizu, na polju, naslonjen o motiku. Pogled mu je uprt u ledinu očajan, beznadan. I gorko se pita: Kakva mi korist od svega, kad je sva moja muka za drugoga! I kao zaslijepljen nekom mržnjom, srdžbom, tresne motikom u kraj! Uto dodje ona, pokaže rukom na najmladje, gladne, i otac se kao upokoren lati opet za motiku i zarije u rodjenu grudu. Jest ali prva briga kako će se onaj i onako tanak kraj povezati s onim drugim, kratkim, pada na nju.

I onda — svaki dan po koja nova zabrana. Tako je došlo, da djeca ne smiju više ni na ulici govoriti hrvatski. Još im je došlo, da na sebe navuku nekakvu crnu odoru. Djeca se nećkaju, mati ih miri, ali u duši joj je neizrecivo teško, kad pomišlja na njihova oca, koji je negda bio soko, čovjek narodnjak. Što će on, ako sazna?

Ponekad dodje dijete iz škole i priča, kako je učitelj s velikom mržnjom govorio o Hrvatima i o Jugoslaviji. Mati bi htjela, da to pred malim ublaži, popravi, ali dijete bi u nepameti, ludosti svojoj moglo, da to izbrblja — te onda zlo i gore. Nije druge, negoli dušu u se i pričekati, tražiti druge putiće, da se mu dodje do srca, a da ono to i ne opazi. Tako dok je dijete još maleno. Kadapak malo poodraste — nove muke. Tada mora mati, da ga na svakom koraku uspreže, da mu se ne bi što izmaklo, dok naposljedtku dječaku sve to ne dodija, te ne izidje pred majku sa željom, da bi htio ovamo preko. Mati opominje. Iznosi primjere, da dokaže, kako je prognaniku teško svuda i svagda. Da zna, iznjela bi mu ono, što je o tome kazao njihov najveći pjesnik Alighieri, koga su takodjer prognali:

Tu proverai si come sa di sale
Lo pane altrui — — — —

Kušat ćeš, kako je tudji hljebac slan i kako je teško onome. koji mora po tudjim stubama da se vere. Sve je to ona sažela u dvije narodne riječi naše: — Oj dome domiću, ni mi ga nada te...

Ne koristi! Djeca hoće da idu.

Najprije muškići.

Mati ih ispraćuje. Na granici još jednom pruži ruke, kao da bi htjela da ih zadrži. Djeca plaču za majkom, ali idu...

Pa — jednog dana se javi i sestrica: i ona bi rada preko.

— I ti?... drhtne mati.

Teško je objasniti, otkuda djeci onolika slatka želja i žudnja za ovim krajem. Mati to osjeća i — ne protivi se. Na rastanku se mati i kći šuteći ljube, dok im u srcima tužno romoni daleka, pradjedovska pjesma... U srcu majke:

— Dobar put ti Bog daj! — Kada prideš, kćerko, — V ono tuje selo — Ti ćeš se nasmijat — Al nećeš veselo...«

U srcu hćeri:

— Odhajam od tebe! — Mila majko moja — Pul tebe ostavljam — Sva vesela moja... Mala ode a mati — ostaje sa strahovitom misli u potresenom mozgu: Što će biti, ako ono dijete, da Bog ne da — oboli, a granica, pakosna i krvava, ne da preko? I s tim se bolnim ubodom vraća kući i više neće naći

mira. Svakoj su majci daleka djeca najbližja, a kako da ne budu njoj?

I dodje dan, kad se opet krene ne pitajte otkuda: dali od strane puljske, porečke pazinske ili buzetske — svejedno. Htjela bi od ispod Trsata do kobne mreže na granici, da vidi djecu, da čuje, kako im je, dali su složni, snošljivi, jedni drugima dobri, dali su drugoj braći toliko teški, ako jesu, majčino bi srce već našlo riječ, da ih opravda...

Uveče se vraćala Sreo sam je na cesti onkraj Opatije. Crno joj ruho sve puno prašine, lice ispaćeno, oči silno nabuhle, a na usnama onaj boni osmijeh, kojim rezignirana mati prima od Boga svako iskušenje. Znao sam pošto je otišla.

— Pa jeste li ih vidjeli? — upitam.

— Upravo su prilazili k žici, k meni, dičica moja Božja, a — — —

Nije mogla s njima da govori, jer ju je uto trgnuo za rukav jedan njihov crni i odvukao natrag.

— Poderao mi rukav, evo —

Niz ruku visjela joj je crna krpa, što je otkrivala dvije vrlo suhe i drobne kosti i nešto bijedne, namežurane kože. No mati nije mislila na sebe:

— Htjela sam, da ih pitam: kako će im ove zime? Svi vele, da će biti oštra...

To je, što je muči. I kao da se pod težinom toga pitanja još jače zgrbila, podje naprijed, u mrak.

Gdje će stati?

Ima, mile gospodje, i draga braćo, u blizini Barbana, uz cestu, što vodi iz Opatije u Pulu, humak jedan, što se od davnine zove — Jauk.

Onamo su, kako predaja kaže, u velikoj nesreći polazile žene, da se istuže, isplaču. — Na tome humku i ona je naša mati spustila suzu, i bi joj lakše. A i neka blaga utjeha silazila joj je u dušu, kad je malo poslije stala pred kućom, malo već naherenom, ali punom lijepih uspomena. To je negda bila škola, a nosila je ime naših narodnih svetaca. Zna ona naša mati, čijom je ljubavi sagradjena on nijema škola i tolike druge u zemlji, i već dok je gleda. raste u njoj uvjerenje, da je ona stara zagrebačka ljubav još uvijek živa, i da će na njoj, kao sirote na suncu, moći i njena djeca još da griju...

I nešto smirenija, potresujući umorno onim bijednim okrajkom na poderanom rukavu, naša neboga nastavlja svoj trnoviti svoj križni put...

Viktor Car Emin.

Žena u prošlosti i sadašnjosti.

Naravno za gornju temu trebalo bi napisati ne jednu, nego i više knjiga, pa se s toga i ne može obraditi u ovako uskom okviru što nam ga dopušta ovaj članak, ali pokušaćemo da bar u nekoliko bacimo pogled na položaj ženin od najranijih početaka socijalnoga života.

U početku porodičnog zadrugarstva, koje se je junačko ispoljilo i kod najprimitivnijeg čovjeka, nalazimo muškarca istina kao zaštitnika porodice, ali ujedno i kao tiranina, koji je bio strah ne samo za svakog neprijatelja, nego i za vlastitu ženu i djecu. I u toj primitivnoj životinjskoj surovosti, žena je ipak bila nježna majka svojoj djeci, koja ih je učila, kako treba poštovati oca, gospodara porodice, a sama se je smatrala nekim robom svome mužu. Žena općenito organizmom slabija bila je u doba moći jedino fizičke snage u svemu slabija, jer njezina nježnost i ljubav, koju je i onda imala više od muškarca, nije mogla da pobjedi surovu prirodu svoga druga, pa joj je preostalo samo to, da ljubi i robuje. Po malo ju je to njezino robovanje, raznježeno još brigom i ljubavlju za potomstvo, priučilo stalno tom položaju, i ona se je smatrala sretnom kad je osjećala nad sobom jaku zaštitu muškarca za sebe i svoje potomstvo. U znak zahvalnosti ona je ljubila svog gospodara, a da dokaže tu svoju ljubav doprinašala je sve da mu ugodi. Priučena ovako, žena nije ni malo reagirala na nepravednosti muškarca, ona ga se je samo bojala i slušala ga.

S vremenom je ona velika, još tada socijalna mana postala nekom vrsti zakona ili tradicije. I mi vidimo kod istočnih naroda od najstarijeg doba svu silu nepravdi, poniženja i upravo životinjskih postupaka sa ženom, što se je sve skupa smatralo moralnim i potrebnim za život. Žena je bila zapravo ništa više od životinje, koja je zato na svijetu da održi vrstu. Kad su je udavali, prodavali su je za jednu kravu, ili dvije, ili pet, prema pogodbi i prema tome koliko je vrijedila, t. j. jeli sa sobom i koliko vodila djece. (Treba znati da je žena onda smatrana vrijednijom i prije se je udavala, ako je imala koje dijete prije toga, bez obzira što je to dijete bilo nezakonito, jer djeca ne samo da nijesu bila suvišna, nego su se smatrala mirazom. Svako dijete, ma kako došlo na svijet, bilo je, ako ne ništa drugo, bar jedinica u velikom stadu robova, koje se je onda moglo u svako doba prodati).

Kad je muž umro, ženu su s njim zajedno zakopavali, jer su smatrali da nije vrijedno ni da živi više, kad nema onoga, kome je bila rob i igračka strasti.

Još i danas ima primitivnih naroda kod kojih vladaju oni običaji, proti kojih se bori civilizacija. Vidimo dakle, što je narod primitivniji, manje je cijenio i poštovao majku i ženu, a dalje čim je napredniji, više je smatrao ženu ravnopravnim članom društvene zajednice. Prema tome, strogo uzevši, mjerilo jedne civilizacije jest kako negdje cijene majku i ženu u društvu i javnosti, isto tako kako mi na primjer sudimo jednog sina kad ga vidimo kako se ponaša prema svoj majci, ili čovjeka prema svojoj ženi

Ali ipak uza sve to i najnapredniji ljudi i najpažnije knjige mogu zabluditi u predrasudama. Tako na pr. stoji u Svetom Pismu: »Kad ljudi počeše da se množe na površini zemljinoj, i kad im se rodiše kćeri, sinovi božji vidješe da su ljudske kćeri lijepe, i uzeše za žene sve one koje im se dopadoše.« (Sedma knjiga Postanja).

Nas na prvi mah čudi ovakova razlika i podjela na »sinove božje i kćeri ljudske«, ali ako dublje pogledamo vidjećemo, da nije sva krivnja na tome, i ako se mora osuditi. Treba znati da nauka nije uvijek na pravome putu i da mudrost ne znači uvijek istinu. Sofistička nauka na pr. važila je kao mudrost, a bila je najveći kontrast istini. Sredina jedne nauke, običaji, tradicije i zakoni te sredine, često i mnogo utječu na samu nauku, pa logično je onda, ako su ti

običaji i zakoni osnovani na krivim predsudama da će biti sama nauka kriva. S toga nije čudo da je to rečeno za »sinove božje i kćeri ljudske« kad su i onda te kćeri bile robinje, a ti sinovi neka vrst »heroja«.

Razvitkom nauke i žena je počela misliti. Pitanje: zašto je ona rob, zašto nije ravnopravni drugjavljalo se je u njoj vrlo rano, ali nije moglo tako doći do izražaja i do pobjede. Sve dotle je ta misao bila u pojedinačnoj ženi ostala je neplodna. Tek onda kad su žene osnovale svoja vlastita udruženja, kad su energično ustale za svoja prava, tek onda pošao je na bolje njihov položaj i u porodici i u društvu. Mora se priznati da su muškarci vrlo malo sa svoje strane učinili za ovo poboljšanje osim što su, hvala bodi napretku civilizacije, sami uvidjeli, da je žena isto biće koje misli i osjeća kao i čovjek. Doduše u posljednje vrijeme bilo je pojedinaca, koji su zaslužni za oslobođenje žene. Tako n. pr. u Turskoj Kemal-paša, u Japanu dr. Sun-Yat-Sen i drugi. Ali treba znati da su muškarci mogli davno pomoći ženi, jer u njih je bilo ono odlučujuće. Međutim većina njih ne samo da ne pomažu, nego ometaju svaku akciju žena da izvojuju svoje pravo.

Žena današnjice je još uvijek borbenik na polju emancipacije. Šta je to emancipacija? Često puta iskrivljeni pojam, koji dovodi u zabludu i jedan i drugi pol. Kad se govori o emancipaciji većina muškaraca misli, da je to ženska pohlepa za tiranijom, samovladanjem i da one žele biti gospodar u kući i u društvu, pa obično kažu: »I ovako su vam dosadile, a šta bi bilo tek onda«. Žene opet misle ako puše cigarete, ako obuku hlače, t. j. ako čine sve ono što čini muškarac, da će odmah postati ravnopravna. Ne! Žena prvo i prvo treba da bude žena sa svom svojom ženskošću i osobinama koje muškarac nema, u protivnom ona je za muškarca lutka bez draži. Zato ona nesmije nikad nastojati da bude ono, što je muškarac. Naprotiv, ona mora biti u svojim osobinama potpuni kontrast sa muškarcem, jedan antipol, ali pol koji privlači. Ja ovo kažem kao muškarac, koji pozna muškarački ukus, ali nesmije me se krivo razumjeti. Sa ovim nijesam htio reći, da se žena nesmije emancipirati sa muškarcem, nego baš mislim, da će prava harmonija biti onda kad muškarac i žena budu imali ista prava, ali ne i iste dužnosti, kako se općenito misli. — Ne može nikad jedan muškarac s toliko ljubavi i pregaranja, recimo, odgajati svoje dijete, kao jedna žena, jer nemaju isto strpljenje, isti osjećaj. S druge strane ne može jedna žena biti tako jaka u borbi života kao jedan muškarac, jer nemaju istu energiju, iste živce i istu misao. Dakle za pomenutu ravnopravnost potrebno je u prvom redu da žena čuva svoja, a muškarac svoju od prirode poklonjena svojstva, i onda da muškarac u punoj mjeri razumije i cijeni ta svojstva kod žene, tako isto da žena razumije i cijeni ta svojstva kod muškarca.

Emancipacija na polju nauka, javnoga života itd., druga je stvar i dolazi po važnosti poslije uže emancipacije, jer je samo relativna, dok je ova prva općenita. Možemo reći, da se ovdje poklapaju prava i dužnosti, jer ako žena hoće da se smatra ekvivalentnom sa muškarcem na polju rada i stvaranja, treba da ima iste sposobnosti i isto ulaganje tih sposobnosti. Da li žena ima te sposobnosti? Da li je ona sposobna da misli da stvara? Prije odgovora na ta pitanja treba reći, da i onda, kad žena ne bi imala tih sposobnosti, imala bi pravo da se natječe, da pomaže muškarca u progresu za sve što je dobro. Ali dokazano je da je žena sposobna i da misli i da stvara. Mi danas vidimo ženu kao umjetnika, naučnika, političara, ukratko, gdje se može jedan čovjek popeti može i žena, a u koliko to do danas nije, uzrok je samo to, što su joj muškarci branili pristup k tome mjestu. Prije nekoliko godina zabranjivali su, kao na pr. u Japanu, ženama da studiraju na univerzi, misleći da one nijesu za visoke nauke, dok danas najnoviji pokusi praškog sveučilišta pokazuju da su studentkinje inteligentnije od svojih kolega.

Svi pokusi i rezultati onih pokusa izvojevaće ženi potpunu ravnopravnost. Žena budućnosti isto je što i čovjek budućnosti. Ona se bori s punim pravom i ona će s tim pravom pobjediti. Ona hoće da bude samostalna. Iskustvo ju je naučilo, te ona nema više povjerenja u muškarca. Ona danas drži da joj je muškarac isto toliko potreban, koliko i ona njemu. Nedavno je na kongresu pravnika u Lubecku dr. Marianne Weber u ime žena energično tražila reformu braka. Ona naime zahtjeva potpunu nezavisnost, osobito materijalnu nezavisnost u braku. Naglašava, da se sve predrasude i tradicije u tom pogledu moraju odbaciti, jer da je to patrijarhalni sistem koji nije savremen.

Koliko će još proći vremena dok se žena potpuno izjednači sa muškarcem i da postigne ravan položaj u svim javnim i društvenim radovima, zavisiće od toga kakvim putem i kojim srestvima će se boriti do potpune emancipacije.

Ivo A. Bukljaš.

Protiv mode i luksusa.

Jedna zanimiva akcija naših žena.

Dne 5. novembra u Sarajevu u prostorijama društva »Gajret« održana je jedna veoma karakteristična i značajna konferenca, na kojoj su učestvovale prestavnice svih ženskih organizacija iz Sarajeva. Tako su bile zastupane slijedeće organizacije: Klub jugoslavenski, Muslimanska ženska trezvenost, »La Humanidada«, Djevojačka zadruga, Ženski pokret, Udruženje krojačica i modistkinja, Muslimanski ženski klub, Kolo srpskih sestara, »Cvijeta Zuzorić«, Zadruga »Gajret« itd.

Skupštinu je otvorila pretsjednica Ženskog Gajreta gđa. Lutvo, dok je zapisnik vodila gđica Abida Karahasanović. Pretsjednica je pozdravila okupljene pretstavnice i ostale gospodje i gospođice, koje su se u velikom broju odazvale na ovaj sastanak. Iza toga predaje riječ gđici Vidi Čubrilović, koja je dokumentovano i uverljivo iznijela svu štetnost luksuza i mode na naše narodno gospodarstvo. — Objašnjuje potanko što je sve luksuz, a po tomu iznosi statističke brojke koliko se kod nas troši u suvišne i bespotrebne predmete, koji se iz inostranstva uvoze. Ta se cifra vzdiže na vrlo visoke milijonske iznose, pa se na taj način troši u našoj kraljevini za svilene i polusvilene proizvode Dinara 200,649.221, za krzna 23,404.053, za gotovu obuću 51,825.434, za kožne rukavice 4,203.150, zaodijela, rublje i šivanu pomodnu robu 27,934.350,

za parfimerije, pudere šminku i dr. 13,610.738, za čipke 5,528.710, za dječije igračke 11,664.030 Dinara.

Sve se te suvišne stvari dobavljaju iz inostranstva, a to bez sumnje štetnje našem gospodarstvu, veligdjica Čubrilović. U ovim teškim ekonomskim prilikama potrebito je povesti borbu protiv toga luksuza, jer je to imperativ ljubavi za kuću narod i državu.

Gdica Čubrilović ispred Ženskog društva Gajret predlaže skupštini ovu borbu protiv mode i luksuza:

1. da sva ženska društva u Kraljevini Jugoslaviji održe predavanja o suzbijanju luksuza i mode;

2. sva ženska društva da propišu skromna odijela na svojim zabavama, balovima, čajankama, sijelima, naročito da ignorišu svilene čarape, cipele i luksuzne haljine;

3. da se propagiraju narodni kostimi za svečanost i da se nagrađuju haljine izrađene i sašivene u duhu narodne nošnje i ukrašivanje narodnim ornamentima i vezom;

4. da se zavedu značke »skromnosti« koje će nositi one ženske, koje su u organizaciji protiv mode i luksuza. Naročito su ove značke važne kada se priređuju zabavo sijela, balovi, čajanke i drugi društveni sastanci. Do sada je bila najveća sramota doći na zabavu bez svilene haljine sašivene po zadnjoj modi bez svilenih čarapa i cipela.

5. da se zamoli ministarstvo prosvjete i ministarstvo trgovine i industrije da zabrane ženskoj školskoj omladini nošenje svilenih čarapa, svilenih haljina i upotrebljavanje pudera i ruža;

6. da ženska društva preko svojih članica djeluju održavajući predavanja majkama o vaspitanju djece naročito s obzirom na štednju i skromno odijevanje;

7. da žene obrate što veću pažnju na štednju i u ishranu, a naročito kod raznih slava, imendana i rođendana;

8. da se zamoli štampa, da pomogne ovu akciju i u buduće ne objavljuje opise o toaletama žena sa zabava;

9. da se zamoli ministarstvo trgovine da otvori specialne tečajeve za pravljenje igračaka. Tečajeve bi pohađali seljaci iz stočarskih i pasivnih krajeva, te bi se tako razvila rentabilna grana kučne industrije;

10. zatim da se osnuju tečajevi iz čipkarstva čime bi mnoge žene došle do hlijeba;

11. da se uvede u običaj poklanjanje djeci mjesto skupih luksuznih igrački uložnih knjižica.

Pri koncu da se zamole nadležni da otvore tečajeve iz voćarstva, povrćarstva i živinarstva.

U pretresanju pojedinih tačaka uzele su riječ sve pretstavnice ženskih udruženja. Donesen je na kraju zaključak, da se u Sarajevu več na prvoj priredbi provedu u život zaključci skupštine.

Dobrotvorna zadruga Srpskinja Novosadkinja, koja stoji pod najvišom zaštitom Nj. Vel. kraljice Marije, održala je 5. novembra svoju sjednicu na kojoj je donesena jedna odluka koja će biti objavljena u vidu apela. Donešeno je rješenje da se s obzirom na postojeću svjetsku privrednu krizu, koja ni našu državu nije mimoišla i koja u danima nastupajuće zime postaja sve osjetnija, uputi apel ne samo svima članicama ovoga društva nego i ostalim domačicama grada Novog Sada u cilju intenzivne štednje u svima pravcima. U tome cilju Dobrotvorna zadruga poziva sve svjesne žene da medju preduzetim mjerama svedu svoje izdatke na najskromniju mjeru, koja je potrebna za održavanje ovog našeg lepog tradicionalnog običaja. Uštećevine koje se budu ovim postigle ili bar jedan dio njihov da se stavi na razpoloženje plemenitoj akciji za ukazivanje hitne pomoći u hrani, obući i odijelu najsiromašnijima, a naročito djeci koja su u velikoj bjedi bez hranitelja i ikakve pomoći.

Milka Ternina.

Nikada nijedna naša pjevačica nije s toliko slavlja nastupala na najvećim pozornicama svijeta kao naša slavna Milka Ternina. Nikada se o našem umjetniku nijesu pisali takovi hvalospjevi po stranim novinama i možda će proći kod nas još mnogo i mnogo godina, dok dodje umjetnica tolike slave, kao Milka Ternina. S svojim prekrasnim sopranom oduševljavala je i najstrože kritike svijeta i još danas se u velikom svijetu citira ime Milke Ternine kao uzor pjevačice. Često se čita u stranim novinama: »Još se nije našla nasljednica Milke Terninove u Wagnerovim partijama.«

Sada ta naša proslavljena umjetnica leži teško teško bolestna, tako teško, da ne može primati ni najbliže svoje prijatelje. Boluje od tromboze noge i prema izjavi liječnika, smjet će tek za nekoliko tjedana ustati iz kreveta. Postojala je najveća opasnost po njen život, ali je ipak toj opasnosti izbjegla i sada joj se zdravlje kreće na bolje.

Milka Ternina rodila se u mjesecu prosincu g. 1864. u mjestu Vozišću, blizu Vojnog Križa. Kao dijete živjela je do šeste godine u kući roditelja, dok joj otac, imućan mlinar, nije umro naglom smrću. Kasnije ju je uzeo k sebi znameniti hrvatski književnik Janko Jurković i odgajao je. U to vrijeme polazila je višu djevojačku školu, a naročito se za djevojčicu brinula duhovita i naobražena gospođa Laura Jurković, supruga književnika. Milka Ternina svršavala je marljivo i s uspjehom nauke, te pokazivala velik talenat za pjevanje. Već je kao dijete pjevala s mnogo osjećaja i tim zadivila sve učiteljice i učenice. Od osobitog je dojma za nju bio prvi posjet u kazalište, a naročito je rado slušala opere, koje su tada bile vrlo dobre. Kada se poslije predstava vraćala kući, uvijek je bila vidljivo uzbudjena i tronuta, a operna je glasba i pjevanje na nju proizvodilo silan dojam.

Jednog dana saopćila je književniku Janku Jurkoviću želju, da hoće postati umjetnicom. On se nasmijao energiji male nećakinje, a kako je donekle i sam bio uvjeren u njenu darovitost, to ju je o svom trošku dao školovati kod učiteljice pjevanja Ide Wiemberger, koja je ujedno bila prva učiteljica pjevanja kasnije slavne Milke Ternine. Ternina je bila više godina marljiva učenica gdje Wiemberger i kasnije se upisala u bečki konzervatorij. Prije nego što je pošla u konzervatorij, učila je kod Adama Mandrovića, a često je kasnije u životu pripovijedala, da će joj uvijek ovi satovi učenja ostati u pameti.

Godine 1880. pošla je u pratnji tetke u Beč. Studijama se na bečkom konzervatoriju bavila Milka

Ternina veoma revno. To je iziskivalo mnogo napora, ali jaka volja i vanredan talenat svaladali su sve zapreke. U Beču je osim školskih nauka primala i privatne satove za pjevanje i to kod profesora Friedricha, te kod Altmanna u mimici. Učila je i kod Beznamenitog profesora Gänsbachera pjevanje. U Beču se sprijateljila s Rumunjkom Baretcu, koja je bila uz Voltericu prva tragetkinja dvorskog bečkog kazališta.

11. travnja 1882. nastupila je Milka Ternina prvi puta u Zagrebu s ogromnim uspjehom. Kasnije se opet vratila u Beč na konzervatorij, gdje je polazila treću godinu nauka. Kasnije je u svibnju 1883. nastupila ponovno u Zagrebu kao Margareta i većeg uspjeha na našoj pozornici nije nikada nitko doživio. Oduševljenju, pjesmama, pljesku, cvijeću i vijencima nije bilo ni kraja ni konca. Ipak je naše kazalište nije angažiralo već je bila angažirana Ruttijeva, koja je dobila veću gažu od one, s kojom bi se zadovoljila već tada slavna Milka Ternina. Ona je voljela svoj narod, ali tadanja se kazališna uprava odlučila za mnogo lošiju stranu silu. Milku je Terninu to veoma povrijedilo.

U srpnju 1883. polagala je ispit na bečkom konzervatoriju i tada je bila jednoglasno nagradjena zlatnom kolajnom, prvom nagradom tog zavoda. Taj njen ispit pronio joj je slavu i već tada je s mnoga strana dobila ponude za angažman. Kako joj je leipziški bio najpovoljniji, primila je angažman u Leipzigu. Tamo je slavna umjetnica pod upravom Laubeovom pjevala nekoliko godina i sticala sve veću slavu, jer je leipziška opera tada bila jedna od najvećih njemačkih opera. Mora se spomenuti, da je već za vrijeme svog prvog angažmana dobivala sa svih strana najlaskavije ponude, te je konačno nakon nekoliko pokušaja uspjelo gradačkom intendantu, da je predobije za operu u Grazu. Tada je to kazalište moralo leipziškoj operi isplatiti veliku odštetu, jer inače Laube nije htio prepustiti slavne Milke Ternine

Godine 1886. odazvala se pozivu u Bremen i tamo bila tri godine. God. 1889. gostovala je u Berlinu i Münchenu s najvećim slavljem. Tada je prihvatila u münchenškom kazalištu angažman. Tamo je u lipnju 1890. započela kao pjevačica Wagnerovih partija.

Naslijedila je nekadanju svoju slavnu predšasnicu — Hrvaticu Matildu Mallinger. U Münchenu se razvila do pjevačice prvog reda te su joj to priznali svi kritici, pa i sam dvor. Dvor ju je tada odlikovao naslovom »kr. bavarske dvorne pjevačice«. Ta se odlika, koja je najveće priznanje za umjetnika, sticala samo nakon dugog niza godina.

Godine 1894. pohodila je Zagreb i pjevala u dobrotvorne svrhe. U godini 1896. primila je angažman u berlinskoj dvorskoj operi s godišnjom plaćom od 24.000 maraka, što je za ono vrijeme bila veoma lijepa svota. U godini 1898. došla je ponovo u Zagreb na poziv Miletićev. Tu je proslavljena kao najveća hrvatska pjevačica. Tada je postala začasnim članom hrvatskog narodnog kazališta. U Zagrebu je te zgode pjevala prvi puta u novoj kazališnoj zgradi i to Elizabetu u Wagnerovu »Tanhäuseru«, Leonoru u Beethovenovu »Fideliu«, »Aidu« i »Eleonoru«.

Ovaj je Terninin posjet Zagrebu značio pravi triumf i narodno slavlje. Iste godine gostovala je u Londonu s velikim uspjehom u »Convent-Gardenu«.

Na krunitbenim svečanostima u Moskvi sudjelovala je na naročitu molbu ruske carice Aleksandre i bila odlikovana od carskog para i odličnika. Kasnije je u godini 1900. kreirala u Londonu Pucinijevu »Toscu« i tom je prilikom sam kompozitor, koji je dirigirao, kazao, da je Milka Ternina najbolja »Toska« na svijetu.

Na poziv slavne Cosime Wagner sudjelovala je kod Bühnenfestspiela u Bayreuthu. Ovdje se pokazala najvećom pjevačicom Wagnerovih opera. U Americi je kasnije pjevala kroj devet sezona. Partneri su joj tada bili najveći pjevači svijeta: Van Dick, Slezak, Jean de Reszke, Caruso, Scotti, Francesko d' Andrade itd. Posljednji je puta nastupila u Münchenu 1906., a kasnije se povukla, živjela najprije u Berchtesgadenu, kasnije u Beču, a napokon od god. 1913. u Zagrebu, gdje i sada boravi. Sada je počasna profesorica zagrebačke muzičke akademije.

Kako se dakle vidi Milka je Ternina bila najviše slavljena naša umjetnica u inozemstvu, ali kod kuće joj se nije mnogo priznavalo, dok nije stekla slavu u dalekom svijetu. Sada leži teško bolestna u svom stanu u Demetrovoj ulici broj 5. Bolesna je tako teško, da ne može primati posjete, pa smo poradi toga, da naše čitatelje upoznamo s njenom slavnom prošlosti, sabrali neke podatke iz njenog života.

Milka Ternina je svoj maleni narod proslavila diljem čitavog svijeta, te se i tada nastanila u svojoj domovini, koju nikada nije zaboravla i koju je uvijek ljubila...

Ž M. H.

(Revija „15 dana".)

Kako da se hranimo?

Što biva ako se slabo hranimo?

Hranimo li se slabo, mršavimo i slabimo, jer manje u tijelo primamo, nego li smo izgubili. Tko si danas, pa sutra, pa prekosutra itd., ne nadoknadi, što je od tijela svoga izgubio, sve ga je manje i manje, t. j. taj mršavi, slabi i mora prije reda umrijeti. Dakle, mi jedemo zato da možemo živjeti.

A onaj, koji jede toliko i takva jela, da si svaki dan ono nadoknadi, što je izgubio, ostaje uvijek krepak, čil i zdrav.

Je li čudo, što čovjek, koji na polju čitav dan teško radi, više jede od onoga, koji uvijek u sobi sjedi?

To nije nikakovo čudo, niti je sramota, već je posve naravno Tko teško i mnogo radi, gubi više od svoga tijela, pa s toga treba, da mnogo jede.

Tko pak u sobi sijedi, manje se troši, pa s toga i malo jede.

Čemu naš mladež jede? Mladež jede ne samo, da si ono nadoknadi, što gubi od svoga tijela, već i zato, da raste. Stoga mladež obično više jede od starijih ljudi. Zato treba da se djeca dobro hrane, a gladovati ne smiju nikada, niti se smiju gladom kazniti.

Kad tečno (sladko) jedemo, Tečno jedemo kad smo mnogo i teško na zraku radili, kad smo mlatili, orali, kopali, kosili itd. Seljak, koji marljivo radi, sladje pojede svoju prosenicu, nego li lijenčina paštete i najbolju pečenku.

Tko hoće da tečno jede, da sladko i spokojno spava, da je zdrav i veseo, te da dugo živi, neka marljivo radi. Marljivom čovjeku ne ide jelo nikad tako u tek (slast), kao kad sretno obavi težak i velik posao.

Kako treba da jedemo, Jesti valja lagano, a jelo čim bolje zažvakati, da se ono sa slinom u ustima dobro pomješa; jer se posve sitno sažvakano i dobro slinom pomiješano jelo lakše, bolje i brže prokuha i više nas krijepi. Slina što nam u usta dolazi nije badava, ona je od velike vrijednosti, jer pomaže jelo prokuhati. Stoga si zdravlju mnogo škode, koji pušeć pljuckaju ili predući slinu troše. Tko jelo slabo žvaće, te guta cijele komade, slabo se krijepi, jer želudac ne može cijelih komada dobro prokuhati. A i vrlo je ružno videti, kad tko lakomo jede i guta cijele komade. Tko hoće da je zdrav, da ga jelo krijepi i da dugo živi, neka jede umjereno i u obrocima, a ne svaki čas. Tko se najede, kako no vele, do guta, taj sam sebi škodi i neka ne računa na dug život. Jesti je treba tako dugo, dok se osjeća glad, te već onda prestati, kad bismo mogli još nešto jesti. Pun želudac ne može dobro probavljati. Tko legne puna želudca, spava nemirno, sanja teško.

Kad jedemo ne smijemo piti mnogo hladne vode, a niti odmah poslije jela, pa makar smo i žedni, jer voda razredjuje u želudcu one sokove, koji jelo probavljaju. A naravno je, da ovako razredjeni sokovi ne mogu jela dobro probaviti.

Koja su jela laka, a koja su teška? Laka su jela ona, koja želudac lako i brzo probavi, a teška su ona, koja se teško i dugo ne probave. Lako se probavljaju: u meko kuhana jaja, dobro pripravljeno meso, mlijeko, mlad mekan sir, i dr. Teško se probavljaju: tvrdo kuhana jaja, suho okadjeno meso, kobasice, star tvrd sir, masna gibanica, cicvara, jako pečene ribe itd.

Mesna se jela obično probave za 2—5 sati; dapače veći dio toga jela otidje nakon jedne ure iz želudca u crijeva. Kruh se probavi za tri sata.

Nu i najlakše jelo probavi se teško, ako se dobro ne zažvaće ako se odviše masti ili odviše trdo speče.

Sad znademo da zato jedemo, da si tijelu nadoknadimo izgubljene tvari; znademo, da treba raditi, hoćemo li, da tečno jedemo; znademo, da treba jelo čim bolje sažvakati i sa slinom ga pomiješati; znademo da medju jelom ne smijemo piti vode; znademo koje se jelo lako a koje teško probavlja: a je li to sve što treba da znademo? To nije sve. Jela treba osim toga miješati i izmjenjivati.

Zašto treba jela miješati? Jela imadu se valjano miješati, ne samo zato, da se laglje probave, već i radi toga, da nas dobro hrane i podpuno krijepe. U svakom jelu nema onih tvari, što su našemu tijelu potrebne. Da ne jedemo ništo drugo, već samo krupir te uvijek krumpir, to bismo oslabili, osušili se i napokon bismo puna želudca od gladi umrli. Pa da baš i samo meso uvijek jedemo, to bismo ipak oslabili itd. Česa nema u jednom jelu, a potrebno je našemu tijelu, toga je u drugom; pa zato treba dakle jela miješati. Samo mlijeko i jaja imaju sve one tvari, što su našemu tijelu potrebne.

Jela, koja imaju ponajveč bjelančevine, kao što su jaja, sir i meso, imadu se mješati s onima, u kojima je ponajviše škroba, kao što je kruh i uopće tjestenine; a s toga i jedemo kruh uz meso, kiselo zelje, krumpir i ostalo povrće, svinjetinu itd.

Osim toga jelo ne smije da bude samo tvrdo, pa makar i pili uz jelo, niti samo tekuće kao juha, niti onako gusto kao kaša; već treba da jedemo istodobno tvrda, tekuća i kašovita jela. Dakle. je vrlo dobro, da u jednom obroku jedemo: juhe, mesa, kruha, povrća, dobro skuhana graha, kaše. Pa s toga treba i mlijeko uz kruh jesti, da se laglje probavi i da nas bolje krijepi, jer se mlijeko inače u želudcu usiri, te teško probavi.

Čemu treba jela mijenjati? Jedemo li uvijek isto jelo više tjedana ili mjeseci, to nas jelo zasiti, ili ga se dojedemo, te ga ne možemo više jesti, pa bilo ma kako dobro prirediano, a želudac ga ne može ni prokuhati, te nas ono ni ne krijepi. Kad uznici dulje vremena jedu ista jela, dojedu ih se tako, da obole, i da jim moraju jela posve promijeniti.

Čemu solimo, paprimo ili biberimo jela? Jela solimo, paprimo ili biberimo da ih laglje probavimo. Sol, paprika, papar čine, da se sline u ustima, u želudcu i crijevima više izlučuje, te jelo bolje i laglje probavi.

Kruh. Najglavnija i vrlo dobra hrana je zdrav kruh, za koji se uvijek brinemo i svaki dan Bogu molimo. Vruć se kruh ne smije jesti, jer uzrokuje trbuhobolju i prolijev. Dobra gospodarica ne nosi kruha na stol, dok se nije ohladio, jer se tim jedna trećina kruha prištedi.

Meso. Mesna nas jela hrane brzo i dobro, krijepe nas, te se preporučaju svakomu, a ponajviše onim, koji teško i mnogo rade, i koji su bolešću oslabili. Divljać, mlade golubove, piliće može i slab želudac dobro probavljati. Pusta ovnovina, mršava svinjetina i govedina je za zdrave ljude najbolja mesna hrana.

Teletina slabo hrani, a teže se probavlja od govedine. Najteže se probavlja meso od gusaka i pataka. Neka se dakle tim ne hrane bolestnici, slabići i djeca.

Juha. Juha grije ugodno želudac. Govedska je juha krepka, ako, se u nju, dok kipi, baci prijesno jaje, te je vrlo dobra za djecu, starce i one ljude, koji se od bolesti oporavljaju. Ali je i najbolja juha škodljiva, ako se vrela srče; ona kvari zube, škodi želudcu, a kadkad uzrokuje i rane u želudcu.

Jaja. Prijesna ili u meko kuhana jaja spadaju medju najbolja hraniva. U tvrdo kuhana jesu teže probaviva. Bjelanjak se laglje probavi od žumenjaka. U meko kuhana jaja preporučaju se slabokrvnim i onim, koji se oporavljaju iza teških bolesti.

Sir. Mladi sir, ako se soli, tucanim kuminom i mlijekom pomiješa, hrani kao i meso, te je od velike vrijednosti. Ovakov se sir izvanredno lako probavi, a hrani i krijepi nas kao i meso, te s toga izvrstna hrana za djecu.

Stari sir koji je već požutio ili otvrdnuo, teško se probavi, a djeci svakako škodi.

Mast i maslo. Mast i maslo jesu valjana hrana za ljude, koji rade težke poslove i bave se dugo na zraku, osobito pak na studeni, jer mast daje topline. Da se mastna jela laglje probave, treba ih jesti uz kruh, osoliti i paprom zapapriti.

Sočivo. Sočivo se lako, a i teško probavlja, kako je već pripravljeno. Ako se sočivo meko skuha, i odstrani kožica, koju želudac ne može nikako probaviti, to se lahko probavlja i dobra je hrana. Da se sočivo n. pr. grah, dobro skuha, treba ga u predvečer u vodi namočiti, a sutra dan se ta voda odlije te se kuha u mrzloj vodi. Uz sočivo. valja jesti suha mesa, butine, slanine u kocke izrezane, jaja itd. Ovakvo je sočivo dobro i hranivo jelo za svakoga, a naročito za one, koji obavljaju teške poslove.

Krumpir. Krumpir slabo hrani. On ne može služiti kao glavno jelo, s toga se jede uz druga jela.

Povrće. Povrće se sastoji malo ne od devet desetina vode, te s toga vrlo slabo hrani, ali je ugodno i za zdravlje potrebno jelu. Treba ga jesti uz druga jela. Kuha li se u povrću mesa onda je hranivije. Zeleno je povrće tim hranjivije, čim je mladje, a lako se probavi, ako se tako meko skuha, da se može jezikom razgnječiti.

Zeleni je grašak i pasulj najhranivije povrće, a kiselo zelje i repu zasladjuje svinjetina.

Voće. I voće sastoji se najvećim dijelom iz vode, te se osim kestena može jedva hranivim zvati; nu onu je ljupko slastilo. Nezrelo i nagnilo voće škodi, osobito djeci.

Gljive. Gljive veoma hrane kao i meso, ali se teško probavljaju, te ih može samo dobar želudac probavljati. Dr. Iks.

Pisma udatoj kčeri.

Moja draga kćeri!

Sa strahom i sa srcem punim nade stupa svaka mlada žena u brak. Blago njoj, ako joj se nada ispuni, ako može jednoga dana svome mužu da šapne u uho slatku tajnu, da je iz ljubavi dva života postao treći. Ja držim, da po tvojoj prirodi prevladuje radosna nada, objašnjivi strah i zebnja mlade žene. Ne odustaj od toga! Nemaš razloga da se braniš bez nužde. Vaš je brak na zdravom temelju, zdravo telo i zdravu dušu to bi mogla doneti tvom vernom suprugu, a znaš da nemaš plašiti, da će on tvoje čisto telo otrovati sa posledicama ranijih grehova mladosti. Sad, kad si se kao mati osetila, moći ćeš tek da oceniš kako sam imao pravo, što sam mnogo pre vašeg stupanja u brak otvoreno razgovarao sa tvojim mladoženjom.

Sad klija nov život! I mi roditelji bivamo stari. Ti me pitaš, kako da živiš? Odgovor: zdravlju podesno! Dakle kao i do sada. Time je upravo sve kazano. Trudnoća nije bolesno stanje i ako mnoge naše žene za pritegnutim trbušnim organima postaju doista bolesne. Ali one, koje ne uživaju »blagodati« današnje kulture, kao žene koje rade teške poslove, matere divljih naroda (i poneki izuzetci normalnih žena u nas) rađaju svoju decu na radu, na putu i — žive bez štete i dalje. Ona pralja skloni jadnoga crva u stranu, jer mora rublje da dovrši. Tvoja mati preskakala je u oči dana kad će tebe roditi, pri jednom pešačenju preko nekog jendeka. A kad se tvoja sestra rodila, kako nije bilo babice, držala je, sedeći u krevetu sama dete u naručju. Dakle ne boj se!

Radi svoje domaće poslove kao i prije, samo se čuvaj preteranog razapinjanja (vešanje rublja) i dizanja jakih tereta, kao i izvlačenja teških fijoka itd. Šivaću mašinu — ala će ona imati sad šta da radi! — moraš sa rukom okretati. Sad znam zašto sam ja tražio da se nabavi mašina sa kojom se ne radi nogama već sa ručnom napravom. Ili će možda tvoj muž biti toliko i voljan i sretan, kao što sam ja bio, kad sam pelene koje se spremale za tvoje rođenje, sam porubljivao. Doista, to mi pravljaše veliko zadovoljstvo. Ne treba ni da ti kažeš da ne smeš čitave časove pisati ili vesti. Smeš čitati ali ne odveć mnogo. Ali moram ti još strožije preporučiti no inače da si mnogo na čistom vazduhu. Smeš se voziti samo, razume se, ne po džombastim putevima. Tako isto i sa železnicom. Igranje sa svim batali, ilivanje i tociljanje takođe ćeš skoro morati napustiti i ako u prvim mesecima ja ne smatram to, kao ostali, za opasno. Mnogo se računa pri tome — a i s pravom — na nenormalne žene.

Osim čitanja možeš se umno zabavljati i van kuće pohađanjem, po katkad, pozorišta i koncerta, Ali ćeš uskoro sama opaziti, da su te zabave većinom u vrlo rđavom vazduhu. A takav vazduh ti sad jače osećaš no pre. I bez tvog znanja čula tvoja imaju obzira spram novoga života.

Ah, kad bi svakoj budućoj materi bila jasna i svetla pred očima odgovornost, koju ona ima spram celoga naroda što će doći. Nema nikakvih obzira koji bi bili jači od onih što ih mati duguje svome detetu na nedrima. A ako ti dođu strine, tetke i babe, koje prave zamerke tvome radu i daju ti hiljadu okušanih saveta: izbaci ih napolje!

Dakle, već sam jednom rekao: da si mnogo na vazduhu. One žene, koje na divanu sede čitave mesece i čekaju da rode, postanu debele i trome i time otežavaju prirodan događaj. Jutrom i večerom, a i više puta preko dan diši duboko (kao što sam te učio) u polju. Svakoga dana izlazi dva puta u šetnju držajući se načela: »rđavo vreme ne smeta«. Menjanje čarapa i obuće dovoljna je predohrana protiv uticaja svake nepogode. U spavaćoj sobi mirno ostavi, kao i do sad, gornja prozorska okna otvorena. Tvoje sestre, obe zimi rođene, došle su kao i vi svi, na svet pri otvorenim prozorima. Uz to treba uveče malo sobu zagrejati. Pri tome treba zatvoriti prozore, pa ih kad se hoće da legne opet otvoriti. Vrata od pobočne sobe, u kojoj ste sedeli preko dan, treba zatvoriti, jer pokvareni vazduh iz te sobe ne spada u spavaću sobu. U ostalom što ste uzeli veliku, na jugoistok okrenutu, sobu za spavanje, vrlo je pametno. Vidim da si moja stara dobra ćerka kad mi pišeš: »Kad dočekam moje posete u sobi za stanovanje, moraju se one osetiti prijatno i upravo smatrati kao počast neku«. Kako ste, posle dužeg traženja našli stan bez »preko puta«, to vam ne trebaju zavese. Neka vam jutrenje sunce razagna san celivajući vam oči.

I danes na završetku nekoliko reči od Elen Key (iz »Dečijeg stoleća«):

»Bilo da govorimo sa ljudima koji su potonuli u bedu ili zločinstva, ili sa ljudima, koji pate od nervoznosti ili drugih bolesti, ili najzad sa ljudima, koji su umno zamoreni, to ćemo videti u većini slučaveja, da će oni najdublji uzrok svemu tome naći u nekoj pogodbi pri njihovom rođenju ili u ranom detinjstvu. Ili su izrođeni od suviše mladih ili odveć

starih, ili od bolešljivih očeva i matera, ili su se začeli u pijanstvu roditelja ili od matera koje su se preteranim radom zlopatile ili bile velikim brojem dece opterećene. Ili su se rodili u braku, koji je bez ljubavi zaključen ili se produžavao pošto je ljubav prestala; oni su mrzovoljno začeti, sa ljutnjom nošeni u utrobi, noseći u krvi svoju klicu neskladnosti i dosade života. Nebrojene nepravilnosti, a medju njima ženska mrzost ljudi, mogu se dovesti u vezu sa tim uzrocima«.

Otac liječnik.

Čišćenje kuhinjskoga posudja.

Stakleno posudje: tanjure, zdjele itd., valja čistititi mlačnom vodom, pak oprezno osušiti, jer staklo, osobito ako je debelo i brušeno, lako pukne. Čaše i boce peru se hladnom vodom, zu koju se upotrebljava siva bugačica, ljuske od jaja, koprive, lišće od vinove loze itd. Jako zamazano stakleno posudje čisti se jakim lugom, koji se nekoliko dana ostavi u posudi, da se sva nečistoća rastopi. Ako vapnenasta voda dulje u staklenkama stoji, prilijepi se vapno za stijene staklenke. Mrlje od vapna mogu se očistiti, ako se posuda opere vodom, pomiješanom sa solnom kiselinom.

Ocakljeno zemljano posudje pere se vrućom vodom ili lugom.

Posudje od bakra od žute mjedi čisti se finim pijeskom ili praškom od opeka. Ako je bakreno posudje pocrnjelo, valja ga oribati razrijedjenom sumpornom kiselinom, dok se ne sjaji, kiselinu zatim obilnim ispiranjem odstraniti, najposlije još jednom očistiti sitno smrvljenim kredom ili praškom za čišćenje.

Kalajisano posudje ne smije se ribati pijeskom ili drugim hrapavim tvarinama. A mutno kalajisano postaje opet svijetlo, ako se metne u vrući lug od sode ili pepela, a zatim se opere čisto .

Željezne stvari, kao noževi, tepsije, lopatice itd., čiste se pijeskom i lugom. Ako su tepsije pečenjem pocrnjele, valja u vruću posudu nalijati nešto octa, koji će ono što je izgorjelo, rastopiti, a zatim se očiste pepelom i pijeskom. Zardjana mjesta očiste se hartijom od šmirka (Schmirgelpapier). Budući da željezo na vlažnom zraku lako rdja, mora takovo posudje uvijek suho biti, pa ako se dulje ne upotrebljava, valja ga natrti mašću. Ocakleno posudje vrlo lako se čisti vrućom vodom, pa ako je masno, pere se slabim lugom .

Noževi i vilice neka se ne meću u vruću vodu, jer se vrućom vodom rastopi lijep, kojim su učvršćeni u dršćima. Noževe i vilice treba metnuti u lonac ili za to odredjen kotlić samo do drška, ili se držak drži u ruci ,a nož i vilice obrišu sa mokrom krpom. Ocal se kasnije očisti pepelom, ili još ljepše pepelom i špiritom. Izmedju zubaca vilica i drugih izdubina očiste se ostaci malom četkom. Pri tom poslu valja držak omotati krpom, budući da srebru, rogovini, kosti itd. škodi svaki prašak za čišćenje. Žlice od srebra peru se u zdjeli toplom vodom, zatim se oplahnu vrućom vodom, pa se obrišu mekanom krpom a da se lijepo svijetle, otaru se još flanelom ili barhetom.

Drveno posudje lako upljesnivi od prevelike vlage, ako na pr. voda dan i noć u posudi stoji. U takovom dogadjaju najbolje je, da se ispere posudja rakijom.

Drvene stvari, koje se upotrebljavaju u kuhinji, kao mljinčanica, valjak itd. ribaju se vrućim lugom od sode ili sapuna, nipošto pijeskom ili oštrom kefom, dobro se oplahnu i obrišu krpom. Uopće hoće se kod drvenog posudja velike čistoće. Prije nego se počne upotrebljavati, valja ga dobro ispariti vrućom vodom, da nam stvari (voda, mlijeko) ne zaudaraju po trijeslu ili smoli.

LISTAK

Skupština ženskog pokreta u Zagrebu.

Na ovogodišnoj skupšitini društva Ženski pokret koja ide za tim da se u svakom pogledu poboljša položaj žena, mogli smo dobiti jasan dojam o tome što rade naše feministkinje i kakove ideje propagiraju.

Iz razgovora predsjednice dr. Mire Vodvařke- Kočonda razabralo se da je jedna od glavnih nastojanja ženskog pokreta, da se ženi baš kao kućanici i majci a ne samo kao javnoj ·radnici pribavi onaj položaj u državi i društvu, koga ona po vrijednosti svoga rada zaslužuje. Posve je krivo ne podavati cijenu ženinom radu u kući, kad se zna kako danas o racionalnom vodjenju svakoga maloga kućanstva ovisi kakvo će biti opće narodno gospodarstvo. Ženi kao majci pripada se obično veća cijena ali joj se i tu ne daje mogućnost da tu svoju dužnost izvrši kao potpun čovjek s potpunom odgovornošću jer kad se god radi o važnim odlukama za život njene djece ,ima još u mnogim državama odlučnu riječ samo otac. Nema sumnje da to ne može da povoljno djeluje na razvitak žene, kad joj se i u onom području rada, koja ne može nitko obaviti bez nje oduzima inicijativa. Savremena se žena naglašuju nam feministkinje ne može zadovoljiti sa zakonima, koji je stavljaju u takav položaj ali ona i od sebe same zahtjeva da tu svoju dužnost izvrši, prema zahtjevima novoga vremena. Nastojeći da bude savremena kućanica i savremena mati, ona će voditi računa o svim problemima modernoga vodjenja kućanstva i moderne pedagogije. Ona će shvatiti i to, da je baš stoga što hoće da svoju djecu učini sposobnima za prilike novoga vremena dužna da zna što se u svijetu dogadja, makar se to odnosio na pitanja, za koja se žene, u prijašnjim vijekovima nisu interesirale. Ona će odbaciti predrasudu da se žena, mati i kućanica ima zanimati samo za ono što se u njenoj kući dogadja, jer je uvjerena da je i njena kuća dio jedne cjeline, i da ne postoji samo zbog sebe.

Drugi feministički princip, koji je ovdje naglašen jest, da žene nipošto ne misle da će do željenih uspjeha doći na taj način ako budu imitirale muškarce, aku budu htjele da budu njima jednake i ako se budu u svome radu, bio on javan ili privatan, povodile za metodama muškaraca. Baš naprotiv. One žele da u društvo unesu one osebine svoga mentaliteta, po kojemu se razlikuju od muškaraca. Velika osjećajnost, sposobnost prilagodjivanje pa po tom veća tolerancija jesu svojstva, koje se nipošto ne smiju smatrati negativnim stranama ljudske prirode. Žena ne smije naglašava predsjednica Ženskog pokreta, da ta svojstva u sebi ubija, ona mora sebi biti svjesna svoga ženskoga dostojanstva, ona mora nastojati da bude onaj elemenat u društvu, koji zahtjevajući od sebe zamjernu eti-

čku visinu, unosi u društvo komponentu poštenja, čiste ljubavi i duboke vjernosti, jere samo ona može da bude osnov za produhovljeni život porodice.

Posve je krivo mišljenje, naglašeno i ovdje kao što već na mnogim mjestima, da žene teže za jednakošću s muškarcima. To bi bilo apsurdno i nemoguće. To su veli gdja Vodvařke-Kočonda, izmislili protivnici feminističkog pokreta misleči da će ga tako oboriti. Oni su krivo shvatili kao da ravnopravnost i jednakost isto znači. Žene traže ravnopravnost a ta može da postoji i izmedju dva medjusobno nejednaka, ali jednako vrijedna bića. Žene su do sada dovoljno pokazale da one u mnogim poduzećima rada obavljaju posao, koji se može isto toliko cijeniti kao i rad muškaraca.

Iz izvještaja tajnice dr. Slave Rastovčan razabrali smo kako Ženski Pokret zagrebački provodi svoje ideje. Udružen u alijansi Ženskog Pokreta, koja obuhvaća sva društva u našoj zemlji s istim imenom, stoji on u uskoj saradnji sa svima feministkinjama u našoj zemlji, a isto tako s Internacionalnom ženskom Alijansom s kojom je baš ove godine bio u vrlo tijesnom kontaktu. Imao je prilike da se s njenim predstavnicama sestane na kongresu Medjunarodnog ženskog Saveza u Beču, a s njenim pacifističkim odborom u Beogradu, gdje su se kroz osam dana obdržavale sjednice. Ovdje je dogovoreno kakva će akciju žene cijeloga svijeta poduzeti da prije konferencije za razoružanje, koja će biti mjeseca veljače u Genevi, populariziraju tu ideju.

Osim toga bile su neke od članica Medjunarodne alijanse i u Zagrebu, gdje su kao gošće Ženskog Pokreta zagrebačkoga održale vrlo zanimiva predavanja.

Čuli smo i to da je u prošloj radnoj godini Ž. P. održao u Zagrebu, Petrinji, Karlovcu, Splitu i Korčuli predavanja na kojima su razloženi principi feminizma i pacifizma. Doznali smo da je odbor uz pomoć nekih članica, skupio materijal za brošuru, u kojoj će biti prikazan cjelokupni rad naših žena, da se sprema socijalna škola za žene, ako se za nju bude moglo skupiti dovoljna svota.

Uzoran rad jednog našeg ženskog društva.

U Zagrebu ima velik broj raznovrsnijih organizacija, koje imaju lijepe programe i ciljeve, a medju tim organizacijama ima mnogo i ženskih. Zagrebačke žene imaju smila za organizovanje i mnoga društva uspjevaju da ostvare svoje ciljeve i da udovoljavaju svojoj zadaći. Medju tim ženskim organizacijama ističe se naročito »Materinstvo«, svojim plemenitim radom i svojim humanom nastojanjem, da pomaže bijednim ženama i djeci u teškim časovima. U ovom članku pokušat ćemo u kratko da rekonstruiramo postanak i program te organizacije u nekoliko krupnih poteza.

Nakon prevrata iz »Ratnog kumstva« razvilo se Materinstvo, a glavna mu je zadaća da štiti siromašne matere. Materinstvo ima sekciju, koja se zove »pravna pomoćnica«, a zaštituje interese nezakonite djece. Kada majka traži podporu, sastavi se točan zapisnik. Potpora se daje u novcu ili hrani, poglavito u brašnu, a dobiva se ili mjesečno, ili prigodice. Materinstvo je u uskom kontaktu s gradskim socijalnim otsjekom, da može lakše izviditi stanje moliteljice, da ne bi potporu dobila ona žena, kojoj nije preko potrebna, a odbila bi se možda najpotrebnija. Uz novac i živežne namirnice, daju se i savjeti, koji su često mnogo potrebniji nego novac. Prije je Materinstvo imalo i sekciju za zaštitu mladih kažnjenika, ali kad se ona jako proširila, preuzeo ju je Sudbeni stol, te se sada na čelu zaštite mladeži nalazi sudbeni vijećnik dr. Jovan.

Prije nekoliko godina dala je nadbiskupija u Maksimiru dva jutra zemljišta, koje je rasparcelirano na gredice, te podijeljeno najsiromašnijim obiteljima, koje su dobivale potporu. Tako se dobilo 66 gredica, koje su obitelji poslije obradjivale kao vrtove, i tako su kroz čitavu godinu imale najnužnije povrće. Moralni i materijalni uspjeh tih vrtova bio je velik. Ljudi, koji su imali te parcele, manje su pili, a čim bi uhvatili malo vremena išli su i obradjivali zemlju, a već je nastalo pravo takmičenje, ko će ljepše obraditi svoj vrt. Ti su vrtovi uredjeni po sistemu Schrederovih vrtova u Beču. Nažalost se s obradjivanjem moralo prestati, jer se na mjestima, gdje su bili ti vrtovi već počelo graditi. Kako se pokazalo, da žene iz širših slojeva naroda, ne znaju šivati ni krpati robu, to je Materinstvo odlučilo, da održi večernje tečajeve za šivanje. Tečajevi so održani: u tvornici Hinka Francka sinovi dva tečaja po tri mjeseca, u »Penkali« tri tečaja po tri mjeseca, gdje ih je podučavala gdja Srkulj, tajnica Materinstva.

Poslije 6 sati, kad je rad bio gotov, sastale su se tvorničke radnice u jednoj sobi, i tu učile šivati. Ne samo, da su tu šivane nove haljine, nego su krpane i stare. Na koncu priredjena je obično izložba onoga, što je tečaj izradio. Nekoliko takvih šivaćih tečajeva održano je i u prostorijama Materinstva.

Prošlih godina poklanjali su zagrebački trgovci Materinstvu razne tkanine za siromašne žene. Svaka, koja je dobila komad tkanine morala ga je u Materinstvu sama sašiti. Bilo je i nekoliko nezahvalnica, koje su radje ostavljale tkaninu, nego da dodju i same ga sašiju.

Materinstvo je dalo u ginekološkoj klinici izučiti jednu ženu, koja je kao sestra pomoćnica besplatno pomagala siromašnim ženama kod poroda. No to nije dugo održalo zbog toga, jer je žene niso zvale, iako je rad bio besplatan, jer su se žene osjećale u vlastitoj kući kao pod nekom paskom. Svakako vrlo žalosna stvar, radije živu u prljavosti i neredu, nego da prime besplatnu pomoč.

Kod našeg sveta vide se poslje kući nemaju nigdje ništa za pojesti, ali ka dodju krstitke, onda to i najsiromašniji moraju svečano proslaviti. Naravno, kad nemaju novaca, zaduže se i potroše za jedne krstitke po dvije čitave mjesečne plaće. Ministarstvo prosvjete trebalo bi odrediti, da se u opetovnici, uči dijake ne samo čitati i pisati, nego da ih se uči racionalnom životu..

Na Majčin dan Materinstvo daje i veće novčane nagrade vrijednim i zaslužnim siromašnim majkama. Nagrade se kreću od tri hiljade na niže. Sretstva Materinstva su slaba. Nešto daje Banska uprava (6000 dinara), ne što gradska uprava (3000 dinara, besplatan stan i drva). Iako je članarina minimalna (1 dinar mjesečno) ipak je prošle godine ubrano tek 22 hiljade članarine. Nešto donese i sabirni dan, koji se održaje uoči Majčinog dana. Treba pohvaliti i zagrebačko općinstvo, koje darivajući staru robu i ostalo pokazalo, da misli i na svoje najbijednije. Zadnje djelo Materinstva je knjižnica, koju je vrlo lijepo uredila gdja Kocuvan. Knjige je poklonio većim dijelom samo gradjanstvo. Djaci su vrlo lijepo primili knjižnicu, te se kupe u njezinim prostorijama i čitaju knjige. — Tu su većinom djaci gradjanske škole, koji dolaze vlakom i čekaju dok započne školska pouka. Naravno, najprije morajo svršiti školske zadaće, u čemu ih se kontrolira, a tada smiju čitati razne zabavne knjige, te igrati šah, mlin, tombolu, ping-pong, i ostale igre. Kad dodje podne neki djaci, koji imaju besplatan objed u dječkoj polikliniki, odilaze onamo, a ostali ostaju u prostorijama i jedu ono, što su kuće ponijeli za objed. Odbor Materinstva zaključio je, da im zimi kuha topli čaj, da imadu bar neku toplu hranu. Djaci su dosta poduzetni. Njih oko 20 osnovali su svoj klub, u kojem igraju sve spomenute igre. Klub imade tri put tjedno sastanke: nedjeljom, srijedom i subotom.

Kako se vidi, rad ovog našeg ženskog humanog društva lijepo napredjuje. Odbor se vrlo lijepo organizovao, te ga ide sva hvala, da uz tako malene pripomoći, koje Materinstvo uživa, može učiniti toliko dobra onim najbednijim.

»Društvo prijateljica mladih djevojaka«.

To medjunarodno društvo, posnato općenito pod imenom »Les amies dela june fille« ima svoje sjedište u Neuchâtelu u Švicarskoj, odakle se je rasprostranilo po čitavom svijetu. U našoj državi je njegova najjača i najagilnija podružnica u Zagrebu.

Budući se je zagrebačkoj podružnici posrečila, da će u toku mjeseca decembra otvoriti svoj »Djevojački dom«, će to biti vidan plod neumornog rada te organizacije, nije samo pravo, nego i veoma potrebno, da u našem listu progovorima par riječi u tom društvu uopće i o njegovom zagrebačkom domu napose.

Nije možda samo slučaj, da se ta organizacija ustanovila najprije u Švicarskoj. Bogata Švicarska, koju toliko puta uzimljemo za uzor i o kojoj mislimo, da se njoj cijedi samo med i mlijeko, kolikogod bogata i visokokulturna bila, nema kruha za sve svoje državljane, tako